פני משה על תלמוד ירושלמי שבת

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני משה על תלמוד ירושלמי שבת

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-משה-על-תלמוד-ירושלמי-שבת/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 54
פרק ג 77
פרק ד 104
פרק ה 114
פרק ו 123
פרק ז 146
פרק ח 199
פרק ט 210
פרק י 228
פרק יא 240
פרק יב 254
פרק יג 265
פרק יד 274
פרק טו 286
פרק טז 291
פרק יז 301
פרק יח 310
פרק יט 315
פרק כ 332
פרק כא 337
פרק כב 339
פרק כג 341
פרק כד 344

פרק א

הלכה א

יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות אצל שבת. ולהך פירושא קאמר בגמרא דתנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה שהרי מוציא מרשות לרשות הוא והא דתני יציאות ולא קתני הוצאות לישנא דקרא נקיט דכתיב אל יצא איש ממקומו ודרשי' מיניה הוצאה אל יצא עם הכלי ללקט המן:

שתים שהן ארבע בפנים. שתים הן מן התורה הוצאה והכנסה לבעל הבית העומד בפנים ברשות היחיד ועושה כל המלאכה עקירה והנחה מרשות לרשות ושתים הן לחיוב שחייב חטאת על שגגתו כגון ששגג ולא ידע שהוא שבת או ששגג ולא ידע שמלאכה זו אסורה ועל זדונו בלא התראה חייב כרת ואם הוא בהתראה חייב סקילה וכמו בכל שאר מלאכות של שבת. והא דפתח התנא במלאכת הוצאה ולא קתני לפי סדר האבות השנויין לקמן בפ"ז משום שההוצאה היא מצוייה ביותר ורגילין ב"א להכשל בה לפי שאין צורך לעסק אחר עמה אלא שהוא מוציא או מכניס החפץ עמו ועוד טעם אחר לפתיחת המסכת במלאכה זו משום שמלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה"י לר"ה ומה לי מוציא' מרה"י לרה"י ואינה נראית למלאכה לפיכך הקדים אותה התנא לשנותה להשמיענו דמ"מ מלאכה היא:

שהן ארבע. שהוסיפו עוד שתים מדבריהם כשהמלאכה נעשית על ידי שנים שזה עוקר וזה מניח דמן התורה שניהם פטורין כדדרשינן מקרא דכתיב ואם נפש אחת תחטא וגו' יחיד שעשה אותה חייב שנים שעשאוה פטורין אבל חכמים אסרו לכתחילה ואם עשה פטור כדמפרש ואזיל לקמן:

ושתים שהן ארבע בחוץ. וכן להעני העומד בתוך ברה"ר שתים הן לחיוב מן התורה כשעושה כל המלאכה עקירה והנחה שהן ארבע מדבריהם לפי שהוסיפו חכמים עוד שתים לאסור לכתחלה אף כשזה עוקר וזה מניח. והא דנקיט התנא לבעל הבית ולעני משום הך טעמא גופא דאמרן לפי שהוצאה מלאכה גרועה היא ולא הוי גמרינן הוצאה דעני מבעל הבית ולא בעל הבית מעני וכן לא הכנסה והלכך אשמועינן לתרוייהו:

פשט העני את ידו לפנים. וחפץ אחד בידו ונתן אותו לתוך ידו של בעל הבית דעביד ליה עקירה מר"ה והנחה ברה"י או שנטל העני החפץ מתוך ידו של בעל הבית והוציא בידו לחוץ דעביד ליה עקירה מרה"י והנחה בר"ה דאע"ג דבעינן עקירה ממקום חשוב שיהי' בו ד' טפחים על ד' טפחים וכן הנחה על מקום ארבעה על ארבעה והכא ליכא מסקינן בגמרא משום דידו של אדם חשובה ליה כארבעה על ארבעה לפי שרגיל ליטול

ולהניח בה חפצים ואפי' גדולים הרבה והלכך אע"פ שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל והוא בידו הרי הוא כמונח בארץ:

העני חייב. לפי שהוא עשה מלאכה שלימה עקירה והנחה אבל בעל הבית פטור. והך פטור וכן פטור דעני דבבא שניה פטור ומותר גמור הוא דלא עשה כלום אלא מעשה איצטבא הוא דעביד ואין כאן משום איסור שבת כלום אע"ג דאיכא הכא משום לפני עור לא תתן מכשול ולפיכך רצו מהמפרשי' לפרש דהכא בעני נכרי מיירי אבל הא ליתא דלא מיירי הכא אלא במילי דשבת ומשום איסור שבת הוא דאמרי' דפטורי דרישא פטור ומותר הוא:

פשט בעל הבית וכו' בעל הבית חייב. לפי שהוא עשה מלאכה שלימה והעני פטור ומותר הוא דלא עביד מידי והא דמהפך התנא ומפרש לשתים מן התורה להעומד בחוץ והדר מפרש לשתים מן התורה להעומד בפנים ולא כסדר שהתחיל בתחלה משום דאתא לאשמועינן דהכנסה נמי הוצאה קרי לה והלכך בתר דפתח ביציאות קא מפרש הכנסה לאלתר:

פשט העני וכו'. הני תרתי בבי דסיפא הן הן השתים מדבריהם שהוסיפו חכמים לאסור לכתחל' אפי' לא עשה אחד מהן מלאכה שלימה דחששו שמא יבאו כל אחד בפ"ע לעשות מלאכה שלימה בשבת. והיינו כאן שתים מדבריהם להעומד בחוץ ושתים מדבריהם להעומד בפנים:

גמ' **מהו שתים שהן ארבע**. ובעי הש"ס היכי מפרש כן להמתני' דקתני שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ ואי את משכחת לה כולהו חיובא ועל כרחך דיש בהן ג"כ צד פטור וכדמפרש לקמן במתני' ושואל הש"ס היאך מרמז התנא בריש דבריו להני חיובי ופטורי דתני ואזיל:

שתים לחיוב ושתים לפטור. כלומר מי נימא דשתים שהן ארבע דקאמר היינו שיש בהן שתים לחיוב ושתים מהן לפטור. השתים לחיוב הן הוצאה והכנסה בעשיית כל המלאכה לבע"ה העומד בפנים והשתים לפטור אם אילו עושה כל המלאכה וכדחשיב בבבא דסיפא פשט בע"ה את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה וכו' דהיינו הוצאה והכנסה דפטור. וכן שתים שהן ארבע בחוץ ג"כ בענין הזה אנו מפרשין שתים לחיוב להעני העומד בחוץ אם עשה כל המלאכה דהוצאה ודהכנסה שהן ארבע היינו עם השתים לפטור שלא עשה כל המלאכה אלא כדקתני בסיפא שפשט העני את ידו המליאה לפנים ונטל הבע"ה מתוכה ואין כאן מלאכה שלימה בהכנסה וכן בהוצאה שפשט העני את

ידו ריקנית לפנים ונתן הבע"ה לתוכה והוציא. ונמצאת אומר דהשתים דקאמר התנא בריש דבריו הן השתים לחיוב ושהן ארבע דקאמר הן הן השתים לפטור:

או ארבע לחיוב וארבע לפטור. כלומר או דלמא שלא תחלק בענין הזה להשתים שהן ארבע דקאמר התנא אלא בהשתים דקאמר מרמז בהן הצד החיוב והצד הפטור כגון הוצאה דבע"ה אם עשה כל המלאכה דהוי חדא לחיובא וחדא לפטורא שלא עשה הבע"ה כל המלאכה של הוצאה אלא שהעני נטל מתוכה ושהן ארבע דקאמר היינו הכנסות חדא דחיוב שעשה כל המלאכה דהכנסה שנטל מתוך ידו של עני והכניס וחדא דפטורא שלא עשה הבע"ה כל המלאכה דהכנסה אלא שהעני נתן לתוכה והכניס והיינו שתים שהן ד' בפנים. וכן אתה מפרש לשתים שהן ד' להעני העומד בחוץ שתים הן דהוצאות חדא דחיוב וחדא דפטור שהן ארבע עם שתים הכנסות חדא דחיוב וחדא לפטור וזהו דקאמר ארבע לחיוב וארבע לפטור כלומר שיש בכל חלוקה מהארבע לחיוב ויש בהן לפטור דאלו לפירושא קמא אין בכל חלוקה מהארבע לחיוב ולפטור אלא השתים מהן הוצאה והכנסה דחיוב והשתי' מהן הוצאה והכנסה דפטור דאלו לפירושא בתרא יש בכל חלוקה מהארבע אחת לחיוב ואחת לפטור. נישמעינה לפירושא דהך מילתא ממתני' דשבועות דקתני שבועות שתים שהן ארבע וכו' יציאות השבת שתים שהן ארבע ולא קתני התם שהן ד' בפנים ושהן ד' בחוץ וא"כ מפרשינן התם כולהו לחיובא שתים הוצאה דעני והוצאה דבע"ה לחיוב בשעשו כל המלאכה. שהן ארבע היינו שתים הכנסות דעני ודבע"ה לחיובא וקס"ד דה"ה נמי למתני' דהכא כל היכא דמפרשינן חלוקה לחיובא שפיר עדיף והלכך תפרש להשתים דקאמר הן לחיובא וכפירושא קמא:

א"ר בא. דלא היא דע"כ לא דמיא פירושא דהך מתני' לפירושא דמתני' דשבועות דתמן שפיר מפרשינן כולהון לחיוב וכדאמרן:

ברם הכא דקתני שהן ד' בפנים ושהן ד' בחוץ. וא"כ ע"כ דתפרש דחיוב ופטור. אתינן מיתני דבענין אחר לא משכחת לה שיהו ד' בפנים וד' בחוץ וכד אתינן לחיובי ולפטורי א"כ נפרש לכל חלוקה וחלוקה מהארבע חדא לחיובא וחדא לפטורא דלהכי שונה התנא להעומד בפני' ולהעומד בחוץ לאשמועינן דבכל חלוקת השתים מהארבע יש בהן צד חיוב וצד פטור:

הדא אמרה. דהכי מפרשי' ארבע לחייב וארבע לפטור וכלומר בכל חלוקה מהארבע איכא חדא לחיובא וחדא לפטורא וכהאי פירושא בתרא דאמרן:

א"ר יוסי מתני' אמרה כן. ר' יוסי בא לחזק דברי ר' בא בהא דקאמר דתמן כולהון לחיוב דודאי הכי הוא דמהאי מתני' דהתם שמעי' לה בהדיא דקתני שבועות שתים שהן ארבע

לא לחיוב בתמיה דהא ודאי בין שתים דרישא שהן להבא שאוכל ולא אוכל ובין שתים דסיפא שאכלתי ושלא אכלתי בני חיוב בקרבן נינהו ודכוותה ליציאת שבת שתים שהן ד' דקתני התם נמי כולהו לחיובא הן. אבל הכא דתני חיובא ופטורי מפרשינן בכל חלוקת שתים מהד' דיש בהן חדא לחיוב וחדא לפטור וכר' בא:

והא תני דלתות ההיכל שתים שהן ד'. בריש פ"ד דמדות תנינן פתחו של היכל גבהו כ' אמה ורחבו עשר אמות ושתים דלתות הי' לו שתים בפנים ושתים בחוץ וכדמפרש ר' יהודה התם כמין אצטרמיטה היו וכו' והיינו שתים שהן ד' וכלומר דבא לסיועי לפירושא בתרא ולמיפרך אפירושא קמא דשמעי' מהאי מתני' דכל היכא דקתני שתים שהן ד' לית לן לפרש ולחלק בין גוונא דשתים דרישא ובין גוונא דשתים דסיפא וכדמסיק ואזיל:

אית לך למימר לא לחיוב ולא לפטור. כלימר וכי אית לך לחלק להא דהתם ולומר השתים מהן לחיוב ושתים אחרים מהן לאו לחיוב הן דלא שייך התם לחלק לא לחיוב ולא לפטור וכי היכא דהתם לא מחלקינן בין שתים אלו לבין שתים אלו ה"ה נמי בכל מקום שנשנה שתים שהן ד' יש לנו לפרש דבחדא גוונא נשנו אם אלו השתים לחיוב השתים אחרים ג"כ לחיוב והכא דא"א לפרש כולהו לחיוב א"כ נפרש מה השתים אלו יש בהן חדא לחיוב וחדא לפטור כך השנים אחרים להעומד בפנים וכן להעומד בחוץ:

ניתני שנים עשר פטור. אלישנא דמתני' פריך דקתני תמניא שהן ד' בפנים ושהן ד' בחוץ והיינו בחיובי ובפטורי ואמאי לא קחשיב עוד תרתי פטורי לעני וכן לבע"ה שהרי יש כאן תמניא דפטור אבל אסור שתי עקירות לעני בלא הנחה ושתי הנחות בלא עקירה וכן לבע"ה ועם ארבעה דחיובי הוו להו שנים עשר:

ומשני לא אתינן מיתני. למיחשב אלא בפטור שהוא כנגד חיוב כלומר שהן דומין בצד אחד להגוונא דחיוב והיינו בענין פשיטות היד דכמו דהגוונא דחיוב דקתני פשט העני את ידו לפנים וכו' דהעני חייב שעשה כל המלאכה כן נמי בגוונא דפטורי דסיפא לא מחשבינן אלא להפשיטת יד לרשות אחרת כגון פשט העני דהסיפא דקתני שתיהן פטורין ובהא איכא תרתי מילי דפשיטת היד דהעני דברישא דהסיפא חיסר העני ההנחה ובהסיפא חיסר העקירה שהרי הבע"ה נתן לתוכה והעני הוציא ולא עשה כל המלאכה ופטור אבל אסור הוא וכן בפשט בע"ה דהסיפא איכא תרתי מילי דפשיטת היד לרשות אחרת ולא גמר כל המלאכה ואותן פטורי אבל אסורי הוא דקחשיב תרתי דעני ותרתי דבע"ה:

מהו אהן פטור דתנינן הכא מותר. לפרושי פטירי דרישא דמתני' קאמר דקתני העני חייב ובע"ה פטור והיינו פטור ומותר דבע"ה לא קעביד מידי וכן פטורא דהעני בשעשה

הבע"ה כל המלאכה דפטור ומותר הוא ולא דמיא לשניהם פטורין דהסיפא דמתני' דהתם פטור אבל אסור הוא דהא מיהת איתעבידא המלאכה בין שניהן:

עני ועשיר אחד הוא. כלומר שהרי דין אחד להם דמאי שנא עני ומ"ש עשיר ואפ"ה מנו אותן חכמים שנים ומשום דהוצאה מלאכה גרועה הוא ולא הוה גמרינן חד מאידך:

הכנסה והוצאה אחד הן. דמ"ש המוציא ומ"ש המכניס ואפ"ה מנאו אותן חכמים שנים דקא מפרש במתני' להכנסה בפני עצמה ולהוצאה בפני עצמה:

יציאות השבת אין הכנסה בכלל. כעין בעיא הוא דקתני יציאות השבת וכי אין הכנסה בכלל וכן הא דתנינן המוציא מרשות לרשות וכי אין המכניס בכלל הלא מרשות לרשות הוא והשתא קא מיבעיא לן אם הוצאה והכנסה מצטרפין הן וקאמר נישמעינה מן הדא דאמר ר' יסא בשם ר' יוחנן הכניס וכו' בהעלם אחד חייב דהועיל והכנסה בכלל הוצאה היא מצטרפין לכשיעור:

נמנעו העם מלהוציא בבתיהן. מרשות היחיד מליתן לגזברים שהיו יושבין במחנה לויה שהוא רשות הרבים:

אפילו הכנסה את שמע מינה. מהאי קרא שהרי כשם וכו' והיינו הכנסה ממחנה לויה ללשכה שהיא רה"י:

שמע כולהון. ולהוצאה ולהכנסה מן קרייא דירמיה דאמר להן לא תוציאו וגו' ובהאי קרא לא משתעי אלא במלאכת משא א"כ האי וכל מלאכה לא תעשו לרבות להכנסה דנקראת ג"כ מלאכה כמו הוצאה:

וגרסי. לכל הא בריש מס' שבועות ושם גריס ועוד מהדא דאמר ר' יסא בשם ר' יוחנן וכו' ופירשתי שם קצת בענין אחר לזה וגי' דהכא עיקרית:

ר' יסא וכו'. גופא דלעיל קאמר ר' יסא בשם ר' יוחנן הכא וקאמר הש"ס דמה דאמר ר' יוחנן הוא דלא כר' יוסי בברייתא דלקמן:

דתני. בתוספתא דמכלתין פ"י:

ר' יוסי אומר בהעלם אחד וכו'. כלומר אפילו הוא בהעלם אחד אם הוציא ברשות אחד לשתיהן מצטרפין וחייב אבל אם ההוצאה לשתי רשויות היא וכגון ששתיהן רה"ר אלא שיש הפסק ביניהן ולקמן מפרש לה או אם אפילו ברשות אחד והן בשתי העלמות שנזכר בין הוצאה ראשונה לבין שניה וחזר ושכח והוציא פטור דאין שתי רשויות מצטרפין לכשיעור כמו דהעלמו' אינן מצטרפין:

וקשיין. השתא מסקי לה דמילתיה דר" יוחנן דלא כר' יוסי הוא דאי תימא כר' יוסי קשיא לן דמה אלו הוצאה והוצאה אין מצטרפין בשתי רשויות כר' יוסי לכ"ש הכנסה והוצאה דודאי לשתי רשויות הן אלא ע"כ הוי מה דאמר ר' יוחנן הוא דלא כר' יוסי:

לא סוף דבר וכו'. ר' אילא מפרש להא דר' יוסי דקאמר שתי רשויות אין מצטרפין דלאו דוקא אם שני פתחים של החצר פתוחות הן לשתי פלטיות והן רשות הרבים כגון שפתח זה פתוח לפלטיא לצד מזרח ופתח זה פתוח לפלטיא שבצד מערב או לצד אחת בענין שכל פלטיא ופלטיא ר"ה בפ"ע הוא אלא אפילו פתוחין הן לפלטיא אחת ההולכת לפני החצר והוציא חצי גרוגרת דרך פתח הזה וחצי גרוגרת דרך פתח האחר הוי כמוציא לשתי רשויות ואין מצטרפין:

אוף ר' יוסי מודה. כלומר דדחי לה הש"ס להא דר' אילא דלא היא אלא אם הפתחים פתוחין הן לפלטיא אחת אף ר' יוסי מודה דמצטרפין דשתי פתחים אינן גורמין למיחשב לפלטיא אחת כשתי רשויות כדמסיק ואזיל:

דר' יוסי מדמי רשויות וכו'. כלומר דהא ודאי כי היכי דר' יוסי מדמה רשויות לדין העלמות לפטור כך הוא מדמה רשויות לדין העלמות לענין חיוב שהרי אם הוציא כגרוגרת בפתח זה להפלטיא וחזר והוציא כגרוגר' בפתח האחר בהעלם אחד שמא אינו חייב שתים דס"ל להאי סתמא דהש"ס כהאי תנא דפ"ג דכריתות שאם עשה מלאכה כשיעור וחזר ועשה אותה מלאכה בעצמה אפילו בהעלם אחד חייב שתים דכל או"א מלאכה בפ"ע ומתחלקות לחטאות והלכך קאמר בפשיטו' דודאי אם הוציא כשיעור מפתח זה וחזר והוציא בפתח זה כשיעור חייב שתים ואפילו בהעלם אחד והשתא לר' יוסי דמדמי דין רשויות לדין העלמות אם הוציא חצי שיעור דרך פתח זה וחצי שיעור דרך פתח זה מצטרפין לכשיעור וחייב חטאת אחת הואיל והפתחים אינן גורמין לחלק הרשויות אלא ודאי לא קאמר ר' יוסי אלא כשהחצר פתוחה לשתי פלטיות ובהא הוא דקאמר דאין הרשויות מצטרפין לכשיעור ואפי' בהעלם אחד כמו דהעלמות מחלקין לענין חצי שיעור שאינן מצטרפות ובבה"ג הוא דקאמר דשתי רשויות כשתי העלמות הן:

ר' יוסי מדמה רשויות לאכילת פרסיים וכו'. כלומר דהא קי"ל באכילת איסור כשיעור אין האכילה מצטרפית אא"כ אכל השיעור והוא כזית בכדי אכילת פרס ואם שהה באכילה יותר מכדי אכילת פרס אינה מצטרפות והשתא כי היכי דאפילו בהעלם אחד אין כדי אכילת פרס זה מצטרף עם כדי אכילת פרס אחר אלא צריך שיאכל כזית בתוך אכילת פרס אחד ה"ה נמי לר' יוסי אין שתי רשויות מצטרפין זה עם זה לכשיעור ואפי' עשה המלאכה בהעלם אחד:

רבנן דקסרין אמרין. לר' יודן עד דאת מדמי לה לחלבים דמינה לשבת למה לך לאהדורי ולדמות דין זה לר' יוסי לדין שיעור צירוף באכילת חלב וכה"ג ואמאי לא מדמית לה לדין אחר בענין צירוף שיעור ובשבת גופיה:

שאם ארג וכו'. שהרי אם ארג חוט אחד בבגד זה בשבת וחוט אחד בתוך בגד אחר שמא הוא כלום דהא אנן בעינן שיעור שני חוטין בבגד אחד ואין החוטין משתי בגדים מצטרפין ואפילו בהעלם אחד:

ארג כמה חוטין וכו'. כלומר וכן אם ארג כמה חיטין בכמה בגדים כשיעור בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת אחת וה"נ ברשויו' דשבת אליבא דר' יוסי:

המוציא אינו חייב עד שיניח. וכל זמן שהוא מהלך פטור:

ר' יעקב קאמר בשם ר' יוחנן עד שיטול ועד שיניח. ובעי ר' זעירא היכי קאמר אם נפרש דהאי עד שיטול ועד שיניח דקאמר אינו שיטול מתחלה על מנת להוציא ולהניח ולאפוקי אם נטל לאכול מתחלה ונמלך עליו להוציא ולהניח דלא הוי חייב:

מה דאמר דר' יוחנן. מילתה באנפי נפשה היא דמהדר הש"ס אמילתיה דר' יוחנן דקסבר עד שיניח אלמא ס"ל מהלך לאו כעומד ומניח דמי וזהו דלא כר' יוסי בברייתא דלקמיה:

דתני. בתוספתא פ"י:

בתוך ד' אמות לראשונה חייב. דהוי כהנחה אחת ומצטרפות:

ר' יוסי אמר אם מעבירו. לחצי גרוגרת שנייה דרך עליה של הראשונ' אע"פ שלא הניח אצלה חייב ואם לאו פטור אלמא דר' יוסי עביד המהלך כמניח והאי דר' יוחנן דלא כר' יוסי:

כמה דר' יוסי עביד וכו'. ופריך הש"ס היכי משכחת לה לר' יוסי שיהא חייב והא לדידיה המהלך כעומד ומניח דמי וא"כ מיד שהוציא להחצי גרוגרת השניה כמניח הוא דכמו דמשוית להמהלך כמניח לחייבו בהעבירו דרך עליה של הראשונה כן נימא נמי לפטור דהוי כמו שהניחה מקודם שהעבירה דרך עליה של הראשונה ויהא פטור:

תיפתר שהיתה נתונה בתוך ארבע אמות. כלומר שהחצי גרוגרת הראשונה היתה נתינה בתוך ד' אמות של אותו רה"י שהוציא דהשתא כשהוציא החצי גריגרת השנייה אפילו תימא דמכיון שהוציאה נעשה כמו שהניחה שם דהמהלך כמניח הוא מ"מ חייב הוא דהרי סוף סוף אותה השניה בתוך ד' אמות היא ולקמיה פריך עלה:

כהדא דתני ואם לאו פטור. בתמיה דאי הכי היאך אתה מפרש לפלוגתייהו דת"ק ור' יוסי דהא להאי דקתני בדברי הת"ק אם הניחה בתוך ד' אמות לראשונה חייב ואם לאו פטור ועלה קאמר ר' יוסי אם העבירו דרך עליה חייב דמשמע דר' יוסי אהא דקאמר ואם לאו

פטור הוא דקאי דכשהעבירו דרך עליה אע"פ שהניחה חוץ מד' אמות לראשונה אפ"ה חייב משום דדרך עליה כמונח דמי ומצטרף עם חצי גרוגרות הראשונה והדרא קושיא לדוכתה דאמאי לא נימא דמכיון שהוציאה נעשה כמו שהניחה שם דמהלך כמניח דמי ויהא פטור:

אמר רבא בריה דרב פפי תיפתר דהכא במאי עסקינן כגון שהיה הפתח של רה"י רחב חמש אמות והוציא חצי גרוגרת אחת לכאן מצד הפתח והניחה וחזר והוציא השניה והניחה לכאן מצד השני של הפתח:

והרי לא הוציא את השניה בתוך הארבע אמות לראשונה. כלומר שההנחה של אותה הוצאה של השנייה אינה בתוך ד' אמות של הראשונה שהרי הניחה לצד השני של הפתח והפתח הוא רחב יותר מד' אמות אבל כשהוציא את השניה הוציאה בתוך ד' אמות דהא על כרחך בעינן לשנויי הקושיא דאמאי לא נימא לר' יוסי המהלך כמניח דמי וליפטר ובענין אחר לא מצית לאוקמי אלא כדמוקי לה מעיקרא שהיתה הראשונה נתונה בתוך ד' אמות של הרה"י דעכשיו כשהוציא את השניה בתוך ד' אמות של הראשונה הוא שהוציאה אלא דהואיל דקשיא ליה היכי תפרש לפלוגתייהו דת"ק ור' יוסי דאם השניה בתוך ד' אמות של הראשונה למה ליה לר' יוסי למימר אם העבירה דרך עליה ועל כרחך אהאי דקאמר הת"ק ואם לאו פטור הוא דקאי ר' יוסי הלכך משני לה דמשכחת לה בכה"ג שהיה הפתח רחב חמשה אמות ולאו דוקא אלא כלומר יותר מד' אמות והשתא מפרשינן לפלוגתייהו דת"ק ור' יוסי שפיר דלהת"ק צריך שיניח להשניה בתוך ד' אמות של הראשונה ואם לאו אלא שהניחה חוץ לד' אמות של הראשונה פטור ועלה קאמר ר' יוסי דאם העבירו דרך עליה אע"פ שהניחה חוץ לד' אמות של הראשונה חייב ולעולם כשהוציאה על כרחך בתוך ד' אמות של הראשונה הוציאה ומשכחת לה בכגון שהראשונה מונחת בתוך ד' אמות של הרה"י והפתח רחב מד' אמות והנחת השניה בחוץ לד' אמות של הראשונה היא ומפני שהעבירה דרך עליה של הראשונה חייב:

תמן תנינן. בפ"ג דכריתות דתנן התם יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכפורים. שחייב משום אוכל קודש בטומאה ומשום חלב ומשום נותר ומשום יה"כ ואשם מעילה שאכל קודש. ר' מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו חייב עוד חטאת אחת משום שבת אמרו לו אינו מן השם וכדמפרש הש"ס ואזיל מאי אינו מן השם משום דלא דמיא חיובא דשבת לחיובי דאינך:

שזה חייב משום מהלך וזה מחייב משום מניח. כלומר כולהו חיובי דהני דקחשיב במהלך ואוכל נמי חייב הוא אבל חיובא דשבת עד שיניח וכל זמן שלא הניח ואכלו כשהוא מהלך לא מתחייב משום הוצאה:

מני אמר לו. מאן האי תנא דהשיב כך לר"מ:

ר' יוסי. ר' יוסי דבר פלוגתיה היא:

מחלפה שיטתיה דר' יוסי. קשיא דר' יוסי אדר' יוסי דתמן לא עביד המהלך כמניח לענין שבת והכא הא עביד להמהלך כמניח כדקאמר בברייתא דלעיל אם העבירו דרך עליה חייב אלמא דעיקר חיובא קאתי עליה בשעה שהעבירו דרך עליה ואע"פ שהניחה אח"כ חוץ לד' אמות של הראשונ' כדמפרשינן לעיל:

אמר ר' יודן תיפתר. להאי מתני' דכריתות כגון שהיה האדם מוטל על האסקופה שלפני רה"י ומקצתו הוא בפנים ופיו הוא לחוץ לר"ה ופשט ידיו לפנים ונטלה ואכלה והרי לא הלך כלומר דשפיר קרינן לה הוצאה שהרי פשט ידו לפנים ונטלה ואכלה בחוץ והשתא אותה אכילה לאו במהלך מיתוקמא שהרי זה לא הילך והא דקאמר ר' יוסי לר"מ אינו השם שזה משום מהלך וזה משום מניח אותה אכילה בעצמה קאמר דאע"ג דאין כאן מהלך ה"ק היאך אתה מדמה חיובא דשבת למיחשבה בהדי חיובא דאינך הא ודאי לא דמי דאלו חיובא דכל הני משכחת לה אפילו עמד זה אח"כ והלך ואכל כשהוא מהלך אבל לענין שבת ע"כ לאו הכי הוא דאלו אם לא אכל זה כשהוא מוטל על האסקופה ופיו לחוץ אלא שעמד אח"כ בעוד האוכל בפיו והוציאו ואכלו ודאי אינו מתחייב משום שבת שהרי שזה שגופו בפנים כשעמד כולו בפנים הוא וכשיצא הוציא האוכל בפיו והוצאה בפיו לאו הוצאה הוא למיחייב עלה. כדתנן בפ' המצניע אלא דחיובא דידיה השתא משום דמניח הוא שאכלו כשהוא מוטל על האסקופה ופיו לחוץ וכמונח דמי וחיובא דהוצאה אתי עלה כשפשט ידו לפנים ונטלה וההנחה בשעת אכילה היא ומיהת לא דמיא לחיובא דאינך אם היה עומד ואוכל כדאמרן וזו היא התשובה שהשיב ר' יוסי לר"מ ולעולם בעלמא אמינא לך דהיכא שהוציא החפץ מרה"י אע"פ שעודנו מהלך חייב דמהלך כמניח דמי לר' יוסי:

בלע חצי זית והקיאו. מיד שעדיין לא נתעכל וחזר ובלעו לאותו חצי זית ושל איסור היה חייב כדמפרש טעמא לקמן:

הכניס וכו'. כלומר אבל לענין חיובא דהוצאה והכנסה בשבת אינו כן אלא אם הכניס חצי גרוגרת וחזר והוציא אותה פטור דאפילו להאי מ"ד דקאמר לעיל דהכניס חצי גרוגרת

והוציא חצי גרוגרת מצטרפין לכשיעור הכא מכיון שחזר והוציא לאותה חצי גרוגרת בעצמה פטור וה"ה אם הוציאה וחזר והכניסה נמי הדין כן וחדא מנייהו הוא דנקט:

מה בינה לבין קדמייתא. מ"ש דגבי אכילת איסור קאמרת דאפילו באותו חצי שיעור עצמו אם חזר ובלעו מצטרף לכשיעור ומ"ש גבי שבת דפטור:

תמן. באכילת איסור מיהת נהנה חכו בכזית שבתחלה נהנה חכו בכחצי זית וכשחזר ובלעו ואכתי לא נתעכל. נהנה עוד הפעם בכחצי זית ומכיון שהוא בהעלם אחד מצטרף לכשיעור למיחייב עליה אבל הכא לענין שבת דבעינן שיעור כגרוגרת לחיובא דהוצאה או הכנסה והרי לא נתעסק זה בגרוגרת שלימה ולא שייכא הכא צירוף באותה חצי גרוגרת עצמה:

פעמים וכו'. כדמפרש ואזיל היך עבידא וכו' דמכיון דבשעת הנחה לחצי גרוגרת השניה כבר נשתהה הראשונה אין כאן צירוף ואע"פ שזה הרי נתעסק בכגרוגרת שלימה פטור הוא:

בגין מדמייתה לחלבין והוא עבד כן. הש"ס על מילתא דר' יוסי קאמר לה דהא קשיא פשיטא ומאי קמ"ל בהא הלכך קאמר דבשביל דקאמר ר' ינאי בענין דס"ד לדמויי חיובא דשבת לענין אכילת חלב וקאמר דלא דמיא וכדלעיל לפיכך עשה כן בהא ואמר לה ר' יוסי נמי להך מילתא דג"כ לא מדמינן לה לאכילת חלבים דאלו לאכילת איסור קי"ל דאם אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית בהעלם א' מצטרף וחייב כדתנן בפ"ג דכריתות וסד"א דגבי שבת נמי הכי הוא דהויא שאע"פ שנשרפת חצי גרוגרת הראשונה עד שלא הספיק להניח להשנייה מ"מ הרי זה נתעסק בכשיעור ודומה לאיכל חצי שיעור של איסור דנמי נעשית כמי שנשרף ונסתלק ואפ"ה אם אכל אח"כ לחצי שיעור האחר באותו העלם מתחייב וה"ה לענין שבת כן קמ"ל דלא דמי דהתם מיהת נהנה בכשיעור איסור הוא אבל הכא משנסתלק חצי שיעור הראשון אין כאן צירוף לאותו חצי שיעור השני:

דרך כרמלית. כגון דרך האיצטבא דלאו להילוך עבידא או כיוצא בזה חייב דמהלך לאו כעומד דמי ולא הוי כדנח בכרמלית:

מן המוציא לאחריו. דבר זה נלמד מדין המוציא לאחריו כדמסיק ואזיל מן הדא דתנינן בפ' המצניע המתכוין וכו' פטור דזה נתכוון לשמירה מעילה ועלתה בידו שמירה פחותה אבל אם נתכוין להוציא לאחריו והיא שמירה פחותה ובא לו לפניו חייב קתני מיהת דהמוציא משא לאחריו חייב:

ואפשר שלא יעשה ביניו לבין הכותל כרמלית כלומר שהרי זה המוציא משאוי לאחריו וכי היאך אפשר לו להזהר שלא יעשה הוצאה זו כדרך כרמלית שהיא בינו ובין כותל

הבית דדרך הבית היא שיש לו צדדין והוו צידי ר"ה וכרמלית הן וכשהמשא לאחריו אינו יכול להשגיח אם המשא נוטה להצדדין והוה ליה כמוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית וקתני חייב:

אמר ר' יוסי. דלא היא דמהאי דינא לא שמעינן דתיפתר שהיו פניו הפוכות לכותל הבית ויצא דרך אחוריו וע"י כך יצא משאוי שלו בתחלה מפתח הבית וכשפניו הפיכות רואה הוא שלא תהא המשא נוטה לכאן ולכאן והרי זה מוציא מרה"י לר"ה להדיא:

וזו לא דרך הוצאה הוא. אם מוציא דרך אחוריו ואמאי חייב וכי דרך הוצאה בכך:

אמר ליה. אין דודאי דרך הוצאה בכך שכן הכתפין האומנין עבדין כן שנושאין משא כבידה על כתפיהן ויוצאין דרך אחוריהן וע"י כך הן רואין ונזהרין שלא תשמט המשא אנה ואנה מעליהן:

והיידא אמרה. אלא מאיזה דין דמתני' הוא דשמעינן דהמוציא דרך כרמלית חייב:

דא. האי מתניתין וכהאי דאמר ר' אחא ור' מיישא בשם ר' יוחנן דנלמד מהך מתני' דתנינן בפ' הנזכר המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור והא אסקופה לאו כרמלית היא בתמיה כלומר דהא על כרחך דהאי אסקופה שהיא כרמלית מיירי כגון שהיא גבוה משלשה ועד עשרה ולא עד בכלל דדין כרמלית יש לה דאי אסקופה רה"ר כגון שרבים מכתפין עליה אמאי פטור בשנתנו על האסקופה הא אפיק מרה"י לרה"ר ואי אסקופה רה"י שהיא גבוה עשרה ורחבו ארבעה אמאי כשחזר והוציאן פטור הא קא מפיק מרה"י לרה"ר אלא ודאי כרמלית וקתני ונתנן על האסקופה הוא דפטור הא אם לא נתנן אלא הוציאן דרך האסקופה חייב אלמא המוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית חייב:

ובאיש לר' יוסי דלא אמר' מן גרמיה. כששמע כך מר' מנא הורע בעינו על שלא אמר הוא בעצמו כך דודאי מהאי מתני' שפיר הוא דש"מ להא:

הכל מודים בזורק שהוא חייב. אפלוגתא דבן עזאי ורבנן קאי כדמייתי לקמן דפליגי במרה"י לר"ה דרך כרמלית ורב הונא ורב יהודא בשם רב פליגי בענין אוקימתא דהפלוגתא דבן עזאי ורבנן דרב הונא בשם רב קאמר דהכל מודים ואפילו בן עזאי דס"ל המהלך כעומד דמי מודה הוא בזורק מרה"י לר"ה דרך כרמלית שהוא חייב דהא לא נח בכרמלית:

דברי הכל היא שאין אויר כרמלית כממשה. כלומר משום דלדברי הכל אין אויר כרמלית נחשב ככרמלית ממש והלכך מודים בזורק דרך אויר כרמלית שהוא חייב:

ומה פליגין. כי פליגי במוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית דבן עזאי פוטר דס"ל המהלך כעומד ומניח דמי ורבנן מחייבי דלא עבדין המהלך כמניח:

ע"ד דבן עזאי אין אדם מתחייב בתוך ד"א לעולם. כלומר היכי משכחת לה אליביה מעביר ד' אמות בר"ה שיהא חייב דהרי לעולם אינו מעביר אלא בתוך ד' אמות דמכיון שהוציא להחפץ ממקומו ומעבירו נעשה כמו שהניחו על כל אמה ואמה דהא ס"ל המהלך כעומד ומניח דמי וא"כ יהא פטור ולא משני הכא מידי:

ר' יהודה בשם רבי קאמר דלא כרב הונא בשמיה אלא הכל מודים. אפילו החכמים במוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית שהוא פטור משום דלדברי הכל ס"ל שהמהלך כמניח דמי ולא פליגי אלא בזורק דבן עזאי עושה אויר כרמלית כממשה של כרמלית והוה ליה כנח בכרמלית ורבנן לא עבדין אויר כרמלית כממשה:

מתני' מסייעא לדין. אשכחן חדא ברייתא דמסייעא לרב הונא דאוקי פלוגתייהו במוציא ומתני' מסייעא לרב יהודא דאוקי פלוגתייהו בזורק:

היה עומד בר"ה תוספתא היא בפי"א זרק מן האסרטיא לדיר או לסהר דרך בקעה חייב (ובתוספתא דפוס ט"ס שם) ואם הוציא פטור והיינו כרב הונא ובן עזאי קתני לה. והיותר נכון דנתחלפו התיבות בהעתקה וכצ"ל מתני' מסייעא לרב יהודה היה עומד בר"ה וזרק לדיר וכו' ומוקי לה לסתמא דהתוספתא כחכמים דס"ל בזורק חייב ובמוציא פטור ומתני' מסייעא לרב הונא המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה וכו' דקתני בהדיא דלרבנן חייב במוציא דרך כרמלית ובן עזאי פוטר והיינו כרב הונא:

והא תנינן. במתני' דכריתות שהובא לעיל רבי מאיר אומר וכו' והשתא בשלמא על דעתיה דרב הונא דמוקי פלוגתייהו במוציא א"כ האי תנא דאמרו לו דסבירא ליה חיובא דשבת במניח דוקא ולא במהלך האי דלא כבן עזאי אלא כרבנן אלא על דעתיה דר' יהודה דהכל מודים במוציא שהוא פטור א"כ האי כמאן דלא כבן עזאי ודלא כרבנן. אמר ר' חנינא הא ל"ק דמני האי תנא דאמרו לו חכמים שהן בשיטת בן עזאי וכדאמרן לעיל דר' יוסי היא דס"ל כבן עזאי דהמהלך כמניח דמי וכדמפרשינן להא לעיל:

וקדם וקלטה. שנעקר ממקומו וקלט וקיבלה מהו ולקמן מפרש לה הבעיא:

ולאו מתני' היא. ומאי קא מיבעיא ליה דהא תנן לקמן בסוף פרק הזורק קלטה אחר וכו' פטור ופירשה ר' שמואל בשם ר' זעירא בחוטף כן כלומר דכאן בהאי מתניתין בחוטף מיירי שקידם האחר וחטף. וקילטה מן האויר הא אם קלט לתוך ידו וקיבלה חייב הזורק וכדמפרש להטעם דמה בין נחה לארץ ומה בין נחה לתוך ידו של חבירו והרי הזורק הזה עשה כל המלאכה:

תמן למה הוא חייב. כלומר דהשתא מסיק להקושיא דמאי קא מיבעיא ליה לר' יוחנן הא שמעינן לפי האי פירושא דמתני' דהזורק דאם קלטה לתוך ידו חייב וא"כ כמה דתימר דתמן הוא חייב ה"נ אם קלטה הוא בעצמו יהא חייב:

ומשני דלא דמי דתמן הוא זורק ואחר הוא שקיבל וא"כ הוי ליה כמו הזורק ונח בארץ דמ"ש אם נחה בארץ או שנחה לתוך ידו של חבירו אבל הכא היא זרק והוא בעצמו קיבל דאיכא למימר דהואיל דהויא להו שתי כחות אע"ג דבאדם אחד הוא כשני בני אדם דמי והוי כשנים שעשו את המלאכה ולא מיחייב:

ותהא פשיטא ליה שהוא פטור. אי הכי לידוק איפכא דדוקא אם קלטה אחר בידו הוא דחייב כדדייקינן ממתני' דהזורק אבל הכא מכיון שהוא בעצמו לא הספיק לו עד שתניח ונעקר ממקומו וקלטה מסתברא שהוא פטור:

אילו זרק בימין. כלומר דהש"ס מהדר דלא היא דלפטורא נמי לאו פשיטא ליה דמה אלו זרק בימין והוציא את ידו השמאלית חוץ לד' אמות וקלט בשמאל שמא אינו חייב:

מן הדין פיו. כלומר וכ"ת היא גופה מנא לך שהוא חייב וקאמר מן הדין מילתא אתה יכול לפשוט לזה והיינו פיו וכלומר דודאי אם לאחר שזרק ד' אמות בר"ה רץ וקיבלה בפיו ודאי הנחה היא וחייב וכדמסיק ואזיל דכי פיו לאו כאחר הוא דמ"ש אם נחה ביד חבירו ומ"ש אם נחה בפיו שהושיטו וקיבלו וא"כ ה"ה שמאלו דכאחר הוא שקיבלה דמי וחייב הזורק:

אמר ר' יודן וכו'. כלומר דר' יודן ורבנן דקסרין וכו' פליגי בענין הבעיא דר' יוחנן במאי הוא דקא מיבעיא לי' דר' יודן קאמר דבזרק בימין וקלט בשמאל פשיטא ליה שחייב דהוי כזורק ונח בידו השמאלית לסוף ד' אמות ומה צריכא ומספקא ליה בזורק בימין וקלט בימין דע"כ היה צריך שיעקר ממקומו לסוף ד' אמות ולקבלה והוי ליה ככח אחר ואיכא לדמויי לשני ב"א וליפטר:

רבנן דקיסרין וכו'. אמרי דאפי' זרק בימין וקלט בשמאל נמי צריכה ומספקא ליה לר' יוחנן:

חייב. כלומר מי נימא דחייב או לא:

אין תימר פיו. כלומר וכי תימא ומ"ט לא איפשט ליה מפיו דודאי אם קיבלה לסוף ד' אמות בפיו חייב הוא דהיינו הנחה מעלייתא להכי קאמר דלא דמיא שמאל לפיו דקיבלה בפיו כיון שאכלה כאחר הוא כלומר דמסתמא מה שמקבל בפיו באוכל מיירי שזרק דבר שהוא אוכל ורץ לקבלה בפיו ואכלה וא"כ כקיבלה אחר לתוך ידו דמי וחייב כדלעיל

אבל הכא שקיבלה בידו שמאלית ידו כאחר הוא. בתמיה הא איכא למימר שכיון שהוא בעצמו קיבלה לא מיחייב דאכתי שתי כחות הויא ואיכא לדמויי לשני ב"א:

ר' מנא בעי. להאי סברא דרבנן דקסרין א"כ מעתה הוציא לגרוגרת בשתי ידיו יהא פטור משום דהויא ליה כשנים שעשו מלאכה אחת ופטורין:

א"ל ר' חייה בר אדא ודא הוא בעשותה. בתמיה והיכי סלקא אדעתיך למיפטר בכה"ג משים שנים שעשו מלאכה הרי כאן הוא עשה כל ההוצאה ומאי איכפת לן אם בידו אחת הוציא או בשתי ידיו דהא ולא כן תני יחיד שעשה חייב וכו' דבעשותה כתיב. וה"נ היינו בעשותה וכי קא מיבעיא לן אם זרק וקלט בידו האחרת דכשתי כחות במלאכה הוו ואיכא לדמויי לשנים שעשאוה:

וקלט גשמים מאויר מחיצות. של רשות היחיד והוציא חייב וכדמפרש ר' בון בחוטף מיירי כאן כלומר שחטף מהגשמים שהונחו ע"ג מחיצת רשות היחיד וכגון בכותל משופע:

הא אם קלט פטור. כלומר שקלט מן האויר וקבל והוציא פטור כדמפרש הטעם דמה בין נתן לו אחר לתוך ידו והוציא ומה בין נתנו לו שמים הא איהו לא עביד עקירה:

אתיא כרבי. האי דר' יוחנן כרבי הוא דעביד אויר מחיצות כממשה של המחיצה וכדאמר רבי לקמן בהלכה והו"ל כנוטל מתוך רה"י:

אסור להחזירה. דהוי כמכניס מרשות הרבים לרשות היחיד:

כמאן דאמר אסור להשתמש באויר עשרה. של רה"ר דקלוטה באויר רה"ר כמונח ברה"ר דמיא:

אית תניי תני מותר. להחזירה:

הוון. בני הישיבה:

בעיין מימר דמ"ד מותר בשיש שם רוחב ארבעה במקום שפשט את ידו לחוץ והוו כמרה"י לרה"י ומותר ומאן דאמר אסור כשאין שם רוחב ד' בחוץ והשתא להאי מאן דאמר דמתיר בשיש שם רוחב ד' ע"כ דס"ל דאין אויר רה"ר כר"ה ולפיכך מקום שיש בו רוחב ד' אע"פ שאינה גבוה עשרה לאו כר"ה היא:

אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא אלא דבין זה וכו' דכ"ע מודים דאויר רה"ר כרה"ר דמי כל היכא שאין כאן רחב ד' וגבוה עשרה:

מאי כדין. והשתא במאי פליגי הני תנאי וקאמר דלא פליגי אלא מאן דאמר אסור כשפשט ידו לחוץ למטה מעשרה דאויר רה"ר היא ומאן דאמר מותר למעלה מעשרה דמקום פטור הוא:

העני חייב וכו' והוא שתהא ידו של עני בתוך עשרה לקרקע. אבבא שניה דהרישא קאי פשט בעל הבית את ידו לחוץ וכו' בעל הבית חייב והעני פטור וקאמר שמואל דהא דבעל הבית מתחייב בנתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה וכו' הינו דוקא בשידו של עני בתוך עשרה לקרקע היא דכל למטה מעשרה רשות הרבים היא אבל אם היתה ידו למעלה מעשרה פטור הבעה"ב דלאו הנחה. וכן לא העקירה בר"ה הן ובבבא דרישא פשט העני את ידו לפנים וכו' בזה ודאי לא בעינן שתהא ידו של בע"ה בתוך עשרה דהא ביתא כמאן דמליא דמי:

ברחוק מן הכותל ארבעה. כלומר דבעינן נמי שיהא העני עומד ברחוק מן כותל הבית ארבעה טפחים שכל פחות מד' טפחים לכותל נחשב כצדי ר"ה וכקרן זוית הסמוכה לר"ה דלאו להלוך עבידא וכרמלית הוא דהויא:

בשהיו פניו. של העני הפוכות לפלטיא וכלומר דר' אלעזר מוסיף וס"ל דאע"פ שהוא רחוק מן הכותל ד' טפחים מ"מ בעינן נמי שיהא אחוריו להבית ופניו כלפי ר"ה דאז כשהבע"ה נותן לתוך ידו הוי כמוציא מרה"י לר"ה אבל אם היו פניו הפוכות להכותל מכיון דבינו לבין הכותל לא ניחא תשמישיה הרי ידו כנתונה בכרמלית היא:

ר' חסדא בשם אשי קנה נעוץ בר"ה גבוה עשרה טפחים מותר לכאן ולכאן. כצ"ל והכי גריס להא לקמן בסוף הלכה דהרי מכיון שאין כאן רחב ד' לא מיקריא רשות בפ"ע. ומקום פטור הוא ומותר להשתמש ממנו לרה"י וכן לר"ה. וגי' העתקת הספרים נשתבש אגב הא דלקמן:

תרבוס שהוא עומד בר"ה. תרבוס הוא כלי של עור כעין ארגז ובמשנה פכ"ד דכלים שלשה תרבוסין הן וקמ"ל דאע"ג דכלי הוא מכיון שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה כרשות בפ"ע הוא ואם הוא עומד בר"ה המשתמש מת כו לר"ה כמשתמש מרה"י לר"ה וכן מר"ה לתוכו. וכן אתה אומר במנורה:

ופרחה. שעושין בגוף המנורה בראשו כעין פרח:

לא סוף דבר מנורה. לאו דוקא מנורה שרחבה היא נראית אלא אפי' קנה בר"ה גבוה עשרה וטבלא נתונה בראשו והיא רחבה ארבעה כרשות בפ"ע היא:

מנין למעלה מעשרה שהיא רשות אחרת. דאמרינן עד עשרה באויר ר"ה כר"ה היא ולמעלה מקום פטור הוא וכן להא דאמרינן בכל דוכתי מחיצה גבוה עשרה ומנין:

מה דיבור שנאמר להלן. כי מן השמים דברתי עמכם ורשות אחרת נקראת דכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ומעולם לא ירדה השכינה למטה מעשרה הרי מרשות אחרת דיבר:

אף דיבר שנאמר כאן. במעל הכפורת רשות אחרת שהיה הדיבור מלמעלה מעשרה:
וארון לא תשעה טפחים הוא. דהא כתיב ואמה וחצי קומתו ואמה בת ששה היא:
בכפורת טפח. עם הטפח של הכפורת הרי כאן עשרה:
ולא נתנה שיעור קומתה. שהוא מדת עוביה וזה אינו מפורש בכתוב:
תלמדינה מכלי קטן שבמקדש. והוא המסגרת של השלחן דכתיב ביה ועשית לו מסגרת טפח סביב:
או אינו. אלא דילפינן מן הזר שלו כדכתיב ועשית זר זהב ולא היה אלא כל שהוא:
מאי כדון והשתא מנלן דהכפרת היה טפח:
פני. דכתיב על פני הכפרת קדמה ואין פנים פחות מטפח:
ר' יוסי בעי. על הא דיליף מהארון וכפרת דמעתה אלו מגדל שהיה עומד בתוך הבית וגבוה כמה שמא תאמר שאינו מותר להשתמש מתוכו לבית ומהבית לתוכו דרשות בפ"ע הוא בתמיה דהא מכיון דילפית מהארון שהיה במשכן א"כ וכי נימא נמי במגדל העומד בתוך הבית כן:
אלא בשעה שהיה מרבע להן את הרוחות אנן קיימין. כלומר אלא דבלאו הכי אין לנו ללמוד מהכתוב הזה על פני הכפרת כלום דלאו ללמדינו מדת קומת הכפרת בא אלא משום דכתיב ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים ולהורות בענין הזאות מרבוע הרוחות הוא בא שמזה אחת למעלה וזהו על פני הכפרת קדמה ושבע למטה וכדמפרש במתני' בפ"ה דיומא כמצליף ובענין זה אנן מפרשין להכתוב הזה ולא מצינו ללמוד משם מדת קומת הכפרת:
ניחא. השתא מהדר לעיל דאף למאי דיליף מארון וכפרת הניחא למ"ד בפי"ז דכלים דכל אמות שהיו במקדש באמת בת ששה טפחים הן ברם כמ"ד באמת בת חמשה הן א"כ לדידיה וארון לאו שבעה טפחים ומחצה הוא דאמה וחצי קומתו כתיב ולא מצית למילף גבוה עשרה מהארון וכפרת:
חד יליף לה מן ארון. דס"ל כמ"ד באמת בת ששה ואידך דס"ל כמ"ד בת חמשה יליף מן עגלות שהיו במשכן ולקמן בעי מנין שהן גבוהות עשרה:
ולא ידעין. אנחנו מאן יליף לה מן ארון וכו' אלא דמסתברא דבית ר' ינאי הן דילפין לה מן ארון דבית ר' ינאי מתרצין לעיל דעם הכפרת טפח היא חשבון העשרה דילפינן מהארון:
ר' זעירא בעי. על הילפותא מהעגלות דמנין שהיו גבוהות עשרה הא אינו מפורש לנו מן הכתוב:
אמר ר' יוסי ואפילו תאמר שהן גבוהות עשרה. דהכי גמירי לה מ"מ קשיא היכי ילפינן מינייהו דגבוה עשרה ורחב ארבעה רשות בפני עצמו מיקרי דהא ולא כן תני ר' נחמי'

עגלות צב כתיב מלמד שהיו מכוסין כד"א בצבים ובפרדים וכמין קמרסטא היו ולשון המשנה בפט"ז דכלים הוא כסוי קמטרא טהור והוא כעין תיבה העשויה לשמירת הבגדים והא אנן ממה דהוה במשכן הוא דילפינן וא"כ בעגלות כאלו דרך פתחיהן היו משתמשין בהן ולא מצית למילף מינייהו אלא דין החור בכותל שהוא סמוך לר"ה כדמסיק ואזיל להקושיא:

אילו חור בר"ה וכו' שמא אינו אסור להשתמש מתוכו לר"ה ומר"ה לתוכו. כלומר דודאי אסור הוא דבחור כה"ג שהוא בכותל הסמוך לר"ה כ"ע מודים שאסור להשתמש מתוכו לר"ה וכגון זה הוא דמצינו למילף מהעגלות שהיו משתמשין מפתחן והן גבוהות עשרה ורחבן ד' והוי כעין חור בר"ה כמו כן אבל אכתי היאך ילפינן משם לדבר העומד בר"ה גבוה עשרה ורחב ארבעה שאסור להשתמש מעל גביו לר"ה ומר"ה לעל גביו דהא כעין זה לא היו משתמשין בהן ולא הוה במשכן:

אלא וכו'. כלו' אלא אימא הכי שבשעה שהיו מושיטין את הקרשים מזו לזו לסדר עליהן תרוטות היו פתוחות למעלה לפי ארכן ורחבן כדי שיכולין לסדרן יפה והשתא אם היו גבוהות עשרה שפיר הוא דילפינן מהעגלות לדבר גבוה עשרה ורחב ד' בר"ה שאסור להשתמש מעל גבו לר"ה ומר"ה לעל גבו דהכי הוה במשכן:

תרוטות. מלשון המשנה דפ"ב דמדות ולא היו תרוטות אלא מוקפות:

שניהם פטורין. קתני במתני' בבבות דהסיפא ומפרש ר' יעקב בשם ר' יוחנן משום דזה כשנים שעשו מלאכה אחת וכדפרישית במתני':

נתן לו אחר חבילה. של איזה משאוי על כתיפו והוא ברה"י ושכח והוציאה דאיהו לא עביד עקירת החפץ אלא עקירת הגוף מהו:

במחזרה תניינא. במהדורא בתרא של רבי השיב וא"ל שהוא חייב:

שאינו דומה לאותה. ששנינו שאם נתן הבע"ה לתוך ידו של העני הפשוטה לפנים והוציא שניהן פטורין וכדמפרש הש"ס לטעמיה:

סבר רבי כיון שעקר את רגלו כמו שעקר את החפץ. דעקירת גופו מרה"י כעקירת חפץ ממקומו דמי אבל ידו דמתני' בתר גופא גריר והוי כהאי רשות שהוא עומד בתוכו:

על דעתיה דרבי. ובעי הש"ס אליבא דרבי דס"ל לענין עקירה אמרי' עקירת גופו כעקירת חפץ הוא אם לענין הנחה נמי נימא הכי וכגון שהיה עומד בר"ה וזרק נגד הרה"י וקידם היא וקלט לרה"י כלומר שקלט את החפץ מהכותל שהוא לרה"י שיונח שם מהו אם מחשבינן להא כהנחה ברה"י:

ולא רבי הוא. ומתמה הש"ס על השואל וכי לא אליבא דרבי אתה שואל והא רבי עביד אויר מחיצות כממשן כדאמרינן לעיל גבי היה עומד בר"ה וקלט גשמים מאויר מחיצות והכא נמי מכיון שזה קלט החפץ מאויר מחיצה של רה"י הרי זה כהנחה ברה"י ממש:
לא צורכה דלא וכו'. כלומר ולא צריכה להבעיא אלא בכה"ג שאם היה עומד ברה"י וזרק ורץ לר"ה וקידם וקילטה שם מהו מי אמרי' דהנחה זו כמו הנחה בר"ה וחייב:
אשכח תני. בברייתא בהדיא דרבי פוטר בזה עד שתניח מאליה בר"ה דהנחה כזו מחמת שקידם וקילט לתוך ידו לאו הנחה בר"ה היא:
שלשתן אמרו דבר אחד. לענין דאויר הרשות כרשות עצמה דמי:
רבי וכו'. הא דאמרן:
בן עזאי וכו'. כדלעיל להאי מ"ד דבזורק דרך כרמלית פליגי בן עזאי ורבנן:
ר"ע עביד אויר ר"ה כממשה. כהאי דתנינן בריש הזורק מרה"י לרה"י ור"ה באמצע ר"ע מחייב וחכמים פוטרין:
ארבע רשויות לשבת. תוספתא היא בריש מכלתין:
ומבואות שאינן מפולשין. והתם גריס חצר של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין. ולאו מחשבון רשויות הן דהא בין כך ובין כך רה"י הן ולחשבון רשות הד' גריס שם בסיפא אדם עומד על האסקופה נותן לבע"ה ובע"ה נותן לו וזהו מקום פטור כגון דלית בה ד' על ד' דסתם אסקופה רחבה ד' ואינה גבוה עשרה והאי כרמלית היא כדקחשיב לקמן:
אף אנן תנינן. במתני' לכולהן דקחשיב בברייתא:
דתנינן תמן. בפ' הזורק וכו' ולא סוף דבר ד' אמות בים אלא אפי' זרק כמה וכמה בכל הים פטור וכו' אלא אמידי דתנינן הזורק ד' אמות בר"ה חייב תני הכי לפטורא בכרמלית:
בקעה. דתנינן בפ"ו דטהרות הבקעה בימות החמה שאין בה זריעה רה"י לשבת דלאו הילוך לרבים הוא דאין רגילין להסתלק מן הדרך ולילך בהשדה:
ור"ה לטומאה. דהא מיהת לאו מקום סתירה הוא שיש בני אדם נכנסין לתוכה וספק טומאה בר"ה טהור דמסוטה גמרי' לה שאינה אלא במקום סתירה:
ובימות הגשמים ר"ה לכאן ולכאן. כלו' דהש"ס גריס הכי בהאי מתני' וכדמסיק ואזיל שאם אתה אומר כהאי גי' דגריס במתני' רה"י לכאן ולכאן קשיא דמעתה לא תהא טעונה הקפת כלי בהמה לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ואנן תנינן בפ"ק דעירובין שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה בכלי בהמה מטלטלין בתוכה אבל להאי גי' דגריס ר"ה לכאן

ולכאן מוקמינן להאי מתני' דעירובין בימות הגשמים ומ"מ לאו ר"ה גמורה היא אלא כרמלית. והא דקרי לה ר"ה לפי שאינה רה"י:

אסטווה דתנינן. בסוף פ' כל גגות וכן גשרים מפולשין וכו' וחכמים אוסרין דדין איצטבא להן והוו כרמלית והיינו דקתני וחכמים אוסרין אבל לא מחייבין:

אסקופה וכו'. כדפרישית לעיל:

כרמלית. מה זה השם תני ר' חייא על שם כרמל דמפרשינן רך ומלא לא לח ולא יבש אלא בינוני וה"נ לא רה"י ולא ר"ה אלא בינוני וזהו כרמלית:

כגון חנותיה דבר יוסטיני. שם אדם אחד ורגל רבים מצויים שם לפיכך אינה רה"י כשאר חנות ור"ה נמי לא הוי דאינו עשוי להילוך רבים ממש:

חצר של רבים וכו'. סיפא דהתוספתא דלעיל הוא:

סימטיות. כמו סימטא השנויה במקומות הרבה והיא שביל שבין העמודים שהם ברחבה ותולין התגרים בהם להפרקמטיא שלהם נידון ככרמלית:

פירחי העמודים. שעשוין בלמטה שבהן כעין פרחים לנוי:

לכן צריכה בגבוה שלשה. לא צריכה אא"כ הם גבוהין שלשה דכל פחות מג' כארעא סמיכתא היא:

כל המעכב דריסה בר"ה. כל מקום שהוא מעכב את דריסת הרגל בר"ה אין נידונין אלא ככרמלית מפני שאין נוח להילוך לא הויא כר"ה:

אפי' קוצין אפי' זכוכית. שאפשר לדרוס עליהן בסנדלין שעל רגלו אפ"ה מעכבין את הדריסה להדיא הן:

לכן צריכה. להכי היא דאיצטריך לאשמועינן להוא שאפי' אינן גבוהין שלשה לאו כארעא חשיבי הואיל ואין נוח לדרוס עליהן דאי בגבוהין שלשה מאי למימרא:

איסקופה שאמרו. בברייתא דלעיל למיחשביה כרמלית ברחבה ד' ואינה גבוה עשרה דאם תימר שהיא גבוה עשרה ורחב ד' רשות בפ"ע היא ואפי' עומדת בר"ה רה"י הוא ואין תימר שגבוה עשרה ואינה רחבה ארבעה א"כ הדא דאמר רב חסדא בשם אשי לעיל בהפיסקא דקנה נעץ בר"ה אע"פ שגבוה עשרה הואיל ואין כאן רחב ד' מותר לטלטל לרה"י ממנה וכן ממנה לר"ה דמקום פטור בעלמא הוא:

ובלבד שלא יחליף. שלא יעמוד אדם במקום פטור ויטול מרה"י ליתן לר"ה ואע"ג דהוא דרך מקום פטור אסור ומ"מ הואיל והוא עומד שם הוי כנח במקום פטור ולא מיחייב עלה אלא דלכתחילה לא יעשה כך:

אלא כן אנן קיימין. אלא ע"כ אסקופה שאמרו שהיא כרמלית בשאינה לא רחבה ארבעה ולא גבוה עשרה כזהו דין כרמלית עליה:

אסקופה שלפני הפתח אחרים אומרים וכו'. בסיפא דהתוספתא קתני לה וכדמפרש ואזיל במה אנן קיימין אם באסקופה מקורה שמשקוף הפתח הוא קירוי עליה א"כ אפי' הפתח נעול תחשב כולה כלפנים דסתם משקוף רחב ד' ואמרי' ביה פי תקרה יורד וסותם הואיל ויש בהחלל עובי ארבעה ולא מהני נעילת דלת לבטל כאן המחיצה שהיא ע"י גוד אחית. ואם בשאינה מקורה שאין בליטת המשקוף עליה א"כ אפי' הפתח פתוח נחשבת כולה כלחוץ דמה מהני פתיחת דלת הבית להאסקופה שהיא בחוץ ואין שום קירוי עליה:

אלא כן קיימין בשחצייה מקורה וחצייה אינה מקורה. וכגון שקירויה כלפי פנים היא הלכך פתח פתוח כולה כלפנים נחשבת ולקמן פריך עלה ואם הפתח נעול כולה כלחוץ היא דהואיל ואין כאן תקרה על כולה למימר ביה חודו החיצון יורד וסותם והדלת נעול היא אפי' אותה חצייה שהיא מקורה נחשבת כלחוץ דאין שיעור רחב ד' עליה למימר בקירוי הזה גוד אחית:

מהו נעול כלחוץ. ומפרש לה דלענין מאי אמרי' שנחשבת כולה כלחוץ כשהדלת נעול:

מותר וכו'. כלו' לענין להשתמש ולטלטל מתוכה לר"ה ומר"ה לתוכה וכן לענין זה כשהיה בדלת הפתח חור אסור להשתמש מתוכה להחור ומהחור לתוכה דחור הדלת נחשב לרה"י ועיקר הרבותא משום הך סיפא איצטריך ליה דלא תימא הואיל וחור הדלת פתות לתוכה מותר להשתמש ממנו לתוכה ומתוכה לו הלכך קמ"ל דלעולם כשהדלת נעול נחשבת הוא כלחוץ לענין הכל:

ר' נתן אומר וכו'. ר' נתן פליג על אחרים וקאמר. דבהא מודינא לכו שאם הפתח נעול כולה כלחוץ דאין כאן תורת גוד אחית הואיל ואין הקירוי כ"א על החצייה והדלת נעול היא שדינן לכולה כלחוץ אבל כשהפתח פתוח בהא פליגנא עלייכו ולדידי הכי הוא דמסתברא למימר שחצייה שהיא מקורה שדינן לה כלפנים דנחשבת להבית הואיל והיא מקורה והפתח פתוח היא אבל חצייה האחרת שאינה מקורה לעולם היא כלחוץ דלא מהני לה פתיחת הדלת וכדמסיק ואזיל לטעמיה דר' נתן דהא וכי לא כן סברינן מימר דהכא באסקופה רחבה ארבעה עסקינן ואת אמרת דמאחר שינעל הפתח כולה כלחוץ היא הואיל וחצייה שכלפי חוץ אינה מקורה וכדפרישית א"כ ש"מ דאף כשהפתח פתוח חצייה האחרת לעולם כלחוץ היא וכדאמרן:

הלכה ב

מתני' **לא ישב אדם לפני הספר**. משנה זו אינה מענין השבת אלא מפני שזו מן ההלכות שהסכימו ולא נחלקו בהם כלל וכדתנן לקמן ואלו מן ההלכות וכו' ועוד דבעי למיתני

אבתרה לא יצא החייט וכו' שהיא דומה למתני' דהטעם שמא ישכח וכו' והקדים התנא משנה זו ללמדינו דסמוך לחשיכה דתנינן לקמן לאו דוקא אלא סמוך למנחה נמי בכלל כהאי מתני' והכי אמר בגמ':

סמוך למנחה. מסקינן לפי סוגיית הש"ס דילן דסמוך למנחה גדולה קאמר והיינו מתחלת שעה שביעית דזמן מנחה גדולה היא משש שעות ומחצה וסמוך למנחה היא חצי שעה מקודם ואע"פ שיש עדיין הרבה שהות ביום אסור לכתחלה לישב לפני הספר להסתפר גזירה שמא ישבר הזוג של התספורת ויהא צריך לחזר אחר זוג אחר ובתוך כך תעביר זמן התפלה:

לא למרחץ. אפילו להזיע בעלמא דשמא יתעלף ויבטל מן התפלה:

ולא נבורסקי. מקום עיבוד העורות ואפי' לעיוני בעלמא דשמא יראה איזה הפסד במלאכתו ויהא טרוד להתעסק בה. ויתעכב מן התפלה:

ולא לאכול. ואפי' סעודה קטנה ואכילת עראי שמא ימשך באכילה:

ולא לדין. אפי' בגמר דין שמא יראה בעיניו לסתור הדין וימשך ויבטל מן התפלה:

ואם התחילו. באחד מכל אלו דקחשיב ואפילו התחיל באיסור שכבר הגיע זמן מנחה אין מפסיקין אלא אם יש שהות ביום יגמור ואח"כ יתפלל ומאימתי התחלת התספורת משיניח מעפורת והוא הסודר של ספרים על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו. והתחלת המרחץ משיפשוט הבגד הסמיך לבשרו. והתחלת הבורסקי משיקשור בגד בין כתיפיו כמו שהאומנין עושין. והתחלת האכילה היא לבני ארץ ישראל משיטול ידיו ולבני בבל משיתיר חגורה. והתחלת הדין משיתעטפו הדיינים וישבו לדון ואם היו יושבין ועוסקין בדין ונגמר ובא לפניהם דין אחר הויא התחלה משיתחילו הבעלי דינין לטעון. ומפסיק לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. הך סיפא אתיא לדברי תורה. וה"ק וחבירים העוסקי' בתורה מפסיקין הן לק"ש לפי שזמנה קבוע והיא מן התורה ואין מפסיקין לתפלה שאין הזמן קבוע מן התורה ומצות תלמוד תורה גדולה הימנה. ולא שנו אלא לאלו שתורתן אומנתן וכגון ר' שמעון בן יוחי וחביריו אבל כגון אנו שמפסיקין מן התורה לאומנות ולעסקים כ"ש שצריך להפסיק לתפלה ובדליכא שהות מיירי דאלו בדאיכא שהות אטו גרע תלמוד תורה מהני דקתנו ברישא דאין מפסיקין בדאיכא שהות ביום אלא הכא בדליכא שהות וקמ"ל דאפ"ה אלו שתורתן אומנתן אין מפסיקין לתפלה:

גמ' **אנן תנינן סמוך למנחה**. ור"ח תני בברייתא לכל הני דלא יתחיל סמוך לחשיכה. ועביד הש"ס צריכותא דאיצטריך לתרווייהו דאלו אשמעינן להברייתא לחודה ה"א סמך לחשיכה היינו סמוך לחשיכה ממש הא סמוך למנחה לא דה"א דמכיון דאכתי לא הגיע

זמן המנחה מותר להתחיל הוי דצורכה למיתני במתני' דאפילו סמוך למנחה לכתחלה לא יתחיל:

או אלו תנינן אנן ולא תני ר' חייא כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות אגב שיטפא דלעיל. כלומר ואלו מהא דתני במתני' סמוך למנתה בלחוד לא סגי משום הנך דתני במתני' דלקמן לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה וכו' וה"א דכולהו בדוקא קתני והיכא דתני מנחה סמוך למנחה דוקא הוא והני כולהו דלקמן דתני בהו חשיכה סמוך לחשיכה דוקא הוא דגזרינן אבל מעט קודם והוא סמוך למנחה לא גזרינן שמא ישכח:

מן מה דתנינתה מנחה וכו'. כלומר אבל השתא שמעינן מן מה דתנינן במתניתין הכא סמוך למנחה ותני ר' חייה רבה עלה סמוך לחשיכה א"כ חשיכה לאו דוקא היא דהא על המתני' קאי והדא אמרה דאפילו הני חשיכה דתנינן אבתרה לקמן לאו דוקא חשיכה ממש אלא מנחה היא וגזרי' בכולהו אפילו סמוך למנחה שמא ישכח:

רבי חנניה וכו'. קאמר דלא היא דהמתני' והברייתא לאו בחדא גוונא מיירי ולמימר בהו דחדא אתי לגלויי אאידך אלא דמתני' אירי בעמי הארץ שאינם יודעים לכוין את השעה בזמן התפלה ואתו למיטעי לפיכך הקדימו חכמים למיגזר ואמרו דאפילו סמוך למנחה לא יתחילו בכל הני דקחשיב:

ומן מה דתני ר"ח. בברייתא בחבירים הוא דמיירי שיודעים לכוין את השעה ומותרין הן להתחיל סמוך למנחה עד שיגיע זמן המנחה ממש וזמנה עד הערב וכת"ק דמתני' דריש פ' תפלת השחר והיינו דקתני ר"ח סמוך לחשיכה:

רבנן דקיסרין אמרין. דלא תדחוק לאוקמי להמתני' ולהברייתא בתרי גווני בני אדם אלא דטפי ניחא לאוקמינהו כתנאי ומתני' כר' יהודה דפליג התם וקאמר דזמנה עד פלג המנחה והיינו שעה ורביע קודם הלילה ולפיכך לא תני במתני' סמוך לחשיכה ומן מה דתני ר"ח היינו כרבנן דהתם דזמנה עד הערב וזהו סמוך לחשיכה:

לפני הספר וכו'. פיסקא דמתני' היא ומפרש הש"ס אימתי זמן התחלתן:

והתני בברייתא דאבל רבתי ישב לו לגלח וכו' אחד המגלח שאירע לו כן א"צ להפסיק ואחד המתגלח והא הכא במתני' בהמתגלח בלחוד הוא דמיירי כדקתני לא ישב לפני הספר ואי אמרת דלא מיקרי התחלה עד שיתחיל לגלח א"כ מאי איריא דקתני במתגלח הא ודאי דאף המגלח א"צ להפסיק דמה אנינות דאורייתא נידחה מפני כבוד הבריות זמן תפלה דמדרבנן לכ"ש והכי הוה מיבעי למיתני לא יסתפר לפני המנחה ואם התחילו וכו' דהוי משמע דגם המגלח בכלל אלא ודאי לא אתיא פירושא דהתחלה דמתני' אלא

משיתעטף באלונטית והוא הסודר שמתעטף בו המתגלח והלכך קתני לא ישב לפני הספר דהואיל דהתחלה לא איירי אלא בהמתגלח קתני נמי ברישא בהמתגלח:

משיתיר מנעלו. והיינו הפשטת בגדיו:

כהדא. עובדא דריב"ל שהיה רגיל לשמוע הפרשה מבן בנו בכל ע"ש ופעם אחת שכח ונכנס לרחוץ במרחץ של טבריא והוה מיסתמיך וכו' ונזכר שלא שמע עדיין הפרשה מן בר בריה ויצא לו מן בית המרחץ וחזר לביתו:

מה הוה. היאך היה המעשה וקאמר ר' דרוסי דכך הוה כדאמרן שנכנס למרחץ נשען על כתיפו דר"ח בר בא ועדיין לא התחיל לפשוט את בגדיו:

שליח מנוי הוה. שכבר היה מופשט מבגדיו ואף על פי כן חזר והלביש עצמו ויצא וא"ל ר' חייה לא כך למדתני רבינו אם התחילו אין מפסיקין ומשהפשיט את בגדיו התחלה היא והיינו כרב:

א"ל חייא בני וכו'. דכתיב והודעתם וגו'. וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב ללמד דשקולה היא כאותו יום:

ר' חזקיה וכו'. איידי דאיירי בדרשא דהאי קרא דריש נמי לדרשת משמעותיה. וגרסינן להא בפ"ב דשקלים ובפ"ק דקידושין בהלכה ז':

אם יכול את לשלשל את השמועה. ששמעת איזו הלכה ויכול אתה לחבר ולהזכירם זה קיבל מזה וזה מזה עד משה רבינו אמור ומשום דמצוה לאומרו בשם אמרם ודריש לה מדכתיב והודעתם לבניך וגו' דור אחר דור וקבלה זה מזה עד יום אשר עמדת בחורב:

ואם לאו. שאין את יכול להזכיר את כולם תפוס או ראשון ראשון האומרה או אחרון אחרון שקיבלה וכלומר דאעפ"כ יאמר בשם מי שיודע לאמרה בשמו כדמסיק ודריש דמצוה גדולה היא לאמר הדבר בשם אומרו:

אך בצלם יתהלך איש. כשיאמר דבר בשם אומרו יראה בעיניו כאלו זה עומד לנגדו והרי זה האיש שנאמר הדבר בשמו כאלו מתהלך בצלם תמיד:

זה ר' זעירא. שדרכו היה שלא קיבל שמועה בשם אדם אא"כ נתאמת לו שבודאי מפיו יצאו הדברים:

לית אנן צריכין. לחוש לשמועות דרב ששת מה שאומר בשם אמרם:

דהוא גברא מפתחה. סגי נהור היה ואפשר שטעה. ואינו בקי בהם בטביעת קלא:

חכים רבי לבר פדיא. וכי מכיר הוא מר לבר פדייה דאת אמר שמועות מהאומרים לפניך בשמו:

ר' יוחנן אמר משמו. ועליו אני סומך שבודאי הגיד האמת וכן רבי בא סמיך על רב אדא בר אהבה דאמר בשם רב:

איתא חמי. בא וראה בתמיה דקתני גבי בורסקי נמי ואם התחיל אינו מפסיק וקס"ד משהתחיל באומנות והרי בדילין ממי שריחו רע בתפלה ובד"ת וא"כ צריכא למימר שאם התחיל אינו מפסיק להתפלל:

לא אתיא דלא וכו'. אלא ע"כ דלא אתיא אלא דהיינו ההתחלה משיתלבש בגדי אומנותו ועדיין לא התחיל להתעסק וקמ"ל דאפילו כן א"צ להפסיק:

לקידוש איתאמרית. האי משיטול ידיו לענין דין דקידוש איתמר ולא לענין דהמתניתין ומשום דמוזגין כוס של יין קידוש במים והמזיגה צריך שיהיה קודם נטילת ידים שלא להפסיק כדלקמן:

לברכה. הוא דאיתמר לענין ברכת המוציא דמשיטול ידיו צריך לברך ולא להפסיק א"נ לברכת המזון אחר שנטל ידיו במים אחרונים:

רב נסב לידוי. נטל ידיו ואחר כך רמז חייה בריה למזוגא והוא השמש המוזג את היין במים למזגו ורצה ליתן לו ואמר לו כבר התחלנו בסעודה. מאחר שנטלתי את ידי ואין למזוג עכשיו:

דילמא. מעשה בר' מיישא ור' שמואל שהיו יושבין ואוכלין באחד מבית הכנסת שבעלייה והגיע עונת תפלת המנחה וקם ר' שמואל והפסיק כדי להתפלל וא"ל ר' מיישא ולא כן למדתני רבינו אם התחילו וכו' ואם אתה רוצה להחמיר על עצמך הא תני חזקיה וכו':

א"ל והתני חתן פטור חתן אם רצה לקרות קורא. כלומ' שאף ע"פ ששנינו שהחתן פטור מק"ש אפ"ה חזר ושנה רבי חתן אם רצה לקרות קורא אלמא דרשאי להחמיר על עצמו בדבר שהוא פטור מן הדין ולא נקרא הדיוט:

א"ל יכול אנא פתיר לה. להאי מתני' חתן אם רצה לקרות קורא דכר"ג אתיא שלא רצה לפטור עצמו מק"ש כדאמר לתלמידיו איני שומע לכם וכו' ומשום דשאני ק"ש דאית ביה קבלת מלכות שמים. וגרסי' להא בסוף פ"ב דברכות:

חד אמר וכו'. ולא פליגי אלא כדפרישית במתני':

אמר ר' אחא. דהיינו טעמא דמחלקינן בין ק"ש לתפלה לפי שהק"ש היא מן התורה ותפלה אין חיובא אלא מדרבנן זמנה קבוע. מן התורה דכתיב בשכבך ובקומך. ותפלה אפי' נימא דמן התורה היא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם ואמרי' איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה אפ"ה אין זמנה קבועה אלא מדרבנן:

ותפלה צריכה כוונה. ואם אתה אומר שיפסיק אף היא אינו מתכוין מחמת הטרדא:

קשייתה. הקשיתי לפני ר' יוסי דאפילו תימר דק"ש כולה אינה צריכה כוונה ולפיכך קאמרת דמפסיק וקורא ואע"פ שטריד הוא. ואינו יכול לכוין מי לא מודית דמיהת ג' פסוקים הראשונים צריכין כוונה והרי אינו יכול לכוין:

מן גו דאינון ציבחר. מתוך שהן מועט יכול הוא לכוין דעתו ולהניח טרדתו על שעה מועטת:

כגון אנו שעסוקין בת"ת. תמיד ואין אנו מפסיקין לעסוק בדברים אחרים. על גרמיה ועל עצמו אמר כגון אנו וכו':

דין כדעתיה וכו'. ואזדו לטעמייהו ר' יוחנן דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום אלמא חשיבא ליה תפלה מת"ת והלכך הוא דקאמר מפסיקין לתפלה ואפילו מת"ת:

דרשב"י אמר וכו'. וחד דיתעביד ביה כל צרכיה. ולהתפלל בו ג"כ על צרכו ולא בפה הזה שהוא יגע בתורה אלמא חשיבא ליה ת"ת יותר מן התפלה:

חזר. ביה ואמר דיפה עשה ואין להרהר אחר מדותיו של הקב"ה דמה עכשיו שאין לאדם אלא פה אחד אין העולם יכול להתקיים מלשון הרע שלו אם היו לו שתי פיות על אחת כמה וכמה:

אתיא דרבי יוחנן כרבי חנניה בן עקביא. דהוא סבירא ליה דכותבי ספרים והן כעוסקין בתורה גם לתפלה:

דתני בתוספתא. פ"ק דברכות:

ולא מודי. וכי לא מודי ר' שמעון בן יוחי שמפסיקין מד"ת לעשיית המצוה ולקיומה בזמנה כגון סוכה ולולב וכיוצא בהן וכי לית ליה וכו' והלא עיקר הלימוד ע"מ לעשות הוא וא"כ אמאי לא הפסיק כדי לקיים מצות ק"ש:

זה שינון וזה שינון. כלומר משום דמצות ק"ש שינון ודבור ואין מבטלין דבור הלימוד אחר מחמת דבור הק"ש:

והא תנינן וכו'. ומשמע הא ק"ש בעונתה יותר חביבה מקורא בשאר תורה. ומשני ר' יודן וקאמר לפי שרשב"י ע"י שהיה תדיר בד"ת לפיכך אין ק"ש בעונתה חביבה יותר מד"ת וכי קתני במתני' מכאן ואילך הוא דהוי כקורא בשאר תורה הא בעונתה חביבה לשאר כל האדם קתני:

אמר ר' אבא מרי. דבלאו הכי לק"מ דלא תנינן אלא כאדם שהוא קורא בתורה והיינו מקרא ותידוק מינה הא בעונתה חביבה היא משאר מקרא וחשיבה כמשנה וא"כ רשב"י שהיה עוסק במשנה לפיכך לא הפסיק לק"ש ואפילו בעונתה:

רשב"י כדעתיה. לטעמיה הוא דאזיל דאמר לקמן בפ' כל כתבי העוסק במקרא מדה שאינה מדה היא כלומר נהי דהואי מדה אבל אינה מדה כמשנה. ורבנן עבדי עוסק במקרא כמו במשנה והלכך לא מפרשי להמתני' כדמפרש לר"ש ומפסיקין הן לק"ש מד"ת דבעונתה יותר חביבה היא משאר מקרא וממשנה. וגרסינן להא בפ"ק דברכות בסוף הלכה ב':

הלכה ג

מתני' **לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה**. והיינו דוקא בדנקיט לה בידיה דבהא הוא דגזרינן שמא ישכח ויצא כך בשחשיכה אבל אם המחט תחובה לו בבגדו אע"פ שהוא אומן והאומן דרך אומנותו לצאת בכך ולהראות אומנתו אפ"ה אין דרך הוצאה בכך ואפילו אם יצא כך בשבת פטור אבל אסור הוא כדתנינן בברייתא שהובאה בגמ' וא"כ בע"ש סמוך לחשיכה לא הוה גזרינן מידי דהיא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזר גזירה לגזירה הלכך לא מיתוקמא מתניתין אלא במחטו בידו והא דנקיט חייט אורחא דמילתא קתני וכן לא הלבלר בקולמסו שבידו:

ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר. בשבת דגזרינן מתוך שהוא מעיין בבגדו לבער את הכניס או שהוא קורא בספר לאור הנר שמא יטה את הנר להביא את השמן לפי הפתילה כדי שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו עשרה בתים זה ע"ג זה והנר בעליונה לא יפלה כליו ולא יקרא לאורה בתחתונה שמא ישכח ויטה. ואם היו שנים וקורין בענין אחד מותרין לקרות לאור הנר לפי שכל אחד מהן מזכיר את חבירו אבל בשני ענינים לא שכל אחד מהן טרוד הוא בענייניו. ואם יש עמו אחד ואומר לו תן דעתך עלי שלא אטה מותר:

באמת אמרו. כל מקום שנשנה באמת הלכה למשה מסיני היא הכי אמר בגמרא:

החזן. הוא מלמד תינוקת בביתו:

רואה הוא ראשי הפרשיות שצריך להקרותן מפני שבעיון מועט רואה הוא זה ובכי האי גוונא לא גזרו והתינוקות מותרין לקרות לאור הנר לפי שאימת רבן עליהן והרב הוא משמרן אבל הוא לא יקרא את כל הפרשה מפני שאין אימתן עליו:

כיוצא בו. אמרו להרחקת עבירה שלא יאכל הזב עם אשתו הזבה ואף על פי ששניהם טמאים והתשמיש קשה לשניהם אפ"ה עשו החכמים הרחק שלא יאכלו זע"ז שאפשר שמתוך כך יבאו לידי הרגל עבירה שיבעול איתה ויבאו לידי כרת:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ק:

לא יצא החייט. בשבת במחטו שבכליו שלבוש בהן ולא הלבלר וכו':

בדוגמא שבאזנו. שנותן בו מעט צמר ממיני צבעים להראות לדוגמא אם ירצו מזה או מזה:

אומן דרך אומנתו חייב. אם יצא כך בשבת שכן דרכו בהוצאה בכך:

ומדייק הש"ס לרבי מאיר דקאמר באומן דרך אומנותו פטור אבל אסור ומשמע הא שאר כל אדם יוצאין אפי' לכתחלה בכך א"כ מחלפא שיטתיה וקשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר דהא תנינן תמן לקמן בפ"ו לא תצא אשה במחט הנקובה וכו' ואם יצאת חייבת חטאת דברי רבי מאיר וחכמים פוטרין אלמא אפילו אינו אומן ויצא במחט הנקובה כסתם מחט החייט חייב אפילו בדיעבד והכא הוא אמר הכין בתמיה דאפי' אומן פטור אבל אסור ושאר כל האדם מותר אפילו לכתחלה:

רבי מנא אמר לה. להך שינויא דלקמיה סתם ולא בשם רבי יוחנן ור' אבין קאמר בשם ר' יוחנן דתמן מפני שדרך הוצאה בנשים היא כך לצאת במחט הנקובה אבל הכא דדייקינן הא שאר כל אדם יוצאין באנשים הוא דאיירינן שהטפילין הקטנים יוצאין בכך אבל אין דרך אנשים הגדולים בכך:

מחלפין שיטתין דרבנן. קשיא דרבנן והיינו רבי יהודה דהוא בר פלוגתיה דרבי מאיר ואיהו חכמים דהתם ותנינן תמן וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון ומשמע דלא פליגי אלא באלו הא במחט הנקובה דרישא מודו דחייבת:

הדא הוא אומן באומנתו חייב. בתמיה וכי מיירי התם באומן הא אשה סתמא קתני והכא לא אמר ר' יהודה אלא דוקא באומן שהוא דרך אומנתו חייב:

תיפתר. דהתם באשה גדלת מיירי שהיא גודלת ומחלקת שער הנשים וצריכה למחט הנקובה והוי נמי כאומן דרך אומנתו:

ולא יפלה את כליו אפילו בחיל אסור שאינה דרך כבוד. קסבר האי ש"ס נפרש לא יפלה בשבת מטעמא שמא יהרוג וקאמר אף בחול לא יעשה כך:

תני. בתוספתא סוף פי"ז:

שמואל. היה נוהג שמקטע ידה ורגלה של הכינה ונתנה לפני התינוק אבל היא בעצמו לא רצה להורגה לגמרי ורבי יוסי בר בון היה נוהג ליתנה לתוך צלוחית של מים:

ולא מחלזון שמענו. כלומר דמייתי סייעתא להא דקאמר חזקיה ההורג כינה בשבת כהורג גמל. ואע"ג דלאו בריה חשיבה שהרי אין לה גידין ועצמות מ"מ וכי לא שמענו זה מחלזון דתנינן בתוספתא פ"ט הצד חלזון והפוצעו חייב שתי חטאות וחלזון יש לו גידין ועצמות בתמיה והרי מין תולעת הוא ואפ"ה ההורגו בשבת חייב וה"ה בכינה:

ולא כן תני וכו'. זה הכל מסיומא דמילתי' דר"ש בן חלפתא דהא ולא כן תני דדבר שאין לו גידין ועצמות אינו מתקיים יותר מו' חדשים ואפ"ה אמרינן דההורג חלזון חייב וה"ה בכינה:

דאמר ר' יוסי בר' בון וכו'. דזהו הטעם משום דיש בריה שמשתנית לבריה אחרת וכן הכינה כדלקמן והלכך כברי' חשובה דכך הוא הדבר שאינה מתקיימת יותר מו' חדשים להיות כמות שהוא אבל משתנית היא לבריה אחרת:

מחלף את עולמו. כלומר דיש בריות בעולם שלאחר ז' שנים מתחלפין ומשתנין לבריה אחרת שכך השביע הקב"ה להטבע שלהם:

קמקמה. זהו הקימוש המוזכר במקרא משתנה ומתעביד חו רב. חו זהו החוח ונעשה גדול:

פדה חד אפר מיתעביד שד. כלומר ואחר שנעשה חוח משתנה להיות פדה חד וזהו ערפד וחוזר זה הערפד או זה האפר ונשתנה ונעשד שד:

מימיתא דרישא. כינה שבראש נשתנה להיות מין עקרב:

ודמניא. וכינה של בגדים נשתנה להיות שממית. וזהו ראיה שדרך כינה להשתנות ונעשית בריה אחרת:

מיתעבדא אורעי. נעשית צפרדע. תרגום של צפרדעים עורדעניא:

ודתורתא דברי. ושל שור נקבה נעשית מהן דבורים:

נעשה נקבה. לאחר ז' שנים:

עכברא דטורא. משתנה ומתעביד חזיר בר:

שיזרתא דנונא. שדרה של דג מת מיתעביד לשרץ ששמו נדל. ושדרה של האדם לאחר ז' שנים נעשה נחש ואימתי בזמן שאינו כורע כל קומתו במודים עד שיתפקקו כל החוליות שבשדרה:

תני ר' חייה. אמתני' מהדר לא יפלה ולא יקרא לאור הנר ותני ר"ח עלה בתוספתא פ"ק אבל מסתכל הוא לאור הנר למה שבכוס ובתוך הקערה ואינו חושש:

אית דבעי מימר. לפרש הטעם לפי שהוא לשעה מועטת ולא חיישינן שמא יטה ואית דבעי מימר דטעמא שהתירו בזה מפני הנקיות ומפני הסכנה דשמא יש בו דבר המסכן. כגון שממית וכיוצא בה:

מה נפיק מביניהון. מאי איכא בין הני תרי טעמי וקאמר לקנב את החזרת לפני אור הנר איכא בינייהו דלטעמא מפני שהוא לשעה אסור לקנב לפי שזה צריך לשהות ולהך טעמא מפני הנקיות והסכנה מותר הוא מפני בלפעמים נמצא באלו ירקות תולעת של סכנה:

סלק לגבי רב אסי. ומזוג ליה כסא לר' ירמיה לשתותו והתחיל להסתכל בו לאור הנר ואמרה לו דביתהו לרב אסי ראה מה הוא עושה וכי מותר זה בשבת ואמר לה שבקיה דהוא נפיק בשיטתיה דרביה כדתני רבי חייא וכו':

לא שנו אלא אחד. הוא דאסור לקרות אבל שנים מותר שאם בא אחד להטות חבירו מוחה על ידו:

מתני'. ברייתא חדא פליגא עלוי דשמואל דתני אחד הנר וכו'. וקס"ד דהיינו בשנים ואינו יכול להטותו הוא נקרא שחבירו אינו מניחו ואף על פי כן חששו ומשני עולא אפילו כמה כלו' דהא דקתני ואחד הנר שאינו יכול להטותו אפילי גבוה כמה הוא דקאמר ובהא הוא דחששו שמא ישכח ויעמוד על מקום גבוה ויטה אבל בשנים מותר דחבירו יזכיר אותו שלא יטה:

על דעתיה דרבי לעזר. דקאמר אפילו גבוה כמה א"כ אפילו נתון הנר בבית אחר והוא רואה לאורו בבית זה או אפילו נתון הנר באספוקלה והוא כעין ששית נמי אסור דבכל כה"ג איכא למיחש:

תני וכו'. בתוספתא דפ"ק:

תמן תנינן וכו'. בפ"ב דאבות ואיידי דמייתי עובדא דר' ישמעאל בן אלישע מייתי נמי להאי עובדא דכעין קמייתא הוא שרצה לסמוך על עצמו:

כגון אני. שכבר זקנתי ומובטחני שלא אחטא:

אתת חדא רוחא ונסיתיה. ובאת שידה אחת בדמות נקבה בן אדם לנסותו ומכיון שלא עמד בהנסיון התחיל אח"כ לתהות ולהתחרט בו והיה מצטער מאד ואמרה ליה לא תצעוק ולא תצטער רוח אנא ולנסותך באתי והזהר שלא תאמר עוד כך אלא זיל ואשתוי לחבריך ותאמר כמו ששנו הם אל תאמן בעצמך עד יום מותך:

באמת וכו'. כל מקום ששנינו באמת הלמ"מ הוא וכך הוא מפורש לעיל בפ"ב דכלאים ובהרבה מקומות:

תני. בתוספתא שם רשב"ג אומר מתקנין פרשיותיהן לאור הנר. מכינין לידע מקום הפרשה שיקראו למחר:

מיי כדון. מאי טעמא התירו להן דהא מדקאמר רשב"ג התינוקת מתקנין משמע אפילו שלא בפני רבן וקאמר דהיינו טעמא לפי שחלוקין בדעות הן אלו רוצין שיכבה הנר מאיליו ולא להטותו שידליק ואלו לא רוצין שיכבה וא"כ מסתמא מוחין זה בזה הן והלכך לא חשש רשב"ג בתינוקות:

כיוצא בו וכו' תני וכו'. בתוספתא שם:

פרצה טהרה. כלומר שנתרבה ומביא הש"ס ראיה ללשון זה כדכתיב כי מעט וגו' וכן כדכתיב ובית אביהן פרצו לרוב. בד"ה א' ד':

שלא גזרו לומר שלא יאכל טהור עם הטמא. כלומר שלא הוצרכו לגזור כך לפי שבלאו הכי היו נזהרין בזה וכך הוא בתוספתא ולא גזרו הראשונים לו' לא יאכל הטהור עם הנדה שהראשונים לא אכלו עם הנדות:

הא זב עם מצורעת מותר. כלו' דמדייק הש"ס מדקתני לא יאכל הזב עם הזבה ולא קתני לא יאכל הטמא עם הטמאה ושפיר הוה שמעינן שעשו הרחק שלא יבעול את הנדה טמאה אלא לדיוקא איצטריך דזב עם אשתו המצורעת מותר שאף אם יבאו לידי הרגל דבר אין כאן איסור דישב מחוץ לאהלו כתיב ודרשו מכאן שהמצורע אסור בתשמיש המטה אבל לא מחוץ לאהלה והמצורעת מותרת בתשמיש. ולהכי לא קתני סתם הטמא עם הטמאה לפי שיש ששניהן טמאין הן וליכא למיחש בהו מידי והא קמ"ל דתנא דמתני' ס"ל כהך דרשא לאהלו ולא לאהלה:

מצורע עם זבה אסור. דבהא ודאי איכא למיחש שלא יבעול את הזבה והוא בכרת וקמ"ל דאפילו המצורע שקשה לו התשמיש ביותר מן הזב אפ"ה חששו:

מצורע עם מצורעת אסור. שהוא אסור בתשמיש המטה:

פרוש. שאוכל הכל בטהרה בימי טהרתו:

זה זב וזה זב. והואיל ועכשיו אף הפרוש דברים טמאים קאכל ליכא למיחש מידי:

ומ"ט דב"ש. מפני שחששו מתוך שהוא מתרגל עם העם הארץ בימי טומאתו של הפרוש יבא להתרגל עמו בימי טהרתו ויטמא העם הארץ את הטהרות שלו וב"ה לא חששו לכך:

שבעה יומין מן שתא. והן הימים שבין ר"ה ליוה"כ:

מכאן היה ר' פנחס בן יאיר אומר. מדאיירינן בזריזות הדבר שלא יבאו לידי הרגל עבירה זריזות וכו'. זריזות לידי נקיות. דכתיב בעבודת כ"ג ביוה"כ וכלה וכפר מתוך שהוא זריז בעבודה ולכלותה כפי הציווי בא לידי כפרת עונות ואין לך נקיות גדול מזה:

וכפר עליה. מכיון שכפר עליה טהרה:

וטיהרו. וע"י כך בא לוקידשו:

מרום וקדוש אשכון. עם מי שהוא קדוש אשכון עמו לפי שעי"כ בא לידי ענוה ואהיה שוכן את דכא ושפל רוח:

עקב ענוה. סופה מביאה לידי יראת ה' וזהו יראת הרוממת שהיא ירא' המובחרת לפי שמחשב בעצמו וכי מה אני השפל רוח וברי' שפילה לפני גודל רוממות יתברך ב"ה וירא מלפניו מלעבור על מצותיו וכן יהיה זריז לקיים ולעשות:

מה שעשת חכמה עטרה לראשה. והוא היראה האנושית שהיא יראת העונש ואצל החכמה היא עטרה לראשה כדכתיב ראשית חכמת יראת ה' שהיא ראשית להחכמה שאם אין יראה אין חכמה דמה תועלת מהחכמה שלו אם אין לו יראה ואם כל זה אותה היראה עשת הענוה עקב לשולייתה כמו לשוליה כדכתיב עקב ענוה יראת ה' וכלומר יראת ה' האמורה אצל החכמה והיא הגורמת ליראה שאם אין חכמה אין יראה שאינו יודע להזהר ולהתנהג ביראה ואעפ"כ יראה זו אינה אלא עקב עצל הענוה לפי שאם מתרגל האדם בענוה מתוך שהוא חושב תמיד מה אני ומה חיי יבא לידי יראת הרוממות כמו שאמרנו:

אז תבין יראת ה'. אם תבין יראת ה' ומהו יראת ה' השלימה אז דעת אלהים תמצא תדע ע"י רוח הקדש:

אז דברת בחזון. שהוא רוח הקדש וזהו שתדבר ע"י כך לחסידיך לפי שזה יבא לידי חסידות:

ונתתי רוחי בכם. וכבר תבאו לידי מדה הראויה להביא מדת חסידות ואז יהיה תחיית המתים וע"י אליהו זכור לטוב כדכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה וגו' לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב וגו' וזהו תחיית המתים שהכל יחיו וישובו לכם זא"ז:

הלכה ד

מתני' **אלו מהלכות שאמרו וכו'**. לפי נוסחא זו אדלקמן קאי אין שורין וכו':

נמנו ורבו וכו'. כלומר ויש מן הלכות שנמנו ורבו ב"ש על ב"ה כשעמדו למנין:

וי"ח דבר גזרו בו ביום. מפרש בגמ' מאי נינהו:

גמ' **אותו היום וכו'**. תוספתא היא בפ"ק לפי שהיה הלל יושב כפוף לפני שמאי ועוד שהיו ב"ש הורגין בתלמידי ב"ה כדלקמן:

בו ביום גדשו את הסאה. כלו' דר"א מרבה בשבח על הגזירות שגזרו בו ביום כדי לעשות גדר והרי זה כסאה מלאה וגדושה ע"י כך. ור' יהושע קאמר דלא היא אלא אדרבה שע"י שגזרו הרבה יותר מדאי ורוב הצבור אין יכולין לעמוד בהן וע"י כך עוברין הן על דברי תורה וה"ז כסאה מחוקה שע"י שהרבו עליה בטפיפתה חסרה ממדתה ונמחקה. ומביא כל אחד מהן משל ודמיון לדבריו:

אילו היתה חסירה ומליאה יאות. האי אילו להאמת שהוא כן מיתפרשא וכך הוא דרך הש"ס הזה בכל מקום לתפוס לשון אלו על דבר שהוא כך וכלו' הרי זה כאילו היתה חסירה בתחלה ומילאוה אותה ויאות הוא כן כדמסיק להמשל שהרי זה דומה לחבית שהיא מליאה אגוזין וכל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת והאגוזים עומדין

במקומן במלואן ונמצאת חבית זו אע"פ שמליאה היתה מאגוזים מ"מ חסירה משומשמין היתה ועל ידי שמילאוהו גם בשומשמין מחזקת היא הכל וכך הוא זה שמתוך שהוסיפו עליהן לגזור ולהחמיר ע"י כך מתקיימין הן דברי תורה ונזהרין הן מכולן:

א"ל ר' יהושע. אני אומר בהפך אלא כאלו שהיתה הסאה מליאה והם חיסרוה ויאות הוא לדמות ענין זה לחבית זו שהיתה מליאה שמן וכשאתה נותן לתוכה מים היא מפזרת את השמן וכך הוא זה שע"י שגזרו עליהן יותר מדאי מתוך כך עוברין הן אף על מה שהיו נזהרין בהן בתחלה:

ששה מהן. מתלמידי ב"ש עלו לעלייה ותשאר מהם עמדו עליהן מלמטה על תלמידי ב"ה בחרבות וברמחים כדי שלא יעלו וירבו אותן שהן מב"ש למעלה על אותן של ב"ה:

תני. בחדא ברייתא י"ח דבר גזרו וביי"ח רבו ולקמן איכא למאן דאמר דמפרש שאותן שגזרו הן ממה שרבו בית שמאי על בית הלל ומתוך שרבו גזרו בהן:

וביי"ח נחלקו. הן אותן הדברים השנויים בפרקין לקמן שעמדו במחלוקתן ולא רבו ב"ש על ב"ה:

על פיתן. של נכרים וכו' ועל בנותיהן הרי כאן ארבע:

ועל שכבת זרען ועל מימי רגליהן. איכא למאן דאמר לקמן דבחדא קחשיב להו שאין ש"ז של נכרי טמא אלא מתוך שא"א לשכבת זרע לצאת בלא מימי רגלים כדמפרש לקמן בהסוגיא והאי מ"ד חשיב להו בתרתי:

ועל הלכית בעל קרי. שאסור בד"ת עד שיטבול:

ועל הלכות ארץ העמים. שגזרו עליהן טומאה:

תמן תנינן. במתני' סוף מסכת זבים אלו פוסלין את התרומה וכו' והרי כאן עשרה כפי אשר נשנו בהמשנה וקסבר האי תנא דחשבינן לשכבת זרען ולמימי רגליהן בתרתי והרי כאן י"ח:

רבנן דקיסרין אמרין. דלא כך היא אלא אלו שגזרו ממה שרבו שבעה אינון. כלומר הא דקא מחשבת לאלו שגזרו והן הן אותן שרבו בית שמאי על בית הלל לדידן לא ס"ל הכי בכולן דקא מחשבת להו אלא אלו הראשונים על פיתן וכו' הן הן מאותן שרבו עליהן ולא כדקאמרת שהן שמונה אלא שבעה אינון וכדפרישית דש"ז ומימי רגליהן לא מחשבינן אלא כחדא:

ואילין אינון אחרוניתא. שגזרו עוד עליהן אחר שרבו מי שהחשיך בדרך וכו' וכיוצא בו וכו' ששנינו לעיל וכל המטלטלין וכו' כדתנינן בריש פי"ו דאהלות וכיצד בוצרין וכו' ששנינו שם בריש פי"ח לפי שגזרו על הבוצר לגת שיהא מוכשר לקבל טומאה:

והמניח כלים תחת הצינור. שיהו פוסלין את המקוה כדתנינן ברפ"ד דמקואות והרי כאן חמשה ועם השבעה הראשונים הרי י"ב ועל ששה ספיקות שורפין את התרומה ששנינו בפ"ד דטהרות נמי מאותן שגזרו עליהן בו ביום אחר שרבו והרי כאן י"ח:

אף גידולי תרומה תרומה. ששנינו בפ"ט דתרומות מי"ח דבר הוא וקסבר ר' יוסי בר' בון כר' יוסי במתניתין דהמניח כלים תחת הצינור שעדיין מחלוקת במקומה עומדת ואפיק להא ועייל להא:

אלו הן שגזרו. רבנן דקיסרין מסקו להא ואלו הן שגזרו ולא רבו כלל עליהן ואלו הן עשרה קדמייתא מתני' דזבים אלו פוסלין את התרומה וכו' שהן עשרה דברים והשאר הן מן מה דתני רשב"י וכו' וכלומר דלמדין אנו מהך ברייתא דקחשיב לאותן שגזרו עליהן בו ביום. ועל פיתן דקתני ברישא לא מחשבינן לאלו שגזרו בלא רביית מנין אלא זה הוא מאותן שגזרו אחר שרבו כדאמרי לעיל אלא השאר דקתשיב בהאי ברייתא שגזרו בו ביום הן הן להשלים הי"ח דבר שגזרו ולא רבו עליהן כלל. ואלו הן על גבינתן הרי א' ועל יינן ועל חומצן ועל ציר ועל מורייסן בחדא קחשיב להו לפי שטעם אחד להן דהחשש הוא משום סתם יין שלהם הרי כאן ב'. על כבושיהן ועל שלוקיהן ועל מלוחיהן נמי בחדא חשיב להו דאיסור א' הן משום בשולי נכרים וכבוש כמבושל וכן מליח כרותח הרי כאן ג'. ועל החילקה ועל השחוקה ועל הטיסני אלו הן מה ששנינו בפ"ו דמכשירין החילקה והטרגיס והטיסני טמאים בכל מקום. חילקה הוא חטה אחת שנחלקה לשנים והטרגיס הוא השחיקה דקאמר הכא שנשחקת ונחלקה לשלש והטיסני שנחלקת לארבעה ולכולן טעם אחד להן לפי שמלחלחין אותן כדי שיהא נוח לחלקן ומוכשרין הן לפיכך טמאין בכל מקום והלכך נמי בחדא קחשיב להו והרי כאן ד':

על לשונן ועל עדותן. ענין אחד הן שאין סומכין על לשונן ואין מקבלין עדותן הרי כאן חמשה:

ועל מתנותיהן. שלא יתנו להם מתנות משום לא תחנם וכן אין מקבלין מהן מתנות ביום אידם הרי כאן ששה:

על בניהן ועל בנותיהן. שגזרו עליהן יחוד לא להתייחד עם בניהן ולא עם בנותיהן וזהו ענין אחד הרי כאן שבעה:

ועל בכוריהן. זהו תינוקות שלהם ועל שם שגזרו עליהן מימי קטנותן ובתחלת ילדותם קרי לה בכוריהן לפי שגזרו זיבה על תינוק נכרי כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו ויבא לידי משכב זכור הרי כאן שמונה ועם עשרה קדמייתא הרי אותן י"ח דבר שגזרו עליהן ולא הוצרכו למנין על אלו:

פיתן וכו' מהלכות של עימעום הוא. יש לעמעם ולגמגם עליה ומפרש ואזיל לאיזה צד הוא הגמגום:

מהו מהלכות של עימעום. אם כך אנו אומרים לפרש דבמקום שפת של ישראל מצויים בדין היה לאסור אלא שעמעמו על האיסור ולא רצו להחמיר והתירוה או להפך דבמקום שאין פת של ישראל מצוייה בדין היה שתהא מותרת ועמעמו על ההיתר ואסרוה לעולם:

א"ר מנא. מאי תיבעי לך וכי יש עמעום לאיסור כלומר וכי שייך לשון עמעום על שהיו נראה להם להתיר ואסרוה וכי פת לאו כתבשילי עכו"ם חשיבא ומעתה וכי כך אנו אומרים גם בתבשילי עכו"ם דבמקום שאין תבשילי ישראל מצוים היה בדין להתיר אלא שעמעמו עליהן ואסרום בתמיה והלא תבשילי עכו"ם מדינא אסורין לעולם:

אלא כיני. אלא ודאי כך הוא הדבר כדאמרת מעיקרא שהעמעום הוא על האיסור ומפני כך התירו אבל לא במקום שפת ישראל מצויה כדבעית למימר דבכה"ג לא התירו אלא דוקא במקום שאין פת ישראל מצויה ואפ"ה בדין היה לאסור דהיה נראה להן לדמות לתבשילי עכו"ם ועמעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש שא"א שלא בפת:

כדברי. כלומר ואפילו לדברי המתיר ובלבד מן הפלטר אבל לא מפת בעל הבית:

ולא עבדין כן. אלא שאין שומעין לנו ונוהגין היתר אף בשל בעל הבית. וגרסינן לכל הא בפ"ח דשביעית ובפ"ב דע"ז בהלכה ח' ובכמה מקומות:

אמרין קומי ר"ח רובא תני ר"ש בן יוחי וכו'. אשלקות דתנינן בע"ז שם קאי ואגב מייתי לה בשאר מקומות דדריש רשב"י לסמך מקרא לאסור תבשילי עכו"ם:

מה מים שלא נשתנו מברייתן. ע"י האור אף כל דבר יכו':

התיבון. עלה הרי תנינן בתוספתא דע"ז פ"ה:

מוטלייה. מפרש לה בבבלי ע"ז זרע כרפס וזרע דכיתנא ודשבלליתא ותרי ליה בהדדי בפשורי ושבקו ליה עד דמקבל:

דפנקריסין. קפריסין:

וקובטיות. כריתין:

ניחא כולהון. אלו שהתירו לפי שהן יכולין להשרות ולחזור כמו שהיו ולא שייך לאסרן משום בישולי עכו"ם:

קליות מה. בתמיה לדידך דאמרת בישולי עכו"ם מן התורה אסורין למה התירו בקליות שלהן:

אמר ר' יוסי בר' בון בשם רב. דבאמת תבשילי עכו"ם אינם אלא מדרבנן ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי ולפיכך קליות מותרין דנאכלין הן כמות שהן חיין:

מה מקיים ר' חייה רבה אוכל וכו'. דאיהו מן אלו דהתיבון על דרשת רשב"י ומה מקיים להמקרא הזה:
באוכל תשברו. דריש לה לדרשא אחריתא ולרמז על בני עשו שתראה לפייסו באוכל שתתן לו שאם האכלתו שברתו:
שאם היה קשה עליך. ודעתו להרע לך ראה באוכל תשבר אותו ואם לאו שלא יתרצה בכך הכרע עליו כסף והיינו בכסף דקרא:
אמרין. דכן הי' נוהג ר' יונתן לעשות כשהיה רואה שר גדול בא לתוך העיר היה משלח לו דורונות לכבדו כדי לשחדו ולסמות עיניו ומפני מה לפי שאמר שאם יבא אח"כ איזה דין של יתום או של אלמנה וכה"ג וצריך להשתדלות אמצא אצלו פנים רצויות ומפויסות לעשות חפצי ורצוני:
גבינתן. קאמר לעיל דגזרו עליהן:
אמר ר' ירמיה וכו'. גרסינן להא בע"ז שם ובתרומות פ"ח בהלכה ה':
משום תערובות. חלב של בהמה טמאה ולא משום חשש גילוי:
ותני כן. בתוספתא דע"ז פ"ה:
עומד הוא ישראל בעדר וכו'. אלמא דאין החשש אלא משום תערובות חלב טמא וכשהישראל עומד בעדר ורואה סגי ואע"פ שאינו רואה אם נתגלה או לא:
ר' בא וכן'. פליג וקסבר דהחשש משום גילוי הוא שאין העכו"ם נזהרין בו:
ויעמיד. את החלב ואם יש בו ארס הנחש אינו נקפא. ומשני ר' שמואל מפני אירס הנתון בין הנקבים של הגבינה ואינו ניכר:
ותני כן. שיש מין ארס שהוא שוקע וזה יוכל להתערב ולהנתן בין נקבי הגבינה:
אחד צף. של זקן הוא שאינו חזק כל כך וצף הוא על המשקה ושל בחור הוא שוקע לפי שהוא חזק ויש בו כובד ושוקע בתוך המשקה לתוך קרקעיתו של הכלי ואחד והוא של בינוני וזה עומד כסבכה מלמעלה ואינו צף ממש:
אתגליין גיניתא דסידרא רובא. שהוא של בית המדרש הגדול:
אני אומר וכו'. והלכך לא הזיק להראשונים ששתו ולהאחרונים ששתו מלמטה במקום הארס הזיק:
פועליא. וכך היה ג"כ המעשה בפועלים של סוריא שנתגלה כד המים שתון וכו':
השמן וכו'. בתוספתא דתרומות פ"ז:
בשראו אותו נוקר. בשראו הדבש שיש בו ניקורים ניקורים מודים שהוא אסור דחוששין שמא שתה הנחש ממנו והוא הנוקר:
ותני כן. בתוספתא שם:

אסור לשתות אחריהן. לפי שאני אומר אירס שוקע הי' וכדלעיל ובתרומות גרים לה בתר הני עובדי דלעיל:

וביין משתיו. בשתי משתאות הכתוב מדבר אחד משתה יין ואחד משתה שמן:

שהיו עולין וכו'. ומפני מה אסר דניאל לפי שהיה רואה שהיו ישראל מסכנין את עצמן לעלות להר המלך ללקט זיתום ונהרגין עליו מן השונאים. לפיכך גזר עליו לאוסרו:

בגיטין. דתנן בפ' מי שאחזו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט ותני עלה בתוספתא דגיטין פ"ה ורבותינו התירו לה להנשא דס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואע"ג דלא אמר מעכשיו ה"ז גט וגרסינן להא נמי בגטין פ' הנזכר ובנדה בפ' המפלת:

ובשמן. הא דאמרן:

ובסנדל. בנדה שם תנינן המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה ופליגי התם איזהו סנדל וקאמר דנמנו עליו רבותינו לומר והוא שיש בו מצורת אדם הא לאו הכי טהורה:

ויקרא לו ב"ד שריא שכל ב"ד וכו'. וה"נ אמאי לא קראו לו ב"ד שריא. וקאמר ר' יודן מפני שבית דינו חלוק עליו בגיטין ולא הסכימו עמו למעשה:

ולא כן תנינן. בפ"ק דעדיות שאין ב"ד וכו' וכי ר' ובית דינו יכולין להתיר מה שאסר דניאל וחבורתו:

אלא ר' יוחנן. דקאמר לעיל שדניאל אסרו לפי שהיו עולין וכו' כדעתיה וכו' ובדקו וכו' שהשמן לא קבלו רוב הצבור עליהן לפיכך התירו אבל לא שנמנו לבטל מה שקיבלו עליהן:

שמואל קבל עלוי. מה ששמע שהתירו ואכל ורב לא היה רוצה לאכול וא"ל שמואל אכול דאם לא כן אנא כתיב עלך דין זקן ממרא שאתה חולק על רבים שנמנו עליו והתירו:

עד דאנא תמן. בעוד שהייתי בא"י יודע אני זה שר' שמלאי הדרומי היה עורר על איסור שמן ולא איכפת לי בדבריו והשיב לו שמואל ומה הוא אומר לה וכי בשם גרמיה אומר לא אמר אלא שרבו ובית דינו התירו. ואטרח שמואל עלוי דרב ואכל:

בנותיהן. קאמר לעיל דמי"ח דבר הוא הגזירה והקשה ר' אלעזר הרי בשבעה מקומות כתיב לא תתחתן בם ושבעה לאו דוקא אלא כלומר הא מדאורייתא הוא דמצינו בכמה מקומות שהזהירה התורה על זה בתך לא תתן וגו' לא תתחתן בם. ומשני ר' אבון דקרא לאסור שבעה עממין הוא דאתא ואינהו גזור אף על שאר אומות:

תנא ר' יהושע מאונייא. דהאי בנותיהן דקאמר לאסור את ביציהן הוא וכי הא דתני ר' ישמעאל ואת בת היענה זו ביצת הנעמית והכא נמי בנותיהן בציהן שבישלו הוא דאסרו

דבלאו הכי ה"א שביצה אינה בכלל תבשילי עכו"ם שגזרו משום דיש אוכלין אותה חיה קמ"ל:

שכבת זרען. גזרו עליהן ופריך ולא כן אמר וכו' דשכבת זרעו של עכו"ם טהורה שאינה אלא כש"ז דבהמה. ומשני דהיינו טעמא לפי שאי אפשר לש"ז לצאת בלא טיפת מי רגלים שנתערב עמה ועל זה הוא דגזרו:

שונה הלכות. בעל קרי מותר להיות שונה בהלכות שלא ישכח ואינו שונה הגדות מפני שהן מושכין את הלב ויבא להיות מעיין ומאריך בהם:

ריגליות. אותן שהוא רגיל בהן וא"צ לעיין כל כך:

ובלבד שלא יציע את משנתו. שלא יעמיק בה להבין כפי הצעתה:

שלא יזכיר את האזכרות. השמות הכתובין בהם. וגרסינן להא לעיל בברכות פ"ג בהלכה ד':

ועל הילכות ארך העמים. ופריך ולא כן אמר ר' זעירא וכו' דזוגות הראשונים הן שגזרו על ארץ העמים ועל כלי זכוכית שיטמאו ור' יונה אמר יהודה בן טבאי גזר ור' יוסי אמר יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות והלל ושמאי גזרו על טהרת ידים ומיהת טומאת ארץ העמים לכ"ע כבר נגזרה בימי הראשונים. ומשני ר"י בר' בון דבאמת כך היתה הלכה בידם מזוגות הראשונים אלא ששכחוה ועמדו אלו דורות השניי' והסכימו על דעת הראשונים וחזרו וגזרו על אלה:

ללמדך וכו' סופו להתקיים בידן כמה שנאמר למשה מסיני ואלו נתנו נפשם עליהם כדאמרינן לעיל שהיו הורגים בהם לפיכך נתקיים בידן אלו הגזירות ונקראו על שמם:

ואתייא. הא כהאי דאמר ר' מנא בפ"ק דפיאה כתיב כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם. ואין זה דבר והפוכו ועוד האי מכם מיותר הוא הלכך דריש לה דה"ק כי לא דבר רק הוא ואם רק הוא מכם הוא רק ולמה הוא כך לפי שאין אתם יגיעים בו:

כי הוא חייכם וכו'. כלומר ולא עוד אלא שבשעה שאתם יגיעים בו לא מיבעיא שלא יהא רק מכם אלא גם הוא חייכם ואתם ג"כ מתקיימים על ידי כך. וגרסי' להא בכתובות סוף פ"ח ולקמן בסוכה פ"ד:

לא שנו. אהא דמייתי לעיל קאי שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין דקאמר דלא שנו אלא בתוך י"ח דבר אלו דאין שום ב"ד יכול לבטל איזה דבר מהן עד שיהא גדול וכו' אבל גזירה אחרת שהוא חוץ לי"ח דבר וגזרו הראשונים עליה אפילו בית דין הקטן מהם מבטל:

התיבון. על הא דשמואל דקאמר מה שהוא חוץ לי"ח דבר אפי' ב"ד הקטן יכול הוא לבטל:

הרי שבועות הרי חוץ לי"ח דבר. כלומר מה שגזרו הראשונים להוסיף על השבועות מקודם כדתנן בפ"א ובפ"ב דשבועות עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית וכו' ומכאן ואילך אסור משום תוספת שביעי' והרי זה חוץ לי"ח דבר היא ואפ"ה ר' יוחנן מקשי עליה התם כדמסיים ואזיל דקאמר שם ר' קריספדא בשמיה דר"ג וב"ד התירו באיסור שני פרקי' הראשוני' דאיירי בתוספת שביעית והן ביטלום:

ור' יוחנן בעי. כצ"ל וכך הוא לעיל בשביעית פ"ק וכלו' דהוה מקשי עלה ולא כן תנינן שאין ב"ד יכול לבטל וכו' והתם משני לה ר' יוחנן גופיה וקאמר שלא ביטלום לגמרי אלא לצורך שעה הוא שהתירו אלמא דאפילו במה שהוא חוץ לי"ח דבר אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ומנין:

אתא ר' אבון וכו'. כלומר כי אתא ר' אבון אמר דבאמת לא כך איתמר להא דשמואל אלא הכי איתמר לא שנו להא דתנינן שאין ב"ד יכול לבטל וכו' דמשמע דאם הוא גדול ממנו בחכמה ומנין יכול הוא לבטל והיינו דוקא במה שהוא חוץ לי"ח דבר הא במה שהוא בתוך י"ח דבר אפי' ב"ד גדול מהם אינו יכול לבטל מפני שעמדה להן בנפשותיהן כדאמרי' לעיל שהיו הורגים בתלמידי ב"ה עד שקיבלו עליהם י"ח דבר אלו ושלא יתבטלו לעולם:

א"ר מנא לא מסתברא דלא וכו'. כלו' דר' מנא פריך דאי מהאי טעמא א"כ אדרבא איפכא מסתברא הוא דאלא מפני שבאונס קיבלו עליהם הלכך אם לאחר זמן נראה לאיזה ב"ד לבטל בטל הוא שהרי מתחלה לא הסכימו ב"ה להם אלא ע"י אונס:

התיבון הרי שמן הרי בתוך י"ח. הוא להאי ת"ק דקאמר לעיל שגזרו על פיתן וכו' ועל שמנן ואמרי' לעיל דרבי ובית דינו נמנו והתירו בשמן ור' יוחנן מקשי עלה כדגריס לעיל ר' יוחנן בעי ולא כן תני שאין ב"ד יכול לבטל וכו' אלמא דאי הוה ב"ד גדול בחכמה ובמנין יכול הוא לבטל אפי' למה שהוא בתוך י"ח וקשיא ללישנא בתרא דשמואל:

רב כהנא וכו'. כלומר מהאי דשמן לא תיקשי מידי דהא כבר אמרי' לעיל דמה שביטלו בשמן מבוטל הוא לכ"ע ואפי' לר' יוחנן דקאמר דניאל אסרו הא איהו גופיה הדר וקאמר ביה טעמא מפני שבדקו ומצאו שהגזירה של שמן לא קיבלו אותה רוב הצבור עליהן:

חמש חטאות מתות. הא דקי"ל בפ"ד דתמור' דחמש חטאות מתות הן כדקחשיב להו התם אם רצו ב"ד לבטל לתקנה זו מבטלין אותה:

הדא דאת אמר שלא ידחו למיתה. דוקא לענין זה הוא דיכולין לבטלן שלא ידחו למיתה אלא ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה אבל שיאמר ליקרב אותן עצמן ע"ג המזבח אין שומעין להם לפי שאין חטאת העומדת למיתה קריבה ודי בזה שיאמרו אע"פ שבתחלה עומדת למיתה לרעייה אזלא:

הלכה ה

מתני' **אין שירין דיו**. שנותנין מים על דיו יבש כדי להשרות וכן סממנין לצבוע בהן וכרשינין שהן עומדין למאכל בהמה ושורין אותן במים וקסברי ב"ש דכל אלו אסור להתחיל בהן בע"ש אלא א"כ יש שהות כדי שישורו מבע"י ובגמרא הכא מפרש לה דטעמא דבית שמאי דילפי מקרא דצריך שתהיה המלאכה נגמרת קודם השבת ומיהו ע"כ דמחלקינן לב"ש בין אם המלאכה נעשית בכלי או לא כדמוכרח מהסוגיא דגמרא וסבירא ליה לב"ש דאסור משום שביתת כלים וכך הוא טעמייהו בהני מתני' דלקמן:

וב"ה מתירין. כדמפרש טעמייהו בגמרא דילפי מקרא דכל מלאכה שהתחיל בה מע"ש והיא נגמרת מאליה בשבת מותר ולא מחלקי בין אם היא נגמרת בכלי או לא דלית להו שביתת כלים כלל:

גמ' ומ"ט דב"ש משום דכתיב בדבור זכור את יום השבת ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך דמשמע דכל מלאכתך צריך שתהיה גומרה מבע"י וב"ה ילפי מקרא דכתיב בפ' משפטים ששת ימים תעשה וביום השביעי תשבות מדהוה ליה למיכתב ויום השביעי תשבות וכתיב וביום ללמדך שאם התחיל במלאכה בע"ש אע"פ שהיא נגמרת מאליה בשבת מותר דביום קאי אדלעיל דיש לך שתעשה במבעוד יום וביום השביעי והיינו כשנגמרת מאליה בשבת:

מה מקיימין ב"ה. מה עביד להו בהאי קרא דילפי ב"ש לטעמייהו:

בעובדי בידן. דוקא בעושה מלאכה בידים הקפיד הכתוב שתהא כל מלאכתך עשויה מקודם השבת ולא תאמר שאם התחיל בה מקודם גומרה אף בשבת אבל היכא שהמלאכה נגמרת מאליה והתחיל בה מבע"י מותר:

ומה מקיימין ב"ש וכו'. הא משמע מדכתיב וביום דיש לך מלאכה הנגמרת מאליה בשבת שמותרת:

כהדא דתני וכו'. בתוספתא פ"ק כלומר בהני אף ב"ש מודו דמותר היכא שגגמרת המלאכה מאליה ולהכי אתי האי קרא דוביום וטעמא דהני לא צריכי כלי אבל במלאכה שנגמרת בכלי קאסרי ב"ש משוח שביתת כלי כדפרישית במתני':

פותקין. פותחין אמת המים שמושכת מן הנהר והולכת להשקות את הגינה:

קילורית. תחבושת העשויה מסם המרפא:
נותנין מוגמר. מיני בשמים ע"ג גחלים לגמר בהן את הכלים שלמעלה וכן גפרית ומיירי שהגחלים מונחין ע"ג הקרקע ולא בכלי דאל"כ מאי איכא בין הני להא דבמתני' דקאסרי ב"ש:
אין נותנין חיטין לרחיים וכו'. ופליגי אמוראי בהאי טעמא דר' חגיי סבירא ליה דטעמא הוי מפני שהן משמיעות את הקול בשבת:
א"ל ר' יופי יאות רבי סבר כר' יהודה. לרבי חגיי קרי ליה רבי שקיבל ממנו כדאמרי' בדמאי ופלוגתא דר' יהודה ורבנן בפרק דלקמן היא לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וכו' בשביל שתהא מנטפת וכו' ור' יהודה מתיר ומפרש לה הש"ס התם דטעמייהו דרבנן דאסרי מפני שלא הותחל בכל טיפה וטיפה כלומר שלא הותחל מע"ש אלא טיפה טיפה והשאר מנטפת והולכת בשבת שהרי א"א שכל טיפה וטיפה יתחילו לנטף מבעוד יום והוי כעושה שיטיף בשבת ורבי יהודה סבר משקה טופח חיבור ומכיון שהותחל מע"ש בטיפה אחת סגי דהוי כהותחל בכל השמן מע"ש והשתא קאמר רבי יוסי לר' חגיי יאות אמרת בטעמא דידך דמשמע דסבירא לך כרבי יהודה דהתם והלכך איצטרכה הכא להאי טעמא משום השמעת הקול ברם כרבנן דהתם לא איצטרך להאי טעמא דהא כמה דאינון אמרין תמן משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה ה"נ הכא משום שלא הותחל טחינת הרחיים בכל חטה וחטה והוי כנותן בתחלה שיטחנו כל החטים בשבת:
רבי יוסי בר' בון. אמר נמי טעמא דאחריני איכא לאסור ברחיים מפני דחיישינן שהוא שוכח ותוקע את היתד בשבת לתקן את הצריך לו בהרחיים ומה"ט אסרו ליתן חטים לתוכן אפי' מע"ש:
בית שמאי אמרו לבית הילל דבר אחד וכו'. הא דלקמן ולא יכלו להשיבן כדאמר בתוספתא שם ששניהן עמדו בתשובתן ולא השיבו אחר כך זה לזה כלום:
אין אתם מודין לנו שטוענין קורת בית הבד וכו'. דלא פליגי בית שמאי ובית הילל בזה כדתנן לקמן במתני' ושוין אלו ואלו וכו' ואם כן מ"ש להני דמתני' שאתם אוסרין ולא יכלו ב"ש להשיבן על זה:
אמר רבי זעירא. אלולי שאיני רוצה להכניס ראשי בין האריות האלה הייתי משיב על זה דשאני תמן בקורת בית הבד וכו' שכבר נעקרה כל טיפה וטיפה ממקומה מע"ש ומאליהן הן הולכין לתוך הכלי בשבת אבל הכא בהני דמתניתין מה אית לך מימר שהרי כל זמן שהן במים נשרין הן ביותר ונמצאת המלאכה נגמרה בשבת:
אין אתם מודים לנו שאין צולין וכו'. וה"ה להני דמתני' עד שישורו מבעוד יום:

הוינא אמר טעמא. להשיב על זה דשאני תמן שדרכן של אלו להתהפך לפי שאינן נצלין הכל בבת אחת אלא בתחלה צולין אותן מצד זה ומהפכין אותן לצד השני לצלותן וא"כ חוששין אנו שמא יהפוך איתן בשבת לגמור צלייתן אבל הכא בהני דמתני' מה אית לך מימר הלא דרך להשרות אותן כאחת והרי זו תשובה על דברי בית שמאי:

נצלו כאכילת בן דרוסאי. מבע"י מאי ואם אפילו בכה"ג אסרו והשיב לו ר' זעירא אין דאפילו הכי אסרו לפי שהוא דבר שדרכו להתהפך ולעולם איכא למיחש וצריך עד כדי שיצלה כל צרכו מבע"י:

א"ר מנא. לא היא ולא מסתברא אלא דמותר היא כשנצלו כמאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישול מבע"י:

דאינון וכו'. כלומר וכ"ת דאי הכי אין כאן תשובה על ב"ש דהשתא אזדא לה לטעמא לדבר שדרכו להתהפך דאם היינו חוששין לכך אם כן אפילו נצלה מבע"י כמאכל בן דרוסאי הוה לן למיחש להכי מסיק ר' מנא דאכתי איכא תשובה על דברי בית שמאי משום דאינון ב"ה יכלין למימר להון היאך אתם משיבין לנו מדבר שמיהת דרכו לצלות כל צרכו מבע"י והיינו דאף אם לא נצלה אלא כמאכל בן דרוסאי נמי כל צרכו קרינן ליה שהרי יש כמה בני אדם שאוכלין אותו כך ולית כאן למיחש מידי. ומה שאסרו בשלא נצלה אפילו כמאכל בן דרוסאי הוא שאסרו דבכה"ג ודאי איכא למיחש אבל אלו דמתני' הרי הן כדבר שאין דרכו להשהות כל צרכו מבעוד יום וכלומר דליכא קפידא בהו אם נשרו כל צרכו מבע"י או לא דמאי אית לן למיחש בהו שהרי מאליהן הן נשרין והולכין וא"כ לעולם יש לב"ה תשובה על דברי ב"ש:

הלכה ו

מתני' **אין נותנין אונין של פשתן**. אגודות פשתן כשהן מנופצין נקראו אונין ונותנין אותן לתוך התנור כדי שיתחממו ויתלבנו:

אלא כדי שיהבילו. שיתחממו מבעוד יום וב"ה מתירין אפילו לא נתחממו:

ולא את הצמר ליורה. שמבשלין בה הצבעין לצבוע אותו:

אלא כדי שיקליט את העין. הוא הצבע מבע"י:

ובית הילל מתירין. לתת לתוכה מבע"י והיא קולטת מאליה בשבת ומסקינן בגמ' דדוקא ביורה עקורה מעל האש דאם אינה עקורה חיישינן שמא יחתה גחלים תחתיה בשבת ואפילו היא עקורה צריך נמי שתהא פיה טוח בטיט דשמא יגיס בה משחשיכה והמגיס בקדרה עקורה מעל האש בשבת חייב משום מבשל:

גמ' **מהו מיתהני**. לב"ש פריך דאמרי כדי שיהבילו מבע"י ומה מהני להו שנתחממו והלא לא נתלבנו לגמרי וא"כ נגמרת המלאכה בשבת ולדידהו אסור בכה"ג:
כגון אילין קורייאי. בני הכפרים דלא מקפידין אם נתלבנו לגמרי או לא וכשנתחממו סגי להו והוי להו כמי שנגמרה המלאכה מבע"י:
והוא שתהא היורה עקורה. מעל האש מקודם שחשיכה בהא הוא דב"ה מתירין אבל אם היתה קבועה ע"ג האש אסור דחיישי' מפני שהוא מתיירא שמא יהא מתאכל ונשרף צבעו והוא מוסיף לתוכה מים ונמצא חייב משום מבשל:
ב"ה ילפין מלאכת היתר ממלאכת איסור. לטעמא דמתירין לכתחלה ליתן האונין לתוך התנור וכן לתת את הצמר ליורה מבע"י הוא דמפרש שהרי אלו עשה כן בשבת שמא אינו אסור דמלאכה היא וא"כ ודכוותה עשה כן מבע"י מותר דהויא כמי שנעשית מלאכתו מבע"י:

הלכה ז

מתני' **אין פורשין מצודות וכו' אלא כדי שיצודו מבעוד יום**. משום שאם עשה כן בשבת חייב אם נכנסו לתוכה בשעת פרישתו הלכך גזור ב"ש אף מבע"י וב"ה מתירין עם חשיכה ויהיו ניצודין והולכין כל השבת כולה:
גמ' **מי מודיע**. אם נצודו מבעוד יום אם לא וקאמר דרואין אם נתקלקלה המצודה מבע"י דבר בריא הוא שכבר ניצודו ומחמת כן נתקלקלה שקילקלו אותה כשנכנסין לתוכה ואם לאו דבר בריא הוא שעדיין לא ניצודו ופריך דאפי' נתקלקלה המצודה אכתי איכא למיחש שמא מאליה נתקלקלה או אחד בא וקלקלה ומנא ידע אם ניצודו:
בפורסת. המצודה בחורשין מיירי דמסתמא מצויין הן החיות בחורשין ובכדי שיצודו קאמרי דהואיל דאיכא שהות שיצודו מבע"י תלינן דכבר ניצודו הואיל ומצויין הן ביערות:
תדע לך שהוא כן. דבחורשין איירי דהא דומיא דדגים קתני וכי דגים לא מצויין הן בכל הנהרות והכא נמי במקום שחיה ועוף מצויין הן:
ר' חייא בשם רבי אתקין להלכה. האי סוגיא גרסי' לה לקמן בריש פ"ג דביצה והתם הוא דשייכא ואיידי דאיירי במצודות מייתי לה נמי הכא דתנינן שם מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מע"ט לא יטול מהן בי"ט אא"כ ידוע שניצודו מבע"י ועלה קאמר דר' חייא התקין כך להלכה בשם רבי דספק מוכן אסור לאכלו בי"ט ולא כר"ג דפליג התם:
סברין מימר מותרין למחר. אדר"ג דהתם קאי דקתני במתני' שם מעשה בעכו"ם אחד שהביא דגים לר"ג ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו ופליגי אליבא דר"ג

בפירושא דמותרין הן דקאמר דגריס התם ר' זעירא בשם רב סברין מימר מותרין למחר קאמר דאינהו מפרשי דר"ג לא פליג את"ק ומותרין למחר למוצאי י"ט בכדי שיעשו קמ"ל דאלו ביום טוב מודה דאסור משום ספק מוכן:

ר' חזקיה וכו' מותרין ממש. קאמר אף בי"ט דסברין מימר לר"ג דספיקן התירו ס"ל ופליג את"ק וכן פליגי ר' חנינא וכו' עם ר' יוחנן אליבא דר"ג דמר ס"ל דספק הכן אסור ס"ל לר"ג ומותרין למחר קאמר ור' יוחנן קאמר דר"ג ספק הכן מותר סבירא ליה ומותרין ממש קאמר:

ר' חייה רבה ור"ש ברבי. פליגי בדבר הבא ביד העכו"ם אם שייך בו הכנה או לא דחד אמר העכו"ם צריך הכן כלומר אף מה שבידי העכו"ם צריך הכנה מבעוד יום ואידך אמר לא צריך הכן ורישא דמתני' דהתם במצודות של ישראל מיירי להאי מ"ד דאלו ביד העכו"ם אין אסור משום הכנה:

ולא ידעין וכו'. ופשיט לה מן האי עובדא:

דרב מיעני נתאחר לבא לפני ר"ח רבה דודו בי"ט ושאל לו היכן הייתה וא"ל שיירתא הוה עברה. כצ"ל וכך היא בביצה שם והייתי אוכל מינה תאנים שהביאו:

הוי הוא. ר' חייא הוא דאמר שאין העכו"ם צריך הכן שהרי קיבל דבריו ממנו ולא א"ל היאך אכלת התאנים שלהן שמא נלקטו היום:

אזל לאנטוירס. מקום של נכרים והיו שם בי"ט ואייתו ליה דורמסקין פרוני"ט בלע"ז ואכל וחד תלמיד דריב"ל אזל לתמן ולא אכל מהן ואתא ואמר קמיה רביה והגיד לו שזה התלמיד דר' סימאי אכל שם מהן וא"ל ריב"ל שבקיה דהוא נהג בשיטתיה דר' סימאי רביה דקסבר אין מה שביד העכו"ם צריך הכן:

דמדניות שבכרם. ענבים שנשארו קשים נקראין כן ומניחין אותן לימות החורף ואם הובאו בשבת או בי"ט הרי אלו אסורות שאין דרכן ליפול מעצמן וחיישינן שמא נלקטו היום:

שיצים שבכפים. שיצים הן סופי תמרים שנמצאו בכף הדקל הרי אלו מותרין שדרכן ליפול מעצמן ולא חיישינן מידי:

הלכה ח

מתני' **אין מוכרין**. חפץ לעכו"ם וכן לא ישאילנו ולא יתן לו במתנה ואין טוענין עמו על החמור ואין מגביהין עליו את המשאוי משום דמיחזי כמסייעו להוליך בשבת ואפילו בדבר דלא שייך בו משום שביתת כלים ומשום דמיחזי כשליחו ושליחותיה קעבד:

אלא כדי שיגיע למקום קרוב. כלומר שיהא המקום שרוצה להוליכו קרוב שיוליכנו שם מבעוד יום:

וב"ה מתירין. ודוקא שיצא מפתח ביתו של הישראל קודם לחשיכה לפי שכל זמן שהוא בביתו אינו ידוע אימתי נתן לו וכשיוצא מביתו בשבת וחפץ ישראל בידו יראה כמי שמכרו לו בשבת:

גמ' **איזהו מקום קרוב**. דודאי לא נתנו בית שמאי דבריהן לשיעורין דלפעמים ביתו של עכו"ם קרוב ביותר ולפעמים אינו קרוב כל כך וקאמר דיבוא זה כהאי דאמר שמואל בפ' שואל על הא דתנינן עכו"ם שהביא חלילין בשבת לא יספיד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב וכגון ממקום הנקרא חוטרא לנהרדעא ואוף הכא כן:

אית דבעי מימר. על דברי בית שמאי דמתני' קאי דפליגי אליבייהו איכא דאמרי עד כדי שיגיע העכו"ם לביתו מבעוד יום ואיכא דאמרי עד שהוא מגיע לעירו מפני שיכול הוא להניחו שם:

כדי שיצא מפתח ביתו. של הישראל ויקדש עליו היום כלומר שיצא קודם שחשיכה ויקדש היום. ומפרש ר' יוחנן וקאמר זו דברי ר' יוסי בברייתא אליבא דרבי עקיבא וקמ"ל דר"ע לא בא לחלוק על דברי בית הלל במתני' אלא דקאמר להכריע על דברי ב"ה ולפרש אותם כלומר הא דב"ה מתירין דוקא בכדי שיצא העכו"ם מפתח ביתו של ישראל קודם שקידש היום וכדפרישי' במתני':

אין נותנין לעכו"ם על מנת לצאת. במזונות מיירי והכי תנינן בברייתא בהדיא דאין נותנין מזונות לעכו"ם בשבת על מנת שיוציא אותם מחצירו של ישראל וכן לכלב ואם נטלן ויצא אין זקוק לו:

תני. בתוספתא דע"ז בפ"ק שנוייה היא ג"כ בפ"ק דע"ז בהאי תלמודא בהלכה א' וגירסא דהכא עיקרית בהא דלקמן וברישא יש כאן חילוף התיבות והכי גריס לה בתוספתא ובהש"ס שם אומנין ישראל שהיו עושין אצל העכו"ם ביום אידן בתוך ביתו של ישראל מותר ובתוך ביתו של נכרי אסור. וטעמא דשכר יום אידן אסור כשהוא בביתו של עכו"ם משום דהעכו"ם אזיל ומודה לעכו"ם שישראל צריכין לאומנתו אבל בביתו של ישראל לא איכפת ליה. ולפי העתקת הגי' דהכא אדין שבת קאי וקיצר הש"ס ולא הביא דין דיום אידם כאן. ובדין דשבת איפכא הוא דהויא וכדגריס הכא:

אומנים עכו"ם וכו' בתוך ביתו של ישראל אסור ובתוך בתיהן מותר:

במה דברים אמורים בקיבולת. אם קיבל העכו"ם את כל המלאכה בקיבולת לשלם לו בעדה כך וכך בהא הוא דאמרו בבתיהן מותר אבל בשכיר יום אסור דמיחזי כשוכרו לעשות המלאכה ביום השבת:

בד"א. דבקבולת מותר בבית העכו"ם בתלוש מן הקרקע אבל במחובר לקרקע כלומר אם הוא לצורך מחובר לקרקע כגון שמסתת אבנים לשוקען בבנין אפילו בביתו של עכו"ם אסור:

בעיר אחרת. ואם היתה המלאכה בעיר אחרת שלא בעיר שהישראל דר בה בין כך ובין כך מותר וכדמפרש ואזיל דבין בתלוש וכו' דמכיון דבעיר אחרת הוא אפילו בשכירות ובמחובר מותר לפי שאינו ידוע שהמלאכה של הישראל היא:

אמר ר' אילא. דלא כך אני מפרש אלא האי בין כך ובין כך אסיפא בלחוד הוא דקאי דקאסר במחובר אפילו בקבולת ועלה קאמר דבעיר אחרת מותר בין בתלוש בין במחובר אבל בשכירות אפילו בעיר אחרת אסור:

בשבת. כדאמרן. וכן באבל כדמחלק דבבית האבל אסור ובבית אחר מותר ודוקא בקבולת וכו'. ובע"ז ג"כ לענין דמחלק בין קבולת ובין שכירות ובד"א בתלוש וכו' אבל לענין בית ישראל ובית העכו"ם איפכא הוא דהויא וכדתני בתוספתא דבביתו של ישראל מותר ובבית העכו"ם אסור:

אין משלחין איגרות ביד עכו"ם וכו'. תוספתא היא במכילתין בפ' י"ד:

אין מפרישין לים הגדול. בספינה:

לא בע"ש וכו'. מפני ששלשה ימים הראשונים צער הוא לו משום שינוי וסת ואין לו עונג שבת עד שיהא רגיל באויר הים ודוקא בימים אבל בשאר נהרות בריאות ועונג הוא לאדם:

כגון מצור לצידון. כלומר אפילו בע"ש כמו שהיו מהלכין מצור לצידון שהוא מהלך יום אחד והולכין לשם יום השוק שהי' בע"ש והואיל ופורש בשביל דבר של סכנה שצריך הוא לילך ממקומו מותר:

אין מקיפין על עיר של עכו"ם. לכבוש אותה:

אבל במלחמת חובה. כמו מלחמת ז' עממין אפילו בשבת מותר שכן מצינו וכו'. כלומר מדכתיב בהציווי כה תעשה ששת ימים וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים. וכתיב אח"כ ויסבו את העיר וגו' כה עשו ששת ימים ויהי ביום השביעי וישכימו וגו' והוה ליה למיכתב ויהי ממחרת ומדכתיב ביום השביעי ללמדנו שיום השביעי זה שבת היה:

וכתיב עד רדתה אפילו בשבת. האי במלחמת הרשות כתיב אלא דה"ק ובמלחמת הרשות נמי אם התחילו מקודם אין מפסיקין דכתיב עד רדתה אפילו בשבת:

הלכה ט

מתני' **אין נותנין עורות לעבדן**. למעבד עורות:

עם השמש. בעוד השמש על הארץ ובלבד שיצא העכו"ם מביתו של ישראל קודם שחשיכה כדפרישית במתני' דלעיל:

נוהגין היו בית אבא שהיו מחמירין על עצמן והיו נותנין כלי לבן שהוא קשה לכבס ג' ימים קודם לשבת ואין הלכה אלא כב"ה:

ושוין אלו ואלו. ב"ש וב"ה שטוענין הזיתים מקורת בית הבד וכן הענבים בעגולי הגת קודם לחשיכה ובהא מודו ב"ש שא"צ שיגמר מבע"י ומשום דכי נמי עביד להו בשבת ליכא הכא חיובא דחטאת לפי שאין דרך ליתן הקורה ע"ג הזיתים עד שטוחנין אותן תחלה ברחיים וכן הענבים דורכין אותן ברגל תחלה והמשקין זבין מאליהן והלכך לא גזור בהו ב"ש ונותנין אותן סמוך לחשיכה והן זבין והולכין כל השבת כולה:

גמ' **עד איכן**. קאמרי ב"ש עד שיעשו מבע"י וכמה הוא השיעור וקאמר יבוא זה כהאי דאמר ר' יוחנן וכו' לעיל דשיעור עיבוד עורות עד כדי הילוך ד' מיל. וכה"ג איתמר נמי לקמן פ' ואלו עוברין גבי בצק החרש וכו' עד כדי הילוך ד' מיל:

וכא. כלומר והכא נמי כן לב"ש שצריך כדי ד' מיל מבע"י:

נתן כליו וכו'. ובא ומצאו עובד בו בשבת אסור להנות ממנו דיודע הוא שהמלאכה נעשית בשבת:

א"ר יודן ויימר לו דלא יעביד. יאמר להעכו"ם שיפסיק ולא יעשה עוד ואם לא ישמע לו לא איכפת ליה להישראל:

הא דתימר. שיש למחות בידו אם בטובת הנאה בלבד הוא שעושה להישראל אבל בשכיר עכו"ם א"צ למחות דבעבידתיה הוא עסוק ואדעתיה דנפשיה קא עביד:

אמר רשב"ג וכו'. לפי דרכנו למדנו מדבריו שהלבנים קשים לכבס וכו' ולפיכך היה צריך שלשה ימים:

ושוין וכו'. ומפרש ר' שמואל וכו' טעמייהו דב"ש דמודו בהא לפי שכבר כל טיפה וטיפה נעקרה בתחלה והמשקין זבין מאליהן:

מהו ליגע. בשבת במשקה המושך מהן ופליגי ר' אחא ורבנן. דקסרין אליבא דר' יוסי ב"ח דר' אחא אמר דדרך בעיא הוה בעי לה ורבנן דקיסרין אמרין דפלוגתא היא דר' יוחנן אמר אסור ור' יוסי ב"ח שרי לה בהדיא ולא מספקא ליה:

מתניתא. אשכחן ברייתא דפליגא על ר' יוסי ב"ח דקתני בהדיא ושוין ב"ש וב"ה שלא יגע במושך מהן בשבת:

הלכה י

מתני' **אין צולין בשר בצל וביצה**. ע"ג האש אלא כדי שיצולו מבעוד יום ויהיו ראויין לאכילה ואם נצלו כמאכל בן דרוסאי כבר ראויין הן לאכילה ואם נשארין הן אח"כ ע"ג האש בשבת כדי שיצילו הרבה מותר מפני שהן כדבר המצטמק ורע לו וליכא נמי למיחש שמא יחתה בגחלים שאם יעשה כן יחרוך וישרוף אותן יכל כה"ג אין חוששין לכך:

מתני' **אין נותנין פת לתנור עם חשיכה**. סמוך לחשיכה וכן החררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרומו כל פניה מבע"י:

ר' אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה. זהו תחתון המודבק בתנור ובהכי סגי והלכה כר"א:

גמ' **תבשיל שנתבשל כל צורכו מותר לשהותו**. בשבת על גבי כירה ואפי' אינה קטומה בעפר כדרך שמפזרין עליה שלא תוסיף הבל בשבת ולהפיג חומה:

רבי זעירא בעי. על זה דניחא בשר בצל וביצה מצטמק ורע לו אבל זה התבשיל מצטמק ויפה לו ואת אמר הכין דמותר לשהותו ע"ג כירה שאינה קטומה והרי מתבשל הוא בשבת ביותר והוא יפה לו:

דילמא דלא איתאמרת דרבנן מתירין אלא בחמין שבחמין מצטמק ורע להן:

אתא ר' שמואל. וקאמר דלא פשיטא ליה לר' זעירא אפי' בחמין אלא דבעי קא מיבעיא ליה אם אסור לשהות חמין שהוחמו כל צרכן מפני שמצטמק ויפה להן או לא. א"נ דכי אתא ר' שמואל אמר דהכי בעי ר"ז עלה והרי חמין וכו' אסור ומכ"ש בתבשיל והכי משמע מדלקמן דלר"ז פשיטא ליה דבחמין ג"כ אסור:

תבשיל של בשר שור שנתבשל מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי מותר להחזירה ע"ג כירה אם היא קטומה:

ואתייא. הא כהאי דאמר ר' יעקב בשם ר' יוחנן השופת את הקדירה בשבת ע"ג גחלים מתרין בו ואומרים לו לכשיתבשל כמאכל בן דרוסאי אסור הוא אלמא דהמאכל בן דרוסאי ראוי לאכילה הוא והלכך אם נתבשל כך מבעוד יום מותר להחזירה בשבת ע"ג כירה קטומה:

חמין שהוחמה כל צרכן וכו'. ור"ז בעי על זה והרי לשהות אסור וכהאי דקאמר ר' שמואל לעיל בשם ר"ז ולהחזיר מותר בתמיה:

דילמא לא איתאמרת. הא אלא על פסח וכהאי דכי אתא ר' אחא וקאמר הכי בשם ר"ש כרבי דפסח שנצלה כל צורכו מותר להחזירו ע"ג כירה אפי' שאינה קטומה וטעמא דבני חבורה זריזין הן וליכא למיגזר בהו מידי כדאמרינן לקמן:

גמ' **זריזות הן הנשים בפת וכו**'. כדמפרש טעמא שהפת אין דרכו לאכול כשהוא רותח הרבה דקשה הוא להגוף והלכך כשקרמו פניה סגי ולא חיישינן שמא תניחו כך ושיאפה עוד בשבת אבל תבשיל דרכו לאכול רותח והלכך חיישינן ועד שיתבשל כל צורכו מבעוד יום:

תמן. בבבל אמרין פת חמה חמתה בצידה. כלומר האוכל פת חמה ביותר החמימות בצידה שמביאה חמימות הרבה להגוף וקשה מאוד:

צירעה צונין. מי שנשכו צירעה רפואתו בצונן ולעקרב רפואתו חמין ומאן דמיחלף לה סכנה ואיידי דאיירי בפת חמה מייתי נמי להא:

מודה ר"א בלחם הפנים שאינה קרויה לחם עד שיקרומו כל פניה בתנור. דכתיב ואפיתה אותה עד שתהא אפויה כל צרכה:

הלכה יא

מתני' **משלשלין את הפסח לתנור**. מורידין אותו לצלותו ועל שהתנורים שלהם היו פיהן למעלה נקט הכי בל' מורידין:

עם חשיכה. וטעמא מפני שבני חבורה זריזין הם ולא אתו לחתויי בגחלים התירו סמוך לחשיכה ולא גזרו מידי:

ומאחיזין את האור במדורות בית המוקד. לשכה גדולה היתה בעזרה ובית המוקד נקראת שהיו מסיקין בה מדורה תמיד כדי שיחמו בה הכהנים שהולכין יחף על הרצפה של שיש. והתירו חכמים אם מאחז את האור של המדורה במעט סמוך לחשיכה ולא חששו שמא יבאו להבערה משתחשך מפני שהכהנים זריזין הן:

ובגבולין. לא התירו סמוך לחשיכה עד כדי שתאחז האור ברובה של המדורה בכדי שתהא שלהבת עולה מאליה ואם לאו אסור ליהנות ממנה בשבת שמא יחתה בגחלים להבעירה:

ר' יהודה אומר בפחמין כל שהוא. כלומר אף במדורה שבגבולין הנעשית מפחמין התירו כמה שהתירו במדורת בית המוקד להאחז האור סמוך לחשיכה בכל שהוא מפני שאין דרך מדורה של פחמין להיות כבה והולכת ולא חיישינן בה שמא יחתה בגחלים והכי מפרשינן בגמרא:

גמ' **תמן תנינן**. בסוף פ' תמיד נשחט גבי מעש' הפסח בשבת יצאת כת הראשונה וישבה לה בהר הבית והשניה בחיל והשלישית במקומה עומדת חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן מפני שאין צליית הפסח דוחה את השבת. אלמא אע"ג דצליית הפסח מצות עשה היא החמירו בה לענין שבת. והכא את אמר הכין משלשלין את הפסח בתנור עם חשיכה בתמיה הא מ"מ נצלה כולו בשבת הוא. ומשני ר' יוסי שאני הכא דאין כאן אלא גזירת חכמים שהרי קודם שחשיכה מורידין אותו לתנור ומשום שמא יחתה בגחלים בשבת ליכא למיחש בו לפי שהחבורות זריזות הן ומדכרי אהדדי ולא אתו לחתוייי:

פסח מחזירו את שלם וכו'. מילתא באנפי נפשה היא אם צלו את הפסח מבעוד יום ונמצא שאינו נצלה כל צרכו ורוצה להחזירו לתנור עם חשיכה שיהא נגמר צלוייו מאיליו בשבת אם עדיין שלם הוא כדרך שצולין את הפסח על ראשו ועל כרעיו וקרבו יכול אתה להחזירו ואם מחותך הוא שרצה לראות אם נצלה כל צרכו וחתך ממנו וכשמצאו שעדיין לא עמר בא להחזירו אין אתה יכול להחזירו ואע"ג דבעלמא כשנצלה מבע"י כמאכל בן דרוסאי מותר לקיימו ע"ג האש בשבת הכא בפסח לא התירו להחזירו כשהוא מחותך כדמפרש ר' שמואל לטעמא:

מפני פסולו. כלומר שמאחר שחתכו ועדיין לא נצלה כל צרכו נעשה פסול ואי אתה יכול להחזירו:

אמר ר' יוסי ויאות הוא. להטעם דקאמר שהרי לאוכלו כך אין אתה יכול דכתיב אל תאכלו ממנו נא ולצלותו אין אתה יכול שלא יהא נראה כצולה בתחלה בשבת שהרואה לא ידע שנצלה חציו מבעוד יום ויסבור שבתחלה צולהו בשבת:

מתוך שאת אומר שהוא מותר וכו'. כלומר ואם אתה אומר לו שמותר הוא להחזירו כשהוא מחותך אף הוא אינו צולה אותו כל צרכו מבע"י בעודו שלם. לפי שיסמוך על כך אם אראה שלא נצלה כל צרכו אחזירנו ונמצא הוי כצולה ואינו שלם וכצולה בתחלה בשבת אבל מתוך שאתה מחמיר ואומר לו שהוא אסור אף הוא יהא נזהר לצלות אותו כל צורכו מבעוד יום ולא יבא לידי צליית נא. ומיהו אם הוא עדיין שלם לא גזרו בו שהרי נגמר צלויו כמצותו:

ר"א בר' יוסי שאל. האי שאלה לאו בע"ש הוא דמיירי אלא בשאר ימות החול. אם צליו כשהוא שלם ואחר כך חתכו לחתיכות מהו שיחזירנו על גבי האש כדי למשחנו בשמן וכיוצא בו אם אסור הוא מפני שצולהו עכשיו כשהוא מחותך או דילמא הואיל ונצלה לגמרי בהיותו שלם ומה שחוזר לצלותו מחותך אינו אלא בשביל המשיחה שיקלטנו היטב על גבי האש שפיר דמי ולא נפשטה הבעיא:

ארבע מדורות כל שהן. כלומר אינן צריכין שיאחז האור מבעוד יום ברובן אלא בכל שהן סגי לפי שדרכן להיות דולקין והולכין:
מדורת הגפת. פסולת של זיתים ושל זבל שמתחממת ודולקת והולכת ושל חלב או שומן וכיוצא בו מדבר הניתך וכן מדורת הגרעינן של תמרה לאחר שיבשו כל אלו כל שהן ואין צריכין רוב:
ר' בא בשם ר' חייה בר אשי. קאמר דוקא בחותל והוא סל של עלי לולבין ומלא גרעינין בכל שהן אבל שלא בחותל צריכין רוב מפני שמפוזרין ומופרשין הן זה מזה:
ר' בא וכו'. והדר אמר ר' בא בשם ר' חייא בר אשי דאפילו בחותל שהוא מלא גלעינין אם מכונסות הן בתוכו שהן מונחות רצופות זו אצל זו די ברובן ואם מפוזרות ונפרדות הן צריכין רוב של כל פרידה ופרידה מהגרעינין. ושואל הש"ס מה ופליג אם האי לישנא אחרינא הוא ופליג על הא דר' בא בשם ר"ח בר אשי קמייתא דקאמר בחותל מלא גלעינין שיעורן בכל שהן:
וקאמר דלא פליגי אלא. כאן בבריאות שהן חזקות כשנתייבשו ובהא קאמר בכל שהן לפי שבהאחז האור במקצת מהן דולקות והולכות כולן זו מזו. וכאן בתשות שאינן יבשות ממש ויש בהן קצת לחלוחית הלכך אפילו הן בחותל אם מכונסות ורצופות זא"ז ברובן ואם לאו ברוב כל פרידה ופרידה:
חריות. של דקל מלמטה ושאר עצים מלמעלה כיון שעלה האור בנתיים מותר וא"צ רוב לפי שהחריות יבשות הן ודולקין והולכין ומבעירין את העצים שעליהן:
קורה ורובה ברוב הקיפה. כלומר קורה יחידית צריך שיאחז האור ברובה ומאי רובה ברוב הקיפה. וקאמר הש"ס דאכתי איכא למיבעי מהו רוב הקיפה אם ממקום אחד במקום שאחז בה האור או עד שיהלך האור ברוב היקף של כולה ולא איפשיטא:
אשכחן. ברייתא דתני גבי קורה יחידית עד שתיפסל מלעשות מלאכה בה שכבר נשחתת מחמת האור מליצלח למלאכה:
כיני מתני' אף בפחמין כל שהן. אדברי ר' יהודה דמתני' קאי דכך צריך לפרש דבריו דאף בפחמין שיעורן בכל שהן וקמ"ל דפליג ר' יהודה אדת"ק דלא קאמר אלא במדורת בית המוקד היא שהתירו בכל שהוא אבל לא בגבולין בשום מדורה ועל זה קאמר ר' יהודה אף במדורת פחמין כל שהן ואפילו בגבולין:
הדרן עלך יציאות השבת

פרק ב

הלכה א

מתני' **במה מדליקין ובמה אין מדליקין**. מפני שיש פתילות שגזרו חכמים שלא להדליק בהן לפי שהאור מסכסכת בהן ואינה נתלית בהן וכן יש שמנים שאסרו להדליק לפי שאין נמשכין אחר הפתילה והטעם בכולן משום דחיישינן שמא בשעה שרוצה להשתמש לאורן יהיה האור הנר אפל ויטה אותה. ושונה התנא להודיענו באלו שמדליקין בהן ושאין מדליקין בהן ובמה דמסיים מתחיל לפרש:

אין מדליקין לא בלכש וכו'. ומפרש פסול דפתילות ברישא דזוטרי נינהו והדר מפרש פסולי השמנים וכדנקיט ואזיל בפרקין:

לכש. הוא מה שנמצא כמין צמר בין הקליפה להעץ בארז ונקרא לוכש"א:

ולא בחוסן. פשתן שנכתש ועדיין אינו מנופץ נקרא חוסן:

ולא בכלך פסילת של משי הנשאר בבית התולעת קוקאנ"י בלע"ז לאחר שהסירו ממנו המשי:

ולא בפתילת האידן. אידן הוא ערבה ויש כמין צמר בין הקליפה להעץ ועושין ממנו פתילה:

ולא בפתילת המדבר. עשב ארוך הגדל במדבר וגודלין אותו לעשותו פתילה:

ולא בירוקה שעל פני המים. ירקרוקת שגדל סביבות הספינה המתעכבת במום ועושין מזה כמין פתילה:

ועד כאן שנה התנא פסולי פתילות ומכאן ואילך פסולי השמנים:

לא בזפת ולא בשעוה. שלא יתן חתיכה זפת או של שעוה בנר במקום שמן אבל נר של שעוה שרי:

ולא בשמן קיק. בגמרא פליגי בה יש אומרים קיסיסא הוא שמן הנעשה מגרעיני צמר גפן שקורין קוטין וי"מ שמן שהוא מעוף שבכרכי הים ושמו קיק. ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנטמאת ולפי שהוא עומד לשריפה שאסור באכילה קרוי שמן שריפה ומסקינן בגמרא לענין פירושא דמתניתין דהכא ביום טוב שחל להיות בערב שבת מיירי וכשמדליק הנר מבעוד יום נמצא שורף הוא שמן התרומה ביום טוב דקי"ל אין שורפין את הקדשים ביום טוב לפי ששריפת קדשים שנטמאו מצות עשה היא שנאמר באש ישרף וכל מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בה עשה ולא תעשה היא בי"ט ואין עשה דוחה ל"ת ועשה וקסבר האי תנא דגזרינן תרומה אטו קדשים אבל בשאר ע"ש מדליקין בשמן שריפה ולא חיישינן מתוך שמצוה עליו לבערו שמא יטה כדי שיתבער

מהר דלהאי שמא יטה לא חיישינן דדוקא בפתילות ושמנים שאינם נדלקין יפה בהא הוא דאמרו דחיישינן שמא יטה שתהא נדלקת להשתמש לאורה:

לא באליה. בשומן שלו:

וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאין מבושל אין מדליקין בו. איכא בינייהו בין החכמים לת"ק בחלב מבושל שנתן לתוכו שמן כל שהוא דלמר אסור ולמר מותר והלכה דחלב שבישלו והתיכו נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק והן אתה אומר בקרבי דגים שנימוחו אבל שאר שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם אפילו עירב אותן בשמנים שמדליקין בהם אף על פי כן אין מדליקין בהן שמ"מ אין נמשכין הן אחר הפתילה:

גמ' **לא בלכש וכו' לוגט"א**. כך שמה:

דדינון. קורין אותה:

אמרין היא הדא היא הדא. דלתרווייהו היינו הך והיא היא:

שלא ננערה. שלא נופצה כמה דאת אמר וכו' אלמא חוסן לאו נעורת היא:

ולא בכלך אנבין קיסריי. ובפ"ח דכלאים בהלכה ב' גריס אגבין קיסרי. והיא פסולת המשי הבא ממקום קסרי:

עירניתה. ערבה:

כשמועה. כמשמעה שהוא עשב הגדל במדברים וביערות:

כיתן דמוי. כמין פשתן הגדל במים סביבות הספינה:

מכאן ואילך. מזפת ושעוה וכן אינך דבתרייהו לפסולי שמנים:

מפני שהאור ממשיך לאחוריו. הלכך אסרו באלו פתילות ושמנים דחיישינן שהוא שוכח ומוציא את הפתילה לתקן אותה:

ועוד. טעמא אחרינא איכא בהו לפי שלא הוצתה האור ברוב הדולק מבעוד יום דמסתמא הוא כך באלו שאין נדלקין היטב:

ר' זעירא בעי אם דמעתה למדין אנו מכאן שהפתילה צריכה הצאתה ברוב הדולק ממנה מבעוד יום:

אתא ר' שמואל וכו' וקאמר. דאין הכי נמי דהכי אמר ר' יוחנן פתילה וכו':

התיבין חבריא והא קורה. דאמרי' לעיל בסוף פ"ק דקורה יחידות סגי ברוב הקיפה והרי לא הוצת האור ברוב כל הדולק ממנה ואפ"ה שרי וכן התיב רבי בא בר ממל:

והא ששיתא. והוא עששית שנדלקת והרי לא בעי' בה שיוצת האור ברוב הדולק ממנה מבעוד יום. דמסתמא כשמדליקין העששית אין מקפידין שתוצת האור ברוב הדולק:

אמר ר' שמי. דמאי קושיא דבכל מקום דמסתמא הולכת ודולקת היא לא בעינן ברוב הדולק דהרי לא כן אמר רבי זעירא וכו' לעיל בסוף הפרק דאלו ארבעה מדורות אין

צריכין שיאחז האור ברובן אלא בכל שהן סגי לפי שמסתמא הולכין ודולקין ואינן מתכבין ואם כן ה"ה בקורה וכן בעששית טעמא נמי משום הכי ולעולם בעלמא אמרינן דפתילה צריכה שהוצת האור ברוב הדולק והיינו טעמא דמתני' בהני פתילי שאסרו חכמים להדליק בהן:

ועוד מן הדא. ראיה דהאי טעמא הוא העיקר בהני פסולי דמתני' ולא משום שמא ישכח ויוציא את הפתילה:

דרב תחליפא שאל לרב חסדא. שראה אותו שהיה משתמש בתשמישי מצוה לאור החנוכה ואמר לו לא כן למדתנו רבינו שבת שחל להיות בחנוכה אסור לראות מטבע הברכות של התפלה לאור החנוכה. ומלשון מטבע שטבעו חכמים הוא והא דנקיט שבת משום שכן דרך הוא לפי שאין מטבע התפלה של שבת רגיל כל כך ושגור בפי כל האדם כדרך שהוא רגיל בתפלה של ימות החול ועוד דקמ"ל דאף על פי שהוא עיון קל לראות מטבע של ברכות בשבת ודבר מועט הוא אפילו הכי אסור. אלמא אפי' תשמישי מצוה אסור להשתמש לאור החנוכה. והכי שמעינן דשאל לו לרב חסדא והשתא אי ס"ד דטעמא דהני פסולי שמנים או הפתילות בשבת משום שמא ישכח ויוציא את הפתילה מאי איריא דקאמר בשבת של חנוכה שאסור לראות מטבע הברכות לאור החנוכה ומשום דאסור להשתמש לאורה דהכי משמע מדשאל לו על שראה לאורו תיפוק ליה דאסור מטעמא שמא ישכח ויוציא את הפתילה דהא אנן קיימא לן כהאי מאן דאמר דפתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת ואם כן בלאו הכי איכא האי חששה לפני אור החנוכה בשבת:

הרי אינו שוכח ומוציא את הפתילה. כלומר דהוי מוכרח הוא מדהקשה לו כך דלית לן למיחש להאי טעמא שהוא שוכח ומוציא את הפתילה ולפיכך לא אמר אלא מטעמא דאסור להשתמש לאור החנוכה:

הוי לית טעמא וכו'. והשתא על כרחך דבמתני' ליכא טעמא אלא משום שלא הוצת האור ברוב הדולק בכל הני דקחשיב להו:

פיסקא. ולא בשמן קיק וכו' קיסוסא וכו'. כדפרי' במתני':

זאת אומרת וכו'. כלומר אע"פ שמתחיל להדליק מבע"י אפ"ה אסור בשמן שריפה לפי שדולקת והולכת בשבת ואסור לשרוף את הקדשי' ביום טוב ואצ"ל בשבת כדלקמן:

והא תנינן וכו'. בפ' דלעיל וקס"ד דטעמא דשמן שריפה משום מלאכה הנראית שנעשית אח"כ בשבת והלכך פריך מהאי דמאחיזין את האור במדורת בית המוקד והרי כאן נראית ג"כ שהולכת ודולקת בשבת:

א"ר יוסי. דלאו משום מלאכה הנעשית בשבת אסרו כאן דטעמא דמדורת בית המוקד שהתירו משום דבשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה אבל אתה מתחיל מבעוד יום ונעשית היא מאליה בשבת ולא שאני לן בין נראית אחר כך שנעשית מאליה בשבת או לא דבכל גוונא התירו כך:

ברם הכא. לאו משום מלאכה הוא אלא שהתורה אמרה אין שורפין קדשים ביום טוב ואצ"ל בשבת והרי השמן שריפה נשרפה והולכת בשבת:

מה חמית לומר כן. ומה ראית והיכן אמרה תורה כן:

לא תותירו ממנו וכו'. הרי כאן שני בקרים אחד וכו' ללמדך דלאו בבקר של ט"ו אתה שורף שהוא יו"ט אלא המתן עד בוקרו של ט"ז ותשרוף:

וכתיב וכו'. כלומר דמכאן ילפינן נמי דביום הוא שורפו:

מהו להצית את האור במדורת חמץ. שיש לו לשרוף בע"פ שבלאו הכי צריך לשרוף את החמץ והלכך בעי אם מצית את האור מבעוד יום מהו שיהא מותר שתהא מדורת חמץ זו הולכת ודולקת בי"ט או בשבת או לא:

מאן דיליף לה. שריפת חמץ מנותר בקדשים אסור הוא כמו דשריפת קדשים אסור אע"פ שמצית בו האור מבעוד יום אם הולכת ודולקת בשבת וכהאי דרב חסדא דלעיל וה"ה ביום טוב. ומאן דלא יליף לה מנותר מותר הוא במדורת חמץ ואף על גב דהמוצא חמץ בי"ט של פסח אסור לשורפו שאני הכא דהא מיהת מצות ביעור חמץ בזמנו הוא דעביד:

רב אחא. אמר בלישנא אחרינא בשם רב חסדא ולא כדקאמר לעיל בשמיה אלא ה"ק זאת אומרת שמותר להצית את האור במדורת קדשים מבעוד יום והיא דולקת והולכת בשבת מכיון שהתחלת הדלקה בהיתר היתה וכדמסיק ואזיל מהיכא ש"מ:

והא תנינן וכו'. כלומר דמכאן הוא דש"מ והא תנינן לקמן אין מדליקין שמן שריפה ביום טוב אלמא דוקא בי"ט היא דאסור מפני שהתחלת הדלקה באיסור הוא א"כ בע"ש מותר אע"פ שאח"כ דולקת והולכת בשבת:

מפני י"ט שחל להיות בע"ש. כלומר ולא תיקשי מתני' דהכא דקתני אין מדליקין בשמן שריפה משום דמתני' מיתוקמא ביום טוב שחל להיות בע"ש והיינו נמי דקתני לקמן אין מדליקין ביום טוב דאהאי מתני' קאי דמוקמינן ביום טוב שחל להיות בע"ש ומה טעם קאמר לפי שאין מדליקין שמן שריפה ביום טוב:

מעתה. לדידך דהיכא דהתחלת הדלקה באיסור אין מדליקין א"כ אין מדליקין נמי בשמן שריפה בלילה דהא אין שורפין קדשים בלילה דכתיב ביה ביום ואנן לא אשכחן דאישתמיט לן באיזה מקום שאין מדליקין שמן שריפה בלילה:

אמר ר' יוחנן. הא ל"ק דירדו לה בשיטת ר' ישמעאל גבי מילה דס"ל מילה שעבר זמנה נימול אף בלילה וכך היא נמי בתרומה טמאה שנשרפת אף בלילה וכדמסיק ואזיל ומה אית לך כאן שעבר זמנה וקאמר ר' יודה בן פזי דמכיון שנטמאת התר מה הרי כמי שעבר זמנה לאכילה שהרי א"א לאכלה והלכך נשרפת אף בלילה:

ת"ל וביום. השמיני ימול וי"ו לרבות למילה שלא בזמנה שאינה אלא ביום:

ויש כאן זו. כלומר דיש כאן זו דבחלקינן בין זמנה ובין עבר זמנה ששנינו במחוייבי טבילות דנדה אינה טובלת אלא בלילה ואם עבר זמן טבילתה טובלת ביום והרי זו דלא כמו שאמרו גבי מילה דאע"פ שעבר זמנה דינה כבזמנה:

לצוראי. לאנשי צור:

תמן. בבבל אמרין דאפי' עבר זמנה אינה טובלת אלא בלילה מפני חמותה ומפני כלתה שלא ילמדו זו מזו ויבאו לעשות כך אף בזמנה:

טובלת כדרכה ביום. וקאמר הש"ס דלזה נאמר שמעוברת זמן מקודם היתה ואפשר שטבילה זו לא מפני נדתה היתה אלא משום חומר טהרות:

טהורה לביתה. דלבעלה לא בעי כונה:

וכבס שנית וטהור. גבי מצורע כתיב ושנית מיותר הוא אלא דבא להקיש לטבילה ראשונה מה הראשונה לדעת כדיליף מדכתיב וצוה הכהן וכבסו שהוא לדעת אף השני' לדעת אלמא שכל כבוס וטביל' בעינן שתהא לדעת:

וכן חמיין. אדלעיל קאי למ"ד דאם עבר זמנה טובלת אף ביום וכן רואין אנחנו דיש מרבנן שנוהגין כן ומקדימין טבילתה לאחר שעבר זמנה ומניחין לנשיה' להיות טובלין ביום בשביל שתקדים להתעבר דלפעמים מתעכב בטבילתה אם תמתין עד הלילה בשביל איזה אונס דשכיח בלילה ורב נחמן קאמר מצוה להקדים כל מה שתוכל כדי לזרז במצות:

בת ישראל וכו'. תוספתא היא בפ"י דתרומות ומייתי לה לעיל בסוף פ' בתרא דתרומות וכל הסוגיא כולה דלקמן גרסי' שם והאי דקאמר משלחת זאבים היתה וכו' בפ"ד דשביעית היא שייכא ושם היא שנויה ואיידי דאיירי בשמן שריפה מייתי לה בתרומות ולכל מה דאיתמר בה וכן כאן וכדרך הש"ס הזה. דבפרק ד' דשביעית בהלכה ב' תני לה על הא דקאמר התם טייב בשביעית בזמן הזה מהו אם אסור לזורעה דגזרו חכמים שלא לזרעה ובעי לה בזמן הזה אם ביטלו הגזירה או לא וקאמר דסבר ר' ירמיה מימר שרי ומותיב ר' חזקיה לר' ירמיה וכי איזה ב"ד עמד וביטל להגזירה שגזרו והיכן מצינו שביטלוה וקאמר התם חייליה דר' חזקיה מן הדא בת ישראל שבאת להדליק מן הכהנת

טובלת את הפתילה בשמן שריפה ומדלקת ר' הונא בשם ר' ינאי שעת משלחת זאבים היתה ולא עמד ב"ד וביטל כלומר מה שהתירו להיות טובלת בשמן שריפה והולכת ואע"פ שהיא נגד הדין שהרי אין להדליק בשמן שריפה אלא בבית כהן מפני הסכנה הוא שהתירו לפי שבאותה שעה שעת משלחת זאבים היתה ושלא תכשל בהם באישון לילה התירו שתוכל לטבול את הפתילה בשמן שריפה כדי להדליק ולהאיר לה בהליכתה ולא עמד ב"ד וביטל וכלומר מאחר שהתירו נשארה תקנת התרה זו כמו שהוא ולא ביטלוה אח"כ ולאסור. והשתא כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל ואע"ג דלקולא היא והכא נמי גבי טייב בשביעית לא עמד ב"ד וביטל להגזירה ראשונה וכ"ש הוא הכא דלחומרא היא. עד כאן מה דשייך לשביעית ואגב מייתי לה נמי הכא:

בקרו של כהן. הבקר שלו שהיה עומד בדיר ישראל ומאכילו אצלו וכן כליו וכו' ואינו חושש. אע"פ שגם הישראל נהנה מנר שמן שריפה מ"מ הואיל ולטובתו של כהן הוא מותר אפי' בביתו של ישראל:

ישראל וכהן וכו'. בתוספתא שם:

ומיעבד עבידתיה. לעשות איזו מלאכה גבי ר"ח ציפוראה שהיה כהן:

מי אזיל מיזל ליה. כשהיה ר' חנניה בר עכברי רוצה לילך משם מילא לו הנר משמן שריפה של ר' חייא להאיר לו בדרך. ופריך הש"ס ולא כן סברינן מימר כדתני בהאי תוספתא דדוקא לעשות צרכיו של כהן מותר הישראל להדליק בשמן שריפה:

אמרין דאי לא הוה עביד כן לא הוה אתי לזימנא אחרינא וה"ז צרכיו של כהן:

סברין מימר. לבתר הכי היו סבורין לומר דכד מטא ר' חנניה לביתו יכבה את הנר הזה והוא לא עשה כן שאפי' כשבאו לביתו היה משתמש בו וקאמר ר' חנינה דטעמיה דעל ידי כן הוה טהר וע"י כן הוה קרץ כלומר שע"י הנר הזה יכול להשכיב עצמו ולנוח ולישן וע"י כך יכול הוא להשכיב בבקר בבקר ולילך לר' חייא לעשות מלאכתו ונמצא שהכל היא בשביל צרכו של כהן:

בגין דאנא צבע פתילתא מן חולא. בשביל שאני טובל פתילה אחת משמן חולין אם מותר אני להשתמש בשאר פתילות שאצל זה והן נטבלות בשמן שריפה והשיב לו בטול היא זה של חולין על גב פתילות של שמן שריפה הואיל ורב הן ואסור וכן הורה ר"י בן פזי לאילין דבר נחמיה כן:

ר' אמי נסב פתילא. לא החמיר על עצמו ונטל פתילה של שמן שריפה שנתן לו הכהן להאיר לו ור' לייא הוא ר' הילא דהתם לא היה רוצה ליטול ושואל הש"ס אם לא מודה ר' הילא לר' אמי ופליג עלי' וקאמר דלא פליג עליה אלא שהיה חושש משום גזל וכדמסיק:

וכולא מן הדין וכו'. כלומר וכל עיקר טעמי' של ר' הילא בשביל השמש הזה שלו שלא היה נוהג כבוד בשמן של תרומה ובזבזא בהקדישא שהוא מבזה בקדושתה לפיכך לא היה רוצה ליטול הפתילה ולהביאה לביתו שלא יהיה משרת. שלו זורקה למקום בזיון:

מהו להוסיף. שמן חולין על שמן שריפה ולהדליק בשביל ישראל:

לא תני ר' הושעיה. בברייתא דלעיל כהן שבא אצל ישראל לעשות עמו חשבון וכו' אלא אין מחייבין אותו למצותו כלומר למצות אותו ולכבותו כדמייתי לה לעיל אבל לא התיר להוסיף שמן חולין עליו ולהניחו להיות דולק והולך ביותר:

ובתוכו שמן שריפה. ואין מדליקין בה להאי מ"ד דלעיל במתני' בכל ע"ש מיירי ה"ז מוספת לתוכו שמן חולין כל שהן ומדלקת והכי תנינן לה בתוספתא דתרומות שם:

ומה הוה טיביה. של יונתן בן עכמאי הזה דאת אומרת הלכה משמיה וא"ל אדם גדול היה ובקי במשנתינו ופירשי' וכו' פירסמו וסיפר בשבחו לפני רבי ומינה אותו רבי לחכם:

חלב מטיף לתוכו שמן כל שהוא. ומערבו ומדליק בו:

יוסי בעי מה אנן קיימין. להא דרב ברונא אם בחלב מחוי אפילו לא נתן לתוכו שמן יהא מדליק בו דהא לדידיה ע"כ דמפרשת לה להא דתנינן ולא בחלב היינו בחלב שאינו מהותך ומחוי אלא שנתן חתיכה של חלב לתוך הנר במקום שמן כדמפרשין לזפת וטעה במתני' דהא ודאי לא פליג את"ק וחכמים דמתני' ואם במחוי הוא קאמר למה לי שנתן לתוכו שמן:

ותני שמואל וכו'. כלומר וכ"ת דמיירי שנקרש אחר שהתיך אותו הא נמי ליתא דתני שמואל כל שמתיכין אותו ואינו קרוש כלומר שאינו קרוש מהר כדרך השעוה אלא לאחר שעה כדרך החלב דין מחוי הוא לו ואמאי לא ידליק בו ואם בשאינו מחוי שלא היתך אותו בתחלה א"כ מאי מהני שנתן לתוכו שמן הא במתני' סתמא תנינן ולא בחלב ומסתמא השמן כל שהוא בטל הוא בחלב שלא התיכו:

אתא רב חנניה. ופירשה להא דרב ברונא דה"ק בשם רב חלב מהותך וקרבי דגים מדליקין בהן והיינו בשנתן לתוכו שמן כל שהוא וכשהוא מהותך ולא לאחר שנקרש ופליג אהא דשמואל:

עני מיתי קומי רב. נתאחר לבוא לפני רב וע"ש היה:

הך הויתה. היכן היית ואמר ליה חזרתי לבקש אחר שמן זית להדליק בו וא"ל ולא הוה לך קרבי דגים שזה מצוי הוא. ורב לטעמיה דכשהן מהותכין מותר להדליק בתערובות שמן כל שהוא ואף שאינו שמן זית:

מה דמר מדליקין בההן איכומא. בנפט שחור שאין בו סכנה ומאן דאמר אין מדליקין בנפט לבן דהוא סכנה מפני שהיא עף ושורף להמדליק בו:

הלכה ב

מתני' **אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט**. למאן דמפרש בהל' דלעיל דלא בשמן שריפה דקתני במתני' דלעיל בי"ט שחל להיות בע"ש קאמר ומפרש להאי דהכא דאדלעיל קאי ומה טעם קאמר ולמה אין מדליקין לפי שאין מדליקין בשמן שריפה בי"ט וכדפרישי' לעיל:

אין מדליקין בעטרן. הוא פסולת של זפת וריחו רע ביותר:

מפני כבוד השבת. ושמא יניחנו ויצא והדלקת נר בשבת חובה:

שומשמין. זרע דק ומתוק סינלינ"ה בלע"ז ובערבי נקרא סומסו"ס:

שמן צנונית. היוצא מזרע צנון:

שמן פקיעות. מין דלעת מדברית:

ובנפט. יש נפט שחור וריחו רע וחכמים דפליגי על ר' ישמעאל מתירין בנפט כמו בעטרן ולא חיישי שמא יניחו ויצא:

ר' טרפון אמר וכו'. והלכה כר' ישמעאל בעטרן ובכיוצא בו שריחו רע והלכה כחכמים בשאר השמנים ולד"ה אין מדליקין בנפט לבן ואפי' בחול מפני שהוא סכנה כדאמרינן בסוף הלכה דלעיל וכן אין מדליקין בצרי שהוא אפרסמון חדא שהוא עף כמו הנפט לבן ועוד שהאפרסמון ריחו טוב ביותר ושמא יקח ממנו וקי"ל הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה:

גמ' **הא בכל אילין קדמאי**. דקחשיב במתני' דלעיל לפסולי שמנים בשבת מדליקין בהן ביו"ט דלא אמרו אלא בשמן שריפה בלבד לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט:

מה בין עטרן וכו' דהא שמן דגים דקתני במתני' היינו שנעשה מקרבי דגים ולא פליג ר' ישמעאל:

קרבי דגים וכו'. וא"כ כל זמן שהוא דולק לא יניחנו ויצא:

שלא תאמר וכו'. כלומר וא"כ תיקשי מאי קמ"ל בודאי לא ידליק ממנו אם כל כך ריחו רע להכי קאמר דאגב אורחיה אשמעינן שלא תאמר דינו כשאר ריח רע לענין ק"ש ותפלה וצריך הרחק ד' אמות ממנו לפום כן צריך מימר דלענין הדלקה בלבד הוא דאמרו:

עמד לו ר' יוחנן בן נורי וכו' תוספתא היא בפ"ב:

מפני שהוא טורף. כדפרישית במתני':

הלכה ג

מתני' **כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן**. כלומר ממה שנקרא עץ אין מדליקין בו אלא פשתן דאע"פ שנקרא עץ כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ עושין ממנו פתילה כשהוא נפוץ להדליק בו וכן מדליקין בפתילה מקנבוס ומצמר גפן דאלו לאו בכלל היוצא מן העץ נינהו שאינן אלא מיני זרע:

וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים. להיות האהל עצמו טמא מחמת שהמת תחתיו דאינו מטמא אלא הכלים שבתוכו והאהל מאהיל עליהם ועל הטומאה אבל האהל עצמו א"צ לא הזאה ולא טבילה:

אלא פשתן. שהאהל היא עצמו ג"כ טמא דכתיב והזה על האהל וילפינן אהל אהל ממשכן דפשתן קרוי אהל שלא היה במשכן לאהל דבר היוצא מן העץ אלא פשתן דכתיב במשכן עשר יריעות שש משזר ומשכן עצמו איקרי אהל כדכתיב את משכן אהל מועד:

פתילת הבגד שקיפלה. כמו שגודלין את הפתילות:

ולא הבהבה. על השלהבת כדי שתהיה מחורכת ותדליק יפה:

ר"א אומר טמאה ואין מדליקין בה. לענין טומאה בהא פליגי דהכא בשלש על שלש מצומצמות מיירי דר"א סבר קיפולה אינה מבטלה מתורת בגד מכיון שלא הבהבה וטמאה ורבי עקיבא סבירא ליה דקיפולה מבטלה מותרת בגד והויא כאלו אין בה שלש על שלש וכל פחות מג' על ג' אינו מקבל טומאה ולפיכך טהורה. ולענין הדלקה בהא פליגי דר' אליעזר סבירא ליה אין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת ורבי עקיבא סבר מדליקין והלכה כר"ע:

גמ' **כתיב להעלות נר תמיד**. ושיערו חכמים שאין לך עושה שלהבת לקיים בו להעלות אלא פשתן בלבד והיינו נמי טעמא דמתני' דבפשתן מדליקין אע"פ שנקרא עץ:

תני. בתוספתא פ"ב:

אין בו משום שלש על שלש לענין קבלת טומאה. ומסכין בו דלאו בר קבולי טומאה הוא:

חוץ מן הפשתן. דסבירא ליה לרבי שמעון בן אלעזר דבפשתן אף על פי שיוצא מן העץ נקרא מרבינן כו' טומאה משום דסתם בגדים האמורים בתורה צמר ופשתן הן הואיל ופרט הכתוב בנגעים דכתיב בהו בבגד צמר או בבגד פשתים ילפינן לכל מקום שנאמר בגד דצמר או פשתן הן:

עשו אותן. לשאר היוצא מן העצים כדין העבים והרכים דתנינן בפרק כ"ח דכלים. העבים בגדים הגסין והרכים הדקין אין בהן משום שלש על שלש לקבל טומאה:

מן המשכן למדו. דפשתן אקרי אהל:

דכתיב ואת המשכן תעשה וגו' שש משזר ומנלן דשש פשתן הוא דכתיב ופארי פשתים וגו' את למד שש משש וכו'. כלומר בתחלה שש דכתיב באבנט משש דכתיב במכנסים והתם גופה מנלן יליף שש דמכנסים משש דכתיב גבי פארי מגבעות ויליף פארי מפארי דיחזקאל דכתיב ופארי פשתים יהיו על ראשם והן המגבעות אלמא שש פשתן הוא והכי יליף לה לעיל בריש פ"ט דכלאים. ומשכן קרוי אהל דכתיב את משכן אהל מועד:

והכתיב ועורות תחשים. וס"ד דמין טמא היה ומשום דאנן חזינן דפרט הכתוב בפרשת זאת הבהמה מיני טהורו' ותחש לא כתיבא:

ר' יודה וכו'. כלו' תנאי פליגי בזה דמר סבר טיינון היה ומר סבר גלקטינן והן ממינין טמאין ועל שם צבעו נקרא תחש ורבנן סברי דמין חיה טהורה הגדילה במדבר לפי שעה ולפיכך לא הוזכר בפר' זאת הבהמה:

ואתיא. הא דרבנן כהאי דאמר ר"א וכו' שלפי שעה היתה ונגנזה:

קרש היה שמה. ומין חיה טהורה היתה:

תני ר' הושעיה וכו' כלומר לר' הושעיה ספוקי מספקא לי' וחדא קרן הוה לה ואיכא למימר דמין מהקריבין הוא דמקרן כתב רחמנא מין מקרן אחד והוא טהור ואיכא למימר נמי דחדא קרן וקרש היה ומין חיה טהורה היא:

תמן תנינן. בפכ"ח דכלים פחות מג' על ג' שהתקינו לפוק בו את המרחץ לסתום נקביו שהמים באים דרך שם וסותמן לעת הצורך:

ולנער בהן את הקדירה. לאחוז בו את הקדירה ולנערה:

בין מן המוכן וכו'. לקמיה מפרש לה:

ר' יהושע אומר בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור. והכתוב בספרים כאן בדברי ר' יהושע אף מטלית חדשה ט"ס היא:

מה בין המוכן וכו' בין שהכינה לתוך הבית. שהצניעה והכינה לצורך זה בין שהשליכה לאשפה וזהו שאינו מן המוכן וס"ל לר"א דמכיון שהתקינו בתחלה לכך אע"פ שאחר כך השליכה לאשפה לא בטלה:

והתנן. שם בפ' כ"ז בסופו שלש על שלש שהשליכה באשפות טהורה החזירה טמאה לעולם השלכתה מטהרתה וחזרת' מטמאתה חוץ משל ארגמן ומשל זהורית טובה ר' אליעזר אומר אף מטלית חדשה כיוצא בהן דאגב חשיבותייהו לא בטלי ולית בר נש אמר אף או אפילו עדי א"כ מודי על קדמייתא דמשאר בגדים השלכתה לאשפה מטהרתה שהרי אינו חולק ר"א על זה וע"כ הוא כן מדקאמר אף זה כיוצא בהן דשל ארגמן וכו'

אבל בשאר בגדים מודה הוא והשתא מה בג' על ג' השלכתה מטהרתה פחות מג' לג' לכ"ש והאיך קאמרת דשאינו מן המוכן לר"א השליכה לאשפה הוא:

בין שהכינה לטלותה. כמו לתלותה וכו'. כלומר אלא דה"ק בין שהכינה לתלותה על היתד שתהא מזומנת לכך בין שלא הכינה לתלותה אלא הניחה אחורי הדלת עד שיצטרך לה אבל אם השליכה לאשפה אף ר"א מידה דטהורה דבטולי בטלה:

הדא ילפא וכו'. כלומר משום דקשיא ליה להש"ס דבמתני' קתני פתילת הבגד משמע דעדיין בגד הוא דיש בו ג' על ג' ובהא קאמר ר"א טמאה ואע"פ שקיפלה לעשות פתילה אלא שעדיין לא היבהבה לא בטלה והא התם קאמר דאפי' בפחות מג' על ג' כשהתקינו לצורך איזה דבר לא בטלה כל זמן שלא השליכה לאשפה והשתא וכי קלקל אותה במה שקפלה לפתילה שלא תהא ראויה לפוק בו את המרחץ הלא עדיין לא היבהבה וראויה להשתמש בה איזה דבר וא"כ אפי' בפחות מג' על ג' אמאי לא תטמא לר"א הלכך מפרש וקאמר הדא מתני' דכלים דאייתינן לה ילפא מההיא מתני' דהכא וההיא דהכא ילפא מן הדא מתני' דכלים ולא תיקשי דתרווייהו כי הדדי נינהו אליבא דר"א כדמסיק ואזיל:

הדא ילפא מן ההיא דברי ר"א והוא שקיפלה. כלומר האי דקתני במתני' דכלים פחות מג' על ג' לא תפרש דבדוקא קאמר אלא דנילף דברי ר"א דהתם מדברי ר"א דהכא דבהוא שקיפלה מיירי שהיה בה ג' על ג' וקיפלה בתחילה לעשות פתילה כדמיירי כאן ומתוך כך נתמעטה ואין בה אלא כדי פחות מג' על ג' ואח"כ התקינו לדבר אחר לפוק בו את המרחץ או לאיזה צורך הלכך בין מן המוכן וכו' כדמפרשינן לעיל ולעולם טמאה היא כל זמן שלא השליכה לאשפה והקיפול לא מהני בה לבטלה מתורת ג' על ג':

וההוא ילפא מן הדא בשלא הכינה לתלותה. כלומר וא"ת דאי הכי תיקשי במתני' מאי איריא דקתני ולא היבהבה הרי אפי' אם היבהבה נמי משכחת לה טומאה בשהתקינו אח"כ לפוק בו את המרחץ דהא אמרת דכל היכא שהתקינו אח"כ לאיזה צורך טמאה היא דקיפול לא מהני לה וא"כ אפילו היבהבה לא תיהני לה דהא מיהת אכתי ראויה היא לצורך איזה דבר לסתום או לנער וכו' ומדדייק ר"א לומר ולא היבהבה הוה משמע דאם היבהבה כבר ביטלה מכל וכל ואמאי הלכך מפרש דבאמת ההיא מתניתין דהכא ילפא היא מהדא דמתניתין דכלים דהכא מיירי בשלא הכינה לתלותה אבל אם הכינה לתלותה ולעשות בה איזה דבר טמאה ואפילו אם היבהבה והתם דמפרשינן לר"א דאף אם לא הכינה לתלותה טמאה היינו נמי כשקיפלה ולא היבהבה דאלו הכינה לתלותה חשובי אחשבה ולעולם טמאה היא. והשתא תרווייהו מתוקמי שפיר אליבא דר"א:

ומה טעמא דר"א. אהא דקאמר אין מדליקין בה קאי דשנינן שפיר אליביה בהא דקאמר טמאה היא אלא מ"ט אין מדליקין בה. וקאמר דהיינו טעמא דכשמדליק בה ודולקת והולכת בשבת נעשה כמטהר כלים בשבת דשוב אינה ראויה ואסור לטהר איזה דבר בשבת:

ופריך מכיון שקיפלה לא טהרה. בתמיה כלומר דאע"ג דאמרי' אליבא דר"א דלענין טומאה קיפול לא מהני בה מידי היינו אם אירע לה איזו טומאה היתה טמאה דאכתי איכא בה שיעורא לקבולי טומאה אבל מכיון דמקפלה לפתילה ועושה מעשה להדליק בה כבר פרחה ממנה טומאתה ולא שייך בה למימר נעשה כמטהר כלים בשבת דהרי הקיפול עצמו מועיל להכנת טהרת' שאח"כ והקיפול מבעוד יום הוא. ומשני שכן שמשים אומנים רוצין בקפולה. א"נ יש לפרש כפשוטו דפריך דהא גופה קשיא ואמאי לא תועיל לה קיפול לטהרה ומ"ט אמרת דלר"א קיפול לא מהני לה לאפוקי מטומאתה ומשני שכן המשרתים אומנים רוצין בכך שתהא מוכנת להם בקיפולה לכשיצטרכו לפתילה ולפעמים נמלכין ועושין פתילה מדבר אחר ומניחין אותה והלכך לא מהני קיפול להוציא מידי טומאה:

ולא מבעוד יום שהיא טהורה. סוף סוף קשיא והלא כשמתחיל להדליק בה מבעוד יום כבר פרחה טומאתה ממנה ואמאי אמרת נעשה כמטהר כלים בשבת:

מפני י"ט שחל להיות בשבת. כלו' דמשני דאע"ג דהכא סתמא קתני ובכל ע"ש מיירי אפ"ה ס"ל לר"א דאין מדליקין בה דגזור מפני יום טוב שחל להיות בערב שבת וכשמתחיל להדליק בה מטהרה ונמצא כמטהר כלים ביום טוב הוא:

ולא מאליה היא טהורה. ואמאי קא מחשבת לה למטהר כלים בשבת או ביום טוב הרי מאליה היא הולכת ודולקת:

תיפתר שהיו בה ג' על ג' מצומצמות. דהשתא בשעת התחלת הדלקה אפחית לה משיעורא בידים וגזור ר"א בכל ערב שבת אטו יום טוב שחל להיות בערב שבת כדשנינן:

ר' אחא. אמר דלא תדחק לאוקמי בג' על ג' מצומצמות אלא דהיינו טעמא דהויא כאלו הוא עושה מעשה בידים לטהרה דהרי מי לא מודית לו שאם עשאה מזור טהורה. מזור הוא כעין מיזרן המוזכר בפי"ט דכלים שהוא כעין אבנט שעושין סביבות כלי אחד לקשרה ולחברה והויא לה כתשמישי כלים שדינן שהן טהורים שאינו אלא לשמש בהן בשעת מלאכה בלבד וכדתנן בפ' ט"ז דכלים דכשהן בפני עצמן טהורין והשתא שרייה בשמן וכי זה לא כמי שעשאה מזור הוא שאין זה אלא לשמש את הנר לצורך הדלקה

ונמצא מטהר בידים הוא משעה ששרה אותה בשמן וגזור בכל ע"ש אטו י"ט שחל להיות בע"ש:

נראין הדברים וכו'. כלומר היו נראין שתהא הלכה כר"ע בהאי מתני' דכלים דלעיל מפני שהוא אומר מעין שניהם ומכריע אבל אעפ"כ אינה הלכה אלא כר' יהושע וכדמסיק להטעם משום דמקולי ג' על ג' שנו כאן דלא חשיבי כלל לפי שהתקינו לדברים קלים כאלה והשיעור אין בהם ולפיכך לעולם טהורה היא כר' יהושע:

לא סוף דבר טהרה וכו'. אדברי ר"ע דמתני' דידן קאי דקאמר טהורה היא ומדליקין בה לאו דוקא דתלי בהדלקה אם היא טהורה דלענין הדלקה לא שני לן בין אם היא טהורה או טמאה דר"ע לית ליה סברא דר"א דלעיל אלא האי דנקיט בכי האי לישנא בגין סברי' דרב דקסבר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים בי"ט דס"ל כר' יהודה במוקצה וסד"א דטמאה הוי ליה כשברי כלי דאקציה דעתיה מינה קמ"ל דטהורה היא וכלומר ולאפוקי מאיסורא אפי' לסברי' דהאי דס"ל במוקצה כר' יהודה קאמר:

הלכה ד

מתני' **לא יקוב אדם שפופרת של ביצה**. שמנקב את קליפת הביצה ועושה אותה כשפופרת ואסור למלאות אותה שמן וליתנה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת טיפה טיפה לתוך הנר וטעמא שמא יטול מן השמן להסתפק בו והמסתפק מן השמן בשעה שהנר דולק חייב משוח מכבה ואפי' לאחר שכבה הנר יש כאן איסור משום מוקצה ואסור ליהנות ממנו וכן אסור ליהנות מן השמן שנוטף מן הנר משום שהוא מוקצה מחמת איסור:

ואפי' היא של חרס. השפופרת והוי אמינא דמכיון דמאיס בדיל מיניה הלכך קמ"ל דאפ"ה הואיל ואותו השמן לא נמאס בנר חיישינן שמא יסתפק ממנו:

ור' יהודה מתיר דלא גזר דלמא אתי לאסתפוקי מיניה:

אבל אם חיברה היוצר. לאותו שפופרת להנר מתחילה מותר מפני שהוא כלי אחד עם הנר וכה"ג ודאי בדיל מיניה והלכך לא חיישינן. ולאו דוקא יוצר אלא כעין יוצר קאמר שאם חברה אפילו הבעל הבית בסיד ובחרסית וכיוצא בהן מותר:

לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה. הקצה שלה לתוך הקערה בשביל שתהא שואבת השמן ויהא דולק יפה אותו קצה הפתילה שבתוך הנר וזה ג"כ מהאי טעמא שמא יסתפק מהשמן שבקערה דלא בדיל מיניה:

ור"י מתיר. דלא גזר ובגמרא דהתם עביד צריכותא לכל הני דפליגי ר"י ורבנן בשפופרת של ביצה ובשל חרס ובקערה דאי אשמעינן בשל ביצה ה"א בהא הוא דקאסרו רבנן דלא

מאיס ואתי לאסתפוקי מיניה אבל בשל חרס דמאיס אימא מודה ליה רבנן לר' יהודה ואי אשמעינן בשל חרס ה"א בהא קאמר ר' יהודה אבל בשל ביצה מודה להו לרבנן דאסור ואי אשמעינן הני תרתי בהא קאמר ר' יהודה דמכיון דהן נתונין על פי הנר בדיל מינייהו ולא אתי לאיסתפוקי אבל קערה הנתונה בצד הנר הואיל דאיכא הפסק אימא מודה להו לרבנן דלא בדיל מינה ואיכא למיגזר. ואי אשמעינן קערה בהא קאמרי רבנן אבל בהני תרתי אימא מודו לר' יהודה צריכא. ול"ק דלשמעינן שפופרת של חרס וקערה ולישתוק מביצה דאי הוה קתני להני תרתי אכתי איכא למטעי אליבא דר' יהודה דה"א בקערה מתיר הוא משום דאע"ג דמיפסקא אפ"ה מכיון דחזי דהפתילה שואבת מיניה בדיל הוא מהשמן ולא אתי לאיסתפוקי וכן בשפופרת של חרס משום דנתונה ע"פ הנר ומאיס בדיל מינה אבל של ביצה אע"ג דנתונה על פי הנר מ"מ מכיון דלא מאיס איכא למיגזר הלכך קמ"ל פלוגתייהו בהני כלהו. ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **למה**. ובעי הש"ס למה אסרו בשפופרת וכו' ובהני דקתני במתני' אי משום שלא התחיל הדלקה בכל טיפה וטיפה מע"ש אלא שהיא מנטפת אח"כ והויא כאלו נותן אותה שתהא מנטפת בשבת או דילמא טעמא שמא ישכח ויערה השמן ממנה לתוך הנר בשבת וחייב משום מבעיר:

מה נפיק מן ביניהן דהני טעמי סוף סוף אסור הוא ממ"נ. וקאמר ההן זקוקה די קולן איכא בינייהו שפופרת של הכד. זקוקה מלשון זיקת הנוד וקולין הוא כד תרגום של וכדה על שכמה וקולתה על כתפה. כלומר אם הטה הכד על פי הנר והשמן נתון בהשפופרת שלו להטיף לתוך הנר דאי תימא דטעמא משום שמא ישכח ויערה הרי כאן אינו שוכח ומערה דלא שייך למיגזר כה"ג גבי כד מלא שמן שיערה אותו לתוך הנר ואפי' בדבר מועט ממנו ליכא למיגזר דמכיון דבעי לאגבוהי' אדכר מדכר ואי נימא דטעמא משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה ה"נ איכא למיסר מהאי טעמא:

אם חיברה היוצר וכו'. כלומר ת"ש מהכא דקתני אם חיברה היוצר מתחילה מותר ואי אמרת דטעמא שלא הותחל בכל טיפה וטיפה אמאי מותר בחיברה היוצר הא אכתי שייך בה האי טעמא אלא ש"מ דטעמא משום שמא ישכח ויערה וכשחיברה היוצר ליכא למיגזר שהרי מחוברת ועומדת היא. ודחי לה הש"ס דשאני היא לפי שכולה אחד היא ואפי' להך טעמא שלא הותחל בכל טיפה ליכא למיסר בהא דהרי כולה כנר אחד היא:

אלא אם חיברה בסיד או בגיפסיס יאות. כלומר אלא מהכא הוא דתפשוט שפיר הבעיא דקתני בתוספתא פ"ב אם חברה בסיד או בגפסיס בע"ש מותר והרי כאן לא חיברה הי צר מתחילה ולא שייך למימר בה כולה אחת אלא ש"מ דטעמא משום שמא ישכח ויערה

והלכך כשחיברה חיבור כל דהו סגי דתו ליכא למיגזר שמא יטלנה לערות ממנה שמן לתוך הנר:

דר' יודה כדעתיה. הא דר' יודה דמתיר לשיטתיה הוא דאזיל דס"ל דכל משקה טופח חיבור הוא לכל מילי כדקתני בתוספתא דטהרות ספ"ט מקל שהוא מליאה משקין טופחין טמאין ר' יהודה אומר משום ר' יהושע כיון שהשיקה למקוה טהורה ופליג אחכמים דמתני' דסוף פ"ח דטהרות דסברי עד שיטביל את כולה דמשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה והשתא לר' יהודה איכא למימר משום דלא ס"ל כחדא מהני טעמא משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה ליכא דהמשקה טופח חיבור והוי כמדליק מע"ש לכל השמן שבהנר ושבהשפופרת וכמדליק בשאר הנרות. ומשום שמא ישכח ויערה לא גזר ר' יהודה משום דבדיל מיניה:

תני. בחדא ברייתא פתילה אחת וכו' אסור דבכל הני איכא למיגזר ור' יהודה מתיר וקאמר ר' חנניא דהכא נמי משום דר' יהודה כדעתיה דס"ל משקה טופח חבור וכדלעיל:

הלכה ה

מתני' **המכבה את הנר מפני שהוא מתייירא מפני עכו"ם**. שיש עכו"ם שאינם מניחים להדליק נר ביום אידם חוץ מבית של ע"ז שלהם:

מפני רוח רעה. ששורה עליו וכשאינו רואה נר נוח לו ויש ג"כ מין ממיני החולה הבאה לבעלי מרה השחורה מלנקליא"ה בלע"ז ונוח להם לישב בחושך ובהסתר מהאנשים:

אם בשביל החולה שיישן. בחולה שיש בו סכנה מיירי דאלו בחולה שאין בו סכנה חייב כמ"ד הכא בסיפא דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה אלא דהני כולהו בשיש בהן סכנה מיירי ובדין הוא דליתני מותר אלא דאיידי דבעי למיתני סיפא חייב תני ברישא נמי פטור:

כחס. ואם הוא מחמת שהוא חס על הנר שלא ידלק או על השמן או על הפתילה חייב דאע"ג דהאי כיבוי דבר שאינו צריך לגופו הוא שהרי אינו צריך לגוף הכיבוי אלא שמכבה מפני הנר או מפני השמן והפתילה. מ"מ מכיון שהכיבוי מלאכה היא והוא נתכוין לכבות חייב:

ר' יוסי פוטר בכולן. דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכל הני אין צורך לגוף הכיבוי שלהן:

חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם. אם נתכוין לכבות את הפתילה כדי שתעשה פחם ויהא נוח להדליקה מהר ונמצא שהכיבוי הזה לצורך גוף הכיבוי הוא בזה חייב הוא ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' **מפני עכו"ם של סכנה וכו'**. מיירי כדפרישית במתני':
ר' יוסי בעי. על זה דא"כ נתני מותר וקאמר דאה"נ דרבנן דקיסרין מתנו כן בשם ר"י בן חנינא:
מה בין וכו'. אהא דקתני כחס על השמן חייב פריך וכי מה בין המציל שמן ממה שבנר לבין המציל שמן שבהזית שלא יאבד ומצניעו וכי חייב הוא:
דינוה. הם דנו הטעם וההפרש שבין זה לזה לא דומה המציל מגופה של פתילה שהרי עכ"פ עושה מלאכה ומכבה הוא בשביל השמן. להמציל חוץ מגופה של פתולה דהמציל שמן שבזית שלא ילך לאיבוד לא קעביד מידי:
כמה דר' יוסי אומר וכו'. כדקתני חוץ מן הפתילה שעושה הוא פחם כן ר"ש אומר וכו' כדקתני לקמן בפ' המצניע את המת במטה חייב ור"ש פוטר משום דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא:
מה איתי לך וכו'. ומפרש מהו הצורך בפחם של הפתילה:
שכן שמשין אומנין מחרכין ליה. ומביא ראיה בתחלה ללישנא דמחרכין כמה דתימר וכו' וקמ"ל דאפי' לא חירך אלא השער שעל הפתילה הוי חירוך. ומהו מחרכין כלו' ומהו הצורך של מחרכין כמו זה וקאמר מפספסין לון שמתוך כך מפספסין אותו בין אצבעותיהן ושיהא נוח להדליק בה:
תמן תנינן. לקמן בפ"ג תנן סתמא כל המקלקלין פטורין ותני עלה בברייתא ומייתי לה בפ"ג דב"ק בהלכה י' חוץ מן המבעיר וכן העושה חבורה וקאמר ר' יוחנן התם במבעיר אינו חייב עד שיהא צריך לאפר והעושה חבורה אינו חייב עד שיהא צריך לדם ועלה שייך להא דלקמיה וחסר מכאן דברי ר' יוחנן:
בר קפרא. פליג וס"ל אע"פ דאינו צריך לדם וכו' וטעמיה משום דמתקן ועושה נחת רוח ליצרו הוא:
מתניתין פליגא על ר' יוחנן. דקתני התם יש שחייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו וכו' שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו:
שורו וכו' חייב שלא לצורך. כלומר דהא מסתמא גבי שורו שלא לצורך הוא וא"כ הכא נמי דקתני והוא שהדליק חייב אפילו שלא לצורך הוא דהא דומיא דשורו קתני וקשיא לר' יוחנן ולא משני מידי. ובב"ק משני שורו צריך את האפר כלומר דמיירי בשורו נמי בשצריך את האפר כגון שרואין שאחר כך מתגלגל עצמו בתוך האפר:

תני וכו' מתחייב בנפשו. במזיד אם היה שוגג מביא הוא חטאת ומייתי הא לסיועי למ"ד אפילו שלא לצורך פטור הוא מן התשלומין וכדמסיק אמר ר' חנניה וכו' דמאחר שאלו היה עושה במזיד היה מתחייב בנפשו אפילו הוא שלא לצורך כך אפילו שלא לצורך פטור הוא מן התשלומין דחייבי מיתות אפילו שוגגין פטורין מתשלומין:

מן הדא. ילפינן לה דכתיב מכה בהמה וכו' מה מכה בהמה וכו' כך לענין פטורא מממון לא תחלוק בו:

וקשיא על דבר קפרא דקאמר במבעיר חייב אפי' שלא לצורך והרי הבערה לימדה וכו' לענין חילוק מלאכות שיהא חייב על כל אחת ואח' אפי' בהעלם אחת מפני שיצאת מן הכלל וללמד על הכלל כולו יצאת והרי כולהון מהמלאכות לצורך הוא דוקא שחייב דמלאכת מחשבת אסרה תורה והיא שלא לצורך בתמיה:

אמר ר' יוסי אין יסבור כר' יוחנן וכו'. כלומר האי קושיא דמקשית על בר קפרא שפיר הוה אם היה סבור כר' יוחנן בהא דאמר הכי דהבערה יצאת ללמד על כל מלאכות שבתורה והא ר' אלעזר פליג ואמר הבערה לימדה על עצמה שתהא בלאו ואין חיוב מיתה עליה וא"כ אימא לך דבר קפרא דפליג על ר' יוחנן בהא דלעיל וס"ל אפילו שלא לצורך פליג עליה נמי בהא וס"ל כר"א דמתחייב עליה בלאו:

ולית ליה לר"א לחייב על כל אחת ואחת. וכי לית ליה חילוק מלאכות בשבת וקאמר אשכחן דתני בשם ר"א דמהכא נפקא ליה. וה"ג הנה לחייב על כל אחת ואחת. לאחת לחייבו על כולהון אחת. ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות וכלומר דהכי דריש לה פעמים הנה שהיא אחת שאף שעשה מלאכות הרבה אינו חייב על כולן אלא אחת וכגון בשגגת שבת וזדון מלאכות ופעמים אחת שהיא הנה כאן בזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל אחת ואחת:

ניחא הבערה. שנית אליבא דבר קפרא בהבערה דשפיר קאמר דאפילו שלא לצורך חייב משום דס"ל כר"א דהבערה ללאו יצאת:

חבורה. אלא דחבורה אכתי קשיא דמחייב בה אפילו שלא לצורך הרי אב שלה לצורך והיא שלא לצורך בתמיה דשחיטה היא אב וחבורה היא תולדה דידיה וכי עדיפא תולדה מהאב:

אמר ר' יוסי בר בון. הא נמי לא קשיא דהיא גופה פלוגתא היא דאיתפלגון ר' אלעזר ור' יוחנן בהא דחד אמר שחיטה היא עיקר והיא האב וחבורה תולדתה ואחרינא מחליף דא"כ בר קפרא ס"ל כמ"ד דחבורה היא אב ומיחייב בה אפילו שלא לצורך ושחיטה היא התולדה והרי היא כשאר מלאכות ואינו מתחייב עליהן אא"כ לצורך גופן:

הבעיר וכיבה בנפיחה אחת. מצד זה הבעיר בנפיחתו ומצד אחר כיבה את האש בנפיחה זו בעצמה חייב שתים משום מבעיר ומשום מכבה:

הדא אמרה. מדמחייב על הבא מנפיחת רוחו וש"מ רוחו כגופו ואם נפח בכלים של חבירו ושיברן משלם נזק שלם. וגרסינן להא בפ"ב דב"ק בסוף הלכה ב':

החותה גחלים וכו'. תוספתא היא בפ"ב:

חייב. חטאת משום מכבה:

חייב שתים. אחת מפני שמכבה הוא את העליונות כשחותתה אותן ומתוך כך מבעיר את התחתונות ויש כאן גם משום מבעיר:

החותה בגחלים. כדי להתחמם כנגדן בשבת פטור. וקאמר ר' יעקב דהך סיפא דהברייתא במחלוקת דרישא תליא דכמ"ד ברישא אינו חייב אלא אחת משום מכבה א"כ ניחא דכאן הוא פטור דהכיבוי גופו שלא לצורך הוא וכמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה דהא לא ניחא ליה בכיבוי ברם כמ"ד ברישא דחייב שתים א"כ חייב הוא כאן מיהת משום מבעיר דניחא ליה להתחמם כנגדן:

דאמר ר' יוחנן וכו'. כלומר דלא תימא דאי הכי אף כאן חייב שתים הלכך קאמר דהכא לית כאן חייב שתים דהא לא נתכוין לכבות אלא מעלין עליו כאלו חייב שתים כלומר שנראה שעשה שתים דמכבה את אלו ומבעיר את אלו אבל מ"מ אינו חייב אלא משום מבעיר דבכך הוא רוצה:

אמר ר' יודן. דבלאו הכי לא דמיא הך להא דהרישא בענין אוקימתא:

דתנאי דתמן אינו רוצה וכו'. כלומר דהרי אינו נתכוין לא לכבות ולא להבעיר אלא שהוא חותה אותן מתחת הקדירה שלא יפסידו את התבשיל שבקדירה מחמת חמימותן והשתא למ"ד דחייב משום שתים על כרחך הרישא והסיפא להך מ"ד דלמ"ד דבר שאינו מתכוין פטור מוקמינן דכשנתכוין להבעיר ולכבות מיירי ומשום דס"ל דמחייב אפילו במלאכה שאינה צריכה לגופה ולפ"ז שתיהן שוות הן וחייב שתים. ברם הכא רוצה הוא שיבערו ואינו רוצה שיכבו. כצ"ל שהרי זה רוצה הוא להתחמם וכלומר אבל האי סיפא מצינן לאוקמי כמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אף על פי שכאן רוצה הוא שיבערו ושיתחמם כנגדן פטור לפי שהובערו מאליהן:

ולמ"ד מלאכה שאינו צריך לגופה חייב א"כ הכא נמי הואיל וזה מתכוין הוא חייב שתיים אחת משום מבעיר ואע"פ שאינו רוצה הוא שיכבו מתחייב נמי משום מכבה דהא מיהת נכבים הן על ידי כך:

ומאן דאמר אחת היידא היא. איזה הוא דמתחייב עליה משום מבעיר או משום מבשל:

וקשיא על דר' יוסי. הרי הבערה מפורשת בתורה ויצאת בפירוש מן הכלל ללמד על כל מלאכות שבתורה ומבשל אינו מפורש בהדיא אלא ממלאכת המשכן היא דילפינן ואת אמרת דכל היכא דאיכא הני תרתי. אינו חייב משום מבעיר אלא משום מבשל בתמי':

זר ששימש במקדש בשבת וכו' שתים. חייב הוא משום זרות ומשום שבת. ובעל מום ששימש בטומאה חייב משום בעל מום ומשום טומאה:

אחת. דקסבר כשה תרה עבודה בשבת לכל הותרה ואין בחלוקה הראשונה אלא משום זרות וכן כשהותרה טומאה בקרבן צבור לכל הותרה ואין בחלוקה שניה אלא משום בעל מום:

עבודה שהכהן מותר בה. וזו עבודה בשבת ואת אמרת זר מחייב עלה בתמיה הרי כשהותרה הותרה:

ומותיב לה והוא מחייב ליה. וכל מה שהשיב לו ר' חייא חזר בר קפרא וסתר לו תשובתו שאמר לו ר' חייא והרי קמיצה תוכיח שעד שלא נקמצה המנחה אסורה היא לזה ולזה ומשנקמצה הותרו השיריים לכהן ואף על פי כן אסור לזר וה"ה הכא דכשהותרה עבודה בשבת לכהנים הותרה ולא לזרים ויש כאן נמי משום שבת:

א"ל בר קפרא שנייא היא לענין אכילה שלא הותרה אלא לכהנים דבפירוש כתבה התורה וכל זר לא יאכל קדש ועל כל קדש הזהירה ואף על שמותר לכהנים אבל גבי עבודה מכיון דגלי רחמנא שעבודה דוחה שבת לגמרי דוחה ואפילו אצל זרים ואינו מתחייב אלא משום זרות בלבד:

והרי מליקה וכו'. כדלעיל:

אמרין נצא חוץ. לבה"מ ונלמד ממה שנשמע מרבנן האומרים בזה וכשיצאו שמעו דכבר פליגי תנאי בהא:

ומאן דאמר שתים ניחא משום זרות דמיחייב אחרנייתה למה הוא חייב אי משום שחיטה שהיא מלאכה א"כ תיפוק ליה דאין כאן זרות דשחוטה בזר כשירה ואלא משום שאר עבודות כגון הילוך וקבלה וזריקה הרי אין אלו אלא משום שבות ואין כאן משום מלאכה והיכי משכחת לה דחייב שתים:

הוי. על כרחך דלית כאן טעמא אלא משום עכול אברים ופדרים שהיו מוקטרין ומתעכלין על גבי המזבח כל הלילה ומשכחת לה שהזר נתנן בלילי שבת ע"ג המזבח וזו מלאכת הבערה היא:

על דעתיה דר' יודה דהוא אמר. לעיל הבעיר ובישל חייב משום מבעיר ניחא דיש כאן חיוב משום מבעיר אלא על דעתיה דר' יוסי דהחיוב משום בישול הוא ומה שייך

בישול כאן וקאמר דמכיון שהיא רוצה שיתאכלו ע"ג המזבח עיכולן זהו בישולן והרי זה כמבשל הוא:

הלכה ו

מתני' **בשעת לידתן**. כדקאמר בגמ' שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

בחלה ובהדלקת הנר. הנשים נצטוו על כך כדאמר בגמרא היא איבדה חלתו של עולם שהוא האדם הראשון ועל ידה נטרד והיא כבתה נרו של עולם ושפכה דמו ולפיכך נתחייבו באלו ועוד שהאשה מצוייה בבית ומצות צרכי הבית תלויין בה:

גמ' **אית תניי תני מתות ילדות וכו'**. ולמ"ד ילדות שמתות על ג' עבירות הללו א"כ לא ס"ל שבעון נדרים מתה אשתו של אדם אלא כדתני בשם ר' יודה בעון נדרים הבנים של אדם מתים:

לשוא הכיתי את בניכם. על עסקי שוא ששיקרו ולא קיימו נדריהם:

אלא במשפט האורים. ללמדינו שבשעה שישראל יוצאין למלחמה ב"ד של מעלה יושבין במשפט עליהם וכו' לפי שהוא שעת סכנה ונתעורר הדין:

א"צ ליה שמירה. מכל דבר רע בתמיה:

כתיב בהשפטו יצא רשע אל יצא צדיק אין כתיב כאן וכו'. כצ"ל:

אלא מכא וכו'. ולפיכך אמר דוד המלך על שונאיו שבהשפטו יצא רשע גמור בדינו ע"י קטרוג השטן:

דינסטים שלו. בעל חובו ובעל דינו:

ישיא מות עלימו. ירדו שאול חיים כי רעות במגורם בקרבם מחמת שהן יושבין ברעות במגורם ישיא מות עלימו ואין ישי אלא לשון חוב ותביעה כמה דתימר כי תשה ברעך:

בעצמו. יחידי:

והישן בבית אפל לעצמו. אבל אם יש שם נר אין קטרוג:

היה מת. מחמת שינוי אויר היה אלא שהקב"ה הוא הנותן בים דרך ומ"מ שעת סכנה היא וצריך לבקשת רחמים:

ורבנן אמרין וכו'. כפל הכתוב דורשין:

מן העצרת ועד החג. נקרא ים ודרך לכל היא אבל מן החג ועד חנוכה שרוחות סערה מצויין נקרא מים עזים ואין בו אלא נתיבה שאין הכל פורשין באותו הזמן:

עובדא הוה באסיא. ברופא אחד שהיה רוצה לפרוש בים אחר החג ועד חנוכה וראתה אותו מטרונה אחת ואמרה לו וכי עת עכשיו לפרוש בים וכן איתחזו ליה אביו בחלום וקרא לו הפסוק הזה וגם קבורה לא היה לו ואעפ"כ לא השגיח לא על זה ולא על זה והלך לו על הים. ובב"ר מסיים וכן הוות ליה:

הוה פרוש. היה רגיל לפרוש בים ופעם אחד רצה לפרוש בין חג לחנוכה ואמר לאחיו התפלל עלי והשיב לו הן שאתפלל עליך אלא כך אומר לך אם אתה רואה שהצבור מתפללין ואומרים בתפלתם משיב הרוח ומוריד הגשם לא תבטח על תפלתי וזה לך הסימן בעת דאתקטיר לולבך וזה מיום שביעי של ערבה שקושרין הלולב עם האגודה להניח אותו מן הצד קטור את רגלך מלילך ולפרוש על הים:

על שאינן זהירות וכו'. ומפרש להטעם על אלו ג' דברים שניתנו להאשה ולהזהיר אותה:

אדם הראשון דמו של עולם. כלומר תמצית משקה של העולם:

דכתי' ואיד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה וכתיב בתריה וייצר ה' אלהים את האדם לומר שאותה השקאה לצורך בריאת האדם היתה שהשקה העננים לשרות את העפר ונברא האדם כגבל הזה שנותן מים ואח"כ לש את העיסה וכך הוא נדרש בב"ר:

עפר מן האדמה. וזהו חלק וחלה מן האדמה:

ואתייא. הא כהאי דאמר וכו' דה"נ כשנוטל העפר מן האדמה אחר שהשקה קרא הכתוב ליצירת האדם:

תני. בתוספתא פ"ב שלשה דבקי מיתה שנדבקין עליה אם אינה נזהרת בהן:

הלכה ז

מתני' **שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה**. שאם ימהר להזכירם מבע"י יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות. ובעי למימרינהו בניחותא כי היכי דלקבלו מיניה:

עשרתם. פירות האילן לסעודת שבת לפי שהשבת קובעת למעשר ואף אכילת ארעי אסור עד שיעשר דכתיב וקראת לשבת עונג ומכל שהו נמי הוי עונג:

ערבתם. עירובי תחומין ועירובי חצירות ובהני תרתי שייכא לשון שאלה דילמא כבר נעשו אבל בנר שהוא למראית העין לא שייך אלא לומר הדליקו:

גמ' **תני**. בתוספתא סוף פ"ב:

דתנינן. בפ"ג דחגיגה דאף ע"ה נאמן על הקדש ואם אמר הפרשתי בתוכה של תרומה רביעית קדש נאמן אף על התרומה מיגו דנאמן לעולם על הקדש:

דתנינן. בריש פ"ה דטהרות המביא כלי חרס לחטאת וכו' ר' יהודה אומר אף מן הבית מביא וכשר שהכל נאמנים על החטאת:

דתנינן בפ"ו דמכשירין כל הבצים בחזקת טהרה וכו' ועל כולם עם הארץ נאמן לומר טהורים הם שלא הוכשרו:

לא צורכה דלאו הדליקו את הנר עישרתן עירבתן. על סדרן הוא פריך דהרי לא היה צריך אלא כך מתחלה להזהיר על הדלקה שהיא חמורה ואחר כך לשאול על אלו שהרי

יותר קלות הן דכל אלו מדברי חכמים הן ערובי תחומין וחצירות וכן מה שהשבת קובעת לאסור אף אכילת עראי עד שיעשר אינה אלא מדבריהם:

מתוך שאתה מחמיר עליו בקלה. להקדים השאלה עליהן אף הוא מחמיר על עצמו בהחמורה ויהיו זריזין לקיים מצות הדלקה קודם חשיכה:

ולמה לא אמר עשרתן אלא כל מה דהוה. ר' שמואל בר רב יצחק אכיל מן שוקא הוה אכיל כדאמר לעיל בדמאי שהיה סומך עצמו על אנשי המקום שלו שהיה נאמנין על המעשרות והיה נוהג לקנות הכל מן השוק ולא היה צריך לשאול על המעשר בביתו:

מתני' **ספק חשיכה**. ונכנס השבת ספק אינו חשיכה וזהו משתשקע החמה עד שיראו שלש כוכבים בינונים וזהו הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום והוא ספק מן היום וספק מן הלילה ודנין בו להחמיר בכ"מ ומשיראו ג' כוכבים בינונים שאינן לא גדולים הנראים בעוד יום ולא קטנים שאינן נראין אלא בלילה הרי זה לילה ודאי:

אין מעשרין את הודאי. טבל ואע"פ שתיקון המעשרות אפי' בשבת אינו אלא משום שבות קסבר האי תנא דדבר שהיא משום שבות גזרו אף בין השמשות אבל אנן קי"ל דכל דבר שהיא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ואין מטבילין את הכלים דהוי כמתקן את הכלים ואית ביה נמי משום שבות:

ואין מדליקין את הנרות. זהו לכ"ע אסור דהוי ספיקא דאוריית':

אבל מעשרין את הדמאי. דאינו אלא משום ספק ואמרי' נמי רוב ע"ה מעשרין הן:

ומערבין עירובי חצירות שהן מדרבנן לגמרי אבל עירובי תחומין אע"פ שהן ג"כ מדרבנן מ"מ הואיל ויש להן סמך מן הכתוב דכתיב אל יצא גזרו שלא לערב בין השמשות:

וטומנין את החמין. אפי' בדבר המוסיף הבל לפי שסתם קדירות בין השמשות רותחות הן וכלומר שכבר נרתחו ונחו הן מבעבוען וכיון שנחו שוב אין רותחין יותר:

גמ' **מעשה וכו' הנחת מנות הנר שהיא שבות**. כלומר שעכשיו אינה אלא משום שבות ואם תניח עד שחשיכה חייבין עליו כרת:

שאינן בשבת אלא משום רשות. ולאו דוקא רשות אלא שאינו אלא שבות ואינן אלא מצוה לחלוץ אותן מקודם לשבת:

א"ר מנא ועד כדון ניכר. בתמיה וכי שייך לומר על אדם גדול כמותו ניכר הוא עכשיו שהוא טהור והלא אין ספק בדבר:

הותר הנדר. שברכוהו בפ' הזהב:

מתניתא בכלים גדולים וכו'. עיקרה דהאי סוגיא גרסי' לה לקמן בפ"ב דביצה בהלכה ב' והתם על המתני' הוא דשייכא ואיידי דאיירי הכא מטבילת כלים מייתי לה כולה וכן הובאה לעיל בפ"ב דתרומות בהל' ג' אגב דאיירי גם שם בטבילת כלים כדרך הש"ס הזה:
מתני'. דקתני התם חל להיות י"ט אחר השבת בש"א מטבילין את הכל מלפני השבת ובית הילל אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת ועלה הוא דקאמר מתניתא דלד"ה אין מטבילין את הכלים ביו"ט ובשבת בכלים גדולים הוא דאיירי שאין דרך לשאוב בהן מים מן הבור ומיחזי דלהטביל מטימאתן הוא נתכוון אבל בכלים קטנים שדרכן לשאוב בהן מערים עליהן לשאוב מים בתוכן ובין כך נטבלין הן מטומאתן:
ותני ר' הושעיה. כן ממלא הוא אדם בתוך כלי טמא מן הבור ומערים עליו כך להטבילו:
תני. ותני עוד בברייתא אחרת נמי הכי נפל דליו או שאר כליו לתוך הבור מערים עליהן ואומר שרוצה הוא להעלותן ובתוך כך אם טמאין הן נטבלין מטומאתן:
תרין אמורין. פליגי באוקימתא דמתני' חד מקים לה בכלים שנטמאו באב הטומאה וקס"ד השתא דהיינו טעמא דהואיל וטומאה דאורייתא היא וצריכה הערב שמש לפיכך אין מטבילין בשבת ובי"ט שהרי אין ראויין להשתמש בהן היום אבל אם נטמאו בולד הטומאה וכגון שנטמאו במשקין דרבנן הוא דגזרו על משקין טמאין שיטמאו כלים גזירה משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה. והואיל וטומאה מדרבנן היא אינה צריכה הערב שמש מטבילין בי"ט להשתמש בהן היום:
ואחרינא אמר אפי' בכלים שנטמאו בולד הטומאה אין מטבילין דקסבר דאין הטעם משום הערב שמש אלא משום דמיחזי כמתקן כלים והאי טעמא אפי' בטומאה דרבנן שייכא דהא מיהת מדרבנן לא היו ראויין להשתמש בהן:
מתיב מ"ד בולד הטומאה למאן דאמר באב הטומאה. כצ"ל וכך היא הגי' בתרומות ובבביצה וכאן מסורסת היא:
אפילו בחול יהא טעון הערב שמש. כלומר ממתני' דהכא פריך עליה דלדידך דאמרת דטעמא הויא משום הערב שמש ולפיכך מחלוקת בין אב הטומאה להוולד הטומאה א"כ מאי איריא דקתני דבין השמשות דשבת אין מטבילין את הכלים הא בכל בין השמשות אפי' בחול לא יטביל שהרי צריכין הערב שמש ובין השמשות ספק לילה הוא:
א"ל ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה. כלומר ולדידך דס"ד דטעמא דידי בשבת וביו"ט משום הערב שמש אוקימנא מתני' דהכא בס' חשיכה נמי בכלים שנטמאו באב הטומאה ומשום הערב שמש ולפיכך קמקשית עלי דא"כ אפי' ביה"ש דחול נמי אבל הקס"ד דידך וודאי ליתא כלל בלא"ה דאי הכי מאי אמרת ברוצה להשתמש בהן

חולין בטהרה ומטבילן לכך והרי לחולין ודאי א"צ הערב שמש ואפי' למעשר לא בעי כדתנן פ"ד דנגעים והשתא אפי' בשבת וביו"ט היה מותר להטביל כלים להשתמש בהן חולין בטהרה ומתני' דהתם ודהכא בספק חשיכה סתמא קתני דמשמע דאפילו טבילה דכה"ג אסור והוה לן למיפרך הך פירכא דטפי עדיפא מדידך אלא דלא כדקא סלקא אדעתך דטעמא דידי נמי משום דכמתקן הוא וס"ל דדוקא בטומאה דאורייתא הוא דמיחזו כמתקן אבל בטומאה דרבנן מכיון דמדאוריית' טהורין הן לא מיחזי כמתקן. והשתא ניחא נמי מתני' דהכא בספק חשיכה דנטמאו באב הטומאה מיירי ולפיכך אין מטבילין בבין השמשות משום דכמתקן הוא והאי תנא סבירא ליה דגזרו על השבות בבין השמשות:

אשה פיקחת וכו'. גרסי' להא לקמן בפ' ואלו קשרים והתם שייכא דתני לעיל להברייתא מדיחין כוסות וקערות וכו' ועלה קאמרי אשה פקחת וכו' ואיידי דאיירי בטבילת כלים והדחתן מייתי להא אגב גררא כדרך הש"ס הזה:

דמאי לישנא. דדמאי מפרש דא מאי מיתקן אי לא מיתקן וגרסי' להא בסוף מעשר שני ובכמה מקומות הדא דתימר בעירובי חצירות וכו'. כדפרישית במתניתין:

הדרן עלך פרק במה מדליקין

פרק ג

הלכה א

מתני' **כירה**. היא מקום שפיתת שתי קדירות ונותנין את הקדירה עליה והאש תחתיה ואם הסיקוה בקש או בגבבא והן עצים דקים שגובבין מן השדה:

ניתנין עלי' תבשיל. האי נותנין מקיימין הוא כדקאמר הכא בג' בפשיטות שמשהין עלי' התבשיל שבקדרה בשבת דאין כאן חשש שמא יחתה בגחלים הואיל ואין דרך להיות מאלו גחלים בוערות:

בגפת. פסולת של זיתים או בעצים שמאלו מצויין גחלים בוערות לא יתן להשהות עליה עד שיגרף את האש וגחלים או עד שיתן את האפר ע"ג הגחלים והרי הן מכוסות ואם אינה גרופה וקטומה באפר חיישינן שמא יחתה בגחלים בשבת כדי למהר בישולו או לצמקו. ודוקא אם הוא תבשיל שלא בשל כל צרכו או אם אפי' בשל כל צרכו והוא כשמצטמק ויפה לו בהא הוא דחיישינן שמא יחתה אבל אם הוא תבשיל חי שלא בישל כלל או שבישל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו מותר לשהותו ואפי' אין הכירה גרופה או קטומה לפי שזה הסיח דעתו ממנו ולא אתי לחתויי בגחלים וכן אפי' אם היא תבשיל

שלא בישל כ"צ או שבישל כ"צ והיא מצטמק ויפה לו. אם השליך לתוכו חתיכת בשר חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל חי שלא בשל כלל ומותר לשהותו ואפי' אינה גרופה וקטומה מפני שכבר הסיח דעתו ממנו בשביל החתיכה חיה שבתוכו ולא יבא לחתות בגחלים:

ב"ש אומרים חמין שלא הוחמו כל צרכן הוא שמותר להשהות ע"ג הכירה שהיא גרופה וקטומה אבל לא תבשיל משום דניחא ליה בבשוליה:

ובה"א אחד חמין ואחד תבשיל. דין אחד להם:

בש"א נוטלין אבל לא מחזירין. כלומר הא דשרינן בחמין להשהות ע"ג כירה גרופה וקטומה וכן נוטלין ממנה בשבת אבל כשנטל ממנה אין מחזירין אותן למקומן:

ובה"א נוטלין ומחזירין. בשבת למקומן בין חמין ובין תבשיל אם הכירה גרופה וקטומה וכשהתירו ב"ה להחזיר בשבת דוקא אם לא הניח הקדירה ע"ג הקרקע או ע"ג איזה דבר אבל אם הניחה מידו אסור להחזיר בשבת ואפי' ע"ג הכירה גרופה או קטומה דהוה כנותן ומשהא לכתחילה בשבת:

גמ' **כיני מתני**'. כן צריך לפרש המתני' דהאי נותנין מקיימין עליה תבשיל קאמר כדפרישית במתני':

מתניתא דר' יודה דתוספתא היא דאיהו מפרש פלוגתייהו בחמין ותבשיל ולב"ה תרוייהו מותרין כדתנינן במתני':

דתניא. בתוספתא פ"ג:

לא שנו. הא דב"ה מתירין אף להחזיר אלא עליה הא לתוכה לא ואפי' גרופה וקטומה:

עד איכן. נקרא על גבה ומותר להחזיר. עד שלשה עד שליש שלה ומשליש העליון ולמטה נקרא תוכה מפני שהוא סמוך למקום האש שבקרקעיתה והחום מרובה ואסור להחזיר:

עד מקום שהוא עושה חריץ. שעושין בתוכה למעלה כעין חרין מטיט סביבותיה למקום שתהא הקדירה יושבת ועד החריץ נקרא על גבה ומהחריץ ולמטה נקרא תוכה:

אמר ר' יוסי בר' בון. דטעמא דעד כאן שרי מפני שהוא שליט כלומר עדיי' הוא שולט ידו שם והוא במקום שהיד שולטת ואינה נכוית. ומשם ולמטה אין היד שולטת ליגע שמה:

ואתיא. הא כהאי דאמר ר"ז בשם ר' יהודה לקמן בהלכה דמיחם מותר להפשיר הצונן במקום שהיד שולטת ואינה נכוית ולא במקום שאין היד שולטת בו:

תבשילין רותחין. בלילי שבת וא"ל היאך איתעבידא שנשארו רותחין:

אמר ליה גריף תופייא. שהי' גריף מקום שהקדירה שופתת בתוך הכירה ונתתי התבשיל שם ונשאר רותח ואמר ליה לא תעשה עוד כן אלא תגרוף קרקעיתה מקים השפיתה ותתן שלשה כיפי אבנים שם ותירמי הקדירה עליהן בכדי שלא תהא החום שולטת כל כך:

ממלא גצרא רמח. גצרא היא מלא אגרוף. רמח הוא טיט כמו חמר. והורה למלאות בקרקעית הכירה מלא אגרוף טיט וליתן על הטיט תלתא כיפי אבנים ומירמי הקדירה עליהון ולפי שבבוצרה לא היו בני תורה היה מחמיר עליהם:

שיזרי חריות. שזרה של חריות דקל דינו כגפא וכעצים:

הדא דתימר כשהיו לחין. כשהיו על הדקל ויבשו לאחר שקצצן דאז הם עושין גחלים כגפת וכעצים אבל אם היו יבשין מתחילתן שבעודן מחוברין נתייבשו אין בהם כח ושוב אין עושין גחלים ודינן כקש וכגבבא:

גללי בהמה. שהסיק בהן אית תניי תני וכו'. וקאמר הש"ס דלא פליגי דמ"ד שהן כגפת וכעצים בבהמה גסה שהגללים שלה קשים והרבה הן כגללי סוס ומ"ד כקש וכגבבא אם הן מבהמה דקה שהן רכים ואין גחלים מהן ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות:

הגורף עד שיגרוף כל צרכו. בעיא היא אם צריך שיגרוף את הכל או אפי' בגרוף כל שהוא במקום אחד סגי דלא חיישי' שמא יחתה בהגחלים שנשארו מן הצד דמכיון שאין גחלים תחת הקדירה לא אתי לאחתויי באינך. ופשיט לן מן מה דתני בברייתא הגורף צריך לחטט ביד לחפש אם נשארו עוד גחלים ש"מ שצריך לגרוף את הכל מהכירה כולה:

והקוטם. באפר אם צריך עד שיקטום כל צרכו וקאמר מן מה דתני מלבה עליהן נעורת של פשתן כדלקמיה הדא אמרה אפי' לא קטם כל צרכו משום דבמעט אפר שיקטום כבין והולכין הגחלים מאליהן:

ויידא אמרה. ובאיזה מקום אמרו כן:

דא. בכאן הוא דשנינו אם היה י"ט שחל להיות בע"ש אמר ר' יאשיין שצריך שינוי ומלהיב על הגחלים נעורות של פשתן והן כבין מחמת אפר כל שהוא שלהן:

קטמה ונתלבתה. אח"כ מהו שצריך לחזור ולקטום וקאמר דר' חייא רבה עלה לביתו ושאלו אותו שאירע להן כך והורי להן מותר וא"צ לחזור ולקטום:

בעון קומי ר"ז וכו'. הקשו לפניהם על שהורה ר' חייא להיתר שעשה דין הזה כבדיעבד:

ליבה לשעבר. בתמיה אם חזרה ונתלבתה עושה הוא כלשעבר וכמו דיעבד והורה להשהות עליה לכתחלה:

עבר ר' אמי וכו'. בתוך כך עבר שם ר' אמי ואיזה מן חברייא ושמעו זה ובקשו לחזור עליו ושיחזור מן הוראתו ואמר להן ר' חנניא חברהון דרבנן שבקוהו דמאחר שנעשה מעשה נעשה:

אמר ר' שמואל לא כן צריכה ליבה. כלומר דר' שמואל מהדר להקשות על אלו חברייא שהיו מתמיהין על האי עובדא דר' חייא וקאמר דלא כן היה צריך לתמוה אלא אם חזר

וליבה הוא עצמו והיה ר' חייא מתיר שפיר הוה שהקשו על כך אבל כאן שנתלבתה מאליה והוא הורה דהוה כדיעבד לא היה להם לערער על זה:

אמר ר' מנא. ואני כך הקשיתי לפני ר' בא דאין תימר דחזרה ונתלבתה כלשעבר דייניין לה מעתה אפי' לא בישל עליה בתחלה כדהוה בהאי עובדא שבישל על כירה זו ורצו להשהות התבשיל עליה וקטמו אותה וחזרה ונתלבתה ואם אתה מחשיב לה לדיעבד מעתה נימא נמי דאף שלא שהה עליה תבשיל הזה יעל כירה כזו אלא אם עבר ישהא תבשיל א' על כירה דעלמא דמחשבינן לה ג"כ לדיעבד ואנן איפכא שמעינן לה מר' חייא גופיה דמחמיר בעבר ושהא ואפי' בשוכח כדלקמן:

דתני. בתוספתא פ"ג ומייתי לה לעיל בפ"ב דתרומות בהלכה ג' וכל הסוגיא דלמטה:

בשוגג יאכל. ואפי' בו ביום:

ומזיד לא יאכל בו ביום. עד שחחשך:

ר' יהודה אומר שוגג יאכל למוצאי שבת. אבל לא בו ביום בין הוא בין אחרים:

מזיד לא יאכל. עולמית איהו דעביד איסורא אבל אחרים מותרין למוצאי שבת:

ר' יוחנן הסנדלר אומר שוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו. דקסבר קנסינן שוגג אטו מזיד ודוקא לדידיה דעביד איסורא אבל אחרים מותרין למוצאי שבת ולא בו ביום דלא ליתהני מעבירה:

מזיד לא לו ולא לאחרים. עולמית דקסבר מעשה שבת במזיד אסור דכתיב כי קדש היא מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה יכול אפי' בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי ולא בשוגג:

שמואל. הורה כר' יוחנן הסנדלר:

רב כד הוה מורי בחבורתיה. לתלמידיו היה מיקל כר"מ:

בציבורא. כשהיה דורש ברבים היה מורה כר' יוחנן הסנדלר לחומרא מפני עמי הארץ דלא לזלזלו באיסור שבת:

כר' ישמעאל בר' יוסי דרש לון. בציבור דמחמיר טפי:

דתני וכו'. בתוספתא שם והתם גריס כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה וסבירא ליה המבשל בשבת אפי' בשוגג אסור עולמית בין לו בין לאחרים דדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת הוא:

את מה את אמר. היכא סבירא ליה להלכה ואמר להן אני אין לי אלא משנה דסתים לן בפ"ב דתרומות כרבי מאיר המעשר והמבשל בשבת וכו':

שמע רב חסדא. להא דר' יוחנן דמפרש להאי סתמא דמתני' כר"מ לקולא ואמר הותרו בשבתות בתמיה לא כן אמר רב הונא בשם רב וכו' כצ"ל וכך הוא בתרומות שם:

ואסרו להן את השוכח. הרי דאפי' בשוגג אסרו וה"ה במבשל והכא את אמר כן דבמבשל מותר בשוגג בתמיה והיינו דהקשה רב מנא מהאי דר' חייא גופיה דמחמיר בשוכח ואמאי הורה לקולא בהאי עובדא דלעיל בקטמה וחזרה ונתלבתה דהא שמעי' לי' שהחמיר באיסור שבת וא"כ אף בכה"ג היה לו להחמיר:

א"ר אילא נחשדו וכו' תשובה אליבא דר' יוחנן היא על קושית רב חסדא דאע"ג דבראשונה היו אומרי' דשוכח דינו כמבשל וקנסו אח"כ לשוכח מפני שראו שנחשדו להיות מניחין מזידין אבל לא ראו שנחשדו להיות מבשלין ונפיכך במניח הוא שקנסו בשוגג ולא קנסו במבשל דמניח הוא דקיל להו ונחשדו על כך אבל במבשל חמירא להו ולא נחשדו למעבד איסורא כי האי במזיד והלכך לא קנסו:

חזרו לומר וכו'. אברייתא דלעיל קאי דקאמר שקנסו שחזרו לומר בשוכח ומניח וחזרו לומר דדוקא בתבשיל שהוא מצטמק ויפה לו אסור וכו':

כגון הכרוב ואפונין ובשר טרוף. דמכיון שכבר הוא טרוף מצטמק ויפה לו הוא:

ביצים. מצא שהניחו ע"ג הכירה ואסר להם דמצטמק ויפה להם כדלקמיה:

ביצים קטנים כחוזרדין. שהיו מצומקות הרבה עד שנעשו קטנות כחוזרדין סורכו"ש או קורמו"ם בלע"ז והיה טעמן יפה כפנקריסין הללו והן פרי חשוב מאוד כדאמר בפ"ז דפיאה ובפ"ק דסוטה אמר ר' יונתן יפה סיפסוף שאכלנו בנערותינו מפנקריסין שאכלנו בזקנותינו:

תני. בתוספתא שם:

עסיסיות. מין קטניות הן:

אסורין. עד שישהא בכדי שיעשו:

ר' אחא אמר במזיד כר"מ. כלומר דמפרש ואם נתנה דהאי ברייתא דבמזיד מיירי ומוקי לה כר"מ דלעיל גבי מבשל בשבת דבמזיד הוא דלא יאכל בו ביום וכן הכא דהואיל ונתנה במזיד אסורין עד למוצאי שבת דאלו בשוגג מותרין אפי' לבו ביום:

ר' יוסי אמר. דלא הוא אלא דאפי' מיירי במזיד לא הוי אלא כשוגג במבשל ומיתוקמא אפי' כר' יודה דלעיל דס"ל בשוגג יאכל למוצאי שבת:

אמר ר' מנא יאות אמר ר' יוסי רבי. ר' יוסי היה רבו של ר' מנא כדאמרי' בכמה מקומות והחזיק ר' מנא דבריו דשפיר קאמר שאין דין עבר ושהה כדין מבשל בשבת במזיד ודי הוא אם נקנסיה שלא יאכל עד למוצאי שבת וכמבשל בשוגג לר' יודה:

הנוטע בשבת וכו'. תוספתא היא שם וזה הכל מדברי ר' מנא וכלומר ואפי' למאי דשנינו בהאי ברייתא דר' יהודה מחמיר בנוטע בשבת אפי' בשוגג מ"מ שפיר מיתרצא אליביה וכדמסיק ואזיל:

למה מחמיר ר' יהודה בשבת יותר משביעית מפני שהניית שבת עליו ושלא יהנה ממעשה שבת הלכך נטע בשוגג יעקור וכאן וכו'. כלומר והשתא דהואיל וכך הוא א"כ כאן גבי קדירה בעסיות מכיון שאתה אומר ימתין למוצאי שבת בכדי שיעשו הויא כמי שלא להנות מחמת שבת כלום ומודה ר' יהודה הכא דהוי כמבשל בשבת בשוגג לדידיה:

ומה טעמון דרבנן. בהך ברייתא דנוטע דמחמרי בשביעית יותר משבת לפי שנחשדו ישראל על שביעית והלכך גזרו בה טפי שלא יטע במזיד ויאמר שוגג הייתי:

דבר אחר לפי שמונין השנים לשני שביעית לנטיעות לענין ערלה ורבעי וכשימנו השנים למפרע ויראו שנטיעה זו בשביעית היתה אתו למישרי נטיעה בשביעית. ואין מונין לשבתות. שהרי שנים הוא שמונין לנטיעה ולא ימים והלכך הואיל ולזמן מרובה לא יוודע הדבר שנטע זה בשבת לא גזרו על השוגג:

היך עבידא. כלו' דמפרש מאי נ"מ בין הני תרי טעמי והיך עבידא דלפעמים איכא האי טעמא ולא אידך וכה"ג דלקמיה:

נטע פחות משלשים יום וכו':

אין תימר חשד אין כאן חשד אין תימר מניין יש כאן מניין וכצ"ל וכך היא הגירסא בתרומות שם וכלומר דהא אנן תנינן בפ"ב דשביעית בהלכה ז' הנוטע ל' יום לפני ר"ה עלתה לו שנה תמימה ומותר לקיימו בשביעית פחות מל' יום לא עלתה לו שנה ואסור לקיימו בשביעית כדתנן שם שאם נטע בפחות מל' יום לפני ר"ה של שביעית יעקור והשתא אם זה נטעה בשוגג פחות מל' יום לפני ר"ה של שביעית ונכנסה לשביעית איכא בינייהו דאין תימר דטעמא דהחמירו בשוגג בשביעית מפני החשד אין כאן חשד כלומר דלא שייכא כאן האי טעמא שהרי זה לא נטע בשביעית עצמה וליכא למימר להחמיר בו אף בשוגג שלא ידע שהוא פחות מל' יום דודאי כולי האי לא מחמרינן משום חשדא דשביעית עצמה אבל אין תימר דטעמא הויא מפני מונין יש ג"כ כאן טעמא דמניין שכשיראו לאחר ג' שנים לערלה וד' לרבעי והיינו שנים שלימות שהרי פחות מל' יום לא עלתה לו שנה ויחשבו למפרע ימצאו שנטיעה זו מתחלת חשבון שלה בתחלת שנת שביעית היתה אכתי אתי למישרי נטיעה בשביעית או בפחות מל' יום לפני שביעית וא"כ איכא למיגזר אף בכה"ג בשוגג:

נטע פחות מל' יום לפני שמינית ונכנסה שמינית וכו'. וכלומר וכן איכא ביניהו איפכא אם נטע פחות מל' יום לפני ר"ה של שמינית ונכנסה לשמינית אין תימר חשד יש כאן חשד אין תימר מניין אין כאן מניין כצ"ל. דלטעמא דחשדא איכא הכא שהרי בשביעית עצמה הוא שנטע אבל טעמא דמונין ליכא הכא דהא פחות מל' יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה ולאחר שני ערלה ורבעי כשיחשבו למפרע יראו שהשנים של נטיעה זו מתחילין מתחלת שנת שמינית וליכא למיגזר מידי דאע"ג דהשנים שלימות מתחילין הן קודם לתחלת שמינית מ"מ תלינן שיאמרו דזה לא נטע אלא לאחר שכלתה שנת שביעית דודאי בשביעית עצמה לא היה נוטע:

ואתיא כמ"ד מפני החשד וכו' מפני המזיד. בתמיה כלומר דהש"ס מסיק דמסתברא כהאי מאן דאמר מפני החשד דלדידיה אתיא שפיר האי מתני' דקתני התם הנוטע בשביעית וכו' ומשום דבשביעית עצמה לעולה איכא האי טעמא דחשדא דאלו לטעמא דמונין קשיא הרי האי טעמא שייכא נמי בנטע במזיד פחות משלשים יום לפני שביעית וכי תאמר בה דגם בשוגג קנסו אטו מזיד בכה"ג כדבעי למימר לעיל הא ודאי חששא רחוקה היא למיגזר במקום דליכא אלא האי טעמא דמונין בלחוד ולית בה משים חשדא כדלעיל וכ"ת דאין הכי נמי דחששו חכמים למיקנס שוגג אטו מזיד ואפילו בנטע פחות משלשים יום דלית ביה אלא האי טעמא דמונין בלחוד א"כ הוה קשה אמאי תני במתני' דתרומות הנוטע בשביעית אף בשוגג יעקור הוה ליה למיתני רבותא טפי דאף בנוטע פחות משלשים יום לפני שביעית אף בשוגג יעקור. ועוד דהתם לעיל בפ"ב דשביעית דמיירי בפחות מל' יום כדתנן אין נוטעין וכו' פחות משלשים יום וכו' ואם נטע יעקור שם הוה ליה למיתני ואם נטע בין בשוגג בין במזיד יעקור אלא ודאי כל היכא דליכא אלא האי טעמא דמונין בלחוד לא גזרו חכמים למיקנס שוגג אטו מזיד דבמקום דאיכא טעמא מפני חשדא הוא דגזרו והלכך לא תנינן להאי דשוגג אלא בשביעית עצמה:

נטלו מבעוד יום וכו'. השתא מהדר לדינא דמתני' דהכא דלב"ה דמתירין אף להחזיר הא פשיטא לן דאם נטלו מבעוד יום מחזירו הוא מבעוד יום ואם נטלו משחשיכה בהא הוא דקמ"ל דמתירין להחזיר משחשיכה:

נטלו מבעוד יום. ולא הספיק להחזיר עד שקידש עליו היום מהו:

הניחו בארץ. לאחר שנטלו אסור שוב לטלטלו כדי להחזירו ומחזירן לכירה ולא היה חושש אפי' כשהנחתי הכלי מידי שהרי כשהיה בדיוטא עליונה נשתמש מהן כשנטלן מידי:

אפי' מכירה וכו'. מותר להחזיר:

ולא שמעית מיניה הדא מילתא. שסיפר משמיה דר' חייא הגדול:
א"ר זריקא לר"ז. מאי בעי ר' אמי בהא דקאמר דלא שמע מיניה דאם לא שמע ממנו שמותר היא שמע מיניה שאסור בתמיה דאם לא שמע כלום לא שמע ואיהו לא שמיע ליה ולר' אלעזר שמיע ליה:
תלאו ביתד. להקדירה שנטל או נתנו על גבי ספסל ולא הניחה ע"ג קרקע מהו שיחזיר וקאמר הש"ס דבכה"ג כך הוא שנאמר שאם הי' מפוחם המיחם או הקדירה וניכר שעדיין רותח הוא מותר להחזיר ואם לאו אסור:
בשלא וכו'. והא דמותר כשהוא מפוחם כשלא העביר את ידו ממנו וכלו' שמיד שתלאו או הניחו ע"ג הספסל לא העביר ידו והחזירו מיד אבל אם העביר את ידו ממנו ושהא קצת אסור להחזירו:

הלכה ב

מתני' **תנור וכו'**. לפי שהתנור הבלו חם ביותר הלכך אפי' הסיקוהו בקש ובגבבא אין משהין תבשיל שלא בשל כל צרכו או תבשיל שבישל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו לא לתוכו ולא על גבו וכן אין סומכין לו כדקאמר בגמרא ולא מהני ביה גרופה או קטומה לפי שא"א לגרוף או לקטום את הכל עד שלא ישארו אף הניצוצית ומפני שהבלו חם חיישינן שמא יחתה כדי לבער הניצוצות הנשארות בתנור:
כופח. היא מקום שפיתת קדירה אחת והבלו רב מהבל הכירה ומעט מהבל התנור ואם הסיקוהו בקש או בגבבא הרי היא ככירה שהוסקה בקש או בגבבא ומשהין עליו ואם הסיקוהו בגפת או בעצים דינו כתנור ואין משהין לא בתוכו ולא על גביו ולא סומכין לו כדין התנור:
גמ' **תני בר קפרא אפי' לסמוך לו אסור**. וזה מותר בכירה ואפי' אינה גרופה וקטמה ובתנור אסור כדפרישית במתני':
סמיך. קדירה של תבשיל לאוירא דתנורא והקשה לו מהאי דתני בר קפרא דאפי' לסמוך לו אסור וכן היה ר' מנא מקלל להנשים ששוטחין בגדיהם בשבת נגד אויר התנור כדי להתייבש דחייש לשמא יחתה:
הורי מדוחק. בשעת הדחק וצוה לגרוף את התנור ולהשים בתוכו שלש כיפות אבנים וליתן את הקדירה עליהן ובלבד שלא יוודע הדבר להשכנות שלא יבאו להקל באיסור שבת:
בשבת אתה מהלך וכו'. אכופח קאי דלענין שבת אתה מהלך אחר הסיקו דלפעמים דינו ככירה ולפעמים כתנור כדתנינן במתני' ולענין טומאה אתה מהלך אחר גיפופו

כלומר אחר שהוא גפוף ועשוי לכך כדתנן בפ"ה דכלים הכופח עשאו לאפייה שיעורו כתנור ומקבל טומאה משתגמר מלאכתו שהוא משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין והעשוי לבישול שיעורו ככירה שהוא משיסיקנה כדי לבשל עליו ביצה קלה וקמ"ל דיש חלוקי דינים בכופח לענין טומאה כמו לענין שבת ומיהו לא דמי דלענין שבת אחר הסיקו של אותה שבת ולענין טומאה אחר העשוי והסיקו לגמר מלאכתו:

הלכה ג

מתני' **אין נותנין ביצ**'. בשבת בצד המיחם הוא יורה של נחשת שמרתיחין בו מים ע"ג האש:

בשביל שתתגלגל. שתצלה ומפני שדרך ביצה הנצלית שהיא מתגלגלת. לפי שתולדות האור כאור עצמו ואם עשה כן חייב משום מבשל והא דקתני אין נותנין ולא קתני הנותן הוא חייב מפני דקתני בחדא בבא ולא יפקיענה בסודרין שלא ישבר אותה ע"ג הסודר שרתח מן החמה בשביל שתצלה וזה אינו אסור אלא לכתחלה דגזרינן תולדות חמה אטו תולדת אור ואם עשה כן פטור הלכך נקט נמי ברישא לישנא לכתחלה:

ור' יוסי מתיר. בסודרין דלא גזר תולדת חמה אטו תולדת אור ואין הלכה כר' יוסי:

ולא טמונה בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מן החמה ובהא לא פליג ר' יוסי משום דגזור אטו רמץ חם דתרוייהו דרך הטמנה ואתי למימר מה לי חול מה לי רמץ ועוד איכא טעמא אחרינא דס"ל דגזרינן שמא יזיז עפר ממקומו לתקן סביבות הביצה והוי תולדה דחורש:

מתני' מעשה שעשו אנשי טבריא וכו' שהביאו סילון של צונן שממשיכין לתוכו מים מבעוד יום והיו שוקעין את הסילון לתוך אמה של חמין מחמי טבריא כדי שהמים הצוננין הנמשכין בהסילון ובאין כל השבת יתחממו מחמת אמת חמין שלהן:

אמרו להן חכמים אם בשבת. כלומר אלו המים שבאין בתוך אותו הסילון בשבת הרי הן כדין חמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה. ואם אלו שבאין בתוכו ביום טוב הרי דינן כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצת כל הגוף ומותרין הן בשתיה. וחזרו בהן אנשי טבריא כדאמרינן התם בגמרא כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו:

מולייר הגרוף. הוא כלי שיש לו בפנים בית קבול גדול ומשימין בו מים וסביבות אותו הבית קיבול מבחוץ יש מקום שנותנין שם גחלים להרתיח המים ואם הוא גרוף מהגחלים מע"ש שותין הימנו בשבת מהמים שהוחמו באותו בית קבול:

אנטיכי. הוא כלי שיש לו שתי שולים ומשימין המים למעלה והגחלים בין שתי השולים ומתוך כך מתחממין הרבה השולים בעצמן שתחת המים ולפיכך אף על פי שהיא גרופה

מערב שבת אין שותין הימנה בשבת מפני שהמים מוסיפין להתחמם גם בשבת שמתוך שהשולים מכוסים חומם משתמר הרבה:

גמ' **תמן תנינן**. לעיל בפ"י דתרומות בהלכה ב' וגרסי' נמי להא דלקמן שם:

תפוח. של תרומה שריסקו ונתנו לתוך העיסה והחמיצה ה"ז אסורה לזרים דהוי מדומע דקיי"ל כל המחמץ והמתבשל אוסר בכל שהוא:

תני. בתוספתא פ"ח דתרומות ר' יוסי מתיר דקסבר אין חימוצו חימוץ:

מה פליגין. רבנן על ר' יוסי במחמץ במימיו כדקתני שריסקו והחמיץ במימיו שהן חמוצים אבל במחמץ בגופו של תפוח ד"ה מותר דאין זה חימוץ:

ר' יוסי. דמתיר הכא במתני' בהפקעת ביצה בסודרין כדעתיה דכמה דהוא אימר תמן אין חימוצו ברור ואינו אסור משום מחמץ בתרומה אלא בחימוץ ברור וגמור כן הוא אמר הכא לענין שבת דאינו אסור אלא בבישול ברור לאפוקי הך דביצה בסודרין דלאו בישול גמור הוא. וגרסינן להא נמי בריש מסכת חלה:

תנא אמר ר' יוחנן בר מדייא וכו'. כדקאמר לעיל בסוף הלכה א' דמיחם שנטלו מע"ג האש ונתנו ע"ג ספסל ולא העביר את ידו ממנו מותר להחזירו אבל אם העביר את ידו ממנו אסור להחזירו והא דהדר מייתי לה הכא לאשמעינן דהאי דינא דמתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם אף בצד המיחם שנטלו מע"ג הכירה והגיחו ע"ג ספסל ולא העביר ידו ממנו קאמר וכלומר בשעה שהעבירו מע"ג האש אין נותנין ביצה בצידו בשביל שתתגלגל דאכתי רותח הוא ולאפוקי אם עמד מעט ונתנן בצידו דשוב אינו מבשל:

פגה שטמנה בתבן וכו'. תוספתא היא פי"ו דמכלתין וגרסינן להא לעגל פ"ק דכלאים בהלכה ט' ומייתי לה הכא איידי דאיירי במתני' מענין הטמנה בחול:

פגה. תאנה שלא בשל כל צרכה וטומנה בתבן להתבשל ותבן מוקצה לטיט הוא:

אם היו מקצתן מגולין. ויכול הוא לאחוז בהן וליטלן ואפילו טילטול מן הצד לא הוי:

בין כך ובין כך וכו'. דטלטול מן הצד הוא ולאו שמיה טלטול:

אתיא דר"א בר תדאי כר"ש. דמתיר בדבר שאינו מתכוין וה"נ אינו מתכוין לטלטל לדבר האסור אלא לשפוד ולסכין שהן דברים הניטלין בשבת ואע"פ שנוטל התבן עמו טלטול מן הצד הוא:

דתני. בתוספתא דביצה סוף פ"ב לא יגרר אדם וכו' ור"ש מתיר משום דדבר שאינו מתכוין הוא:

שמותר לטלטלו. דמכיון דמשוקע בטיט אינו עושה חריץ ואע"ג שהטיט ניטל עמו טלטול מן הצד הוא:

כמה דאת אמר וכו'. מילתא באנפי נפשה היא וקמ"ל דאף לאחר שעשה בו צרכו מותר להחזירו:

אמר ר' יוסי אף אנן תנינן. במתני' דכלאים שם הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת וא"כ הא דר"א בן תדאי לא צריכית לאוקמי קר' שמעון דהא מהאי מתני' שמעינן דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול ובכה"ג אף חכמים מודו לר"ש:

אמר רבי יוסי בר' בון. דמהאי מתניתין לא ש"מ דחכמים מתירין בטלטול מן הצד דאיכא למימר דר"ש הוא ומשום דהוי דבר שאינו מתכוין. אמר ר' יוס' מתני' אמרה כן כל הכלים וכו'. מתני' דסוף פ"ב דביצה ואדלעיל נמי קאי דקאמר מודים חכמים לרבי שמעון בשרגליו משוקעות בטיט וכלו' דמיהת הכי שמעינן לה נמי ממתני' דקתני התם ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת ואינה עושה חריץ אלמא כל היכא דליכא למיחש לחריץ לא פליג ר' יהודה וא"כ ש"מ נמי דבטלטול מן הצד לד"ה לאו שמיה טלטול. ובכלאים שם לא גריס להא כ"א בביצה שם:

והא תנינן שביעית כרבי שמעון דפתר לה וכו'. בתמיה והיכי פתרת להמתני' דכלאים כרבי שמעון והא תנינן אם היו מקצת עליו מגולין אין בהם משום שביעית ומשמע דאם אין מקצת העלין מגולין יש בהן משום ספוחי שביעית והא ר"ש מתיר בספיחי שביעית כדגריס רפ"ט דשביעית רש"א כל הספיחין מותרין ואת אמר הכין דמתני' דקתני אם מקצת עלין מגולין בדוקא כר"ש היא הא לדידיה בלאו הכי מותרין הן:

ואע"ג דר"ש מתיר וכו'. כלומר אי משום הא לא קשיא דלעולם כר"ש מיתוקמא דאע"ג דר"ש מתיר בספיחי שביעית מ"מ אית ליה משום שביעית ומשום קדושת שביעית והיינו שצריך לאכלן בתורת שביעית ובקדושת שביעית כדרך ששנינו גבי שביעית והשתא מפרשינן להמתני' נמי הכי דאם היו מקצת עלין מגולין אינו חושש לאכלן בקדושת שביעית:

ותנינן על דרבי שמעון וכו'. כלומר וה"נ תנינן בברייתא בהדיא אליבא דר"ש דאם מקצת העלין מגולין טהרו מלטמא לפי שאינו רוצה בהשרשתן ואינו חושש לאכלן לא בתורת שביעית ולא משום קדושת שביעית:

תמן. בבבל אמרין על הא דקתני במתניתין ולא יפקיענה בסודרין דבדוקא קתני סודרין דאלו הנצלה בחמה ממש מותרת דמינכרא היא ולא מיחלפא חמה באור ובתולדת חמה הוא דאסור דלא מנכרא וגזרינן תולדת חמה אטו תולדת האור דהוי בישול:

מתני' פליגא על רבנן דהכא. דהאיך מתרצין להא דתנינן ולא יטמיננה בחול וכו' דבשלמא רישא לא קשיא להו ולא יפקיענה בסודרין דמצי לשנויי כי קאמרינן אליבא דר' יוסי היא דקאמרינן דאיהו מתיר אף בתולדת חמה אלא סיפא ולא יטמיננה בחול דלא פליג ר' יוסי וא"כ ש"מ דטעמא דר' יוסי דמתיר בסודרין לאו משום דס"ל תולדת חמה מותרת ולרבנן דתמן ל"ק דכי קאמרי אליבא דת"ק הוא דקאמרי ומוקמי להסיפא כת"ק:

שנייא הוא שעושה חריץ. לעולם רבנן דהכא אליבא דר' יוסי הוא דאמרי דאיהו ס"ל דאף תולדת חמה מותרת והא דלא פליג בסיפא דשאני בחול ובאבק דרכים שהוא עושה חריץ כשמטמין בתוכן והוי כחופר גיסא והלכך מודה ר' יוסי:

אלו אמר בקמח. שנרתח מן החמה לא יטמיננה יאות הוה את מקשי אבל בעפר טעמא אחרינא איכא:

מתניתא. הך ברייתא דלקמיה פליגא על רבנן דתמן:

על גב גג של סיד רותח. שנרתח מן החמה דהוי תולדת חמה וקתני מגלגלין:

ע"ג עפר רותח. שנרתח מן האש שבצידו והוי תולדת האור:

מה עבדין לה רבנן דתמן. להא דרשב"ג וקאמר דפתרין לה למתני' דידן דחלוקין חבריו על רשב"ג וס"ל תולדת חמה אסורה דגזרינן אטו תולדת האור:

על דעתין דרבנן דתמן מעשה שעשו אנשי טבריא. כלומר לדעתייהו דס"ל תולדת חמה אסורה מתני' דלקמן דקתני דאמרו להם חכמים לאנשי טבריא שהביאו סילון של צונן וכו' אם בשבת וכו' וחמי טבריא תולדת חמה הן ואסרו להן חכמים והיינו דאתיא כרבנן דתמן אבל על דעתין דרבנן דהכא דקאמרי אף תולדת חמה מותרת א"כ סלקת מתניתא דהכא כמעשה שעשו אנשי טבריא בעצמן וכלומר דסלקית פלוגתא דמתני' והיינו כדקאמרי רבנן דהכא דאליבא דר' יוסי אמרינן דאיהו ס"ל דאף תולדת חמה מותרת כחמה עצמה וא"כ דעתייהו לר' יוסי ממש כסברת אנשי טבריא עצמן שעשו כך משום דס"ל נמי תולדת חמה מותרת:

גמ' **בראשונה**. קודם שגזרו עליהן:

את הקמין. כמו קומקומין והן כלים רחבים מליאים מים. וכאן במרחצאות דעלמא הוא דמיירי:

נחשדו להיות ממלאין אותו עצים. כלומר תחת הקמין והיו ממלאין שם מע"ש וכו':

מלוחין. והן לרפואה ועל אותן לא גזרו בתחלה אם נסתמו הנקבים מע"ש נחשדו וכו':

כיון שנתגדרו. אחר כך כשהיו רגילין להזהר מחמת הגדר שגדרו עליהן חכמים חזרו והתירו להן וכו' ועדיין לא התירו להן הבאת לונטיות דתנן לקמן בפכ"ב במתניתן הרוחץ

במי מערה ובמי טבריא וכו' דעשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת ומביאין אותן בידן ומתחילה לא רצו להתיר להם זה דחיישו שמא יבאו לידי סחיטה ומי התיר הבאת לינטיות ר' חנניא בן עקביא התיר דס"ל הואיל ורבים הן מדכרי אהדדי ולא יבאו לידי סחיטה. והנכון דארישא דהתם קאי וכדמייתי לה לקמן דבאדם אחד אפילו נסתפג בעשר אלונטית לא יביאם בידו ור' חנניא בן עקביא התיר אפי' באדם אחד:

התיר עצה שבים. עצה מלשון עציץ וכלומר ספינה קטנה והנכון דביצה גרסינן מלשון הני ביציתא דמישן והאי התירא אמרינן בפ' במה אשה ובכמה מקומות דאסרו חכמי' ואמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בספינה ולא ישיטם על פני המים אחד ירדן ואחד שאר נהרות ר' חנניא בן עקביא אמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה אבל בים ובשאר נהרות מותר:

והתיר כצוצרה. בפ"ח דעירובין תנן גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה בשבת אא"כ עשה לה מחיצה גבוה עשרה טפחים ר' חנניא בן עקביא אומר גזוזטרא שיש בה ד' אמות על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא:

והתיר הבאת לנטיות. דתמן תנינן. בפ' חבית הרוחץ וכו' כדאמרן:

שמואל אמר. על זה שאמר דר' חנניא בן עקביא התיר הבאת לונטיות:

מה יעביד הדין סבורא. מה יעשה זה שאומר מן הסברא דלא יליף:

ולא שימש חכמים דא"כ והדא מתני' קודם עד שלא התירו הבאת לונטיות נשנית בתמיה והרי אם ר' חנניא בן עקביא התיר שהיה קודם רבי שהוא בנו של עקביא בר מהללאל והאיך סתם לה רבי במתניתין לאיסור:

רבי התיר לונטיות. אחר ששנה במתניתין לאיסור חזר בו והתיר דיחידאה הוא כדאמרינן התם דכבן חכינאי מתני לה:

תני. בתוס' פרק ד':

אין משתטפין. כל גופו:

והא מתניתא. דהתוספתא קודם עד שלא התירו להן חכמים חמי טבריא נשנית כדאמרי' לעיל דמתחלה אסרו להן את הכל וחזרו והתירו להן מי מערה וחמי טבריא:

דתני. וכן תנינן בברייתא הרוחץ במי טבריא וכו' לפי שהתירו להן:

אבל אחרים לא יזלפו לו את המים מפני שהן מרבים לזלף עליו ויבא לידי זיעה ואותה לא התירו:

מפני שהוא מרבה את ההבל. עליו ויבא לידי זיעה ומכבד את הקרקע כלומר שמתוך שהיא מרבה לזלף במים יבא לכבד את הקרקע:

עאל מיסחי וכו' בטריס בר יטסס. נכנס לרחוץ עם ר' בא במרחץ של טריס בר יטסס וראה לאחד שהוא מזלף ומרבה במים על עצמו ואמר כזה אסור לעשות בשבת:
ר' אבהו חורנין וכו'. היה נוהג שהיה אומר לאחרים שיזלפו והמים נופלין עליו והיה ר' אבוה אומר להרואין שלא יהיה קשה בעיניהם מן האי דתני לעיל אבל אחרים לא מזלפו לו אבל הא ר' לוונטי נכנס לרחוץ עם ר' יונה וראה אחד שהיה מזלף על עצמן ולא הניח לאחרים שיזלפו עליו וא"ל לית אנן צריכין חששין ליחידאה דהאי ת"ק דהברייתא יחידאה היא אלא דגם אחרים מזלפין עליו:
צלוחיתא גו עגלתא. אם מותר ליתן צלוחית של שמן לתוך כלי עגולה שמליאה מים חמין כדי לפשר את השמן וא"ל הבא מים ממנה גו נטלא אחת ונעשית ככלי שני ומותר:
שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ. אע"ג דאסור בדברי תורה ואפי' להרהר בהלכות המרחץ שרי כהדא וכו' בשבת לאחר שהתירו חמי טבריא ושאל מהו לקנח עצמו ממי רחיצה בסדין וא"ל אסור משום סחיטה מהו להדיח את הקרקע וא"ל אסור משום אשווי גומות אלמא דשואלין בהלכות המרחץ בבית המרחץ:
ולא כן וכו'. ואמר לו אסור והאי אסור דאמרית לך נמי אסור הוא דאין משיבין בבית המרחץ מיהו אנא דאמרי לך אסור משום דלאפרושי מאיסורא מותר וקשיא להא דהשיב ר' מאיר במרחץ אע"ג דהתם נמי לאפרושי מאיסורא הוה מ"מ היה לו להשיב נמי כן בשאלה הראשונה אסור ואסור דאמרית לך אסור ושוב לא היה שואלו שאלה שנייה ומעצמו היה נמנע מלהדיח מאחר שנסתפק לו זה:
אשכח תנאי. כלומר דמשני דאשכחן תנאי פליגי בה דתני חדא אין שותלין ואידך בהאי ברייתא דתני ריב"ל דשואלין ור"מ כהאי תנא דריב"ל ס"ל:
אם ביו"ט וכו'. ומייתי עלה הא דאיתמר פלוגתא דאמוראי באיסר רחיצה ביו"ט מאי הוא:
מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו. אבל לא כל גופו ואפי' אברים אברים כדתנן במתני'. ואחרינא אמר דמרחיץ הוא כל גופו אברים אברים ובלבד שלא ירחיץ כל גופו בבת אחת והאי רחיצה דתנינן במתני' דאסור ביו"ט:
ולא ידעין. מי משניהם אמר כך וחבירו אמר כך אלא מן מה דאשכחן בהדיא דתני שמואל מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו הוי דרב הוא דאמר כל גופו אברים אברים:
חד פילוסופיוס שאל לבר קפרא ואבלט ג"כ פליסופיוס חבירו של שמואל בחכמות שאל ג"כ זה ללוי סריסא. כך היה שמו על הא דאמרו חכמים אסורין ברחיצה ומותרין בשתיה מותר הוא לשתות ואסור הוא לרחוץ בתמיה ואם מותר הוא הכל מותר והשיב לו דרך משל אם תראה סריס אחד מחבק הוא עם אשתך שמא אינו רע בעיניך והשיב לו

הן וא"ל ולמה וכי מכי הוא לה כלום הלא סריס הוא ומה מחסיר הוא לה וא"ל אעפ"כ כדי שלא תתפרץ באיסור ותעשה כן עם אחר וא"ל אף הכא נמי כן שחששו חכמים כדי שלא יתפרצו ויבאו להקל באיסור יום טוב ולפיכך אסרו להן המותר:

והלא כבר נאמר אך וגו'. ושתיה בכלל אכילה היא ואותה דוקא התירה התורה שהיא שוה לכל נפש אבל לא רחיצה. וגרסי' להא לקמן בפ"ב דביצה בהלכה ה':

הא אם אינו גרוף לא. ומאי טעמא:

כגופו. ואם בא לשתות משאינו גרף כמבעיר הוא א"נ שחומו מרובה היא ומתחממים המים אף בשבת:

מפני שהרוח נכנסת בגופו. שהמקום שהגחלים בו הוא מלא נקבים מקום שיכנס בו הרוח וכשיכנס הרוח בשבת והוא אינו גרוף נמצא הגחלים בוערות בשבת ביותר:

מפני שהוא עשוי פרקים פרקים. כדרך שעושין לכלי כזה ומדבק פרקיו זה אל זה וחוששין אנו שמא יהיה מתייירא שיתאכל דיבוקו מחמת האש והוא מוסיף לתוך הבית קיבול מים בשבת ונמצא מבשל הוא:

מפני. שהאנטיכי היא מתחממת מכתליה הרבה מחמת שהיא מכוסה והגחלים בין השולים ומוספת חום בשבת ואע"פ שהיא גרופה:

אם היתה גרופה ופתוחה. ונמצא שכותליה מצטנין מותר:

הלכה ד

מתני' **מיחם**. הוא קומקום או יורה של נחשת שמרתיחין בו מים ע"ג האש:

שפינהו. לישנא דפינהו משמע דעל המיחם קאי והכי מיתפרשא שפינה המיחם מעל האש ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים צוננין מועטין בשביל שיחמו דאע"ג שפינהו מעל האש מ"מ הואיל וכלי ראשון הוא מבשל:

אבל נותן הוא לתוכו כדי להפשירן. כלומר שנותן בו מים צוננין מרובין שיעשו הכל פושרין ומיהו לא תידוק מינה הא מיחם שפינה ממנו המים לא יתן לתוכו מים צוננין כל עיקר דהא ליתא אלא דבזה נמי הדין הוא שלא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו מים צוננין מרובים כדי להפשירן ואע"ג דכשפינה ממנו המים ונותן לתוכו מים צוננים מרובים מצרף הוא את המיחם שמחזיקו כדרך הצוננין שמחזיקין את כלי המתכות חם משום דלא מתכוין לכך וקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר:

ולתוך הכיס. מסידור הלשון דנקט בתרווייהו כדי להפשירן משמע דאף לתוך הכיס שיש בו מים חמין צריך שיתן לתוכו צוננין מרובין שיהא בהן שיעור כדי להפשירן וא"כ

קסבר האי תנא דכלי שני נמי מבשל הוא ולא קי"ל כוותיה בהא אלא דנקטינן כלי שני אינו מבשל:

גמ' **ר' בא וכו' בשם ר' יוחנן לא שנו אלא לתוך הכוס**. כלומר דר"י לא גריס במתני' לתוכו ולתוך הכוס אלא דלא שנו במתני'. לתוכו ולתוך הכיס הוא דמותר ליתן דכלי שני היא הא לתוכו לא. ומקשה ר' מנא עלה דנהי דר' יוחנן לא תני על סיפא כלומר דלא גריס לתוכו בסיפא אבל נותן הוא וכו' וכי לא תני נמי על רישא בשביל שיחמו דמשמע דוקא בשביל שיחמו והיינו מים צוננין מועטין הוא דאסור הא להפשירן כגון שנותן בו מים מרובין לא אסרו וא"כ היינו הך דע"כ דש"מ דנותן אף לתוכו מים מרובין להפשירן:

אתא ר' בא בר כהנא וכו'. כלומר וכן כי אתא ר' בא בר כהנא אמר בהדיא כך בשם רבי אם לחממן הוא דאסור לתוכו אם להפשירן שנותן לתוכו מים מרובים מותר:

תני. בברייתא נותנין חמים לתוך צונן אבל איפכא לא כדברי ב"ש דקסברי תתאה גבר והחמין התחתונים מרתיחין את הצונן ובית הילל אומרים הכל מותר:

בד"א בכוס. שהוא כלי שני אבל באמבטי שהוא כלי ראשון אף לב"ה צונן לתוך החמין אסור:

ור"ש בן מנסיא מתיר. כצ"ל וכדקאמר בהדיא לקמיה:

אתיא דרב כר"ש בן מנסיא ור' יוחנן כר' יוחנן בן נורי. הך דרב ור' יוחנן לעיל בסוף ההלכה הוא דאיתמר גבי אנטיכי דרב קאמר אם היתה גרופה ופתוחה מותר אלמא דאף על פי שמתחממת היא מכתליה מותר וזה כסברת ר"ש בן מנסיא דמתיר אפילו בכלי ראשון בצונן לתוך החמין ולא חייש שיחממו מחמת החמין כמו דרב מתיר התם הואיל ופתוחה היא ואפי' היא עצמה חמה ודר' יוחנן דקאמר התם דטעמא דאין שותין ממנה ואע"פ שגרופה מפני שהיא מתחממת מכתליה ולא מהני לדידיה פתוחה אזלא שיטתיה כהך דר' יוחנן בן נורי בברייתא דלקמיה דקאמר ממלא וכו' לא כל כך קרוב בשביל שיחמו אלא דוקא במקום שתפיג צינתה בלבד וכך היא סברת ר' יוחנן דחיישי' מפני שהיא מתחממת מכתליה אע"פ שהיא גרופה ומחממת את המים שבתוכה בשבת:

יורד הוא אדם וכו' וחכמים אוסרים. ופריך יאות אמר ר"מ משום שאינו אלא כמפשיר המים הצוננין שעליו ומ"ט דרבנן דאסרי ומשני דיביא האי דינא כהאי דאמר ר"ז וכו' בריש פרקין שמותר להפשיר במקום שהיד שולטת ויכול הוא להושיט ידו ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת וכאן הואיל ויושב כנגד המדורה הויא כמו במקום שאין היד שולטת:

מפיו וכו' עד איכן. כלומר ואפי' הא דאמרי במקום שאין היד שולטת אסור לא הכל נקרא אין היד שולטת אלא עד איכן כדקאמר רבי יודה בן פזי וכו' עד שיהא נותן ידו לשם והיא נכוית ובפחות מכאן אפי' הוא חם הרבה נקרא היד שולטת:

הכל מודים וכו'. אפלוגתא דרבי יהודה ורבנן במתני' קאי ומפרש דלא פליג רבי יהודה אסיפא דבכלי שני הוא. והכל מודים שאינו מבשל וארישא הוא דפליג ולקולא כדפרישית במתני':

מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני. כלומר ובהאי גוונא הוא דמחלקינן ביניהן וטעמא מאי ופליגי בה אמוראי:

אמר ר' יוסי כאן היד שולטת וכו'. כלומר הא דהתירו בכלי שני מפני שהיד שולטת בו ואינה נכוית ובכלי ראשון אין היד שולטת ולר' יוסי אם בכלי שני היד נכוית בו אסור:

א"ר יונה. דלא היא אלא כאן וכאן אין היד שולטת וכלומר הא דהתירו בכלי שני אפי' הוא רותח כל כך שאין היד שולטת בו והיינו טעמא שהתירו מפני שעיקר הדבר אינו אלא משום הרחק שלא יבא לבשל ע"ג האור והלכך בכלי ראשון עשו הרחק שלא יבוא ליתן לתוכו בעודו ע"ג האור אבל בכלי שני לא עשו הרחק דכולי האי לא גזרו. וגרסי' להא לעיל בפ"ק דמעשרות וכן הא דלקמן:

אמר ר' מנא ההן פינכא דארזא מסייע לאבא. הוא ר' יונה דר' מנא בריה הוה וכלומר שרואין אנו לזה הקערה של אורז ושל גריסין שמפנין אותה מאתר לאתר ועדיין הוא רותח האורז או הגריסין והרי דאף בכלי שני הוא רותח ולפעמים היד נכוית בו אלא דטעמא הויא מפני שלא יעשו הרחק בכלי שני:

הלכה ה

האילפס והקדירה שהעבירן. מעל האש מרותחין לא יתן לתוכה תבלין דכלי ראשון הוא ומבשל ודוקא תבלין אבל מלח אפילו בכלי ראשון לפי שאינו מתבשל בישול גמור אלא בקדירה שע"ג האש:

אבל נותן הוא. תבלין לתוך הקערה שעירה לתוכה מן הקדירה:

או לתוך התמחוי. שהוא כמין קערה גדולה שלפעמים מערה הכל בתחלה לתוכו וממנו אל הקערות דכלי שני הוא ואינו מבשל:

ר' יהודה אומר וכו'. אריש קאי ולקולא הוא דפליג שאפילו בכלי ראשון. הוא נותן את התבלין חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר שהן מבשלין את התבלין. ואין הלכה כר' יהודה:

מהו ליתן תבלין. בשבת ולערות רותחין עליהן מלמעלה מכלי ראשון שהועבר מעל האש:

אסור. דקסבר העירוי ככלי ראשון הוא:
חייליה. סייעתיה דר' יונה מן הדא דתנינן בפ' י"א דזבחים גבי מריקה ושטיפה בקדירה שבישל בה קדשים דקתני אחד שבישל ואחד שעירה לתוכה רותח:
אמר ר' יוסי. מהתם לא מסייע לך דתמן בכלי חרס מיירי שהוא בולע הרבה ולפיכך החמירו בו אף בעירוי מכלי ראשון אבל כאן בתבלין אינן מתבשלין ממה שמערה עליהן:
התיב ר' יוסי בר' בון והתני. התם אף בכלי נחשת כן דטעון מריקה ושטיפה ואף אם נשתמש בו מעירוי וכי אית לך למימר כלי נחשת בולע בתמיה אלא ודאי דטעמא משום דעירוי רותח בכלי ראשון הוא:
מהו לערות מן הקילוח. כלומר הקילוח שיורד מן הקדירה מהו חשיב אם ככלי ראשון היא או לא וקאמר ר' חנניה דתליא בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי דלמר דמחשב עירוי ככלי ראשון כן נמי להקילוח ולמר לא חשיב נמי הקילוח ככלי ראשון:
עשה כן בשבת וכו'. כלומר דהבעיא היא למאן דס"ל עירוי ככלי ראשון הוא אם לענין חיוב נמי הוא כך שאם עשה כן בשבת חייב הוא משום מבשל וכן בבשר וחלב דהוי כבישול גמור או דילמא כי קאמר לענין איסור גרידא בשבת או כבשר בחלב הוא דקאמר אבל לא לענין חיוב ומשום בישול:
א"ל האי מילתא פשיטנא לה כהאי דא"ר זירא בפ"ק דחלה איזהו חלוט ברור שחייב בחלה כל שהאור מהלך תחתיו וה"ה נ"ל כן איזהו תבשיל ברור שחייבין עליו משום מבשל כל שהאור מהלך תחתיו לאפוקי עירוי ולענין איסור גרידא הוא דאמרינן דהוי ככלי ראשון:
על דעתיה דר' יהודה. דמתני' דקאמר לכל הוא נותן חוץ מדבר וכו' מפרש אליביה דלאו דוקא חומץ וציר ממש קאמר אלא אף הדבר מלוח כמו ציר הוא והיין כמו חומץ דחריפותן ג"כ מסייען לבשל כמו הציר והחומץ:

הלכה ו

מתני' **אין ניתנין כלי תחת הנר**. בשבת לקבל בו את השמן הנוטף לפי שהשמן שבנר מוקצה הוא ואסור לטלטלו וכשיפול להכלי יאסר הכלי בטלטול והוי מבטל כלי מהיכנו וזה אסור מפני שהוא כסותר:
ואם נתנו מבעוד יום מותר. להניח כך:
אין ניאותין. אין נהנין מן השמן הנוטף בשבת אפי' לאחר שכבה אין נהנין ממנו בשבת לפי שאינו מן המוכן שהוקצה למצותו:

גמ' **ר' חגיי בעי כבה מבע"י ונתוודע לו משחשיכה**. ולא קודם לכן מהו אם אותו השמן שבנר מוקצה הוא הואיל ולא נתוודע לו עד שחשיכה הקצה דעתו בין השמשות ממנו או דילמא מכיון שכבה מבעוד יום לא הוי מוקצה אע"פ שלא נתוודע לו וכן חברייא בעו אם כבה בשבת זו וכו' ונמי בכה"ג מיתפרשא ונ"מ נמי שאם נתן הכלי תחתיו דכסבור היה שעדיין דולק מי הוי כמבטל כלי מהיכנו הואיל ולא נתוודע לו או לא. ולא איפשטו הני בעיי:

אמר ר' יוחנן אין לך דבר שהיא בעינו ואינו בהיכנו. כלומר שאע"פ שהיא לפניו והוא בעינו מ"מ אינו כמוכן לו מפני שמקצה דעתו ממנו ואין לך אלא דבר אחד בלבד כגון האי דמתני' שנותן כלי תחת הנר והרי הכלי בעינו ואינו בהיכנו מחמת השמן הנוטף מן הנר ונופל לתוכו:

הרי שמן בנר. הרי השמן גופו שבנר בעינו הוא ואינו בהיכנו שמקצה דעתו ממנו ואמאי קאמרת שאין לך אלא דבר אחד בלבד ומשני שאני השמן שלכך נתנו משעה ראשונה שיכלה בנר ולא הוי דבר שהוא בעינו כמו הכלי דמתני':

הרי חטין בזריעה. כשזורען הקצה דעתו מהן ואע"פ שהרי הן בעינן בקרקע וקאמר דגבי חטים נמי כן הוא דלכך ניתנו משעה ראשונה שיכלו בקרקע והרי הן כמי שאינן בעין וכן הרי בצים וכו' שמשעה ראשונה נתנו תחת התרנגולת שיעשו אפרוחין ויכלו הבצים:

והרי עיטורי סוכה. נויי סוכה שאסורין ליהנות משום דהוקצו למצותן והרי הן בעינן ומשני שאני וכו' דכל שבעה הן בטלין ע"ג סוכה והרי הן כאינן בעינן אלא שמכאן ואילך אחר ז' ימי החג הן בהכנן ולא דמי לכלי שתחת הנר שכל שעה הוא בעין אלא שהקצה דעתו ממנו כל השבת:

הרי מוכין שנתפזרו. בשבת מן הכסת הרי בעינן הן ואינן בהכנן דאסור ליגע בהן משום מוקצה. הכא מה דאמר ר' יוחנן אין לך דבר וכו' בכלים קאמר ותמן באוכלים כלו' דלאו כלים נינהו אלא כבאין מן האוכלין כמו נוצות מבעלי חיים וכיוצא בהן:

הרי מוקצה שיבש ולא נגע בו. כלומר גרוגרות וצימוקין שהן מוקצין מחמת שאינו נוגע בהן ומקצה דעתו מהן עד שיתייבשו והרי הן בעינן ואינן בהכנה. ומשני הכא מה דאמר ר' יוחנן בכלים ותמן באוכלים:

הלכה ז

מתני' **מטלטלין נר חדש**. שלא דלק בו נר מעולם ואינו מאוס דחזי לאשתמושי ביה מה שירצה:

אבל לא ישן. דמאוס הוא וס"ל להאי תנא מוקצה מחמת מיאוס אסור:

ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין. ואפי' נר שהדליקו בו בשבת מטלטלין אותו לאחר שכבה דלית ליה לר"ש לא מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור:

חוץ מן הנר הדולק בשבת. אסור מטעם דשמא יכבה כשיטלטל אותו ובכל מוקצה דשבת הלכה כר"ש לבר מהאי דאנן קי"ל מוקצה מחמת איסור אסור כללא דמילתא כל מידי דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולא יומא כגון נר שהדליקו בו וכן טבלא שהניח עליה מעות והיו עליה בין השמשות וכיוצא בזה מה שבודל ממנו בין השמשות אסור לטלטלו בכל השבת וכן מוקצה מחמת חסרון כיס כגון דבר שאם משתמש בו נפחת הוא אסור ובהא אף ר"ש מודה וכן באוכלין אין לך שום אוכל שיהא אסור משום מוקצה דהכל מוכן הוא אצל שבת חוץ מגרוגרות וצימוקין שמניחין אותן במוקצה לייבשן אלו וכיוצא בהן מה שדוחה אותן בידים ולא חזו נמי למידי לפי שאינן ראויין לאכילה כלל שהן נסרחין וממתין להם עד שיתייבשו אלו אסורין הן משום מוקצה דאית בהו תרתי ובהא נמי ר"ש מודה:

התיב רבי חייא בר אדא והא תנינן כופין את הסל וכו' ושירדו. והרי הסל בעינו ואינו בהכנה שאסור לטלטלו מחמת שהקצה דעתו ממנו והניחו שיעלו וירדו האפרוחין עליו:

אמרין הדא דר' יוחנן. בתמיה כלומר וכי זה הוא ממש כהאי דר' יוחנן דאמר על האי דמתני' דהתם אינו אסור לטלטלו אלא בעודן עליו האפרוחים וא"כ לא הקצה דעתו ממנו כל השבת אבל הכא בכלי שתחת הנר הקצה דעתו ממנו כל השבת:

גמ' דתני כלומר הא דתנינן במתני' מטלטלין נר חדש אבל לא ישן לא אתיא אלא אליבא דחד תנא כדתני בתוספתא פ"ד כל הנרות וכו' דר"מ נמי פליג אנר ישן דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס ות"ק דמתני' ר' יהודה הוא:

חוץ מן הנר הדולק בשבת. כלומר שדלקו בו אע"פ שעכשיו כבה ובתוספתא גריס בהדיא בדברי רבי מאיר שהדליקו בו ובדברי רבי שמעון גרסי' חוץ מן הנר הדולק. דמוקצה מחמת איסור אית לה לרבי מאיר:

תריהן בשם רבי יוחנן. ופליגי היאך אמר ר' יותנן אליבא דרבי מאיר:

חד אמר דברי רבי מאיר כל המיוחד לאיסור אסור. לאו דוקא שיחדו לאיסור אלא אף המיוחד מעצמו לאיסור הוי מוקצה מחמת איסור וכגון טבלא שהונחו עליה מעות אפי' לא הניח הוא המעות עליה סמוך לשבת ולא יחדה שיהא מונחין עליה בשבת וכן כל כיוצא בזה אסור משום מוקצה לר"מ:

ואחרינא אמר. בשם ר' יוחנן דה"ק אליבא דר"מ דדוקא כל שיחדו הוא לאיסור וכגון נר שדלקו עליו לשבת אסור אף לאחר שכבה אבל לא מה שהונח האיסור עליו ולא יחדו שיהא מונח עליו בשבת:

ולא ידעינן. מי משניהם אמר כך וזה אמר כך אלא מן מה דאמר ר"ח דר' ירמיה שאל וכי ההן ליבנה לא כמיוחד לאיסור הוא. ועל מה דתנינן בברייתא פורסין מחצלת ע"ג לבנים בשבת הוא דהקשה שהרי לבינה מיוחדת לאיסור היא דעומדת לבנין וש"מ דר' ירמיה הוא דקיבלה מר' יוחנן דלר"מ אפי' לא יחדה הוא לאיסור בשבת זו אסור משום מוקצה מחמת איסור הוי הוא דהוא אמר וכו':

דתנינן תמן. בפ' י"ח דכלים גבי השידה וכו' בזמן שאינה מחזקת ארבעים סאה יכולה הוא להטלטל ומקבלת טומאה והמוכני שלה היא אופן הגלגל בזמן שהיא נשמטת שיכולה להתפרק מן השידה אינה חיבור לה לטומאה ואינה נמדדת עמה למידת מ' סאה ואינה מצלת עמה באהל המת מפני שהשידה אם נכנס בתוכה בבית הקברות מצלת מפני הטומאה וכן על הכלים שבתוכה שהיא אינה בת קבולי טומאה כשהיא מחזקת. מ' סאה ואם הכלים בולטין כנגד המוכנה אינה מצלת עליהן:

ואין גוררין אותה בשבת. בזמן שיש בתוכה מעות דכלי בפני עצמה היא וה"ז בסיס לדבר האסור:

ותני עלה. בברייתא היו עליה מעות מבעוד יום ונפלו מעליה בשבת נגררת היא והרי היא מיוחדת לאיסור היתה אלא דש"מ דבעינן שיחדה שיהו עליה המעות כל השבת וקשיא למ"ד דאפי' מיוחד מעצמו לאיסור אסור בכל השבת:

דר"ש היא. האי מ"ד מוקי להאי ברייתא ולמתני' דמשמע דוקא בזמן שיש בתוכה מעות הוא דאינה נגררת דכר"ש אתיא דאיהו ס"ל כבה הנר מותר לטלטלו וה"נ כן דמכיון שנפלו נגררת היא:

אמרין שהקשו ע"ז מאי דוחקיה לאוקמי להאי מתני' כר"ש ולמה לית אנן פתרין לה דדברי הכל היא ובשוכח המעות עליה ובהא אפי' ר' מאיר מודה ואף להאי מ"ד אליביה שהרי לא היתה מיוחדת לאיסור לעולם:

לית את יכיל. לפרש להאי מתני' בשוכח מיירי וד"ה היא דהא תנינן תמן בסיפא אם אינה נשמטת וכו' וגוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה מעות והשתא אית מימר הכא ד"ה היא ובשוכח בתמיה דהא מיהת בזמן שיש בתוכה מעות אסור לר"מ דאטו מי גרע האי דינא מדין מיוחד לאיסור ואפי' לא יחדה הוא דאסור לטלטל להאי מ"ד אליבא דר"מ דאע"ג דלאו כלי בפני עצמה היא מ"מ הוי כדבר שמיוחד מעצמו לאיסור אלא ע"כ דר"ש

היא ולאו בשוכח מיתוקמא והלכך ברישא דנקראת כלי בפני עצמה כשיש עליה מעות אינה נגררת ואם נפלו נגררת ובסיפא דלעולם נגררא היא משום דבטלה לגבי שידה ולא הויא כלי בפני עצמה:

מתני' פליגא וכו'. אכתי מהאי מתני' קשיא להאי מ"ד אליבא דר"מ דתנינן לקמן בפכ"א האבן שע"פ החבית והוא רוצה ליטול היין ממנה מטה החבית על צידה והאבן נופלת ולא יטול האבן בידים אלמא דמיוחד לאיסור מותר דהא מטה הוא החבית אע"פ שהאבן עליה והרי החבית מיוחדת לאיסור ואע"פ שלא יחדה הוא לכך שתהא האבן עליה כל השבת הא אמרת דאפי' בכה"ג אסור:

פתר לה רב בשוכח. האבן ולא הניחה בידים מעולם על החבית ולא הויא בסיס לדבר האסור כלל:

ומן דבתרה. הסיפא אכתי קשיא דקתני היתה חבית זו בין החביות אחרות ומתיירא כשתפול האבן עליהם ישברו מגביה אותה החבית מבין האחרות ומטה וכו' וקס"ד דמטעמא דהויא בסיס לדבר האסור הלכך מהדרינן אתקנתא דאי לאו הכי לא הי' צריך לטרוחי כולי האי והדרא קושיא לדוכתה להאי מ"ד אליבא דר"מ:

עוד הוא פתר לה רב בשוכח. גם להסיפא פתר לה בשוכח ומשים דבעוד האבן עליה כל כמה דמצינן לאהדורי אתקנתא מהדרינן שלא יטה החבית עד שתפול האבן מעליה ואע"ג דלא מיקריא בסיס לדבר האסור:

מתני' פליגא על מ"ד כל שיחדו לאיסור אסור. כצ"ל דאלו למ"ד כל המיוחד ואפי' לא יחדה הוא ל"ק מהא דלקמיה:

דתנינן. בפ' מפנין:

כיפין סל וכו' ותני עלה עלו מאליהן על הסל אסור לטלטלן הרי אע"פ שלא כפה הוא הסל ולא יחדה הוא לאיסור אפ"ה אסור לטלטל את הסל משום האפרוחין דמוקצין נינהו:

תיפתר במאוס. הסל וכמ"ד מוקצה מחמת מיאוס אסור וכלומר שנתמאס מחמת האפרוחין והלכך אפילו עלו מאליהן אסור לטלטלו:

אפילו סאה ואפי' תרקב. וקס"ד דמאוס דקאמר היינו שהסל מאוס מחמת עצמו והלכן פריך אית לך מימר סאה ותרקב מאוסין הן בתמיה הרי למדוד בהן עומדין ומסתמא מקפיד עליהן שיהיו נקיים. ויש לפרש נמי למאי דפרישית שנתמאסו מחמת האפרוחין ופריך מסאה ותרקב וכלו' והלא דרכן להשתמר שיהיו נקיים וא"כ אם היה אפשר שיתמאסו מחמת האפרוחין והיינו שיושבין עליהן איזה זמן ומטנפין אותן לא היה מעמיד את מידות האלו במקום שיכולין האפרוחין לעלות ולישב על גביהן אלא ודאי

שאינו אלא לפי שעה כדי שיעלו וירדו למקומן וא"כ אין דרך להתמאס בשעה קלה כזו ואפ"ה קתני דאפי' עלו מאליהן אסור לטלטלן וקשיא להאי מ"ד וכדלעיל:

אני אין לי אלא משנה כל הנרות וכו'. כלו' כת"ק דהתוספתא דנר שדלקו בו אסור לטלטל דמדנשנה לדברי הת"ק כר"מ ש"מ דהלכה כמותו:

כאטרבוליס. שם מקום:

מנורה קטנה. לפי שאין אדם קובע לה מקום וס"ל לר"ל כר"ש. ובמנורה גדולה אסור מטעמא שאדם קובע לה מקום ומקצה דעתו ממנה:

ר' חלבו ור' אבהו. היו חלוקין בדבר זה דמלפני ר' חלבו לא היו מעבירין נר שהדליקו בו ומלפני ר' אבהו היו מעבירין דס"ל כר"ש:

בעא מעברתיה קומוי. רצה להעביר הנר שהדליקו בו מלפני ר' תנחום א"ל ר' תנחום בפנינו היה המעשה דר' יוסי הגלילי סליק אצל ר' יוסי ב"ח ורצה להעביר הנר מלפניו וא"ל ר' יוסי הגלילי מאן שרא לך:

אשכחת וכו'. זה הכל מדברי ר' תנחום כלו' ועוד הא אשכחת לה דהא מילתא בספיקא קיימא דרב ורב יוחנן אילין דאסרין חדא הן לצד אחד כדלעיל דרב פוסק הלכה כר"מ וכן ר' יוחנן אמר אין לי אלא משנה וריב"ל ור"ש בן לקיש אילין דשרייה חדא ושאלו המתירין הן ג"כ לצד אחד והויא להו תרי לגבי תרי והדבר שקול ואין לנו הכרע להתיר:

ר' אלעזר בר' חנינה. אמר מעשה היה וטילטלו את הפומט והוא כנו של הנר שעומד מתחתיו שלא יתמאס השולחן מחמת הנר ומפרש לה אליבא דמאן עשו מעשה הזה אם אליבא דר"מ אפי' הפומט יהא אסור לטלטל דהא מוקצה מחמת האיסור הוא ואם כר"ש אפי' להנר יהא מותר דהא מסתמא לאחר שכבה ה"ה המעשה:

אלא כן אנן קיימין. לאוקמי להאי עובדא דכר' יהודה הוו סבירא להו דהוא אוסר במוקצה מחמת מיאוס והנר מאוס הוא אבל הפומט שתחתיו אינו מאוס וטלטלוהו מתתת הנר:

תני. בתוספתא שם נר שהוא מונח וכו' וקס"ד דבעוד הנר דולק מיירי והיינו דקאמר ר' יוחנן ומתמה עלה דה"ז קרוב הוא לבא לידי חיוב דאם הנר נופל לפניו לפי שהוא מטה את הטבלא לצד זה ולסלקו א"כ כשמטה את הטבלא חייב משום מבעיר דבשעה שהוא מגביה הטבלא לפניו מטה השמן לפי הנר ומבעירו ואם לאחריו הוא יש בו משום מכבה בשעה שהיא מטה את הטבלא לאחורי הנר:

שמואל בר אבא. פירש זה לפני ר' יסא דבכבה הנר מיירי וא"ל תניח דעתך שהנחת את דעתי:

מה אנן קיימין. להאי ברייתא דטבלא ואליבא דמאן מיתנייא אי כר"מ אפי' טבלא תהא אסורה להטלטל דהא מיהת מיוחדת לנר שהוא אסור וכמ"ד לעיל דלר"מ אפי' מיוחדת לאיסור אסור ואי כר"ש הא אפי' הנר מותר לטלטל לאחר שכבה והכא על כרחך בשכבה מיירי כדאוקי לה שמואל בר אבא:

אלא. ע"כ דכאן כר' יהודה הוא דתני לה בברייתא דאית ליה מוקצה מחמת מיאוס והנר הוא מאוס וטבלא אינה מאוסה:

תני. בחדא ברייתא אם התנה עליו שלאחר שיכבה יהא מטלטלו מותר ומפרש לה אליבא דמאן אנן קיימין להא אי כר"מ ודאי לא מהני תנאה דהא מיהת מיוחד לאיסור הוא ואי כר"ש למה לי תנאה הא בלאו הכי מותר לדידיה לאחר שכבה:

אלא כן אנן קיימין כר' יהודה. ולקמיה פריך עלה:

דר' יודה אמר נר מאוס וכו'. לא גרסי' לזה ואגב שיטפא דלעיל טעו וקבעו כאן לזה:

מה חמית מימר כר' יודה אנן קיימין. מה ראית לומר כן ולאוקמי להאי דהתנה אליבא דר' יהוד' וכי שייך לתנאי בדבר שהוא מאוס הא מיהת נפשו קצה ממנו ומה מהני התנאי:

דתני נר שהוא מונח וכו'. כלו' דהשתא מסיק להא דקאמר דאי כר"מ אפי' התנה עליו אסור דלא תיקשי ומנא לך הא דילמא לר"מ מהני תנאי במוקצה הלכך מייתי ראיה מהא דתני בברייתא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו בשבת ובלבד שלא יתכוין וכו' ורב ושמואל תרווייהו פתרין להאי ברייתא דבשוכח מיירי ולא הוי הדלת בסיס לדבר האסור אלא דמקללין מאן דעבד כן ואמרו יכרת וגו' ומטעמא דאע"פ שאין מתכוין לכבות ולהבעיר מ"מ פסיק רישיה הוא ולכ"ע אסור. ומדפתרין לה לענין היתר טילטול הדלת דבשוכח מיירי ולא פתרי דמיירי שהתנה בכך שלא יהא בדיל מן הדלת לפתחו אחר שיכבה הנר אלא ודאי משום דמאן אית ליה כל המיוחד לאיסור אסור ואפי' בלא יחדו מתחלה לכל השבת לכך לא ר"מ הוא וכדאמרי' לעיל להאי מ"ד אליבא דר"מ הלכך רב ושמואל דסבירא להו כר' מאיר לא בעו לאוקמי כשהתנה ובלאחר שכבה הנר משום דלר"מ לא מהני התנאי דמיהת מיוחד לאיסור הוא והדרינן למאי דאקשינן כמאן אזלא האי ברייתא דאי כר"מ לא מהני התנאי ואי כר' שמעון לא בעי תנאי וכר' יהודה נמי לא מצית לאוקמית לה דאי משום דבמאוס מיירי מה מהני תנאי לדבר המאוס:

הוי מאן תנא וכו'. כלו' אלא ע"כ דהכי בעינן למימר מאן תנא להאי ברייתא דמהני תנאי ר' שמעון היא והא דפירכת אי רבי שמעון למה לי תנאי לא קשיא כדמסיק ואזיל:

אבל כוס וקערה וכו'. סיפא דהאי תוספתא דלעיל היא דקתני התם דבאלו אף על פי שכתב אסור ליגע בהן וקאמר ר' טבי בשם רב חסדא דאפי' כר"ש אתייא האי סיפא דהוא אמר תמן ברישא גבי נר שכבה מותר לטלטלו מודה הוא הכא באלו שהן עשויין להשתמש בהן לדבר אחר שהוא אסור אף לאחר שכבה שאם אתה אומר לו שהוא מותר חיישינן שאף הוא מכבה אותן כדי להשתמש בהן והשתא שפיר מוקמינן להאי דהתנה כר"ש וכגון בכוס וקערה ועששית דאם לא התנה עליהן אסור אפי' אחר שכבו אבל אם התנה עליהן מתחלה מותר דתו ליכא למיחש שמא יכבה אותן כדי להשתמש בהן שהרי התנה ואמר איני בודל מהן לאחר שיכבו ומסתמא בכה"ג יצפה עד שיכבו מאליהן ויהיה לו היתר להשתמש בהן כפי תנאו ולא יבא לידי איסור:

א"ר מנא וכו' מילתא באנפי נפשה הוא ואפלוגתא דבתוספתא דלעיל קאי וכלו' שבראשונה היינו אומרים דבמה פליגי בנר שכבה דלרבי שמעון מותר לטלטלו ואינך אסור:

בשגררו העכברים את הפתילה באפוצה ואפי' תימא וכו'. כלו' הא דמתיר ר"ש לטלטלו בהכי הוא דמיירי כשאין הפתילה בנר כגון שגררוהו עכברים אי נמי באפוצה שהיא נפוצה מן האפר שעליה דאי לאו הכי אכתי הוה אסור לטלטלו אפי' לרבי שמעון דהפתילה עם האפר שעליה מוקצה הוא דלא חזיא למידי:

ואפי' תימא בשלא גררוהו וכו'. כלו' ואי נמי דאפ"ת בשלא גררו את הפתילה וכן לא אפוצה היא הוה מוקמינן לה נמי שפיר כגון שיש עדיין בתוך הנר שמן דאגב דשרי לטלטוליה מחמת השמן שבתוכו דלא אקצי דעתיה מן השמן לאחר שכבה לר"ש שרי נמי לטלטל הפתילה:

תמן תנינן וכו'. זה הכל מדברי ר' מנא למאי דהוי סברי מימר מעיקרא וכלו' ומנא לן היא גופה דשרי לטלטל דבר המוקצה אגב דבר שאינו מוקצה משום דתמן תנינן ברישׁ פכ"א נוטל אדם וכו' ותני דבית רבי עלה דגם בכלכלה צריך שיהא האבן והאוכלין בתוכה ומטלטלה עם האבן אגב האוכלין שבתוכה ואם כן הכי נמי כן לר' שמעון הכי הוה בעינן למימר מעיקרא:

לא הוינן אמרין כלום. כלומר והשתא מדשמע להאי דר' רומנוס דלקמיה חזינן דלא הוינן אמרין כלום להאי דמעיקרא שהרי ר' רומנוס אמר שהוציא מחתה של בית רבי מליאה גחלים בשבת וכי אית לך מימר גבי גחלים אפוצות הן אלא בשיש לתוכן שמן בתמיה כלומר הא ודאי לא מצית מימר דהני גחלים אפוצות מעפרן היו דא"כ כבר כלו וכבו ומאי סהדותיה דר' רומנוס וכן וכי מוקמית לה דאלא שיש בתוך הגחלים שמן

מיירי אלא ודאי אפילו בשיש בהנר הפתילה ואינה אפוצה ולא נשתייר שמן כלום בהנר אפ"ה מתיר ר"ש לטלטלו כדמוכח מהאי עובדא דבית רבי דאל"כ האי עובדא כמאן הוא דאתיא:

אמר ר' אבהו. לעולם כדהוו אמרי מעיקרא דבשנשתיירשמן בנר מיירי וההיא דבית ר' ל"ק דקיימתי' דקדשים של בושם היו בה ממה שנשתיירו מן המוגמר שהניחו בה מע"ש וטלטלוה עם הגחלים אגב קרשים של בושם שבתוכה והויא כהאי דנר שכבה ונשתיירו בו שמן ולר"ש:

תרבוס. הוא כמין ארגז שמשימין בו הבגדים בפ' כ"ד דכלים שלשה תרבוסין הן:

אסור לטלטלו. דמחמת כבודו קובע לו מקום ילאו דעתו לטלטלו:

הורי ר' אמי מותר. לטלטלו. וכן ראה ר' ירמי' לאלו שבב"ה הגדול שהן מטלטלין אותו ולא מיחו בידם:

עד שלשה ככסא וכו'. לקמן מפרש לה לענין מאי איתמר להאי דסולם והשתא קאמרו על האי דתרבוס דעד שלשה חויקין הרי הוא ככסא ומותר לטלטלו מכאן ואילך כסולם:

מאן דשרי. אם הוא ככסא כר"ש דמתיר לגרור כסא:

דתני. בתוספתא סוף פ"ב דביצה לא יגרר וכו' ור"ש מתיר התם באלו דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר:

מודין חכמים וכו'. הובא מזה לעיל בפרקין בהלכה ג' וכך הוא בסוף פ"ב דביצה ולעיל פירשתי:

ר' הונא בשם ר' לענין שבת איתאמרת. השתא מהדר לפרושי להא דבית ר' ינאי דלעיל דאמרו עד שלשה ככסא מכאן ואילך כסולם דלענין שבת איתמר וכעין דאמרינן לעיל לענין טלטול התרבוס ואם יש לו יותר משלשה חיוקים כסולם הוא ואסור לטלטלו וכן נמי מיתפרשא לענין שבת להאי דתנינן בפ' חלון גבי כותל שבין ב' חצירות דסולם המצרי ממעט ואיזהו כל שיש לו ג' חווקים וככסא הוא וסולם הצורי שהוא שיש לו ד' חווקים איני ממעט לגובה הכותל דלא מבטל ליה לגביה דכותל. וכן פליגי בהאי תלמודא בה בריש פ' חלון. וגרסינן להא נמי בהאי תלמודא פ' חזקת הבתים בהלכה ח':

לענין חזקות איתאמרת. כדתנינן התם סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה:

לענין טומאה איתאמרת. וזהו כהאי דתנינן בפכ"ב דכלים כסא שניטלו שנים מחפיו. והן הן החווקים של הכסא. ר"ע מטמא וחכמים מטהרין ועד שלשה יש לו דין כסא לענין טומאה מכאן ואילך אינו עומד לישיבה אלא דין סולם יש לו וכל זמן שראוי לתשמישו מקבל טומאה כדין הסולם:

מנורה קטנה מותר לטלטלה. כשלא הדליקו בה דאלו הדליקו הא ר' יוחנן פסק לעיל כר"מ:

ולא כלי הוא. ולא כל מה שבבית מוכן הוא. ומאי קמ"ל מהיכי תיתי יהא אסור לטלטלה:

תיפתר שלקחה עמו לסחורה. א"נ שבאת לידו ע"ש עם חשיכה ולא היה דעתו עליו מבעוד יום:

ולא שמעית מיניה כלום. כלומר דלא תשמע מינה לדייק עליו דר' יוחנן דאיצטריך דמהו דתימא לא הוה דעתיה עליה כלל קמ"ל דמכיון דזוטא היא דעתו עלה:

הלכה ח

נותנין. בשבת כלי תחת הנר לקבל נצוצות הנופלות ממנו ואין זה מבטל כלי מהיכנו מפני שהנצוצות אין בהן ממש:

ולא יתן לתוכו מים. לתוך הכלי שתחת הנר מפני שהוא מכבה הנצוצות שנופלין בו ואפילו מערב שבת אסור ליתן מים לתוך כלי הזה מפני שמקרב כיבוי הנצוצות אבל תחת השמן שבנר מותר ליתן מים מע"ש שאינו אלא להגביה את השמן ואין כאן גרם כיבוי כלל ואפילו למאן דאוסר גרם כיבוי שהרי אפי' לא יתן מים כשיכלה השמן תכבה הפתילה ואין נתינת. מים ממהרים הכיבוי:

הכא את אמרת אין נותנין כלי תחת הנר. לעיל במתני':

לקבל נצוצות. כלומר דמשמע דאף לקבל נצוצות ולא עם השמן אסור והכא את אמר נותנין וכו' לקבל ניצוצות. והא דכתב כאן ולא יתן לתוכו מים וכו' ט"ס ואגב שיטפא הוא. ומשני כאן ברישא שיש לו צורך בשמן ולפיכך אסור כדפרישנא לעיל אבל כאן הרי אין לו צורך בניצוצות לפי שאין בהן ממש ולא הוי מבטל כלי מהיכנו:

ולא יתן לתוכו מים וכו'. דר' יוסי היא בפ' כל כתבי דגרם כבוי אסור וקאמר הש"ס הא דאמר ר' יוסי. היינו ר' יוסי אמורא. דבעי לאוקמא להא דר' יוסי ורבנן דפליגי גבי דליקה:

דהוינן סברין מימר מה פליגין ר' יוסי ורבנן. כצ"ל:

בשעשה מחיצה של כלים. כלומר אם המים בכלים הן דרבנן לא חיישי שמא יתפקעו ור' יוסי חייש אבל אם עשה מחיצה של מים וכגון ששפך מים לפני הכלים כשאחז בהן את האור לא פליג משום דלכ"ע גרם כבוי אסור אבל מן מה דאמר וכו' ומוקי להמתניתין דהכא כר' יוסי דפ' כל כתבי א"כ ש"מ דאפילו עשה מחיצה של מים ממש פליגי רבנן דס"ל כל גרם כבוי מותר כגוונא דמתני' דידן ולפיכך מוקי לה כר' יוסי:

הדרן עלך כירה שהסיקוה

פרק ד

הלכה א

מתני' **במה טומנין וכו'**. לפי שאמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעוד יום כשמסלק הקדירה מע"ג האש אסור להטמין אותה בדבר המוסיף חמימות משום גזירה שמא ירתיח כלו' שמא יהא התבשיל שבקדירה רותח הרבה בשבת ויצטרך הוא לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה אותה בשבת ונמצא שזה הוא טומן בדבר המוסיף הבל בשבת ואסור מן הדין היא ולפיכך גזרו שלא יטמין אפי' מבע"י בדבר המוסיף הבל ואע"פ שמן הדין היה מותר שהרי מותר להשהות הקדירה ע"ג האש בשבת בדבר דליכא גזירה שמא יחתה בגחלים כגון שלא נתבשל כלל או אפי' בתבשיל שבישל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו כדפרישנא בריש פרקין דלעיל ומ"מ בהטמנה גזרו אף מבעוד יום מטעמא דאמרן ובבין השמשות התירו להטמין אפילו בדבר המוסיף הבל כדתנן לעיל סוף פ"ב ספק חשיכה וכו' וטומנין את החמין וסתמא קתני דמשמע אפילו בדבר המוסיף הבל מותר והטעם משום דבין השמשות ליכא למגזר שמא ירתיח התבשיל שבקדירה לפי שסתם קדירות בבין השמשות רותחות הן. וכלו' שכבר נגמרה רתיחתן ונחו מבעבועין וכיון שנחו שוב אין מרתיחין. בשבת אסרו להטמין אף בדבר שאינו מוסיף הבל ואע"פ שמן הדין היה זה מותר שהרי אינו אלא כמקיים החמימות ואיננו מוסיף אפ"ה אסרו חכמים מטעמא שמא יטמין ברמץ חם וזה נמי אינו אלא כמקיים החמימות ואינו מוסיף אלא שמא ישארו גחלים באותו רמץ ויחתה אותן תחת הקדירה ודבר זה לא מיקרי גזירה לגזירה דלא הוי אלא חדא גזירה שגזרו שמא יחתה כדי לקיים הגזירה שמא יטמין ברמץ והשתא אחרי שאמרו חכמים דברים הללו בענין הטמנה שואל התנא במה וכו' לפרש איזה היא מהדברים המוסיפין הבל ואיזה היא מהדברים שאינן מוסיפין:

לא בגפת. הוא פסולת ונכלל בשם גפת פסולת של זיתים או של שומשמין ששתיהן מוסיפין הבל הם:

ולא בזבל וכו'. שכל אלו מוסיפין הבל בין הן לחין ובין הן יבשים:

לא בתבן. מפרש בגמרא הכא דהאי לא בתבן לא קאי אהא דמסיים בזמן שהן לחין וכו' אלא דהתבן דרכו להשים אותו מן הצד סביבות הקדירה וקמ"ל דאם הניח הקדירה על דבר המוסיף הבל כגון על הגפת וכו' ונתן התבן מכאן ומכאן אסור ואע"פ שאין הקדירה כולה טמונה בדבר המוסיף הבל אבל התבן בעצמו אינו מהדברים המוסיפין הבל אלא הכל לפי מה שהוא ואם נתלחלח הרבה א"כ הרי הוא בכלל לא בזבל שאמרו:

ולא במוכין וכו' בזמן שהן לחין. אלו שלשתן דוקא כשהן לחין ואפי' הן לחין מחמת עצמן כגון המוכין והוא הצמר שבין ירכות הצאן והסמוכין לאליה והן מוסיפין הבל וכן כל דבר רך כגון הכא מבלויי הבגדים וכן אותן שממלאין בהם הכרים והכסתות ודומיהן נקראו מוכין והזגין הן קליפי הענבים ואלו כשהן לחין אין טומנין בהן בזמן שאסרו לטמון בדבר המוסיף הבל וכשהן יבשין טומנין בהן:

טומנין בכסות וכו'. שאלו אין מוסיפין הבל אלא שמשמרין לקיים החום שלא יצטנן:

ובנסורת של חרשים דקה. זהו הדק הדק שניפל מן הנסרים כשמגררין אותן במגירה:

ור' יהודה אוסר כשהיא דקה. לפי שנכבשת היא ומוספת חמימות כשמטמין בתוכה. ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **לפי שהדברים הללו וכו'**. כלו' דמפרש להא דקתני אין טומנין בהן סתם דמשמע דאפילו מבעוד יום אין טומנין בהן וכדרך הטמנה שטומנין מערב שבת בעוד יום גדול לקיים התבשיל לשבת ואסרו בדברים הללו לפי שהן רותחין מצד עצמן ומרתיחין את הקדירה הרבה וכשרואה שהן מרתיחין חושש שלא יתקלקל התבשיל והוא נוטלן מעל הקדירה כדי שיהו הן תשים ושיחלשו מעט מרתיחתן כשהן לתוך ידו ואחר כך מחזירן בשבת ולכסות את הקדירה בתוכן שלא תצטנן ונמצא כשהוא מחזירו הן מוסיפין רתיחה בשבת והוי כמטמין בדבר המוסיף הבל בשבת ולפיכך אסרו לטמון בהן אפילו מבעוד יום וזהו ממש כדפרישית במתני':

וכר"א בן עזריה וכו'. כלומר דאתיא האי דינא דמתניתין ולפי טעמא דאמרן כהאי דאשכחן דקאמר ר"א בן עזריה במתניתין דלקמן גבי טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן בשבת אם לא יחדן להטמנה לפי שמוקצות הן וכיצד הוא עושה בשבת אם טמן בהם והרי אינו יכול לטלטלן מעל הקדירה נוער את הכיסוי של קדירה שהכיסוי יכול הוא ליטלו ואע"פ שהן עליו מפני שתורת כלי עליו ור"א בן עזריה חושש שמא כשיטול את הכיסוי תקלקל הגומא והיא מושב הקדירה וכשיבא להחזיר אינו יכול לפיכך קאמר דמטה הקופה של גיזי הצמר שהקדירה בתוכה על צידה ונוטל הקדרה. וחכמים אין חוששין לכך אלא נוטל ומחזיר כל זמן שלא נתקלקלה הגומא אלמא דלכ"ע נוטל ומחזיר הוא בשבת ול"פ אלא בחששא שמא תתקלקל הגומא ושמעי' מיהת מהאי דגיזי צמר דלפעמים איכא חששא משום החזרה דמותרת בשבת ושלא יבא לידי איסור אחר והיינו דקאמר הכא וכר"א בן עזריה ולומר דאף בדיני דגיזי צמר פליגי רבנן עליה ולא חששו שמא תתקלקל הגומא מודו ליה הכא דאיכא האי חששא אם אתה מתירו לטמון בדבר

המוסיף הבל מבעוד יום זמנין דאתי לידי איסורא כשיצטרך ליטול אותן ואח"כ יחזור הקדירה לתוכן וכדאמרן:

וכרבנן דתמן. של בני בבל דאינון אמרין אם היתה יורה מותר והיינו שאם כיסה במיחם והוא יורה של נחשת ע"ג הקדירה הטמנה כגון זו מותרת מפני שאינה אלא כדי לקיים החמימות ואינה מוספת ובכה"ג ודאי נוטל הוא היורה מעליה ומחזיר ע"ג בשבת וכלומר דאתייא שפיר האי סברא שאמרנו אף לרבנן דתמן שהתירו ביורה ומשום דליכא למיחש למידי אבל כל היכא דאיכא למיחש שאם יחזור בשבת תוסיף בחמימות אסור ולפיכך טעמא דאמרי' באיסור הטמנה מבעוד יום בדברים המוסיפין הבל כנ"ע אתיא:

ותמן תנינן וכו'. כלומר והא דתניינן תמן לעיל בסוף פ"ב ספק חשיכה טומנין וטעמא מפני שעדיין לא חשכה הא אם חשיכה אסור לטמון ומשמע דבכל מילי אסור לטמון דכמו דתנינן סתמא טומנין בבין השמשות ומשמע אפי' בדבר המוסיף הבל כך דייקינן הא אם חשיכה אסור לטמון בכל ואפי' בדבר שאינו מוסיף הבל וטעמא מאי הא מדינא ודאי אין כאן איסור לטמון אפי' בשבת בדבר שאינו אלא כמקיים החמימות ואינו מוסיף יותר ופליגי אמוראי בהך טעמא:

תמן. בבבל אמרין מפני ביטול בית המדרש שהיו נוהגין בלילי שבת אחר התפלה לדרוש לפני העם בדיני שבת ואם תתיר לטמון בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל יניח מלעשות כן מקודם שחשיכה שיאמר עדיין יש שהות להטמין בדברים האלו אף משחשיכה ויבא לידי ביטול בית המדרש שמתוך כך ימנע מלילך לשמוע הדרשה:

ר' בא אמר מפני החשד. כלומר שחושדין אנו אותו שלא יעשה כל צורכו לכבוד השבת מבעוד יום שאם אתה מתירו לעשות כן בשבת יסמוך על כך ואף הוא אינו עושה כל צורכו ומבעוד יום וכו':

מה נפיק מן ביניהון. דהני טעמי סוף סוף לתרוייהו אסור וקאמר לטמון את השלג והצונן איכא בינייהו וכלומר להטמין דברים הקרים כמו השלג וכיוצא בזה שטומנין אותן להפיג צינתן ושלא יעשו כמו כפור וגליד דלדברי ר' בא דקאמר טעמא מפני החשד באלו ובכיוצא בהן ולא שייך חשדא ולמימר בהו דמתוך שאתה אסרו משחשיכה יעשה כל צרכו מבעוד יום שהרי אין לי לעשות ולהתעסק בהן כלום אלא שנוטלן ומטמין אותן שלא יהיו צונן הרבה לעת הצורך ולא איכפת לן למיגזר בהו אבל לטעמא דרבנן דתמן אף הצונן אסור להטמין בשחשיכה דהא מיהת מפני ביטול בית המדרש איכא:

אסרו טמינה וכו'. מילתא באנפי נפשה היא וכלומר דאע"ג דהטמנה ושהייה ע"ג כירה תרתי מילי נינהו אפ"ה כחדא מילתא דתליא באידך הוי ואסרו זה מפני זה שאסרו

הטמנה בשבת ואפי' בדברים שמן הדין היה מותר מפני השהייה ע"ג הכירה שאם אתה מתירו בהטמנה אף הוא יבא להשהות קדירה ע"ג האש בשבת שיאמר מה לי כך ומה לי כך וכן להיפך שאם אתה מתירו בשהייה בכירה ע"ג האש יבא לידי הטמנה בשבת ואף בדברים שהן מוסיפין הבל ולא יבחין בין דברים המותרים לבין דברים האסורים ולפיכך חששו להחמיר בזה מפני זה:

אסרו כירה וכו'. וכן בשהייה גופה אסרו זה מפני זה:

חזרו והתירו חמין מפני שהחמין שהוחמו כל צרכן מצטמק ורע להן הוו ולא חיישי' שמא יחתה:

תני אין טומנין ברמץ. חם בשבת שמא נשארו בו גחלים ויבא לידי חיתוי:

הדא אמרה. דדוקא ברמץ רותח היא דאסרו כדאמרן אבל אפר כירה שצנן מותר לטמון בו וכלומר שאפילו בשרוצה לטמון בדבר המוסיף הבל אם נותן ע"ג אפר שצנן מותר דאי באפר שצנן בלבד פשיטא דמותר ומאי קמ"ל וכן מוכח מהאי עובדא דלקמיה:

כהדאי. עובדא בברתיה דר' ינאי שהיתה משמשת בשירות לפני אביה ומעלה לפניו תבשילין רותחין בשבת ושאלה היאך עשתה ואמרה לו במרא וגופתא כלומר שטמנה הקדירה בגפת ומפני שלא תוסיף בחמימות לקחה אפר הכירה שנצטנן במרא והיא הכלי שחותין בו האפר ונתנה עליה ואמר לה לא תעשה כן בפעם אחר אלא תתן האפר במרא לתוך קופה אחת ותשים הקופה על הגופתא משום שר' ינאי היה חושש אם מתיר אותה באפר כירה תבא לעשות כן ברמץ חם ואמר ר' זעירא עלה כהדא דר' חנינא דלקמיה פליג על ר' ינאי דדריש ר' אחא בשם ר"ח דדוקא בכה"ג הוא דאסור אם הגפת מלמטן ובתבן היה נותן מכאן ומכאן דזה מוסיף הבל והתבן אינו מניחו להצטנן אבל עפר שצנן ונותן סביבות הקדרה ואע"פ שהקדרה ע"ג דבר המוסיף הבל הוא מותר משום שהאפר מצנן אותה וכהאי דר"ז דלעיל:

ומודה בה ר' ינאי. כלומר ואף ר' ינאי מודה דמותר מדינא אלא שרצה להחמיר על עצמו:

בללן מה הן. אם בלל דברים המוסיפין הבל עם דברים שאינן מוסיפין מהו להטמין בהן:

נשמענה מן הדא דקתני בסיפא טומנין בכסות וכו'. ואי ס"ד מותר לישמעינן רבותא טפי דאפי' בדבר המוסיף הבל אם בללו בדבר שאינו מוסיף הבל מותר אלא ש"מ דאסור:

דתימר וכו'. אטומנין בכסות וכו' הוא דקאי דדוקא כשלא רבה רקביבותן מחמת יושנן דמסתמא בכה"ג הוא דאיירי אבל אם רבה רקביבותן מוסיפין הבל הרי הן כזבל ואסור לטמון בהן:

ולא בחול. משמע דחול מוסיף הבל. ופריך תמן תנינן בסוף מכילתין גבי מת בשבת ומטילין אותו על החול בשביל שימתין שתהא לחלוחית נכנסת בו ויתקיים אלמא חיל מצנן הוא ומשני דהאי חול תרתי הוא דעבד בדבר רותח מרתיח הוא ביותר ובדבר הצונן מצנן הוא ביותר:

ההן תבן בעל פקדון הוא. כלומר התבן הזה דומה הוא לבעל הפקדון דכמו שאתה נותן לו לפקדון הוא. מחזיר לך כך הוא התבן דמצד עצמו אינו מוסיף שום חמימות אלא אם אתה נותנו סביבות הדבר חם שומר את חומו ואם הדבר מוסיף הבל הוא אסור וכהאי דר' חנניה דלעיל ואם לאו אינו עושה כלום:

כל דבר שמרחיקין אותו מן הכותל. כדקחשיב בפ' לא יחפור אין לטמון בו מפני שמוסיפין הבל ומהאי טעמא נמי מרחיקין מן הכותל של חבירו שלא יקלקל הכותל:

אמר ר' יוסי מן מה וכו'. ר' יוסי לא פליג אלא דהכי קאמר א"כ מן מה דתנינן תמן והיינו בפירקין דקאי בפ' לא יחפור הלכך קאמר דתנינן תמן מאלו דברים שטומנין בהם לפי שאין מוסיפין הבל והדא אמרה דנמי אין מרחיקין אותן מן הכותל ומשום דר' חגיי מקשי עלה אשמעינן ר' יוסי דאין מרחיקין אותן:

והתני. המשכיר בית לחבירו לא יעשנו אותו השוכר אוצר של תבואה:

וליידא מילה. ולאיזה דבר וכלו' ומ"ט דהאי מילתא לאו מפני המון של התבואה שמקלקל את הכותל והרי תבן אחד מן הדברים שטומנין בו וכדאמרינן לעיל דתבן כבעל פקדון הוא ודקתני במתני' לא בתבן היינו דוקא אם נותן אותו סביבות דבר החם וקשיא לר' יוסי דקאמר דדבר שטומנין בו אין מרחיקין אותו מן הכותל של חבירו. ומשני ר' חנניה דהתם טעמא הויא מפני העכברים שבאין לאכול את התבואה ומקלקלין את הכותל:

אם מפני העכברים. מאי אריא דקתני אוצר של תבואה ניתני אוצר של כל דבר שהעכברים אוכלין אותו וא"כ צריך השוכר הזה להזהר שלא ישתמש בשום דבר שהעכברים באין עליו בתמיה:

הוי יאות קשי ר' חגיי. על האי דר' יוסי דע"כ טעמא דתבואה מפני המוץ הוא:

התיב ר' שמי. על הא דקאמר כל דבר שמרחיקין וכו' הרי סלעים דקתני בפ' לא יחפור דמרחיקין אותן מכותל חבירו וא"כ מעתה אסור לטמון בהן ואמאי לא קתני הכא במתני' לסלעים:

אמר ר' יוסי. דמסלעים לא קשיא מידי דלא משום שהסלעים מרתיחין תני התם דמרחיקין אלא הטעמא מפני שהן מעלין חלודה ועושין עפר תיחוח במה שמתפזר

מהחלודה וכשהן סמוכין לכותל מלקין ומקלקלין את יסודות הכותל. והכי משני לה נמי בריש פ' לא יחפור:

והא תני. בחדא ברייתא אין טומנין בסלעים אלמא דמוסיפין הבל הן. ומשני תיפתר בסלעים של כסף דהן מתחממין כשהן צבורין יחד ומוסיפין הבל:

אמר רב חסדא. דלא פליגי מ"ד טומנין בשל זהב ובשל נחשת שאין דרכן להתחמם ומ"ד אין טומנין בסלעים של כסף:

לא סוף דבר לחין. אמתני' מהדר הא דתני דאין טומנין בהן בזמן שהן לחין לאו דוקא לחין ממש אלא אפי' היו יבשין ונתלחלחו מוסיפין הן הבל:

מן איליין מוכין. כלומר ודבר זה שמעינן מאלו מוכין דקתני אין טומנין בהן בזמן שהן לחין וכי מוכין לאו כיבשין שנתלחלחו הן שהרי הצמר וכיוצא בו שהן בכלל מוכין יבשין הן בתחלה אלא דמיירי שנתלחלחו וקאמר אין טומנין בהן:

הדא אמרה. מדקאמר יבשין שנתלחלחו אין טומנין ש"מ:

ההן דכמר איידה. מי שמאסף לטמון בזה שמנו חכמים שטומנין בהן כשהן יבשין צריך מחסרתיה ציבחר שלא ימלא על גדותיו אלא שיהא פחות מעט ממקום הקדירה שטומן בהן. דכמר מלשון כומר של ענבים הוא:

דהוא אתי מיסב והיא שפכה ומרתיחה. כלומר דאם ימלא אותן סביבות הקדירה כשבא ליטול הקדירה מהן והיא נשפכת ומוספת רתיחה כשיחזור אותה לטמון בהם שהרי יבשין ונתלחלחו הן. ויש לפרש נמי דאקדירה קאי שלא ימלא אותה ממש אלא פחות מעט ממה שהיא מחזקת שאם ימלאנה כשיטול אותה היא נשפכת ויהא אסור להחזיר ולטמון בהן לפי שנתלחלחו:

תמן תנינן בפ"ט דכלים חרסין שנשחמשו בהן משקין טמאין ונפל לאויר התנור הוסק התנור טמא שסוף המשקה לצאת וכן בגפת חדשה וכו' ומפרש דקדשה בתוך י"ב חודש וכו'. ואיידי דאיירי במתני' בגפת מייתי לה הכא:

טומנין בכסות וכו' הדא דתימר וכו'. כדלעיל:

אנן תנינן. במתני' נסורת של חרשים ותני דבית רבי נעורת של חרשים ש"מ דהיא הדא והיא הדא דהיינו הך הנסורת שנוערין מהן כדפרישי' במתני':

הלכה ב

מתני' **טומנין בשלחין**. בעורות. והפשיט תרגומו וישלח:

ומטלטלין אותן. זהו דין בפ"ע שמטלטלין השלחין בשבת לעולם בין שהן של בעל הבית בין שהן של אומן לפי שאינו מקפיד עליהן:

בגיזי צמר. טומנין בהן לפי שאינן מוסיפין הבל ואין מטלטלין אותן בשבת לפי שהוא מקפיד עליהן והוי מוקצה מחמת חסרון כיס ואם התקינן לתשמיש מותר לטלטל אותן ואפילו הן של אוצר:

כיצד עושה. אם הטמין באותן שאסורין לטלטל בשבת והוא רוצה ליטול את הקדירה:

נוטל. או נוער את הכיסוי מעל הקדירה לפי שהכיסוי תורת כלי עליו והגיזין נופלות ונוטל את הקדירה:

קופה מטה על צידה ונוטל. כשבא ליטול את הקדירה מתוך הקופה של גיזי צמר מטה אותה על צדה ונוטל דר"א בן עזריה חושש שמא יפלו הגיזין ותתקלקל הגומא של מושב הקדירה ולא יוכל להחזיר את הקדירה שהרי אין לו לטלטל הגיזין כדי לתקן את הגומא וחכמים אומרים נוטל ומחזיר דלא חיישינן לכך ומודים שאם נתקלקלה הגומא שאינו יכול להחזיר והלכה כחכמים:

גמ' **הדא דתימר**. דמטלטלין בשלחין בנתונין אצל בעל הבית דדעתו להשתמש. בהן אבל בנתונין באפותיקי והוא האוצר ונתונין לסחורה לא בדא התירו לטלטל דקסבר האי מ"ד דהואיל ונתונין באוצר או שעומדין למלאכה כגון של אומן קפיד עלייהו ואסור לטלטלן:

בגיזי צמר וכו' הדא דתימר. דאסור לטלטלן כשהן נתונין באפותיקי אבל בנתונין אצל בעל הבית שהתקינן לתשמישו לא בדא אסרו לטלטל ולהאי פירושא איכא למימר דר' יוחנן פליג על הא דקאמר ר' יונתן בשלחין דאי מודי ליה א"כ מאי איכא בין שלחין לגיזי צמר:

פורשין מחצלת ע"ג שייפות שורות של לבנים בשבת. ואע"ג דעומדות לבנין הם לא הוי כמבטל כלי מהיכנו לפי שהן ראויין לישב עליהן ודעתיה עלייהו:

אני לא שמעתי מאבא. הא דלקמן ואחותי אמרה זה לי משמו שביצה שנולדה ביו"ט ואסור לטלטלה משום מוקצה סומכין לה כלי מצידה בשביל שלא תתגלגל ותשבר אבל אין כופין עליה את הכלי משום דחייש שמא מתוך כך ינענע את הביצה היא אסורה בטלטול:

ושמואל אמר. אף כופין עליה את הכלי. ולא חייש לכלום:

אמר ר' מנא דאפי' לשמואל ובלבד שיהא נזהר בשעת כפיתו שלא יהא הכלי נוגע בגופה של ביצה דזה ודאי אסור לכ"ע:

תני ר' הושעיה נחיל של דבורים. נחיל כמו חיל והן שוכנין במקום אחד פורסין עליהן סדין בשבת בחמה וכו':

מה כרב. ושואל הש"ס מה ס"ל לר' הושעיה אם דעתיה כרב דקאמר לעיל פורסין מחצלת ע"ג לבנים וה"ה ע"ג נחיל של דבורים ואע"ג דמוקצין הן דקס"ד שפורסין הסדין עליהן ממש ואי כשמואל הא בעינן שלא יגע בהן כדקאמר ר' מנא אליבא דשמואל:

כשמואל. כלו' לעולם אפי' לשמואל שפיר הוא דכאן בנחיל של דבורים מלמעלן איירי כאן בהאי דביצה מלמטן שכופה הכלי ע"ג הביצה שמונחת על הקרקע ולהכי קאמר שצריך ליזהר שלא יהא נוגע בגופה של ביצה:

חפי לסוטות. חפי כמו דפי ולסוטות הן ליחות הקצרים שנותנין אותן על הקורה שהוא מכותל אל הכותל ואסור לטלטלן שהן עומדות לבנין ואינן ראויין לישב עליהן:

מצדתא הוא פריסן והוון משטרפן גו שימשא. מצודות היו פרושין על הקרקע לייבשן והיו נשרפין מחום השמש ואתון ושאלין לרב מהו לטלטלן בשבת ואמר להן תשבו עליהן שיהיו נתונין תחת ראשיכם לשכב עליהן ועי"כ שרי לכון לטלטלן:

שתישב עליהן מאתמול. דוקא לצורך איזו דבר אז מותר לטלטלן:

לסדרא למדרש של בר עולא שהיה שוכן שם והוה תמן וכו':

מוכין שחשב עליהן מאתמול. ליתן אותו לתוך הכר או לתוך הכסת:

צבר של קורות. שהן צבורות במקום אחד ועומדות לבנין וחישב עליהן מאתמול לישב עליהן:

ר' יוסי וכו'. אמר זה בשם ר"ח ואמרי לה ר' יעקב בר אחא דכך אמר ר' ישמעאל בר ר' יוסי אבא שלחא הוה אומן לעבד עורות והוה אמר לנו קשרו לכם ראשי גיזיות מע"ש ותחשבו עליהן ואתם וכו' והקפיד לו' קשרו ראשי גיזיות והן במקום שהעורות נגזזות בראשיהן מן הצמר משום דקסבר דצריך מעשה עם המחשבה והלכך אמר קשרו שבראשיהן נוח הוא לקשרן:

חזקיה אמר אפילו מלן. כלו' אפי' הן מלאין צמר וא"צ בראשי גיזיות דקסבר אין צריך קשירה ובמחשבה בלחוד סגיא:

חריות של דקל. שפיסלן והתקינן לשכיבה א"צ קישור לקשרן יחד דבמה שפיסלן סגי וראויות הן לכך ומותר לטלטלן אבל אם התקינן לאהלים והרי זה לדבר שאינו יכול לעשות בשבת צריכות קישור עם המחשבה שמחשב עליהן לישיבה בשבת:

בין לשכיבה וכו'. דקסבר שצריך מעשה עם המחשבה ובשעת המחשבה:

ולא דמי קישוריה דרב וכו'. כלו' דלא תימא דפליגי בקשירה לחוד דמר סבר דאם התקינן לשכיבה לא בעינן קשירה ומר סבר דבעינן קשירה דתרווייהו חדא מילתא היא אלא דאף בקשירה גופה איכא בינייהו דלא דמי מה דרב דקאמר דצריך קשירה אם התקינן

לאהלים להא דקאמר רב אבא דאף אם התקינן לשכיבה צריכות קשירה דהאי קשירה לאו כהאי קשירה הוא כדמסיק ואזיל:

קישוריה דרב באהלים. לדידיה אם הן מיוחדין לאהלים בהא הוא דקאמר דצריכות קשירה ואם כן עד שיקשור את כל הקוצים שבהחריות דבתחלה כשיחדן לאהלים לא היה מקפיד על הקוצים שיוצאין מהן ועכשיו שמחשב עליהן לשכיבה צריך לקשור את כל הקוצים שבהן דאל"כ אינן ראויות לשכיבה או לישיבה:

קישוריה דרב אבא בכלים. כלו' אבל לקישוריה דרב אבא דקסבר אף שהן מיוחדין לכלים כגון לשכיבה וכיוצא בזה לשאר צרכיו דחד דינא אית להו לדידיה ולא לאהלים אעפ"כ צריכות קשירה בשעה שמחשב עליהן ואם חישב עליהן לצורך כלי או להשתמש בהן איזה דבר שיהא מותר לטלטלן א"כ עד שיהא עליהן תורת כלי סגי ולא טפי ולא בעי עד שיקשור את כל הקוצין שאם אומר את שאפי' לרב אבא עד שיקשור את כל הקוצין שבהם א"כ אין לך מעשה גדול מזה ולמה לי מחשבה דלגוונא דאיירי ר' אבא במעשה כי האי לחוד סגי להתיר טלטול אלא ודאי דלדידיה א"צ עד שיקשור את כל הקוצין ומכיון שקשרן שיהא עליהן תורת כלי סגי והשתא ל"ק דלמה לי מחשבה משום דהא מיהת לאו כלי ממש הן דאכתי לא קשר את כל הקיצין שבהן:

עריבת הירדן. ספינה קטנה כעריבה ועוברין בה את הירדן ולמה היא מקבלת טומאה הלא ספינה שבים ובנהר טהורה שאינה עשויה להטלטל ביבשה:

מפני שממלאין אותה פירות. ומוליכין אותה לפעמים מן הים ליבשה וא"כ מיטלטלת טל היבשה היא:

הרי גידודייא דאשקלון. שהוא יושבת על חוף הים והיה שם גידודי על שפת הים ויושבין עליהן בשבת ואע"פ שאינן מתוקנין לכך. ומשני שנייא היא התם שמקצתן בתוך הים ומקצתן ביבשה ואין ראויות לדבר אחר והלכך א"צ להתקינן לישיבה:

אתיא דר' בא בר חנה. דקסבר עד שיקשור ויהא עליהן תיאר כלי כהאי דר' חנינה דקאמר בהאי עובדא דלקמיה בשם ר' יוחנן דעד שיהא עליהן תואר כלי אמר להן רבי:

עולין היינו וכו'. ופליגי אמוראי היאך אמר להם דר' חנינה דידיה אמר דכך אמר להם בחרו לכם וכו' דבהא לחוד סגי ור"ז אמר דעד שיקרדם בקרדום ולהתקינן אמר להם וחברייא אמרי עד שישפשף אותן אמר להן. וציפוראי אמרי עד שיחשוב עליהן לישיבה למחר אמר להם ור' יוחנן אמר וכו' והיינו כר' אבא בר חנה:

אשכחת אמר. נמצינו למדין דרב אבא בר חנה ור' יוחנן ור' יונתן דאמרי לעיל לעולם אל ימנע אדם עצמו וכו' ודרש ר' חנינה דחריות שגדען לעולם צריכות קישור בחדא שיטתה קיימי:

רבי. דאמר לעיל חריות שגדען לשכיבה א"צ קישור ור' זעירא דקאמר בעובדא דרבי דבתיקון לחוד סגי ור' ישמעאל בר' יוסי דאמר לעיל אבא שלחה הוה וכו' נמי בחדא שיטתא קיימי דאע"ג דר' ישמעאל בר' יוסי קאמר שקשרו לכם ראשי גיזוית אמר להם מ"מ שמעינן דבחדא תקנתא לחוד סגי ובדבר שכבר התקינן א"צ קישור:

ציפוראי. דקאמרי בעובדא דרבי דעד שיחשוב מאתמול אמר להם ור' יוסי בן שאול ור' חלפתא בן שאול דקאמרי לעיל במוכין ובצבור של קורות דבמחשבה מאתמול בלחוד סגי נמי בחדא שיטתא קיימי ולחברייא דקאמרי בעובדא דרבי עד שישפשף אמר להם לית להון זוג לסברא דידהו:

הלכה ג

אם לא כסהו מבעוד יום. להקדירה לא יכסנו משתחשך דהוי כמטמין בשבת ואסור אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל:

כיסהו. מבעוד יום ונתגלה בשבת מותר לכסותו שהרי אינו מוסיף ממה שהיה:

ממלא את הקיתון. מים ונותן תחת הכר או תחת הכסת בשבת שאין הטמנה בצונן וכן אם פינה חמין מן הקדירה לתוך הקיתון או לתוך כלי אחר מותר להטמין אותו הכלי בשבת בדבר שאינו מוסיף חמימות שלא אסרו להטמין בשבת אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו אבל אם פינוהו מותר:

נטלו מבע"י וכו'. גרסי' להא לעיל בפ' כירה בהלכה א' גבי שהייה וכן הכא לענין הטמנה ואם קידש עליו היום בעיא דלא איפשטא היא כדלעיל:

אם נתקלקלה הגומא. כשנטל הקדירה מגיזי הצמר אסור להחזיר לד"ה כדפרישית במתני':

ומכירה לכירה מותר. להחליף מן ההיא וכו' כדאמרי' לעיל בפ' כירה שם:

מכירה לטמינה אסור. להחליף וכן מטמינה לכירה דלפעמים לזה חום מרובה מזה אבל מטמינה לטמינה במקום אחר צריכה לן דמספקא להו בכה"ג:

נתגלה. המיחם או הקדירה וכו' נתגלה מבעוד יום וקדש עליו היום. קודם שכסהו מהו ולא איפשיטא:

אבל מוסיפין עליהן וכו'. אם כבר הטמינה מבע"י מותר להוסיף עליה משחשיכה:

כמה יהא עליהן. מבע"י ויהא מותר להוסיף ולכסות:

אפי' מפה. בעלמא:
אמר ר"ז. דלא היא שצריך שיהא דבר שהוא מועיל לשמור החום ומפה לאו כלום היא ואמר ר"ח עלה כל הדברים מועילין ואפי' מפה ואמר ר' מתניא ויאות אמר ר' חנינה דאלו מי שנוטל סמרטוט קל ונותן על ראשו בשעת הצינה ודילמא אינו כובש הצינה ומועלת לו וה"נ אף מפה בעלמא מקיימת החום לפי שעה ולפיכך מותר להוסיף ולכסות משחשיכה:
כשם וכו'. תוספתא היא בפ"ד:
על הדא קדמייתא. על סברא הראשונה של הת"ק דקסבר אסור להטמין את הצונן והא תנינן במתני' ממלא וכו' אלא כרבי דרבי מתיר כלומר מי נימא דהמתני' לא אתיא אלא כרבי ולא כהת"ק דהתוספתא:
כאן לשעה כאן לשהות. כלו' אפ"ת דכהת"ק נמי אתיא כאן במתני' לפי שעה הוא דמיירי דקתני ונותן דמשמע לשעה מועטת וכאן במטמין לשהות ובהא הוא דקאמר הת"ק דאין טומנין את הצונן:
הדרן עלך במה טומנין

פרק ה

הלכה א

מתני' **במה בהמה יוצאה**. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דאורח' בהכי ומינטרא ביה לא הוי משאוי ושרי אבל מידי דלא מינטרא ביה הוי משאוי וכן מידי דנטירתא יתירתא היא שאינה צריכה אלא לשמירה פחותה מזו מסקינן דנמי הוי משאוי ואסור:
יוצא הגמל באפסר. קבישטר"א בלע"ז:
והאנקה. מין ממיני הגמלים ויש פותרין גמלא נקבה כשהיא לבנה והיא חזקה ביותר וצריכה שמירה מעולה:
בחטם. זממא דפרזלא. יש שנוקבין את חוטמו ומכניסין בתוכו כמין טבעת ויש שעושין כמין טס של ברזל וקושרין אותו על הלחיים:
והלובדקם. הוא לובדיקום חמור הבא ממדינת לוב כמו הכושים והלובים בד"ה. ומין חמורים של אלו אינן למודים:
בפרומביא. הוא רסן של ברזל:

בשיר. שעושין כמין אצעדה סביב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסין בו רצועה או חבל ומושכין אותו. והרמב"ם קורא לשיר מתג והוא רסן אבל אינו של ברזל:

וכל בעלי השיר. שדרכן לצאת בחול בשיר יוצאין בשבת בשיר וכן נמשכין הן בשבת בשיר:

ומזין עליהן וטובלין במקומן. כמו שהם בצואר הבהמה וא"צ להסירן בשעת הזאה וכן בטבילה אלא שמכניסין את הבהמה במים להטביל את השיר. והאי שיר בר קבולי טומאה הוא דאע"ג דכלי בהמה אינן מקבלין טומאה זה שהוא עשוי לצורך האדם להמשיך בו את הבהמה מקבל הוא טומאה דכתשמיש אדם הוא:

גמ' **תני**. בתוספתא ריש פ"ה והתם גריס והלובדים והגמל:

וסימנא. לנוסחא זו כמ"ש בזכריה וכן תהיה וגו':

ליבדקס וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ח דכלאים בהלכה ד':

על שם. הפסוק ביחזקאל לובים וגו' ולובים על מצרים נאמר:

חמור סלק. חמור הבא מארץ אשור כדאמרי' בפ"ק דיומא אשור זו סילק:

גרים הבאים מלובי. מהו שחוששין להם שהם ממצרים ולהמתין להם שלשה דורות עד שיבאו בקהל:

א"ר יונה בן צרדא. דפשיטא דלוב מצרים הוא שהרי אנו רואין לזה פול המצרי כשהוא לח קורין אותו לובי וכשנתייבש קורין אותו פול מצרי א"כ היא לוב הוא מצרים וצריך להמתין ג' דורות:

הלכה כדברי התלמוד. התם בכלאים שייכא ואגב גררא נסבה הכא דהתם תני במתני' ר' יהודה אומר כל הנולדים מן הסוס וכו'. וקורא אותו תלמיד שרבים חולקין עליו ובכללם גם ר"ע רבו דברי חכמים. אבל לדברי חכמים כל מין פרדות אחד ומותרין זה עם זה:

כמה דתימר לענין איסור וכו'. כלו' דמדייק בלשון מיותר דתני במתני' והסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר לא ה"ל למיתני אלא וכל בעלי השיר יוצאין בשיר וממילא הסוס בכלל הלכך קאמר שכן דרך התנא לשנות ונקט אחד והדר תני וכן כל כיוצא בו. וכמה דתימר לקמן במתני' לענין איסור דקתני לא יצא הגמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמה וה"נ הוה מצי למיתני כל הבהמה לא תצא וכו' והגמל בכלל אלא שכך דרך התנא לשנות וה"ה הכא לענין היתר דכן הוא שונה הסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר:

ולא כן תני וכו'. אהא דקתני ומזין וטובלין פריך וכי בני קבולי טומאה נינהו ולא כן תנינן בריש פי"ב דכלים טבעת אדם טמאה דאיתרבו תכשיטי אדם לטומאה כדכתיב בכלי מדין אצעדה וצמיד וטבעת וכו' וטבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות: **תיפתר בעשויין להנותן**. דמיירי שעשוין בתחלה לנוי האדם ואחר כך חשב אותו לבהמה דמקבלת טומאה וצריך לטהרו מטומאתו:

ואינו עושה חריץ. אנמשכין בשיר הוא דפריך דדרך השיר להעשות טבעות טבעות וכל אחת קבוע' בחברתה ומכיון שהוא ארוך שהרי עשוי למשוך בו הבהמה נגרר הוא על הארץ הלכך מדייק הרי כשמושך בו וכי אינו עושה חריץ על הקרקע במשיכתו:

אלא כר"ש. דמתיר בדבר שאינו מתכוין כדתני בתוספתא סוף פ"ב דביצה לא יגרר אדם וכו':

אמר ר' חיננא. דלא צריכין לאוקמי כר"ש דוקא משום דבכה"ג דתלוי בצואר בהמה כ"ע מודו דמותר כהדא דתני בתוספתא דעירובין פ"ח דלת שהיא תלויה ונגררת על הארץ וכן מחצלת וכן קנקילין והוא כלי מנוקב שמשימין תחתיו אש וגפרית לעשן הבגדים אשר עליו כהאי דתנן בסוף פ"ב דכלים קנקילין שיש בה בית קבלת כסות טמאה והעשויה ככוורת טהורה וכשהיא מפולשת ככוורת תולין אותה ונגררת על הארץ מותר לפתוח ולנעול בהן בשבת וכו' ותני בהדיא כן במחצלת שהיא קשורה ותלויה בעמוד פותח ונועל כדרכו ואינו חושש וד"ה היא:

ומזין וכו' תמן תנינן. לקמן בריש הפרק:

לא תצא אשה בחיטי צמר וכי' ולא תטבול בהן עד שתרפם משום חציצה והכא הוא אמר הכין. בתמיה דטובלין במקימן והא הוי חציצה:

כאן. במתני' ברפים הן שאין הטבעות קבועים בחוזק אלא שהן רפין ויש ריוח ביניהן וכאן בפרק דלקמן באפוצים ודחוקים החוטין בצואר האשה והלכך לא תטבול בהן עד שתרפם:

הלכה ב

מתני' **חמור יוצא במרדעת**. שמשימין אותו תחת האוכף כדי לחממו דאמרי אינשי חמרא בתקופת תמוז קרורה ליה ומותר לצאת בזמן שהיא קשורה לו מע"ש:

אבל לא באוכף. אפי' קשורה לו מע"ש דכמשוי הוא:

הזכרים יוצאין לבובין. בעור שקשור על לביהם כדי שלא יפלו עליהם זאבים וכן בעור הקשור להן על זכרותן כדי שלא יעלו על הנקיבות:

רחלות יוצאות שחוזות. שאוחזין באליה שלהן וקושרין אותו למעלה על גבן כדי שיעלו עליהן הזכרים:
או כבולות. שלפעמים קושרין האליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים:
או כבונות. שמלפפין בגד או מטלניות עליהן כדי שלא יטנף הצמר שלהן וישאר נקי דכל אלו לא חשיבי משאוי:
העזים יוצאות צרורות. שקושרין דדיהן לפעמים כדי לייבש החלב שבהן ולפעמים קושרין אותן כדי לחלב כל מר שלא יצא החלב שלהן עד שיחלב אותן לערב:
ר' יוסי אוסר בכולן. דס"ל דחשיבי משאוי:
חוץ מן הרחלים הכבונות. שעשוי לשמר צמרן דהוי כתכשיט:
ליבש. בזמן שהוא עשוי ליבש כגון דמהדק אותן בחוזק דניכר שהוא ליבש מותר דליכא למיגזר דילמא נפיל ואתו לאתויי בר"ה אבל לא בזמן שעשוי לחלב דלא מהדר שפיר וזימנין דנפיל ואתי לאתויי והלכה כר' יהודה:
גמ' **שמואל אמר בקשורה לו מע"ש**. מיירי דאלו בשבת אינו יכול לקושרה דמיחזי כמתכוין להוליך הבהמ' למקום רחוק אבל ליתן המרדעת על החמור בשבת בלא קשורה ס"ל לשמואל דמותר. והכי מוכח מדקאמר חלין לפני שמואל רב חייא בר אשי לא נהיג כן ואי איצטא בקשורה לו הוא דקאמר היאך פליג אמתני':
מגופתייה. שם מקום:
א"ל שמואל נהיג בקלסטירין. הוא טרסקל כלו' והלא רב חייא בר אשי היה נוהג להתיר טרסקל שבפיו שתולין בו מלא שעורין לאכול ואי טרסקל שרי שאינו אלא לתעניג מרדעת שהוא מפני הצער לשמרו מן הצינה לכ"ש:
דתני. הכי בברייתא זכרים יוצאין בקלסטירין שתולין בהן. א"נ דדרך שאלה אמר לו שמואל לחנין אם נהיג היתר בטרסקל וכדתני בברייתא:
התיב ר' אחא וכו'. על הא דתני בתוספתא פי"ג חבל שהוא קשור בפרה וכו' ניחא הא דאם סבר קשור הוא בפרה קושרין ראש השני בהאבוס בשבת אלא אם קשור באבוס קושרין אותו בפרה קשיא ולא נמצא משתמש הוא בצידדי הבהמה בשבת והרי אסור:
תיפתר. שקושר בה בקשר שאינו של קיימא דקס"ד דמכיון דבקשירה כל דהו הוא קושר לא שהו ולא הוי כמשתמש בצדדי בהמה:
א"ר יוסי. בתמיה וכי שניא הוא לענין משתמש בצדדי הבהמה בין קשר של קיימא או לא הא מיהת משתמש בצדדה הוא:
תיפתר כרשב"א. דמתיר להשתמש בצדדי הבהמה בשבת היא צדדי בהמה היא צדדי אילן מסקנא דמילתא היא אליבא דרשב"א כדאמר לקמן בפ"ג דעירובין בהלכה ג' דדין

אחד להם דבתרווייהו למאן דאסר משום דאין עולין באילן ואין רוכבין על גבי בהמה ולר' שמעון בן אלעזר צדדין מותרין:

קיימתיה. להאי ברייתא דהא דקתני חבל שהוא קשור באבוס קושרין אותו בפרה לאו דקושרין בפרה עצמה קאמר אלא במספק החבל שהוא קשור באבוס על החבל שהוא קשור בפרה וקושרו זה לזה ונמצא לאו משתמש בצדדי הבהמה הוא וקמ"ל דקשר דכה"ג לא מיקרי קשר של קיימא לאוסרו משום קושר:

עור מבורסינין. עור קשה שנוטל מן הבורסקי ונותנו כנגד לבו והוא מתריס כנגד החיה שרוצה ליפול עליו:

מ"ד שוזות מעתדן. כלו' דתרווייהו מפרשי שעושין זה כדי שיעלו עליהן הזכרים ומתקנין אותן לכך ושוזות מלישנא שית זונה היא ומ"ד שחוזות מפרש נמי הכי ושחוזות מלישנא דאין משחיזין הוא שמחדדין אותן לכך ובלישנא בעלמא פליגי:

כבולות וכו'. מלישנא דקרא הוא שמצינו בחירם ויקרא להן ארץ כבול שהיתה ארץ שאינה עושה פירות:

יאות אמר ר' יהודה בן בתירה. כדמפרש טעמא לקמיה ומה טעמון דרבנן דמחלקי ומתירין אם הוא לייבש:

משום מי מפיס. מי מטיל גורל ומבחין אם עשוי לייבש או לחלב והלכך תרווייהו אסור:

הלכה ג

מתני' **לא יצא הגמל במטולטלת**. היא מטלית שתולין בה. ומפרש בגמרא שהיא עשויה כמין כיפה ונותנין אותה בין החטוטרת שלו בין גופו שהיא לצד זנבו להשוות ויהא נוח להשים או לישב עליו ואם המטולטלת קשורה בחטוטרתו ובזנבו מותר לצאת בו:

לא עקוד. שקושרין ידו על זרועו וזהו עקוד יד:

ולא רגול. שקושרין רגל אחד שלו או הרגל עם היד כעקידת יצחק בן אברהם וכן שאר כל הבהמה לא תצא בכך:

לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. אותן בשבת משום שנראה כמי שמוליכין לשוק ולמכרן:

אבל מכניס. הוא החבלים לתוך ידו והוא שלא יצא חבל מתוך ידו טפח דנראה כמי שרוצה לישא את החבל וכן צריך שיהיה החבל שיוצא ממקום הקשור בבהמה עד ידו גבוה מן הארץ טפח או יותר שלא יהיה נראה כנגרר על הארץ:

ובלבד שלא יכרוך. האי דינא לאו משום שבת בלחוד הוא דמיתני אלא שאם יש שם חבלים מקצתן מצמר ומקצתן מפשתן צריך שיהא נזהר שלא יכרוך אותן סביבות ידיו שלא יתחמם מהכלאים וקסבר האי תנא דדבר שאינו מתכוין אסור:

גמ' **לא יצא הגמל במטולטלת**. ומפרש למאי היא עשויה:

כהדא כיפה דהיא משויא גבינתא. כדפרישית במתניתין וגבינתא היא החטוטרת שעל גבו:

עקוד. אם הוא בידו אחת נקרא עקוד והוא קשור על זרועו כדפרישית במתניתין שלפעמים עושין כך לגמל:

מפני החשד. לא ימשוך אותן כשהן קשורין זה בזה:

שלא יהו אומרים וכו'. כדפרישית במתני' שזה נראה כמוליכין למלאכתו לסחור בהן:

לכלאים נצרכה. אהא דקתני ובלבד שלא יכרוך קאי וכדפרישית במתני':

מידו. אם החבל יוצא מידו אסור ואם מצואר בהמה מותר:

שאין לבהמה כמו וכו'. הוא כדקאמר לקמן שאין לבהמה משוי בשבת כלו' שאין זה נקרא משוי לבהמה בשבת אבל לאדם משאוי כל דהו משאוי הוא והרי אם החבל יוצא מידו כשיעור שאמרו בהוצאת חבל נראה כנושא משאוי הוא:

כרוך. אם החבל כרוך על צואר הבהמה אסור דנראה שכורכה עליה למשאוי ואם מטולטל הוא מצואר בהמה ותלוי למטה מותר דזה לא נקרא משאוי:

חד אמר מידו אסור וכו' מ"ד מיד אסור וכו' כדלעיל. ומ"ד אחרינא דמחליף וס"ל מידו מותר מפני שאי אפשר שלא יצא מעט חבל מתוך ידו ומצואר בהמה אסור דס"ל דהוי כמשוי ואדם מצווה הוא על שביתת בהמתו וכו':

תני. בברייתא אם האבל הוא טפת סמוך לארץ מידו לצואר בהמה אסור. א"נ אם הוא כל כך בין ידו לצואר בהמה אסור והיינו דמתמה ר' זעירא וקאמר מידו אסור ומצואר בהמה אסור כלו' להאי מ"ד מידו אסור ולהאי מ"ד מצואר בהמה אסור וכן טפת מידו לצואר הבהמה אסור וא"כ איזה היא שהוא מותר:

מאן דעביד טבאות. מי שרוצה לעשות על צד היותר טוב ולצאת י"ח לכל הני אמוראי דפליגי בהא:

נגיד לה. לבהמה בידו. א"נ שהוא נותר לה בקולו ונמשכת אחריו:

כהדין סוסיא סרקיא. של הישמעאלים שהן מלומדין בכך להיות נמשכין אחר קול הבעלים:

הלכה ד

מתני' **בזמן שאינה קשורה לו מע"ש**. וכדאמרינן לעיל דדוקא בקשור' לו מע"ש והא דהדר תני לה הכא אע"ג דשמעינן לה מרישא הא קמ"ל דאין קושרין איתו בשבת כדאמר הכא לעיל בהלכה ב' ומפני שא"א לו לקושרן דהוי כמשתמש בצדדי בהמה בשבת:

ולא בזוג. פעמון שתולין בבהמה כדי שישמע קולי במרוצתה ואע"פ שהוא פקוק במוכין שלא ישמע העינבל קול אפ"ה אסור שנראה כמי שמוליכה לשוק למכור:

ולא בסולם שבצוארו. כשיש לו מכה עושין כעין סולם מן עצים בצוארו שלא יחזור ראשו לחכך וישחית החבורה:

ולא ברציעה שברגלו. בהמה שפסיעותיה קצרות ומכה רגליה זו בז' עושין לה כמין טבעות של עקלים או רצועית עבות וקושרין אותה במקום שמנקשות רגליה זו בזו:

אין התרנגולים יוצאין בחוטין. שעושין להן לסימן שלא יתחלפו באחרים:

ולא ברצועה שברגליהן. שקושרין רגליהן ברצועה קצרה שלא ידלגו וישברו את הכלים:

בעגלים שתחת האליה שלהן. יש כבשים במדינות האלו שהאליה שלהן רחבה ושמינה הרבה ועושין להן עגלה קטנה שהאליה מונחת עליה כדי שלא יתחככו על הארץ ותלקה העור שלה:

חנונות. עץ יש בכרכי הים ויחנון שמו ומשימין אותו בחוטמין שלהן כדי שיתעטשו ויפלו התולעים שבמוחן והזכרים אינן צריכין לכך מפני שמנגחין זה עם זה ונופלין התולעים מעצמן:

בגימון. הוא כמין עול קטן שמשימין על העגל להתלמד לחרישה לכשיתגדל:

ולא פרה בעור הקופד. הוא שרץ שמלא קוצין כמין מחטין ומשימין עור הזה בדדיה של פרה שלא ינקו השרצים והנחשים ממנה כשהיא ישנה:

ולא ברצועה שבין קרניה. בין שהיא עשוי לנוי בין לשמר. וטעמא של אלו דמחזי כמשוי ועוד דלמא נפיל ואתי לאתוי:

פרתו וכו'. אמרינן בגמרא דלא שלו היתה אלא של שכנתו ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו:

גמ' **תני**. בברייתא אבל מטייל הוא בה בחצר דלא אסור אלא לצאת לרשות הרבים:

אף לענין אוכף. הדין כן כמו ששנינו במרדעת. בשביל לחממו אם הוא בשביל לחממו מותר אבל לא יקשור בשבת את המסרוכי הן רצועות קטנות שקושרין באוכף ומחזיקין אותו מלפני הבהמה וכן לא יפשיל את הרצועה שתחת זנבו המחזיק האוכף מלאחריה:

מנן אילין מילייא. מנין לאלו הדברים מחלוקי דינין שנאמרו בפרקין במתני' דתנינן בסוף פ"ק דחגיגה הלכות שבת כההרים התלוים בשערה של ראש כלו' ברמז מיעוט

מן המקרא ומיהת רמז כל דהו איכא ואת אמר הכין בתמיה דמה רמז יש לנו לחלוק בין מרדעת לאוכף דבמרדעת קתני לא יצא בזמן שאינה קשורה לו ובאוכף יוצא ואע"פ שאינו קשור לו:

ויתביניה מה בין סולם לקישושות. ולמה לא מותיב ליה נמי מהא דתנינן במתני' ולא בסולם שבצוארו ובקשישות יוצא הוא כדתנינן בתוספתא פ"ה יוצאת היא באגד שע"ג המכה ובקשישין שע"ג שבר בהמה שנשבר רגלה עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותן על מקום השבר והן מעמידין העצם שלא ינוד עד שיתחבר:

סולם יש בו ממש. כלומר בזה יש סברא לחלק לפי שהסולם שבצוארו ניכר הוא מלמעלה הממשות שבו וחשיב משאוי אבל דפי קשישות שעל הרגל אין בהן ממשות שקצרים הן ולא חשיבי משאוי:

ויתביניה מה בין קישושות לקמיע מומחת דתני התם ברישא דתוספתא אסור וכו' והרי תרוייהו לרפואה הן:

ויתביניה מה בין קישושות וכו' דאית תניי תני אין יוצאין בקישושות ובאגד שע"ג המכה לא תני דפליג ומה בין זה לזה:

תניין אינון. גם באגד שע"ג המכה תליא בפלוגתא דהני תנאי דמ"ד יוצאין בקישושות יוצאין נמי בקישושות כהאי תנא דתוספתא ולאידך תנא אין יוצאין בשניהם:

אין הזכרים וכו'. ומפרש דטעמא מפני שהעגלה קטנה עושה חריץ כשנגררת אחריהן וקסבר האי תנא דדבר שאין מתכוין אסור:

חנונות ומפרש רב יהודה כיפה של צמר שמניחין על מצחה כשגוזזין איתה שלא תצטנן:

עיקר. של עשב הוא ושמיה יחנונה וכדפרישית במתני':

לית הדא אמרה. וכי לא ש"מ דהאי תנא ס"ל כתנא דתוספתא דלעיל שאסור לבהמה לצאת בקמיע אע"פ שהקמיע מומחה דהא האי עשב ג"כ מומחה לרפואה הוא:

א"ל אין בבלייה. ודאי הכי הוא אתהבלייא. דר"ז מבבל היה. דקמתמה עלה דהאי מילתא:

בר נירא. עול קטן שמשימין עליו שיהא מלומד לניר ולחרישה:

פינקסה. מלשון פינקולין המוזכר בסוף ב"ק אין לוקחן מן הגרדי לא אירין ולא פנקולין. וי"ג פינקורין והוא שאורגין בשפת היריעה וכעין זה קושרין לעגל סביבות פיו כשגומלין אותו שלא יינק מן הפרה. א"נ מלשון ופוקס את פיה דפרק מי שהחשיך:

שרתיעה. כמין שפוד שתוקעין בפיו וג"כ שלא יינק. ובב"ר פ' וישב עד שנתנה שרתוע של ברזל תחת צווארו:

איתתניי תני גימון. במתני' ואיכא דתני גימול ולמ"ד גימון לישנא דמיכף הוא לעול כדכתיב הלכוף כאגמון ראשו ולמ"ד גימול כדכתיב כאשר גמלתו:
מ"ד גימון מסייע לרב הונא ולמ"ד גימול מסייע לר"ח ולאבא בר רב הונא כצ"ל:
בשביל שלא תינק את בנה. אם רוצין לשמור החלב:
פרתו וכו' דברי חכמים אפי' היתה הרצועה שבין קרניה עשויה להמשך בה אסור ולפיכך קאמר שלא ברצון חכמים דלדבריהם אפילו בכה"ג אסור:
אם היתה קרנה קדוחה. ונקובה והרצועה תחובה בתוכה מותר:
קשייתה. הקשיתי על זה לפני ר' בא מ"ט הא הוי נטירותא יתירתא והודה לדברי ואמר לא תנינן אלא האנקה בחטם שעושין לה דדרך שמירתה היא אבל שאר כל הבהמות כל נטירותא יתירתא משאוי הויא:
שור שעיסקו רע. ואינו נשתמר אלא בפרומביא כדרך הלובדקים יוצא בפרומביא שלו שזהו דרך שמירתו:
כלב היוצא בסוגר שלו. כדרך שעושין סוגר סביב פי הכלב אם עשוי כדי לחכות בו לפיו אסור דאין זה דרך שמירה ואם שלא לאכול אפסרו שקשור בו ולא ישחיתנו מותר דדרך שמירה היא:
הלכה היא היה מלמד ובא. על ר"א בן עזריה קאמר לא שעשה מעשה אלא שהיה בא ללמד הלכה להתיר ברצועה שבין קרניה ובדא הוא דתנינן שלא ברצון חכמים שלא הסכימו עמו להלכה:
תני וכו' אמרו לו וכו'. ר' יודה בר פזי ס"ל שעשה מעשה ואמרו לו חכמים או עמוד מבינותינו שלא ילמדו אחרים ממך או וכו' וכדקאמר ר' יוסי בר' בון לפי שהיה מתריס כנגדן לפיכך אמרו לו כן:
אמר ר' חנניה. לא היה מתריס כנגדן ולא פעם אחת אירע כך שיצאת פרתו ברצועה ועשה תשובה על זה והושחרו וכו':
דחוטריה. משם מקום שהוא כך:
אשתו היתה. שיצאת במה שאסרו חכמים לאשה לצאת ברצועה שבראשה ומשום כבודו כינו חכמים ואמרו פרתו יצאת ברצועה שבין קרניה ומנין שאשתו קרויה עגלה שכן מצינו בשמשון שאמר להפותרים לולא וכו' שהיא גילתה להם:
תמן בבבל אמרין פרה של שכינתו היתה. ויש אדם וכו'. ומפני מה תלו הקלקלה בפרתו:
דידמא. שם מקום:
ללמדך וכו' והיה סיפוק בידו למחות בשכינתו:
הדרן עלך במה בהמה

פרק ו

הלכה א

מתני' **במה אשה יוצאה**. משום דכל מידי דהוי תכשיט ולא משוי מותרת לצאת בו אלא במקום דאיכא למיגזר דלמא שלפא להו ואתיא לאתויינהו ד' אמות בר"ה גזרו רבנן דלא תצא וכדמפרש התנא ואזיל:

לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן וכולי שבראשה. כלומר בכל אלו אף שהן קשורין בראשה לא תצא בהן ומפרש טעמא משום דאמרו חכמים לא תטבול בהן עד שתרפם שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהם שלא יהיו חוצצין וגזרו דלמא איתרמי לה טבילה של מצוה בשבת ותתיר אותן מפני החציצה ואתיא לאתויינהו ד' אמות בר"ה:

ולא בטוטפת. זהו תכשיט עשוי כמין ציץ וקושרת על המצח בין עיניה:

ולא בסנבוטין. הן כמיני רצועות של צבעונים או של כסף וזהב התלויין בטוטפת ומגיעין עד הלחיים בזמן שאינן תפורין זה בזה הטוטפת בשבכה שלה והסנבוטין בהטוטפת דמתוך שחשובין הן גזרו דלמא שלפא ומחויא לחבירתה או שמא יפלו ואתיא לאתויינהו:

ולא בכבול לר"ה. היא סכוסה שאמרו בגמרא הכא שנתונה תחת הטוטפת לסכך ויש שנקראו כבלים שעושין להבתולות ברגליהן כדי שלא יפסיעו פסיעה גסה ויהיו נושרות את בתוליהן ודוקא לר"ה דגזרינן שמא יפלו ותביא אותן בידה אבל בחצר מותר ואפי' בחצר שאינה מעורבת דהיא גופה מדרבנן היא וכן בפיאה נכרית דלקמן יוצאה בחצר אבל כל אינך שאסרו חכמים לצאת לר"ה גזרו אף בחצר שאינה מעורבת וטעמא דהתירו בכבול ופיאה נכרית כדי שלא תתגנה על בעלה:

ולא בעיר של זהב. כמין עטרה של זהב וירושלים מצויירת עליה:

ולא בקטלא שבצוארה. שהוא כמין תכשיט שנתון בצואר והאשה חונקת ודוחקת עצמה בו כדי שתראה כבעלת בשר:

ולא בנזמים. של האף:

ולא בטבעת שאין עליה חותם. לחתום בו דאע"ג דתכשיט הוא לה דילמא שלפא ומחויא לחבירתה ואם יש עליה חותם תנינן לקמן דאף חטאת חייבת אם יצאת בו:

ולא במחט שאינה נקובה. ולתכשיט הוא לה וטעמא כדאמרן דאלו בנקובה חייבת חטאת כדתנן במשנה דלקמן:

גמ' **ע"י וכו'**. כלומר דהאי ולא תטבול דקתני טעמא הוא מפרש דמפני מה אסרו חכמים לצאת בהן משום שעל ידי שהיא מתרת אותן לפי שהן חוצצין בטבילת נדתה חיישינן שהיא שוכחת ומהלכת בהן כשהן בידה ד' אמות בר"ה:

בקדמיתא. בראשונה היו אומרים דטעמא הויא ע"י שהיא מתרת את התפור כלו' החוטין האלו כשהיא מתרת וסותרת אותן הרי זה כמתיר את התפור בשבת:

ולא הוינן אמרין כלום. חזרנו בנו דלא אמרינן כלום דאין זה מתיר את התפור דתני ר' הושעיה חותל והיא סל שמניחין בו תמרים קורע ומתיר ובלבד שלא יקשור וה"נ כן דאין נקרא מתיר אלא בדבר העומד להתקיים כך אלא טעמא הויא כהאי דמפרש לה רב נחמן בר יעקב:

תמן תנינן. בפ"ט דמקואות אלו חוצצין וכו' והרצועות שבראשי הבנות ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אינן חוצצין:

לית כאן שיער על דעתיה דר' יהודה. כלומר הא דקתני בדברי ר' יהודה של שער אינן חוצצין לאו על דעתיה דר' יהודה בלחוד הוא דמיתנא דלא פליג ת"ק אדר"י בשל שער אלא של צמר הוא דפליג על ר' יהודה הא של שיער ד"ה אין חוצצין משום דשער ע"ג שער לא מיהדק כל כך. והא דנקט ר' יהודה בדבריו של שער ה"ק כשם שמודים אתם לי בשל שער כך אודו לי נמי בשל צמר:

היתה נימא אחת. קשורה חוצצת:

קשר נימא לחבירתה. מהו ופשיט לה דהיינו הך כדאמרן דאם לאחת היא קשורה היא אחת חשובה ואם לשתים שתים הן וספק אם חוצצות או לא ואם לשלש שלש הן ואינן חוצצת:

זו שיורדת לטבול לנדתה. ורוצה שלא תתפזר שערה אנה ואנה בשעת טבילה קושרת שערה בשער של זנב הסוס לעוברה כלומר בשעה שעוברת לטבול. וסמיך עלי יכולה היא לסמוך עלי שאין כאן חציצה דשער בשער לא מיהדק:

תיכייא. תיכי הן כמו שרשרות של חוטין אם מותר לצאת בהן בשבת אמר לון ומה שאלה הוא זו וכי כן אנן אמרין אסור לו לאדם לצאת בהמיינו בשבת שג"כ עשוי כמין שרשרות קבועות זו בזו בתמיה:

מיתן ליבדה דדהבא. ליתן מטפחת של זהב על קפיליטה. כיפה קטנה שלה ליבדה היא מטפחת דוגמתו בפ' היה קורא בהלכה ד' איתעביד זבן לבדים למיינוקא. קפיליטה היא לשון לעז ממש כובע קטנה קורין קפיליטה:

לאילין דבית בון מיתנא טלייה דמרגלית'. כמין מטלית שביצה במרגלי' על פרגזתא שלה הוא הפרגוד בלשון משנה בפ"ג דשקלים לא בפרגוד חפות. כתונת הפסים תרגום יהונתן פרגוד מצוייר וטעמא שהתירו להן לצאת בכך מפני שאין דרכן של החשובים כמו אלו להסירן ולהראות חשיבותן להתפאר והלכך לא חיישינן דלמא שלפא ומחויא לחבירתה:

כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות. עצמו ויוצא בכך בדרך מלבוש:

ותנינן. הכי בתוספתא פ"ו יוצא הוא בזוגין המקשקשין ומחוברין בכסותו אבל לא בזוגין הקבועין בחוט שסביב צוארו:

אית תניי תני בין אלו ובין אלו מקבלין טומאה. דהוו כלי ואיכא דתני ששניהן אינן מקבלין טומאה וה"ג נמי בתוספתא וקאמר הש"ס דלא פליגי דמ"ד שמקבלין טומאה בשעשה להן אמבולי הוא העינבל המשמיע את הקול בטדי"ל בלע"ז דהעינבל משויא ליה כלי ומ"ד אינן מקבלין טומאה בלית להן אמבולי:

ואפילו וכו'. כלומר והא משכחת לה שאינו משמיע את הקול כדלקמן וא"כ ואפי' יש להן אמבולי יהו טהורין דהא ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן בזוגין שבעריסה של תינוק שעשויין להשמיע את הקול כדי שישמע התינוק וישן. פליגי בה תרין אמוראין אם מותר להעביר העריסה עם הזיגין ממקום למקום בשבת דחד אמר מוליך ומביא ממקום למקום ובלבד שיסתום בתוך הזוג שלא ישמיע קול ואחרינא אמר דלא סגי במה שעושה עכשיו שלא ישמיע את הקול אלא אם כבר השמיע את הקול פעם אחת אסור להעבירו בשבת דשמא לא יסתום היטב. ואם לאו שעדיין לא השתמשו בו להשמיע קול מותר. אי נמי דהאי מאן דאמר לקולא קאמר דאין צריך שיעשה שלא ישמיע קול אלא יזהר בכך ואם השמיע קול הוא דאסור ואם לאו מותר אף על פי שלא עשה איזה תחבולה לכך. אלמא דמיהת לכ"ע אין האמבולי שבתוכו כלום דהכל במשמיע הקול תליא מילתא וא"כ אפילו עשה להם אמבולי יהו טהורין:

תמן וכו'. כלומר דמשני דתמן הכל לענין אם מעבירו בשבת או לא הוא דקאמר. ואם אינן עשויין להשמיע קול בשבת הא מיהת עשויין הן להשמיע קול בחול. דכשיש להן אמבולי ודאי לכך הוא דעשוין ובשבת הוא דפליגי אם צריך לעשות תחבולה לכך או לאו אבל הכא לענין אם הוי כלי לענין טומאה או לא על כרחך כשעשה להן אמבולי נגמר הכלי דלכך הוא עשוי. דאם לא להשמיע את הקול לעולם מפני מה עשה להן האמבולי ולפיכך האמבולי משויא להו כלי לענין טומאה:

לא בטוטפת. מפרש ר' בון שהיא קיבטירה שמשימה בראש ובמקום הסמוך למצחה ולכך קרי טוטפת דבר שהוא נותן במקום הטוטפת שהיא למעלה מן המצח:
ולא בסנבוטין. אלו חוטין הצובעים תותבן שיושבין על הטוטפת:
לא בכבול. היא סכוסה הנתון תחת הטוטפת ומסכך למקום שעל המצח והטוטפת נתונה עליה:
תני רשב"א מתיר בכבול זה והכי תני בתוספתא פ"ה כלל אמר ר' שמעון בן אלעזר כל נוי שלמטה משערה יוצאין בו למעלה משערה אין יוצאין בו:
אתיא דרשב"א כרבי. דרבי נמי ס"ל דבר שהוא טמון מותר לצאת בו דלא חיישינן שמא תגלה שערה ותטלנו:
תכשיטין. של אשה למה אסרו חכמים לו לאו משאוי חשיבי:
ע"י שהנשים שחצניות מתפארות הן ליוהרא. והיא מתרת אותן להראות לחברתה וחיישינן שהיא שוכחת ומהלכת כשכן בידה ד' אמות בר"ה:
תכשיטין אסור לשלחן. ביום טוב לפי שאין הכל ראויין לכך והוא הוצאה שלא לצורך. וגרסינן להא לקמן בסוף פרק קמא דביצה:
לא אמרו אלא לשלחן. הוא דאסור הא ללובשן מותר לצאת בהן ולא גזרינן י"ט אטו שבת:
תני. בתוספתא פי"ד מטלטלין את השופר בשבת להשקות בו את התינוק:
ואת הקרקש. הוא כלי שמקרקשין בו להשמיע את הקול. בברכות פ' הרואה הוה מקרקש ליה בת רב חסדא אמגוזי בלקני והרבה דומיהן. וכן את המראה כדי לכסות בהן את הכלים שהוא צריך לכסותן:
אמר ר' בון וכו'. על דברי ר' מנא קאי דמדייק מברייתא דר' חלפתא דמותר ללובשן וכי מתני' אמרה כן דאדרבה ש"מ דאסור ללובשן אפילו בי"ט דהא תנינן כל שניאותין וכו' ואם אומר את שמותר ללובשן א"כ יהא מותר לשלחן:
ומה הדא דתני וכו'. ומ"ט דשרי לטלטל את אלו הרי אינן ראוין למלאכתן דאין מסתכלין במראה בשבת וכן באינך אסורין להשתמש בהן למה שהן עשויין וא"כ מוקצין נינהו:
בשיש עליהן תואר כלי. כלו' תואר כלי של כיסוי וא"כ ראויין מתחלה לכך וקמ"ל דאע"פ שעיקר מלאכתן לאיסור הוא מ"מ כשיש להן תואר כלי לכסות מכסין בהן:
עד כדון תכשיטין של זהב. שאסור לשלחן בי"ט שאין הכל ראויין להשתמש בהן ואם אפי' תכשיטין של כסף אסור:
אמרין וכו'. אית דאמרי בשמיה אסור וא"ד מותר:
אנא ידע רישא וסיפא. ראש הדבר של מעשה דלקמיה וסוף הדבר היאך השיב להן דטליין קטנים היו רגילין להתגדל בצד שער חצירו של ר' ירמיה והן שאלו ממנו ובא

ושאל לר"ז וא"ל לא תאסור להן ולא תישרי בהדיא יעשו מה שיעשו והואיל ור' ירמיה היה מסופק בדבר לפיכך יש שהבינו ממנו שאסר ויש שהבינו שהתיר:

אין רואין במראה בשבת. תוספתא שם בתר האי דלעיל:

פעמים שהיא רואה נימא אחת לבנה וכו'. כשהיא קבועה בכותל אדהכי והכי מידכרה:

שאינה דרך כבוד. לאיש לתלוש הלבינות מתוך השחורות לפיכך אפי' בחול לא יסתכל במראה:

שלשה דברים התירו וכו' ושיהו מסתפרין קומוי. שער שלפני ראשם:

מפני שהיא תכשיט לה לשבח ולתפארת. ועיקר הטעם שאסרו ללמד יונית מפני המסירת היא כדאמר בהאי תלמודא סוף פ' בתרא דסוטה שלא ירגיל ע"י כך לחצר המלך וימסור ובאשה ליכא חשש דמסורת:

בגין דר' אבהו. חפץ הוא ללמד בתו יונית תולה הדבר בשם ר' יוחנן שמע ר' אבהו ואמר יבא עלי אם לא שמעתיה בפירוש מר' יוחנן. גי' זו עקרית ולא כדגריס בפ"ק דפיאה ובסוטה שם:

תני. בתוספתא פ"ה:

באיסטמא. היא כמו מצנפת קטנה וקצרה שהאשה מכסה בה שערות הקטנות היוצאין מתחת קליעות שערה שקשרה:

אין בה משום כלאים. שהיא עשויה מלבדין ואינה טוויה:

ואין מיטמאין בנגעים. דבגד כתיב והאי לאו בגד מיקרי:

אף אין בה משום עטרה לכלות. שגזרו בפולמוס של טיטוס כדתנן בפרק בתרא דסוטה והאי לא חשיבה הוא:

פרוש שוק שוקלין. כלומר לאו ירושלים דדהב ממש שעשוי כצורת העיר אלא על טס של זהב פרוש ומצוייר בו תבנית של ירושלים. ומדדו את תכנית ותכונתו תרגומו וטיקיסיה. והערוך מביא הגירסא במלה א' פרוסטוקטוקלין ולא באר כלום. ויש לפרש כמו כן אף אם הוא מלה אחת שפרוס תבנית ירושלים עליה:

וקנימתכה היתה מקנאת לה ובאת ואמרה לרבן גמליאל שיעשה לה כמו כך והשיב לה וכי כך עשית את לי כמו שעשתה לו שהיה מוכרת קליעת שערה לפיאה נכרית ונתנה לו כדי שיהא לומד ויגע בתורה מפני שלא היו להן כלום בתחלה בשהדירה אביה מנכסיו כדאמרי' בכתובות:

תמן תנינן. בפ"ב דעדיות ג' דברים אמרו לפני ר"ע שנים משום ר"א וא' משום ר' יהושע שנים וכו':

תני. בברייתא ר"מ מחייב וחכמים פוטרים ומדייק הש"ס דניחא בפלוגתא דר"מ ורבנן דר' מאיר מחייב הוא ורבנן פוטרין אבל אסור לכתחלה וכן בין ר"א ורבנן ניחא דאיהו מתיר לכתחלה וחכמים אוסרין לכתחלה אלא בין ר"מ לר"א קשיא דפלוגתא רחוקה היא דר"מ מחייב הוא ור"א מתיר לכתחלה:

מתניתא אמרה כן. דתנינן לקמן בפרקין ובכבול ובפיאה נכרית לחצר מותר משום דלא אמרו בהן אלא לא תצא לר"ה ואם יצאת אינה חייבת חטאת:

ר' לירא. פליג דאפי' וכו' אסור לצאת בו לחצר ובכבול ובפיאה נכרית שהתירו בחצר משום שלא תתגנה על בעלה:

והאיש וכו'. בעיא היא מי נימא דוקא באשה שאסרו לה תכשיטין מפני שהיא שחצנית הא באיש שאינו שחוץ מותר או דילמא לא פלוג רבנן:

נשמעינה וכו'. אלמא דאף באיש אסרו וש"מ העשוי לשם תכשיט אסור וש"מ דאף העשוי לכך ולכך אסור שהרי המפתח עשוי נמי לפתוח בו ומכיון שהיא של זהב עשוי נמי לתכשיט וש"מ א' האיש וא' האשה אסורין וש"מ אפי' וכו' אסורה לצאת בחצר שהרי מטייל בתוך חצירה היא ואפ"ה לא הסכימו עמו חבריו ותכשיטין הן מדברים שלא אסרו בהן אלא לכתחלה:

הלכה ב

מתני' **לא יצא האיש בסנדל המסומר**. סנדל של עץ וקבועין בו מסמרות לחזק התחתון עם העליון וטעמא כדאמר בגמרא ששעת הגזירה היתה והיו נחבאין במערה ושמעו קול מן סנדל המסומר על פי המערה כסבורין שאויבים באו עליהן ודחקו זה בזה והרגו הרבה זה את זה וי"א שע"י ששמעו קול סתם דחקו זה בזה בסנדלין המסומרין שברגליהן והרגו הרבה זה את זה וגזרו שלא יצא איש בסנדל המסומר בשבת מפני אותו מעשה שהיה ביום שבת. וגזרו ג"כ שלא לצאת בו ביו"ט משום די"ט הוא יום כינופיא דאסור בעשיית מלאכה כמו בשבת:

ולא ביחיד. בסנדל יחידי:

בזמן שאין ברגלו מכה. ומפרש טעמא בגמרא משום דלא ליחשדיה שהוא מטמין את השני תחת כנפיו ואם יש ברגלו מכה מכתו מוכחת עליו שאין יכול לנעול את הסנדל בזה יוצא הוא בסנדל יחידי ברגל שאין בו מכה:

ולא בתפלה. שאסור לצאת לכתחלה בשבת בתפילין שעל ראשו דאינו זמן תפילין:

ולא בקמיע. שנישאין אותה לרפואה:

בזמן שאינו מן המומחה. אבל אם הוא מן המומחה דאיתמחי גברא שריפא לשלשה בני אדם אפי' בקמיעות אחרים אי דאיתמחי קמיע זו שריפאה לשלשה בני אדם מותר לצאת בו:

ולא בשיריון ולא בקסדא. היא כובע של ברזל:

ולא במגפיים. כמין בתי שיקיים של ברזל שכל אלו כלי מלחמה הן ואסור ללובשן בשבת:

ואם יצא אינו חייב חטאת. שכל אלו דרך מלבוש הן וכן תפילין אע"ג דקיי"ל שבת לאו זמן תפילין מכל מקום הואיל דרך מלבוש עבידא פטור:

גמ' **מפני מה גזרו על סנדל המסומר**. שלא לצאת בו בשבת:

יש אומרים שהיו רואין את ראשו ומפילו'. שעת הגזירה היתה כדאמר לקמן והיו נחבאין ונסתרין וראו את ראש סנדל המסומר כסבורין שאויבים באין עליהן ודחקו זה בזה ומתוך הדחק היו הנשים מפילות עובריהן ויש אומרים שהיו שומעין קולו של סנדל המסומר וכסבורין וכו' וע"י כך היו מפילות ולהני לישני לא היתה ההריגה והמפילות בסנדל המסומר עצמו אלא שע"י סנדל המסומר באה ולפיכך גזרו עליו. ויש אומרים ע"י שהיו נדחקים זה בזה. מפחד קול ששמעו והיו הורגין זה את זה בסנדלין המסומרין שברגליהן ולפיכך גזרו עליו:

מה נפיק מן ביניהון. דהני לישנא סוף סוף לכולהו הוא שגזרו עליו:

הדוסטא. איכא בינייהו דוסטא כמו דיוסטא ודוגמתו במשנה פ"ב דכלים הדיוסטר חיבור לטומאה והוא כלי שמשתמש מב' צדדיו מלשון דיו סטרי וה"נ דיו סיטא והיא סנדל שיש לו שתי פיות והעור או העץ שעל כף הרגל הוא באמצע ותוחבין הרגל פעמים מכאן ופעמים מכאן וסנדל כזה אין דרך לחזקו במסמרים באחד מראשיו כ"א באמצע כדי לחזק התחתון עם העליון דלמ"ד שהיו רואין את ראשי של סנדל המסיומר ועי"כ היה מה שהיה ע"כ מותר לצאת בדוסטא שאין בו מסמרים בראשו ולא גזרו אלא על כעין מעשה שהיה ולאידך לישני שהיו שומעין קולו או שהיו נדחקין וכו' אף סנדל הדוסטא אסור דמ"מ ע"י המסמרים אירע המעשה ובסנדל כזה ג"כ מסמרים קבועין בו:

ולא בשעת השמד הוא שגזרו. א"כ משעבר השמד יהא מותר ומשני מפני שלא עמד ב"ד שלאחריהן וביטלו ואע"פ שעבר השמד הגזירה של אותו ב"ד שגזרו במקומה עומדת:

מעתה אפי' בחול. מ"ט לא גזרו:

ומשני וכי לאו אורחיה דב"נ שיהיו להן תרין סנדלין. חד זוג לחול וחד זוג לשובתא ומעשה שהיה ביום שבת היה ולפיכך גזרו על של שבת:

תני. בברייתא טלה עליו מטלית מלמטן ולא נכרין המסמרין מותר:
הוות רגליה שחקה. שנשחק עור של פרסת רגלו והיה רוצה לצאת בסנדל המסומר להגן על הרגל לפי שהוא חזק ועבדין לון כן לטלות עליו מטלית מלמטה:
כמה מסמרים יהו בו. ויהיה מותר לצאת בו בשבת לפי שלא גזרו אלא מעין המאורע שהיו לחזק אבל אלו כדקאמר לקמן אינן אלא לנוי ומותר. וגרסי' להא בפ"י דסנהדרין בהלכה א' וכן הא דלקמן:
שבעה וכימיך דבאך. לעיל מיניה כתיב ברזל ונחושת מנעלך וכימיך של ימי השבוע דבאך חיזוקיך:
שלשה עשר בזה וכו' כמנין משמרות. הכהונה שהן כ"ד ורמז לזה וכמסמרות נטועים המסמרות כמשמרות:
כלי בית אם נתן בו מסמר אחד שהיה משתמש בו לכלי הבית אינו עולה למנין המסמרים שלו:
מהו ליתנם. לכולם של מספר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה בסנדל אחד או במנעל אחד ואמר לו שרי דאין קפידא אלא על המספר:
אין מגרדין. בשבת סנדל ומנעלים מפני שקולף והוי ממחק:
אבל סכין. ודוקא בישינים כדמוכח מהאי ברייתא דלקמן:
הראשונים היו מתירין. והשניים. דור שלאחריהן היו אומרין אין מגרדין וכשנשאלה לרבי אמר ג"כ אין מגרדין:
הא אזילא חדא מן תלמידוי דר"ח רבה. הלך ואסר דבר אחר מהן במה שאמרו בשם הראשונים שהרי רבי מן הראשונים הוא וקאמר אין מגרדין:
ובלבד לאחורי הסכין שהוא כלאחר יד:
נהיגין הוינן יתבין קומי רבי. ובסנהדרין שם גריס קומי רב ונכון הוא שהרי ר' חייא בר אשי מתלמידי רב היה:
משחין ומשזגין. היינו מושחין ומכבסין אותן אבל לא היינו מגרדין:
אין סכין וכו'. מפני שהוא כמעבד:
סך שמן. על גופו ומתגלגל ע"ג קטובלייא והוא עור שלוק חדש ואינו חושש אבל לא יתנן' להקטובלייא ע"ג טבלא של שיש ולהתעגל עליה דמיחזי כמי שהוא מכוין לעבדה יפה הואיל ושוטחה ע"ג טבלא:
רשב"ג מתיר. דהואיל ומ"מ אינו סך שמן עליה בעצמה אין כאן משום מעבד:
אין לובשין. בשבת מנעלים וסנדלים חדשים דשמא לא יהיו מכוונים לרגליו וירגיש כשהוא מהלך בר"ה ומשלפינהו ואתי לאתויי:

כמה יהא בהלוכן. מבעוד יום ופליגי בשיעורא:
סנדל שנפסקו וכו'. גרסינן להא לקמן ביבמות פ' מצות חליצה בהלכה ב' עד צריך שיהא חופה את רוב הרגל וגי' דהתם היא עיקר:
חביתיו. כמו חביטיו והן רצועותיו:
תרסיותיו. היא מקום קביעות הרצועו':
רוב אחת מכפיו. והתם גריס שפירשה אחת מכפיו שניטל כל הכף שלו וזהו מה שתחת פרסות הרגל סול"א בלע"ז:
טהור. דמסתמא לא מתקני ליה וא"נ מתקני ליה חדש הוא והשתא מיהא בטל הוא:
או שפירשו רוב מכפיו טמא. דאכתי מנא הוא ולא פרחה טומאתו מעליו ואפי' נפסקה אחת מאזניו החיצונה משום דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמצאת חיצונה נעשית פנימית:
הלכה כר' יהודה לענין שבת. דאמרינן לקמן דחלוקין נמי לענין שבת ולר' יהודה אם נפסקה החיצונה אסור לצאת בו בר"ה:
הוה ליה עובדא. שנפסקה לו החיצונה ושלח וכו' והורי ליה כרבנן. דאכתי מנא הויא ומותר לצאת בו בשבת:
ושמע מימר. הלא הוא שמע שאומרים בשם רב הלכה כר' יהודה ואיהו הורי ליה כרבנן בתמיה:
כדברי שהוא מטמא וכו'. דכשם שחולקין לענין טומאה כך חלוקין הן לענין שבת:
אלא אפיק גביה כלום. ולא הוציא ממנו דבר ברור לומר כדברי מי היא ההלכה:
תני אבל מטייל וכו'. אם נפסקה לו בר"ה או בכרמלית מטייל הוא בהן משום דלא מינטר ליה שם עד שהוא מגיע לפתח חצירו דאז צריך להניחו שם דכבר מינטר ליה ואסור ליטלו בידו להצניעו כדלקמיה:
הוון מטיילין באיסטרטן. בר"ה ואיפסק סנדליה דר' אחא ולא הרגיש כלום:
מן דמטון לפולי. כשהגיע לשער חצי. א"ל ר"ז לר' אחא ההן פתח חצירך זהו פתח חצר שלך וצריך אתה להניחו כאן. ובתחלה לא רצה להגיד לו שנפסקה סנדלו לפי שמותר לטייל בו עד פתח חצירו:
כרך סבניה עליהון. היה נוהג כשנפסקה בהילוכו כרך סיב של דקל עליו ור' אבהו היה כורך אגוד מלבינקי זהו אגודה של גמי לח דקסבר מן המוכן הוא דהואיל וחזי למאכל בהמה מותר לטלטלו ולכרוך בו:
ה"ג ביבמות. שם ר' יונה שלקיה לחנותיה דחליטרה ויקר אוף ציבחר הזה או הוה סדרה יקר של ר' אלעזר מסלק ליה:

טלקיה. השליכו ת"י בכל מקום על וישלך ויטלק כלומר ר' יונה היה נוהג כשנפסק סנדל בהילוכו היה משליכו לחנות שמוכרין שם מיני חלוטין ורבים מצויים שם וככרמלית חשיבא וה"נ אמרי' לעיל בפ"ק בסוף הלכה א' איזהו כרמלית ר' יסא בשם ר' יוחנן כגון חנותיה דבר יוסטני מפני שרבים היו מצויים שם ודמיא לבקעה בימות החמה דחשיבא כרמלית משום דשכיחי בה רבים והכי נמי כן ולא הוי כשאר חנות שהוא רה"י:

ויקר אוף ציבחר הזה או הוה. כלומר דאשמעינן כאן חשיבות דהני אמוראי ר' יונה ור' אלעזר דאף על גב דמדינא מותר לטייל בו עד שהוא מגיע לפתח חצירו או על ידי כריכת גמי לח כדלעיל מכל מקום הן החמירו על עצמן ור' יונה היה נוהג כשנפסק סנדלו היה משליכו מעליו לכרמלית אם היה כנגדו או שהיה מטייל בו עד שהגיע לכרמלית דאף דאכתי לא מינטר ליה שפיר הואיל דשכיחי בה רבים לא רצה לטייל בו עד פתח חצירו מכיון דמינטר ליה במקצת וקאמר הש"ס עלה ויקר אוף ציבחר הוה כלימר דחשיבות הוא המנהג הזה ואף שהוא חשיבות מועט נגד חשיבות של ר' אלעזר דלקמיה מ"מ חומרא יתירא נהג ויקר הוא:

סדרה יקר של ר' אלעזר מסלק לה. אבל סדר ומנהג חשיבות של ר' אלעזר היה עוד ביותר שהיה מסלק ממנו לגמרי במקום שנפסק ולא רצה לטייל בו כלל וכלל משום חומרא ואזהרה יתירה ביותר. כך פירשתי ביבמות שם אבל הפירוש האמתי והנכון כך הוא ר' יונה טלקיה לחנותיה דחליטרה ויקר. השליכו להסנדל מעל רגלו כשנקרע לתוך החנות של מוכרי חלוטין וגדול היה והיה לו מקום להניחו שם. ואוף ציבחר הוה סדרה יקר של ר' אלעזר מסלק ליה כלומר ואף שהיה דרך מועט לילך בו עד שהיה יכול להגיע לבית המדרש הגדול של ר"א החמיר על עצמו שלא לילך בו כלל ומסלק ליה ממנו מיד באותה חנות. סדרה הוא בית המדרש כמו שתמצא בפ"ק דביצה בהלכה ז' וכן בהרבה מקומות:

מהו להחליף. אם נפסקה אזנו החיצונה אם מותר לו להחליף של שמאל בימין ולצאת בו בשבת ואליבא דר' יהודה קא מבעיא ליה דקאמר אם נפסקה חיצונה טהורה דלא מיחשבא מנא ואם מחליף ליה מי נימא דאכתי הוא חזי ליה:

אפילו כן א"ל. אע"פ שהתרתי לך עם כל זה צא וראה אם יש עוד זקן וחכם אחד שיורה כן ותוכל לסמוך עליו הלכה למעשה ונפק וכו' והתיר לו ג"כ כר"ז:

מתניתין אמרה שהוא מין מלבוש. ממתני' דפ' מצות חליצה שמעינן דמותר דחזי להפוכי ומין מלבוש הוא דקתני התם חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשירה דהואיל אכתי סנדל הוא משום דחזי להפוכי וה"נ לענין שבת כן:

דא דתימר לרוחב אבל לאורך צריך שיהא חופה את רוב הרגל. כצ"ל וכך היא הגי' ביבמות שם וכאן נשתבשה בספרים וכן ראיתי פירושים משונים ומוטעים באורך וברוחב והבל יפצה פיהם לא מהם ולא מהמהם ולא נח בהם. ואדלעיל קאי הא דאמרינן או שפירש רוב מכפיו טמא דוקא כשפירש הרוב ברוחב הסנדל דעדיין מתיישב הוא על הרגל אבל אם פירש לאורך הסנדל לא סגי ברוב מכפיו אלא צריך שיהא בצד השלם שלא נפרש שיעור כדי שיהא חופה את רוב הרגל:

פיסקא דמתני'. ולא ביחיד. ומפרש ר' אבא טעמא מפני החשד וכו' ותלאו להטמינו בבית השחי שלו:

על איזה מהם הוא נותן את הסנדל שמואל אמר וכו'. שאם אומר את על אותה שיש בה מכה הוא נותן א"כ אכתי איכא חשדא דמאן מצער ליה שלא יתן הסנדל השני על רגלו השנייה הלא אין בה מכה ויאמרו שהוא מטמינו ונושאו אבל אם נותן הוא על אותו שאין בה מכה שפיר דלא אתו למיחשדי' דהא דאין נותן סנדל השני על רגלו השנייה מפני שיש בה מכה והיא מצערתו:

על אותה שיש בה מכה הוא נותן. ולא אתו למיחשדיה משום שיתלו ויאמרו זה שאין נותן כלום ברגלו השני מפני שאינו חושש בסנדל שאינו אלא משום יתידות הדרכים והוא אינו מקפיד בכך ועל אותה שיש בה מכה מוכרח הוא ליתן מפני המכה:

והוה מושיט ליה סנדליה. לנעול כהדא דתני במסכת דרך ארץ פ"י כשהוא נועל וכו' ונתן לו של ימין תחלה ואמר ליה ר' יוחנן בבלייא לא תעביד כן שהראשונים לא היו עושין כך אלא נועל של שמאל תחלה כדי שלא תהא נראית רגל של ימין פגומה ותשאר יחף עד שינעול אותה אח"כ:

הדא אמרה וכו'. דברי ר' שמעון בר בא הן שאמר א"כ ש"מ דבדינא דמתני' שעל אותה שיש בה מכה הוא נותן ולפיכך מקפיד רבי שלא לנעול את של ימין שנתתי לו דא"כ עשית כמי שיש בו מכה ואמר ליה ר' יוחנן אין בבלייא דקמת עלה דמילתא שפיר:

יוצאין בתפילין ערב שבת עם חשיכה. ולא חיישינן שמא יהא שוכחן ויצא כך בשבת. אבל אין יוצאין וכו' ומפרש מה בין זה לזה מפני שהתפילין דרכו לחלצן בשחשיכה ולא יבא לשוכחן אבל סנדל המסומר אין דרכו לחלוץ מיד משחשיכה ושמא ישכח ויצא כך משחשיכה:

איזהו קמיע מומחה. תוספתא הוא בפ"ה:

ריפא. בו לאדם אחד ג' פעמי' נאמן הוא לומר כך לאחד ואם לשנים נאמן הוא לשנים אבל אם ריפא לשלשה בני אדם נאמן הוא לכל אדם דמומחה לכל הוא:

לא בשיר ולא בטבעת. שאין דרך לשאת קמיע בכך:
מהו מיתניתיה בההן סילונה. הוא כמין שק בבגדו ומלפניו וכפוף הוא כמין סילון כדרך שעושין להטמין הכתבים בתוכו ומהו ליתן הקמיע בתוכו וא"ל תנינן ובלבד וכו' ומשמע הא בשאר מקומות מותר לצאת כשנתון בו:
מומייקה. הוא כמין ענק על הבגד סביב הצואר ואמר להן משום תכשיט הוא ואסרו לצאת אף לאיש כדאמרי' בסף הלכה דלעיל:
אי משום תכשיט הוא לו. כלומר שחזרו ואמרו לר' יונתן ואי משום תכשיט הוא קאמרת דלא יצא בו א"כ ודניאל לאסור דהא כתיב והלבישו לדניאל ארגונא והמניכא די דהבא על צואריה ובודאי לא היה מסירו ממנו מפני כבוד המלכות והיה לו איסור לצאת בו בשבת. ואי משום משאוי בשבת נמי לא חיישינן דדרך מלבוש הוא ותנינן כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות ומותר לצאת בו כדאמרינן בריש פרקין:
שאינו אלא כמשמרה שלא תחזור לפתוח ואינו אסור בכה"ג משום רפואה בשבת. וכן קאמר ר' אבון בשם רבנן דבבל:
חוץ מעלי גפנים. שאין ליתן עליהם שניכרין הן שדעתו לרפואה לפי שהן מסירין את הרושם של המכה:
הדא פיאה. עשב ששמו כך ויש בו סגולה לישא אותו עיקר טוב הוא מאוד אם בו ה' קשרים כדרך קשרי עשב או ז' או ט' ובלבד שלא יתן מים ע"ג בשבת שניכר שמתכוין ללחלחו:
יברוחה. כמין רוח רעה וקורא להבריחו מעליו אסור. א"נ על מכה ששמה כך שלפעמים מתגדלת בפה ר"ל כמין זה וקוראין אותה יברוחה על שם דודאים דמתורגם יברוחי:
בוא וקרי. אם אומר לאחד בוא וקרא על בני פסוק הזה מפני שהוא מתבעת או שאומר תן עליו ספר וכו' אסור וזה אפילו בחול אסור שאין מתרפאין בד"ת:
והא תני. שהיו נוהגין לומר שיר של פגעים בירושלים:
כאן משנפגע. אסור ועד שלא נפגע להגן עליו מותר:

הלכה ג

מתני' **לא תצא אשה במחט הנקובה**. דאין דרך האשה בכך וכן בטבעת שיש עליה חותם ולאו תכשיטין הן לה דאלו במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם תנן לעיל בריש פרקין דלכתחלה הוא לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת משום דהני כשאר תכשיטין ומשום גזירה דילמא משלפא ומחויא לחברתה אבל הני דמתני' דהכא כמשאוי חשיבי והלכך אם יצאת חייבת חטאת ואמרינן בגמרא התם וחילופיהן באיש שהאיש

שיצא במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת ובמחט הנקובה ובטבעת שיש עליה חותם לא יצא לכתחלה ואם יצא פטור ובין שהוא אומן ובין שאר כל אדם שוין בכך:

ולא בכובליאר. התם בגמרא מפרש מכבנתא והוא בת נפש שקושרת בו מפתחי החלוק וי"מ כמין טבעת עגולה שמסבבת בו ראשה:

ולא בכובלת. הוא כמין קשר שמנחת בו בושם להעביר ריח רע:

ולא בצלוחית של פלייטון. של שמן הטוב כדי להריח:

וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון. דאין אלו אלא משום שמא תטלם להראות לחבירתה ובכל כה"ג לכתחלה לא תצא ואם יצאת פטורה:

גמ' **תני לא יצא החייט במחטו וכו'**. גרסי' להא לעיל בפ"ק בהלכה ג' עד תיפתר באשה גידלת ושם פירשתי:

דר' נחמיה זו היא. מתני' דקתני בטבעת שיש עליה חותם חייבת חטאת אלמא דלאו תכשיט היא לאשה ואע"ג דתנינן בפי"א דכלים תכשיטי נשים טמאין וקחשיב התם לטבעת בין שיש לה חותם בין שאין לה חותם מתני' דידן ר' נחמיה היא כדלקמן דס"ל בטבעת הלך אחר חותמה דעיקר טבעת היא בשביל החותם ואין דרך של אשה לחתום ולשלוח כתבים והלכך חייבת חטאת דלאו תכשיט הוא לה והא דתנינן התם דיש עליה חותם נמי תכשיט לאשה ההיא רבנן היא:

דתנינן תמן. בפי"ג דכלים עץ המשמש את המתכות טמא דהמתכות הוא העיקר והמתכות המשמשת את העץ טהורה כיצד וכו' טבעת של מתכות וחותם שלה של אלמוג והוא עץ קוראל"ו בלע"ז טמאה דהטבעת היא העיקר והחותם אינו אלא כמשמש שלה ואם הטבעת של אלמוג והחותם של מתכות טהורה דהעיקר של עץ הוא ופשוטי כלי עץ טהורין דמקום מושב החותם לאו בית קיבול מיקרי שאין בית קיבול אלא העשוי למלאות בו וזה כבר ממולא הוא:

ותני עלה ר' נחמיה מחליף. דתני בתוספתא בבבא מציעא דכלים פ"ג טבעת של מתכות וחותם שלה של אלמוג ר' נחמיה מטהר וטבעת של אלמוג וחותמה של מתכות טמאה וכן היה ר"נ אומר וכו' בסולם אחר שליביו אם השליבין של מתכות טמא ובקולב הלך ג"כ אחר שליביו והכי הוא בתוספתא וכאן הוא ט"ס. דאחר מעמידיו אליבא דחכמים הוא. קילב הוא עץ ארוך שמעמידין לפני החנות ויש בו יתידות ומסמרין תקועין לתלות בהן איזה דבר. ובעול אחר סמנייריו והן סמלוניו ויתידיו התקועין בו וא"כ מתני' כר' נחמיה וכדאמרן:

תיפתר. להמתני' כדברי הכל דמיירי כשהיציאה לחתום בה כלומר שנתנה על ידה שיהא מוכן לחתום בה לעת הצורך ויצאת כך בשבת דבכה"ג אפי' לרבנן חייבת דלאו לתכשיט נתכוונה להיות על ידה והוי כמוציא דבר שאינו תכשיט:

היתה עשויה לכך ולכך. טבעת שהיא עשויה פעמים להתקשט בה ופעמים לחתום בה אם הוציאה שתהא מוכנת לחתום בה חייב ואם לתכשיט פטור אף על החותם לפי שעכשיו אף החותם טפילה היא לתכשיט:

הלכה ד

מתני' **לא יצא האיש וכו'**. תריס הוא מגן אלה הוא עשוי כמין דקר שנועצין אותו בארץ ויוצאין בו גם כן למלחמה ורומח הוא של ברזל ותקוע בעץ וכל אלו אינן דרך מלבוש לפיכך אם יצא חייב חטאת אבל שריון וקסדא ומגפיים דלעיל בהלכה ב' פטור משום דדרך מלבוש הן:

ר"א אומר תכשיטין הן לו ואינו חייב חטאת עליהן. שנא' וכתתו חרבותם לאתים וגו'. ואם הן כתכשיטין מפני מה יבטלו לעתיד:

בירית. זו שעשויה כמין אצעדה ומדבקת אותה סביב שוקה מזה ומזה ומטילין כבלים ביניהם והן תלויין בהבירית והכבלים עשויין לאלו הבתולות שפסיעותיהן גסות כדי שיתקצרו ולא יהיו נושרות בתוליהן ולפיכך הבירית היא טהורה שהיא תשמיש לכבלים ולאו כלי היא בפ"ע ויוצאין בה בשבת דלא חיישינן שמא תפול ותביא אותה בידה מפני שהוא דבוקה לבשר אבל הכבלים כלים הוי וטמאין ואין יוצאין בהן בשבת דשמא יפלו מן הבירית ותביא אותן בידה בר"ה:

גמ' **כתיב וחמישים וגו'**. איידי דאירי במתני' בכלי מלחמה מייתי לה הכא ודריש בחמשה עשר כלי זיין מדכתיב וחמושים דחמושים הוה משמע תרי פעמים חמשה דמיעוט חמשים שנים בחמשה ומדכתיב וחמושים להביא עוד פעם אחד חמשה:

ואיזו היא האלה. וקאמר דפשטינן לה מן מה דתני וכו' לעיל בפ"ק דמעשרות בהלכה ו' מאימתי תורמין את הגורן משתיעקר האלה ש"מ דאלה כמין דיקרן הוא ותוחבין אותו בקרקע לעשות הגורן סביבותיו וכשעוקרין אותו עושין כרי מן הגורן והוקבע למעשרות:

חגור חרבך וגו'. אלמא דלהדר הוא עשוי:

לאתים כמו לאטין שהן ברזלין ארוכין שקוצרין בהן מרחוק:

למזמרות למיגזיין וכך תרגומו שהן הברזל הקצר שתופסין אותו ביד לקצור דבר הקרוב לו:

יחידית. על שוק אחד וכבלים בזמן שהבירית על שתי שוקיה והשלשלת בינתיים:

בירית זו אצעדה וכו' כרופסלה. כך היא נקראת לאצעדה שבשוק:
טירייא. שנותנין על היד כמה דאת אמר וכו':
עזקייא קדשייא. תרגום שלהן:
קורדיקייא. המנעלים והיו מטילין שמן אפרסמון בהן וכשהיו יוצאות היו מתיזין במקום שהיו רואין בחורים להכניס יצה"ר בהן כמה דאת אמר וברגליהם תמכסנה לשון ארס כארס נחש בכעוס:
שלטוניה. מה שמשימין על ראשיהן והוא כמין ציור על השבכה כמה דאת אמר וכו' בפכ"ח דכלים:
עונקייה. שעל הצואר:
השירות. והן שעושין כעין נטיפות על בגדי שיראין:
בלנדייא. שמשימין למעלה על בגדיהן:
תפארתם כלילייא וכו'. וכן מפרש לכוליה דקרא ורובן מן התרגום ויש שהוא כך בלשון יונית ובלע"ז אחר:
קולכין ומעפרן. הוזכרו במשנה בפכ"ט דכלים והקילקין וכו' והן כמין אריג וטיני סודרין:
סבניין רברבן. סדינים הגדולים ומצויירין:
זינרין וכו'. מיני ציורין על הבגדי פשתן:
אולרייא. מצנפת שעל הראש:
הרדידים. נקראין ליסוטא והן ממיני תכשיטין שלפניה:

הלכה ה

מתני' **יוצאה אשה בחוטי שער**. הקשורים לה על ראשה בין חוטי השער משלה וכו' משום שהמים באין בהן וליכא למיחש דילמא איתרמי לה טבילה של מצוה ותתיר אותן ותביא אותן בידה. לפי שאלו אינן חוצצין ואינה צריכה להתירן:
בזמן שהן תפורין. בשבכה:
בכבול. שהיא כיפה של צמר שתחת הטוטפת:
ובפיאה נכרית. זה פיאה של שער אחר שמשימין לה על הראש להנוטל שערו מראשו או למי שאין לו שער הרבה ומותר לצאת באלו השנים בחצר שאינה מעורבת והתירו חכמים באלו השנים כדי שלא תתגנה על בעלה וכדפרישית בריש פרקין:
ובמוך שבאזנה. לבלוע ליחת האוזן ושבסנדלה שלא יזיק לכף רגלה ודוקא בשהן קשורין באזנה או בסנדלה דאי לאו הכי חיישינן שמא יפלו ותביאן בידה:

ובמוך שהתקינה לנדתה. ומשימה באותה מקום לבלוע הדם שלא יטנפו בגדיה וזה מותר אע"פ שאין המוך קשור ואפי' עשתה לו בית יד שאם יפול המוך הזה אינה מביאה אותו מפני מאיסותו:

בפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר וכו'. שניתנת אותן בחול מפני ריח הפה:

שן תותבת. שנותנת במקום השן שנפל ויש שעושין אותו של זהב ומושיבין במקום השן:

רבי מתיר. דלא חייש דילמא שלפא ומחויא לפי שגנאי היא לה:

וחכמים אוסרין. דילמא חזו לה ומחייכי עלה ושלפא ואתיא לאתויי והלכה כחכמים:

גמ' **אבון בר אימי אמר וכו' משום מנשייא בר מנשייא ירמיה**. דהא דשרינן בשל חבירתה ובלבד שלא תצא לא ילדה וכו' וקס"ד דטעמא דהואיל ואינן שוין הן לא מיהדק שפיר ודילמא נפיל ואתי לאתויי והלכך פריך והתנינן במתני' דלקמן. הבנות יוצאין בחוטין וא"ר בא אפי' כרוך על צוארה והתם מסתמא לא מיהדק הוא דאין האשה חונקת עצמה בחוטין ואפ"ה לא חיישי':

תמן אפי' שאינה יכולה להביא חוטמה לשערה. חוטמה מלשון חייט וחוטם בו הוא כלומר אפי' שאינה יכולה לתפור ולקשור ולחטום היטב להשערה זה אצל זה יוצאה היא וכן בחוטין שבצוארה דלא מטעמא דלא מיהדק אתינן הכא אלא כדמסיק:

ברם הכא וכו'. כלו' אבל הכא אמרי' ילדה בשל זקנה וכן איפכא לא ומטעמא אחרינא הוא דלמא מחכו עלה ושקלא ואתיא לאתויי:

כל שהוא תושב בשיער. שהוא נותן בשער ומתיישב בו להיות מכוון כמו שערו נקרא פיאה ונ"מ לענין פיאה נכרית שאמרו שיוצאה בו בחצר שצריך להיות תושב בשיער:

נפיל עודריה דאודניה. שהיה לו מוך טבול בשמן באזנו לרפואה נפל משם ורצה להחזירו בשבת וגערו חביריו ולא הניחוהו להחזירו:

משום תכשיט. כלומר משום גזירת תכשיט דאע"ג דהאי לאו תכשיט הוא גזרו בו כמו דגזרו שלא לצאת בתכשיט א"נ האי משום תכשיט שאולה הוא וכי משום תכשיט הוא ואמאי גערו בו ומפרש לה דהיינו טעמא ובהא פליגי דר' ינאי סבר שמן הוא שהוא מרפא ולא המוך והלכך רצה להחזירו דמכיון דאינו נותן עכשיו שמן עליו לא מיחזי כמתכוין לרפואה בשבת במה שמחזירו וחכמים שגערו בו סברי מימר דמוך הוא שהוא מרפא ואסור:

ולא כן וכו'. כדאמרי' לעיל בפ"ב דמעשר שני בהלכה א' וכן גרסי' לקמן פי"ד בהלכה ג' דאם חושש באזנו נותן שמן ע"ג ולוחש כדרך שלוחשין להעלות גידי אזנים וא"כ אפילו ליתן שמן לא חששו והיאך אמרת דבהא פליגי אם השמן או המוך הוא מרפא:

ר' ינאי וכו'. כלומר אלא דבהא הוא דפליגי ר' ינאי סבר דהלכה כר' יוסי ומילתא דר' יוסי ורבנן תנינן לקמן בסוף פ' כל הכלים כל כיסוי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין א"ר יוסי בד"א בכיסוי קרקעות אבל בכיסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת והאי מוך לא היה לו בית אחיזה וס"ל לר' ינאי דהלכה כר' יוסי וא"צ בית אחיזה וככיסוי כלי הויא וניטל בשבת וחביריו שגערו בו ס"ל דאין הלכה כר' יוסי וצריך בית אחיזה ולפיכך לא הניחוהו:

ולא כן וכו'. התם בסוף ההלכה קאמר רב חייא בר אשי בשם רב דהלכה כר' יוסי ואמאי גערו בו:

ר' ינאי סבר מימר וכו'. אלא דכ"ע ס"ל הלכה כר' יוסי ובהא הוא דפליגי דר' ינאי ס"ל דאדם לא עשו אותו כקרקע אלא ככלי והאי מוך שבאזנו ככיסוי כלי הוא ולר' יוסי א"צ בית אחיזה וחביריו שגערו בו ס"ל דאדם כקרקע הוא ובכיסוי קרקעות לא פליג ר' יוסי וס"ל נמי דצריך בית אחיזה:

ולא כן אמר ר' זעירא וכו'. דר' חייא בר אשי היה חושש באזנו ועשה לו בית יד למוך שהניח באזנו כדי שיוכל ליטלו ולהחזירו בשבת משום דסברין אנן לומר דאדם כקרקע הוא ולכ"ע צריך בית אחיזה וקשיא לר' ינאי:

וכיני בתמיה וכי כן היה דעתו להחזירו בשאין לו בית יד דזה היא דלא כמאן. אלא כיני אלא כך היא מסקנא דהאי מילתא בהא דפליגי ר' ינאי וחביריו דר' ינאי סבר אין שכיח כלומר דאין חוששין שמא ישכח ומהלך ארבע אמות כשהוא בידו הלכך נוטל ומחזיר וחברוי סברין דחוששין לכך והלכך גערו בו שלא ירגיל עצמו ליטול ולהחזיר וזה שנפל מאליו לא הניחוהו להחזירו כדי שלא יעשה אחר כך כמו כך וליטלו כדי להחזירו:

שמעית טעם. שמעתי טעם אחד מן ר' שמואל בשם רבי זעירא על דבר ששנינו שן תותבת ושל זהב דחכמים אוסרין ולא ידעתי מה ששמעתי:

מאי כדון. ומאי טעמא להאי מילתא:

א"ר יוסי מסתברא. היא דטעמא שאסרו בשן של זהב מפני שעמדה לה ביוקר והלכך לא תצא דדילמא נופל ממנה והיא רוצה להחזירו ובין כך אתיא לאתויי בידה שן תותבת מה אית לך טעמא דזה לא עמדה לה ביוקר שהוא שן אחר כמו השן שהיה לה:

עוד. גם לזה איכא טעמא:

לפי שהוא מבהתה. בושה לומר להנגר תעשה לי עוד אחר ורוצה היא לקיים זה בעצמו מה שכבר עשוי לה ושמא נופל ממנה והיא מבקשת להחזירו ודילמא אתיא לאתויי:

חד חשש שיניה וכו'. לאחד היה לו מיחוש שינו בשבת והורה לו חבירו היתר ולאחד היה לו מיחוש באזנו והורה לו חבירו היתר ולא ידענו איזה מהם הורה זה ואיזה הורה זה:
מן מה דר' יסא שאל. להרופא של ר' יעקב בר אחא מה עושה שנו דר' יעקב חבירנו שהיה לו מיחוש בו ועשה לו הרופא רפואה בשבת וכן מן מה דאמר ר' יוסי לא בטלה השן שלי להשבת מימי שלא חשש בשיניו מיומו ש"מ דהוא המורה היתר לעשות רפואה לשיניים בשבת שהרי לא מיחה בהרופא אלא ששאל לו מה הוא עושה אחר שעשית לו איזה דבר לרפואה וכן מדאמר השן שלו לא בוטלה שבת מימיו ש"מ דמי שיש לו מיחוש בשנו מותר לו לעשות רפואה בשבת דהוי כמכה של חלל אם נתקלקל:
ר' ינאי פתר לה. להא דקתני במתני' ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת דזה קאי על פלפל וגרגיר מלח דיותר ניכרין הן שמתכוין לאיזה רפואה אבל לא על כל דבר שתתן לתוך פיה. וחברוי פתרין לה על הכל שלא תתן לתוך פיה בתחלה בשבת:

הלכה ו

מתני' **יוצאין בסלע שעל הצינית**. התם מפרש לה בת ערעא. והיא מכה שתחת פרסת הרגל וסלע של כסף שיש בו צורה מעלי לה לרפואה והכא מפרש לצינית פודגר"א:
הבנות. יוצאות בחוטין בגמרא מפרש אפי' הן כרוכין על צואריהן לפי שאינה חונקת עצמה בחוט ואי איתרמי לה טבילה אינן חוצצין הלכך ליכא למיחש מידי:
אפילו בקיסמין. שמשימין בנקבי אזניהם שלא יסתמו דלאו משאוי הן:
ערביות. בנות ישראל שבערביא יוצאות רעולות מעוטפות ופניהם מכוסות חוץ מן העינים וכורכת קצה הסודר על צואריהן ואלו השוכנות בארץ מדי יוצאות פרופות שמעוטפות בסודר או ברדיד שעליה ותולה רצועה בשפה אחת כנגד צוארה ובשפה השנית מחברת אבן או אגוז או איזה מטבע וכורכת הרצועה עליה. וכל אדם מותר אלא שדברו חכמים בהוה שדרך הערביות יוצאות כך ודרך המדיות יוצאות כך:
פורפת. מחברת היא הרצועה בתחלה בשבת על האבן ועל האגוז:
גמ' **יוצאין בסלע שעל הצינית**. ומפרש להצינית שהיא כמין חולי פודגר"ה:
אפי' טס של כסף בלא צורה מעלי לה וקסבר דסלע לאו דוקא. ומשים דשכיחא טפי מהטס נקט לה:
והא תנינן. הכא לא שייך האי לישנא אלא אגב דנקט הכא בריש הלכה דלעיל דמייתי לה לפירכא והא תנינן וכו' העתיקו כאן ג"כ בהאי לישנא ודברי ר' בא הם שייכין כאן לפרש דאפי' כרוך על צואריהן כדפרישית במתני':

כיני מתניתא וכו'. משום דקשיא ליה לישנא דמדיות דמשמע דאלו יוצאות כך ואלו יוצאות כך לדוקא היא דקתני וא"כ מאי האי דקתני וכל אדם וכו' הלכך מפרש דכן צריך למתני' ערביות יוצאות רעולות מדיות פרופות בלא וי"ו דהאי לישנא לא משתמע לדוקא אלא לפי שכך דרכן היא ושייך שפיר למיתני אבתרה וכל אדם וכו':

הלכה ז

ועל המטבע. אם פרפה יוצאות בו:

ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת. על המטבע לפי שאסור לטלטלו:

תני. בחדא ברייתא רשב"ג אומר לא שנו דפורפת וכו' אבל לא תפרוף לכתחלה בשבת אלא מטבע ואבן הא באגוז מותר לפרוף בתחלה בשבת מפני שהוא מיטלטל בשבת אבל אבן אסור להיטלטל ודינו כמטבע:

אתיא דרשב"ג. דאוסר באבן כר"מ דכמה דר"מ אמר דבר שהוא מיטלטל דוקא הוא דמותר ליטלו בשבת לצורך מקומו אבל דבר שאינו מיטלטל אינו ניטל אלא לצורך גופו וה"נ סבר רשב"ג דדוקא דבר שהוא מיטלטל מותר והך דר"מ לקמן בפ' כל הכלים מיתנייא במתני' כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך וכו'. ות"ק ר"מ הוא ושלא לצורך מפרש לה האי ש"ס שלא לצורך גופו אלא לצורך מקומו ודוקא דבר שמלאכתו להיתר אבל דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא והאי אבן דמתני' אינו לצורך גופו אלא לצורך מקומו לכרוך בו הרצועה הלכך אוסר רשב"ג לטלטלו ולפרוף עליו לכתחלה בשבת:

הלכה ח

מתני' **הקיטע**. שנקטע רגלו:

יוצא בקב שלו. שהוא עשוי כמין רגל של עץ וחוקקין בו מעט להשים ראש שוקו בתוכו וקסבר הת"ק דמנעל דידיה הויא ואידך פליג עליה וס"ל דלא מנעל היא וכמשאוי חשיב. ונוסחא דהכא דת"ק ר' יוסי ור"מ אוסר אבל נוסחת המשניות וכן במשנה דגמרא הבבלית דת"ק ר"מ ור' יוסי אוסר והלכה כר' יוסי דאסור:

אם יש לו בית קיבול כתותין. שחקק בו כל כך להשים בתוכו כתיתין ומוכין רכין להניח ראש שוקו עליהן טמא בטומאת מגע דכלי קיבול מיקרי ואם אינו ראוי לקבלת כתיתין לאו בית קיבול היא משום דמניח שוקו בתוכו דאנן כלי קיבול העשוי להיטלטל בו מה שנותנין בתוכו דומיא דשק לאפוקי שוקו שאינו מיטלטל על גב הכלי:

סמוכות שלו. יש שהוא קיטע בשתי רגליו ומהלך על שוקי ארכבותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו:

טמאין מדרס. אם זב הוא שהרי לסמיכות גופו עבידי ומדרס הזב עושה אב הטומאה:
ויוצאין בהן בשבת. דתכשיט הצריך לו היא:
ונכנסין בהן לעזרה. דלאו מנעל היא לאסור משום לא יכנס בהר הבית במנעלו ובאלו מותר אפי' לעזרה לפי שאינן נתונין בראש רגלו:
כסא וסמוכות שלו. יש מין קיטע שיבשו ונכווצו גידי שוקיו ואפי' על ארכבותיו אינו יכול לילך ועושין לו כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים שבידו ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח מעט על אחוריו בכסא שקשור לו באחוריו ועושין לו סמוכות של עור לראשי שוקיו או לרגליו התלויות וכשהוא נשען על ידיו נשען גם על רגליו קצת:
טמאין מדרס. כדלעיל:
ואין יוצאין בהן בשבת. דאיידי דתלו ולא מנחי אארעא זימנין דמשתלפי ואתי לאתויינהו:
ואין נכנסין בהן לעזרה. דהואיל והן עשויין ג"כ לראש רגליו כמנעל הוו:
אנקטמין. מאטקאר"ה בלע"ז ויש עושין כמין פרצוף משונה להבעית בו התינוקות וי"מ חמור שהליצנים עושין ונותנין אותו על כתפיהן או מוליכין ביד ע"י פרקיו שעושין בו והכי מפרש לה הכא בגמ':
טהורין. מפני שאינו לא כלי תשמיש ולאו לתכשיט עבידי:
ואין יוצאין בהן. מפני שאינו דרך מלבוש ואם יצא פטור:
גמ' **שמואל אמר יוצאין בו משום סנדל**. להת"ק דס"ל יוצאין בו בשבת משום דהסנדל דידיה חשוב הוא ונכנסין בו לעזרה:
ר' ינאי מקשה. על זה אם יוצאין בו בשבת משום דכסנדל הוא ואם סנדל הוא מאי האי דהדר קאמר ונכנסין בו לעזרה א"כ אינו סנדל:
אמר ר' בא. עד דאת מקשת לה על דשמואל תיקשי על המתני' דקתני סמוכות שלו וכו' יוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן לעזרה וקשיא נמי האי קושיא דמקשת אדשמואל:
א"ר מנא אמור סיפא דלית היא פליגא על דשמואל. כלומר ואם תפרש להסיפא דמיתרצת עם המציעתא אשכחת לה דהא דשמואל ג"כ ניחא הוא. דאימא סיפא כסא וסמוכות שלו אין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה והא האי סיפא ג"כ קשיא היא אם אין יוצאין בהן א"כ לאו כמנעל חשיבי אמאי אין נכנסין בהן לעזרה אלא ע"כ דהכי מיתרצית לה דודאי מנעל או סנדל מיקרי ואין נכנסין בהן לעזרה והא דאין יוצאין בהן בשבת משום טעמא אחרינא הוא דהואיל דלא מנחי אארעא ותלויין הן זמנין

דמשתלפי ואתי לאתויינהו. והשתא מציעתא נמי ניחא דהתם ליכא למיגזר בשבת הואיל והסמוכות עשויין לשוקיו ומדובקין בהן לסמוך עליהן ליכא למיחש דמישתלפי ונכנסין בהן לעזרה דלאו מנעל הוו וא"כ דשמואל ג"כ ניחא הא דקאמר ארישא דיוצא הוא בקב שלו דלענין שבת כסנדל דידיה חשיבא והיינו דכמו סנדל לא גזרינן דילמא מישתלף ואתי לאתויי ה"נ בקב שלו שהוא הולך עליו ליכא למיגזר דילמא מישתלף ולענין זה הוא דקאמר משום סנדל דמטעמא דהיתרא דידיה כהיתירא דסנדל לכל האדם אבל לאו סנדל ממש הוא לאסור להכניס בו לעזרה:

מהו אנקטמין וכו' הונוס קטמין. כלומר נוטריקון היא הונוס חמור הוא בלשון יון כך פי' הערוך וגריס במלה אחת הונוסקטמין והיינו הך. ומפרש ואזיל חמרא דיידא שעושין כמין חמור של עץ ומדדה הוא ע"י פרקים פרקים שעושין בו וכך ראיתי שעושין אותו הליצנים במדינות ההם ומרקדין עליהם:

הלכה ט

מתני' **הבנים יוצאין בקשרים**. הכא מפרש בגמרא קשרי פואה והוא עשב שעשוי כמין קשרים קשרים וסגולה יש בו לשאת אותו להקטנים כדאמר לעיל בהלכה ב' הדא פואה עיקר טב סגין וכו' והתם מפרש לה מעיקרא נמי הכי ובתר הכי מסיק לה בן שיש לו געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל ימין שלו וקושרין לו בשמאלו של התינוק וחלופא סכנתא שמגעגע יותר ויותר ולהכי נקט בנים דלא שייכא כ"כ בנקיבות שאין האב מחבבן כל כך מתחלתן שיהיו מגעגעין עליו:

ובני מלכים יוצאים בזגין. פעמונים קטנים של זהב תפורין בכסותן:

וכל אדם. מותרין בזוגין שבכסותו:

אלא שדברו חכמים בהוה. שכן דרך בני מלכים:

יוצאין בביצת החרגול. היא מין חגב וביצה שלו סגולה לרפואת כאב האוזן:

ובשן של שועל. למי שישן הרבה יותר מדאי תולין בו שן של שועל חי ולמי שאינו יכול לישן תולין בו שן של שועל מת:

ובמסמר הצלוב. מסמר של העץ שתולין עליו היא סגולה לנפח של המכה להסיר הנפוח:

דברי ר' יוסי ור"מ אוסר אף בחול. משום דרכי האמורי ואין הלכה כר"מ אלא דכל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי:

גמ' **הבניה וכו' קשרי פואה**. כדפרי' במתני':

בזוגין. מפרש ר' זעירא בזוגין שבצוארו וא"כ מהו וכל אדם וכי דרך בני אדם הגדולים לצאת בזוגין על צוארו אלא על הקטנים קאי ובין קטני עניים ובין קטני עשירים:

ר' אילא. מפרש בזוגין שבכסותו ומאי וכל אדם בין גדולים ובין קטנים:
מתניתא פליגא על ר"ז. ברייתא דהתוספתא והובאה לעיל בהלכה א' קשיא עליה דקתני אין יוצאין בזוג שבצואר אלא כאן בברייתא בגדולים דאין דרך לצאת כן כאן במתני' בקטנים:
יוצאין בביצת החרגול וכו'. כדפרישית במתני' ועכביתא היא מכה הנפוחה וקשה:
אית תניי תני ומחליף לאלו הרפואות ור"ח בשם ר' יוחנן תני כמתני' דידן:
דרגי דרגיבת. בתוספתא פ"ז וח' ויש בהן הרבה דברים ונקראת פירקא דאמוראה:
האומר דרגי דרגי בת עליך יש בו משום דרכי האמורי. ור' יודה קאמר דיש בו אף משום ע"ז דלשון דגון הוא ע"ז של הפלשתים כדכתיב וראש דגן וכו':
לאו לאו. האומרו ב' פעמים:
סורו ממנו. הרי א' לא חפצנו הרי ב':
מאותו המין על ראשו ולוחש אף על פי שאין נחש לסמוך על זה יש סימן קצת:
כגון ואני וכו' כלומר להכי קאמר אם את בנימין תקחו עלי היו כולנה לפי שהיו כבר ג' רחל ויוסף ושמעון:
אחר שמיעת בת קול. אם רצה לילך לדרך או לעשות איזה דבר ושמע קול פתאום ויכול לעשות בו איזה סימן אם לעשות או לא הולכין אחריו ואיידי דאיירי בהא מייתי נמי להא דלקמיה דסמוך ר"א שבודאי לא בחנם היה הדבר:
עאל לפונייה. נכנס לבית הכסא להפנות ובא קסדור א' מהרומיים וגירשו ממקומו וישב לו שם ואמר ר"א מה זה לכל עמא דאיכא הכא לא אקים חד מינייהו לבר נש דיתיב אלא לילית ושד הדין אפשר שאיני יוצא מכאן עד שאדע מה יהא בסופו והיה שם נחש טמון וכיון שישב זה הטמא התחיל הנחש לצאת משם ונתן לו נשיכה על עגבותיו ושם נחית דריבויו בני המעיים שלו וקרא ר"א המקרא ואתן אדם תחתיך זהו אדום הטמא:
מיקטוע כיסין. לחטוב קיסמי עצים:
וראה חייט. ערל אחד שהיה ג"כ מקטע עצים שהנחש רץ אחר התלמיד וא"ל ראה שהנחש רץ אחריך ושבקיה הנחש להתלמיד ואזיל בתריה זה החייט:
גרמנייא. כך היה שמו ויצא ובקש ללות לר' הילא שיצא מבית הנשיא ובא כלב שוטה להתגרות בר' הילא וגער בו גרמני והניח הכלב לר' הילא והלך אחר גרמני ונשכו:
בר קפרא. היה רוצה ליכנס לעיר אחת ובכניסתו נכשל באצבעו ונכנס ושמע קול התינוקות שקורין להפסיק אם בגפו וכו' ואמר דומה שלא אעשה בעיר הזאת כלום ולא עלתה בידי אלא הטחר זו באצבעי בלבד וכן הוות ליה:

ר' יוחנן ור"ל. היו מתחמדין לראות פני שמואל וללכת לבבל למקומו ואמרו קודם שנלך נשמע קול א' ונקח בו לסימן:
וסיימון לאותן היום וכן הוות ליה:
דהוה תשיש. חלוש ונכנסו לבקרו ואמרו נלך וכו' ושמעו לאשה אחת שאמרה לחבירתה אם נכבה הנר והשיבה לה לא נכבה ולא יכבה נר המאור של ישראל והיה להן זה לסימן שיתרפא מחליו ויעמוד:
מלטומה. מיני מזונות וכיסנין ותמה ר' יוחנן וא"ל ומן אילין את חיי ומפרנס עצמך והשיב הן והניחו ר' יוחנן והלך לו לאחר שעה עבר עוד אצלו והתחיל זה להתחנן וא"ל רבי התפלל עלי שמן אותה שעה שאמרת לי כך לא מכרתי כלום וא"ל ר' יוחנן שני אתריך ולך לישב על מקום אחר ששינוי השם גורם לטובה ופעמים שינוי המקום גורם לטובה:
תרין תלמידין מן דר' חנינה. היו יוצאין לחטוב קסמי עצים וראה אותן חוזה כוכבים אחד ואמר אלו השנים משיוצאין לא יחזרו שיארע להם פגע אחד וכשיצאו פגע בהם זקן אחד עני ואמר להם תזכו עמי ליתן לי מה לאכול שכבר יש לי ג' ימים שלא טעמתי כלום והיה עמהן ככר לחם אחד וקצצו החצי ונתנו לו ואכל והתפלל עליהם ואמר להם תתקיים לכם נפשיכם ביום הזה כמו שקיימתם לי את נפשי ביום הזה ויצאו בשלום וחזרו בשלום והיו שם בני אדם ששמעו קול של חוזה הכוכבים שאמר ואמרו לו ולא כך אמרת אלו שנים כשיוצאין אינן חוזרין והרי חזרו בשלום ואמר אי דכאן האיש שקרן ועל עצמו אמר א"כ חכמת הכוכבים שלי הכל שקרים ואעפ"כ לכו וחפשו במשאוי שלהם והלכו ומצאו נחש מחותך החצי במשא זה מכאן והחצי במשא זה מכאן ואמר להן מה טיב של מעשיכם ביום הזה וסיפרו לו המעשה שעשו חסד עם העני הזקן ואמר החוזה כוכבים על עצמו ומה יכול האיש הזה לעשות שנתבדה בחכמתו ואלהיהם של היהודים מתפייס הוא בחצי ככר לחם שמחמת כן אירע להם הנס הזה:
מישתעי. סיפר זה המעשה גר אחד שהיה חוזה כוכבים ופעם אחד היה רוצה לצאת לדרכו ואמר וכי עכשיו טוב הוא לצאת כפי אשר ראה בחכמת הכוכבים שלו שאינה שעה טובה והיה נמנע מלצאת חזר ואמר וכי כלום נתדבקתי בזו האומה הקדושה לא להיות פרוש מאלה הדברים שלא לנחש ולעונן א"כ נצא ונסמוך על שם הבורא ברוך הוא וכשהיה בדרך היה קרוב להיות נשחט ונאכל מחיה רעה אחת ונתן לו החמור שלו ואכלה ומתוך כך ניצל וברח לו ומי גרם לו שיפול ויבא לידי סכנה בשביל שהרהר לילך אחר נחש ומי גרם לו שניצל בשביל שחזר בו ובטח על בוראו והלך בדרך:
כי לא נחש ביעקב. מדלא כתיב כי אין נחש קרי ביה כי לו נחש שהמנחש לו הנחש:

כעת יאמר וגו'. שמלאכי השרת ישאלו אותם מה פעל אל שהן לפנים ממחיצתן ולמי ישאלו לאשר אין לו נחש:

כבחצי. כמו קרוב לחצי ימיו של עולם היה אותו רשע בלעם מ"ט דכתיב כעת כמו העת אשר עבר יזכו לאותו יום שיאמר ליעקב וגו':

כל מי שפעל עם אל. שהיה יגע בתורה ובמצות יבוא ויטול שכרו ודריש מכעת יאמר ליעקב ולישראל דמשמע שיאמר להם איזה דבר ומה יאמר מה פעל כל מי שפעל עם אל ולהאי מ"ד ס"ל דיאמר על ישראל מפי בת קול של הקב"ה שהוא האומר ולאידך דבתריה ס"ל דמלאכי השרת הם האומרי':

ואומרין להם מה פעל אל. עכשיו מה הורה לכם הקב"ה לעשות:

ולא כבר עשה כן בעולם הזה. בשעה שניצולו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש שהיו מהלכין בתחלה ואחר כך הלך המלאך שנשלח להצילם כדדריש וריוה די קדמיתא אין כתיב כאן אלא וריויה די רביעאה דמי לבר אלהין שהיה מהלך אחריהם:

ומה ת"ל וחבל לא איתי בהן. דה"ל למיכתב לית בהין אלא מלמד שהיו סריסים בתחלה ונתרפאו עכשיו אף מזה וזהו לא איתי בהון לא נמצא מה שהיה בהן בתחלה. ואיידי דמייתי להאי קרא דריש ליה לכוליה:

הן היו מכבשין לפניו את האור. המלאך ירד להצילם והן לא היו צריכין לו שזכותם וצדקתם הלך לפניהן והיו מכבין ומכבשין לפני המלאך את האור שהרי אחריהם היה נראה:

באותה שעה. שאמר דמי לבר אלהין. ירד מלאך וסטרו להההוא רשיעא על פיו וא"ל תקין מילך וכי בר אית ליה לאלהים חזר ואמר אח"כ בריך אלההון וגו' ולא אמר די שלח בריה אלא די שלח מלאכיה ושיזיב לעבדוהי די התרחוצו עליה בלחודיה והודה שאין עוד אלהים מלבדו:

הדרן עלך פרק במה אשה

פרק ז

הלכה א

מתני' כלל גדול אמרו בשבת. בגמרא קאמר דהא דקרי ליה כלל גדול משום דגדול שבת משביעית דאלו שבת איתא בין בתלוש בין במחובר ושביעית ליתא בתלוש אלא במחובר:

כל השוכח עיקר שבת. בין שהיה לו ידיעה מעיקרא מעיקר שבת ושכחה עכשיו שכסבור שלא נצטוו ישראל על השבת ובין שהיתה שכוחה ממנו בתחלה ולא ידע כלל

מעיקר שבת כגון תינוק שנשבה בין העכו"ם או גר שנתגייר לבין העכו"ם וכגון קטן שמטבילין אותו על דעת ב"ד וא"צ להודיעו מן המצות:

ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת. על כולן משום דכולה חדא שגגה היא וילפינן לה מקרא דכתיב ושמרו בני ישראל את השבת וכתיב את שבתותי תשמרו דמקרא קמא משמע שמירה אחת לכל שבת ושבת ומקרא בתרא משמע שמירה אחת לשבתות הרבה. ומסתברא דקרא בתרא קאי על האי גוונא דלא ידע מעיקר שבת וכל השבתות אצלו חדא שגגה וחייב אחת על שבתות הרבה. וקרא קמא קאי על אידך בבא דבתריה שחייב על כל שבת ושבת:

היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתו' **הרבה**. בשגגת שבת שכסבור היה שהיום חול אבל ידע שמלאכות אלו אסורין בשבת:

חייב על כל שבת ושבת. שכל שבת ושבת שגגה בפני עצמה היא ואפילו לא נודע לו בינתיים מפני שהימים שבין שבת לשבת הרי הן כידיעה לחלק מיהו אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת שהרי אין כאן שגגת מלאכות וכל מה שעשה בכל שבת בשגגה אחת של שבת עשה:

והיודע שהוא שבת. היום ועשה מלאכות הרבה בשגגת מלאכות שלא ידע שאלו המלאכות אסורות וכך עשה בשבתות הרבה:

חייב על כל מלאכה ומלאכה. של כל שבת ושבת. לפי חשבון המלאכות שעשה בכל שבת כך הוא מביא חטאות על כל שבת ושבת ואף על פי שבענין שגגת מלאכות אין מקום לומר הימים שבינתיים הוון ידועה לחלק שהרי נעלם ממנו איסורן ועד שילמוד לידע שהן מלאכות אסורות מ"מ אמרינן דשבתות כגופין מחולקין דמיין והלכך חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת:

העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. אפי' הן כולן אבות כגון שזרע ונטע והבריך והרכיב וזמר שכל אלו אבות מלאכות הן ומענין מלאכה אחת לפי שהכל ענין אחד הוא שלהצמיח הדבר הוא נתכוין:

אינו חיוב אלא חטאת אחת. על כולן וכן אם עשה האב עם התולדות שלו אינו חייב אלא אחת דאין חילוק מלאכות לחטאות אא"כ המלאכות חלוקין הן זה מזה שכל א' וא' ענין בפ"ע הוא:

גמ' **מהו כלל גדול**. מפני מה שנה התנא כאן גדול. ומפרש ר' יוסי בר' בון מפני שהוא גדול יותר מכלל ששנה בשביעית בריש פ"ז ולקמיה מפרש לה מפני מה שנה התם נמי כלל גדול:

שהשבת חלה. איסור מלאכות שלה על הכל בין בתלוש בין במחובר ואילו שביעית אינו חלה האיסור מלאכות שלה אלא על עבודת הארץ בלבד כדכתיב לא תזרעו וגו' שאינו אלא במלאכת מחובר. ובשביעית דתני כלל גדול מפני שהוא גדול מכלל שנשנה במעשרות כדמפרש ואזיל:

ותני בר קפרא. בברייתא דיליה גם במעשרות כלל גדול משום שהוא גדול מכלל שנא' בפיאה שהמעשרות חלין וכו' כדתנן בפ"ק דמעשרות ואלו פיאה אינה נוהגת אלא בדבר שהוא מכניסו לקיום למעוטי ירק כדתנן בפ"ק דפיאה:

ואית דבעי מימר. דהיינו טעמא דקתני כלל גדול דמכאן שיש כלל למטה ממנו כדתנן לקמן בפרקין ועוד כלל אחר אמרו וכו' וזה אינו כולל הרבה כמו זה הכלל וקראו גדול וכן במעשרות לבר קפרא דתני התם נמי במתני' עצמה ועוד כלל אחר אמרו כל שתחלתו אוכל וכו' ואינו אלא לזה והכלל הראשון כולל ג' דברים:

אנן תנינן. במתני' כל השוכח עיקר שבת דמשמע שידעה ועכשיו שכחה ונוסחא דבית רבי אני לה הכי כל שאינו יודע עיקר שבת. ולקמן מפרש דלא פליגי לדינא אלא בנוסחא בעלמא:

ר' אלעזר. היה גורס כמתני' דידן ור' יוחנן היה גורס כהדא דתני בית רבי:

הא רבי אלעזר וכו'. השתא מדייק לשאול הרי לר"א דתני כמתני' דידן אם נימא דהא אם אינו יודע כל עיקר שלא למד מעולם כגון קטן שנשבה לבין העכו"ם דלקמיה פטור הוא דבעינן שיהא לו ידיעה בתחלה או לא ופשיט לה מן מה דרב תני נמי כמתני' ופתר לה איזהו וכו' כלומר איזהו השוכח עיקר שבת זה שאינו יודע עיקר שבת שהיתה לו שכוח מבתחלה כגון קטן שנשבה לבין העכו"ם ש"מ היא הדא היא הדא דתרוייהו חדא דינא אית להו וחיוב חטאת אחת:

הא אמר ר' יוחנן וכו'. כלומר וכן להא דאמר ר' יוחנן ותני כדבית רבי כל שאינו יודע עיקר שבת מי נימא לדייק הא אינו יודע ושכח כלומר שמחמת ששכח הוא שאינו יודע עכשיו חייב על כל שבת ושבת או לא ופשיט לה מן מה דאמר ר' שמואל וכו' לקמן בהסוגיא דכל הדא הלכתא ששנינו בכריתות כדמייתי לה לקמן אליבא דר"א דהתם היא ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת בשגגת שבת ובשבתות הרבה א"כ ש"מ היא הדא היא הדא דבתרוייהו אינו חייב אלא אחת על שבתות הרבה:

את מה שמעית מן אבוך מן דר' יוסי. היאך שמעות מאביך ר' יוסי אי תני כר' יוחנן או כר' אלעזר:

אמר. להם כר' יוחנן הוא דתני וכתנא דבית רבי:

אמר לון ר' חזקיה לא אמר כן. ר' יוסי מעולם ואדרבה דאלא כך שמענו דר' סימון בר זבדא היה לומד עם בנו של רבי יוסי ופשט ליה ההלכה ושמע מיניה דר' יוסי כהדא דר' אלעזר דתני כנוסחת מתני' דידן:

משאלין מילייה. מילתא באנפי נפשה היא ואדלקמיה קאי כלומר שקבלנו שחותכין ודורשין הדברים של הפסוק הזה. והיותר נכון לגרוס מנא אילין מילייא ואמתני' קאי ומנא לן אלו הדברים לחלק דפעמים שהוא חיוב אחת ופעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ומפרש משום דכתיב ועשה מאחת מהנה ובתרוייהו המ' יתירה ועוד אחת משמע א' לבד והנה משמע הרבה ועוד דמהנה מיותר לגמרי ועשה אחת מכל וגו' מיבעי ליה הלכך דרוש ביה הכי ועשה אחת ועשה הנה ועשה מהנה כלומר דפעמים היא כך אחת שהוא הנה והיינו ועשה אחת דריש על הנה וכדמפרש אבתרה ועשה אחת לחייב על כל אחת ואחת וזה אם הוא בזדון שבת ושגגת מלאכות הרי זה אחת שהיא הנה שיש כאן שגגות הרבה:

ועשה מהנה. כלומר וכן תדרוש שלפעמים ועשה הנה שהיא אחת. וזהו הנה לחייב על כולהון אחת. וזהו בשגגת שבת וזדון מלאכות שאע"פ שעשה מלאכות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת דשגגת שבת חדא שגגה היא:

מהנה. השתא דריש הנה מיבעי ליה וכתיב מהנה אלא הנה אבות מהנה לחייב על התולדות כמו על האבות:

או נימר. או אינו אלא דנאמר בע"ז הכתוב מדבר שיש בה ג"כ חילוק עבודות וכהאי דתני ר' זכיי לפני ר' יוחנן וכו' ומנא לך למידרש המקרא על שבת וכך הקשה ר' זכיי לר' יוחנן דהרי בע"ז יש זיבח וקיטר וניסך וא"כ אחת שהיא הנה היינו זדון ע"ז ושגגת עבודות שחייב על כל אחת ואחת והנה שהיא אחת שגגת ע"ז וזדון עבודות דהא קרא בחטאת סתמא כתיב ונימר בע"ז הכ' מדבר:

א"ל ר' יוחנן בבלייא עברת בידך תלת נהרין שהלכת דרך רחוק כל כך ועברת שלש נהרות עד שבאת לכאן:

ואיתבדת. נכזבת בדבריך דלא הכי היא אלא שאינו חייב אלא אחת וכלומר דקרא לא מצי איירי בע"ז וכדמסיק ר' יוחנן ואזיל:

עד לא יתברינה בידיה יש כאן אחת אין כאן הנה. יתברינה על הע"ז קאמר ודרך גנאי הוא כלומר שוברה ואיסורה. על דרך מספר החלום ואת שברו. והשתא היכא מצית למידרש לתרוייהו פעמים אחת שהוא הנה ופעמי' הנה שהיא אחת דזה אי אפשר דהניחא דאחת מצית למידרש כדדרשינן לעיל אחת שהיא הנה וכגון עד לא יתברינה

בידיה והיינו שלא נמצא בידו שיודע שוברה ואיסורה בעבודות אלו שנעלם ממנו איסור עבודת הללו וא"כ יש כאן אחת כלומר דשפיר מצית למידרש אחת שהיא הנה כדדריש לעיל שהרי זדון ע"ז והוא שידע שע"ז היא אבל לא ידע השובר ואיסור עבודות שלה והרי יש כאן ג' שגגות וחייב על כל אחת ואחת:

אין כאן הנה. כלומר אבל איפכא לא מצית למידרש בכה"ג הנה שהיא אחת דהא ודאי ליתא שהרי יש כאן שגגות הרבה ומיחייב על כל אחת ואחת וא"כ תו לא מצית למידרש פעמים שהוא כך ופעמי' שהוא כך בע"ז:

מן דתברה בידיה יש כאן הנה ואין כאן אחת. בתמיה כלו' דאיפכא ודאי לא משכחת לה שלפעמים הנה שהיא אחת ולא אחת שהיא הנה דהיכי דמי אי בשידע איסור ושוברה מאלו העבודות א"כ דשגג במאי לשתדרוש הנה שהיא אחת שעשה הרבה עבודות ואינו חייב אלא על שגגה אחת דאי ששגג בע"ז א"כ אין לבו לע"ז ואמאי ליחייב אפי' אחת והלכך האי דרשא דקרא דלפעמים אחת שהיא הנה ולא הנה שהיא אחת ולפעמים הנה שהיא אחת ולא אחת שהיא הנה לא מצית כלל למידרש בע"ז:

ויהי כן בע"ז. כלומר דהדר פריך הש"ס אלמה לא מצינן לאוקמי בע"ז ולדרוש הכי דקרא מיירי באלו ג' ענייניים בעבודתה בעבודת הגבוה בהשתחויה וכדמפרש ואזיל:

בעבודתה לחייב על כל אחת ואחת. כלומר דרשא דועשה אחת הנה והיינו אחת שהיא הנה מיירי שעבד בעבודתה שדרכה בכך ואינן עבודת גבוה כגון גיפוף ונישוק ופיעור וכיוצא בהן ואם הוא ידע שהיא ע"ז ובשוגג באלו שלא ידע שאלו אסורות הן לע"ז זו חייב על כל אחת ואחת ומקיימת לדרשא אחת שהיא הנה. ודרשא דלפעמים הנה שהיא אחת אתי לעבודת גבוה בע"ז כזו והיינו זיבח וקיטר וניסך שהן עבודת פנים ואע"פ שהן שגגות הרבה הואיל ועבודות אלו אין דרך לעבוד לע"ז זו אמרינן דאין כאן חילוק עבודות ואין חייב אלא אחת:

בהשתחויה לחייב על מקצתה. כלומר ודרשא דהנה מהנה תוקמי על השתחויה שאע"פ שלא עשה השתחויה גמור' אלא מקצתה ודומה לה חייב וכעין דדרשת על תולדו' דשבת והדרא קושיא לדוכתה דאימא בע"ז הכתוב מדבר ומשני ר' בון דאפ"ה לא מצית לאוקי קרא בע"ז דכתיב בהאי פרשתא אם הכהן המשיח יחטא וגו' במצות שהמשיח מביא עליהן פר הכתוב מדבר והיינו בשאר מצוות יצאת ע"ז שאין משיח מביא עליה פר אלא שעירה בלבד:

התיבין הרי חלבים ועריות. דנמי משיח מביא עליהן פר ונוקמי לדרשא דקרא בהן ואחת שהיא הנה בחלב כגון שאכל בחמשה תמחויין ואליבא דר' יהושע דסבירא ליה בפ"ג

דכריתות תמחויין מחלקין בהעלם אחד וזה אחת שהחלב שם אחד שהוא הנה דחייב על כל תמחוי ותמחוי והנה שהיא אחת היינו שאכל כמה מיני חלב ואינו חייב אלא אחת דשם אחד הוא ובעריות אחת שהיא הנה כגון שבא על חמש נשיו נדות בהעלה אחת שהיא שם אחת וחייב על כל אחת ואחת משום דגופין מחולקין והנה שהיא אחת כגון שבא על הנדה וחזר ובא עליה וחזר ובא עליה ובהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ואכתי מנא לן לאוקי דרשא דקרא בשבת:

לא אתינן מיתני. לדרשא דקרא אלו בדברים שיש להן תולדות דהא בעינן נמי למידרש הנה מהנה כדדרשינן בשבת וחלבים לא משכחת בהו תולדות וכן בעריות ואי בהעראה הא קי"ל כל העריות עשה בהן המערה כגומר:

חברייא אמרין מהכא נפקא לן לחייב על כל שבת ושבת דכתיב שבת היא לה' והאי יתירא הוא דהא כתיב בהאי קרא גופיה ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון ושבת היא לה' ללמד שחייב על כל שבת ושבת אפי' בהעלם אחת ובמלאכה אחת:

אמר ר' אילא. מהכא נפקא לן דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת ולא העושה בו ובחבירו שאם עשה חצי שיעור בשבת זו וחזר ועשה חצי שיעור בשבת אחרת אפילו בהעלם אחת אינן מצטרפות ואם אתה אומר שאין השבתות מצטרפות לכשיעור א"כ ה"ה דחולקות הן שאם עשה כשיעור בשבת זו וחזר ועשה בשבת אחרת בהעלם אחת חייב על כל שבת ושבת שהרי אתה אומר שכל אחת ואחת בפני עצמה הן:

א"ר יוסי בר' בון. דאי מהכא ליכא למישמע מידי שאני אומר כשם שאין השבתות מצטרפות כך אין חולקות דטעמא דאין מצטרפות משום דהויא כמו אוכל חצי זית חלב וחזר ואכל חצי זית דקיי"ל דבהעלם א' מצטרפות והוא שישהא מתחלה ועד סוף לא יותר מכדי אכילת פרס וא"כ אם אכל בשני ימים אפילו הן בהעלם א' אין מצטרפין וה"ה שתי שבתות אינן מצטרפין לשיעור מלאכה אחת אבל אם עשה כשיעור וחזר ועשה מלאכה זו בשבת אחרת בהעלם אחת אימא לך דאינן חולקות דהויא כאוכל כזית חלב היום וכזית חלב למחר והכל בהעלם אחת דאינו חייב אלא אחת הואיל ולא היתה לו ידיעה בנתיים:

אלא מחוורתא כדאמרינן מעיקרא. דמשבת היא לה' ילפינן דגילתה לנו התורה דכגופין מחולקין הן וחייב על כל שבת ושבת:

גדול שנשבה בין העכו"ם. ואינו יודע מתי שבת כיצד יעשה ופליגי בה רב ושמואל:

מונה ששה ועושה שבת. כברייתו של עולם ואידך אמר עושה שבת בתחלה ומונה ששה וחוזר ועושה שבת כאדם הראשון. מונה ששה ועושה שבת חמשה וכו'. טעמיה דחושש הוא למנות משום ספיקא דכל ימי השבוע וחושש הוא כסדרן שבתחלה חושש הוא שמא נשבה ביום הראשון ומונה ממנו ששה ועושה שבת ואח"כ חושש שמא נשבה ביום השני וכשמנה ממנו ז' ימים כלו ביום הראשון של שבוע זו ומונה מיום ב' חמשה ימים ועושה שבת ואח"כ חושש שמא נשבה ביום הג' ונמצא שכלו ז' ימים הראשונים ביום הב' וא"כ כשמנה אחר הז' הראשונים חמשה ועשה שבת בטעות היה שהרי המנין השני התחיל למנות מיום הב' ועושה שבא אחר חמשה ימים והוא לא נשבה אלא ביום הג' ונמצא שבת שלו ביום הראשון אלא דהואיל ואי אפשר לו בענין אחר תולה כל ספיקיו על הימים של שבוע הראשון שנשבה בו שאם נשבה ביום הא' מונה ששה ועושה שבת ואם ביום הב' מונה חמשה ועושה שבת ואם ביום הג' מונה ארבעה ועושה שבת ואם ביום הד' מונה שלשה ועושה שבת ואם ביום הה' מונה שנים ועושה שבת ואם ביום הו' מונה אחד ועושה שבת אבל שמא נשבה ביום השבת ליכא למיחש דמסתמא היה זוכר בו ואין החשש אלא על כל הימים מימי החול שהן מותרין בעשיית מלאכה ואין אדם משים על לבו לזכור איזה יום שהוא עומד בו ואירע לו המעשה:

א"ר מנא אין אישתבאי בתלתא וכו'. כלומר דר' מנא פריך עלה דר' יצחק דהיכי מצית אמרת הכי דהניחא במנין הראשון אם היה יכול לתלות שנשבה ביום הא' שפיר הוא דמונה ששה ועושה שבת ובמנין השני נמי אם היה יכול לתלות שנשבה ביום הב' וא"כ שבת הראשון שעשה בטעות עשה מ"מ עכשיו מונה חמשה ועושה שבת כהוגן ואם לא היה החשש הספק אלא שמא ביום הראשון נשבה או שמא ביום השני הוה מצינן למימר דהואיל וא"א בענין אחר מונה הוא כך ועושה שבת דממ"נ חד מינייהו של אלו שתי השבתות כהוגן הוא אבל השתא דלא ידע ואיכא עוד למיחש דילמא ביום השלישי נשבה והוא מנה ששה ועשה שבת וחמשה ועשה שבת נמצא שזה עשה מלאכה ביום השבת שהיה ממנין ימי החול שלו ולא קיים שבת לא במנין הראשון ולא במנין השני וכן הוא החשש מיום הג' ואילך אלא דר' מנא מקשה דאם באת לחוש שמא ביום זה ושמא ביום זה א"כ אין כאן שום שבת כהוגן דכשאתה בא לחוש כך ניחוש שמא ביום הג' נשבה והרי זה עשה מלאכה אף בשתי שבתות של מניינים הראשונים וכן מכאן ואילך מקולקל הוא בחשבונו:

רב הוה חייליה לתרין מחזירין הוא עבד שובתא. בתמיה וזה הכל מדברי רבי מנא הן כלומר וכי בזה רב כחו הוא שלשני מחזרת המנינים הראשונים הוא עושה שבת שלו והם אינן שבת והוא עושה מלאכה מהן אף בשבת:

מחזירין. כל דבר שהוא מונה עד יום המוגבל וחוזר ומונה עד בא אותו יום נקרא מחזור. ואין לו לתמוה ויחוש לכל הימים. האי קושיא שייכא לכ"ע ואף לרב ושמואל ואמאי לא יתעכב בעצמו מלעשות מלאכה בכל הימים דיש לו לחוש בכולן שמא היום הוא שבת:

לתמוה. לשון עיכוב מלשון ולא יכלו להתמהמה:

כהדא. דהא תניא נמי דכוותה קידש אשה בעילם המדינה וכלומר אפי' בדרך רחוקה מכאן ואינו יודע איזו היא כגון שקדשה על ידי שליח שא"ל צא וקדש לי אשה סתם ולא חזר אליו לומר זו וזו היא שקדש בשבילו ופליגי בה ר"י ור"ל ולר' יוחנן אסור הוא בכל הנשים דשמא זו היא אחותה או שאר קרובות שנאסרו עליו מחמת קידושיה וא"כ לר' יוחנן אמאי לא יחוש ג"כ כאן לכל הימים:

תמן. שאני התם דהא מיהת יש לו תקנה לישא אשה או גיורת או משוחררת שאין לו חשש בהן כלל אבל הכא מה אית לך למימר שאם באת לחוש לכל הימים מה תקנה יש לו וכי ימות הוא אם אין לו במה להתפרנס והלכך אי אפשר לו לחוש לכל הימים:

תמן. בבבל אמרין בדין זה דחושש הוא לכל הימים ועושה בכל יום ויום כדי קיום הנפש שלו בלבד ולא יותר:

תמן תנינן. בפ"ג דכריתות אמר ר"ע וכו'. ולקמן פליגי בה אמוראי באיזה ענין שאל לו ואם קבלה רבי עקיבא ממנו תשובתו או לא:

ומה אם הנדה שאין בה תוצאות הרבה. שאין בה הרבה חיובים בענינה אלא חיוב ביאה בלבד ואינו מוזהר עליה בחטאות הרבה ואעפ"כ אם בא עליה וחזר ובא עליה חייב הוא על כל ביאה וביאה אפי' הן בהעלם אחת דהכי ס"ל לר"א התם לעיל:

שבת שיש בה תוצאות הרבה. מהרבה ענייני מלאכות שמוזהר עליה:

הבא על הקטנות יוכיח. כמו הבא על הקטנה וקטנות דעלמא קאמר ואם היא נדה ואין בה אלא אזהרה אחת שהוא מוזהר עליה אבל קטנה לא שייכא בה אזהרה ואעפ"כ חייב הוא על כל ביאה וביאה:

הבא על הבהמה יוכיח. שחייב על כל ביאה וביאה:

אמרתי לו הבהמה כשבת. כלומר לדידי מיבעיא לי בבא על הבהמה אם חייב על כל ביאה וביאה כמו דמיבעיא לי בשבת:

בשם ר' שמעון בן לקיש. לפרש השאלה שבזדון שבת ושגגת מלאכות היא ששואלו אם שבתות כגופין מחולקין הן וחייב על שגגות מלאכות של כל שבת ושבת או דילמא לאו כגופין מחולקין הן ומכיון שהיא בהעלם אחת ומעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת:

כהדא תנינן מלאכות הרבה. בתמיה וכלומר דהש"ס מתמה על זה דאם כך שאלו למה היה לו לומר מלאכות הרבה וכי לא על השבתות הוא הבעיא אם הוא מתחייב על כל שבת ושבת או לא וא"כ לא היה לו לשאול אלא העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה מהו ולא משני עלה מידי:

רבא בשם רב חסדא אמר. לא כדר' זעירא בשמיה אלא בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו וכגון שהיה יודע שאלו מלאכות אסורות בשבת אבל לא היה יודע שהיום שבת דודאי על כל מלאכות שעשה אינו מתחייב אלא אחת דהא אין כאן שגגה בהן ושגגת שבת חדא שגגה היא והיינו דאמרינן לעיל הנה שהיא אחת וכי קא מיבעיא ליה אם עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת הוא דקא מיבעיא ליה אם אינו חייב אלא אחת כדתנינן במתני' או דילמא סבירא ליה לר"א דעל הרבה מלאכות אפי' הן בהעלם אחת של השבת חייב על כל מלאכה ומלאכה מיהת אחת משום שגגת שבת דכל מלאכה ומלאכה ענין בפני עצמה היא:

בדא תנינן שבתות הרבה. בתמיה כלומר דחוזר ומתמה גם על הא דרבא בשם רב חסדא דאם כך היא ששואלו אם כן למה לו לומר בשבתות הרבה וכי לא על המלאכות הוא מתחייב לפי ענין השאלה ולא היה לו לומר אלא כך העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בזדון מלאכות ושגגת שבת מהו אם מתחייב משום שגגת שבת אכל מלאכה ומלאכה או דילמא הואיל ואינו אלא מעין מלאכה אחת וליכא הכא אלא חדא שגגה דשבת אינו חייב על כולן אלא אחת. ואפילו אי אמרת דבעלמא מתחייב הוא על הרבה מלאכו' מעין מלאכה אחת אם השגגה היא במלאכות הכא מאי. ולקמן מסיק לה דתרתי בעא מיניה:

הא ר' זעירא וכו'. השתא מהדר הש"ס לשאול אם קבלה מיניה ר"ע או לא ובעי להא דאמר ר' זעירא וכו' דהשאלה של ר"ע היתה בזדון שבת ושגגת מלאכות והשיב לו שחייב על כל אחת ואחת דשבתות כגופן דמיין אם הודה לו ר"ע או לא הודה לו. ופשיט לה מן מה דאמר ר' שמואל כל הדא הלכתא דתנינן העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חיוב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת דלא אתיא אלא כר"א דכריתות ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת א"כ הדא אמרה דלא הודה ליה ר"ע דאי הודה ליה היה ליה לאוקמי מתני' דידן נמי כר"ע:

ר' בא. היינו רבא דקאמר לעייל בשם רב חסדא דהשאלה היתה בשגגת שבת וזדון מלאכות וכדפרישנא דעיקר השאלה במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת היא ובעי הש"ס אם הודי ליה ר"ע או לא ופשיט לה ר' זעירא לפני ר' יוסי דאם כך היתה השאלה ש"מ מהאי מתניתא דהברייתא דלקמיה דלא הודי ליה:

דתני. האומר יודע אני שהוא שבת היום ויודע אני שמלאכה זו אסורה בשבת אבל איני יודע אם חייבין כרת עליה או לא הדין הוא כך אם ממנין אבות מלאכות עשה חייב על כל מלאכה ומלאכה שעשה אפילו הן בהעלם אחת דהרי יש כאן שגגות הרבה דשגגת כרת שמה שגגה ויש חילוק מלאכות בשבת ואם מעין מלאכה אחת עשה לכולן חייב על כל העלם והעלם אם עשה בשתי העלמות וטעמא מפני שהן העלמות הרבה אבל אם היה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת הואיל וכולן מעין מלאכה אחת הן והשתא מן מה דלא מותיב ליה ר"ע לר"א והאיכא תנא דהאי ברייתא דלא ס"ל כוותך הדא אמרה דלא הודי ליה והלכך לא חש ר"ע להשיבו מברייתא זו ולידע טעמא דס"ל דחייב על כל אחת ואחת משום דלא ס"ל כלל כוותיה אלא כהאי תנא דברייתא:

הא ר' זעירא וכו'. השתא מהדר הש"ס לדייק אליבא דהני דמפרשי להשאלה של ר"ע לכל חד וחד כדמפרש לה ומה ס"ל לר"א לאידך גיסא שלא שאל לו לר"ע כדנקיט ואזיל דלהא דמפרש ר' זעירא וכו' דבזדון שבת ושגגת מלאכות הוא ששאלו ומשמע הא אם בשגגת שבת וזדון מלאכות אף רבי אליעזר יודה לרבי עקיבא שאינו חייב אלא אחת. דאל"כ מנא להו לפרושי לדברי ר"א דהתם בכה"ג דמפרשי דילמא אף בשגגת שבת וכו' הוא דבעיא מיניה אלא ודאי משום דסבירא ליה להני דמפרשי כך דבשגגת שבת וזדון מלאכות אינו חייב אלא אחת לכ"ע הואיל ואין כאן אלא חדא שגגה דשבת ואי הכי מאי האי דקאמר ר"א מק"ו מנדה מה נדה שאין בה תוצאות הרבה וכו' ויתיביניה ליה ר"ע שבת גופה תוכיח הרי אם הוא מזיד במלאכות ושוגג בשבת הרי יש בה תוצאות הרבה וכו'. כצ"ל ונתחלפו התיבות בדפוס מהכא להא דלקמן ומהא דלקמן להכא. כלומר דהא מיהת יש בשבת תוצאות הרבה וחטאות הרבה במקום דשייכא בה ואפ"ה את מודי לי דבשגגת שבת וזדון מלאכות אינו חייב אלא אחת א"כ לא תליא בהך טעמא שיש בה תוצאות הרבה ומן מה דלא מותיב ליה רבי עקיבא הכי ש"מ היא הדא היא הדא ולרבי אליעזר אפילו בכה"ג חייב על כל אחת ואחת:

הא ר' בא וכו'. ולהא דר' בא נמי איכא למידק דמפרש דבשגגת שבת וזדון מלאכות הוא דשאלו ומשמע הא בזדון שבת ושגגת מלאכות יודי אף רבי עקיבא לר"א דחייב על כל אחת ואחת הואיל דאיכא שגגות טובא:

ויתיביניה ר"א הרי מזיד בשבת ושוגג במלאכות הרי אין בה אלא אזהרה אחת ואת מודי לי שהוא חייב על כל אחת ואחת. כצ"ל והשאר הכל ט"ס דאגב שיטפא דלעיל הוא וכלומר על הא דאמר לו ר"ע לר"א לא אם אמרת בנדה שיש בה שתי אזהרות תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת מדייק דאי הכי אמאי לא השיב לו ר"א הרי זדון שבת ושגגת מלאכות יוכיח שבשבת לעולם אין בה אלא אזהרה אחת ואפ"ה את מודי לי מיהת דבכה"ג חייב על כל אחת ואחת ומן מה דלא מותיב ליה ר"א לר"ע הכי ש"מ היא הדא היא הדא ולר"ע אף בזדון שבת ושגגת מלאכות אינו חייב אלא אחת:

הא ר' בא בשם רב חסדא וכו'. השתא מסיק לה לפרש לכל חד וחד לפי פירושו דלהא דקאמר ר' בא דבשגגת שבת ובזדון מלאכות הוא ששאלו קשיא וכי לא משום שגגת שבת את תופסו לענין חיוב חטאת וא"כ מאי קא מיבעיא ליה אם חייב על כל אחת ואחת הרי אין כאן אלא חדא שגגה דשבת ומפרש ר' חזקיה בשם ר' בא דבאמת על שתים הוא ששאלו אם הוא מזיד בשבת ושוגג במלאכות מהו שיהא חייב על כל אחת ואחת משום שגגות טובא והיינו אם הוא חייב כך על שבתות הרבה דימים שבינתיים הוון ידיעה לחלק או לא הא חדא ובעא מיניה נמי שוגג בשבת ומזיד במלאכות מהו לעשות את העיקר כתולדות אם ולדי מלאכות כמלאכות וחייב על כל חדא וחדא משום שגגת שבת או לא ולפיכך קאמר נמי הרבה מלאכות מעין מלאכה אחת ובשבתות הרבה דכולל הני תרתי בעיי ומתורץ גם כן להא דדייק לעיל כדא תנינן וכו':

ותני דבית רבי. בהדיא כן לפרש הא דשאלו העושה מלאכות הרבה וכו'. מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת הדא היא שוגג בשבת ומזיד במלאכות שבתות הרבה מעין מלאכה אחת הדא היא מזיד בשבת ושוגג במלאכות. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות וכדפרישית דבדאיכא שגגות טובא הבעיא הוא על שבתות הרבה ובדליכא אלא חדא שגגה דשבת ומזיד הוא במלאכות הבעיא היא על ולדי מלאכות אם כמלאכות הן לחייב על כל חדא וחדא משום שגגת שבת או לא:

הא ר' זעירא וכו'. ולהא דמפרשי רבי זעירא ורבי אילא דבזדון שבת ושגגת מלאכות הוא ששאלו והשיב לו ר"א שחייב על כל אחת ואחת של כל שבת ושבת קשיא ויש אדם מתחייב קרבן על הזדון בתמיה הרי בזדון שבת הוא עשה. ומשני את נותן שגגת מלאכות על זדון שבת כלומר שאף על פי שבזדון שבת הוא מ"מ משום שגגת מלאכות של כל שבת ושבת הוא מתחייב וכדפרשינן לעיל משום דכל שבת ושבת כגוף בפ"ע דמיא וחייב בכל חדא וחדא על שגגת מלאכות שעשה בה:

ודכוותה שגג בשבת וכו'. אי הכי נימא נמי דכוותה בשוגג בשבת ומזיד במלאכות שאת נותן שגגת שבת על זדון מלאכות וליחייב על כל אחת ואחת משום שגגה דשבת ואמאי אמרינן לעיל דלהך פירושא דרבי זעירא ורבי אילא דבזדון שבת ושגגת מלאכות הוא ששאלו וקאמר ר"א דחייב על כל אחת ואחת יש לשאול לר"א אם מודה לר"ע בשגגת שבת וזדון מלאכות שאינו חייב אלא אחת ומאי מספקא להו נימא נמי דאת נותן שגגת שבת על זדון מלאכות וחייב על כל אחת ואחת:

ולית לר"א לאחת לחייב על כל אחת ואחת. מסקנא דהקושיא היא דהא דרשינן בת"כ גבי שבועת העדות דכתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה. לאחת לחייב על כל אחת ואחת ומתחייב על המזיד כשוגג כדדרשינן התם גבי שבועת העדות ופקדון ושמעינן מיהת דחייב על כל אחת ואחת וא"כ ה"נ נימא הכי דנותן אתה השגגה דשבת על המלאכות ואע"פ שהם בזדון משום שגגה דשבת מיהת לחייב על כל אחת ואחת:

אשכחן. חדא ברייתא דאה"נ תני בשם ר"א כן גדול שנשבה לבין העכו"ם והרי כאן שגגת שבת שהרי אינו יודע מתי שבת בין העכו"ם וזדון מלאכות שהרי גדול הוא ולמד איזו מלאכה אסורה חייב על כל אחת ואחת והיינו על כל שבת ושבת משום שגגת שבת שאצלו:

מה בין מזיד בשבת וכו'. בעלמא קאי דאלו הכא בהא דלעיל דאמרינן אתה נותן שגגת שבת על זדון מלאכות זהו דוקא אם עשה בשבתות הרבה דמשום דכל שבת ושבת כגוף בפ"ע ומתחייב על זדון מלאכות משום שגגה דשבת דכל חדא וחדא אבל בעלמא ובשבת אחת אמרינן לעיל אחת שהיא הנה זהו מזיד בשבת ושגגת מלאכות והנה שהיא אחת זהו שוגג בשבת ומזיד במלאכות ומה בין זה לזה הא מיהת איכא שגגה דשבת על כל מלאכה ומלאכה ומפרש ר' יוסי ולמה מזיד בשבת וכו' משום דבשגגת מלאכות אם את אומר לו מלאכה היא זו פורש שהרי יודע שהוא שבת ועושה הוא מלאכות אחרות כלומר מתעסק ומטפל בדברים המותרין וא"כ ניכר הוא שבשביל שלא ידע שמלאכות אלו אסורות הן היא שעשה אותן ואיכא שגגות טובא ולפיכך חייב על כל אחת ואחת:

ולמה שוגג בשבת וכו'. לפי שכאן אם את אומר לו שבת הוא זו היום מיד הוא פורש ואם כן לא עשה אלו המלאכות אלא בשביל שלא ידע שהוא שבת וליכא אלא חדא שגגה אינו חייב אלא אחת:

שגג בזה ובזה. בשבת ובמלאכות:

רב המנונא אמר אינו חייב אלא אחת והקשה לו ר' זעירא ולאו כ"ש הוא אלו היה במזיד בשבת ושוגג במלאכות שמא אינו חייב אלא אחת הרי איכא שגגות טובא והלכך חייב הוא על כל אחת ואחת ומפני שנתוסף לו אף שגגה דשבת לא ליחייב אלא אחת בתמיה:

שגגת מלאכות שבת או בדשגגית מלאכות. תשובת רב המנונא הוא לר' זעירא כלומר התם שגגת מלאכות לחוד הוא דאיכא ומטעמא דפורש הוא משום מלאכות אם אומרים לו שאסורות הן וכדאמרן והלכך בדין הוא שחייב על כל אחת ואחת אבל הכא דשגג בתרווייהו וא"כ איכא למימר שבת כלומר משום שגגת שבת הוא עושה או בדשגגת מלאכות הוא עושה ומכיון שכן אי אתה יכול להחמור עליו ואינו חייב אלא אחת:

קצר חצי גרוגרת בשבת זו בזדון שבת ושגגת מלאכות וחצי גרוגרת וכו'. מהו שיצטרפו לכשיעור גרוגרת מי אמרינן דכהעלם אחד הן ומצטרפין או דילמא מכיון דלא דמיא האי שגגה להאי שגגה דזו היא בשבת וזו היא במלאכות והוו להו כבשתי העלמות ואין מצטרפין:

איפשר לומר וכו'. השיב לו ר"ז מאי תיבעי לך וכי אפשר לומר זה שהרי שבתות מחלקות לחטאות הן שאם עשה בשבת זו וחזר ועשה בשבת אחרת בהעלם אחד חייב על כל שבת ושבת כדאמרינן לעיל דשבתות כגופין מחולקין הן ושבתות מצטרפות בתמיה דהואיל שהן מחלקין היאך יצטרפו:

הרי תמחויין חולקין. לר' יהושע דאמר בפ"ג דכריתות שאם אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד בשני מינים תמחויין חולקין הן לחטאות ומתחייב שתים ואף שהן בהעלם אחד ואפי' כן תמחויין מצטרפין שאם אכל חצי זית מתמחוי אחד וחצי זית מתמחוי אחר בהעלם אחד מצטרפין הן לכזית ומתחייב:

א"ל איני יודע טעם תמחוי. מי שנאו מה טעם יש בו שיצטרפו אם חולקין הן:

ולא מתניתא היא. דברי ר' זעירא הן דמסיק ליה דהא שמעינן מהאי ברייתא דר' יהושע גופיה דס"ל דשני מינין מחלקין הן ולית ליה צירוף:

כתב וכו' ר"א מחייב חטאת. דאות אחת שבשבת מצטרף לכשיעור ב' אותיות:

ור' יהושע פוטר. דב' ימים אינן מצטרפין וה"ה לשני מיני תמחויין דאין מצטרפין:

תיפתר בזדון מהתם אין ראיה דיכול אני לפותרה שכתב את הב' בשבת במזיד והלכך אינו מצטרף והוה מצי למיפרך אי הכי מ"ט דר"א אלא דפריך ליה פירכא עדיפא דאפי' אי אמרת הכי אליבא דר' יהושע ולאו כל שכן הוא דמה אם הזדון שאינו חולק לחטאות דלא שייכא חטאת במזיד אינו מצטרף לכשיעור שגגה שהיא חולקת לחטאות לא כ"ש שלא תצטרף:

לא אמר כן. לא כך שאלו ר' ירמיה לר' זעירא מקצר בשבת זו וכו' דבהא פשיטא ליה דהואיל ושבתות חולקות הן אינן מצטרפות אלא כך שאלו אם בשבת אחת עשה כך שקצר חצי גרוגרת בשחרית בזדון שבת וכו' מהו שיצטרפו אלו השגגות הואיל ואין דומין זו לזו ועל זה השיב לו ר' זעירא דמ"מ הואיל וחולקין הן לחטאות שאם עשה כן בכשיעור אין אחד מתכפר בקרבן חבירו אין מצטרפות לכשיעור:

א"ר מנא וכו'. ר' מנא היה תלמידו של ר' יוסי שהיה חבירו של אביו ר' יונה והיה רגיל לומר כך אע"ג דלא שמעית מרבי דא מילתא בהדיא שמעית מיניה מלתא דכוותה וזה נמצא בהרבה מקומו' בהש"ס הזה וה"נ אמר אף שלא אמר כהאי בעייא גופה דר' ירמיה אמר מילתא דכוותה וכדבעי להא לקמן בפ"ב דשביעית בסוף הלכה א' דגריס התם ר' יוסי בעי אכל חצי זית בידיעת קדש ובהעלם טומאה ונזכר שהוא טמא ונעלם ממנו הקדש וחזר ואכל חצי זית בידיעת טומאה והעלם קדש העלמית מהו שיצטרפו מי אמרינן דהואיל דכל חדא וחדא העלמה מיקריא אם אכל כזית בהעלם אחד מהן מצטרפין הן ג"כ אם אכל חצי זית בהעלם זה וחצי זית בהעלם זה או דילמא מכוון דהני העלמות לא דמיין אהדדי דהאי העלם טומאה והאי העלם קדש לא מיצטרפי ודמיא ממש האי בעיא לבעיא דר' ירמיה דהכא:

ניחא שבת. אדלעיל מהדר בענין השאלה דר"ע דמתני' דכריתות דאמרי' להאי מ"ד דמפרש שגגת שבת וזדון מלאכות הוא ששאלו אי אמרי' ימים שבנתיים הוון ידיעה לחלק או לא והשיב לו ר"א דהוון ידיעה לחלק וחייב על כל אחת ואחת מק"ו מנדה ומדייק הש"ס דניחא שבת דשייך שפיר דכיון שבאו לה ימי החול בנתיים הוון ידיעה לחלק אלא גבי נדה מה אית לך למימר בה ימים שבינתיים הוון ידיעה לחלק:

תיפתר בנדה קטנה. שעדיין אינה רגילה לראות בעונות רצופות אלא רואה ומפסקת היא וראתה ובא עליה והפסיק' לראות וראתה ובא עליה והכל בהעלם אחת דימי הפסק טהרה שבנתיים הוון ידיעה לחלק:

ר"א בר' שמעון אומר דלא כך שאלו ר' עקיבא לר"א אלא כך שאלו בנדה והשיב לו משבת הבא על נדה אחת וכו' וא"ל ר"א חייב על כל אחת ואחת מק"ו ומה שבת שאין בה אלא אזהרה אחת שהוא מוזהר על השבת והשבת אינה מוזהרת עליו חייב על כל אחת ואחת נדה שיש בה שתי אזהרות שהוא מוזהר על הנדה ונדה מוזהרת עליו אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת:

וקשיא עלה דהאי ברייתא דר"א בר"ש דמה פשיט ליה ר"א לנדה משבת הא גבי שבת נמי אי דמיא להאי דינא דנדה אינו חייב אלא אחת שהרי אלו קצר וקצר בהעלם אחד

כלום הוא חייב על כולם אלא אחת וא"כ גבי נדה נמי אם בא עליה וחזר ובא עליה לא יהא חייב אלא אחת דמ"ש ביאה וביאה מקצירה וקצירה:

ר' אחא בשם ר' חנינא קאמר דכן הוא דמקשי ר' מנא לה ולא כן אמר ר' שמואל וכו' לעיל דכל הדא הלכתא דתנינן גבי שבתות הרבה דחייב על כל שבת ושבת כר"א הוא דאתייא ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת וא"כ אף הכא גבי נדה לא יהא חייב אלא אחת אליבא דרבנן ור' מנא לא ניחא ליה להקשות מקצר וקצר דאה"נ אליבא דר"א קצר וקצר חייב על כל אחת ואחת אפי' בהעלם אחד כדאמר התם בכריתות לעיל והלכך מקשי לה דהשתא אליבא דרבנן דפליגי על ר"א גבי שבת א"כ גבי נדה נמי לא יהא חייב אלא אחת:

א"ר יוסי. אני קיימתיה לקושטא דמילתא כהאי דאמר ר' אחא בשם ר' חנינא. בהקושיא דר' מנא דבאמת לית כאן כרבנן והכי אמרין נמי רבנן דקסרין בשם ר' ניסא דכל הדא הילכתא דתנינן בשבת דר' אליעזר היא וכל דיפוק מיניה הלכה לדעלמא כולה כר"א היא וא"כ גבי נדה נמי אליבא דרבנן דפליגי עליה דר"א אינו חייב אלא אחת:

הלכה ב

מתני' **אבות מלאכות ארבעים חסר אחת**. בגמרא מייתי להו סמך מן המקרא שבתורה למספר הזה וכמו שראו להני מלאכה ומלאכתו שבתורה שהן ארבעים חסר אחת והיינו דכתיבי ארבעים אלא דמספקא להו בחדא אי ממנינא הוא או לא ולפיכך קבעי בלשון המשנה כן ארבעים חסר אחת ולא אמרו ל"ט מלאכות:

החורש הזורע הקוצר. כללא דמילתא כל שהוא ממש ענין אחד עם האב נקרא ג"כ אב כגון החורש והחופר או עושה חריץ שכל אחת מהן חפירה בקרקע וענין אחד הוא כל אלו בכלל החורש ונקראו אבות וכן הזורע זרעים או נוטע אילנות והמבריך והמרכיב והזומר שכל אלו ענין אחד הן להצמיח הדבר ובכלל זורע הן ונקראו אבות וכן הקוצר בתבואה והבוצר ענבים והגודר בתמרים והמוסק זיתים והאורה בתאנים כולן ענין אחד הן לעקור דבר מגידולו ובכלל הקוצר הן ונקראו אבות וכן כיוצא בהן בשאר האבות וכל שאינו ענין אחד ממש עם האב אלא דומה לאב נקרא תולדה ממנו ואין חילוק בין אב לתולדה לענין החיוב שעל כולן במזיד בלא התראה חייב כרת ובעדים ובהתראה חייב סקילה ובשוגג חייב חטאת ואין הפרש ביניהם אלא לענין חילוק חטאות בהעלם אחד שאם עשה הרבה אבות בהעלם אחד חייב חטאת על כל א' וא' ואם עשה האב עם התולדות שלו בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת וכן הדין אם עשה הרבה אבות בהעלם אחד והן מענין אחד וכמו שאמרנו אינו חייב אלא חטאת אחת ואם עשה אב

ותולדה אחרת מאב אחר או שתי תולדות משתי אבות חלוקות הרי זה כמו שתי אבות בהעלם א' וחייב על כל אחת ואחת:

המעמר. המאסף שבלים ומקבצן אל מקום אחד וכן כל כיוצא בזה שמקבץ הדברים לעשות כמו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר:

הדש. דישה אינה נקראת אלא בגדולי קרקע וכל המפרק איזה דבר כגון החולב את הבהמה או החובל בבעל חי שיש לו עור וכן הסוחט את הפירות להוציא מהן משקין והן עומדין למשקה וכל כיוצא בזה הרי זה מפרק ומיחייב משום תולדת הדש:

והזורה. ברוח:

והבורר. פסולת מתוך האוכל אפי' בידו חייב והבורר אוכל מתוך הפסולת בנפה ובכברה חייב ואם בירר בידו לאכול לאלתר מותר:

והטוחן. תבואה או הכותש תבלין וסממנין במכתשת ה"ז טוחן וכל המחתך ירק תלוש או כל כיוצא בזה הרי זה תולדת טוחן:

והמרקד. בנפה והאי דומה לזורה ובורר שעניינם דומין זה לזה. ומנאן בשלשה לפי שכל מלאכה שהיתה במשכן מונין אותה בפני עצמה:

הלש. והמגבל את העפר וכל המחבר איזה דבר במים ה"ז תולדת לש:

האופה. אפייה עצמה לא היתה במשכן אלא מבשל בסממנין והיינו מבשל והייני אופה ותנא סידורא דפת נקיט:

הגוזז את הצמר. וכל אלו מלאכות המנויין אחריה שייכין לצמר וכולם היו במשכן:

המלבנו. מכבסו במים וכן כל מיני כיבוס חייב משום מלבן:

המנפצו. חובטו במקל או סורקו במסרק:

והצובעו והטווה והמיסך. זהו שמסדר החוטין ומתקן את החוטין נקרא אורדי"ר בלע"ז. העושה שתי בתי נירין. נימי הסירוג נקראו נירין ודרך המסרג לעשות כמו בתים בתים כדרך שמסרגין המטה בחבלים וכיוצא בזה ומשיעשה שני בתים חייב:

האורג שני חוטין. של שתי או של ערב:

והפוצע שני חוטין. זה שמסיר את הערב מן השתי או השתי מן הערב כדי לתקנו באריגה נקרא פוצע:

הקושר. קשר של קיימא. והוא מעשה אומן:

והמתיר. לקשר של קיימא ומעשה אומן. והתופר שתי תפירות. והוא שיקשור ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שיתקיים ואם תפר יותר משתי תפירות חייב אפי' לא קשר ראשי החוט:

הקורע על מנת לתפור שתי תפירות. אבל הקורע להפסיד מקלקל הוא ופטור:

הצד צבי. וכל כיוצא בו שאינו ברשותו:
השוחטו. מחייב משום נטילת נשמה וכן כל כיוצא בזה בבעל חי:
המפשיט את העור והמולחו. חייב דהוא מין עבוד:
והמוחקו. מעביר את השער מעל העור:
והמעבדו. בסיד או בשאר דבר המחתכו ואלו מלאכות השייכין לעור וכולהו הוו במשכן:
הכותב שתי אותיות או מוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות. דאי לאו הכי מקלקל הוא ופטור:
הבונה והסותר ע"מ לבנות דאם להפסיד פטור:
המכבה והמבעיר. והוו במשכן כשבישלו הסממנין ונקט המכבה קודם המבעיר מפני שהמכבה לעולם הוא חייב במכוין לכיבוי והמבעיר אינו חייב עד שיהא צריך לו כגון המדליק את הנר או העצים להתחמם בהן או להאיר או שמבעיר העצים לפי שצריך להאפר אבל אם מבעיר דרך השחתה פטור:
והמכה בפטיש. שכך עושין לגמר מלאכה וכל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש:
והמוציא מרשות לרשות. וכן המכניס ונקרא הכנסה אב כמו הוצאה מפני שהוא ענין אחד ונכלל בהמוציא שהכל מרשות לרשות הוא:
הרי אלו וכו'. מנינא דרישא קמ"ל לחילוק מלאכות שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב ארבעים חסר אחת חטאות ומנינא דסיפא לאפוקי מדר' יהודה דמוסיף באבות וקחשיב אף השובט והמדקדק:
גמ' **מנין לאבות מלאכות**. רמז להן מן התורה:
כל הן דכתיב מלאכות. לשון רבים נימא דמיעוט מלאכות שתי' וא"כ יהיו יותר:
אשגרת עייניה דר' אחא. ראה והשגיח בכל התורה כולה ולא אשכח כתיב מלאכות ולפיכך לא חשש להשיב להם על דבעון מיניה:
דא מילתא בעיא. בתמיה וכי כי האי מילתא הוה מיבעיא להו מה שלא נמצא כתוב בתורה כלל:
דא מילתא. כלומר אלא דא מילתא דאיכא למיבעי אם ויבא הביתה לעשות מלאכתו מנהון דמלאכתו ממש היא וכן אם ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה מנהון משום דאיכא למימר דדוקא אותן מלאכות האמורות אצל האדם הן מן המנין וה"ה שני מלאכתו האמורים שם בפסוקים דויכלו מספקא להו אלא דרישיה דפרשה נקיט וא"כ צריך לומר דכל מקום שנאמר בתורה מלאכתך לשון רבים משמע כדי להשלים המנין והשתא הא דקא מיבעיא להו אם אנחנו מוכרחין לומר דמקום שנאמר לשון רבים הרומז

על שתים הוא ולא כל הן דכתיב מלאכות ממש קאמרי דלא טעו לומר מה שלא התיב כלל:

ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי וגו'. ולעיל מיניה כתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות ולמה חלקן הכתיב כאן אלא כדי לסיים ביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה והרי זה בא להשלים מ' חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה והיא אחרונה שאח"כ לא תמצא לשון מלאכה בתורה:

שכתוב במשכן עבודה ומלאכה והרי זה ג"כ רמז למה שחשבו למנות לאב מה דהוה במשכן:

דבר דברי דברים. דבר היה צ"ל וכו' אלא לרבות לאבות ולתולדות:

אל"ף חד וכו'. משום דלר' יוסי בן חנינא אין מכאן רמז למנין האבות הלכך קאמר ר' אבהו דרוש הכי אל"ה ל"ו דבר חד דברים תרי הרי ל"ט:

מן אתרה לא חסרה כלום. לא צריכת למידרש דבר דברים אלא מתיבת אלה גופה איכא רמיזא אל"ף חד וכו' דלא מיתמנעין רבנן למידרש בין ה"א לחי"ת במקום שיש לרמז איזה דבר כדאמרי' בפיאה פ"ז ובמעשר שני פ"ה:

ר"י ור"ל עבדין הוויי. הווייתי וקושיות ופרוקי בהדא פירקא כלל גדול תלת שנין ופלגא ולבסוף הוציאו ללמוד ולהבין לאלו אבות מלאכות מ' חסר אחת והתולדות דכל חדא וחדא מה דשייכא לה ומה שמצאו לסמך להתולדות מן האבות סמכו זה לזה ומה שלא מצאו למיסמך בהדיא לזה האב או לזה עשו אותה התולדה לחייב עליה משום מכה בפטיש וכלומר דכל שלא יכלו לומר זה משום זה וזה משום זה לפי שאינה מלאכה ממש אלא כגמר מלאכה וא"כ ה"ז משום מכה בפטיש דאותה קראו אב ללמד על כל גמר מלאכה:

שית מילין. שש שהוסיפו שהן כאבות על כל חדא וחדא מה שנשנו במתני' כדמסיק ואזיל דבנוי דר' חייא רבה הויות דידהו בשיטת אבוהין הן דתני ר"ת וכו' והרי כאן ששה עם הקוצר:

אמר רבי סירוד. כך שמו:

יהודה ברבי עביד הוויי. בדינא דמכשירין בענין שיכול לעשות מע"ש דאסור בשבת ומה שא"א מותר ועביד להא שיתא ירחין ולבסוף אתא חד תלמיד מן דר' סימאי ושאיל ליה בהן ולא השיבו ואמר זה התלמיד עליו ניכר הוא זה שלא עבר על פיתחה של תורה וה"ז יגע שיתא ירחין ולא ידע להשיב:

ארבעים וכו' ליידא מילה. לאיזה דבר נקיט התנא להמנין והרי אנו רואין שכך הם אלא ללמד שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. כצ"ל:

תני רבי זכאי וכו'. גרסי' להא לעיל בהלכה א' עד ואין כאן אחת וכדפרישית שם וגרסי' להא נמי בריש פ"ז דנזיר וכן להא דלקמן:

ויהא חייב על כל אחת ואחת. לר' יוחנן הוא דמקשה שהשיב לר' זכאי דבע"ז אין חילוק עבודות ואמאי יהא חייב על כל אחת ואחת גם בע"ז כמה דתימר גבי שבת דנפקא לן חילוק מלאכות מלא תבערו דיצאת הבערה מן כלל דלא תעשה כל מלאכה לחלק וללמד על הכלל כולו לחייב על כל מלאכה מיוחדת בפ"ע ואף הכא בע"ז נמי נימא דלא תעבדם כלל היא לכל העבודות ויצאת השתחויה לפרט בפ"ע וללמד על הכלל כולו:

א"ל. לא דמיא האי להאי דשבת דהתם הכלל במקום אחד והפרט אינו כתוב בצידו אלא במקום אחר ודייניין ליה במדה זו אבל בע"ז כלל שהוא בצד הפרט דבמקרא אחד כתוב לא תשתחוה להם ולא תעבדם והואיל שכתוב בצידו לא הוי אלא כפירושא דכלל ולא דיינינן ליה במדה לדבר שיצא מן הכלל:

והרי כתיב. בפרשה כי תשא כי לא תשתחוה לאל אחר והרי כאן הפרט במקום אחר הוא: זובח לאלהים יחרם ל"ג דמיותר הוא וכן ליתיה בנזיר שם:

א"ל כיון שאת לומד מצידו. מכיון דגלי לן קרא במקום אחד שכתיב בצידו ללמדנו שאין דנין לו במדה זו הלכך אין למדין אפילו במקום אחר. וכך הוא בנזיר. מכיון שאין אתה למד מצדו אפי' ממקום אחר אי את למד:

חברייא אמרין. דלאו היינו טעמא משום דלא שנייא לן במדה זו בין שהכלל והפרט במקום אחד או לא לפי שבכל מקום ליתן לדון במדה דיצא מן הכלל אלא דהכא היינו טעמא דבשבת כלל ואח"כ פרט הוא ושייך שפיר לומר יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו אבל בע"ז הפרט דלא תשתחוה קודם הכלל דלא תעבדם הוא ולא שייך לומר בו יצא מן הכלל וה"נ אמרינן מכיון דגלי לן האי קרא וכו' כדלעיל ר' יוסי אמר דלא היא דגם בהא לא שנייא לו בין שהוא כלל ואח"כ פרט ובין פרט ואח"כ הכלל כלל ופרט הוא לענין שדנין אותו במדה שיצא מן הכלל אלא דהכא היינו טעמא משום דבשבת הכלל והפרט בעבודתה כלומר הכל ממלאכות השייכין לאזהרת שבת הן אבל בע"ז הכלל הוא בעבודתה דלא תעבדם סתמא כתיב ומשמע בכל העבודות שדרך העכו"ם לעשות כן ואף איתן שאין מדרך לעשות כן לגבוה הן בכלל. ופרט במלאכת הגבוה. השתחויה למלאכת הגבוה היא דאע"ג דעבודת פנים לא הויא מ"מ דרך כבוד הוא לעשות כן לגבוה:

ר' מנא. אמר היינו טעמא דלא דיינינן ליה במדה זו דבשלמא הבערה שלא לצורך עצמה יצאת שאין לה ללמד על עצמה כלום והלכך אמרינן ללמד על הכלל כולו יצאת אבל השתחויה בע"ז ללמד על עצמה יצאה:

שאינה מעשה. כשאר עבודות כגון זיבוח וקיטור וניסוך שהן ג"כ עבודות פנים ולא הוה נפקא לן השתחויה מכללא דלא תעבדם דלאו עבודה שיש בה מעשה היא ולגופה איצטריך ולא ללמד על הכלל:

ואתיא כההוא דתני חזקיה דזביחה יצאת מן הכלל דלא תעבדם וללמד על הכלל כולו דכל שהוא כעין עבודת פנים לחייב עליה אע"פ שאין דרכה של ע"ז לעבדה בכך והשתחויה יצאת ללמד על עצמה לפי שאינה מעשה:

או חילוף. דנימא זביחה יצאת ללמד על עצמה דהתורה הקפידה דוקא בזביחה והשתחויה יצאת ללמד על הכלל לחילוק חטאות. ומשני מסתברא דדבר שהוא מעשה והיינו זביחה מלמד על הכלל כולו שיהא כיוצא בה אבל השתחויה דבר שאינו מעשה היא אינו מלמד על הכלל דלאו עבודה מיקריא ולא דמיא לכללא:

אמר ר' ירמיה. גרסי' וכך הוא בנזיר שם. כלומר דר' ירמיה מקשה אהא דקאמר ר' מנא הבערה שלא לצורך עצמה יצאת אלא ללמד על הכלל והרי הבערה ג"כ לצורך יצאת ללמד על מיתת ב"ד שלא יהא דוחה את השבת דילפינן מושבותיכם האמור כאן ממושבותיכם האמור בפרשת רוצחין דבמיתת בית דין הכתוב מדבר ואמר רחמנא לא תבערו:

מכיון דתימר. כלומר. אפי' אתה אומר דלצורך יצאת אע"פ כן כמי שלא לצורך היא דאי ללמד על מיתת ב"ד שלא תדחה שבת הוי ליה לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם שפיר נמי הוה נפקא לן מג"ש דמושבותיכם דבמיתת ב"ד מיירי ואין דוחה את השבת ומדמפרש קרא הבערה הוה ליה שלא לצורך ודבר שיצא שלא לצורך ללמד על הכלל כולו הוא יצא:

הדא אמרה וכו'. כלומר השתא הא פשיטא לן דדבר אחד שיצא מן הכלל אם הוא לצורך עצמו אינו מלמד על הכלל לחלק ואם הוא שלא לצורך עצמו אז יצא ללמד על הכלל לענין לחלק אלא הא דקא מיבעיא לן שני דברים שיצאו מן הכלל מהו שנאמר בהן שיצאו ללמד לחלק או שיצאו ללמד על הכלל שיהא נוהג בו כדרך שנוהג באלו שני דברים וכדלקמן:

נישמעינה מן הדא דתנינן. בתוספתא דמכות פ"ד גבי דחשיב אלו שהן בלא תעשה מנין להמעלה מבשר חטאת וכו' על המזבח שהוא עובר בל"ת דבל תקטירו. ת"ל כי כל שאור

וכו' ממנו אשה לה' ודרשינן כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו על המזבח והני כולהו כבר עלה מהן לאישים דמבשר הקרבנות הוקטרו האימורים ומהמנחות הוקטר הקומץ ושתי הלחם עלו אימורי הכבשים הבאים עמהן וכגופן דמי ומלחם הפנים הוקטרו בזיכי לבונה:

ר"א וכו'. כלומר ואיתמר עלה דרבי אליעזר שאל לר' יוחנן אי נימא יצאו שתי הלחם וילמדו על הכבש והיינו משום דבתריה דהאי קרא כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ כי כל שאור וגו' כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח וקרבן ראשית היינו שתי הלחם שבאו מן החמץ אבל על המזבח לא יעלו ומדכתיב המזבח מרבינן דאפי' על הכבש של המזבח לא יעלו וזהו ששאל ר"א לר' יוחנן דהאי דרשא לרבות הכבש ילפינן מקרא דשתי הלחם אם נאמר דמלמדין הן על כל אלו מהקדשים דלעיל דאמרינן שעובר עליהן בבל תקטירו שהכבש כמזבח הוא ואם עלה מהן על הכבש ג"כ הוא עובר:

א"ל ר' יוחנן אין כהדא דתני בהדיא המזבח אין לי אלא המזבח וכו'. ומה"א דהמזבח דריש לרבות הכבש שהוא כמזבח ומדכתיב לא יעלו לרבות לכל שהוא מן הקדשים שעלה מהן לאישים עובר על הכבש כמו על המזבח:

יכול וכו'. סיומא דברייתא היא דיכול אפי' מעלה אותן שלא לעבודה אלא לשם עצים בעלמא ת"ל לריח ניחוח לא אמרתי אלא לעבודה לא יעלו:

א"ל. ואמר ר"א לר"י דאפ"ה נימא דלא מרבינן בשאר הקדשים שיהא הכבש כמזבח ואי מהאי קרא הא כתיב אותם מיעוט הוא דאלו שתי הלחם חייבין עליהן על הכבש כעל המזבח ואין שאר כל הקדשים בכלל הריבוי לכבש:

מפני וכו'. השתא פשיט לה להבעיא אם שני דברים שיצאו מן הכלל מלמדין דטעמא מפני שכתב אותם למיעוטא הא אם לא כתוב אותם היו שתי הלחם מלמדין על כל הקדשים אפי' לר"א א"כ הדא אמרה שני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין כלומר לא אמרינן שיצאו ללמד על הכלל לענין לחלוק אלא שיצאו ללמד על הכלל שיהא נוהג בו כדרך שנוהגין בהן כהאי דשתי הלחם דכשני דברים הן וא"נ דהאי הדא אמרה וכו' בדרך שאלה מיתפרשא וכלומר ואי נימא דג"כ יוצאין לחלק הן או אינן חולקין ושייך שפיר הא דר' חנניה בריה דר' הילל עלה דלחלק אינן חולקין אבל ללמד מלמדין וכדפרישית. והיותר נכון דגרסינן הדא אמרה שני דברים שיצאו מן הכלל חולקין דקס"ד דכשם שהן מלמדין כדמוכח מהאי דשתי הלחם כך נאמר בעלמא במקום דשייך לומר לחלק ששני דברים היוצאין מן הכלל חולקין והיינו ללמד על הכלל כולו לענין לחלק ודחי לה רבי

חנניה בריה דרבי הילל דלעולם לחלוק אינן חולקין דמדה זו לא נאמרה אלא בדבר אחד שיצא מן הכלל לענין לחלק אבל ללמד על הכלל לענין שנוהג בהכלל כדרך שנוהג בהן מלמדין הן וטעמא דבשלמא ללמד אמרינן כהאי דר' יהודה דסבירא ליה בפ"ז דסנהדרין דב' כתובים הבאים כאחד מלמדין וכן בב' דברים שיצאו מן הכלל אבל לענין ללמד לחלק אילו לכך יצאו למה לי שנים בדבר אחד שיצא בו הוה גמרינן לה:

לא אמר כן. בהא דמייתי לעיל דר' יוחנן פשיט ליה לר' אליעזר דשתי הלחם מלמדין על כל הקדשים לכבש ור"א פריך עלה מקרא דאותם אלא כך הוא שמע דר"א שאל לר' יוחנן אי נימא דיצאו שתי הלחם וכו' ופשיט ליה ר' יוחנן מקרא דאותם דאין מלמדין על כל הקדשים:

הדא אמרה וכו' מהדר אהא דאמרן דהשתא שמעינן דדבר אחד וכו' כדלעיל ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין כהאי דר' חנניה בריה דר' הילל דמהאי דשתי הלחם לא גמרינן אלא לענין מלמדין וכדפרישית:

וכר' ישמעאל. אבל אליבא דר' ישמעאל שמעינן דסבירא ליה חולקין דאמר רבי בון וכו' בפ"ז דסנהדרין בהלכה ה' וגרסינן התם נמי להסוגיא דלקמן:

לא תנחשו ולא תעוננו. והלא הנחוש והעינון בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו מן הכלל:

לחילוק. ללמד חילוקי לאוין על הכלל כולו דקחשיב בקרא קוסם קסמים וגו' ולחייב על כל אחת ואחת בפני עצמו:

כלל בהיכרת ופרט בהיכרת. מילתא באנפי נפשה היא מקום שנאמר כרת על הכלל ויצא דבר אחד בפרט ונאמר בו כרת כגון בפרשת עריות דכתיב כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו' ופרט לך הכתוב באחותו דכתיב בפ' קדושים ואיש אשר יקח את אחותו וגו' ונכרתו לעיני בני עמם ופליגי בהאי מילתא לקמיה:

מילתא דר' יוחנן אמרה. שמענו בשם ר' דאמר כלל ופרט היא כלומר להאי עניינא דא ירינן בה לידון אותה במדה דדבר שיצא מן הכלל וכו' דאלו במדה דאין בכלל אלא מה שבפרט לא שייכא הכא ועוד לאו כלל ופרט הסמוכין הן אלא כדאמרן דהפרט באחותו יצא ללמד על הכלל כולו לחלק דמה אחותו חייבין עליה כרת בפני עצמה אף כל העריות כולן ואם עשאן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת:

התיב ר"א והכתיב ערות אחות אמך וגו' ולמה יצאת הלא כבר נאמר בפרשת עריות ומה מלמד זה על הכלל:

לידון בערייה. ללמד שחייב בהעראה כגומר דכתיב התם כי את שארו הערו וגו':

והכתיב ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגו' ולמה יצאת. ופרט בה הראה תיפוק ליה מקרא דערות אחות אמך דהא אמרת דכה"ג אמרי' ללמד על הכלל כולו יצאה:

לידון בה את המערה כגומר. כלומר לעולם ללמד ג"כ על הראה ומשום שלא תאמר דאין למדין נדה משאר עריות. דמהו דתימא דהואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאה לא נעשה בה את המערה כגומר:

לפום כן צריך מימר. כך היא בסנהדרין ותו לא בהאי דנדה. ומה שכתוב כאן בספרי הדפוס חייב על כל אחת ואחת ט"ס היא. כלומר שצריך הכתוב להשמיענו הראה גבי נדה:

והכתיב איש אשר ישכב את דודתו. וכבר כתיבא בפרשת עריות דודתך היא:

לידון בעירי. דכתיב בהאי קרא דפרשת קדושים חטאם ישאו ערירים ימותו:

והכתיב ואיש אשר יקח וגו' ג"כ לידון בעירי וכדאמר ר' יודן כל מקום דכתיב ערירים יהיו הוון בלא בנים כלל והיכא דכתיב ערירים ימותו אם יהיו להן קוברין את בניהם ולכך נאמרו שתיהן ללמד מזה ע"ז:

ר"י אמר דודתו. לצורך יצאת למעט אשת אחיו מאמו מעירי:

ונאמר להלן וכו'. בגאולת קרובים ובאחי אביו מאביו הכתוב מדבר דמשפחת האב הם הקרובים לגאולה:

אף את אשת אחיו למידה מדודתו. כלומר דמעיקרא ילפינן דודתו מדודו בג"ש דבאשת אחי אביו מן האב הכתוב מדבר והדר ילפינן אשת אחיו דכתיב בתרה ואיש אשר יקח את אשת אחיו וגו' דג"כ באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר והלכך ממעטינן אשת אחיו מאמו מעירי:

עד כדון כר"ע. זו דברי ר"ע דלמדין דודתו מג"ש ואשת אחיו מדודתו כר' ישמעאל. אבל לר' ישמעאל אשכחן דדריש מקרא אחרינא למעוטי אשת אחיו מאמו:

כדקתני ר' ישמעאל וכו' דכתיב נדה היא מה נדה וכו' אף אשת אחיו. דמיירי בהאי קרא בגוונא דלפעמים יש לה היתר לאחר איסורה וזהו באשת אחיו מן האב שאם מת בלא בנים מתי יבמת היא. לא יצאת וכו' שאין לה היתר לעולם:

ה"ג בסנהדרין שם. הא ר' יוחנן מקשי לה מנן תיתי לה וכך היא העיקר והכתוב כאן בספרי הדפוס הא ר' ישמעאל טעות הוא שהיה כתוב ר"י בר"ת ודימו דר' ישמעאל הוא. ועל ר' יוחנן דלעיל קאי דקאמר דיצאת כרת באחותו לחלק ועלה קאמר הש"ס דהא דר' יוחנן. קשיא עלה דלא איצטרך להא כדלקמן:

מנן תיתי ליה. להמקשה ומפרש ואזיל כההוא דר' אבהו וכו':

שני לאוין וכרת אחד. שיש בהכתוב שני לאוין וכרת אחד כהאי דלקמיה:
הלאוין חולקין את הכרת. ליתן לכל לאו ולאו כרת בפ"ע:
וחילוק חטאת ביניהן. שאם עשה שתיהן חייב על כל א' וא':
ומה טעמו. והיכן מצינו לזה דכתיב על בשר אדם לא ייסך וכו' על הסך בשמן המשחה והמפטם כמוהו הרי יש כאן שני לאוין וכרת אחת והלאוין חולקין את הכריתות:
מה עבד לה ר' יוחנן. השתא קשיא ליה דלמה לי כרת באחותו לחלק הרי יש בעריות חלוקי לאוין הרבה וכל מקום שיש חילוקי לאוין אפי' אין כאן אלא כרת אחת חילוק חטאות ביניהן:
באנשים הכתוב מדבר. כלומר אי מהאי קרא דסך ומפטם לא הוה ידעינן אלא באנשי' ולכך יצאת כרת באחותו ללמד אף על הנשים לחלק:
ולית לר' אלעזר כן. לר"א דמקשי ליה לר' יוחנן ולית ליה דאיצטריך לחלק אף בנשים:
אית ליה. דיליף מלא תקרבו לגלות ערוה אחד האיש ואחד האשה במשמע:
ומה עביד לה ר' יוחנן. להאי קרא דלא תקרבו:
פתר לה. אבל אינו מחוור ולא רצה הש"ס להביאו:
ועוד. דבלאו הכי קשיא לדברי ר' יוחנן מן הדא דבעי עלי' שמואל בר אבא קמיה דר' זעירא ויצאו שלמים ויחלוקו וכו'. דגבי שלמים כתיב בפ' צו והנפש אשר תאכל מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו דכתיב בפ' אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב וגו' וטומאתו עליו ונכרתה ודרשינן דהאי אשר יקרב אשר יאכל הוא דאי לנגיעה לא מצינו כרת בנגיעה וכתבה התורה בלשון יקרב לומר שאין חייבין עליו משום טומאה עד אשר יוכשר ליקרב ולמה יצאו שלמים מן הכלל אלא ללמד על הכלל כולי מה שלמים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח והשתא קשיא לר' יוחנן דקאמר דיצאת כרת באחותו לחלק אי הכי נימא נמי בשלמים כן דמכיון שיצאו ללמד על הכלל ילמדו על הכלל גם לענין לחלק ויחלוקו לאוין על כל הקדשים לטומאה שאם אכלן בטומאה בשוגג שחייב על כל אחת ואחת:
אמר ליה רבי זעירא לצורך יצאו למעט את קדשי בדק הבית שלא יהיו חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא. כך היא בסנהדרין שם ותיבת ומעילה הנדפס כאן ט"ס הוא. וכדאמרינן לעיל דדבר שיצא לצורך אינו מלמד על הכלל לחלק:
ולא מתניתא היא. סיומא דמילתא דר' זעירא הוא להשיב לשמואל בר אבא חדא דלצורך יצאו ועוד וכי לא מתני' היא דשמעינן בהדיא אין חילוק חטאות באוכל מהרבה קדשים בטומאת הגוף דאנן בריש פ"ד דמעילה קדשי מזבח מצטרפין זה וכו' וטמא משא"כ

בקדשי בדק הבית מכיון שהן מצטרפין אינן חולקין. הכי איתא בסנהדרין. כלומר ואי ס"ד דיש חילוק חטאות ביניהן א"כ לא היה להן להצטרף זה עם זה אלא דמכיון שהן מצטרפין אינן חולקין:

ולפי הגי' חולקין יש לפרש בתמיה דאם הך מצטרפין איך חולקין. ותיבות אמר ליה הכתוב כאן מיותר הוא וכן ל"ג לה בסנהדרין:

א"ר חנינא וכיני ויחלוקו ולא יצטרפו. כלומר מאי ראיה ממתני' דהתם להשיב לשמואל בר אבא דכן הוא מקשה דלר' יוחנן יחלוקו ולא יצטרפו והיא גופה קשיא אלא מדקתני דמצטרפין ש"מ דאינן חולקין ודלא כר' יוחנן:

כלל בעשה ופרט בלא תעשה. מקום שאתה מוצא שהכלל נאמר בעשה ופרט הכתוב את הפרט בלא תעשה כדלקמן פליגי בה אם אמרינן בכה"ג. כלל ופרט הוא כדמפרש ואזיל ולענין מאי:

מילתיה דר' אלעזר אמרה. מדברי ר"א שמעי' דאית ליה כלל ופרט הוא לענין דדיינינן ליה במדה דבר שיצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו דר"א ס"ל דלוקין על חרישה בשביעית כדקאמר טעמא דושבתה הארץ כלל היא וכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור והוא פרט ויצאו הזורע והזומר מן הכלל להקיש וללמד על הכלל כולו דעל דבר שהיא עבודה בארץ או באילן לוקין עליהן:

מה עבד לה ר' יוחנן. ומ"ט ס"ל אין לוקין על החרישה:

שני דברים הן. לא תזרע ולא תזמור ושני דברים שיצאו מן הכלל אמרינן לעיל דאינן חולקין שאין מלמדין על הכלל לענין לחלק. ואכתי לא מסיק לטעמייהו דהכא עד לקמן:

ולית ליה לר"א חולקין. כלו' ואם לית ליה להאי מילתא בענין חולקין דאמרי' לעיל שאינן חולקין ואי ס"ל כתני ר' ישמעאל דלעיל דס"ל דאף חולקין הן:

ובסנהדרין גריס בדברי ר' יוחנן חולקין ובתמיה מיתפרשא ובדברי ר"א גריס דשואל הש"ס על דעתי' דר"א אינן חולקין כלומר אי מודה ר"א בהא או דפליג גם בזה וס"ל כר' ישמעאל והיינו הך:

איתליה. כת"ק דר' ישמעאל וס"ל דלחלוק אינן חולקין לענין לחלק אין מלמדין על הכלל הא ללמד לענין להקיש להפרט מלמדין הן:

ולית לר' יוחנן מלמדין. אם לדידיה אפי' בעלמא אין מלמדין אף לענין להקיש להפרט:

שניא היא. הכא שהכלל הוא בעשה ושבתה הארץ והפרט בלא תעשה ואין עשה מלמד על ל"ת ואין ל"ת מלמד על עשה אבל בעלמא אימא לך דס"ל מלמדין:

אמר ר' אלעזר. ובסנהדרין גריס ע"ד דר' אלעזר וכו' והיינו הך כלומר אמר לך ר"א וכי עשה מלמד כאן על ל"ת דבשלמא אם היה הפרט בעשה והכלל בל"ת שפיר קאמרת דאין העשה דקילא מלמד על ל"ת דחמירא ואין ל"ת מלמד על עשה בתמיה דהיאך תאמר כאן שהפרט שהוא בל"ת דחמירא ולא ילמד על הכלל שהוא בעשה וקילא מיניה:

על דעתיה דר' יוחנן ניחא וכו'. כלומר לדידיה ודאי ניחא ופשיטא לן דמותר לחפור בשדהו בשביעית בורות שיחין ומערות דאפי' חרישה שהוא לצורך הקרקע ס"ל דאינה אסורה מן התורה שהרי אין לוקין עליה:

ע"ד דר"א. אלא לר"א דקסבר חרישה אסורה מן התורה מהו לחפור בה בורות שיחין ומערות מי אמרי' דלדידי' כל עבודות שבקרקע אסור או דילמא דלמדין אנו מן הפרט דדוקא דומיא דהני שהן עבודה לצורך הקרקע הוא שאסור:

כשם שאין מלמדין וכו'. כלו' דמהדר הש"ס וקאמר מאי תיבעי לך אליבא דר"א אדרבה לדידיה טפי פשיטא לן דמותר דאלו לר' יוחנן איכא למיפרך דכשם שאין מן הפרט לענין איסור דלא קאי בל"ת על החרישה כך לא ילמדו לענין היתר חפירות בורות דאימא דהקפידה התורה בקרא דושבתה הארץ על כל שהוא עושה בארץ דמיהת עובר בעשה הוא ואפ"ה אמרת לר"י דמותר ומכ"ש לר' אלעזר דכשם שמלמדין לענין איסור כך ילמדו לענין היתר:

א"ר בא קרטיגנאה וכו'. ר' בא פליג על הא דקאמר דטעמיה דר' יוחנן דאין לוקין על החרישה משום דהכלל בעשה והפרט בל"ת דלא הוא אלא דהיינו טעמיה דבהדיא גילתא לנו התורה במקומו דעל שאר עבודות הקרקע בעשה הוא דעובר ואינן בל"ת דכתיב שש שנים תזרע וכן שש שנים תזמור ומשמע ולא בשביעית וא"כ הוי ל"ת הבא מכח עשה וכלל הוא דל"ת הבא מכח עשה דהוי עשה והאי קרא לגופיה לא איצטריך דהא כתיב שדך לא תזרע וגו' וא"ת לעבור בעשה ול"ת להא נמי לא איצטריך דהא כבר כתיב עשה ושבתה הארץ אלא ע"כ דבא ללמדך שעל שאר עבודות קרקע אינו עובר עליהן אלא בעשה וכן אמר ר' ירמיה עובר בעשה:

וגרסי' דברי ר' ירמיה קודם דברי ר' יוסי וכך הוא בכלאים ריש פ"ח ובסנהדרין שם:

ר' יוסי אומר אפי' עשה אין בו. לחרישה ולשאר עבודות הקרקע ואין איסורן אלא מדבריהם:

וליידא מילה. ואם תאמר לאיזה דבר כתיב ושבתה הארץ לענין ל"ת שבו המפורש בקרא לא תזרע ולא תזמור ולעבור עליהן בעשה ובל"ת:

יכול יהיו לוקין על התוספות. כך היא הברייתא שנויה ופליגי בה בפירושה דר' יוחנן מפרש לפי שיטתיה דה"ק יכול יהו לוקין על החרישה בשביעית וקרי לה תוספת לפי שאינה מפורשת בתורה תוספת על המפורש בכתוב הוא ואסיקו לה בברייתא לפטורא: ור' אלעזר מפרש להאי ברייתא דעל איסור שני פרקים הראשונים שנשנו במסכת שביעית קאי ובתוספת שביעית הוא דאיירי שם ושנו בברייתא דאין לוקין על תוספות שביעית הואיל ואין נלמד מן הכתוב בתורה:

אית תניי תני וכו'. כלומר דאית תנא דמדייק האי קרא דשש שנים תזרע ולא בשביעית וללמד דעל שאר עבודות הקרקע אינו עובר אלא בעשה ומסייע לר' יוחנן וכדלעיל ואית תנא דמדייק קרא דשדך לא תזרע וגו' דללמד על הכלל כולו ודוקא בשביעית ולאפוקי תוספת שביעית ומסייע לר"א:

מתניתא פליגא על ר"א. ברייתא היא בספרי פ' ראה בקרא דהשמר לך פן תעלה עולותיך וגו' ודריש השמר בל"ת ופן הוא בל"ת וכתיב בתריה כי אם במקום אשר יבחר ה' שם תעלה ושם תעשה. ושם תעלה זו העלייה ושם תעשה דרשינן זו שחיטה וזריקה והרי למדין מן הכתוב הזה לעבור עליהן בחוץ בעשה דשם כתיב ולא במקום אחר והוי לאו הבא מכלל עשה ועשה הוא ומדהקישן הכתוב במקרא אחד ללמדינו מה העלייה שהוא בעשה והרי הוא גם בל"ת דהא כתיב השמר פן תעלה אף שחיטה וזריקה שהן בעשה יהו עוברין עליהן גם כן בל"ת:

בגין דכתיב. השתא מסיק להקושיא אלא טעמא דבשביל דכתיב האי קרא שם תעלה וגו' והקישן הכתוב הא אילו לא היה כתיב האי קרא להיקישא לא הוה ידעינן שעובר על שחיטה וזריקה בלא תעשה כי אם בעשה ואמאי לא נימא נמי הכא דבא פרט העשה ומלמד על הלא תעשה דמה בהעשה שחיטה וזריקה בכלל אף בהל"ת כן אלא לאו ש"מ שאין העשה מלמד על הל"ת ואין הל"ת מלמד על העשה וקשיא לר"א:

מה עבד לה ר' יוחנן. בכלאים שם לא גריס להא כלל דהא לר' יוחנן לא קשיא מידי ול"ג אלא שלא תאמר וכו' דהאי שינויא לר"א היא דאיצטריך. ולגי' דהכא וכך היא בסנהדרין אפשר לומר דר' יוחנן אליבא דר"א הוא דמשני לה הכי:

שלא תאמר וכו'. כלומר ודאי אי לא הוה כתיב האי היקשא שפיר היינו למדין מעשה על הל"ת והאי קרא להכי הוא דאיצטריך שלא תאמר גבי שחיטה והעלאה כמה דתימר גבי שבת שאם חפר וחרץ ונעץ אינו חייב אלא אחת לפי שכולן מעין מלאכה אחת הן וה"נ הוי אמינא ודכוותה שחט וזרק והעלה בחוץ אינו חייב אלא אחת לפי שכולן משום העלאה הוא דהזהיר הכתיב כדכתיב בקרא דהשמר לפום כן צריך מימר האי קרא שם

תעלה ושם תעשה לחייב על כל אחת ואחת על השחיטה בפני עצמה ועל העלאה בפני עצמה ואזהרה הוא דילפינן מזה על זה ולעולם אימא לך בעלמא שהפרט שהוא בעשה מלמד על הכלל שהוא בלא תעשה:

כל הן. כל מקום דתנינן אבות מכלל שיש להן תולדות:

תמן תנינן. בריש בבא קמא ארבעה אבות נזיקין השור והבור המבעה ומפרש השור זה הקרן דכתיב בתורה כי יגח ואם כן נגיחה הוי אב וכן דחיפה אב דכתיב כי יגוף ומאי ניהו תולדות כדתני ר' חייה נשך רבץ בעט הרי אלו תולדות לקרן:

תמן תנינן. ריש מסכת כלים אבות הטומאה וכו'. ותולדות השרץ איזהו:

מדפות. טומאות הקלות מלשון עלה נדף ומאי ניהו מדפות מגעות כלומר אלו הנוגעות בשרץ שהוא אב הטומאה או באב הטומאה כיוצא בו הן הנקראין תולדות שהן ולדות הטומאה ומאי איכא בין אב הטומאה לבין ולד הטומאה אב הטומאה מטמא את הכל אף לאדם ולכלים. ולד הטומאה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ולא כלי וכלי חרש. כצ"ל שהרי כלי חרס קילא משאר כל הכלים שהמטמא בגדים בשעת מגעו מטמא הוא שאר כל הכלים ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס כדתנן בריש פ"ה דזבים וכן אין כלי חרס נעשה אב הטומאה לעולם ואפי' נגע במת ושאר הכלים נעשו אב הטומאה כשנוגעין בטמא מת כדתנן בפ"ק דאהלות. אוכלין ומשקין וכלי אין נעשין אב הטומאה לטמא זיבה. כלומר אם נגעו בטמא זיבה אין נעשין אב הטומאה שהאוכלין לא מצינו בהם לעולם שיהיו אב הטומאה אפי' נגע במת והמשקין ג"כ אין נעשין אב הטומאה לעולם בנגיעה אא"כ משקין היוצא מן טמא זיבה וכיוצא בהן והכלים ג"כ אין נעשין אב הטומאה מן הנגיעה בטמא זיבה חוץ מן הראוי למשכב ומושב. והכא תנינן אבות מלאכות מכלל דאיכא תולדות כדמפרש חרישה אב ותני ר"ת חפר חרץ נעץ הדקר בקרקע תולדות לחרישה וחייב עליהן כמו שחייב על האב דתולדות האבות כיוצא בהן של האבות גבי שבת וא"כ אמאי קרי להנהו אבות ולהנהו תולדות היינו טעמא דכל אבות מלאכות מן המשכן למדו והך דהוה במשכן קרי ליה אב כדקאמר מה חרישה היתה שם וכו'. וכן לכולהו אבות דקרינן לפי שהיו במשכן וגרסינן נמי להא לקמן. פ' הבונה בהלכה ב':

כמה יחרוש ויהא חייב. לפי דתנינן שם החורש כל שהוא ומפרש כמה הוא כל שהוא:

כדי ליטע כרישה. אחת ור' אחא בר רב קאמר כל שהוא ממש ואפי' כדי ליטע זכרותה של חטה גרעין אחת ממנה:

תמן תנינן. לקמן בפ"ט לענין הוצאה דבשאר אוכלין שיעורן כגרוגרת כדתנן לקמן בפרקין והמוציא זרעוני גינה שאינן נאכלין לאדם שיעורן בפחות מכגרוגרת מזרע קישואין שיעורן בשנים וכו':

תני חטים מדיות. הבאות מארץ מדי והן חשובות שיעורן להוצאה בשתים:

חטים על ידי שהן חביבות לאדם עשו אותן כשאר זרעיני גינה שאינן נאכלין לחומרא שחייב על הוצאתן בפחות מכגרוגרת:

לכל דבר זה הכלל כל דבר שהוא להנאת הקרקע חייב משום חורש כעין החופר וכו' והוא צריך לזה לתועלת הקרקע:

המדייר. שעושה דיר של בהמות שיהו מזבלין את הקרקע:

המעדר. בגפנים:

המפעפע גושים. גישים הנעשים מן קרקע קשה והוא משבר ומפעפע אותם:

המברה בחרשים. מלשון וברא אותם בחרבותיהם שהוא נוקב וקוצץ בעצי היער לתקנם ושיתגדלו:

המצית את האור כחישת הקנים שהן רציפות הרבה ומצית את האור למעטן ושיתגדלו ויתעבו וכן באגודות תמרים שממעט הרצופות שבהן:

וכר' זעירא. וכלומר ור' זעירא דאמר לעיל בפ"ג דשביעית בהל' ב' וכן לקמן פ"ק דמ"ק על הא דתנינן ר"א בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחלה במועד ובשביעית ומפרש שם ר' זעירא מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה ולדידיה מוסיף אף המתקן אמת המים שתהא מכשרת את הצדדין שלה שיהו ראויין לזריעה וכן המסקל את האבנים מן השדה וכו' דהני כולהו תקנת הקרקע או האילנות הן וחייב עליהן משום חורש דדמיין לחרישה שהיא תקנה להזריעה או להנטיעה:

המבשל נבילה בי"ט אינו לוקה. שעל כל המלאכות בי"ט שהן שלא לצורך אוכל נפש חייב עליהן בלאו ואעפ"כ במבשל נבילה בי"ט אינו לוקה לפי שהותר מכלל בישול בי"ט בדבר שהיא לצורך אוכל נפש ומתוך שהותרה מכללה אינו לוקה אף על בישול נבילה: ר' שמעון בן לקיש אמר לוקה לפי שלא הותר מכללה אלא לאכילה בלבד ולא אמרינן בה מתוך:

מעתה החורש בי"ט אינו לוקה. אליבא דב"ש דפ"ק דביצה פריך. וגרסי' להאי סוגיא שם עד הרי הוציא צור. דהא ב"ש אמרי התם השוחט חיה ועוף בי"ט יחפור בדקר ויכסה א"כ ממא נמי החורש בי"ט אינו לוקה לפי שהותרה מכללה בי"ט גבי כיסוי ואנן לא

שמעי' להא אף לב"ש ומתרץ ר' יוסי בשם ר' אילא דשאני בחרישה דמיהת לא הותרה כדרכה דחפירה בדקר שלא כדרכה היא:

רבי שמי אמר לפני ר' יוסי דר' אחא בשם ר' אילא קאמר דטעמא דהתירו שם שיחפור בדקר ומכסה דכר"ש הוא דס"ל בפ' המצניע דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה עד שיהא לו צורך בגופו של דבר וה"נ אינו צריך לחפירת הגומא אלא לעפרה והלכך הואיל בשבת פטור עליה התירו אף לכתחלה לצורך כיסוי משום שמחת י"ט:

קם ר' יוסי עם ר' אחא. כך היא בביצה שם:

וא"ל ר' יוסי לר' אחא את אמרת דא מילתא. בתמיה וכי לא כן אמר ר' יוחנן דברי ר"מ דקאמר דהאי פלוגתא דהשוחט חיה או עוף בי"ט אחד מן כ"ד הדברי' שהן מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולב"ה אסור והשתא לדידך דמוקמת לטעמא דהתירא כר"ש ולא פליגי בה ב"ה דהא ר"ש קבל מר"ע והן מתלמידי ב"ה וא"כ ליתי כאן כ"ד דברים מקולי ב"ש וב"ה ונימר שהן אינן אלא כ"ג:

אלא ר"מ ור"ש אמרו דבר אחד ולא כן וכו'. זו קושיא אחריתי היא שהקשה ר' יוסי לר' אחא כלומר ותו קשיא דאפי' תימא דטעמי הו דב"ש מפרשת להו דאינהו סברי כר"ש וא"כ ר"מ ור"ש הן שאמרו דבר אחד בענין דפטור על מלאכה שאינה צריכה לגופה והא וכי לא כן סברין מימר לעיל בפרק במה מדליקין בהלכה ה' דר' יוסי דהתם דפוטר בכולן חיץ מן הפתילה שעושה פחם כר"ש הוא דסבירא ליה כדאמרי' לעיל שם ומעתה קשיא נימר ר' מאיר ור' יוסי ורבי שמעון שלשתן אמרו דבר אחד ובדין הוא דהלכתא כוותייהו והיאך פשיטא לך האי מילתא כדמסיק להקושיא:

אלא מילין דצריכין לרבנן פשיטא לכון פשיטין לרבנן צריכין לכון. כך הוא בביצה שם. כלומר מה דלשאר רבנן ספוקי מספקא להו אי הלכה כרבי שמעין פשיטא הוא לכון ואם כן מה דפשיטא להו כדלקמן יהא מספקא להון בתמיה:

קצר לצורך עשבים וכו'. השתא מפרש לה מה היא דפשיטא להו לרבנן ויהא מספקא למאי דקאמר רב אחא וזה אם קצר לצורך עשבים ואנן קיי"ל גבי קוצר דצריך שיעור כגרוגרת ואם לייפות הקרקע שיעורו בכל שהו והשתא אם דעתו לצורך עשבים אע"פ שמתוך כך מייפה ג"כ את הקרקע מסתברא דלא ליחייב משום מייפה לדידך דאמרת כר"ש שהרי א"צ לכך אלא לצורך העשבים הוא שקוצר ואכתי לא אסיק למילתיה עד לקמיה:

חייב משום קוצר ואינו חייב משום מייפה את הקרקע. בתמיה וכלומר דהש"ס פריך עלה וכי בכה"ג איכא לספוקי בענין מלאכה שא"צ לגופה אי חייב אי לא תיפוק ליה

דודאי אינו חייב אלא משום קוצר דהרי אין מתכוין כלל לייפות את הקרקע ובודאי בהא קיי"ל כר"ש דס"ל דבר שאין מתכוין מותר. לא צורכה די לא קצר לייפות את הקרקע. כלומר אלא כך הוא מיבעי ליה ל"צ אלא אם מתכוין הוא לקצור גם כדי לייפות את הקרקע מהו שיהא חייב משום קוצר ומשום מייפה את הקרקע הואיל דמתכוין גם לכך או דילמא כיון שעיקר הקצירה לצורך העשבים הוא וממילא באה ייפוי הקרקע אינו מתחייב עליה:

ואפי' תימר דר"ש היא. זה הכל מדברי ר' יוסי שהקשה לר' אחא וכלומר דאנא אמרי אפי' תימר כן דלר"ש היא וזה דהא דמן הסברא איכא למימר דחייב משום קוצר ואינו מחייב משום מייפה ההיא אליבא דר"ש היא דלדידיה הוי הייפוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה דממילא אתיא ברם כרבנן דר"ש במלאכה שא"צ לגופה דסבירא להו דחייב הכא נמי מחייב הוא נמי משום מייפה כמו דמחייב הוא התם גבי חופר גומא וא"צ אלא לעפרה דמיחייב הוא משום חורש דמכל מקום חרש הוא וה"נ מ"מ הרי קצר וייפה ג"כ את הקרקע והיינו דקאמר דמילתא דפשיטא להו לרבנן דבית המדרש דאמרי כרבנן דר"ש וחייב צריכא ומספקא היא לכון דשיטתא דידכו אזלא כר"ש ולאו מילתא היא:

א"ר מנא מיליהון דרבנן. דלקמן מסייעא ליה לר' יוסי רבי שלי. דר' מנא תלמידו של ר' יוסי הוא כדאמר בהרבה מקומות. ודלא כר' אחא דאמר ר' חייא בשם ר' יוחנן דג מליח שסחטו אם לצורך גופו פטור הוא על סחיטת הציר ואם להוציא הציר חייב ומוקמי אינהו נמי הכי דאפי' תימר דר"ש היא דלצורך גופו פטור ומיתפרשא נמי כדלעיל כלו' דאפי' תימא כן לא אתיא אלא אליבא דר"ש דלדידיה סחיטת הציר שאינו לצורך הוא והוי מלאכה שא"צ לגופה ברם כרבנן מ"מ הרי סוחט הוא ומ"מ הרי הוציא הציר והיינו כר' יוסי דקאמר בכה"ג לרבנן דר"ש חייב הוא ודלא כר' אחא דלא אזלא שיטתיה אלא כר"ש:

כל דבר שהוא מבחיל את הפרי. שהוא להשביחו ולגדלו מלשון נפשם בחלה בי וכן בלשון המשנה פגה בוחל צמל בפ' יוצא דופן:

הנוטע וכו' המזהם את האילן בזבל וכן המפרק הענפים וכו'. המתלע שעשה תקנה להמית את התולעים. הקוטם אותו והמקרסם והמזרד בענפים הוא זה ביבשים וזה בלחים. והקוטם הוא באילן עצמו. הסך וכו' וכל אלו לתקן אותו ולהגדילו והעושה לו בתים כדי לשמרו מפני הקור ומיירי בענין שאין זה משום בונה אלא עושה איזה תיקון לזה וכל דבר וכו' חייב משום זורע:

הזומר. חותך הענפים של גפנים שיתגדלו ביותר:

על דעתיה דכהנא חייב שתים. דכל אחת מלאכה אחרת היא:

על דעתיה דר' זעירא. דקאמר הזומר כנוטע וקס"ד דזומר כנוטע ונוטע נמי דומה לו ואינו כזורע וא"כ אם נטע וזמר חדא הוא דמחייב דמעין מלאכה אחת היא ודחי לה הש"ס דכלום אמר ר"ז אלא הזומר כנוטע ושמא הנוטע כזומר ולא כזורע קאמר בתמיה וכדמסיק ואזיל:

ושמא הנוטע כזומר. וכך היא בריש פ"ח דכלאים ובפ"ז דסנהדרין בהלכה ה':

הכל היו בכלל זריעה. נוטע וכל הני דדמי ליה בכלל זריעה הן ויצאת זמירה בפירוש כדכתיב גבי שביעית לא תזרע ולא תזמור וללמד להחמיר על עצמה שאם זרע וזמר חייב על הזמירה בפני עצמה וכי מפני שיצאת זמירה על עצמה אתה פוטרו לנוטע שלא יתחייב משום זורע בתמיה:

הוי לא שנייא וכו'. דלכ"ע חייב שתים בזמר ונטע דנוטע משום זורע הוא:

ההן דגזע ספוג או הגמי או הקרולין. מיני קוצים יש בהן משום קוצר ומשום נוטע לפי שמתגדלין ע"י כך:

כוסבר. גליינדר"א:

או כרתין וכו' או טריקסמין או בשומין או נענע חייב וכו'. טריקסמין ונענע מוזכרין הן במס' כלאים והן מיני ירקות:

עציץ נקוב. שהוא יונק מן הקרקע:

חייב עליה משום קוצר. מפני שנטלה ממקומה וה"ז קוצר וכשנתנה ע"ג עציץ נקוב אחרת הרי זה חייב משום זורע וקמ"ל דאע"ג דלא חזר ונתנה ע"ג הקרקע אלא על עציץ נקוב אחר ואפ"ה יונק הוא דרך נקבים של תחתיה והוי כזורע:

חייב עליה משום שלש. משום קוצר ומשום נוטע לפי שמתוך הקציצה מתגדל הסדין שלו יותר והשלישי מפרש לקמיה:

ולא פליגין. הני תרי לישני ששמעתי בשם ר"ש בן לקיש דהא דקחשיב בקורת שקמה שלש ובעציץ נקוב שתים משום דבקורת שקמה משכחת לה שלש משא"כ בעציץ נקוב כדקחשיב ואזיל דכשקוצצה חייב משום קוצר ומשום זורע והיינו נוטע דחדא היא וכדפרישית וכשהוא מוחקה ומחליקה חייב משום מכה בפטיש דהוי גמר מלאכה וכדפרישית במתני':

הדין דצייד כוורא וכו'. וכגון שאינו מתחייב משום צידה שכבר היה ניצוד ועומד ברשותו ומונח בתוך המים בכלי ונטלו בשבת חייב משום קוצר שעוקר דבר מגידולו ומבדילו מחיותו:

שמעית טעם. על איזה מתולדת עימור ולית אנא ידע עכשיו מה שמעית:

מאי כדון. ועכשיו מה הוא שנדע ומפרש לאיזה מהן שהוא משום דש ולאיזה מהן שהוא משום מעמר או משום אב מלאכה אחרת:

ההן דכתית וכו'. זה שהוא כותת את האורז ועושהו חלק מן שערין שעל השבולת שלו ה"ז חייב משום דש:

ההן דשטח צלן צימוקין זהו ששוטח הצמוקין על עורות לייבשן. צלין מלשון עסא דצלא:

מסוסלה בנקלטה. ממיני מידות הן כלומר שאח"כי מקבץ מהן לתוך המדות מעט מעט חייב משום מעמר וכן כל שהוא נוגע במאכל עצמו ומקבצו אל מקום אחד הרי זה משום מעמר וכל העושה בקליפה ולהסירו הרי זה משום דש ובמרדכי בפרקין ראיתי שמביא הגירסא דשטח צימוקין קלטה חייב משום מעמר וכו' וזה ידוע למי שרגיל בדפוס ממלאכת המסדרים הבורים שמערבין האותיות ועושין תיבות זרים ומשימין אותו בין המצרים ואצל המגיהים שולטות עינים כהות וידים עצלות ומניחין כך מבלתי לתקן את המעות:

הדא איתתא. האשה הזאת כשהיא מערבת בחיטין אנה ואנה להסיר הקליפות הרי זה משום מרקד וכשהיא מפרכת ומשברת ראשיהן שעל ידי כך יוסרו הקליפות הרי זה משום דש וכשהיא משברת בצדדין שלהן ועל ידי כך נוטלת אותן שהוסרו הקליפות הרי זה משום בורר וכשהיא משפה אותן ורוצפת זו בזו ה"ז משום טוחן וכשהיא מנפת אותן בנפה לזרות הקליפות הרי זה משום זורה וכשגמרה מלאכתה בהן חייבת עוד משום מכה בפטיש וקמ"ל דמשכחת לה שש חטאות בהן לפי שיש בהן מחלוקי מלאכות:

ההן כיתנייא. הפשתן הזה משכחת ביה משום ז' חטאות:

בקופנה. כשמכה אותו בתחלה בקופנא כמו הקופץ ה"ז משום דש ואח"כ במערוכה כמו המעריך שעורכין בו ומדיקין את הפשתן ה"ז משום טוחן וכשחוזר ומכה בהן באפסטיתה והיא כלי שמגרר בו ממנו את הקש ה"ז משום זורה ואח"כ מחליקו בכפו להסיר הקשין הנשארין בו ה"ז משום בורר וכשמחלק האניצין זה מזה משום מנפץ וכשתלש אותו בתחלה ה"ז מחתך והיינו קוצר וכשגמר מלאכת כולן חייב עוד משום מכה בפטיש:

ההן דשחק תומא. השוחק את השום משכחת ביה חמש חטאות כשמפרך ראשיהן הרי זה משום דש וכשבורר אותו מקליפתו הרי זה בורר וכשדכו במדוכה ה"ז טוחן וכשנותן עליו המשקין לעשות גוש אחד ה"ז משום לש כצ"ל וכשגומר מלאכתו חייב עוד משום מכה בפטיש:

ההן סיקורה. אבן הצבע הזה מלשון בסם ובסיקרא משכחת ביה שבע חטאות:
כד מכחד בגרריה בקלופתיה. כשמסיר בהכלי שגורר את קליפתו ונוטלו ה"ז בורר וכשכותתו במרגזיה והוא כלי שמשבר אותו ועשוי כמין גרזן לפי שהיא מין אבן וקשה. ה"ז משום דש לפי שמתוך כך מסיר ממנו מה שנשאר עליו מהקליפה. וכששוחקו במדוכ' משום טוחן וכשנותנין עליו המשקין לעשות גוש ה"ז משום לש וכשמשקעו באנטרין והיא הכלי שמקבל בו הצבע ומכנסו בתוך הגומא אשר בו וה"ז משום בונה מפני שכל המאסף מן האבנים ודברים הקשים שייך בו בונה וכשהוא קוטע אח"כ מעט מן הגומא והחידודין אשר הם בתוכה ה"ז מחתך וגמר מלאכתו משום מכה בפטיש:
דגים. מלוחים שסחטן אם לגופו שיצא מהן המשקה וא"צ להציר פטור אבל אסור לכתחלה ואם צריך הוא ונתכוין להוציא הציר ה"ז חייב:
רב אמר. גרסי' וכדלקמן:
כבשים. ירקות שכובשין אותן בחומץ או במי מלח וסחטן:
שלקות. הן מיני אוכלים ששלקן:
בין לגופן בין למימיהן מותר. כצ"ל דהא שלקות קילי דלאו למשקה נינהו אלא אוכל:
הא דרב פליגא אדר' יוחנן. וכדמפרש ר' מנא דההן רב אמר גבי כבשים אסור ומותר לגופן מותר ולמימיהן אסור וההן ר"י קאמר גבי דגים לצירן חייב ולגופן פטור אבל אסור וקמ"ל דדגים וכבשים חדא דינא אית להו והלכך פליגי:
בצל שריסקו. אם נתכוין כדי ליתן טעם שמתוך כך הוא ממתקן אסור לכתחלה לפי שהוא מתקנו לאוכל ואם כדי להוציא השרף ממנו שלא יזיק לו מותר:
צנון טומנו במלח ובלבד שלא ישהא. בו דהוי כבונה שמתוך כך הוא מתקשה:
כליו מבית האומן. שהביאו לו ועדיין לא לבשן ואינו יודע אם יהיו מכוונין למדתו אעפ"כ מותר ללבשן בשבת ואם יתקרע יתקרע שהרי אינו מכוין אלא ללבשן:
נסתבכי בגדיו בקוצים. שהלך בין הקוצים ונסתבכו מהן על בגדיו ה"ז מפשרן ומסירן במקום צינעא כלו' אם הן מבפנים שלא יכאיבו אותו ובלבד שלא יקרע בגדו כשמסירן:
נטל טיט. שהוא על בגדו ה"ז ממרחו בידו אחת כלומר כשנוטל הטיט מעל בגדו עושה ע"י שינוי וממרח ממנו בידו אחת ובלבד שלא יכסכס את הבגד הרבה כשמסיר הטיט:
ההן ננעה. מלשון נענוע וניעור המנער והמנענע מן האבק והעפר שעליו:
בחדא שרי. בפעם אחת מותר ובתלתא פעמים אסור לפי שכשמנענעו הרבה מיחזי כמלבנו ובתרתי פעמים צריכה דמספקא היא לן אי שרי או אסור:
ההן דסחי. זה שהוא רוחץ עצמו בנהר:
הכין שרי אם רוצה להסיר ממנו המים בסדין או באיזה דבר הכין. והיינו פעם אחת שרי:

ואם הכין והכין כלומר שמסיר מצד אחד וחוזר ועושה בהיפך כן אסור משום סחיטה ואידך אמר בין הכין ובין הכין כלומר בין כך ובין כך אסור ואפי' בפעם אחד:
ר' אבא בר זמינא וכו' ולא שבקיה רבי זעירא למיעבד לנגב ממנו המים כלל וכלל דחייש משום סחיטה:
מנערה. לנער בבגדו שיפלו המים מעצמו שרי ולא מחק בידו אסור דמשום דהוי כמכבס ואידך מחליף דמיחוק ביד שרי שאינו אלא דבר מיעוט אבל כשהוא מנערו עד שיפלו המים מיחזי טפי כמלבן ומכבס:
זה שרוקק. ואינו רוצה שיונח על הקרקע מבליעו בכסותו ואינו חושש משום כיבוס דדבר מיעוט הוא:
איתפלגון. ברוקק על הארץ:
חד אמר רוקק ושף. ברגלו ואידך אמר כשרוקק אינו שף ובמה פליגין כשאין שם פסיפס והוא רצפה של אבנים דמר חייש משום אשווי גומות ומר לא חייש דכדרכו הוא עושה ולא מתכוין לכך אבל אם יש שם פסיפס לד"ה רוקק ושף ולא חיישינן לזה שמחליק הרצפה ע"י כך:
רקק. כנגד הרוח והפריחתו הרוח להרוק חייב משום זורה:
וכל דבר שהוא מחוסר לרוח. כלומר שע"י הרוח הוא נעשה ובלתי הרוח לא היה נעשה ה"ז חייב משום זורה:
יש שהוא בורר וכו'. כדמפרש ואזיל היך עבידה שאם היה יושב ע"ג כרי של תבואה אפי' בורר ממנו צרורות כל היום אינו מתחייב שהרי אינו מתקנו כלום שא"א לו לברור כל הצרורות שבכרי אבל אם נטל לתוך ידו כשיעור גרוגרת ובירר הצרורות ממנו חייב שזה הוא מתקנו לגמרי והוי בורר ומתחייב בכגרוגרות:
רבי יונה בעי וכו'. הך בעי קאי על מתני' דפרק קמא דביצה הבורר קטנית ביום טוב דפליגי בית שמאי ובית הלל דבית שמאי סברי בורר אוכל ואוכל ובית הלל אומרים בורר כדרכו בחיקו ובקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה וגרסי' להסוגיא לקמן שם עד מהו לשנות את הקמח לאחורי הנפה כרבנן:
עשה כן בשבת על דעתיה דבית שמאי. לבית שמאי דסברי ביום טוב בורר אוכל מתוך הפסולת הוא דמותר אבל לא הפסולת מתוך האוכל ואם בורר פסולת מתוך האוכל בשבת מהו שיהא חייב לדברי בית שמאי:

אמר ליה ר' יוסי. מאי תיבעי לך ולמה לא יתחייב שהרי אילו עשה כן בשבת לדעתייהו דבית הלל והיינו מה דאסרו ב"ה בי"ט בטבלא ובנפה ובכברה ואם עשה כן לדידהו בשבת שמא אינו חייב וא"כ הכא נמי לב"ש מה שאוסרין בי"ט אם עשה כן בשבת חייב:
א"ר מנא יאות א"ר יונה אבא. שפיר היא דקא מיבעיא ליה אליבא דב"ש משום דלא אתיא הך ספיקא אלא אליבא דידהו ולמה לפי שמצינו דלב"ש יש ברירה שהוא מותר כגון ברירת אוכל מתוך הפסולת ויש שהוא אסור כגון ברירת פסילת מתוך האוכל. והשתא איכא למיבעי אי נימא שהותר מכלל ברירה בי"ט דוקא אבל לא הותר מכלל ברירה בשבת וא"כ לדידהו אפי' בבורר אוכל מתוך הפסולת איכא לספוקי שאם עשה כן בשבת יתחייב או דילמא מכיון שהותרה בכה"ג בי"ט א"כ בשבת אסור הוא אבל לא יתחייב עליה. והיינו דבעי ר' יונה ולא כס"ד דר' יוסי שעל פסולת מתוך האוכל הוא דקא מיבעיא ליה אליבא דבית שמאי בשבת והשתא ליכא למיפרך כדפריך תיפשוט מהא דבית הלל להא דבית שמאי דהא ליתא דאי בנפה ובכברה בודאי לכ"ע מתחייב בשבת ואם הוא בורר כדרכו ולאכול מיד אפי' בשבת מותר כי קא מיבעיא ליה לבית שמאי ואהך גוונא דהתירא לבית שמאי ביום טוב מיבעיא ליה אם עשה כן בשבת וכדאמרן:
בורר אוכלין מתוך אוכלין. שיש לפניו שני מיני אוכלין ובירר זה מתוך זה:
חזקיה אמר חייב דזה הוי כבורר ור' יוחנן אמר פטור אבל אסור:
מתניתא. ברייתא פליגי על דחזקיה דתני בורר ואוכל ובורר ומניח על השולחן וא"כ משמע דאוכל מתוך אחר לאו כבורר הוא דהא קאמר ומניח על השולחן דבשלמא לר' יוחנן ל"ק דקתני בורר לכתחלה משום דמצינן לשנויי דכי קאמר רבי יוחנן אוכל מתוך אוכל פטור אבל אסור בבורר ומניח הכל ואינו אוכל מיד ובריתא דקתני בורר ואוכל הלכך מותר ומה שנשאר מניח על השולחן ולאכלו אח"כ אלא לחזקיה דסבירא ליה כל בורר הוא חייב ואפי' באוכל מתוך אוכל וא"כ משמע דאף לאכול הוא מחייב דקס"ד דאף אוכל מתוך אוכל כדי לאכול מיד הוא מחייב והשתא היכי מוקי להאי ברייתא דמתיר אפי' לכתחלה:
תיפתר וכו'. כלומר אמר לך חזקיה לדידי נמי בבורר ואוכל מיד מותר וכי קאמינא דכל בורר חייב הוא בבורר ומניח ובריתא דקתני בורר ומניח על השלחן לאו להניחו לאח"כ הוא דקאמר אלא כגון שהיו אורחין אצלו ומה שמניח על השלחן הן אוכלין ראשונה ראשונה ובכה"ג הכל כבורר ואוכל מיד הוא ומודינ' בזה דמותר:
והתני. כלומר והך ברייתא דתני ובלבד שלא יבור את כל המין ממין אחר ואם עשה כן בשבת חייב הכי מתרצית לה תרווייהו. וקאמר הש"ס דעל דעתיה דחזקיה בפשיטות

מיתרצא שכן הבורר כדרכו בשבת מין זה ממין אחר ואינו אוכלו מיד חייב ולדעתיה דר' יוחנן הכי מתרצינן להא דקתני ואם עשה כן בשבת חייב שכן הבורר כדרכו במקום אחר וכלומר שבורר הוא ומניחו במקום אחר לגמרי ואינו אוכל כלום היום ממנו חייב הוא וכי קאמר ר' יוחנן פטור באוכל ממנו אבל לא את הכל ובריית מיירי במניח הכל במקום אחר:

על דעתיה דחזקיה אפי' עיגולי. דבילה הלבנים מתוך השחורים ואפילו רמונים מתוך רמונים וכלומר אפי' באלו שהן גדולים וניכרין מיד הוי כבורר:

או כיני. אם כן אפי' בני נש מן גו בני נש יהיה אסור לברר ולקרוא אותם בתמיה ודרך גוזמא קאמר:

מאי כדון. ומאי הוי עלה דברירה וקאמר דכ"ע מודים להדא דר' אימי דלקמיה שהיו לו אורחין והוציא לפניהם תורמוסין עם הפסולת שלהן ואמר להם הבו דעתיכון שלא תאכלו הקונדסין והמקלות שלהן בסוף וכלומר מפני שראה אותן מדקדקין על עצמו ובוררין הכל אוכל אוכל מתוך הפסולת אמר להן כך שא"כ לא ישאר לכם בסוף אלא הקונדסין שלהן ומשום שלא היו צריכין לכך אלא בורר כדרכו והיינו שנוטל האוכל עם הפסולת ובורר ואוכל מיד ואפי' בשבת:

והא תנינן בורר כדרכו וכו'. בי"ט לב"ה והלכתא כוותייהו:

דר"ג היא. הך ברייתא דקתני בי"ט סופג את הארבעים כר"ג דאמר בפ"ב דביצה אף מדיח ושולה כלומר דכך הוא שיעשה שנותן מים ע"ג הקטניות בי"ט והפסולת צף מלמעלה ושולה אותן ולא התיר לברור אותן כדרכן:

והא תנינן. בתוספתא פ"ב דביצה של בית ר"ג היו שוחקין פלפלין בי"ט ברחיים שלהן א"כ לדידיה מותר לטחון ואסור לבור בתמיה דהא ודאי טחינה חמירא שלא היתרה לגמרי בי"ט וברירה מיהת לברור אוכל לכ"ע שרי:

ר' יוסי בשם ר' הילא. קאמר דאי משום הא ל"ק שלא הותרה טחינה כדרכה בי"ט וכן לא ברירה לדידיה בכדרכה אבל לטחון שלא כדרכה וע"י שינוי ס"ל לר"ג מותר:

ומנין שאין בוררין וכו'. דאמאי לא נימא דכל מלאכה שהיא לאוכל נפש התירה התורה בי"ט:

ר' אחא בשם ר"ש בן לקיש כל מלאכה וכו'. כך הוא בביצה שם ור' יוסי הכתוב כאן ט"ס היא דהא ר' יוסי מקשה עלה:

כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות כלו' מדסמכה התורה להאי קרא ושמרתם את המצות לקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם ש"מ למידרש דה"ק כל מלאכה

שהיא מקודם עד שבא לידי ושמרתם והיינו לישה דמלישה ואילך בעי שמירה אותן מלאכות לא יעשה בהם:

ר' יוסי בעי על זה. כלום למדו לתבשיל אלא מכאן. כלומר הרי לא למדו לומר שאינו יוצא במצה של תבשיל אלא מדכתיב ושמרתם כדאמרי' לקמן בפ' כל שעה בהלכה ד' יכול יצא ידי חובתו ברביכה ת"ל ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצאת זו שאינה צריכה שימור דכשהיא מבושלת אינה באה לידי חימוץ והשתא לדידך דדרשת האי ושמרתם ללמד שכל המלאכות שהן קודם מלאכות הלישה שהיא הצריכה שמירה שהן אסורין א"כ מנא לן למידרש למעוטי מצה מבושלת שאינו יוצא בה דהא איצטריך ושמרתם לדרשא דלך וליכא למימר דתרתי ש"מ ומדכתב לישנא דשמירה דהא ליתא דאי לא הוה כתיב ושמרתם אלא ועשיתם לא הוה ידעינן לאסור כל המלאכות הקודמים דה"א דכל מלאכה הצריכה לעשיית המצות התירה התורה ומלאכו' הקודמים ג"כ בכלל:

ר' יוסה לא אמר כן. כלומר לפיכך לא אמר ר' יוסי כהאי דר' אחא אלא כך אמר רבי שמעון בן לקיש מדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם עד ושמרתם את המצות וכלומר מסיפיה דקרא דלהיתירא אתא וסמיך ליה ושמרתם את המצות הוא דדרשינן והשתא שפיר אמרינן דתרתי ש"מ דאפי' הוה כתיבא ועשיתם את המצות הוה ידעינן דהיתירא דאוכל נפש אינה אלא במלאכות שהן גורמים שתהא ראויה לאכילה וזהו מלישה ואילך דאי לאו הכי אלא דאמרת שכל מלאכה שהן שייכין לעשייה של אוכל נפש התירה התורה הוי קשיא אמאי שני קרא בדבוריה דכתיב אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ואמאי לא כתיב אשר יעשה לכל נפש דהוה כולא ענייא בלשון עשייה וכדהוה נמי כתיבא אבתרה ועשיתם את המצות דהכל בלשון עשייה אלא מדכתיב אשר יאכל והוה סמיך אבתרה ועשיתם את המצות ממילא הוה שמעינן דאותן מלאכות שהן שייכין להעשיה שתהא ראוייה לאכילה אותן הוא שהתירה התורה בדוקא ולאפוקי מלאכות הקודמים והשתא שפיר איכא נמי למידרש מדכתיב ושמרתם ולא כתיב ועשיתם אלא למעוטי מצה מבושלת שאינה צריכה שמירה:

תני חזקיה ופליג. כלומר דלהך דרשא דתני חזקיה למעוטי למלאכות הקודמים פליגא לדינא אהא דר"ש בן לקיש בין לר' אחא ובין לר' יוסי דאלו לדידהו מלאכת הברירה ג"כ בכלל לאסור אותה בי"ט כדקאמרי בהדיא ומנין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקידין וא"כ לא אזלא מילתייהו אליבא דב"ה שהתירו להיות בורר כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי ובלבד שלא יעשה כדרך חול בטבלא בנפה ובכברה הלכך פליג חזקיה וקאמר דמהכא נפקא לן מדכתיב אך הוא לבדו הרי אלו מיעוטין. וכך הוא בביצה וכאן חסר בהעתקה

תיבת לבדו. כלומר מדכתיב שלש מיעוטין דרשינן שלא לקצור ולא לטחון ולא לרקד בי"ט אבל ברירה לית לן למעוטי אלא בורר כדרכו וכב"ה:

המשמר. שנתן שמרים במשמרת לסננן בשבת חייב משום בורר:

ר' זעירא. משמיה דנפשיה לא אמר כן אלא מסתברא דאלא משום מרקד הוא שחייב:

בקדמיתא. בראשונה היינו אומרים דיאות אמר ר' זעירא דמשמר דומה למרקד הוא דמה מרקד קמח מלמעלן וסולת מלמטן. כצ"ל אף המשמר היין הוא מלמטן והשמרים נשארו מלמעלה אבל לא הוינן אמרינן כלום דעל כרחך משמר משום בורר הוא למה. לפי שמצינו שהותר מכלל ברירה בי"ט וכב"ה דאמרי בורר כדרכו וכו' וכן נמי מצינו שהותר מכלל שמירה בי"ט כדתנן ברישׁ פ' תולין וחכמים אומרים אין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת. אבל נותנין לתלויה ביו"ט ולא מצינו שהותר מכלל הרקדה בי"ט להיות מותר לרקד כדרכו דהא אמר ר"ח וכו' אין שונין את הקמח לחזור ולהרקיד אף מה שכבר הורקד אבל מרקידין ע"י שינוי לאחורי הנפה ואי אמרת דמשמר משום מרקד יהא אסור בי"ט כמו דמרקיד אסור כדרכו ואפי' לחזור ולשנות מה שנרקד:

אמר ר' יוסי בר' בון די לא כר' יהודה. כך היא הגי' בביצה. ואמרקידין לאחורי הנפה קאי וכלומר דלא מסתברא כי דלא אתיא אלא כר' יהודה דתני בברייתא בשם ר' יהודה אף מכשירי אוכל נפש התירו וכך הוא שם ומיהת ע"י שינוי דכל מה דאפשר למיעבד בשינוי עבדינן:

בעיא דא מילתא מהו. לשנות את הקמח לאחורי הנפה כרבנן. כלומר אבל אליבא דרבנן דר' יהודה דפליגי דלא התורה התורה אלא מלאכת אוכל נפש אבל לא במכשירין שאפשר לעשות מערב י"ט א"כ מיבעיא לן הדא מילתא דאימא לדידהו אסור לחזור ולשנות ולהרקיד הקמח ואפי' לאחורי הנפה:

ההן דשחיק. זה שהוא שוחק מלח או חסף חרס או פלפלין חייב משום טוחן:

ההן דחשר. זה שהוא מרקיד גירגבסין. והוא מין גרתיקין המוזכר בפ' במה טומנין בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתיקון ושורין אותו עם מוץ חול ועפר או המרקד את המוץ והחול והעפר חייב בו משום מרקד וקמ"ל שאף שאין דרכן של אלו להרקיד אם הרקיד חייב:

ההן דגבל. זה שמגבל הגירגבסין שאמרנו או עפר או קילורין או למלוגמא או לסממנין חייב משום לש:

הלש. וקאמר דהמקטף את העיסה והעורך אותה כולן משום לש ומעין מלאכה אחת הן:

תמן אתה אומר. בפ"ה דמנחות כל המנחות נלושות בפושרין ומשמרין אותן שלא יחמיצו ואם החמיצו שיריה עובר בל"ת וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה על כל אחת ואחת בפני עצמה אלמא דלישה ועריכה כשתי מלאכות הן והכא את אומר הכין בתמיה:
אלא תמן יש לו לחלוק. כלומר שאני תמן דיש לו מן המקרא ללמד לחלק מדכתיב לא תעשה חמץ וכתיב לא תאפה חמץ אפייה בכלל היתה ויצאת להקיש אליה מה אפייה מעשה יחידית וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה יחידי והלכך חייב על כל אחת ואחת אבל לענין שבת מכיון שכולן מעין מלאכה אחת הן אינו חייב אלא אחת:
אית חמי. על המתני' מתמה דקתני האופה בא וראה הרי האופה לא היה במשכן אלא מבשל בסממנין וא"כ מבשל הוא האב והאופה תולדה דמבשל ואת אמר הכין בתמיה. דאמאי לא קחשיב התנא להמבשל אלא בשביל דתנינן בשארי מלאכות שהן מסדר העיסה החורש והזורע תנינתה להאופה עמהן דסידורא דהעיסה נקיט ואתא:
ההן דאזין. אזין כמו אסין מלשון אסיא כלומר שעושה לרפואה מהגירקרין והוא מלשון גוהרקי כדמצינו בפ' כל שעה הוה שייף ליה לברתיה בגוהרקי דערלה והן גרגרין שלא בישלו כל צרכן ומושחין בהן לרפואה:
משיח בילוס שרי. אם הן כמשיחה מעורבת מלשון עיסה בלוסה מותר:
זיפות מוסרין. וכן מדבש הזיפות או משמן הבא ממוסק וקמ"ל דכל הני לא מיחזי כרפואה למיגזר משום שחיקת סממנין:
המתיך. על האש את האבר חייב משום מבשל:
הצולה וכו'. ואם בישל בחמי טבריה מהו:
אמר ר' מנא. אני לא שמעתי בשם חזקיה בהדיא לאיסור אלא כדאזלית לקיסרין שמעתי שר' זריקא אמר בשם חזקיה דלחזקי' צריכא ומספקא ליה וחושש הוא לאיסור:
מאן דאמר אסור. מדכתיב ובשל מבושל מכל מקום ואפי' בחמי טבריה ומ"ד מותר מדכתיב כי אם צלי אש ואש מיותר הוא אלא למידרש לדיוקא דמה שהיא מבושל על האש ולא צלי היא דאסרה התורה ולאפוקי המבשל בחמי טבריה דלא נקרא בישול:
כל אילין שיעורייא שאמרו חכמים כדתנן לקמן אם לאוכלין וכו' וכלומר ובגווזז ג"כ אם לארוג שיעורו כאורג כמלא רוחב הסיט. ול"ג כפול וכדתנן בפ' האורג ואם לטוות שיעורו כטווה כמלא רחב הסיט כפול דכמו שצריך לו כך הוא בהגווזז את הצמר לכך:
גזז סתם מהו. שיעורו:
נישמעינה מן הדא. ברייתא אם הוציא דיו אם הוא בקולמוס כלומר סתם ולא נתכוין להגיה שיעורו ככותב ואם יש בו כדי לכתוב שתי אותיות חייב ואם נתכוין בהוצאה זו

כדי להגיה שיעורו כדי להגות בו אות אחת כדין המגיה שזה משלים הוא וה"ה בגוזז את הצמר סתם דלטוות היא שעומד ושיעורו כטווה:

תמן תנינן. בפ"ג דבכורות ר' יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ וכו' ותולש את השער וכו' ואין כאן משום לא תגוז בכור צאנך:

התולש. ביד מן הקדשים פטור דאין בזה משום גיזוז דתלישה ביד לא הוי גזיזה:

ר"ש בן לקיש כדעתיה. דאשכחן דפליג בהדיא עם ר' יוחנן בהא:

מחלפה שיטתיה דר"ש בן לקיש. בהא דאיתפלגון דהכא אמר התולש לאו כגוזז הוא והא קאמר התולש כנף בעוף והמורטה לאחר שתלשה מורט את ראשון הדק הדק וקוטמו לשער מכאן ומכאן כדי להשים בכר וכסת חייב משום שלש כדמפרש לקמיה אלמא תולש כגוזז הוא:

ולא פליגין. לישניה דר"ש בן לקיש אהדדי דהכא התולש חייב משום גוזז והמורט חייב משום ממחק והקוטמה שהוא גמר מלאכה משום מכה בפטיש דלא דמיא לדהתם דעוף שאין לו גיזה אחרת תלישתה היא גזיזתה ברם הכא בצאן קדשים עד שיגוז כדרך הגיזה:

תדע לך שהוא כן. דבמקום שאין מדרך לגזוז תלישה הויא כגיזה כדתני תלש מן המתה בקדשים חייב משום דתלישתה היא גזיזתה:

המלבנו ההן דמגפר. זה שהוא מגפר בגפרית בכלל המלבן הוא:

עאל מנין נהבלין. כלומר שנכנס ג"כ במנין שמנו נהבלין ועל שם מקומן נקרא כדאשכחן נהרבלאי מתנו:

אלייקה. זה אחד מן מה שהכניסו במנין המלבן אם הוא מגפר את האליתא שתהא נוחה להדליק והגיפור שלה הוא כמלבן:

אלייקא. מלשון הציתו את האש באליתות במסכת תמיד:

הדא איתתא דשרקה אפה. וכן האשה זו כשהיא שורקת פניה בכחול ובאיזה דבר ה"ז משום מלבן. או דשרקה מעזלה שלה עץ שטווה בו. בידיה טוו תרגומו בידהא מעזלא וכן הדין חייטא דיהיב חוטא גו פומיה מלבן את החוט ברוק שבפיו כולהו חייבין משום מלבן:

המנפצו. ההן דנפיץ סיב של דקל או הוצין או גמי ומחלקו חייב משום מנפץ:

הצובעו ומפרש מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה בשרביט הצבועה להכירה לזו שהופרשה לקרבן או כדרך שעשו להיוצא עשירי כדתנן בפ"ט דבכורות והיוצא עשירי סוקרו בסיקרא וכן היו צובעין בעורות אילים מאדמים:

הדא אמרה. מדקאמר דכל סימן מראה נקרא צובע ש"מ העושה חבורה ונצרר בה דם חייב משום צובע שניכר האודם וכן המאדם בצבע אדום ועושה אודם אפילו בשפה אחת לסימן ה"ז צובע:

המוציא דם. איידי דאיירי בחבורה קאמר נמי להא שאם הוציא הדם חייב עוד על הדם. משום נטילת נשמה שבאותו מקום שחבל בו שכל דם ודם כשנוטלו ה"ז כנטילת נשמה:

הצר צורה. ודרך הוא שאחד מסמן הצורה באבר או באיזה דבר ואח"כ נותן בהסימן הצבע שהוא רוצה הרי הראשון שעשה הסימן חייב משום כותב והשני הוא שחייב משום צובע דבצביעה זו אין הסימן של הראשון ניכר ולפיכך לא שייך אצלו אלא משום כותב. והלכך הוא דנקיט לה בשני בני אדם דבכה"ג משכחת לה תרתי חיובי ולא באחד: חיסר בה אבר א' בהצורה ובא אחר וגמרה חייב השני משום מכה בפטיש:

והסוחט והמכבס מלאכה אחת היא. ואם עשה אותן כאחת אינו חייב אלא אחת:

תני. בתוספתא פרק עשירי:

הצבעים. שבירושלים היו עושין סחיטה מלאכה בפני עצמה. שלאחר שכיבסו כדי לצבוע סחטו וחשבו בחשבון להסחיטה בפ"ע:

על דעתיה דר' ישמעאל. משכחת לה לארבעים מלאכות וקשיא דניתני נמי במתניתין להסוחט שאינו בכלל המלבן שזהו מכבס ולדידיה סוחט לא הוי בכלל. ומשני לא אתינן מיתני במתני' אלא מילין דכ"ע מודים בהון ולאפוקי סוחט דלא אתיא אלא כהאי דר' ישמעאל:

ההן. זה שעושה חבלים וכן זה שעושה ממזור והוא מיזרן המוזכר בפי"ט דכלים מיזרן היוצא מן המטה שהוא כמין אזור של ארוג שכורכין אותו סביב המטה כדי לחבר הפרקים חייב משום מיסך כלומר אע"פ שעדיין לא ארג אותם אלא סידרן ומתחן כדי לארוג וזהו המיסך:

ההן דעביד קונטרן. ככרות ונפות ומחצלות חייב משום מיסך. מיד כשמסדר ומותח אותן כדי לארגן:

הדא איתתא. אשה זו כשהיא מתחלת לסדר חוטי השתי כדי לעשות קוביא והיא קובה של אריגה שהנשים יושבין ואורגין חייבת משום מסכת את השתי. וכשהיא נותנת קדמה והיא כמין שפה שעושה סביב לחיזוק חייבת משום עושה בתים. וכשהיא מעמדת אותן משום בונה. וכשהיא מחברת החתיכות משום אורגת וכשהוא קוצצת הנימין היוצאין כדי להשוותן משום מחתכת וכשגומרת הכל חייבת עוד משום מכה בפטיש ומשכחת לה שש חטאות:

ההן דעביד קופין. זה שעושה קופות:
כשמצפיר. שמתחיל לסדר הצירי דקל והסיב שעושין מהן הקופות חייב משום מיסך וכשמחייט ומחבר החתיכות משום תופר. כף כשכופף אותן משום בונה וכשקוצץ הראשון היוצאין משום מחתך וכשנגמר מלאכתו חייב עוד משום מכה בפשיט ויש כאן חמש חטאות:
ההן דעביד סלן ערסוון. כנ"ל. זה העושה סלים ומטות ומדרך הוא לסרגן באורך וברוחב ועושין בהן כמין חורין חורין והן הן הבתים וכשמסדר את החבלים או הדבר שמסרג בו לאורך ה"ז מיסך וכשחוזר ונותן על גביהן לרוחב הרי כאן אורג וכשעושה הקנקליטין והן החורים ה"ז משום עושה בתים הוא המוזכר באבות מלאכות העושה שתי בתי נירין כדפרישית במתני' וכשמקטע הראשון היוצאין ה"ז מחתך וכשנגמרה מלאכתו יש עוד משום מכה בפטיש והרי כאן חמש חטאות:
שתי נירין בחף אחד. לפרש העושה שתי בתי נירין דמתני' קאי שעושה שני נירין והן החוטין או חבלי הסירוג ומסרגן להיות ביניהן חף אחד והוא הבית והחלל שביניהן מלשון חפי פותחות כמו שיש בין שני המפתח בחלל שביניהן או שעושה שני חפין בניר אחד חייב משום שני בתי נירין:
האורג וכו'. מה קשירה היתה במשכן שהיו קושרין את המיתרים. ליתידות האהלים בשעה שהיו חונין:
ופריך ולא לפי שעה היתה. שבנסעו היו מתירין אותן והאיך למדין מדבר שאינו אלא לפי שעה:
א"ר יוסה וכו'. כלומר דר' יוסי מתמה על הא דקאמר שלשעה היתה בשביל שהיו חוזרין ונוסעין והלא מכיון שהיו חונין ונוסעין על פי הדיבור כמי שהיא לשעה קרית לה בתמיה:
א"ר יוסי וכו'. כלומר אלא א"ר יוסי דלפיכך שייך שפיר לומר שלשעה היתה שמכיין שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ מיד אלמלא לא חטאו במרגלים הרי זו החנייה כמי שהיא לשעה ומעתה הדרא קושיא לדוכתה וכי למידין מדבר שלא היה אלא לפי שעה בשעת העשייה ולקמן גריס מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ כמי שהיא לעולם. ומיהו גי' דהכא נראית היא כדמוכח מדלקמן והכי גריס נמי בריש פרק ואלו קשרים:
א"ר פנחס. לא מן המיתרים למדו אלא מתופרי היריעות הוא שלמדו נפסק היה קושרו כלומר כשלא נפסק החוט אלא פעם אחד לא הוה איכפת בזה אלא היה קושרו אלא

כשחזר ונפסק ולעשות קשרים קשרים אי אפשר שאין זה דרך כבוד שיהא נראה בהתפירה קשרים קשרים והיו צריכין לחזור ולהתיר את הקשר הראשון ולהסיר החוט וליקח אחר והרי היה שם קושר ומתיר:

אמר חזקיה. הא נמי ליתא שלא היו צריכין לקשור כלל שהרי ההן חייטא אומנא מבליע תרין ראשיה כשנפסק החוט שתופר בו אינו קושר לו החוט האחר שלא תהא נראית הקשירה אלא שמניחו כך ונוטל חוט אחר לתפור ומבליע שני ראשי החוט של זה ושל זה בהתפירה שמתחיל לחזור ולתפור מעט קודם מקום פסיקת החוט ונמצא שמובלעין שני הראשין ואין צריך לקשרן יחד וא"כ מסתמא עושי מלאכה שבמשכן היו יודעין לעשות כן:

והיידא אמרה. והשתא מאיזה היא שלמדו קושר ומתיר שהיה במשכן:

דא. וזה היא שלמדו כהאי דאמר ר' יוסי ב"ח מאורגי יריעות למדו שלא היה אפשר להן בלא קשירה והתרה ומה טעם דכתיב אורך היריעה האחת ומכאן שהיו צריכין לארגה כדי שתהא כולה כאחת ולא לחבר חתיכות חתיכות עד שתתמלא ארכה וא"כ כשארגו אותה וא"א בלי שיפסוק חוטי האריגה וכשנפסק היה קושרו בתחלה עם חוט אחר כדי שיכול לאחוז בידו ולהכניסו בבתי האריגה ולא שהיה מניחו להקשר שא"כ היו נראין קשרים קשרים בהיריעה אלא מכיון שהיה מגיע לארוג במקום שנפסק החוט הראשון ובהקשר שלו היה מתירו להקשר ומעייל לה לראשי החוטין בהאריגה ומחליקן והרי היה קושר ומתיר ולא היה נראה שום קשר בהיריעה וכן אמר ר' תנחומא בשם רב הונא שאפי' חוט הערב שבה ומדרך לקשור על השתי כשמתחיל להרכיבן זה בזה ואעפ"כ היו מצמצמין שלא יהיה בו לא שום קשר ולא תיומת וזהו כשבאין שני חוטין זה על זה ונראית כתיומת בתוך האריגה והן היו מקפידין שלא יהא בהן מזה כלל ומכוונין שתהא נראית הכל חלק ויפה:

תני ר' הושעי' וכו'. מייתי לה לעיל ריש פ' במה אשה:

פטילייא. סל:

ואין זו התרה. וכי לא מיחייב משום מתיר:

ומשני נעשה כשובר את החבית וכו'. דמותר כדתנן לקמן פ' חבית שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרת:

אזנים של דיסקיא. שק של עור ויש לו אזנים שמשימין הרצועות בהן לקשרו מותר לקשור ולהתיר שאין זה אלא כפותח ונועל הדלת בשבת:

ר' חנינא אמר עד יחות כל סיטרה. גרסי' להא לעיל בסוף כלאים ואהתם קאי ואגב דהא דלקמן מייתי לה הכא דתנינן שם התוכף תכיפה אחת אינה חיבור ואין בה משום כלאים והשומטה בשבת פטור עשה שני ראשיה לצד אחד חיבור ויש בה משום כלאים והשומטה בשבת חייב ר' יהודה אומר עד שישלש. ומפרש ר' חנינא דהאי תכיפה ששנינו עד שירד המחט עם החוט כל צד הבגד מעבר לעבר דבכה"ג הוא דמקרי תכיפה אמר ר' ינאי אמרו ליה לר' חנינא צא וקרא משנתך בחוץ דלאו מילתא היא דהא תנינן עשה שני ראשיה לצד אחד שהעביר החוט לאותו צד שתחב בו ונמצא ששני ראשיה בצד אחד אפי' בתכיפה אחת הוי חיבור ומעתה לדבריך עד יחות ויסוק. הכי גריס בכלאים ותו לא וכאן ט"ס הוא ואגב שיטפא דלקמן נזרקה. וכלומר לדידך היה צריך שיוריד החוט דרך כל הבגד ויחזור ויעלה כמו כן ואנן חזינן דלא קפיד התנא אלא שיהו שני ראשי החוט מצד אחד ואפי' תחב המחט עם החוט בתוך אמצע הבגד ולא העבירו לצד האחר אם חזר והעביר החוט לאותו צד שתחב בו הרי שני ראשיה בצד אחד והוי חיבור:

והתנינן. ועוד דמדברי ר' יהודה נמי קשיא לדברי ר' חנינא דקתני עד שישלש ולר' חנינא עד יחות דרך כל הבגד לעבר האחר ויסוק כמו כן ויחזור ויחות בתמיה דלהא ודאי לא קפיד ר' יהודה דלא קאמר אלא עד שישלש שיכניס החוט בתוך הבגד ויוציא ויחזור ויכניס ג' פעמים ואי איתא דצריך דרך כל הבגד הוו להו למיתני בהדיא כן:

אלא הכין והכין. אלא ע"כ דליתא שאינו צריך אלא שיעשה לכך ולכך וכלומר שאפי' תחב באמצע תוך הבגד וחזר והעבירו לצד שתחב בו סגי בכך שהרי שני ראשיה בצד אחד הן:

חוט שהשחילו במחט. שהכניסו והורידו לתוך נקב המחט ומלשון משחילין הוא בפ' בתרא די"ט אפי' קשר מכאן ומכאן. כלומר שתחב המחט בבגד עם החוט ולא החזירו להחוט אלא הניחו כן אף על פי שהחוט קשור מכאן ומכאן אינו חיבור לבגד:

החוט חיבור לבגד ואינו חיבור למחט. כך הוא בכלאים ותיבת תפרו הכתוב כאן מיותר היא כלומר דאנן בעינן שיהא החוט חיבור לבגד ולא שיהא חיבור למחט דזה לא מועיל כלום שאע"פ שהוא קשור מכאן ומכאן לצד המחט והמחט תחוב עמו בהבגד לאו כלום הוא דלא מיקרי חיבור להחוט עם הבגד:

בקשור מכאן ומכאן. הא דקתני הכא במתני' התופר שתי תפירו' דוקא בקשור מכאן ומכאן לשני ראשי החוט דאי לאו הכי אינו מתקיים:

מיליהון דרבנן. דלקמיה פליגין על ר' יונה ור' יוסה:

דהא אמר ר' בא ור' ירמיה בשם רב. לקמן בפרק י"ג הממתח צדדיו של החוט בשבת שהיה נכווץ בהבגד ומתחו על פני הבגד חייב משום תופר ואי איתא דבעינן קשירה א"כ ה"נ עד שיקשר ראשי החוט וקשיא דיאמר משום תופר ומשום קושר אלא דסבירא להו דלא בעינן קשירה בהדי תפירה:

קריעה בבגדים. משום דבמתני' חשיב לתרוייהו המחתכו והקורע והיינו הך הלכך מפרש דקריעה שייכא בבגדים וחיתוך בעורות והכי הוה במשכן להכי חשיב להו בתרתי וקריעה בבגדים היינו באמצע וחיתוך בעורות היינו מן הצד שמחתכו לתקנו:

ואית דמחלפן קריעה בעורות וחיתוך בבגדים. ומפרש דלא פליגי דהא דמתנו קריעה בעורות באילין רכיכיא ברכין שדרכן לקרוע ומתני' דקתני המחתכו בעור הצבי שהוא עב וקשה ולא שייך בו קריעה. וחיתוך בבגדים באילין ליבדייא בבגדי הלבדים שעושין מהן הכובעות ועבים הן ושייכא בהו חיתוך:

הצד חלזון ופצעו אית תניי תני חייב שתים. כדתני בתוספתא פ"ט וכדמפרש לה משום צודה ומשום נטילת נשמה:

אית תניי תני אינו חייב אלא אחת. ומפרש היידא היא ומשום איזה מהן הוא חייב משום נטילת נשמה דלית ליה להאי תנא לצידה שהיא אב מלאכה דלא מצינו לדידיה לצידה שהיתה במשכן דאי משום אילים בהני לא מיקרי צידה ולא מיחייב משום צידה שהרי ברשותו הן ואי משום תחשים הני לא הוו אלא לפי שעה וכדמסיק ואזיל ואתיא כהאי דאמר וכו' לעיל בפ' במה מדליקין בהלכה ג' ואין למידין מדבר שאינו אלא לפי שעה כדאמרי' לעיל גבי מיתרים:

השוחטו ר"ש בן לקיש אמר. לית כאן שחיטה. כלומר לא מנינן לה לאב מלאכה שהיא תולדת חבורה היא וחובל מפרק הוא ואם כן בכלל דש הוא:

ולמה תניתה עמהון. כלומר שאע"פ שחייב עליה הרי לא מנו אלא האבות ולאשמועינן שאם עשאן כולם בהעלם אחת שחייב ל"ט חטאות ומכיון דסבירא ליה לריש לקיש דתולדה דחובל היא ואינה אלא משום דש אם כן למאי הילכתא תני לשחיטה שאם עשאן לכולן הרי בכלל דש היא:

אלא בגין דתנינן. סדר סעודה הצד צבי תנניתה לשחיטה עמהון:

מה משרטטין לון. למה הצריכו לשרטוט:

מסרגלין לון. שהיו חותכין על פי המדה במסרגל שקורין קאמפא"ס ועושין סימן בשירטוט:

ואתיא וכו'. על המתני' קאי דנקט הצד צבי בדוקא ולא קתני סתמא הצד חיה משום דאגב אורחיה קמ"ל דהכל ממשכן למדו ובמשכן לא היה מין טמא דס"ל תחש מין טהורה היתה כדלעיל וא"כ אהלים מעור בהמה טהורה דוקא נקרא אהלים ומותר לעשות אהלים מעור בהמה טמאה וכלומר שאינה מטמאה טומאת אוהלים:

שהיו שפין את האור ע"ג העמוד. להחליקו:

הדא דאת אמר בחדש. בעור חדש אבל בישן תליא בפלוגתא דר"א וחכמים דאיתפלגון וכו' ותוספתא היא בפ"י:

המכבד. את הבית וס"ל דיש בו משום ממחק שמוחק את העפר ממקומו והרי זה ישן ולר"א חייב ולחכמים משום שבות:

המחבץ. שמאסף חלב הקפוי ונוטלו ומשאיר הנסיובי:

ולא פליגין. כלומר היכא דשייך למיחייביה משום הני דנקיט ואזיל לא פליגי וכי פליגי במקום דלא שייך משום הני:

מאביהן. בזמן שהן מחוברין:

למי נצרכה לרבי אליעזר. כלומר אליבא דר' אליעזר הוא דמחייב ברודה חלות דבש ומשום דלדידיה כמחובר חשיב ליה וא"כ מחייב נמי בסוחט מזיתים מחוברין:

הגורר ראשי כלונסות. שיהיו שוין וחדין:

את האספלנית. שעל המכה ה"ז ממחק:

ויש במקומה כו' חייב. דהוי כמיחק ע"מ לכתוב שתי אותיות אבל בכותב וכו' פטור דמ"מ אין כאן אלא אות אחת:

זה חומר מוחק מבכותב. וכן עוד חומר שהמוחק ע"מ לתקן חייב וכדאמרן ובכותב ע"מ לקלקל וכגון שכותב ע"ג שתי אותיות והרי זה מקלקל שאין זה מוחק ע"מ לכתוב פטור:

יש שהוא כותב נקודה אחת וכו'. כדמפרש ואזיל היך עבידא וכו' כגון שהיו שתי אותיות וצריך לרי"ש והיה כתוב דלית ומחק לנקודה ועשאו רי"ש וה"ז משלים לב' אותיות וחייב משום כותב הרי"ש ומשום מוחק לנקודה וה"ז מוחק נקודה וחייב שתים:

רי"ש ועשאו דלי"ת. שהשוה אותו בנקודה אחת ועשאו דלי"ת ומחק הרי"ש ה"ז כותב נקודה וחייב שתים:

שהיו נותנין קרשים ע"ג האדנים. ונעשה הבנין. ופריך ולא לשעה היתה ואיך למידין מלפי שעה:

אמר ר' יוסה וכו'. כדלעיל:

הדא אמרה בנין לשעה בנין. וזהו לפי הגירסא דלעיל מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ כמו שהיא לשעה וכדפרישית שם:

הדא אמרה אפי' מן הצד. שהרי נתינת קרשים לתוך האדנים אינו אלא כבנין מן הצד דלאו בונה ממש הוא שכבר היה מתוקן הכל:
אפי' נתון וכו'. כלומר אפי' נתן דבר א' ע"ג דבר אחר ומתוך כך הגביה אותו הוי כבנין:
בנין ע"ג כלים בנין. שהרי אדנים ככלים משאר כלי המשכן היו. ודחי לה שאני אומר אדנים הואיל ומונחים ע"ג הקרקע בשעת חנייה כקרקע הן:
המביא את הטיט חייב. שהוא עושה הבנין דאבנים בלא טיט אכתי לאו חיבור הוא:
סבר ר' יוסי אבן בלא טיט בנין. ולדידיה סידור האבנים הוי כבנין:
הכל מודים וכו' שהוא חייב. הנותן את האבן דטיט בלא אבן לאו כלום היא למיחשביה בנין:
בראש הדימוס. של הבנין להשלימו חייב:
למי נצרכה לרבנן. דאע"ג דס"ל אבן בלא טיט לאו כלום הוא הכא מודו דמכיון דנשלם הבנין בהאבן הזה בנין היא ואפי' עדיין לא חברו בטיט:
וההין דעבד דפין וההין דעבד ספיין. כלומר אחד עושה הדפין לעשות הספינה ואחד עושה הספינה חייבין משום בונה:
והסותר. דקחשיב במתני' ובלבד לצורך שסותר ע"מ לבנות דאי לאו הכי מקלקל הוא ופטור:
הגודל כלי צורה. שצר צורה שעל גבו ומגדלו:
יש דברים קרובים. לעין מלאכה זו ואע"פ שנראין רחוקים כדמפרש ואזיל שהגודל כלי צורה וכו' דאמרי' דכולהו משום בונה והן קרובים למלאכת בונה ונראין רחוקים מבונה ועוד שהן בעצמן רחוקים זה מזה שזה צר צורה וזה נופח ונעשה כלי או עושה כלי בדפוס ואפ"ה וקרובים בענין זה דחיובא דכולהו משום בונה הוא ואינו חייב עליהן אלא אחת:
א"נ לפרש רחוקים קרובים קאמר בבבא זו וכדאמרן. ויש שהן קרובים ואעפ"כ הן רחוקים בענין החיוב שהרי הבורר והמשמר והמרקד כולהו משום מעביר פסולת וקרובים לעין מלאכה אחת הן ורחוקים מצד החיוב הן שכל אחד ואחד חייבו בפני עצמו הוא שהרי הבורר נמנה לאב מלאכ' בפ"ע וכן המרקד ואם עשאן שתיהם חייב על כל א' וא' בפ"ע והמשמר למר היינו מרקד ולמר היינו בורר כדפליגי בהא לעיל:
ולמה לא תנינן הושטה עמהון. דקחשיב המוציא מרשות לרשות ולמה לא קחשיב נמי הושטה שהרי היתה במשכן שהיו מושיטין הקרשים מזה לזה:
מפני מחלוקת ר"ע וחכמים. לקמן בריש הזורק דפליגי במתני' בזורק מרה"י לרה"י ור"ה באמצע וס"ל להאי תנא דכי היכי דפליגי בזורק פליגי נמי במושיט ומכיון דאיכא חדא גוונא בהושטה דפליגי בה לא קחשיב לה התנא במתני':

יתר עליהן הושטה. כלומר אדרבה הושטה מצינו בה רבותא טפי דאפי' מרה"י לרה"י ור"ה באמצע מחייב וס"ל דלא פליגי רבנן במושיט וא"כ למה לא תניתה עמהון. וקאמר דהיינו טעמא דכל המלאכות משכחת לה באחד וזו בשתים שאחד מושיט ואחד מקבל והלכך לא קחשיב התנא עמהן ועוד לכל המלאכות משכחת להו תולדות הדומין להן ולהושטה אין לה תולדות שאין לנו כה"ג אלא הושטה היא בלבד:

הלכה ג

מתני' **כל הכשר להצניע**. שהוא ממין הראוי להצניע אותו:

ומצניעין כמוהו. כמות שלו שיש בו שיעור שדרכן של רוב בני אדם להצניע כשיעור הזה:

חייב עליו חטאת. כל מי שהוציאו ואפי' אדם שאין דרכו להצניע שאינו חשוב לו זה אפי' כן חייב עליו:

וכל שאינו כשר להצניע. שאינו ראוי להצניעו כגון דם נדה או אחד מאיסורי הנאה כדקאמר בגמרא:

ואין מצניעין כמוהו. כלומר ואפי' הוא ממין הראוי להצניעו אלא שאין בו כשיעור שמצניעין כמוהו:

אינו חייב. עליו אלא למצניעו לאחד שהוכשר בעיניו והצניעו דמכיון דאצנעיה אחשביה אבל שאר כל אדם פטורין על הוצאתו:

גמ' **לעכו"ם אתאמרת**. הא דקתני שאינו כשר להצניעו על עכו"ם אתאמרת וכגון עצי אשירה וכיוצא בהן שאינו ראוי להצניעו וכלומר דלא תימא שמצניעין אותו לשריפה קמ"ל:

ר' יוחנן אמר. לשאר אסורי הנאה איתאמרת שאינן ראויין להצניען כלל אבל עצי אשירה איכא למימר דהואיל ולשריפה קאי מצניעין כדי לשרפן:

רב חסדא אמר לשיעורין איתאמרת. עיקר דינא דמתני' על השיעורין הוא דקאי דאם יש בהן כשיעור הרי ראוי להצניעו ומצניעין כמוהו וכל שאינו כשר להצניע שאין בו כשיעור ואין דרך בני אדם להצניע כמות שיעור הזה ול"ק לישנא יתירא דמתני' שכן דרך התנא לשנות כן:

אית תניי תני. ברישא חייב עליו חטאת כדתנינן במתני':

אית תניי תני כל שהוא. ויש ששונה ברישא דמתני' כל הכשר להצניעו וכו' חייב עליו בכל שהוא:

מ"ד חייב חטאת מסייע לרב חסדא. דקאמר דלשיעורין נשנית המתני' והלכך תני חייב חטאת סתמא דמשמע שיש בו שיעור חיוב חטאת ולאפוקי כל שהו וכל שאינו כשר להצניע. שאין בו כשיעור והיינו כרב חסדא:

ומ"ד כל שהו מסייע לר' אלעזר ולר' יוחנן. דלדידהו לא איירי במתני' בשיעורן כלל אלא דבר שאינו כשר להצניע היינו עכו"ם או שאר איסורי הנאה וא"כ רישא דמתני' הכי מיתפרשא כל הכשר להצניע שהוא דבר הראוי להצניעו ודרכן של בני אדם שמצניעין כמוהו שחשוב הוא בעיניהם חייב על הוצאתו אפי' בכל שהו הואיל ודבר חשוב הוא ודרכן להצניעו אפי' בדבר מועט ממנו:

רבנן דקיסרין. מפרשי דכל שאינו כשר להצניע וכו' אינו חייב אלא המצניע כגון המוך שהתקינה אשה לנדתה והצניעתו דלדידה היא דאחשבה וחייבת כשהוציאה בידה אבל לשאר בני אדם אין מדרכן להצניע לדבר זה:

הלכה ד

מתני' המוציא תבן משל מיני תבואה:

עצה. היא תבן של מיני קטניות והוא מאכל גמל שיעורו כמלא פי גמל ואם הוציאו כדי להאכילו לפרה מתחייב עליו כמלא פי פרה דאע"ג דאין זה מאכל פרה מ"מ הואיל דע"י הדחק אוכלת היא אכילה שע"י הדחק שמה אכילה:

עמיר. קשין מהשבלין עצמן:

כמלא פי טלה. דנפיש מפי גדי ומשום דעמיר לא חזי לגדי אלא לעלה:

עשבים. דחזי נמי לגדי מתחייב בהן כמלא פי גדי:

לחין. אוכלי אדם הן ושיעורן כגרוגרת כשאר אוכלי אדם:

ויבשים. אינן ראוין אלא לגדי כמלא פי גדי:

ואין מצטרפין. שיעורין הללו זה עם זה ומסקינן בגמ' דהקל לחמור אינו מצטרף כגון התבן אינו מצטרף לשיעור העשבים אבל החמור והוא עשבים מצטרף לשיעור הקל והוא התבן וכיוצא בזה לכל שאר השיעורין בשבת:

המוציא אוכלין. של אדם שיעורן כגרוגרת ומצטרפין כל מיני אוכלין זה עם זה מפני ששוין הן בשיעוריהן:

חוץ מקליפיהן. שצריך שיהיו באוכלין עצמן כגרוגרת חוץ מהקליפין והגלעינין שלהן וחוץ מהסובין שנשארו אחר הנפייה ומורסנן הן הקליפות הנושרות מחמת הכתישה והן עבות יותר מן הסובין:

ר' יהודה אומר. כל הקליפות אין מצטרפין חוץ מקליפי עדשים המתבשלות עמהן שמצטרפין ודוקא אותן שמתבשלות עמהן ולאפוקי קליפתן החיצונה שנושרת בגורן. ובגמ' קאמר דלא אמר ר' יהודה קליפי עדשים מצטרפות אלא בחדתי שהן אדומות אבל בעתיקי שכבר נעשו שחורות לא מפני שאין נראין כזבובים כקערה ומדרך שפורשות הן מהמאכל וזורקין אותן ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **חמור משלים לקל וכו'**. כדמפרש ואזיל עשבים משלימין לשיעור התבן דקל דשיעוריה נפיש אבל איפכא לא וכדפרישית במתני':

תמן תנינן. בפכ"ז דכלים הבגד והשק וכו' ואין שיעורן שוה לטומאה שהבגד שיעורו שלשה על שלשה למדרס ושלש על שלש לטמא מת והשק שיעורו ארבעה על ארבעה והעור חמשה על חמשה והמפץ שהיא ממיני מחצלאות שיעורו ששה על ששה ומצטרפין זה עם זה החמור להשלים עם הקל אבל לא הקל לחמור ותני בתוספתא דרבי שמעון אומר מה טעם מפני שהן ראויין לטמא מושב שאם קיצץ מכולן כשיעור טפח על טפח טמא משום מושב הזב:

רבי ירמיה בעי על הא דר' יוסי בן חנינה דאמר דבמתני' נמי החמור משלים להקל דבשלמא התם ניחא שיצטרפו משום מושב שכן כולן שוו לשיעור מושב שהוא כטפח על טפח והלכך מצטרף החמור להקל בכל הטומאות והואיל ומיהת שיעורן שוה לטומאת מושב:

היסק מניין. כלומר אבל הכא הואיל ואין שיעורן שוה אמאי יצטרף אפילו החמור להקל וכי תימא הואיל ושיעור כולן שוה לענין אם לקטן להיסק וכדתנן לקמן בפ' הבונה המלקט עצים אם לתקן כל שהן אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה המלקט עשבים אם לתקן כל שהו אם לבהמה כמלא פי הגדי וה"ה אם מלקט עשבים להיסק או תבן וכיוצא בו אם אינן ראויין אלא להיסק שיעורן כדי לבשל ביצה קלה דחדא דינא אית להו אלא דהתנא נקיט התם שיעור החמור שאם לחין הן וראויין לגדי שיעורן כמלא פי הגדי כדתנינן הכא ומיהת אם הן עומדות להיסק ודאי שיעור כולן כעצים דעצים בעלמא נינהו ואי הכי בעית למימר אכתי קשיא מניין לך דמהאי טעמא יצטרף החמור להקל לעולם דהא לא דמיא לדהתם גבי טומאה דכל חדא וחדא מינייהו חזיא לטומאת מושב בטפח לעולם:

א"ר עזרא קומי ר' מנא. אין דמהאי טעמא מצטרף החמור שבהן להקל מפני שכן שוות כשיעור היסק דאם התבן אינו ראוי אלא להיסק כגון שנשחת המאכל בהמה שיעורו כעצים להיסק וכן כולם:

אמר ליה. ר' מנא אנן בעיי הוצאה ואת אמר היסק. בתמיה כלומר דהא אנן מיבעיא לן בשיעור הוצאה סתם דאיירי במתני' לא איירי כלל אם ליקטו מתחלה להיסק דודאי אם הוא ליקטן מתחלה לכך ולפי שאינן ראוין למאכל בהמה שיעורן כעצים להיסק אבל מכיון דבמתני' לא איירי אלא כשיעור הוצאה סתם וע"כ דמיירי דאכתי חזי למאכל בהמה קשיא היאך יצטרפו בכה"ג משום טעמא אם לא היו ראוין אלא להיסק דהא לא איירינן כלל משיעור העומדות להיסק במתני' וסוף סוף לא דמיא להאי דטומאה:

ר' אלעזר בר' יוסי. אמר נמי קימי ר' יוסי להאי טעמא דר' עזרא שכן שוו בהיסק:

אמר ליה. ר' יוסי אי הכי נתני בהוצאות בוס קטן. בו"ס או בוז כך קורין לחבילה בלעז ודוגמתו בלשון הגמרא בפ' אלו טריפות דף נ"ב גבי ריסוק אברים כיתנא ועביד בוזנא חיישינן שאם היא כחבילה קשה הוא. וה"נ פריך לדידך דטעמא מפני ששוו בהיסק א"כ נתני במתני' בשיעור הוצאה של חבילה קטנה שעשאה מכולן כך וכך שיעורה והיא כעין קושית ר' מנא דלעיל אלא דר' יוסי מוסיף דהרי במתני' לא איירי בגוונא שאינן ראויות אלא להיסק וא"כ ניתני לאשמועינן אם הוציא חבילה קטנה מכולן ביחד כמה היא שיעורה:

א"ר חנניה. הא לא קשיא:

קופדה משלים לפיסתא וכו'. דרך משל הוא וכלומר הבשר משלים הוא להחתיכה של העצם שאם יש בחתיכת עצם אחד מעט בשר אומרים תקח העצם בשביל הבשר שעליו אבל אין אומרים תקח הבשר בשביל חתיכת העצם שבו וכך הוא דבר זה שהחשוב והוא שיעור החמור של עשבים משלים לשיעור התבן הקל אבל איפכא לא והשתא היכי ניתני בחבילה קטנה מכולן והן עדיין ראוי למאכל בהמה כדאיירי במתני' וא"כ היה צריך לשנות כשיעור היותר קל מהן שהרי החמור הוא שמצטרף להקל ואיפכא לא ולא הוה ידעינן שיעורן של מינין האחרים שבחבילה הלכך תני שיעור כל אחד ואחד בפ"ע. ולעולם מצטרף החמור שבהן להשלים להקל דהא מיהת משכחת לה שיעור כולן בשוה אם אינן ראוין אלא להיסק:

תני ר' הושעיה הוציא תבן לפרה. בהא ודאי כמלא פי פרה כדתנן במתני' ומשום רבותא דסיפא נקט לה שהכל תלוי בכוונת הוצאתו שאם הוציא תבן כמלא פי גדי לגדי חייב ומתניתין דקתני בתבן כמלא פי פרה היינו שהוציאו מתחלה לפרה אבל אם הוציאו לגדי חייב הוא אפילו במלא פי הגדי דסגי ליה בכך:

ר' יוחנן בעי. עלה דמעתה נימא נמי אם הוציא אוכלין לחולה שפחות מגרוגרת די לו לפי חולה יהא חייב בתמיה אלא ודאי לא חלקו חכמים בשיעורן ובתבן לעולם שיעורו כמלא פי פרה:

מודה ר' הושעיה שאם הוציא תבן לפרה כמלא פי הגדי שהוא פטור. ומשום דקשיא פשיטא דהא מתכוין לפרה ואין כאן שיעור לפרה להכי קאמר הש"ס דאיצטריך דלא תסבור כמה דאית ליה לר' הושעיה לחומרא דהולכין אחרי מי שמתכוין להאכילו ומחייב בהוציא לגדי כמלא פי גדי אית ליה נמי לקולא כלומר אף במקום דאיכא צד קולא ולמיפטריה ס"ל נמי לר' הושעיה דאין הולכין להקל אלא הולכין אחר שיעור היותר קטן ומכיון דאיהו מחייב בתבן לגדי כמלא פי הגדי אם כן יש כאן שיעור חיוב אם היה מוציא לגדי וה"נ מחייב אפילו אם הוציא כך לפרה קמ"ל דהתם מיהת השתא איכא שיעורא להגדי אבל הכא ליכא שיעורא דפרה:

ר' בון בר חייה בעי. מיבעיא ליה בהא דקתני במתני' המוציא אוכלין כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה מי אמרינן דדוקא בשנצטרפו מתחלה לכגרוגרת מעט מזה ומעט מזה עד שנשלם לכגרוגרת ובהא הוא דמשכחת לה חיובא ע"י צירוף אבל אם היה כאן בתחלה פחות מכגרוגרת והשלימו לאחר מכאן עד כגרוגרת מהו והיינו דקאמר הגע עצמך שאין בתבשיל כגרוגרת כלומר בתחלה ואח"כ צורפו באוכל אחר לכגרוגרת מי מהני או דילמא מכיון דמעיקרא מיבצר בציר משיעורא לא מהני השלמה דאבתרה:

וכגרוגרת מבטל כגרוגרת. בתמיה כלומר דמהדר ליה הש"ס ומאי תיבעי לך וכי כגרוגרת שהשלים על ידי צירוף יבטל לומר שאין כאן כגרוגרת אתמהא דמאי איכפת שלא היה בתחלה כשיעור הלא אין כאן ביטול אלא דמעיקרא לא הויא כשיעור ואם היה מוציאו היה פטור והשתא דאיכא שיעורא בהוצאתו מהיכי תיתי דלא לחייב:

הדא דאת אמר באדומית. אדברי ר' יהודא במתניתין קאי דס"ל דקליפי עדשים מצטרפות הן דוקא בחדשות שהן אדומות אבל בישינות שהן שחורות לא מפני שפורשות הן ונראין כזבובים בקערה וכדפרישית במתני':

הדרן עלך פרק כלל גדול

פרק ח

הלכה א

מתני' **המוציא יין כדי מזיגת הכוס**. של ברכה והוא רובע רביעית יין חי שאם ימזוג אותו בשלשה חלקים מים כדרך שממזגין ליינות החזקים יעמידנו על רביעית והוא ביצה ומחצה וזהו שיעור כוס של ברכת המזון וקידוש:

חלב כדי גמיעה. והיא פחות אפילו מכדי לוגמיו ומכ"ש מרביעית ודוקא חלב בהמה טהורה דחזיא לשתיה אבל של בהמה טמאה דלא חזיא אלא לרפואה שיעורו כדי לכחול עין אחת. והוא שיעור הכחול ומשום דכל מידי ששייך בו אזלינן בתר שיעור הפחות לחומרא וחלב האשה וכן לובן ביצה שיעורו כדי ליתן במשיפה של קילור שהוא פחות יותר מפני שכן דרכן לכך:

דבש כדי ליתן על הכתית. על ראשו של הכתית והוא מכה שעל גב הסוסים והגמלים שבאה להן מחמת המשאות שעליהן א"נ כתית הוא מכה שעל גב היד ועל גב הרגל:

שמן כדי לסוך אבר קטן. של קטן בן יומו והוא אצבע הקטנה שברגלו:

מים כדי לשוף בהן את הקילורית. ומפרש הכא בגמ' דדוקא במים של הטל שאינן ראוין אלא לכך אבל בשאר מים שיעורן כדי לרחוץ בהן פני אמדוכה שהוא שיעור הפחות. וקילור עצמו שיעורו כדי לשוף אותן במים:

ושאר כל המשקין. לאתויי דם וכל מיני משקין שיעורן ברביעית דלא חזו לרפואה ובפחות מרביעית לא חשיבי מידי:

וכל השופכין. שאינן ראוין אלא לשפוך אותן שהן רעים וסרוחים:

שיעורן ברביעית. דבהכי חזי לגבל בהן את הטיט:

רבי שמעון אומר. כל המשקין כולן ברביעית ולא נאמרו שיעורין הללו אלא למצניעיהן לכך דמדאצנע להן אחשבינהו וקסבר ר' שמעון דהמצניע בעית מיהת שיעורא זוטא ופליג אהא דתנן בפ' דלעיל כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו דהמצניע מיחייב עליו אפילו בכל שהיא. ואין הלכה כר"ש:

גמ' **כמה שיעורין של כוסות**. בלילי פסח. וגרסינן לכולה סוגיא לקמן בפ' ערבי פסחים בהלכה א':

וישנן רביעית יין באיטלקי. של יין האיטלקי שהוא חזק וממזגין אותו על חד תלת במיא וא"כ כל היין של הד' כוסות הוא רביעית הלוג:

תמן תנינן. ריש פ' מפנין. ומשום דנמי נלמד סתום מן המפורש במקום אחר הוא מייתי לה הכא:

דתנינן תמן. בפ"ג דשקלים גבי תרומת הלשכה:
דר' יהודה היא. המתני' דתני בתוספתא פ"ט מים וכו' ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור כך הוא בתוספתא ונדפס כאן אגב שיטפא דלקמן גבי יין. ובע"פ גריס כדי מזיגת המזוג והיינו הך דהשיעור במים כדי למזוג בהן היין להכוס וצ"ל דגי' אחרת היה להם בתוספתא כדמוכת מדלקמן ומיהו הא דקאמר דר' יהודה היא לא קאי אלא על שיעור היין דסתם לן התנא במתני' כר' יהודה דהתוספתא:
מזוג בכמה. אם הוציא מה שהוא כבר מזוג בכמה הוא שיעורו:
נישמעינה מן הדא. גופה דקתני לר' יהודה שיעור שתיהן בהראוי להמזיגה:
א"כ הדא אמרה מזוג אפילו בכמה כוסות. כלומר לא איכפת לן אפי' כבר מזוג הוא בכמה כוסות מ"מ השיעור הוא לעולם לפי ערך המזיגה שאם מזג רובע רביעית יין בשלשה חלקי רביעית מים ויש כאן רובע רביעית יין וג' רובע רביעית מים וכשהוציא ממנו משערין בו בהשיעור שיכולין למזוג בו יין אחר לפי ערך ואם כן אם הוציא כדי שיעור למזוג בו רובע רביעית יין א"צ כאן ג' חלקי רובע רביעית לפי שכבר יש בו מהיין וכן לעולם משערין במזוג אפילו בא מהרבה כוסות מזוגין כמה הוא שיעורין של כוסות. כלומר ומה היא המדה של רביעית שאמרנו כשיעור הד' כוסות:
טיטרטון. שם המדה שהיה ידוע להם ורביע ממנו ה"ז הרביעית ששיערו חכמים:
מהו לשתותן. לד' כוסות בכרך אחד זה אחר זה או דילמא במקומן הוא דתקינו רבנן א' לקידוש והב' אחר חצי הלל ושתים שהן לברכת המזון ולאחר שגומר ההלל ופשיט לה מן מה דאמר ר' יוחנן בהלל אם שמעה בבה"כ כדרך שנוהגין לאומרו אחר תפלת ערבית יצא וא"צ לחזור ולאומרו על סדר הכוסות וא"כ ש"מ דגם סדר הכוסות אינן מעכבין ואפי' שתאן בזה אחר זה ולא על סדר ההלל יצא:
מהו לשתותן מפוסקין. להפסיק בשיעור שתיית הכוס או שצריך לשתות השיעור בבת אחת ופשיט לה מהאי דאמרי' כלום אמרו אלא שישתה ולא שישתכר לשתות הרבה יותר מדאי ואם אתה אומר שהוא שותה אותן אפי' מפוסקין א"כ אף הוא אינו משתכר ולמה הוצרכו לומר שלא ישתכר אלא ש"מ דמצוה לשתות השיעור בבת אחת והלכך הזהירו בלבד שלא ישתה הרבה בבת אחת שלא ישתכר ולא יהיה יכול להגיד הסדר שתיקנו חכמים:
מהו לצאת ביין של שביעית. שניתותר לו אחר זמן הביעור:
יוצאין ביין של שביעית. אפי' אם הוא מאחר זמן הביעור דמצוה קא עביד:
מהו לצאת בקונדיטין. שנותנין בו דבש ופלפלין ונקרא יין קונדיטין:

קונדיטין ביין. מותר לערב הקונדיטין ביין:
מהו לצאת מזיגין. הרבה יותר משיעור מזיגה:
בין מזוגין. הרבה והוא שיהא בהן עדיין טעם ומראה יין:
אל תרא יין כי יתאדם. מכלל דמשובח הוא:
מבושל כדי תבל. ובפ"ג דשקלים דאיתא ג"כ להאי סוגיא גריס תני מבושל כמטובל והיינו הך ולענין מעשרות תנינן לה כדאמרי' לעיל בפ"ד דמעשרות שהמבושל הוא טובל למעשר שהאש אחד מהששה דברים שקובעין למעשר ואסור אפי' באכילת עראי עד שיעשה:
מהו לצאת. ד' כוסות ביין מבושל:
ר' יונה. דמתיר כדעתיה הוא שהיה מזיק לו יין של ד' כוסות שחיזק לראשו מחמתן עד העצרת:
אפוי נהירין. שהיו פניו מאירות וצהובות תמיד:
חדא מן תלת מילין אית בך וכו'. או מלוה בריבית או מגדל חזירין אתה ופרנסתך מצויה לך תמיד וא"ל תיפח רוחיה וכו' ויין מזיק לי אפי' הד' כוסות שמחויב אני לשתותן אלא לימודי בתורה שכיח לי תדיר וכדכתיב חכמת אדם שתמיד בו תאיר פניו:
אשכח רבי אבהו סימה. בודאי איזה אוצר ומציאה מצא:
תוספתא עתיקא. שכבר למדתיה והייתי מחפש אחריה ומצאתיה ונהניתי:
תומנתה. שמינית המדה הישינה שמודדין בה המורייס בציפורי:
חכים. מכיר אני לה דבית ר' ינאי היו רגילין למדוד בה דבש:
תני. היא החצר שמינית הישינה של טבריא:
הדא דידן הוות. זו מידה שלנו בטבריא היתה כמו כן מלפנים:
ולמה לא אמר. עלה נמי עתיקתא כמו שקראו אותה הישינה וקאמר בשביל שהיתה כך גם בימיו וא"ד שהיתה מקדם קטנה ואח"כ גידלו אותה וחזרו והקטינו אבל לא כל כך כמו שהיתה ולפיכך לא קרא לה עתיקתא:
כמה היא שיעורו של כוס. שיחזיק בו רביעית הלוג:
תני. בתוספתא פ"ט יין יבש בכזית דברי ר' נתן:
אתייא דר' נתן כר"ש. דמתני' דאמר כולן ברביעית ואף היין ולפיכך קאמר ר' נתן ביבש בכזית שכן הרביעית לכשיקרש יעמוד על כזית:
וטהרו דמה משום נבילה. דדם נבילה לא מטמא כנבילה:
עד כמה. הוא טהור ואם אפי' ברביעית ויותר מרביעית:

ולא אגיביה. לא השיב לו ר' סימון כלום ושאל לו לריב"ל עצמו וא"ל דעד רביעית הוא שטהרו אבל רביעית ויותר טמא לפי שהרביעית בלח הוא כזית ביבש ודם הנבילה כבשרה לטמא בכזית להאי מ"ד והורע בעיני ר' אלעזר שלא החזיר לו ר' סימון השמועה שהרי כך שמע הוא ג"כ מריב"ל:

ורב ביבי. היה יושב ומספר האי עובדא בענין אחר שר' יצחק שאל דרך שאלה לר' סימון אם עד רביעית דוקא טהור ויותר הוא טמא ובעט ביה ר' סימון בר' יצחק וגער בו ואמר ר' זריקן לר' סימון בגין דשאל לך הדין את בעט ביה וא"ל אין משום דלא הוית דעתי עלי מיושבת וכהאי דאמר ר' חנין וכו' ואנא סמך על הפלטר ולפיכך אין דעתי עלי בכל פעם ופעם:

סידקי. הוא הסוחר המוכר בחנות להתבואה הוא ופלטר מוכר הלחם ותמיד הוא מייקר:

מאי כדון. ומה הוי עלה של דם נבילה וקאמר כהאי דתנינן ברישׁ פ"ח דעדיות העיד וכו':

מהו טהור. אם טהור הוא מלהכשיר בשאר משקה הא לטמא מטמא הוא ופשיט ליה דתמן תנינן בפ"ו דמכשירין דם השרץ כבשרו לענין טומאה אבל אינו מכשיר את הזרעי' ואין לנו כיוצא בו וא"כ לא מצית אמרת בדם נבילה טהור מלהכשיר הא לטמאות מטמא שהרי שנינו בדם השרץ אין לנו כיוצא בו ודחי לה דאיכא למימר דה"ק ואין לנו כיוצא בו לענין שיעור הטומאה ששיעור טומאת דמו בכעדשה כמו בשרו:

אבל דמו מטמא היא כבשרו. וכלומר לענין זה הוא שאין לנו כיוצא בו שלא מצינו בשאר דם ששיעורו כבשר ולא קאי על שאינו מכשיר ואכתי בדם נבילה מיבעיא לן דילמא טהור מלהכשיר קאמר הא לטמאות מטמאו אם הוא יותר מרביעית ולמעלה. ובפ"ג דשקלים גריס ושיעור טומאתו שדמו מטמא כבשרו כלומר לענין שיעור טומאתו הוא דאמרי' שאין לנו כיוצא בו והיינו הך:

א"ר יוסף. תנאי היא דאיכא מ"ד טמא וכר' יהודה דרישׁ פ"ה דעדיות שהעיד ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה דם נבילות ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין וקי"ל כב"ה ואיכא מ"ד טהור ואפי' ברביעית ור' יהושע בן בתירה דאמרן:

רב אבדומה נחיתה. כך היו קוראין אותו שהיה רגיל לירד לבבל מא"י ויאות קאמר דלר' יהודה טמא ביותר מרביעית שהרי ר' יהודה מוריינא דבי נשיאה הוה ועל פיו טמאו במעשה של בית רבי:

מה שהוא ביותר מרביעית וכדאסר ריב"ל:

תני בתוספתא שם רשב"ג אומר דם כדי לכחול עין אחת שכך כוחלין לברקית והוא הכתם שנולד בעין:

בדם עטלף שנו. שזהו רפואה לברקית:
דבש הדא דאת אמר. לשיעורא דמתני' בהדין עתיקא שנתקלקל ואינו ראוי לשום בישול אבל בזה שלנו וחדש הוא כדי לבשל בתוכה ביצה קלה:
הדא דאת אמר באילין מיא דטלא. שבאין ממיץ הטל וכו' כדפרישית במתני':
במפנה מבית לבית היא מתני'. ודרכו לשפוך אף אלו שעדיין ראוין קצת שאינו רוצה להטריח ולהביאן עמו:
משיבין חכמים לר"ש. וכי אפשר לומר כן וכו' והוא השיב להן וכי אין אתם שונין בפ' יום הכפורים כל האוכלין מצטרפין לככותבת ואע"ג דאיכא דחשיב טפי ליתובי דעתא ואיכא דלא חשיב כולי האי ואפ"ה כולן מצטרפין הן וא"כ אוף אנן אית לן כהאי כל המשקין וכו':
לא נאמרו וכו'. וקס"ד דר' מנא דר"ש מודה להא דתנינן בפ' דלעיל ולפיכך מתמה למצניעין כל שהן וכי איצטרך שיעורא למצניע:
ותני כן. וקאמר הש"ס דבאמת איכא דתני הכי לר"ש דלא למצניעהן קאמר אלא למוציאהן וכלומר דבשעת הוצא' הוא דאמרי להני שיעורין אבל מצניעיהן שיעורן בכל שהן ולא פליג ר"ש את"ק אלא דמפרש וקמ"ל לחלק בין המוציא לבין המצניע:
ותני כן. ואיכא דתני כן לרבנן דאינהו סברי כן וכדתנינן במתני' וגורסין בדברי ר"ש כמו שהוא לפנינו לא נאמרו וכו' אלא למצניעיהן הא למוציאיהן ברביעית ופליג ר"ש אמתני' דפ' דלעיל:

הלכה ב

מתני' **אזן לקופה**. לאחיזה:
גמי כדי לעשות ממנו תלאי לתלות לנפה ולכברה. שהוא פחות משיעור אזן אבל חבל מתוך שהוא קשה מהגמי ופוגם הוא את העץ אין דרך לעשות ממנו תלאי הלכך שיעורו כאזן:
מדת מנעל. להראות לאומן המדה לעשותו בשביל הקטן והוא יותר פחות מתלאי ואין הלכה כרבי יהודה:
קשר מוכסין. הן שתי אותיות של הסימן להמוכסין ששילם המכס וגדולות הן מאותיות שלנו:
והמוציא קשר מוכסין חייב. אע"פ שכבר הראוהו למוכסן ונפטר ממנו מפני שהוא לו לסימן להראותו לאחר:
נייר מחוק. ואינו ראוי לכתוב עליו שיעורו יותר גדול:

כדי לכרוך על פי צלוחית. קטנה של שמן מבשמי פלייטון ולכסות אותה:
גמ' **הדא דאת אמר בההן**. חבל רכיכה שהוא רך וחדש אבל בזה שהוא קשה ואינו ראוי לכופפו ולעשות ממנו אזן שיעורו כדי לבשל בו ביצה קלה:
הדא דאת אמר בהין גוויא. בזו הקליפה הפנימית של הגמי אבל בהחיצונה ועושין ממנו סביבות הנפה והכברה כדי לעשות שני בתים לנפה ולכברה מפני שהוא קשה ואינה ראויה לתלאי:
תני. בתוספתא פ"ט וכן להא דלקמן:
הוצין. שעושין מהן מסיפס למחיצה:
הדא דאת אמר באילין שהן רכות וראויות לעשית מהן אוזן אבל באלו הקשות כדי לעשות צפירה והיא שעושין סביבות הכפיפה למעלה לשפה:
כלי נצרים. סיב שעושין ממנו כלי נצרים:
תורי דקל. הן השורות שסביבות הדקל והוא כעין הסיב:
זמורות. של עצי הגפנים:
אם לבהמה. כשהן רכות וראויות למאכל בהמה:
כשיעור העצים שהוא אם לתקן כל שהן ואם להיסק כדי לבשל ביצה קלה:
לנשבין. סביבות הנפה לחזק אותה:
זיפי חזיר. הן הנימין מהשדרה של חזיר ועומדות שורות שורות:
באילין רכיכתא. שהאחת אינה ראויה לרצענין כעין שעושין בראש החוט של התפירה אא"כ היא קשה:
חשבון חמש. אם הוציא הגרעינן לחשבון שיעורן בחמש משום שבחמש ראויין הן לסימן החשבון כדרך שעושין לסימן האחת הראשונה היא סימן לעשיריות והשניה הוא למאות והשלישית לאלפים והד' לרבבה והחמישי' למאה אלפים ומכאן ואילך א"צ לסימן אלא חוזרין וכופלין:
אם להזייה של אפר פרה שמזין באזוב והן ג' גבעולין:
ובלבד קטן שהוא יודע לנעול. את המנעל שלו אבל לא בקטן ביותר שאין מדת מנעלו כלום:
להראותו למוכס אחר. חזי דגברא דפרע מוכסא אנא:
לבעל חוב אחר. שרוצה ללות הימנו ולומר חזי דגברא דפרע אנא:
אם יש בו חלק וכו'. וקמ"ל דלא תימא מקום החלק בטל הוא לגביה דכוליה מחוק הוא:

הלכה ג

מתני' **עור כדי לעשות קמיע**. אם הוא מעובד קצת כגון שהיה מלוח אבל עדיין לא נעשה בקמח ולא נתעבד בעפצים בזה שיעורו כדי לעשות ממנו קמיע ואם לא נתעבד כלל ועדיין הוא רך שיעורו כדי לצור בו משקלות קטנה שמשקלה שקל ואם הוא עשוי בקמח אבל עדיין לא נתעבד בעפצים שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט ואם הוא מעובד כל צרכו שיעורו בחמשה על חמשה:

דוכסוסטוס. מדרך הוא שחולקין את העור לשנים והצד שהוא כנגד השער נקרא דוכסוסטוס וראוי לכתוב עליו מזוזה שמצותה בדוכסוסטוס והצד השני שהוא כנגד הבשר נקרא קלף וכותבין עליו תפילין ושיעורו כדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין שהוא שמע ישראל. ולהכי נקיט לפרש שהוא שמע ישראל לאשמעינן שמשערין בכתב קטנה של תפילין ובפרשה קטנה שבהן וכלומר דאע"ג דבמזוזה נמי אית בה פרשת שמע ישראל לא משערינן בה מפני שרגילין לכתוב כתב של מזוזה יותר גדול מבשל תפילין ואנן אזלינן לחומרא בכל שיעורי שבת במידי דשייכא לכך ולכך ושכיחא לתרוייהו והא קמ"ל במאי דשנה של תפילין ושהיא שמע ישראל:

דיו כדי לכתוב שתי אותיות. והיינו אם הוציא אותו בקולמוס אבל אם הוציאו בכלי בפני עצמו צריך יותר ובכדי שיעלה ממנו על הקולמוס כדי לכתוב שתי אותיות והכי קאמר בגמרא:

זפת וגפרית כדי לעשות נקב בגמרא קאמר במזניק שנו כלומר שמדרך שסותמין את החבית וזופין אותה בזפת ובגפרית שלא יצא היין דרך הסדקין ועושין נקב קטן בהן. שיהא זונק היין דרך הנקב כשהוא רוצה ואם יש בו כדי לעשות נקב קטן כזה זהו שיעור הוצאתן:

שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן. לסותמו:

גמ' **אית תניי תני כדי ליתן על הקמיע**. ולא כדי לעשות כדתני במתני' ומפרש לה דמ"ד כדי לעשות קמיע מיירי בההן רכיכה דהואיל שהוא רך ראוי לעשות הקמיע עליו ומ"ד כדי ליתן על הקמיע ולכרוך בו מיירי בזה שהוא קשה ואינו ראוי אלא לכרוך בו:

קלף וכו' הדא דאת אמר בקולף פני העור כדפרישית במתני' שחולק את העור לשנים ופני העור זהו החלק שכנגד הבשר וקולף זה של צד הבשר ומתקנו שיהא ראוי לכתוב עליו ולפיכך נקרא קלף וזה שיעורו בפרשה קטנה שבתפילין:

ברם בהון דוכסוסטין כדי לכתוב וכו'. כלו' דקמ"ל דאפילו כותב הוא בצד הבשר אלא שלא חילק את העור מתחלה נקרא כולו דוכסוסטוס ושיעורו כשיעור דוכסוסטוס ממש כדי לכתוב עליו שתי פרשיות שבמזוזה:

הוציא דיו וכו' כדפרישית במתני':

תמן תנינן. בפ' י"ב דפרה אוחז הוא הטהור בקרדום הטמא ובכנפו ומזה עליו ואע"פ שיש עליו כדי הזייה טהור וכמה יהא במים ויהא בהם כדי הזייה כדי שיטבול ראשי גבעולים ויזה וכלו' חוץ ממה שהאזוב בולע:

ר' ירמיה בעי. וכי לא מסתברא שאם היה בכלי שצריך יותר מזה ודומיא להא דאמרי' גבי דיו לענין הוצאה ואנן סתמא תנן כדי שיטבול ומשמע אפי' הן בכלי:

כחול וכו' שכן אשה כוחלת. לפעמים אפי' אחת מעיניה להתקשט ויוצאה לשוק והלכך שיעורו בעין אחת אפילו זונה שבזונות אינה עושה כן להתקשט בעין אחת וכלו' דאי אזלת בתר העושים להתקשט א"כ מדרכן של אלו לכחול שתי העינים ואפי' היא זונה שבזונות ומופקרת לכל אף בלא קישוט כל כך מכל מקום מקפדת לכחול שתיהן ואמאי משער התנא בעין אחת. אלא היינו טעמא שכן אשה כשהיא חוששת באחת מעיניה ואינה יכולה לכחול אותה כוחלת היא עין אחרת שלה ויוצאת כך לשוק:

אמר ר' מנא מה. בתמיה וכי תנא חוששת בעיניה במתני' אלא כך הוא שכן אשה כוחלת אחת מעיניה ומטמנת השניה ויוצאת כך לשוק ודרך הצנועות לעשות כן מפני שהולכות מעוטפות ואינן מולות אלא עין אחת כדי לראות וכהאי דכתיב לבבתני באחת מעיניך אלמא שמדרך הצנועות כך הוא:

שכן אשה סומא באחת מעיניה. ועושה נמי כן שכוחלת את השניה:

במזניק שנו. כדפרישית במתני':

על פי סדק קטן. לאו נקב ממש אלא ע"ג סדק שהיא יותר קטן מהנקב:

הלכה ד

מתני' **דבק כדי ליתן בראש השבשבת**. קנה של ציידין ועושין כעין דף קטן בראשו ומשימין עליו דבק כדי שהעוף הבא עליו יהא נדבק בו:

חרסית. מפרש בגמרא חוורא והוא מה שחופרין בהקרקע ומוציאין משם כעין סיד לבן ועושין ממנו הכור של צורפי הזהב שמתיכין בו ושיעורן כדי לעשות הפי של הכור:

כדי לעשות פטפוט. הוא הרגל למושב הכור:

סובין. דרך לתת סובין על פי הכור שמתיכין בו הזהב או הכסף:

כדי לסוד קטנה שבבנות. דרך הבנות כשמגיעין לפרקן ולא בא להן האורח טופלות אותן בסיד שיהא האורח ממהר לבא וג"כ להשיר את השער. ויש מפרשין לסוד אצבע קטנה שבבנות מפני שדרך לסוד אותן להשיר את השער ולעדן הבשר וטופלין אברים אברים כדי שלא יזיק להן הסיד:

כדי לעשות כלכול. נקראת צידעא שטופלין הצדעין טינפל"א בלע"ז להשכיב את השיער:

אנדיפי. היא בת צידעא שטופלין על הפדחת להסיר את שערות הקטנות והדקות והל' כת"ק:

גמ' **מהו חרסית חוורה**. כדפרישי' במתני':

תני שמואל. ובדבי שמואל תני שהעפר והאפר שיעורן כדי לכסות וכו':

חרש כל שהוא וכן הגמי כל שהוא מותר לטלטלן בתוך הבית. בשבת מפני שראוין לכסות בהן את הרוק וכיוצא בו:

ובלבד מן המוכן. שתהא דעתו עליהן ולאפוקי אם השליכן לאשפה וכדתני כן וכו':

אמר רבי וכו'. כך היא בתוספתא פ"ט:

בעשוי כביצה. חתיכה עבה שראויה לכלכול ודברי ר' נחמיה בחבוט הסיב במים ונימוח הוא שראוי להנדיפי:

הלכה ה

מתני' **אדמה**. טיט עב נקרא אדמה ודרך לחתום בה המרצופין והן השקין של עורות:

כחותם האיגרות. שהיא פחות מחותם המרצופין והלכה כחכמים:

כדי לזבל כרישה. והוא פחות מקלח של כרוב והלכה כחכמים:

חול הגס. שדרך שמערבין אותן עם הסיד לחזק:

כדי ליתן על מלא כף של הסיידין:

כדי לעשות קולמוס. שיגיע לראשי אצבעותיו:

אם היה עבה או מרוסס. שבורה ואינה ראויה לקולמוס שיעורה כעצים כדי לבשל בה ביצה קלה שבבצים והיא ביצת תרנגולת שהיא קלה להתבשל יותר משאר בצים והיינו כגרוגרת מביצה קלה וכשהיא כבר טרופה מעורבת בשמן ונתונה באילפס שממהרת היא להתבשל:

גמ' **לקישרי אצבעותיו**. ומשום דרבי יוחנן אמר סתם הלכך בעי רבי זעירא איזה קישרי דניחא אם נפרש עד הכא כמו שהיה מראה לפני בני בה"מ עד קשר הראשון או דילמא עד הכא והיינו למעלה עד קשר השני:

תמן תנינן. בפ' י"ג דכלים מכתב שניטל הכותב טמא מפני המוחק. יש כלי שראשו אחד חד כקולמוס לכתוב על הפנקס וראשו אחד עב וחלק למחוק בו הכתב ולחזור ולכתוב כפי מה שהוא צריך ואם ניטל ראשו אחד עדיין כלי הוא וטמא מפני שראוי עדיין בשביל ראש השני שנשאר ובעי נמי ר' זעירא ניחא עד הכא אם ניטל צד הכותב עד כדי אחיזה כקשר הראשון או דילמא אפילו עד הכא שאף אם ניטל עד כדי אחיזה במקום הקשר השני. ולא איפשיטא ליה:

כל ביצה דתנינן בכלים. בפ' י"ז דכלים ושנינו שם כביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית וזהו על כל מקום ששנינו שיעורו כביצה כגון לטומאת אוכלין וכיוצא בו מיתפרשא כביצה ממש לבד מה ששנינו בשיעורי שבת כביצה לאו ביצה ממש אלא כגרוגרת מכביצה ומפורש היא מאיזה ביצה:

הלכה ו

מתני' **עצם כדי לעשות תרווד**. כף:

חף. הוא שן משיני הפותחת:

הכרכר. היא העץ של האורגין ששובט בו החוטין:

כדי לזרוק בעוף. להבריחו:

כדי לזרוק בבהמה. משום דלא טרח אינש למישקל צרור או אבן להבריח העוף דבקלא בעלמא סגי ליה והלכה כרבי אליעזר:

גמ' **מהו חף סרגיד**. דרך לעשות בתור המנעול כעין שינים וחורין וחלל ביניהם וכן בהמפתח ולהיות נכנסין שיני המפתח בתוך החלל של המנעול ושיני המנעול נכנסין בתוך חלל ונקבי המפתח ומתוך כך פותח היא. ומפרש הכא לחף דקאמר ר' יהודה היינו הסרגיד של המנעול שבו נכנסין שיני המפתח ומשום ששיני המנעיל גדולים יותר משיני המפתח א"נ איפכא שיני המפתח הן בולטין וגדולים יותר מהשנים שבמנעול שאינם אלא כעין הבדל בין החללים ולחומרא:

תמן תנינן. בסוף פי"ד דכלים מפתח של ארכובה. שעשוי כמין ארכובה:

שנשבר מתוך ארכובתו טהור ר' יהודא מטמא מפני שהוא פותח בו מבפנים:

ושל גם. העשוי כמין גם יונית שנשבר מתוך גמו טהור היו בו חפין ונקבים ניטלו חפין טמא מפני הנקבים וכו' והך סיפא אריש נמי קאי במפתח של הארכובה ולכ"ע מיתנייא שאף ר' יהודה מודה בה. ופריך הכא מחלפה שיטתיה דר' יהודא וכו' למאי דמפרש דחף דהכא הוא הסרגיד של המנעול. תמן הוא אומר החף הוא הבלוט דהא קתני ניטלו

החפין טמא מפני הנקבים אלמא שן הבלוט במפתח הוא נקרא חף והכא הוא עביד החף הוא הסרגיד שבמנעול ולא משני מידי:

זכוכית וכו' תמן תנינן. לקמן בפ' י"ז כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן וכו' וקתני ושל זכוכית כדי לצוק בתוכה שמן והכא את אמר הכין שיעורא אחרינא בשברי זכוכית ומשני ר' אחא כאן בעבה ההיא כדי לגרור וכאן בפי"ז בחדה הוא דקה א"נ כאן בחדה ראויה לגרור והתם בעבה. וא"ד דמעיקרא ל"ק כאן בפי"ז לענין טלטול ובעינן שיעורא דנפיש וכאן לענין הוצאה ואם יש בהן כדי לגרור שיעורא היא להוצאה:

וירגיש. שיש בו כל כך שירגיש העוף ודכוותה לר"א שיהא בו כדי שתרגיש הבהמה:

מקורזל. מתוקן שניטל ממנו ראשיו החדין אם הוא כזית נוטלו ועוד כאגוז ועוד כביצה שכן דרך לקנח כשמסיך את רגליו בתחלה בהקטן ואח"כ בהגדול ממנו:

עד מלא היד. התירו לטלטל מפני כבוד הבריות:

כך אנו אומרים וכו'. בתמיה וכי צריך שיהא יושב ומשקל ביד כמה הוא זה וכמה הוא זה ועל רישא דהברייתא הוא מקשה:

חוץ מן העשוי כחפיסה. כחרס טיט עשויה כחפיסה ודלוסקמא:

ישנו. בהיתר טלטול כמלא רגל וכו':

לא אמרו אלא של בושם. אחד והיא קטנה אבל מדוכה שדכין בה בשמים הרבה והיא יותר גדולה לא:

חייב חטאת. דחשיב כמחובר ומפני כבוד הבריות התירו לקנח בו:

חרס כל שהוא. כל שהוא ממין חרס אסור לקנח בו מפני הסכנה וכהאי דלקמן:

אפילי אזני חביות של חרס והאזנים ממין אחר אין לקנח בהן וכן בכל דבר הנכנס לאור אע"פ שהוא יוצא ואינו נשרף כולו מ"מ מכיון שהאור שולט בו אסור לקנח בו מפני הסכנה וכן מים שלקק מהן הכלב וכן להא דלקמן קשין הן לתחתוניות:

וההן דמשזג בבי בני. שהוא משתטף אחר הזיעה במרחץ ולא נסתפג מן הזיעה וזה שהוא משתטף בתוך אמבטיאות רע הוא לחולי טבעות:

חמשה דברים נאמרו בקרומות של קנה וכו'. ומשום שקסמין בדילין ממנה ואין מקנחין וכו':

הלכה ז

מתני' **חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו**. כשמסדרין את הפצימין שנותנין על גבי הדלת או קורות ויש חלל ביניהן נותנין מעט חרס שם וסומכן שלא יתעקמו:

לחתות אש מיקוד. אלמא דבהכי הוא דחשיבא:

משם ראיה. אדרבה משם ראיה לדברי דהא כתיב ולחשוף מים מגבא וכשיש בה לקבל רביעית מים שהוא שיעור הראוי חשיבא הוא והלכה כר' יוסי:

גמ' **מקדשין בו**. מי חטאת בכלי חרס דאיירי במתני':

למה אין מקדשין בו אם מפני שאין בו כדי לקבל טומאה ולאו כלי הוא הרי כלי גללים וכו' ותנן בפ"ה דפרה דמקדשין בהן:

אלא מפני שאינו מקבל רביעית. לפי שעורא דרבי מאיר קשיא נמי וכי לא מודה רבי שמעון בן לקיש בכלי חרס קטן והוא שלם אפילו אינו מקבל אלא כל שהוא מקדשין בו:

הוי. דלית לן טעמא אחרינא אליבא דרשב"ל אלא משום שאין עליו תאר כלי:

וקשיא על דר' יוחנן לפסול את הגויה אינו פוסל. כלומר שהרי אין בו שיעור כדי לקבל רביעית שהוא שיעור כמשקין לפסול את הגויה כדתנן בפ"ד דמעילה ולקדש מי חטאת מקדשין בו בתמיה:

אלא כר' יוסי. דאמר אף בכלי חרס כל שהוא שיעורו אם יש בו לקבל כדתנן בפ"ד דמקואות החוטט בצנור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא ובשל חרס רביעית ר' יוסי אומר אף בכלי חרס כל שהוא לא אמרו רביעית אלא בשברי כלי חרס ופריך כלום א"ר יוסי אלא כשהוא שלם דילמא בשבור כהאי דאנן קיימין במתני' בתמיה:

תני ר' חייא. בברייתא והיא מסייעא לדר' יוחנן ובריתא חדא דרשב"י מסייע לדר' שמעון בן לקיש:

הדרן עלך המוציא יין

פרק ט

הלכה א

מתני' **אמר ר' עקיבא מנין לע"ז שהיא מטמאה במשא כנדה**. איידי דאיירי בסוף פרק דלעיל בקראי דאסמכתא והאי קרא דתזרם סמוך הוא להאי קרא דלעיל נקיט לה הכא להא דר"ע ועוד משום דקבעי למיחשב לכולהו מנין דתני לקמן:

במשא. שהנושא אותה בעי כיבוס בגדים כמו הנדה דכתיב והנושא אותה יכבס בגדיו. ופליגי רבנן עליה דר"ע בפ"ג דע"ז וס"ל דאין ע"ז מטמאה אלא כשרץ שנאמר שקך תשקצנו ואין השרץ מטמא במשא אלא במגע והלכה כחכמים:

גמ' **כתיב תועבה בנדה וכו'**. וקסבר ר"ע לתועבה שבנדה היקשה והיינו לתועבה דפרשת עריות דנדה התם כתיבא וטעמיה קאמר לקמן דאקרא דתעב תתעבנו קא סמוך ומפ'

מעיקרא לפלוגתייהו והדר מפרש טעמייהו. וגרסינן להאי סוגיא עד סוף הלכה בפ"ג דע"ז בהלכה ו':

מה הנדה מטמא. במשא לאדם הנושא אותה אף על פי שאינו נוגע בה דאיתקשה לזב דכתיב והדוה בנדתה והזב את זובו ובזב כתיב ביה והנושא אותם יכבס בגדיו:

באבן מסמא. הוא אבן גדולה וכבידה כדכתיב והיתיאית אבן חדא ושומת על פום גובא וכדאמרינן בפ' בתרא דנדה שאם האבן גדולה על הכלים והנדה ע"ג האבן אע"פ שאין הכלים מרגישין כובד הנדה או הזב מחמת כובד האבן אפ"ה טמאין:

מודה ר"ע לחכמים וכו'. דלהכי איתקש לשרץ לומר לך שאין ע"ז מטמא באבן מסמא:

מה השרץ מטמא בהיסט. כלו' במגע ודרך הש"ס הזה להשתמש בשינוי לשון וקרי למגע היסט על שם הושטת יד לנגיעה. וישלח ידו ויקחה תרגומו ואושיט ידיה ונסבה:

אי מה השרץ מטמא בכעדשה וכו'. וקאמר ר' יוחנן דלהכי איתקש למת ללמד דאינה מטמאה אלא בכזית:

אי מה המת משיכניס ראשי אצבעו וכו'. הכי גריס בע"ז שם ויותר נוח הוא לפי הלשון. כלומר שהרי המת מטמא משיכניס האדם ראש אצבעו להבית אשר המת בתוכו והיינו טומאת אהל וא"צ שיכניס ראשו ורובו לשם אף ע"ז משיכניס ראש אצבעו ואנן קי"ל דע"ז מטמא בביאה ועד שיכניס ראשו ורובו כדתני בתוס' דע"ז פ"י בהדיא המכניס ראשו ורובו לבית ע"ז טמא. וקאמר אתיא נתיצה נתיצה מבית המנוגע דכתיב בע"ז ונתצתם את מזבחותם וכתיב בבית המנוגע ונתן את הבית מה בית המנוגע אינו מטמא עד שיכניס ראשו ורובו לתוך הבית אף ע"ז כן:

א"ר חנינא זאת אומרת שאין טומאת ע"ז מחוורת מן התורה. ואין טומאתה אלא מדרבנן דאם לא כן קשיא אליבא דרבנן דמאי חזית דאת מקישה לקלים ואינה מקישה לחמורים דרבנן מקשי לה לקולא למת דלא תטמא אלא בכזית ולשרץ דלא תטמא אלא במגע אימא איפכא דנקיט לחומרא למת דתטמא במשא ולשרץ דתטמא בכעדשה אלא ש"מ דטומאתה מדרבנן והלכך לקולא ולחומרא לקולא מקשינן:

א"ר מנא מחוורת היא וכו'. כלומר דלא היא דמהכא לא תפשוט דלעולם אימא לך טומאת ע"ז מחוורת היא מן התורה והא דקשיא לך אי הכי אימא נקיט לחומרא לא מצית אמרת הכי דבהדיא גלי לן קרא דנקיט טומאתה לקולא ולא לחומרא דלמה הוא מקישה למת ולשרץ אלא ללמד מהם דנקיט לקלים שבה וכלומר דאי ס"ד דלחומרא נקיט א"כ היקשא דמת למה לי הא כבר איתקשה לנדה ונילף טומאת משא מנדה וכי תימא אי מנדה ה"א דאפי' באבן מסמא מטמאה הא ליתא דאי הכי השתא נמי דכתיבא

היקשא דמת מנא לך דאינה מטמא באבן מסמא דאי משום דאיתקש למת ומת אינו מטמא באבן מסמא הא איתקשא נמי לנדה דהרי השתא לחומרא קיימינן והיא גופא קשיא דאם באת להחמיר א"כ נחמיר בכל ולא תילף לכזית ממת אלא כל מה דמצית להחמיר נחמיר ונילף מנדה דמטמאה באבן מסמא ומשרץ דמטמאה בכעדשה ועל כרחך דילפינן מדחזינן דאיתקש נמי למת והאי הקישא דמת למה לי. ואם תאמר דהיקישא דמת נמי לחומרא הוא דאתא דתטמא באהל כמו המת הא ודאי לא מצית אמרת דהא אית לן ג"ש מבית המנוגע דעד שיכניס ראשו ורובו וכ"ת עוד דילמא היקישא דמת אתא למעוטי אבן מסמר דלא נקיט לנדה דאי אמרת הכי א"כ ממילא שמעינן דהיקישא דמת אתא לגלויי לן להוציא משמעות היקישות מהחומרא וא"כ ממילא ש"מ להוציא ההיקש מהשרץ לחומרא דלא נילף לכעדשה אלא לכזית מהמת והשתא למאי הלכתא איתקשא לשרץ אלא ע"כ דלא תטמא במשא אלא במגע:

הדא דאת אמר. דמיהת ע"ז צריכה שיעור בכזית דוקא בע"ז שבורה אבל בשלימה מטמאה אפי' בכל שהוא:

דא"ר חונה וכו'. אשכחן בע"ז בעל דצורתו בראש הגויה היה ובאופן מהאופנים קטנים שהן פחותין מכזית למדנו זה שהיה בראש הגויה דכתיב וישימו להם בעל שהוא דומה לברית אלהים והכי אמרי' בע"ז שם:

מ"ט דר"ע. דאמר לתועבה דנדה הוקשה דכתיב תעב תתעבנו וגלי רחמנא דתעשה אותה כתועבה החמורה שבתועבות והיא נדה דחמורה מתועבה דשרץ:

שקץ תשקצנו. גלי רחמנא לעשות אותה כשקץ דשרץ:

מה מקיימין רבנן טעמא דרבי עקיבא. ואמאי כ' רחמנא בלשון תועבות הרבה:

צאיהו נבליהו. תתעב אותו כצואה ונבליהו שתתעבנו גם בנבילות לשון כדלקמן:

מה מקיים ר"ע טעמון דרבנן שקץ תשקצנו. וקאמר דיליף מכאן שקציהו נבליהו:

מנין לרבנן נבליהו. דבשלמא לרבי עקיבא שפיר מישתמע מלשון שקץ תשקצנו שתשקץ אותו בפיך ולקוראו בלשון גנאי אבל לרבנן דדרשי מתעב תתעבנו ואין תועבה אלא בלב:

ר' שמואל וכו'. מהכא דכתיב צא תאמר לו צאיהו נבליהו באמרות פיך את שקורין אותו וכו':

גלייא. מלשון גילוי ערוה:

מקדם לבית אל. והלא עי עצמה היא מקדם כדכתיב בית אל מים והעי מקדם ובהאי קרא משמע דעל בית האון קאי ועוד דהאי סימנא אשר עם בית און מיותר היא אלא דרוש ביה הכי מקודם היו קוראין אותו בית אל לשם ע"ז ועכשיו קורין אותו בית און לגנאי:

לא רצה להיקרות עמדה. כלומר לא תרצה לקרותה כך שהיא לשון כבוד אלא קורין אותה עמידה שכך קורין לעביט של מי רגלים כדאמר רבי אבא וכו':

מה מקיים רבי עקיבא צא תאמר לו. מאי דריש ביה:

מכאן וכו'. כלומר דקרא מרמז גם לדבר אחר שאין לדחות לאדם מידו אלא עד שיכניס ראשו ורובו באיזה ענין בכח ושלא ברשות אז צא תאמר לו ובא הרמז כאן אגב אורחיה שמדבר בע"ז שצריך להוציאה מביתו:

אית מתניתא. תני חדא ברייתא דע"ז ומשמשיה מטמא כנדה ותניא אידך ע"ז עצמה כנדה ומשמשיה כשרץ ותרוייהו אליבא דר"ע:

ניחא. דקרא דיליף מיניה ר"ע להקיש לנדה משמשיה כתיבי התם אלא למ"ד משמשיה כשרץ קשיא הרי כל עצמו של הכתוב לא קרא נדה אלא במשמשין כדכתיב בהאי קרא וטמאתם את צפוי פסילי כספך ואת אפדת מסכת זהבך תזרם כמו דוה צא תאמר לו ואלו צפוי ואפדת משמשיה ותכשיטיה נינהו:

תיפתר בחקוקים על גופה. האפודות הם צורת הע"ז שחקוקים על גופה ולאו משמשיה הן וצפוי ג"כ שהצלם מצופה בצורה החקוקה עליו לע"ז:

תיפתר. יכול את פתר לה ג"כ בענין אחר שהאפדה ע"ז עצמה היא שעשה ממסכת זהב להשתחוות לה כענין שנאמר גבי גדעון שנתנו לו נזמי הזהב משלל מדין וכתיב ויעש אותו גדעון לאפוד וגו' ויזנו כל ישראל אחריו:

מתני'. דהתם משמע כמ"ד דאף משמשיה כנדה לר"א דהא תנינן שם אבניו ועציו ואפריו מטמאין כשרץ ועלה פליג ר"ע וקאמר כנדה וקס"ד שהבית עשוי להכניס לתוכו הע"ז וא"כ משמשיה הוי אלמא קסבר דאף משמשיה כנדה וקשיא לאידך מ"ד דקסבר אליבא דר"ע משמשיה כשרץ:

תיפתר שהשתחוה לבית. עצמו כשהיה בתלוש ואח"כ בנאו דהוי תלוש ולבסוף חיברו וכתלוש הוא גבי ע"ז:

והא תנינן. שם שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לע"ז ה"ז אסור. וא"כ אפי' עשה המחובר לע"ז אסור וקאמר דתיפתר נמי להא שהשתחוה לבית בעודו בתלוש ואח"כ חידשו בבנין מחובר:

דאמר ר' זעירה בשם רב המשתחוה לבית ועשאו לע"ז אסור דתלוש ולבסוף חיברו הוא. ואכתי לא אסיק לאוקמי להא דרב דנמי איירי בהשתחוה ואח"כ בנאו עד לקמן ומייתי להא משום המסקנא דאוקמתא:

המקדיש את הבית מועלין בו. וקאמר ר' זעירא הווי בה רבנן פליגא כלומר שהקשו על הא דר' יוחנן ואוקמי לה בפלוגתא ומשום דק"ל אין מעילה במחובר הלכך קאמרי דתליא בפלוגתא דפליגי' אמוראי גבי המשתחוה לבית דלמ"ד אסרו דס"ל תלוש ולבסוף חיברו כתלוש הוא וא"כ נמי מועלין במקדיש הבית ואיכא למ"ד דלא אסרו דלא חשיב ליה כתלוש ואין מחובר נאסר משום ע"ז ובמקדיש נמי אין מועלין בו ור' יוחנן כרב הוא דס"ל:

מתני' פליגא על רב. דתנן בפ"ה דפרה השוקת שבסלע הוא אבן חלולה שעל שפת המעיין והמים נכנסין לה דרך החור שבדופנה ומשקין ממנה. הבהמות:

אין. ממלאין למי חטאת דלא חשיבא כלי ומפני דרישא דמתני' מיירי כשחיברה בתחלה ולבסוף חקקה וכדמסיים התם בסיפא היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה שאם חקקה בתחלה ועשאה כלי ואח"כ חיברה בסיד נשאר שם כלי עליה:

מפני שחקקה ואח"כ חיברה. טעמא שחקקה בעודה בתלוש הא אם חיברה ואח"כ חקקה לא חשיבא כלי ואע"ג שהיתה תלושה מקודם מ"מ הואיל וחיברה מקודם שנקרא עליה שם כלי בתלוש כמחובר הויא וקשיא לרב שהרי ההן בית נמי לאו כמי שחקקו ואח"כ חברו הוא אלא כחברו ואח"כ חקקו בההיא דרישא דהתם דמיא דקס"ד השתא שלא השתחוה לבית עד שבנאו בתחלה וא"כ דינו כמחובר:

מה עביד לה רב. וקאמר דפתר לה סיתותן של אבנים היא גמר מלאכתן כלומר הא דקאמר המשתחוה לבית אסרו לא שבנאו לגמרי ואח"כ השתחוה לו אלא דקרי ליה בית משום דהסיתות של אבנים לבנותן זהו גמר מלאכתן לבית וא"כ מיירי נמי שהשתחוה בעודן אבנים בתלוש וכבר נאסרו משום ע"ז ואע"ג דאח"כ בנאו ועשאו מחובר ודמיא להאי דינא דהשוקת שבסלע:

ולית הדא פליגא על ר' יוחנן וכו'. התם על המתני' קאי דתנינן מי שהיה ביתו סמוך לבית ע"ז ונפל אסור לבנותו וכו' אבניו ועציו ואפרו מטמאין ופריך וכי האי מתני' לא פליגא היא על דר' יוחנן דהתם לעיל בהלכה ב' גרסינן לפלוגתייהו דר"י ור"ל בע"ז שנשברה מאליה ר' יוחנן אמר אסורה. ור"ש בן לקיש אמר מותרת ומפרש התם לפלוגתייהו מה אנן קיימין אם בעתיד להחזיר לכליין שידוע לנו שעתיד להחזיר השברים להכלי שלהן ולקמן בהא ודאי כ"ע ל"פ דאסור שהרי לא ביטלן ואם בידוע שאינו עתיד להחזיר לכליין בהא ד"ה מותר שהרי ביטלן מע"ז אלא כי אנן קיימין לפלוגתייהו בסתם דר' יוחנן אמר סתם כמי שעתיד לחזור לכליין דכל זמן שלא שמענו שביטלן אמרינן מסתמא עתיד הוא

להחזירן לכליין ור"ש בן לקיש סתם כמי שאינו עתיד להחזיר לכליין דמסתמא בטולי מבטל לה:

אמר ר' יודן אבוי דר' מתנה אם היו מונחין במקומן שנשברו שם בהא לכ"ע כמו שעתיד להתזיר לכליין ואסור. עד כאן בהא דהתם דלעיל. והשתא פריך מהאי מתני' דהתם לר' יוחנן דקאמר ע"ז שנשתברה מאליה אסורה והא וכי לא כן סברנן מימר שם שאם בשאינו עתיד להחזיר לכליין ד"ה מותר והא תנינן וכו' זה הכל מהקושיא היא והא תנינן נמי בהדיא שם לקמן שלש אבנים הן ואחת מהם אם העמיד עליה ע"ז וסילקה מותרת והשתא הא מתני' שנפל הכותל שבינו לבין הע"ז דומיא דהך דבמתני' שלשה אבנים היא שנסתלקה הע"ז מן הכותל וכן דומיא דדינא בשברים שאינן עתידין להחזיר לכליין ואמאי עציו אבניו ואפריו אסורין. ולהכי פריך לר' יוחנן מהני תרתי דאי מדר' יוחנן גופיה בע"ז שנשתברה הוה מצינן לשנויי דמתני' דנפל הכותל כדין סתם בע"ז שנשברה דמיא דלר' יוחנן אסורה והיינו נמי דקאמר ולא כן סברנן מימר וכו' כלומר על זה דסיים לעיל התם הוא דקא סמיך דבסתם הוא דפליגי מתני' דנפל הכותל כסתם דמיא ולא קשיא לר' יוחנן והלכך הדר פריך מהאי מתני' דג' אבנים דהא במתני' דנפל הכותל בהאי ע"ז שסילקה מעל האבן היא וא"כ מוכח דסתם כמי שאינו עתיד להחזיר לכליין דמיא שהרי גם התם לא ידעינן אם עתיד להחזירה על גבי האבן או לא ואפ"ה קתני מותרת וש"מ דסתם כמי שאינו עתיד להחזיר לכליין דמיא והשתא היכי מתרץ לה ר' יוחנן וכלומר דאפי' תימא דמהאי מתני' דג' אבנים לק"מ דהתם מכיון שסילקה בידם לא דמיא לנשברה מאליה ובסתם מ"מ האי מתני' דנפל הכותל קשיא דהא הכא נשברה מאליה. ולענין דלא תיקשי האי מתני' דנפל הכותל אמתני' דג' אבנים היכי מתרץ לה ר' יוחנן דאף אם תאמר שאני סילקה מנשברה מ"מ קשיא דהא מיהת מתני' דנפל הכותל דקתני אפי' העפר והעצים והאבנים שמסתמא אין עתיד להחזירן אסורין והלא בכה"ג גם לר' יוחנן מותר ולקמיה פריך ומתרץ נמי אליבא דר"ל אלא דמעיקרא מהדר אליבא דר' יוחנן דלדידיה על כרחך לשנוי רומיא דהני מתני' אהדדי כדאמרן דשאני סילקה ונשברה וא"כ אכתי מדינא דמתני' דמשמע דאבניו וכו' לעולם אסורין ואפי' אם אינו עתיד להחזירן:

תיפתר שהשתחוה לכל אבן ואבן. בתחלה ואח"כ בנאו להבית שאפי' נפל נשאר הכל באיסור כבתחלה. ואפי' על רבי שמעון בן לקיש לית הא פליגא וכו'. כלומר דהשתא הדר ביה הש"ס מהאי שינויא וקאמר דהא האי פירכא מצית נמי למיפריך אדר"ל דאם אינו עתיד להחזיר לכליין הא אמרי' דלד"ה מותר אלא דלא היא ולא צריכין להאי שינויי

דחוקא ולאוקמה להמתני' בהשתחוה לכל אבן ואבן דאפי' לר"ל ניחא ולא מיבעיא לר' יוחנן דהא לא כן סברין מימר דבעתיד להחזיר לכליין ד"ה אסור ואמר ר' יודן וכו' כמו שהבאתי לעיל דאם הן במקומו כמו שעתיד להחזירן דמיא והשתא אילו עציו ואבניו ועפרו דהמתני' במקומן הן במקום שנפל הכותל ולא פינה אותן משם והלכך לד"ה אסורין:

והא תנינן. שם שלש אשירות הן אילן שנטעו מתחלה לשם ע"ז ה"ז אסור וש"מ דתלוש ולבסוף חברו כתלוש הוא גם באילן כמו הבית וקשיא לרב דמחלק בין אילן לבית:

תיפתר. להמתני' כגון שהשתחוה לזמורה כשהיתה בתלוש ואח"כ נטעה והלכך אסורה אבל בלאו הכי לא דמי אילן שמחובר בתוך הארץ להבית שמחובר על גבי הקרקע:

השתחוה לבית. ובנאו על הקרקע אסרו ולמערה שחפר בה ועשה המערה כותל לבית לא אסרה וכדמפרשי טעמא בית היה לו שעת תלישה קודם שבנאו אבל מערה לא נקרא מעולם שם תלוש על הכותל שמחובר מעיקרו הוא:

הלכה ב

מתני' **מנין לספינה שהיא טהור**'. שאינה מקבלת טומאה:

שנאמר דרך אניה בלב ים. פשיטא בלב ים היא אלא הא קמ"ל מה ים טהור אף הספינה טהורה בין היא של עץ ובין היא של חרס בין גדולה ובין קטנה:

מנין לערוגה שהיא ששה טפחים על ששה טפחים. דתנינן לעיל בריש פ"ג דכלאים שזורעים בתוכה חמשה זרעונים וכו'. שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וגו'. תוציא חד צמחה חד זרועיה תרי תצמיח חד הרי רמז לחמשה זרעונים וששה על ששה לא ילפינן מאסמכתא דקרא אלא כך קים להו לרבנן דההרחק בין מין למין אחר צריך שיהא כדי יניקה והיא טפח ומחצה ולא יותר. וסדר זריעת ערוגה זו תמצא לפי הצורה שהעמדתיה בכלאים שם וכשתעיין שם תתבונן ששני שלישים ממנה נזרעת היא בחמשה מינין אשר בתוכה והן כ"ד טפחים ושליש אחד ממנה היא פנוי שהוא י"ב טפחים ושם ביארתי וביררתי לפי הסוגיות דגמרא דהכא ודהבבלי ולפי מסקנת השמעתתות להלכה:

גמ' **ולא מן הים למדת וכו' לא מן השק למדת**. בתמיה כלומר דפריך למה ליה לאהדורי בתר המקרא שבכתובים כאלו לית לן ללמוד מזה אלא מהאי דאיתקוש ספינה לים והלא מן הכתוב שבתורה נוכל ללמד שהרי כל הכלים שמקבלין טומאה איתקשו לשק שנאמר בפרשה מה השק מיטלטל מלא וריקן אף כל המטלטלים מלא וריקן וא"כ אף אנו נלמוד מה השק משמש בים וביבש' יצאת ספינה שהיא משמשת בים ואינה משמשת ביבשה:

רבנן דקיסרין אמרין זו ספינה של חרס. דאיצטריך לן למילף מהאי קרא דרך אניה בלב ים דאי ממה השק לא מצית למילף שזה אינו מלמד אלא על כל האמור בפרשה כלומר בהאי קרא שנאמר בפרשת טומאת כלים דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם וגו' והני דכתיבי בהדי שק השק מלמד עליהן יצא כלי חרס שאינו באותו הכתיב שבפרשה שילמד עליו השק וכן בפרשת כלי מדין דאיירי בטהרת כלים לא הוזכר כלל כלי חרס בפרשה ולכך איצטריך למילף מדרך אניה בלב ים שאף ספינה של חרס היא טהורה דהא נמי בלב ים היא:

זרועיה. ופריך הכי ילפית לה מהאי קרא לחמשה זרעונים נימא מיעוט זירועיה שנים ותו לא:

משנים את למד ארבעה. כלומר דאפי' תימא הכי דמיעוט זירועיה שנים אפ"ה מצינו למילף מכאן לחמשה זרעונים כדמסיק ואזיל שהרי בתחילה את למד ארבעה מהשנים:

מה שנים את נותן בתחלת ששה ומיצר והולך. שהרי אף אם בא לזרוע שני מינין בתוכה צריך אתה לומר שמתחיל הוא לזרוע למין האחד בתחלת הששה טפחים והיינו בשורה הראשונה של רוח האחת מרחיב וזורע הוא את המין ואח"כ מיצר היא והולך בהזרע בכדי שיוכל לזרוע להמין השני ברוח שכנגדה ושם ג"כ מרחיבו בתחלת הששה ומיצר הוא והולך בכדי שלא יהו המינין מעורבבין ויהיו נכרין כל א' וא' בפני עצמו:

אף ארבעה וכו'. כלומר א"כ אמור מעתה שאף ארבעה מינין בכל רוח ורוח אחד יכול הוא לזרוע בכגון זה שמתחילו בתחלת הששה ומיצר בו והולך ובלבד שיהא שיעור הרחק יניקה בין מין שברוח זה לבין מין רוח שבצדו וכן כולן וכשאתה זורע על דרך הזה לאלו הד' מינין שבד' הרוחות א"כ וכי אפשר שלא יהיה שם באמצע של סוף אלו המינין נקב אחד פנוי בלי זרע שהרי בין זה לזה ע"כ שיש הרחק שיעור יניקה וכן בכל הרוחות ונמצא שיש באמצע מקום פנוי שיכול ליטע בו את האמצעי והיא מין החמישי והשתא ממילא שפיר נפקא לן לכל חמשת המינין. וצורת הערוג' אליבא דהאי מ"ד תמצא שם בריש ההלכה:

א"ר יונה עבודה פוגעת בעבודה וכו'. הא קמ"ל דלא תימא שצריך להרחיק בין מין למין שיעור יניקה לזה ושיעור יניקה לזה וליבעי ג' טפחים הלכך קאמר דלא היא אלא אפי' העבודה והיינו שיעור יניקת הזרע שצריך הוא לעבודתו והוא טפח ומחצה פוגע הוא בעבודה והוא במקום יניקת חבירו שבצידו בהא לא איכפת לן ומותר דלא בעינן הרחקה

אלא שיעור יניק' חדא בין מין למין והוא טפח ומחצה ולא יותר וכן לא פחות משיעור הזה דלא ליהוי כמי שזה המין בעצמו פוגע בחבירו כדמסיים ואזיל:

ואין מין פוגע בחבירו לחובשו. כלומר אהא בלחוד הוא דקפדי חכמים בדיני דכלאים שלא יהא מין אחד סמוך לחבירו בתוך שיעור יניקה שנראה כמטמינו זה לזה אבל לא צריך שיהא שיעור יניקה של זה פוגע בשיעור יניקה של זה דאהא לא קפדינן מידי:

ר' יהושע בן לוי בא לתרץ הך קושיא דמיעוט זירועיה אינו אלא שנים וקאמר דלא צריכא לן להא דמשני ר' שמואל אלא מהאי תיבת זירועיה גופה נפקא לן חמשה:

זרעה זרעיה זירועיה. כלו' דדרשינן מדכתיב זרועיה ש"מ לרבות הוא דאתא דאי הוה כתב זרעה הא חדא ואי זרעיה הוי משמע מיעוט זרעיה תרי השתא דכתיב זרועיה הרי עוד שנים והרי כאן חמשה:

וכר' יהודה. ואליבא דר' יהודה דס"ל התם דזורעין ששה באמצע דרוש ביה הכי זרע אי כתיב זרע הוה משמע חדא וכתיב זרעה תרי וזרעיה עוד תרי וזרועיה עוד תרי הרי ששה:

ר' חגיי אמר זרעיה חמשה. אליבא דת"ק דמתני' הוא דקאמר וכלומר דלא צריכת כדדרש ריב"ל אלא דזרעיה חסר כתיב בלא וי"ו ומחמשה אותיות של התיבה שפיר נפקא לן חמשה והשתא לא מצית למידרש אליבא דר' יהודה והיינו טעמא דהת"ק דלא ס"ל אלא חמשה:

כל הין וכו'. הש"ס הוא דקאמר שכך השיבו לו לר' חגיי א"כ כל ספר ישעיה שאני מוצא כתיב זרועיה מלא בוי"ו צריך אני למוחקו להוי"ו וכן נשאלה שאלה זו לרב הונא ספרא דסידרא של המקראות שהיה בתי במסורת המקרא ואמר שכך הוא זרועי' מלא כתיב בוי"ו. א"נ האי כל הין דאנא משכח וכו' ר' חגייא הוא דקאמר לה שאני מקובל שהוא חסר וכל מקום שאמצא מלא אני מוחק להוי"ו ושאלו לרב ספרא ואמר שכך הוא שצריך להיות מלא בוי"ו וכמו שכתוב בספרים שלפנינו ודלא כרבי חגיי:

הכא גרסינן לה בכלאים שם רבי יוחנן בשם רבי ינאי כולהון בתוך ששה כהנא בשם רבי שמעון בן לקיש כולהון חוץ לששה אם כולהון חוץ לששה נתני תשעה א"ר תנחום בוצרייה וכיני בערוגה שבערוגות היא מתני'. וכאן היא חסר מתיבת כולהן הא' עד כולהון הב'. ודבר זה להבינו צריך ביאור הרבה ולא כמו שראיתי ששגו לפרש וביארתי לזה הדק היטב ועל קו הנכון והאמת לא רציתי להאריך כאן כי שם עיקר מקומו והרוצה לידע אמתת הדבר ומה שיצא לנו לפרש על פי זה לכל הסוגיא דהכא וכן לכל הסוגיא דהבבלי בפרקין עיין שם וירוה צמאונו בכל הענין והשיטות דבר דבר על אופנו ועל מכונו:

הלכה ג

מתני' **מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי**. לשימושה שהיא טמאה דאכתי שכבת זרע מיקריא וראויה היתה להזריע שנאמר והיו נכונים לשלשת ימים ומדצוה להפרישן שלשה ימים וכל זה היה מפני חשש פליטת שכבת זרע מהנשים דאלו בשביל אנשים לא היו צריכין לפרוש אלא יום אחד והיו טובלין לפנות ערב כדכתיב והיו טהורין אלא שאם יפלטו הנשים עד יום השלישי והוא בכלל היו טמאות ולפיכך צוה להפרישן ג' ימים ומכאן ואילך מסרחת הזרע במעי אשה ואינה מטמאה אפילו תפלוט ובגמרא מסיק לה לבתר דמייתי פלוגתא דתנאי דפ"ח דמקואות זו דברי ר"א בן עזריה ור' ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים עד ג' ימים מכאן ואילך היא נסרחת והיינו עד יום הג' ואין יום הג' בכלל דעל ג' עונות הוא דקפדינן ועונה היא או יום אחד או לילה אחת ואם שמשה בליל חמישי ג' עונות שלה יום ה' וליל ו' ויום ו' וכל שפלטה בתוך זמן זה טמאה ואם פלטה מליל שבת והלאה טהורה:

מנין שמרחיצין את הקטן וכו'. אף בחמין שהוחמו בשבת. שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים מכאן שיום הג' יותר סכנה הוא מיום שלפניו. ובנוסחת המשניות כתוב שמרחיצין את המילה והעיקר כנוסחא דהכא במתני' והכי מסיק לה בגמרא ומקום שדרכן להרחיץ את הקטן מרחיצין אותו בשבת ביום המיל' בין לפני המילה והיינו בחמין שהוחמו מע"ש ובין לאחר המיל' או בשלישי של מילה שחל להיות בשבת בין רחיצת כל גופו בין רחיצת מילה לפי הצורך בין בחמין שהוחמו מע"ש ובין שהוחמו בשבת:

מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. לשון של צמר אדום כדתנן בפ' שני שעירי חציו קשור בסלע וחציו קשור בין קרניו וכו' וכשהיה מלבין היו יודעים שנתכפרו עונותיהם:

גמ' **אמר ר' יוחנן מסיני למדו**. לדין דפולטות שכבת זרע שמשה ירד בשלישי בשבת ואמר להן וכו' ונמצא כל שפי' בג' וכו' כלימר שהרי לשלשת ימים אמר להם ובשבת ניתנה התורה וא"כ היה להם זמן לפרוש גם בתחלת רביעי דאכתי ג' ימים הן קודם מתן תורה אלא יש שפירשו מיד באותו יום לעתותי ערב. ואין זה אליבא דמאן דאמר דלעולם אמש עונות בעינן דא"כ כ"ע היו צריכין לפרוש ביום הג' קודם הלילה כי היכי דמצי למיטבל ביום הששי ולהיות להם הערב שמש אלא דסבירא ליה דיש שעשו כך ויש שלא עשו כך וכדלקמן. וכל מי שפי' ביום השלישי קודם הלילה יש כאן חמשה עונות ליל רביעי ורביעי ליל חמישי וחמישי ובששי כך היה כל מי שפלטה בלילה היתה טמאה

דאכתי בתוך חמש עונות פלטה וביום שהוא יום ששי אף אם פלטה טהורה שלאחר חמש עונות הוא וטבלו בו ביום וטהרו לגמרי בהערב שמש:

כל מי שפי' ברביעי וכו' כלומר ויש שלא החמירו על עצמן לפרוש באותו יום שאמר להן משה אלא שלמדו מדאמר להן לג' ימים א"כ די שנפרוש מתחלת יום רביעי ובארבעה עונות סגי קודם יום הטבילה והיה להן יום רביעי וליל חמישי ויום חמישי ובששי כך היה כל מי שפלטה בלילה והוא ליל ששי היתה טמאה שעדיין לא מלאו ארבעה עונות ואם פלטה ביום ששי טהורה שלאחרי ארבעה עונות הוא וטבלו ביום ששי ובהערב שמש טהרו לגמרי:

זו בסיני. כך היה המעשה בסיני שיש שהבינו מדציוה משה ביום הג' ואמר לשלשת ימים ש"מ דאה' עונות קפיד והיה מחזיק לטומאה אם תפלוט בתוך הה' ולפיכך פי' ביום הג' קודם הלילה דאם ימתין עד תחלת יום רביעי שמא תפלוט ביום ו' לפני הערב בסמוך ותהיה טמאה דאכתי לא מלו לה ה' עונות שלימות ולא תוכל לטבול קודם השבת שיהא לה הערב שמש ואלו שלא פירשו עד תחלת יום הרביעי לא הבינו כן מדברי משה אלא שהיו סוברין מדאמר לג' ימים ש"מ דבד' עונות סגי והיה להם יום ד' וליל ה' וה' וליל ו' וביום הו' כבר מלו ד' עונות שלימות ואף אם תפלוט תהיה טהורה ויכולה לטבול ולמיעבד לה הערב שמש:

אבל לדורות. אין אנו למדין מאלו שהבינו כך מדברי משה והיה להן ה' עונות ואלו שהבינו כך ולא היה להם אלא ד' עונות שלימות אלא דילפינן מדברי משה דעל ימים הוא דנקפיד ולא ניזיל בתר עונות וא"כ פולטת ביום הג' לשימושה טמאה וביום הד' לשימושה טהורה והשתא פעמים שהן ארבע עונות כגון אם שמשה ביום הרביעי אין אותו היום בכלל הד' עונות דליכא ד' עונות שלימות עד לילי שבת אלא מליל ה' ואילך ליל ה' וה' וליל ו' ויום ו' והיא טובלת קודם הלילה ואף אם תפלוט אין אנו חוששין לכך שהרי העיקר על מנין הימים הוא דקפדינן והרי יש כאן מיום שימושה ג' ימים שהיום הוא ג"כ בכלל דמקצת היום ככולו ואין מנין העונות אלא ללמד שפעמים היא כך ופעמים היא כך פעמים ד' עונות כדאמרן ופעמים שהן ו' כגון אם שמשה בתחלת ליל ד' יש כאן ליל רביעי ורביעי ליל ה' ויום ה' ליל ו' ויום ו' ובלילי השבת והלאה אם תפלוט אז היא טהורה:

ר"ע אומר לעולם הן ה' וכן לדורות. דקסבר כ"ע היו פורשין ביום הג' לפני הלילה וה' עונות שלימות בעינן ויש כאן ליל ד' ויום ד' ליל ה' ויום ה' וליל ו' אבל יום הו' לא מן המנין הוא דאף על גב שכבר מלו הה' עונות שלימות היינו לענין שאם תפלוט ודאי

טהורה היא אבל מ"מ הי' צריכין לפרוש ביום הג' קודם הלילה בכדי שתוכל לטבול קודם לילי השבת ויהיה לה הערב שמש כדלעיל וכן לדורות ילפינן דה' עונות שלימות בעינן: **תמן תנינן וכו'**. בפ"ח דמקואות וגריס בדברי ר"א בן עזריה ביום הג' טהורה ושאר דברי הפלוגתא דידהו מבוארין הן מהאי דלעיל ודברי ר' ישמעאל כעין האי דאמר ר' יוחנן אבל לדורות או בארבע או בו' כדפרי' ופעמים שהן ה' דקאמר כגון ששמשה בתחלת יום רביעי שפליטתה טמאה עד תחילת ליל שבת ומכאן ואילך טהורה:

ר"ע אומר לעולם הן ה'. כדפרי' לעיל דה' עונות שלימות בעינן לדידיה ואם יצאת לה ממקצת עונה הראשונה כגון ששמשה בתוך ליל ד' נותנין לה ממקצת עונה הו' והיינו ממקצת יום הו' שהיא עונה הו' לפי חשבון אלא כדי להשלים ה' עונות שלימות א"כ אם פלטה בתחלת יום הו' טמאה דאכתי לא מלו ה' שלימות ולאחר כאן כשכלו הה' שלימות אם תפלוט אפילו בו ביום טהורה והא דפירשו קודם ליל הרביעי כדפרי' לעיל שעשו כך כדי שיכלו הה' עונות שלימות מקודם בכדי שיטבלו קודם הלילה ויהיה להן הערב שמש:

הא ר' ישמעאל וכו'. כלומר הא וודאי דלכ"ע או יום או לילה עונה. הוא דחשיב ומה ביניהון עונות שלימות ביניהון וכו' וכדפרי':

ותני כן. לר"ע אם נכנסה מקצת עונה מן היום או מן הלילה קודם ששמשה ואח"כ שמשה משלימין לה מקצת עונה של ו' עד שיכלו ה' עונות שלימות ואם פלטה בתחלת מקצת העונה הו' טמאה ואח"כ טהורה כדאמרן:

יום ולילה עונה. אין עונה אא"כ יש בה מן היום ומן הלילה ומקצת עונה זו ככולה כדלקמן:

ותני כן. אליבא דר"א בן עזריה דס"ל פולטת ביום הג' טהורה ומקצת היום ככולו פעמים יש שם יום וכל שהוא מן היום והיא טהורה וכו' כדמפ' ואזיל:

היך עבידא. כגון אם שימשה ע"ש קודם לשקיעת החמה ופלטה במוצאי שבת לאחר שקיעת החמה יש כאן יום שלם וכל שהוא מקצת מיום הו' ומקצת מיום הא' וה"ז כפולטת ביום הג' לשימושה והיא טהורה:

שימשה את ביתה ע"ש לאחר שקיעת החמה. אפילו פלטה באחד בשבת אלא שהיה קודם לשקיעת החמה הרי יש כאן שני ימים יום השבת ואחד בשבת אבל חסר הוא כל שהוא ולא הויא פולטא ביום הג' והיא טמאה וקמ"ל דיום ולילה הוי עונה אחת ומקצת מיום זה ומקצת מיום זה הרי הוא ככולו ואם לאו אפי' יש כאן שני ימים אלא שחסירין הן אפילו מקצת טמאה:

אמר ר' יוחנן מדברי כולם. נלמד דכשהיו טבילי יום קיבלו ישראל את התורה והך דר' יוחנן פליגא אהא דר' יוחנן דלעיל דקאמר כל מי שפי' בג' וכו' ואם פלטה ביום הו' טהורה ואפילו לאלו שהחמירו על עצמן וסברי דה' עונות שלימות בעינן וכן למי שפירשו ברביעי וכו' כדלעיל וא"כ היה להם שהות לטבול קודם הלילה ולהיות להם הערב שמש וצ"ל דאמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן והאי מאן דאמר סבירא ליה דפליגי אימת עבדו פרישה דלר' אלעזר בן עזריה סבירא ליה כרבנן דר' יוסי דבה' עבדו פרישה וא"כ כל שפלטו בכל יום הו' היו טמאות ולא יכלו לטבול עד הלילה שאז אם יפלטו טהורות ור' ישמעאל סבירא ליה כר' יוסי דבד' עבדו פרישה אבל לא בהשכמה ואם כן אלו שלא פירשו עד סמוך לליל ה' לא היה להם אלא ד' עונות שלימות עד תחלת לילי שבת ור"ע נמי סבירא לי' בד' עביד פרישה אבל כולם פירשו בהשכמה מיד שציוה להם משה והיה להם ה' עונות שלימות עד תחלת לילי שבת והשתא לכ"ע לא היו יכולין לטבול קודם הלילה ולא טבלו אלא בלילי שבת והיו טבולי יום כשקיבלו את התורה:

הדא דאת אמר בנשים שהן הן היו טבולי יום כדאמרן אבל באנשים כבר טהרו בהערב שמש דהא כתיב וקדשתם היום ומחר וגו' וא"כ אפי' למ"ד בה' הוא דעביד פרישה היה להם שהות לטבול ולהעריב שמשן:

זו דברי ר"א בן עזריה וכו'. לכל חד וחד כדאית ליה בזמן הפרישה אבל חכמים אומרים עד ג' ימים ולא עד בכלל וכדפרי' במתני' דג' עונות שלימות הוא דבעינן ומכאן ואילך הש"ז היא נסרחת ואין פליטתה מטמאה ולדידהו סבירא להו כמאן דאמר דבה' עביד פרישה ובהשכמה והיה להם ג' עונות שלימות עד תחילת לילי שבת והיו הנשים טבולי יום:

מה תורת הזב עד ג' ימים. כלומר דהא קי"ל דהזב מטמא בראיות והזבה בימים מיהו תורתו עד ג' ימים הוא כדתנן בפ"ק דזבים ראה אחת היום ושתים למחר וכו' ה"ז זב גמור ולאפוקי אם הפסיק יום אחד בין הראיות ואח"כ ראה ראיה ג' אין בו תורת הזב וש"מ מיהת דעד ג' ימים היא תורתו והיינו ג' עונות היום והלילה ולמחרתו שאם ראה בהן אחת היום ושתים למחר או שתים היום ואחת למחר הרי זה זב גמור אף תורת שכבת זרע עד ג' ימים והיינו בג' עונות כדפרי':

אנן תנן. במתני':

מרחיצין את הקטן ותני דבית רב מרחיצין את המילה. ולא גרסי את הקטן:

על כורחך אתה אומר. שמרחיצין את הקטן היא הנוסחא האמיתית שהרי כל עצמן שהתירו ביום הג' שחל להיות בשבת מפני הסכנה הוא וא"כ מרחיצין את כל גופו מפני הסכנה וכדמסיק ר' יוסי למילתיה ואזיל:

תני שמואל. כלומר דאשכחן דתני שמואל לעולם אין מונעין וכו' מעל גבי מכה בעלמא בשבת:

אמר ר' יוסי. סיומא דמילתה היא שאמר דכל שעה הוה ר' זעירא רבי שלי אמר לי תני מתניתך ותסיים בה דלאו דוקא אין מונעין חמין מליתן ע"ג המכה אלא ולא עוד אלא שאף מזלפין חמין וכו' והיינו רחיצה ביד והשתא אם אומר את שמרחיצין את המילה תנינן א"כ מה בין מכתו של גדול וכו' ומאי איריא דקתני מרחיצין את המילה הא אפי' שאר מכה של גדול מרחיצין ביד בחמין אלא ע"כ דמרחיצין את כל גופו של קטן היא דתנינן טעמא דר"א בן עזרי' דמתיר לרחוץ כל גופו של קטן כדתנן לקמן בפ' ר"א דמילה:

בהיותו כואב אין כתיב. דהוה קאי על היום אבל השתא דכתיב בהיותם כואבים משמע שעל האברים קאי שכל האיבריהם כואבים עליהם ולפיכך המתינו להם עד יום הג' וא"כ מותר לרחוץ כל אבריו של הקטן שכואבים לו מחמת המילה:

מפקדין לחייתא. היו מצווין לנשים המילדות. כל המשקין שאתם עושין בחול לרפואת הקטן תעשו כן בשבת:

לכן צריכה. לכך הוצרכו לצוותן שאפי' ביום הג' שחל להיות בשבת מותר דאי ביום המילה עצמו בשבת פשיטא היא ולא היו צריכין להזהירן:

שמואל אמר מפני הסכנה. אמתני' מהדר דטעמא דמרחיצין את הקטן מפני הסכנה הוא וכלומר שאם רואין שסכנה היא לו אם לא ירחצו אז מותר:

ר' יוסה בעי. עלה אם מפני סכנה וכדקאמרת א"כ מאי איריא דקתני מרחיצין דמשמע בחמין שיש להם מע"ש אפי' מחמין לו חמין לכתחלה בשבת וכן אמר ר' יוסי בר' בון בשם רבנן דתמן של בבל שמחמין לו חמין בשבת ותניא נמי הכי שמחמין האלונטית ונותנה אפי' על שאר מכה בשבת אלא לאו דווקא לאחר המילה שרואין שיש סכנה ואפי' לפני המילה שלא יבא לידי סכנה:

לא יטול וכו'. סיפא דהאי ברייתא מסיים ואזיל:

ע"ג מעיו בשבת. משום רפואה שלא שפכו על גבי מעיו ורבי יהושע בן לוי פליג ואמר לית כאן חששא אלא תני מותר:

בראשונה וכו' אקושרין לשון של זהורית קאמר דבראשונה וכו' חזרו וקשרו אותו בסלע אצל מקום דחיפתו כדפרישית במתני':

כתיב לכו נא ונוכחה יאמר ה' וגו'. וכתיב כשלג וכתיב כצמר הא כיצד:
כשנים. דריש על השנים ממש וכשנים משמע הידועים שאם יהיו כאותן שנים שבין השמים והוא מהלך ת"ק שנה אז כשלג ילבינו ואם יותר מכאן שירבו בעונות בשנים הרבה יותר מזה כצמר יהיו שאינו לבן כל כך כשלג:
כשני אבות. זהו כשנים הידועים וקרוב למספר שבין השמים לארץ:
כשלג ילבינו בראשון. כימי בית ראשון:
כצמר יהיו בשני. לפי שבימי בית שני לא היה להם זכות כל כך וחסרו מהם חמשה דברים שלא היו כמו בית ראשון:
ורבנן אמרי. דכשנים על ימי שנותיו של האדם קאי:
בשעה שעונות קלין. שהן כשני ואינו אדום כתולע כשלג ילבינו ובשעה שהן כבידין ואדומים כתולע כצמר יהיו וזהו משמעות פשטיה דקרא:
וגרסי' להא לקמן בפ"ו דיומא בהלכה ה' וגריס התם בדברי ר' יודה בר פזי כשני ילבינו בראשונה וכו' והיה נראה לפרש בפעם ראשונה ומיהו אין מתיישב כל כך. ובראשונה כמו בראשון הוא:

הלכה ד

מתני' מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים לאיסור אבל לא לכרת כשתיה וכדקאמר בגמרא:
ותבא כמים וגו'. ואיתקש שמן למים ומיהו ראיה גמורה ליכא דאיכא למימר דקרא לא משתעי בשתייה אלא ברחיצה ומים דומיא דשמן מה שמן מאבראי אף מים מאבראי ולמילף איסור לרחיצה מסיכה וסיכה גופה מקרא דדניאל נפקא לן וסוך לא סכתי ואיכא למימר נמי איפכא דמים בשתייה משתעי וסיכה ילפינן משתייה להכי קאמר דמיהת זכר לדבר איכא לסיכה או מהאי קרא או מהאי קרא:
גמ' **כהדא דתני וכו'**. לפרש דלאו כשתייה ממש ולענין עונש נמי קאמר אלא לענין איסור בלבד הוא דאמרי וכהאי ברייתא דתני שוות סיכה לשתייה לאסור ולענין תשלומין לזר בתרומה אבל לא לעונש עליה כשתייה וביום הכפורים לאיסור אבל לא לעונש וגרסי' להא לקמן בפ"ק דתענית בהלכה ו' ובפ"ב דמעשר שני בהלכה ב':
והא תני. בת"כ פ' אמור ולא יחללו דכתיב גבי זר האוכל בתרומה להביא את הסך ואת השותה אלמא דהסך עובר בלאו:
לית כאן סך. סמי מכאן סך:

אם אומר את לית כאן סך לית כאן שותה א"כ סמי נמי מכאן שותה דלא איצטריך לרבות דהא שתיה בכלל אכילה הוא וכתיב וכל זר לא יאכל:

דלא כן דבר שהיא בא משני לאוין מצטרף. בתמיה וכלומר דאל"כ דמרבה את מולא יחללו את השותה הא מכיון שאינן משם אחד בדין הוא שאין אכילה ושתיה מצטרפין ואנן לא תנינן הכי דהא דתנינן גבי יה"כ האוכל ושותה אינן מצטרפין היינו משום דשאני גבי יה"כ דביתובי דעתא תליא מילתא ובהכי לא מיתבא דעתיה אבל בעלמא מצטרפין הן וכדתנן בפ"י דנזיר אפי' שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב וה"ה נ"ן בתרומה וטעמא דהכל משם א' הוא ואי אמרת לרבות את השותה בדוקא קתני א"כ אכילה ושתיה משני לאוין הן באין ובדין הוא שלא יצטרפו אלא על כרחך דה"ק לרבות את הסך כשותה ושותה נפקא לן דאכילה ושתיה הכל אחד הוא:

מנין שהוא מחוור בעשה. לענין חוץ לחומה הוא דאע"ג דאמרינן הסך חוץ לחומה אינו עובר בלאו דלא תוכל לאכול בשעריך דאינה בכלל אכילה מ"מ בעשה הוא עובר ומנין לזה. וקאמר ר' אלעזר מדכתיב גבי וידוי מעשר ולא נתתי ממנו למת ומה אנן קיימין להמקרא הזה אם כהאי דתנינן התם בפ"ה דמעשר שני דלהביא לו ארון ותכריכין לחוד הוא דקאי קשיא דהא דבר שאסור לחי הוא דמעשר שני לא ניתן אלא לאכילה ולשתייה ולא לעשות ממנו שאר צרכיו ולקנות מלבושין ואם לחי הוא אסור לכ"ש למת ולמאי איצטריך אלא איזה דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אמר זה סיכה ואם סך ממנו למת עובר בעשה הוא דמכלל דלא נתתי הוא בא וה"ה לענין חוץ לחומה דנהי דאין בכלל לאו דלא תוכל לאכול דאע"ג דכתיב התם נמי ויצהרך אמרי' דסיכה אינה בכלל הלאו מ"מ בעשה הוא:

הלכה ה

מתני' **המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה**. ביצת תרנגולת כדלעיל בפ"ח:

ומצטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה:

קליפי רמונים וצובעים בהם ואסטיס ופואה הן עשבים שצובעין במימיהן:

בגד קטן בסבכה. בפי סבכה שעושין בראש השבכה כמין מעט בגד:

נתר. אלו"ם בלע"ז והוא מין אדמה:

ובורית. הוא שעושין לנקות את הגוף והידים:

קימונייא. עשב שמנקין בעפרו את הזוהמא מהידים ונקרא קליא בגמרא והוא לשון ערבי אלקליא:

אשלג. מפרש בגמרא אצרות רוח שנוצר מהרוח ובבבלי אמרו דמשתכח בניקבי מרגניתא:
כדי להעביר על הכתם. כתם הנמצא בבגד ואינו ידוע אם מדם הנדה הוא או לא תנינן בפ"ט דנדה דמעבירין עליו שבעה סממנין לבדקו ואלו ארבעה הם ג"כ מהן דאם העביר עליו הז' סממנין כסדר דקתני התם ולא עבר ה"ז צבע ואם עבר או שדיהה ה"ז כתם ואין הלכה כר' יהודה:
גמ' **וקשיא**. דקתני תבלין מצטרפין זה עם זה וכי כמון ומלח ראוין להצטרף הן:
במיני מתיקה שנו. שכן דרך לתת שאר תבלין ממינין הרבה בתוכן:
תמן תנינן. לקמן בפ' האורג שיעור וכו' כמלא רחב הסיט כפול והכא את אמר הכין לשיעור אחר. ומשני תמן בצובע מיירי השיעור והכא במוציא כדי לצבוע קאמר:
נתר וכו'. כדפרישית במתני':
נשרון. היינו אלו"ם ונקרא כך שכך הוא בטבעו ממין אדמה:

הלכה ו

מתני' **פלפלת כל שהוא**. אין זה פלפלין המצוי בינינו אלא מין בפ"ע ונקרא פלפלת והוא לריח הפה:
ועטרן. סגולה לכאב חצי הראש:
מיני בשמים. לריח טוב וכל שהוא חזי:
ומיני מתכות כל שהן. דחזי למיעבד לדרבן קטן:
ממקק הרקב שבא מהספרים ומן מטפחותיהן וטעונין גניזה כל שהן וכו':
מאומה מן החרם. ומדאחשביה קרא לאיסוריה א"כ כשמוציאו אפילו כל שהוא חשיבא הוצאה ואין הלכה כר' יהודה:
גמ' **תני אף ריח רע כל שהוא**. שרוצה להוציאו מן הבית וכל שהוא חשיבה הוצאה:
אף ר"ש מודה בה. ר"ש דלעיל בפ' המוציא דס"ל לא אמרו כל השיעורים הללו אלא למצניעיהן דאפילו המצניע שיעורא זוטא מיהת בעי ואם לא הצניעו מעיקרא ס"ל דצריך שיעור גדול ממה שס"ל לחכמים כדקאמר התם כולן ברביעית מידה הוא בריח רע דהוצאתו בכל שהוא לפי שלפעמים מוציאין אותן כדי לעשן לחולן וכן מודה ר"ש באיסורי הנאה דאיסורן אחשבינהו והכי גריס נמי לקמן בפ' המצניע:

הלכה ז

מתני' **המוציא קופת הרוכלין**. המוכרי בשמים ויש להן הרבה מינין מצרורות בשמים בקופות שלהן:

אלא חטאת אחת. דכולה חדא הוצאה חשיבא:
זרעוני גינה. שאין נאכלין שיעורן בפחות מכגרוגרת ולא כשיעור אוכלין שהוא כגרוגרת:
חמשה. מהן הוי שיעור להוצאה ואין הלכה כר' יוסי בן בתירא:
זרע קשואין. שיעורן בשנים וכן זרע דילועין וכו' בשנים מהן חשובין להוצאה:
חגב חי כל שהוא. דחשוב ואם מת שיעורו בכגרוגרת כשאר אוכלין:
ציפורת כרמים. שהוא מצוי שם ובין הדקלים:
לרפואה. להתחכם והכא מפרש בגמרא למשיחה למי שיש לו בקעים בפניו ובגופו:
לשחק בו. ות"ק סבר דלא יהבינן ליה לתינוק דילמא מיית ואכיל ליה ואין הלכה כר' יהודה:
גמ' **וקשיא**. למה לי למיתני אע"פ שיש בו מינין הרבה פשיטא והרי אילו הוציא וחזר והוציא בהעלם אחד כלום הוא חייב אלא אחת:
למי נצרכא לר"א. דאמר בפ"ג דכריתות קצר וקצר אפילו בהעלם אחת נעשה כמי שעשה בהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחד ואחד ושלא תאמר דה"נ הואיל ויש כאן ממינים הרבה יעשו כמו בהעלמות הרבה ויהא חייב על כל א' וא' לפום כן צריך מימר דאינו חייב אלא אחת אפילו לר"א דשאני התם דמיהת עשה כל המלאכה כשיעור בפני עצמה אבל הכא הכל בהוצאה אחת ובבת אחת:
שכן דרכן להיזרע בערוגה. חמשה ופחות מכאן אין נזרעים בערוגה:
תני חטים מדיות שתים וכו'. גרסינן לה לעיל פ' כלל גדול בהלכה א':
בטהור. דחזי לאכילה דחגבים אין טעונין שחיטה אבל בטמא ומת שיעורו כמלא פי הכלב:
שכן אשה סטיפה. שיש לה בקעים בפניה ומלשון המוסטפות בריש דמאי הוא:
מאן דבעי ניפרוש מדרך הארץ. שלא יוכל לשמש:
אכיל פלגא ושביק פלגא. שכך היא הסגולה או לאכול כולו או שלא לאכלו ואם אוכלו פלגא של שמאלו אסור מפני שמתעקר ושל ימין שלו מותר דיש תקנה לאכול כולו ואם אבד כל שהוא או חסר כל שהוא ממנה שוב אין לו תקנה עולמית:
יהב לה. גו צלוחית דבש. והיא מתקיימת שלא תחסר כל שהוא שהדבש הוא מקיים למה שמטמינין בתוכו:
הא טהור בין חי בין מת כגרוגרת. דרך בעיא היא אי נימא דהואיל ור' יהודה קאמר טמא דוקא א"כ תידוק מינה אבל טהור לעולם שיעורו כגרוגרת אפילו חי ופליג את"ק גם בטהור או לא. וקאמר דבחי טהור לא פליג וס"ל נמי שיעורו בכל שהוא והא דנקיט טמא ר' יהודה כדעתיה דס"ל אוכלין טהורין אין משחקין בהן דלא ניתנו אלא לאכילה:

והא כתיב התשחק בו כציפור ותקשרנו לנערותיך. וצפור טהורה משמע אלמא בר שחיקה הוא להנערים:

לא היתר מן כלל איסור הוא. כלומר מהיכא פשיטא דצפור טהורה היא ואי מדכתיב כל צפור טהורה תאכלו וכי לא היתר מכלל איסור הוא דשאר צפור מהטמאים אסור הוא לכם וצפור טהורה אני מתיר לכם א"כ משמע דטמא ג"כ נקרא צפור וקרא דאיוב בצפור טמא משתעי:

והא כתיב כצפור. בפת"ח תחת הכ"ף דמשמע כצפור הידוע ומסומן במה שכתוב אצלו ואין לך צפור מסומן בתורה אלא זה בלבד כל צפור טהורה וא"כ קרא לא קאי אלא על הצפור הטהור ואכתי ש"מ דמשחקין בטהורין:

א"ר מתנייה. מהאי קרא דאיוב לק"מ דאע"ג דמשמע דבצפור טהור משתעי מ"מ מכיון שהיא מחוסרת שחיטה כטמאה היא לענין זה שניתן לשחוק בה דאכתי מחוסרת תיקון לאכילה היא וכי קאמר ר' יהודה אוכלין טהורין אין משחקין בהן בשאינן מחוסרין שחיטה וכגון חגבים טהורין שאינן טעונין שחיטה ואינן אסורין משום אבר מן החי ואע"ג דמיהת משום בל תשקצו אית ביה לאכלו כשהוא חי מ"מ הרי מותר לחתוך ממנו אבר ולאכלו ואע"פ שמדרך לרחצו ולאכלו אין זה נקרא מחוסר תיקון לאכילה ואין משחקין בו ולפיכך קאמר ר' יהודה חגב חי טמא שזהו ניתן לשחוק בו בחגב:

הדרן עלך פרק רבי עקיבא

פרק י

הלכה א

מתני' **המצניע לזרע ולדוגמא לרפואה**. לדוגמא להראות זה לדוגמא לפני הקונים והתם בגמרא פריך למה לי למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא או לרפואה חייב בכל שהוא דהא ודאי א"צ שיעור אלא במוציא סתם אבל זה שטרח להוציא לכך אחשביה הוא ומתחייב בכל שהוא. ומשני מתני' דמיירי בשהצניעו מתחילה לכך ושכח למאי הצניעו והוציאו בשבת סתם וה"א דמכיון דשכח בטולי בטלה מחשבתו קמ"ל דאמרי' כל העושה מסתמא על דעת ראשונה הוא עושה:

וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. הא קמ"ל דאע"ג דזה הצניעו ומתחייב בכל שהוא אין אדם אחר מתחייב בשביל מחשבתו של זה:

חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו. הכא נמי פריך פשיטא דמכיון שחזר והכניסו נמלך הוא על מחשבתו הראשונה והרי הוא כשאר כל האדם וצריך שיעור אלא דמיירי

שזה לא נמלך עליו כ"א אחר שהוציא זרקו לאוצר ומקומו ניכר הוא דמהו דתימא מכיון דמקומו ניכר אכתי במילתיה קמייתא קאי קמ"ל מדזרקו לאוצר בטולי בטל למחשבתו ולפיכך אם חזר והכניסו אינו חייב על הכנסה זו עד שיכניס כשיעור:

גמ' **ר' יוסי בר' חנינה בעי**. מי נימא דמתני' דקתני המוציא בשבת למה שהצניע לדוגמא מתחייב בכל שהוא דכר' יהודה היא דאתיא דקסבר אומן דרך אומנתו מתחייב לעולם אפי' בדבר שאין שאר כל אדם מתחייב עליו כדקתני בברייתא והובאה לעיל בפ"ק בהלכה ג' גבי לא יצא החייט במחטו וה"נ קס"ד דזה שמצניע לדוגמא או לדבר שדרכו בכך כמו זה שדרכו למכור דברים כאלו וכיוצא בו מתחייב הוא לעולם בכל שהוא ומטעמא דהוי כאומן דרך אומנתו וא"כ מתני' ר' יהודה היא דהא חכמים פליגי עליה התם וסבירא להו דלא מחלקינן בדין הוצאה בשבת. בין אומן דרך אומנתו ובין שאר כל אדם:

אתא ר' יהודה בר פזי. וקאמר בהדיא בשם ר' יוסי בר' חנינא דאוקי למתני' כר' יהודה ולא כר' ירמיה דקאמר בדרך בעיא בשמיה וכדמפרש לה איהו גופיה דלא אתיא הא דאמרי דכר' יהודה היא דוקא אלא לדין המצניע לדוגמא והוציאו:

שכבר נתפייס הלוקח. כלומר משום דמשמע שאפילו כבר נתפייס הלוקח בו אחר שראה לדוגמא זו מ"מ מתחייב זה לעולם עליו בכל שהוא וא"כ ע"כ דטעמא הויא משום שהוא כאומן בדרך אומנתו והלכך האי דלדוגמא לא מיתוקמא אלא אליבא דר' יהודה אבל הא דקתני לזרע ולרפואה ודאי כ"ע אתיא שאפי' בכל שהוא מיתחייב דהני לא דמיין להאי דלדוגמא דבשלמא לדוגמא שייך שפיר למימר ביה שאף שהראה פנים אחת להלוקח ונתפייס בו עדיין מחזיקו זה בידו לראותו לדוגמא לאחר ומכיון דאמרי' דלעולם הוא מתחייב עליו בכל שהוא ואע"פ שעכשיו אינו מוציאו להראות לדוגמא וטעמא הואיל ולדוגמא קאי הוי כאומן דרך אומנתו וא"כ לא מיתוקמא אלא כר' יהודה אבל באינך הרי מכיון שהוציאו לזרע או לרפואה כבר אינו בידו שקיים מחשבתו ונתנו לזרע או לרפואה ובריאשא דאכתי לא איירי בחזר ונמלך בו או בגוונא אחריתא וכדפרישית במתני' ודאי לכ"ע מתחייב עליהן בכל שהוא:

הצניעו זה והוציאו זה. פלוגתא דחכמים ור"ש בן אלעזר הוא דלחכמים פטור האחר בכל שהוא ורשב"א מחייב כדתני בתוספתא פ"ט. ומפרש לה הש"ס מה אנן קיימין פלוגתייהו:

אם בשהוציאו מדעת השני. כלומר זה השני שהוציאו מדעתו הוא שהוציאו ולא על דעת הראשון שהצניעו לכך כזה ודאי לד"ה הוא פטור עליו שהרי אין בו שיעור ואיהו

לא הוציאו על דעת מחשבתו של הראשון ואם בשהוציאו על דעת הראשון שחישב עליו להצניעו לכך בזה ודאי לד"ה חייב הוא כמו הראשון:

אלא כן אנן קיימין. לפלוגתייהו בהוציאו סתם דבהא פליגי דרבנן אמרי דחזקה שמדעת עצמו הוציאו השני ולא על מנת דעתו של הראשון ורשב"א ס"ל דמכיון שהוציאו סתם אמרי' חזקה שעל מנת דעת הראשון הוציאו ומתחייב בכל שהוא:

הלכה ב

מתני' **המוציא אוכלין ונתנו על האסקופה**. והיא המשקוף התחתון שהדלת שוקף עליו ובאסקופה שהיא כרמלית מיירי וכגון שהיא גבוה משלשה ועד עשרה ורחבה ארבעה על ארבעה שזהו דין כרמלית:

פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת. שלא הוציא להדיא מרשות היחיד לרשות הרבים בבת אחת אלא שהניח בכרמלית ונמצא דהוי עקירה מרה"י והנחה בכרמלית וכשחזר והוציא הוי עקירה מכרמלית והנחה בר"ה ואין זה מרשות לרשות אבל אם לא הניחן על אסקופה אלא שהוציא מרה"י דרך האסקופה לר"ה חייב מכיון דלא נח בכרמלית דמהלך לאו כעומד דמי:

קופה שהיא מליאה פירות. והוציא את רובה ונתנה על האסקופה החיצונה שהיא לצד ר"ה והיא ר"ה כגון שאינה גבוה שלשה ורבים דורסין עליה:

אע"פ שרוב הפירות. שבתוכה הן מבחוץ הואיל והקופה עדיין מקצתה בפנים פטור עד שיוציא את כל הקופה לחוץ ואפילו בקופה מליאה חרדל שבודאי יש מהן הרבה שהן כולן מבחוץ אפ"ה פטור דקי"ל אגד כלי שמיה אגד דמכיון שהן מונחין בתוך הכלי עושה אותן הכלי כאלו חפץ אחד והרי מקצת הכלי עדין מבפנים ולפיכך לעולם הוא פטור עד שיוציא את כל הקופה:

גמ' **בקופה של קישואין ודלועין היא מתני'**. דוקא במליאה קשואין ודלועין מיירי בסיפא דמתני' לפי שהן ארוכין ומשכחת לה שמקצת האוכל מבפנים ומקצתו בחוץ והלכך לא מקרי הוצאה עד שיוציא את כל הקופה אבל בקופה שהיא מלאה בשאר פירות מכיון שהוציא מהן כגרוגרת לחוץ חייב ולא איכפת לן במה שמקצת הקיפה עדיין מבפנים הוא דקסבר אגד כלי לאי שמיה אגד:

אמרין. בני הישיבה דמילתי' דר' יוחנן פליגא על דחזקיה:

סרוד. היא עריבה ונזכר כמה פעמים במסכת כלים בפ"ה ובפט"ו סרוד של נחתומין:

נטל מכאן. מהפירות שמונחין במקצתו שמבפנים ונתן לכאן למקצתו שמבחוץ וכן איפכא פטור דקסבר אגד כלי שמיה אגד כדפרישית במתני':

אם עקרו. כלומר אפילו אם עקרו להסרוד או לאותן שמבפנים אינו כלום עד שיעקור לכולו כאחת והוציאו מרשות היחיד לר"ה:

א"ר מנא קומי ר' יוסי תיפתר בפרוץ. כלומר משום דהוה קשיא ליה לר' מנא להא דקאמר אם עקרו עד שיעקור כולו כאחת וקס"ד דהסרוד הזה כרשות בפ"ע הוא וככרמלית חשיב שאינו לא כרה"י ולא כרה"ר וא"כ אפי' עקרו כולו כאחת והוציאו אמאי חייב שהרי זה כמטלטל לכרמלית הוא ואינו מוציא החפץ מרה"י לרה"ר והלכך בעי לאוקמיה דמיירי בסרוד שהוא פרוץ מאחת מרוחותיו ונתבטל מתורת רשות והוי כמוציא כלי עם חפצים מרה"י לרה"ר:

א"ל ר' יוסי. רבו דר' מנא דלאו מילתא הוא דאמרת דהא תנינן קופה במתניתין ואם הוציא את כל הקופה חייב וכי אית לך למימר. בקופה פרוצה מיירי הא קופה סתמא קתני ועוד סתם קופה שמניחין לתוכה מליאה פירות אינה פרוצה דאם כן לא היתה מחזקת הפירו' שבתוכה:

מאי כדין. סיומא דמילתיה דר' יוסי היא ומאי טעמא אמרינן בה דמיחייב בהוציא את כולה ולא מחשבינן לה כרשות בפ"ע ולא שוה לכרמלית לפי שאין לך דבר שהוא מטלטל ברה"ר ונעשה כרמלית אלא אדם בלבד וכלומר באדם המטלטל ברה"ר אשכחן ביה דאינו אלא ככרמלית וכדתנן בפ"י דעירובין עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר שאע"פ שהוא עצמי ברה"י אפ"ה ניטל את החפץ בר"ה מכאן ומניחו בכאן ובלבד שלא יוציאנו חוץ לד' אמות דככרמלית מחשבינן ליה והלכך מיהת לא יטלטל חוץ לד' אמות אבל בכלים לא נעשו כרמלית דאין כרמלית בכלים אא"כ היתה גבוה עשרה ורחבה ארבעה על ארבעה דאז כרה"י היא דמיחשבה והלכך לא צריכת לאוקמיה בפרוץ:

הוציא חבילה. ארוכה של קנים מרה"י לרה"ר והיה צריך למיזקפה ולמירמה וא"כ עד שלא הניחה בר"ה היתה ראשה למעלה מעשרה לפי שהיא ארוכה מעשרה והואיל ואין כולה נוחה ברה"ר מתחלה שהרי הגביהה למעלה מעשרה שהיא מקום פטור הלכך פטור:

הוציא קורה. ארוכה ולא היה יכול להניחה כך ברה"ר עד שהיה צריך להגביהה ובא ראשה לרה"י אחרת וכו' פטור ורבותא טפי קמ"ל שאע"פ שלא היתה ראשה במקום פטור וכהאי דחזקיה אעפ"כ פטור הואיל ולא היתה יכולה מתחלה להיות נוחה כולה ברה"ר:

אבן שהיא נתונה ברה"ר וכו'. הא קמ"ל דדוקא כשהיא נתונה כך וזקופה ולאפוקי אם נתנה על צידה וכדלקמן:

מה פליגי דרך שאלה היא מה זה אם שמואל פליג על הא דר' יוחנן שהרי הקופה רה"י היא כמו אבן דקאמר ר' יוחנן וקאמר הש"ס דלא פליג אלא כאן בשהפכה להקופה על צדה דמעתה אינה גבוה עשרה ולא הוי כמשתמש מרה"י לרה"ר וכאן באבן דקאמר ר' יוחנן בשלא הפכה על צידה והוי כמשתמש מרה"י לרה"ר להדיא וכל חד וחד אורחא דמילתא הוא דנקט דסתם אבן שהוא גבוה עשרה אין הופכין על צידה וסתם קופה שהיא גבוה עשרה הופכין אותה על צדה כשרוצין ליטול ממנה החפצים לפי שמונחין בחללה ואפי' היא מוטה על צדה נוחה היא להשתמש ואין נופלים החפצים מתוכה:

עקר אבן בר"ה וכו' מה את עבד לה. היכי את מדמת להאי דינא אם הוי כמשתמש מתוכה לרה"ר ומרה"ר לתוכה כשהניחה וחייב:

ומרה"ר לרה"ר אחרת. כלומר או דילמא דלא הוי אלא כמשתמש מרה"ר לרה"ר דעקירתה ממקום למקום אינו כמשתמש מתוכה ודינה כמטלטל ברה"ר עצמה דעד ד' אמות פטור:

נתן חמשה. דבר שהיא גבוה ה' טפחים ורחב ארבעה ונתנו ע"ג דבר שהוא גבוה חמשה ורחב ארבעה מה את עבד להאי דינא אם זה כמשתמש מרה"י לכרמלית או איפכא הוא שהרי כל גבוה מג' ועד עשרה ורחב ארבעה כרמלית הוא וא"כ הה' שהיו כרמלית עשאו עכשיו רה"י שהוא גבוה עשרה ורחב ד' והוי כמכרמלית לרה"י וכן מרה"י לכרמלית משכחת לה כגון שנטל האבן ה' שעל גבי ה' ונתנו ע"ג הארץ דהוי מרה"י לכרמלית:

מרה"י לרה"י אחרת. כלומר או דלמא כל כה"ג לא מיקרי כמשתמש מרה"י לכרמלית ומכרמלית לרה"י ולאסרו לכתחלה אלא דהוי כאלו מוציא ומשתמש מרה"י לרה"י אחר דאין בו שום איסור והכא נמי נתינת ה' על ה' או נטילה ממנה לאו כלום הוא. ולא איפשטו הנך בעיי:

הלכה ג

מתני' **המוציא בין בימינו בין בשמאלו או בתוך חיקו**. שהכל דרך הוצאה היא:

או על כתיפו. אפילו המשאוי למעלה מעשרה:

חייב. שכן היה משא בני קהת במשכן שנאמר בכתף ישאו וכל המלאכות ממשכן ילפינן:

כלאחר ידו או ברגלו או בפיו או במרפקו. בתוך המרפק קוד"א בלע"ז או באזנו או בשערו וכל אלו אין דרך הוצאה בכך:

באפונדתו. הוא אזור חלול שמשימין בו מעות אם פיה למטה אין דרך הוצאה בכך אבל פיה למעלה הוי דרך הוצאה וכגון שהאזור היה תפור בבגדו או קשור עליו דאי לאו הכי מתחייב על האזור עצמו:

בין אפונדתו לחלוקו. לא הוי דרך הוצאה וכן בשפת חלוקו בהשפה של החלוק או של בגד ונקט חלוקו לפי שרוצה להטמינו או במנעלו או בסנדלו פטור שבכל אלו לא הוציא כדרך המוציאין:

גמ' **ר' יוסי בעי**. דקתני המוציא סתם א"כ מעתה משמע אפילו הוציא כגרוגרת על כתיפו חייב והן משא בני קהת בתמיה וכי משא בני קהת כגרוגרת הוה:

וכתיב וכו'. מלתא אחריתא היא ולהביא ראיה. דבין בימינו ובין בשמאלו או בתוך חיקו או באפונדתו ופיה למעלה דרך הוצאה הויא שכן מצינו במשכן דכתיב ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן וגו' והיכן היה נושא אותם בשעת מסעות שמן המאור בימינו וכו':

ומנחת התמיד של יום. שיהא מוכן להקריב:

היה לו באפונדתו. באזור שלו או בבגדו תחת מערפתו והיתה הצלוחית של שמן המשחה נתון בתוך הכיס:

אין תאמר שהיה קטן. כלומר שלא היה חשוב כל כך והטריחוהו לשאת כל אלה לא כן דאמר רבי יהושע בן לוי כתיב ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן:

דוך דוכנים. שר על השרים היה ור' יהודה בר' אומר אמרכל היה ולמה נקרא שמו אמרכל שהוא אומר ומצוה על הכל הרי שחשוב שבחשובים היה אלא שאין גדולה בפלטין של מלך ואין להראות עצמו גדול לפני הקב"ה ולפיכך הטריח א"ע בכל אלה כאחד משאר בני לוי:

אמר ר' לוי וכו'. ג"כ ראיה שאין להראות גדולה בפלטין של מלך שהרי הכהן לובש בגדי בד שלו ומרים את הדשן מעל המזבח:

הלכה ד

מתני' **המתכוין להוציא**. איזה משאוי לפניו ובא לו לאחריו פטור שזה נתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה וכל שנעשה פחות מכוונתו אין בו חיוב. ואם נתכוין לאחריו ובא לו לפניו חייב שהרי נעשית יותר מכוונתו:

באמת אמרו. כל מקום שנאמר באמת הלכה למשה מסיני:

האשה חוגרת בסינר. שעושה אותו לחגור בו לצניעות ולפעמים תולה היא איזה דבר בו ובין שבא המשא הזה מלפניה ובין מלאחריה (חיי') שכן ראוי מתחלה לזה ודרכו להיות חוזר סביבותיה:

ר' יהודה אומר אף במקבלי פיתקין כן. אלו הרצים של המלך שמקבלין פיתקין ואגרות ונותנין אותן בתוך הכלי שתולה עליהן דרכו ג"כ להיות חוזר מלפניו ומלאחריו. ואין

הלכה כר"י לפי שאין זה ראוי להיות חוזר כעין המשא שבין הסינר לבין החלוק שתמיד חוזר חלילה הוא:

גמ' **תמן תנינן**. בפ"ד דכריתות גבי פלוגתא דר"א ור' יהושע במתני' בעושה מלאכה בשבת ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר ופליגי התם ר"ש ור"ש שזורי עם ר' יהודה במה נחלקו ר"א ור' יהושע דר"ש ור"ש שזורי אומרים לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב כגון שהיו לפניו שני אילנות אחד של תאנים ואחד של ענבים ולקט מאחד מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקט דבהא כ"ע ל"פ שחייב דשם לקיטה אחת היא ועל מה נחלקו על דבר שהיא משני שמות כגון שאינו יודע אם קצר או אם טחן בזה ר"א מחייב חטאת שהרי מכל מקום חטא ור' יהושע פוטר דבעינן עד שידע במה חטא. ור' יהודה אומר אפילו נתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים. ענבים ולקט תאנים שהוא שם אחד ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר דס"ל אליבא דר' יהושע עד שידע באיזה מן המין הוא חטא:

ר' אילא בשם ר' אלעזר כמ"ד בשם אחד נחלקו ברם כמ"ד בשני שמות נחלקו וכאן שני שמות הן והוא פטור. כצ"ל. ונתחלפו השיטות בהעתקה. ומה שכתוב לקמן על הסיפא שייך הוא לכאן והאי דלכאן שייך להא דלקמן. והכי פירושא דהא במתני' שם אחד הוא שהרי שם הוצאה חדא היא אלא דלא אתעבידא מחשבתו שנתכוין לפניו ובא לו לאחריו והשתא קאמר דרישא דמתני' לא אתיא אלא כמ"ד בשם אחד נחלקו ואפילו בכה"ג פליג ר' יהושע ופוטר וא"כ לא אתיא אלא כר' יהושע ומיהת שפיר מצינו לאוקמי להאי רישא דמתני' אבל למ"ד בשני שמות הוא דנחלקו ולדידיה הכל מודים בשם אחד שהוא חייב וא"כ רישא דמתני' כמאן וכאן שני שמות הן והוא פטור בתמיה וכי כאן שני שמות הן דתאמר כר' יהושע הוא דאתיא והרי שם אחד הוא ולכ"ע חייב והלכך על כרחך רישא דמתני' לא אתיא אלא כמ"ד בשם אחד נחלקו ור' יהושע פוטר אפילו בשם אחד ואתיא רישא כר' יהושע והשתא קשיא אימא סיפא:

לאחריו ובא לו לפניו חייב כמ"ד בשני שמות נחלקו ברם כמ"ד בשם אחד נחלקו וכאן בשם אחד הוא והוא חייב כצ"ל. וכלומר והרי הסיפא לא מיתוקמא אלא למ"ד בשני שמות נחלקו ובשם אחד הכל מודים שהוא חייב וא"כ אזלא הסיפא ככ"ע דאפי' ר' יהושע מודה שהוא חייב אבל למ"ד בשם אחד נחלקו ור' יהושע פוטר והרי כאן שם אחד הוא וקתני חייב וקשיא הרישא להסיפא דלא מצית מתרצה להמתני' דכמאן אתיא דמרישא משמע דר' יהושע הוא וכמ"ד אף בשם אחד נחלקו וא"כ אליבא דהאי מ"ד

הסיפא לאו כר' יהושע אלא כר"א ולהאי מ"ד דקאמר בשני שמות נחלקו ובשם אחד ד"ה חייב הסיפא ניחא והרישא קשיא דכמאן אתיא:

ר' אילא בשם ר' אלעזר. תניין אינון. כלומר הלכך קאמר ר' אילא גופיה בשם ר' אלעזר דלא מצית לאוקמה להמתני' אלא בתנאי ומי ששנה זו לא שנה זו אלא דמ"ד תמן דבשם אחד חייב אוף הכא חייב בין ברישא ובין בהסיפא ומ"ד תמן פטור אף בשם אחד ולר' יהושע אוף הכא פטור בין בהרישא ובין בהסיפא וכן מצית לאוקמה להמתני' אליבא דמ"ד דאף בשם אחד נחלקו בלחוד הוא דאתיא ומיהת סוף סוף בעית ע"כ לאוקמי כתנאי ובפלוגתא דר"א ור' יהושע גופייהו דלר"א בין ברישא בין בסיפא חייב ולר' יהושע בין ברישא בין בסיפא פטור ומיהו לאידך מאן דאמר דבשני שמות הוא דנחלקו אבל בשם אחד ד"ה חייב לא מצינן לאוקמי אליביה כתנאי דפלוגתא דר"א ור' יהושע גופייהו וכדאמרן:

באמת אמרו וכו'. והכי אמר לעיל בפ"ק ובכמה מקומות:

הלכה ה

מתני' **המוציא ככר וכו'**. משום סיפא קתני לה שאם הוציאוהו שנים פטורים לד"ה ואפילו להת"ק שהרי אחד יכול הוא להוציאו וכדאמרי' לעיל בפ"ק דכתיב בעשותה אחת מכל מצות ה' בעשותה את כולה ולא מקצתה יחיד שעשה אותה ולא שנים:

לא יכול אחד להוציאו. כגון שהוא גדול וכבד והוציאוהו שנים חייבין שהרי זה כמי שכל אחד עושה הכל ובכה"ג לא פטרה התורה לשנים שמתחלה ניתנה המלאכה לשנים:

ור"ש פוטר. אפילו בכה"ג ואין הלכה כר"ש:

מתני' **המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי**. מכיון שפטור על האוכלין פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לאוכלין ואין כונתו להוצאת הכלי אלא בשביל להוציא מה שבתוכו והרי אין בו כשיעור:

את החי במטה. ועל הוצאת החי אינו מתחייב לפי שהחי נושא את עצמו הלכך פטור אף על המטה שהיא טפילה ודוקא אדם חי אבל בהמה וחיה ועוף אפילו חיים חייב שהן דומין לכפותין וכן אם הוציא אדם כפות או חולה חייב:

את המת במטה חייב. ה"ה אם הוציאו לבדו אלא אורחא דמילתא קתני:

וכן כזית וכו'. כלומר לאו דוקא מת שלם אלא כך הוא אם הוציא אפילו כזית מן המת או כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייב דכשיעור טומאתן כך שיעור הוצאתן:

ור"ש פוטר. אפילו במת שלם ואפילו במוציאו לקברו דס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור דלא הוי מלאכת מחשבת לדידיה שאין זה אלא לסלקו מעליו ואין הלכה כר"ש:

גמ' **בעשותה וכו'**. הכי דריש לה בת"כ:
קני גירדי. כך היה נקרא:
רבי פוטר ר"א בר"ש מחייב. אליבא דר"ש פליגא בלא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים דמר קאמר כך קבלתי ומר קאמר כך קבלתי ממנו:
א"ל רבי. לר"א בר' שמעון כך שמעתי מאביך שפוטר אמר לו ר' אליעזר שמשתי את אבא עומדות מה שלא שמשתי אותו יושבות כלומר וכי כל כך שמשת לפניו כמו ששמשתי אני ומקובל אני מפיו שמחייב:
ורבי וכו'. וכי רבי תלמידיה דר"ש בן יוחאי הוא דהוה וכי לא תלמידו דר' יעקב בר קודשי הוה וכלומר אע"ג דאשכחן בהרבה מקומות שרבי למד לפני ר"ש ותלמידו היה מ"מ וכי תלמיד מובהק היה שנא' עליו לא שמשת אותו ישיבות דמשמע שאפי' שמשת אותו הרבה אני שמשתי אותו יותר ממך והלא רבו מובהק של רבי ר' יעקב בר קודשי הוה. אלא כך א"ל שמשתי אני את אבא עומדות מה שלא שמשת את רבך ישיבות:
היו פניו של רבי מקדירות. מבוהלות ונתכרכמו תמיד מחמת התשובות שהשיב עליו כשהיה רבי רוצה לומר דבר אחד בתורה והקיפו בהלכות ואמר לו אביו של רבי והוא ר' שמעון בן גמליאל ויאות הוא כך בני ואל ירע בעיניך זה הוא ארי בן ארי ואתה ארי בן שועל ומענוותנותו אמר כן:
מן דמך. לאחר שנפטר ר' אליעזר בר"ש שלח רבי לתבוע באשתו שתנשא לו ואמרה לו כלי שנשתמש בו קדש ישתמש בו חול ולהגיד גדולתו ושבחו של ר"א בר"ש:
גמ' **הדא דאת אמר**. שפטור אף על הכלי כשהפירות צריכין לכליין שאין להוציא אותן בלא כלי כגון אילן התותים שהן כמלאים קוצים ומסרטין את הידים אבל אם אינן צריכין להכלי שלהן חייב אף על הכלי כלומר שייך החיוב אפילו בשביל הכלי דאלו על האוכלין הרי אין בהם כשיעור:
דחייא טעין גרמיה. הוא נושא את עצמו ובשאינו כפות או חולה כדפרישית במתני':
את המת במטה דברי הכל. קושיא הוא אמאי קתני הכא ר"ש פוטר הא לר' אילא לד"ה הוא חייב דהא לא כן תני בפרק דלעיל בהלכה ו' אף המוציא ריח רע כל שהוא חייב ואמר ר' אילא עלה דאף רבי שמעון מודה בה דפליג בשיעורין בריש פ' דלעיל וקסבר דלא נאמרו שיעורין דהתם אלא למצניעהן אבל מוציא ולא הצניעו מתחלה שיעורו גדול כדקאמר שם כל המשקין ברביעית ובריח רע מודה הוא דבכל שהוא מתחייב מפני שרוצה להסיר ממנו וכן מודה ר"ש באיסורי הנאה דבכל שהוא מתחייב משום דאיסוריה אחשביה שמעינן מיהת דריח רע חשיב לצורך גופו לר"ש שמתכוין לסלקו מעליו וכן

איסורי הנאה ואמאי פליג הכא במוציא מת דאפילו אם אין בו ריח רע מיירי תיפוק ליה דאיסורי הנאה הוא:

אמר ר' יודן תיפתר. לר' אילא אליבא דר"ש דהכא מיירי במת עכו"ם שאין בו משום איסור הנאה ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו משום סיפא נקט לה וכן כזית מן המת וכו' ור"ש פוטר דאי ברישא במת עכו"ם שהוציא לכלבו הוי מלאכה שצריכה לגופה אף לר"ש אלא דהואיל דמפרש לדברי ר"ש אליבא דהאי דר' אילא מפרש גם להסיפא בכזית מן המת דפוטר ר"ש אפילו בהוציאו לכלבו ומשום דלדידיה לא סגי בשיעורא דכזית דס"ל כל שיעורין שאמרו חכמים לא אמרו אלא למצניעיהן והכא מיירי כשהוציאו לכלבו אבל לא אצנעיה מעיקרא לכך הלכך פוטר ר"ש:

תני. בברייתא דלאו דוקא כזית מן המת וכו' כדקתני במתני' אלא אפילו בחצי זית מהן חייב ואין לומר דהך ברייתא לענין צירוף קתני דהא קתני ופחות מכעדשה מן השרץ והרי כל שאין שיעורן שוה אינן מצטרפין זה עם זה כדתנינן בפ"ה דמילה:

מ"ט דר"ש דפוטר. משום שכבר נתמעטה שיעור הטומאה:

מ"ט דרבנן. כלומר אי הכי מ"ט דרבנן דברייתא דמחייבי:

כההיא דר' יודן. אלא תריץ בה כההיא דר' יודן דלעיל דמיירי בשל מת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו והשתא ניחא אליבא דר' שמעון ואליבא דרבנן דר' שמעון אזיל לשיטתו דאפי' הוציאו לכלבו לא מיתחייב בהאי שיעורו דאפי' בכזית מהן פוטר במתניתין מכיון דלא אצנעיה מעיקרא לכך. ואין כאן לא ריח רע ולא איסור הנאה ורבנן דברייתא נמי ניחא. דמכיון שהוציאו לכלבו אחשביה ולא בעינן שיעור טומאה ומתניתין אליבא דרבנן בשלא הוציאו לכלבו הוא דבעי כזית ור' יודן דלעיל קאמר לרבותא אליבא דר"ש דאפילו בשהוציאו לכלבו נמי פוטר וטעמא כדאמרן:

הלכה ו

מתני' הנוטל צפורניו וכו' וכן שערו שבראשו או בגופו וכו' שתלשן להשערות בידו:

וכן הגודלת. שמקלעת שער הראש:

והכוחלת. וכחול בעיניה:

והפוקסת. שמחלקת השער שבאמצע ראשה לכאן ולכאן:

ר"א מחייב חטאת. ברישא משום גזיזה וגודלת ופוקסת משום בנין וחכמים סברי אין דרך גזיזה בכך ואין דרך בנין בכך ואין דרך כותבת בכך ואינו אסור אלא לכתחלה משום שבות ודוקא בנוטל צפרנו ושערו ביד הוא דפטרי רבנן אבל בכלי מיחייב וכשיטול שתי שערות מהשער ואין חילוק בין לו בין לאחר ובין לפטורא דביד ובין לחיובא

דבכלי וצפירן שפירשה רובה וכן ציצין שעל העור שפירשו רובן אם פירשו כלפי מעלה ומצערות אותו מותר ליטול אותן בידו אבל לא בכלי ואם נטלן בכלי פטור ואם אין מצערות אותו אפי' ביד אסור ואם לא פירשו רובן אפי' מצערות אותו אסור לנטלן בידו ואם נטלן בכלי חייב:

התולש מעציץ נקוב. שהוא על הקרקע חייב דהוי כתולש ממקום גידולו שהוא יונק מן הארץ דרך הנקב ושיעורו של נקב בכדי שורש קטן:

ושאינו נקוב פטור. שאין זה מקום גידולו:

ור"ש פוטר בזה ובזה. דס"ל עציץ נקוב אינו כארץ לכל מילי ואינו אסור אלא לכתחלה ואין הלכה כר"ש:

גמ' **מה פליגין**. ר"א וחכמים בשנטלן הוא לעצמו לצפרניו ולשערו דבהא ר"א מחייב אבל אם נטלן אחר אפי' לר"א פטור מפני שמאוסין הן לו ואינו מאמן את ידיו ליטלן:

דברי חכמים ר' אחא וכו'. כלומר ולדברי חכמים קאמר ר' אחא בשם רב דלעולם אינו חייב בין לו בין לאחר עד שיטלנו בקרוסטל הוא גניסטרא דדוקא בכלי הוא דמחייבי אבל ביד לעולם פטור:

באתרין. במקומנו קורין לקלעיתא בנייתא שהיא כדרך בנין:

אמר ר' זעירא לא מסתברא. דאין זה בונה אלא משום אריג הוא שהקליעה כאריגה היא:

מחלפא שיטתיה דר' זעירא דתמן אמר. על מה ששנו תמן בשם ר' יוחנן הקולע שלש נימין באדם חייב עליו משום אריג ואמר ר' זעירא עלה וכי לא טווי ואריג היא שהרי בתחלה מחליקן באצבעותיו והוי כטוה וליחייב שתים:

והכא הוא אומר הכין. בתמיה דאין בקליעה אלא משום אריגה:

כאן במרובה. שקולע הרבה וצריך לחלקן ומיחייב נמי משום טוויה לר' זעירא וכאן שאינו קולע אלא מעט בראשי השערות ואין בזה אלא משום אורג:

הדא דאת אמר באדם אבל בבהמה טהור. אהא דקאמר הקולע שלש נימין באדם דהוי אריג קאי ומפרש לה מאי באדם לצורך אדם כגון שעושה לתלות בצואר בתו וכיוצא בזה דהוי כאריג לענין שבת ומשום דזה מיקרי אריג לענין טומאה כדתנינן בפכ"ז דכלים הבגד מטמא משום חמשה שמות וכו' מוסיף עליו השק שהוא מטמא משום אריג ועלה קאמר דוקא בשארג הנימין לתלות בצואר אדם אבל אם לתלות בצואר בהמה טהור כהדא דתני וכו':

פסיקיא. רצועה רחבה מהאריג:

ללבב. ללבב ולחבר או לשפר או להדוק בה את המרצופין של עור או לתלותו בצואר בהמה טהור דכל משמשי כלים ושל בהמה טהורין מלקבל טומא':

הדא דאת אמר. דבשל בהמה טהורין. בפשוטין ולא עשאן בכפליים ואינן עומדות אלא לבהמה אבל במכופלין בין עשאן לאדם בין עשאן לבהמה טמאין משום שכשהם מכופלין ראוין הן לתלות גם על האדם שהן עשויין לנוי ואפי' עשאן מתחלה לבהמה מקבלין טומאה:

משום צובעת. דכשפוקסת שערה צובעת אותן. א"נ דמפרש לפוקסת על פניה היא מלשון פרכוס והמעברת שרק על פניה ה"ז משום צובעת כדאמרי' לעיל פ' כלל גדול:

מה פליגין. ר"ש ורבנן בתולש מעציץ נקוב בשלא תלש מכנגד הנקב שבו אבל אם תלש מכנגד הנקב אף ר"ש מודה דכנגד הנקב יונק הוא מקרקע וחשיב כמחובר:

ר' ירמיה בעי. בדינא דעציץ נקוב היה כולו עומד בארץ והנקב שלו הוא כנגד חוץ לארץ מהו אי אמרינן דעיקר יניקה היא ממה שכנגד הנקב וא"כ כיונק מח"ל ופטור ממעשרות או דילמא מכיון דכולו עומד בארץ מלבד מקום הנקב בתר כולו שדינן ליה ומיחייב במעשרו':

אשכחת אמר. נמצינו למידין דמאי דמספקא ליה לר' ירמיה פשיטא ליה ליצחק בר אוריון דהא קאמר מה שהיא כנגד הנקב אף ר"ש מודה אלמא לדידיה מקום הנקב הוא העיקר:

איליין אינון והא אית לך חורנין. עיקרא דהאי מילתא לעיל בסוף פ"ז דכלאים איתמר ואגב דקחשיב ליה נמי להתולש דתנינן ליה הכא מייתי נמי להא. דהתם גרסי' על המתני' עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש ר"ש אומר זה וזה אוסרין ולא מקדשין ומייתי לה התם להתוספתא דפ"ד דכלאים אין בין עציץ נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד ועלה הוא דקאמר דכר"ש הוא דאתא ברם כרבנן אות לך חורנין יש דברים אחרים ג"כ ביניהן כדקחשיב ואזיל עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים. כדתנן בפ"ג דעוקצין וד"ה היא ובהא אף ר"ש מודה:

ר' יוסה אמר לה סתם. להא דלקמן ור' חנינא משיבה בשם ר' שמואל בר יצחק דמפרש טעמא דר"ש דמודה לחלק לענין הכשר זרעים דעציץ נקוב במחובר הוא ואינו מכשיר ואע"ג דלכל מילי לדידיה כתלוש מחשביה משום שהתורה רבתה טהרה בזרעים מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע ודרשינן בדרך שאדם מוציא לזריעה והיינו בתלוש ואהני הני זריעות יתירא דקרא למעוטי מחובר כל דהוא דכשהוא נקוב חשיב כמחובר לענין זה:

הדרן עלך פרק המצניע

פרק יא

הלכה א

מתני' **הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים**. מפורש בפ"ק בהלכה א' איזהו רה"י ואיזהו ר"ה ומהו הכרמלית ומקום הפטור:

מרה"י לרה"י ור"ה באמצע ר"ע מחייב. האי תנא דמתני' ס"ל דלמעלה מעשרה פליגי דר"ע סבר ילפינן זורק ממושיט מה מושיט למעלה מי' חייב שכך היתה במשכן שהעגלות היו גבוהות עשרה ומישיטין הקרשי' מזו לזו כדקאמר לקמן במתני' וא"כ היתה הושטה מרה"י לרה"י דרך ר"ה למעלה מי' כך הזורק למעלה מי' חייב וחכמים סברי דלא ילפינן זורק ממושיט והיינו דקתני אבתרה כיצד ולפרש מילתייהו דרבנן. ולמ"ד דמוקי פלוגתייהו במלמטה מי' ופליגי אי אמרי' קלוטה באויר ר"ה כמי שהונחה דמיא או לא אבל בלמעלה מי' לד"ה פטור בזורק איהו לא קתני כיצד בסיפא דלא שייכא אמילתייהו דרבנן דבהא כ"ע מודו וה"ק בגמ':

גמ' **זריקה תולדה דהוצאה היא**. כלומר אע"ג דהיתה נמי במשכן כמו הוצאה כמפורש לעיל בפ"ק דזרוקה מרה"י לר"ה היתה במשכן מ"מ קרינן לה תולדה ולא אב דהואיל והן מלאכות גרועות לפיכך הוצאה אע"ג דמלאכה גרועה היא קרינן לה אב לפי דאית בה שתים כתיבא בקרא וגם היתה במשכן אבל זריקה דלא כתיבא לא הויא אלא תולדה דהוצאה ואע"פ שהיתה במשכן:

ולא שנייא בין על דעתיה דרבי בין וכו'. מילתא באנפי נפשה היא ולפרושי מתני' קאי דהא דתנינן הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים אין חילוק בין לרבי ובין לרבנן דפליגי בהא דלקמן ולכולי עלמא והיא שנחה בר"ה בעינן:

מרשות הרבים לרשות היחיד אבל באידך בבא דמתני' שזרק מר"ה לרה"י בהא איכא בינייהו דלדעת' דרבי אפי' לא נחה ברה"י מתחייב כדלקמן:

דאמר ר' בא בשם רב לא חייב רבי אלא על ידי רה"י מקורה. הא דשמעינן לרבי דס"ל בזורק מרה"י לרה"י דרך רה"י שביניהן דחייב שתים כדאמרי' לעיל בפ"ק היינו דוקא אם הרה"י מקורה היא בהא אמרי' ביתא כמאן דמליא דמי והוה ליה עקירה מר"ה והנחה ברשות היחיד דמה שהוזרק דרך רה"י כמונח דמי והדר הוה ליה עקירה מרה"י והנחה ברה"ר והשתא לרבי כל הזורק מרה"ר לרה"י אפילו לא נחה בתוכו מיחייב אבל דעתיהון

דרבנן דלא ס"ל ליחייב בכה"ג ומטעמא הואיל דלא נחה ברה"י א"כ הזורק מרה"ר לרה"י לא מיחייב אלא והוא שנחה ברה"י:

מילתיה דר' יוחנן אמרה. ממילתיה דר' יוחנן שמעינן דרבי מחייב אפילו ברשות היחיד דלאו מקורה היא דאמר ר' אימי בשם ר' יוחנן והוא שתרד לאויר מחיצות ואף על פי שאין קירוי מלמעלן דס"ל אויר מחיצות כממשן כמי שהונחה בהן דמיא כדאמרי' אליבא דרבי לעיל בפ"ק בהלכה א' ומייתי לה נמי לקמיה וכדמוכח מהא דלא השיב ר' יוחנן כן לר' אימי ולפיכך קיבל ר' אימי מיניה דהכי הוא ס"ל אליבא דרבי וא"כ לעולם קסבר רבי ביתא כמאן דמליא דמי ואפילו אינו מקורה:

מתניתא דרבי. לאו אמתני' דידן קאי אלא על מתני' דפ' הזורק בגיטין קאי והתם גרסי' להא בסוף הלכה ג' ואגב מייתי לה נמי הכא. דהתם תנינן היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה גט כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת ועלה בעי ר' אימי לפני ר' יוחנן מי נימא דהאי מתני' לא אתיא אלא כרבי דאיהו דעביד אויר מחיצות כממשן:

אמר ליה. ר' יוחנן לא היא אלא דדברי הכל היא הכא בגיטין ואפי' רבנן מודו דטעמא משום דמינטר ברשותה בעינן והא מינטר הוא:

ויתיביניה רבי אומר מקורה ואת אומר אינו מקורה. כלומר ואי ס"ד דר' יוחנן אליבא דרבי נמי ס"ל הכי דבעינן רה"י מקורה א"כ היה לו להשיבו מה אתה משיב מרה"י מקורה דבהכי דוקא מחייב רבי להיא דגיטין דבאויר הגג הוא ואין כאן קירוי ע"ג ועל כרחך משום דטעמא אחרינא איכא בגיטין:

מה בין גיטין מה בין שבת. וקאמר ר' אילא דהיינו טעמא משום דבשבת כתיב לא תעשה מלאכה ונעשית היא מאיליה בתמיה וכי כאן שנעשית מאליה אסרה התורה דכל זמן שלא הונחה לא נעשית מלאכתו והלכך עד שתתקיים מחשבתו ועד שתנוח אבל הכא בגיטין התורה אמרה ונתן בידה ודרשינן אפי' ברשותה ולאו לידה ממש בעינן והלכך משהגיע לאויר שברשותה ה"ז מגורשת:

לא שנו. דפליגי רבנן עליה דר"ע אלא למטה מעשרה בר"ה ובקלוטה כמי שהונחה דמיא או לא פליגי אבל למעלה מעשרה אסור אפי' לרבנן דילפינן זורק ממושיט:

מילתא דר' אלעזר אמרה אפי' למעלה מעשרה מותר. כלומר ממילתי' דלקמיה שמעינן דבלמעלה מעשרה הוא דפליגי ואם כן לרבנן אף למעלה מעשרה מותר דלא ילפי רבנן זורק ממושיט דאמר ר' אילא בשם ר' אלעזר דטעמיה דר"ע משום דמעגלות המשכן הוא למד שהיתה שם הושטה מעגלה לעגלה וזהו למעלה מי' שהרי העגלות היו גבוהות

עשרה וא"כ וכי הושטה בעגלות לאו למעלה מעשרה אינון ור"ע יליף זורק ממושיט והשתא לרבנן דפליגי עליה אפילו למעלה מעשרה מותר:

איתתניי תני כיצד. במתני' ואית דלא תני כיצד וכו' כדפרישית במתני':

זרק מרה"י לר"ה ונזכר עד שהוא ברשות הרבים. החפץ ולא נח עדיין אי נימא דעל דעתיה דר"ע דס"ל קלוטה באויר כמי שהונחה דמיא וא"כ כאן יהא חייב אפי' שתים ואפי' נזכר הוא קודם שינוח מ"מ מכיון שיצאו מרה"י והגיע לאויר ר"ה כמי שהונח דמי והדר הוי ליה עקירה והנחה הכל באויר ועד שלא נזכר:

אמר ר' חונה. דלאו מילתא היא אפי' לר"ע דלא חייב ר"ע ולומר קלוטה כמי שהונחה בר"ה דמיא אלא על ידי רה"י השנייה שיש כאן שזרקו מרה"י לרה"י אחר ואתעבידא מחשבתו בהא הוא דאמר ר"ע דמה שעבר החפץ דרך אויר ר"ה כמי שנח היא ויש כאן עקירה והנחה מרשות לרשות אבל היכא שזרקו בתחלה מרה"י לר"ה לא אתעבידא מחשבתו עד שינוח ומכיון שנזכר הוא קודם שינוח אין כאן תחלתו וסופו בשגגה ולד"ה פטור:

היה עומד בר"ה וזרק. חפץ למעלה מעשרה רואין שאם תפול ותהא נחה בתוך ארבע אמות ממקום שעומד וזרקו פטור ואפי' לר"ע כדאמרי' דלית ליה קלוטה כמי שהונחה בכגון זה ועד שתנוח וא"כ אין כאן זריקה ד' אמות בר"ה ואם לאו אלא שתנוח חוץ לד' אמות חייב ואע"פ שזרקו דרך למעלה מעשרה בר"ה דהוי מקום פטור. ופריך והתני שמואל אליבא דרבי וס"ל כר"ע מר"ה לר"ה ורה"י באמצע רואין שאם תפול ותנוח בתוך ד' אמות פטור ואם לאו חייב והרי הך הנחה שהוא בר"ה ובדין הוא דלרבי דמחייב במר"ה לר"ה דרך רה"י שבאמצע ומטעמא דקלוטה באויר רה"י כמאן דמונח דמי א"כ אפי' נחה בתוך ד' אמות בר"ה ממקום שזרק ליחייב אלא ודאי דהיינו טעמא דמכיון דסוף סוף עד שתנוח בר"ה הוא דבעי' אין ר"ה שבצד זה לר"ה שבצד זה מצטרפות למיחייביה אפי' תנוח בתוך ד' אמות וא"כ קשיא דתמן את אמר אין ר"ה מצטרפת ואפילו הוא עובר דרך הרה"י ד' אמות בר"ה מיהת בעינן והכא את אמר ר"ה מצטרפת שהרי זה זרקו למעלה מעשרה שהוא מקום פטור ואת אמר שאם תפול חוץ לד' אמות ממקום שזרק חייב א"כ ר"ה שבצד זה במקום שעומד והוא קודם שהגיע למעלה מעשרה ור"ה שבצד זה אחר שתרד מלמעלה מצטרפת לד' אמות ומ"ש מההוא דתני שמואל:

אמר ר' חונה. דודאי שנא ושנא הוא דתמן שהחפץ עובר דרך הרה"י ושאם תפיל שם הרי קרקע שתחתיה רה"י ואם כן הואיל ורשות אחרת מפסקת בעינן עד שתנוח חוץ לד' אמות אבל הכא דזרקו דרך המקום פטור וסוף סוף אע"פ שהגיע למעלה מעשרה הרי

אם תפול אף משם קרקע שתחתיה ר"ה הוא והלכך כל הד' אמות הן בר"ה וכל מקום שתנוח הוא בר"ה ואין כאן רשות אחרת מפסקת אלא דאנן ד' אמות בר"ה הוא דבעינן ואם יש ממקום שזרקו למקום שתנוח ד' אמות מיחייב הוא דכוליה מקום חיובא דד' אמות בר"ה הוא דהויא ואין רשות מפסיק ביניהן בכל מקום שתנוח:

תני בשם ר' יהודה זרק ד' אמות בר"ה חייב. כלומר דחשיב ליה אב כדמסיים דעביד ליה כמלאכה בפ"ע ולאו משום תולדה דהוצאה דלא דמיא לה שהיא מרשות לרשות והאי ברשות אחת היא ופריך א"כ על דעתיה דר' יהודה ארבעים מלאכות אינון וניתני למיחשבה בתוך אבות מלאכות וקאמר דלא אתינן מיתני במתני' דאבות מלאכות אלא מילין דכ"ע מודו בהו ובפלוגתא לא קא מיירי:

מתופרי יריעות למד ר' יהודה. שזורק ד' אמות בר"ה מלאכה מיקריא שהיו יושבין במחנה לויה שהיא ר"ה והיו מזרקין את מחטיהן אלו לאלו ופריך ולאו כרמלית היא דמ"מ הן היו יושבין מסתמא בצדי האהלים שלא למנוע מעבר לרבים וצדי אהלים לאו כר"ה הן כדאמרי' לעיל בפ"ק דצדי ר"ה לאו כר"ה דמי אלא ככרמלית מיחשבא:

מן הצד היו מזרקין. כלומר אע"פ שהן בצדי אהלים היו יושבין לא זרקו מחטיהן זה לזה דרך הצידין שהיו יושבין אלא מן הצד שחוצה להן היו זורקין ואותו צד ר"ה הוא דהויא ואם כן היתה זריקה במשכן ד' אמות בר"ה:

הלכה ב

שני גזוזטראות. הן העצים הבולטים מכותל הבית וכגון שהן רחבות ד' על ד' וגבוהות למעלה מעשרה והן זו כנגד זו בר"ה בכה"ג בין המושיט ובין הזורק מזו לזו פטור שלא מצינו במלאכת המשכן לא זריקה ולא הושטה במרה"י לרה"י ורחב של ר"ה מפסקת ביניהן מפני שלא היו מושיטין הקרשים לעגלה שבצדה אלא לעגלה שלפניה לפי שארבע עגלו' היו לבני מררי שהיו נושאין קרשי המשכן והעגלות היו מהלכות שתים שתי' זו בצד זו וכשהיו פורקין את המשכן ולטעון את הקרשים על העגלות היו מעמידין אותן כדרך הליכתן שתים זו בצד זו לפני המשכן בסמוך לו ושתים זו בצד זו לפניהם דרך הליכתן לאורך ר"ה לפי שהליכתן היה אחר עמוד הענן ההולך לפניהם וא"כ פורקי המשכן היו משימין הקרשים על אותן שתי העגלות הסמוכות למשכן ומהן היו מושיטים לאותן שתי העגלות שעומדות לפניהן ולא היו צריכין להושיט מעגלה לעגלה שבצדה שהרי שתיהן סמוכות היו לפורקי המשכן:

היו שניהן. הגזוזטראות:

בדיוטא אחת. כלומר בשורה אחת לאורך ר"ה על פני הבית ויש הפסק ר"ה ביניהן:

המושיט מזו לזו חייב והזורק פטור. כדמפרש ואזיל שכך היתה עבודת הלוים במשכן בשתי עגלות זו אחר זו שהן בר"ה והעגלות עצמן רה"י הן והיו מושיטין את הקרשים מזו לזו דרך קצת אורך ר"ה המפסקת ביניהן וכדאמרן אבל לא היו זורקין אותן לפי שמחמת הכבידות הקרשים לא היו נזרקין:

מתני' **חולית הבור**. מה שעושין מהעפר שמוציאין מחפירת הקרקע ומקיפין סביבות הבור כמין חומה נקרא חולית הבור וכן מה שסביבות הסלע וקמ"ל דמצטרפין השפה שסביבותיהן ותנא בור לעמקו וסלע לגבהו ואם הן עשרה ברוחב ארבעה הנוטל מהן ומניח בר"ה או הנוטל מרשות הרבים ונותן על גבו חייב ואם הן פחות מכאן פטור:

רב אמר לית כאן פטור. במתניתין בזורק בשתי גזוזטראות בדיוטא אחת דקתני פטור וקאמר רב דלא תנינן הכא פטור אלא מותר הוא וכדמפרש לקמיה:

על דעתיה דרב למעלה מעשרה מותר. כלומר דרב מפרש נמי לפלוגתייהו דר"ע ורבנן כר' אלעזר דלעיל דבלמעלה מעשרה פליגי והלכך קאמר דלרבנן דלא ילפי זורק ממושיט מותר מיבעי ליה למיתני דאפילו לכתחלה נמי דזריקה דכה"ג לא הוה כלל ועל דעתיה דשמואל דלעיל דקאמר בלמטה מעשרה הוא דפליגי אבל למעלה מעשרה מיהת אסור הוא אף לרבנן:

והוא שתהא ר"ה מקפתו. להרה"י מכל צד ור' יוחנן פליג שאפילו מרוח אחת הר"ה מפסיק ביניהן נמי פליגי ר"ע ורבנן כדאמרינן לעיל וכי לא מן אלין עגלות אנו למדין ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון הוא דהוי והיתה הושטה מרה"י לרה"י למעלה מעשרה דרך הר"ה שברוח אחת ביניהן:

בלבד על ידי שנים. הא דאמרינן המושיט חייב דווקא שאחד מושיט ואחד מקבל ממני ופריך בכל אתר וכו' שנים פטורין ומפני מה את אמר הכא שנים חייבין. שנייא היא. גבי הושטה שכך היתה עבודה באהל מועד וכו' וא"כ היו מושיטין זה לזה וע"י שנים היתה המלאכה:

אבל לא זורקין תני בר קפרא. לטעמא שלא לנהוג בקדשים בזיון ואפילו היו יכולין לזרוק אותן מ"מ אין זה דרך כבוד לזרקן:

גמ' **א"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין בארבעה**. משום דקשיא ליה לר' יוחנן דלמה ליה למיתני חולית הבור ליתני הבור והסלע וכו' אלא ודאי דקמ"ל דחולית הבור מצטרף הוא להחלל ומפרש לה דלא תימא לענין צירוף גבוה י' הוא דקתני דהא ליתא דנהי דדינא הכי דמצטרף גם לגובה לענין עומק הבור שמשלימו לעשרה מ"מ מדקתני שהן גבוהין עשרה משמע שיש בהן גבוה י' ועוד דאם החוליא אינה גבוה בעצמה י' היאך מתחייב

בנותן על גבה ומכיון דעל כרחך בגבוה י' מיירי לענין מאי אשמעינן הצירוף הלכך קאמר דלהכי הוי הצירוף שהעומד של החוליא מצטרף הוא להחלל להשלים הרוחב ארבעה על ארבעה והלכך הנותן על גבה חייב שהרי גבוה עשרה ויש שם רוחב ד' על ד' ע"י צירוף עם החלל:

והוא שיהא העומד. של החוליא רבה על החלל דאז מצרף עמו החלל להשלימו לארבעה לחייב להנותן על גבה:

ר' זעירא בעי. מאי עד שיהא העומד רבה דקאמר ר' יוחנן אם בעינן עד שיהא העומד שמכאן ומכאן בשני צדדי הבור רבה על החלל וכדמפרש לה לקמן להבעיא דר' זעירא. א"ר יוסי פשיטא ליה לר"ז שאין וכו' פשיטא ליה שאין עומד מצד א' רבה. בתמיה כלומר ומאי קא מיבעיא ליה וכי פשיטא ליה להא דאין עומד מצד אחד מהני לצירוף ולמימר דעד שיהא עומד מכאן ומכאן ותו דאפי' את"ל דס"ל דבעינן דוקא עד שיהא עומד מכאן ומכאן אכתי קשיא וכי פשיטא ליה שאין עומד מצד אחר רבה וכלומר דלא תהני הריבוי אם אינו אלא מצד אחד ואמאי לא והרי כשהוא רבה הוא רבה ומהיכי תיתי לומר עד שיהא רבה משני הצדדין:

לא צורכה דלא אפי' עומד השני. כלו' לא כדס"ד בפירושא דהבעיא דרבי זעירא דלא צריכא ליה למיבעי אלא בכה"ג אם אפי' עומד השני מהני אם הוא רבה וכגון שלא היה בו בתחלה כ"א עומד מצד אחד ולא היה רבה על החלל דאלו היה רבה תו לא בעינן טפי אלא שלא היה רבה ואחר כך בא לו עומד שני שעשאו מצד האחר והכי הוא דקא מיבעי ליה מי אמרי' עד שיהא עומד שבכאן או שבכאן רבה בתחלה דאז מצטרף הוא עם החלל ולאפוקי אם לא היה רבה מצד אחד ושוב עשאו לצד השני דלא מהני אפילו הוא רבה ומטעמא דמכיון שמתחלה לא היה בו שיעור צירוף תו לא מהני מה שהוסיף בו אחר כך או שעשאו מצד השני רבה או דילמא מכיון דהשתא מיהת איכא עומד שהוא רבה מצטרף הוא עם החלל. כל זה נראה לפרש לפי מה שכתוב כאן לפנינו וא"א לפרש להא אדלעיל ולכאורה מתפרש שפיר על חולית הבור והסלע ומיהו מדמציין הש"ס אחר כך לדין חולית הבור והסלע ואם שאין לסמוך על הציוני' בהעתקה ובדפוס כמו בהספרים שלפנינו כמו שתראה שברוב המקומות מהופכים ומסורסים המה וכמו שהודעתיך בכמה וכמה מקומות בחיבורי על הש"ס הזה מכל מקום כאן משמע דלא קאי הא דר' יוחנן ודר"ז על דין חולית הבור והסלע דמתני' דהכא שהרי בתר הכי הוא דמפרש לה וקאמר מה אנן קיימין וכו' כדמפרשינן לקמן וזה סותר הוא להא דר' יוחנן לכן נראה דהאי דר' יוחנן לא שייך לכאן לדין דחולית הבור והסלע דהמתני' אלא עיקר

מקומו לקמן הוא בעירובין בפ' כיצד משתתפין בהלכה ג' דהתם גרסי' לה לכולא מילתא ואיידי דאיירי גם כאן בחולית הבור והסלע מייתי לה כדרך הש"ס הזה בכל מקום. והתם על המתני' הוא דשייכא דתנינן אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת וכו' חולית הבור והסלע. גבוהין י' טפחים למרפסת פחות מכאן לחצר בד"א בסמוכה וכו' איזו היא סמוכה כל שאינה רחוקה ארבעה טפחים ועלה הוא דגריס שם א"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה וכו' עד אפי' עומד השני. וזה מתפרש בפשיטות וכפי הדרך שפרשנו לעיל דהני ארבעה טפחים מצטרפין העומד והחלל של הבור למיקרי אינה סמוכה למרפסת והוא שיהא העומד רבה על החלל וכו' הכל כדפרישית וזהו הנכון והאמת:

חולית הבור והסלע וכו'. השתא מפרש לה לדינא דמתני' דמה אנן קיימין בה אם דמיירי שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה בפני עצמן בלא צירוף הבור והסלע א"כ קשיא פשיטא ומאי קמ"ל הנוטל מהן וכו' הלא החוליא לבדה רשות בפני עצמה היא ככל רשות היחיד בעלמא העומד ברשות הרבים ואם גבוהין עשרה הן אבל אינן רחבין ארבעה וקמ"ל דמצטרף עם הבור או עם הסלע לרוחב ארבעה קשיא אמאי הרי הדא היא דאמר רב חסדא בשם איסי לעיל בפ"ק בסוף הלכה א' קנה נעוץ בר"ה אפי' הוא גבוה עשרה הואיל ואינו רחב ד' מותר לר"ה ממנה וכן מרה"י לתוכה דמקום פטור בעלמא הוא ובלבד שלא יחלוף וכדפרישית שם וא"כ לרב חסדא דמחשביה למקום פטור בכל כה"ג לא מהני ליה צירוף דהרי רשות שהוא פטור לגמרי ויש בו גובה עשרה אינו מצטרף לחיובא:

אלא כן אנן קיימין. להמתני' כשאינן לא רחבין ארבעה ולא גבוהין עשרה בפני עצמן והשתא מכיון שבתחלה אין בהן לא שיעור גובה ולא שיעור רוחב מצטרפין הן עם החלל הבור או עם הסלע ואם יש מחמת הצירוף גבוה עשרה ורחב ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב:

לית כאן פטור אלא מותר. הא דקתני פחות מכאן פטור לא תימא פטור אבל אסור כדאמרי' בעלמא אלא דהכא מותר לגמרי דמכיון שאינן גבוהין עשרה או שאינן רחבים ארבעה אינן אלא כמקום פטור בעלמא ואפי' לכתחלה מותר ליטול מהן לר"ה וליתן על גבן:

תמן תנינן. בפ"ב דעדיות ואיידי דאיירי בפטור ומותר מייתי לה דהני נמי פטור ומותר כדקאמר ר' יוחנן:

המפיס מורסא. הוא שחין שיש בו מוגלא קוויסטר"א בלעז:

אם לעשות לה פה. כדרך שהרופאים עושין להרחיב פי המכה ומתכוונין לרפואה חייב משום מכה בפטיש שזה נקרא גמר מלאכה ממלאכת הרופא לית כאן פטור אבל אסור אלא מותר לכתחלה לעשות כדי להוציא הליחה:

הצד נחש בשבת וכו' לית כאן פטור אלא מותר לכתחלה אם נתכוין להנצל מנשיכתו:

תמן תנינן ועל לפסים וכו'. האי לא שייכא מידי לפטור או מותר אלא אגב דקתני להא התם דזהו משלשה דברים שאמרו לפני ר' ישמעאל ולא אמר בהם לא איסור ולא היתר ופירשן ר' יהושע בן מתיא מייתי להא נמי הכא:

לפסים אירוניות. כלי חרס של בני כפרים והן עשויין ככדור חלול מבפנים ולאחר שמצרפין אותן בכבשן חותכין אותן באמצע ונעשה מהן שני כלים והן טהורות באהל המת כל זמן שהן סתומין לפי שאין להם אויר ואין כלי חרס מיטמא מגבו אלא מאוירו אבל טמאות במשא הזב אע"פ שאין להם אויר:

אמר ר' זעירא ויאות. על צידת נחש היא דקאי דשפיר מוכחא נמי מהא דלקמן דפטור ומותר הוא:

אם לצורך הדא דתנינן אם לרפואה חייב. כלומר דהא דתנינן לקמן בריש פ' שמונה שרצים ושאר שקצים ורמשים כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן הצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור והאי לצורך הוא הדא דתנינן בעדיות אם לרפואה חייב והשתא הא דמסיים ושלא לצורך פטור נמי הוא הדא דתנינן שם ואם מתעסק שלא ישכנו פטור ואי ס"ד דהאי פטור פטור ואסור הוא ואמאי מהפך התנא התם ושונה הפטור קודם החיוב ולא כדתנינן בכל המקומות לצד החיוב ברישא ובתר הכי לצד הפטור וכהאי דשנה בשמונה שרצים בהאי דינא גופיה אלא ודאי הא קמ"ל דהאי פטור פטור ומותר הוא ואי הוה תני לה כמו בכל המקומות הוה מפרשינן נמי להא כמו בכל המקומות דבזה איכא חיובא ובזה לאו חיובא איכא אלא דפטור אבל אסור ומדהפך ותני להא הוי דעל כרחך בדין דצידת נחש שמעינן דפטור דקאמר פטור ומותר הוא ואף דלמפיס מורסא אין לנו ראיה והוכחה דמותר מיהו לצידת נחש יאות הוא דמוכחא כר' יוחנן:

הלכה ג

מתני' **הזורק ארבע אמות בכותל**. שמתחלת זריקתו ארבע אמות ברשות הרבים הוא ונח החפץ בכותל ובגמרא מוקי לה כגון בדבילה שמנה וכיוצא בה מדבר הנדבק אם נדבק בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר הוא כלמעלה מעשרה ופטור דלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא ואם נדבק בכותל למטה מעשרה טפחים כזורק

בארץ הוא וחייב ואפי' אין שם אלא ד' אמות מצומצמות שאין עובי דבר הנדבק ממעט כלום:

זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות. ואפי' הרוח גלגלתו פטור שזה לא נתכוין מתחלה לזריקה של חיוב אבל אם זרק מתחלה לחוץ מד' אמות ואחר כך נתגלגל לתוך ד' אמות חייב ודוקא שנח החפץ מתחלה חוץ לד' על גבי משהו ואחר כך נתגלגל לתוך ד' אמות אבל לא נח כלל הרי זה פטור:

גמ' **מתניתא**. דקתני בכותל סתם בשאין שם חור בכותל מיירי ודנח בכותל כדמוקי לה לקמן בדבילה שמינה אבל אם יש שם חור ונח בחור בזה תליא במחלוקת רבי מאיר וחכמים ששנינו בברייתא זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא ר"מ מחייב וחכמים פוטרין ומפר' ואזיל לפלוגתייהו:

על דעתיה דר"מ בין שיש בו ד' על ד' בין שאין בו ד' על ד' את רואה את הכותל כגמום. כלומר דטעמא דר"מ דס"ל חוקקין להשלים ורואין את הכותל כאלו חתוך וחקוק הוא והיינו מפני שדרך החורין שהן לצד רשות הרבים שמפולשין הן לרשות הרבים ומבפנים הם רחבים ארבעה אבל לא מבחוץ לצד רה"ר שהוא הולך ומיצר והחפץ שנח בו אינו חוזר לאחוריו וקסבר ר"מ דמכיון שהכותל הוא עב וראוי לחוק בי שהרי יש בה חור מבפנים ארבעה אע"פ שאין בו רחב ארבעה מבחוץ במקום שנח החפץ רואין אותו כאלו הוא זה החור גמום ומפולש ברחב ד' על ד' ועל דעתייהו דרבנן אם יש בו במקום שנח מבחוץ ד' על ד' את רואה את הכותל כאלו כולו החור שבכותל גמום ומפולש והוי כנח ברה"י אבל אין מבחוץ רחב ד' על ד' אין רואין אותו כאילו הוא מפולש אלא כסתום הוא ופטור. והא דנקיט אליבא דרבנן את רואה את הכותל כגמום לאו דבעי שיהא מפולש לרה"י בדוקא דהא ודאי ליתא שהרי למעלה מי' נחה ואם יש בחור מבחוץ רוחב ד' על ד' הוי רה"י אפי' אינו מפולש למבפנים אלא דה"ק דדינא כמו שהיה גמום ומפולש לרה"י:

רב חסדא אמר במוקד לוכסין. אמתני' קאי דקתני בכותל והא לא נח ומיקי לה בכותל משופע והוא באלכסון ופריך ואכתי וכי אין סופה לירד להדבר אשר זרק ונח בו דמ"מ לאו הנחה מיקריא שהרי מתגלגל ויורד:

תיפתר שהיתה דבילה שמינה וניטוחה. בכותל ולא צריכין לכותל מדרון:

לית הדא אמרה שיפוע מדרגה כלמטן. התם בפ"ו דכלאים בהלכה ב' היא דקאי ששנינו שם אף הנוטע שורה אחת בארץ ואחת במדרגה והוא מקום שיפוע בארץ אם גבוה המדרגה מן הארץ עשרה טפחים אין מצטרפת עם השורה התחתונה להיות נחשבת ככרם ואם לאו ה"ז מצטרפת עמה ובעי שם בגמרא אם מקום השיפוע שבמדרגה כלמטן

נחשבת ולענין שתצטרף עם השורה שבארץ אם יש שם עוד שורה תחתיה או שיפוע המדרגה כלמעלה נחשבת והדר פשיט לה התם דשיפוע המדרגה לעולם כלמעלה נחשבת היא ובתר הכי מייתי להא דהכא תמן תנינן הזורק ד' אמות בכותל וכו' עד תיפתר שהיתה דבילה שמינה וניטוחה והדר מקשי עלה ר' חגיי קומי ר' יוסי והייני הא דהכא וכי לית הדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטן נחשבת הדא מקשינן אהאי אוקימתא דרב חסדא דמוקי בכותל מדרון ונח בהשיפוע דלאו כלום הוא שהרי סוף החפץ לירד אלמא לא חשבינן כאלו נח ומשום שהשיפוע כלמטה נחשבת וכלומר שהחפץ שבה למקום שלמטה יורד ונמשך הוא דאלו היה מקום השיפוע נחשב כלמעלה א"כ מה שנח בשיפוע הרי הוא כאלו נח למעלה בארץ וקשיא להא דפשטינן לעיל לענין כרם דשיפוע המדרגה כלמעלה היא:

אמר ליה. שאני היא תמן בהא דלעיל שם בשורה הנטועה בשיפוע המדרגה שהזרעים נהנין מן המדרגה כלומר כל מה שנזרע או נטוע בה נהנין הן ויונקין משם והרי הן כנחין ולפיכך השורה הנטוע בשיפוע כאלו נטועה למעלה מחשבינן לה ואינה מצטרפת עם השורה התחתונה שבארץ לפי שכל המדריגה כמקום בפ"ע היא אבל הכא שזרק ונח בשיפוע הכותל או התל והרי זה כמדרגה לא הוי הנחה לפי שדרך בני אדם להיות שפין בה ע"י מהלך רגליהן ונישוף אותו החפץ ונופל היא למטה:

אילו אמר כשהיה שם חור. כלומר אילו הוה מוקי לה רב חסדא בשהיה שם חור בכותל ונח בחור שפיר הויא דומיא לדהתם שהוא נהנה מן החור כלומר שנח שם כשם שהזרעים נהנין מן המדרגה ויאות הוה להאי אוקימתא אבל השתא דאוקי לה שנחה במקום המדרון סתם לא דמיא להאי דמדרגה והלכך פרכינן עלה כדלעיל:

בשהיה מקום מונדרין בהדא דתנינן וכו' ונתגלגל לתוך ד' אמות חייב כלומר להדא דתנינן בסיפא דאם זרק חוץ לד' אמות ונתגלגל לתוך ד' אמות חייב מיירי כשהיה המקום מדרון שאע"פ שמתחלה היה עומד לכך שתחזור ותתגלגל אפילו כן מכיון שנתכוין לזרוק למקום החיוב חייב:

אתא ר' חזקיה ור' אבוהו. וקאמרי בשם ר' יוחנן דדוקא והיא שנחה ע"ג משהו חוץ לד' אמות כדפרישית במתני':

הלכה ד

מתני' **הזורק בים ארבע אמות פטור**. בגמרא קאמר דלאו דוקא ד' אמות ואפי' יותר שהרי כל הים אינו אלא כרמלית ואין בו חיוב אלא הואיל ושיעור החיוב בר"ה ד' אמות נקט נמי הפטור בכרמלית ד' אמות:

אם היה רקק מים. שיש בהם רפש וטיט ונקרא רקק ור"ה מהלכת בו דעבידי דרבים מהלכין שם:
וכמה היא. עמקו של רקק שיהא לו דין ר"ה ולא כרמלית:
פחות מעשרה טפחים. דשכיח דמהלכין בו ואם הוא יותר כרמלית הוא:
רקק מים וכו'. בגמ' קאמר הא דהדר תנא לה לאשמועינן שאפי' אין מהלכין בו אלא ע"י הדחק ר"ה הוא דהילוך ע"י הדחק שמיה הילוך:
גמ' **לא סוף דבר ארבע אמות בים וכו'**. כדפרישית במתני':
ולמה תנינתה תרין זמנין. להאי דינא דרקק:
בשהיו שני רקקים וכו'. כלו' ואפי' יש כאן אצלו אחד שמהלכין בו שלא ע"י הדחק דמהו דתימא דזה השני שאין בו הילוך אלא ע"י הדחק לא הוי ר"ה אלא כרה"י כלומר דלאו שם ר"ה עליו קמ"ל דאפ"ה ר"ה נקרא דלעולם הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך:

הלכה ה

מתני' **הזורק מן הים ליבש**'. זהו מכרמלית לר"ה או איפכא:
ומן הים לספינה. מכרמלית לרה"י או איפכא ומשום סיפא נקט לה:
ומן הספינה לחברתה. דהוי מרה"י לרה"י וקמ"ל דאפי' יש הפסק ביניהן אפ"ה פטור דליכא אלא איסורא כדקתני בסיפא:
ספינות קשורות זו בזו. והן של שני בני אדם מטלטלין מזו לזו וע"י עירוב ואם אינן קשורות אע"פ שמוקפות שהן סמוכות זו לזו אין מטלטלין מזו לזו ולא מהני עירוב מכיון שיש אויר כרמלית מפסיק ביניהן:
גמ' **בקשורות בגמי**. כלו' אפילו קשורות בגמי בעלמא מטלטלין מזו לזו ע"י עירוב וכדקאמר ר' יוסי בר' בון והן שעירבו בדוקא הוא דאיירי במתני':
כשאין ביניהן. אויר מפסיק ברחב ארבעה שאם יש ביניהן רחב ארבעה הרי יש שיעור רוחב כרמלית מפסיק בין זו לזו ולא מהני עירוב ואידך אמר שאפי' רוחב ארבעה מפסיק ביניהן אינו מבטל העירוב:
מן מה דאמר ר' יוסי בשם ר' אלעזר אפילו אינן גבוהות עשרה. כלו' אפי' הגובה של הספינות שהוא למעלה מן המים אין בו עשרה הוי דשמעינן דר' אלעזר דהוא דאמר שצריך שלא יהא ביניהן רוחב ארבעה מפני שזהו דין כרמלית כל שרחב ארבעה ואינה גבוה עשרה ואם הספינות אינן גבוהות עשרה מעל פני המים הרי אויר כרמלית מפסיק ביניהן דאלו למ"ד שצריך שיהו הספינות גבוהות עשרה מעל פני המים ואז יש להן דין רה"י ולא מחשבינן לחלל עומקה משום שאינו ניכר מבחוץ שעומקה בתוך המים היא

א"כ לדידיה אפילו יש ביניהן רוחב ארבעה לא איכפת לן מידי שהרי אויר כרמלית הוא ודינו ככרמלית שאינה תופסת אלא עד עשרה ולמעלה מזה מקום פטור הוא ומכיון שהן גבוהות עשרה למעלה מן המים אין כאן אויר כרמלית מפסיק ביניהן שיבטל העירוב. וכן אמר ר' חנניא בריה דר' הילל דדוקא שיהא כל אויר כרמלית בתוך עשרה דאז אויר הכרמלית ככרמלית היא אבל למעלה מזה מקום פטור הוא:

ספינה שבים וכו'. תוספתא היא בפ' אחד עשר:

ר' יהודה אומר וכו'. ולקמיה פריך עלה ומשני:

ולמה מתוכה לים מותר מפני שאינה גבוה עשרה מן המים ולא הויא אלא כרמלית ואינו אלא כמטלטל מכרמלית לכרמלית בתוך ד' אמות דמותר אפי' לכתחלה:

אין כיני. אם כן אפי' מן הים לתוכה מותר:

ולמה מן הים לתוכה אסור. וכן איפכא דמן הים לתוכה אמאי אסור אם מפני שהיא עמוקה עשרה ומחשבת לה רה"י א"כ אפי' מתוכה לים נמי לא דמ"ש דאי אזלת בתר עומקה א"כ לעולם אסור:

מפני סכנה. היינו טעמא שהתירו מתוכה לים שאם אתה אוסרו לטלטל אף מתוכה לים ולא יכול להוציא השופכין שלו ושאר צרכיו יבא לידי סכנה:

סלע שבים וכו'. תוספתא שם וכדמפרש טעמא לקמיה:

ספינה עולה ויורדת. היא וכלומר שאי אפשר לו לצאת מתוכה ולעשות צרכיו שתמיד הולכת היא ולפיכך התירו לטלטל מתוכה לים אבל סלע במקומה היא ויכול לילך ממקום שהוא לטלטל ולשפוך שופכין דידיה:

ולא כרמלית היא. אסיפא הוא דפריך דקתני פחות מכאן מותר ואמאי והרי אם אינה גבוה עשרה מיהת ככרמלית היא וכלום מותר הוא לטלטל לכתחלה בכרמלית ואמאי קתני סתם מותר:

אלא בארבע אמות. הא דקתני מותר לאו בכולה קאמר אלא עד ד' אמות:

אמר ר' אילא על ראשה. כלומר דר' אילא לא בעי לפרש הכי להסיפא אלא על ראשה היא דשייך למימר הכי דקתני אם גבוה עשרה אין מטלטלין וכו' והיינו בגוונא דלא שייך בה דין כרמלית כגון שאינה רחבה הרבה הלכך מתוכה לים או איפכא אסור דהוי כמטלטל מרה"י לכרמלית או מכרמלית לרה"י ואם הוא יותר מכאן והיינו שהיא רחבה ביותר נעשית כמחיצ' שהוקפה לזרעים שבתוכה לא לדירה דין כרמלית יש לה שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות:

פחות מכאן וכו'. סיומא דדברי ר' אילא היא כלו' אבל הסיפא דקתני פחות מכאן מותר והיינו שהיא פחותה מגבוה עשרה אין לה דין כגדר גבוה עשרה שהוקף לזרעים ומטלטלין מתוכה לים וכו' ובתוכה מותר לטלטל עד בית סאתים והכי תני לה בתוספתא פחות מכאן ה"ז מותר ובלבד שיהא כבית סאתים:

ר' בון בר חייה בעי. על הא דקאמר מטלטלין מתוכה לים הא מיהת כרמלית היא ומעתה נאמר שתי כרמליות סמוכו' זו לזו מותר לטלטל מזו לזו בתמיה הא מיהת לכתחלה אסור הוא:

מכיון וכו'. שאני הכא דמכיון שהים מקיפה להסלע מכל צד כמי שכולה כרמלית אחת היא:

נסר שהוא. בולט חוץ לספינה ואין בו רוחב ארבע. כלומר אפילו אין בו רוחב ארבע מותר לישב בו וכו' דקסבר כרמלית דהים מארעא הוא דמחשבינן ואויר שהוא למעלה מי' מקום פטור הוא ובדין הוא דבלאו הכי מותר אלא משום היכרא בעלמא עביד לה והלכך סגי אפי' אין בו רוחב ארבע:

אילו אמר תיבה פחותה יאות. ר' מנא לא מדייק לדינא מידי אלא משום דקאמר נסר וכו' ואין זה דרך צניעות ושפיר הוה לי' למימר תיבה פחותה ויושב בה וכו':

מאן דבעי למיעבד תקנה לאילפא שיהא מותר לטלטל מתוכה בשבת מוציא נסר חוץ לשלשה מהספינה שלא יהיה בו תורת לבוד והוי כספינה וכו'. ושאין בו רוחב ארבעה. טעות הוא בכאן ואגב שיטפא דלעיל היא דאם אין בו רוחב ארבעה מאי האי דקאמר ואת רואה את המחיצות כאלו עולות וכי שייך מחיצות למקום שאין בו רוחב ד' אלא צ"ל ויש בו רוחב ארבעה ופליג אדרב המנונא דלעיל דס"ל דמקום ארבעה על ארבעה בעינן והלכך קאמר דאת רואה את המחיצות של הנסר כלומר שפת הנסר כאלו מחיצות עולות ממנו דאמרינן גוד אסיק ואם מטלטל מן הספינה לתוכו ומתוכו לספינה ודרך הנהר ממלא מן הים ומכניס להספינה דמחיצה תלויה היא והתירו במים:

ר' יעקב בר אחא מפרש לה בשם רב המנונא להא דקאמר ר' אבון מוציא חוץ לשלשה מפני שכל שלשה ושלשה כלומר עד שלשה שהן סמוכין למחיצה כמחיצה עצמה הוא דאמרינן לבוד ואם אינו מוציאו חוץ לשלשה הוי ליה כמחיצת ספינה עצמה וא"כ מטלטל מספינה לים להדיא ואסור והלכך הא דקאמר מוציאו חוץ לשלשה:

דהוה פריש. שהיה נוהג לפרוש בים והיה מצוה אותו לעשות לו סל פחות כהאי דר' מנא דקאמר תיבה פחותה בכדי שיכול לישב בו לעשות צרכיו בשבת:

הלכה ו

מתני' **הזורק ונזכר עד שלא תצא מידו**. ולנוסחת המשניות וכן בנוסחת המשנה בבבלי ונזכר לאחר שיצתה מידו וכך צריך לפרש לנוסחא דהכא שמיד שיצתה מידו נזכר והיינו עד שלא תצא מידו כלומר שאפי' לא שהא אלא בכדי עד שלא תצא מידו דאלו נזכר מקודם שיצאת מידו צריכא למימר דלאו בר קרבן הוא:

קלטה אחר. או שקלטה אחר או כלב או שנשרפה ולא עביד הנחה פטור:

זרק וכו'. וכן בזרק בשוגג לעשות חבורה ונזכר מקודם שנעשה חבורה פטור משום חובל בשבת דבעינן עד שיהא תחלתן וסופן שגגה:

זה הכלל. לאתויי כל חייבי חטאות ואפי' אינן של שבת:

גמ' **כיני מתניתא והזיד**. כלומר דמפרש דלאחר שנזכר לא חזר ושכח אלא סופו היה בזדון אבל אם חזר ושכח אע"פ שבאמצע נזכר הוא הוי תחלתו וסופו בשגגה וחייב וקשיא אלו ירה חץ וכו'. כלומר וכן על כרחך אתה מפרש להסיפא זרק לעשות חבורה וכו' מפני שנזכר עד שלא נעשית החבורה הלכך פטור הוא משום שבת דאי לא תימא הכי אלא שנזכר וחזר בו ממה שהיה מתכוין בתחלה א"כ קשיא הרי מי שזרק חץ להרוג בו את הנפש והתרו בו מה אתה עושה וחזר בו שמא כלום הוא מה שחזר בו בתמיה וה"נ דכוותה שאם זרק האבן אי החץ לעשות החבורה מה איכפת לן שחזר בו הלא כבר יצאת מידו לעשות כוונתו והחזרה שלו לאו כלום הוא אלא הוי סופך מימר והזיד דטעמא דמתני' משום שסופו במזיד הוא ובחייבי חטאות בעינן עד שיהא תחלתן וסופן בשגגה:

בשוגג בל"ת ובמזיד בל"ת. בשוגג ומזיד דעלמא קאמר דפליגי בה דר' יוסי בן חנינה ס"ל דשוגג בלאו היא דהויא שגגה ואלו ידע בלאו מזיד הוא ואע"פ ששגג בהכרת ולאו בר קרבן הוא וריב"ל ס"ל דאפי' ידע בלאו אלא דשגג בהכרת שמיה שגגה ובהזיד גם בהכרת הוא דהוי מזיד:

תני ר' שמעון בן יוחי. לדרוש מפרשת מגדף ומסייע לריב"ל דכתיב בפרשה ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת וגו' והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' את ה' הוא מגדף ונכרתה וגו' דמשמע דאדלעיל קאי מדכתיב והנפש והכא במזיד משתעי דכתיב ביד רמה ובא ללמדנו דלפעמים מביא קרבן אפי' הוא במזיד והשתא היכי דמי אם מזיד הוא בכל הגע עצמך שאפי' מזיד הוא גם בהכרת א"כ מתרין בו ולוקה ומביא נמי קרבן בתמיה הרי אם מזיד הוא בכל ודאי לאו בר קרבן הוא אלא דה"ק והנפש אשר תעשה ביד רמה משכחת ביה נמי קרבן כגון שהזיד בהלאו ושגג בהכרת דמיקרי שוגג לענין קרבן ומסייע לריב"ל:

ר' אבהו בשם ר' יוחנן. הך דר' יוחנן גרסי' לה בפ"ז דתרומות ובכמה מקומות והעיקר כמו דגרסינן שם ובפ' מרובה בשני מקומות ובכל מקום אשר תמצא כתוב בהפך טעות דמוכח הוא. וכצ"ל כמו שהוא שם הזיד בחלב ושגג בחטאת מתרין בו ולוקה:

משום שהזיד בחלב הוא. ומביא קרבן דקסבר ר' יוחנן כמ"ד דשגגת קרבן שמה שגגה כדמוכח מהרבה מקומות לר' יוחנן אין מתעסקין לא בחלבים ולא בעריות. כלומר דמה דקי"ל המתעסק פטור מקרבן וכגון בשבת שלא נתכוין למלאכת איסור כלל שנתכוין לחתוך את התלוש ונמצא שהוא מחובר וכל כיוצא בזה זהו נקרא מתעסק ושוגג נקרא שמתכוין למלאכה זו שעושה אלא ששגג ולא ידע שהיום שבת או שידע שהוא שבת וכסבור שמלאכה זו מותרת זהו שוגג ובחלבים ובעריות אף המתעסק חייב ואפי' לא נתכוין לעבירה כדמפרש ואזיל היך עבידא מתעסק בשבת שהוא פטור:

אמר הרי אני קוצר חצי גרוגרת. שהוא פחות מכשיעור ואין בו חיוב חטאת ואף על פי שעלתה בידו וקצר כגרוגרת אחר כך פטור שלא נתכוון לקצור כשיעור אבל בחלב אם אמר הריני אוכל חצי זית ואכל כזית חייב שכן נהנה בגרונו כזית וכן בעריות אמר הריני מתחמם בה ולא נתכוין ליותר ועלתה בידו שהערה בה חייב שכן נהנה:

הדרן עלך פרק הזורק

פרק יב

הלכה א

מתני' **הבונה**. שאמרו באבותמלאכות:

כמה יבנה. משום דה"א דאין מדרך לבנות אלא מה שנקרא בנין ולפיכך מפרש בה התנא יותר מבשארי אבות מלאכות שנשנו שלא מצינו ששואל בהם כמה יקצור או כמה יחרוש וכו' וכאן מאריך בלישניה הוא וכדאמרן להשמיענו דהבונה כל שהוא חייב לפי שכך מצינו במשכן שכן קרש שנפל בו דרנא הטיף לתוכי אבר וסותמו:

המסתת את האבן. שמתקנו מן הצדדים ומרבעו וזהו גמר מלאכה כמו המכה בפטיש:

ובמעצד. קורנס של ברזל:

הקודח. במקדת ועושה נקב בכל אלו בכל שהוא חייב:

ומלאכתו מתקיימת. שא"צ להוסיף יותר ועשה כן בשבת חייב:

אף המכה בקורנס על הסדן. הוא כמו עמוד עב של ברזל העומד לפני האומנין אינקלומ"א בלע"ז ועושין כן בשעת מלאכה להחליק את הקורנס נקרא מורטי"ר וזהו כמתקן מלאכה ואע"פ שאינו מן המלאכה ממש מחייב. ואין הלכה כרשב"ג:

גמ' **מה בנין היה במשכן וכו'**. גרסי' להא לעיל פ' כלל גדול בסוף הלכה ב' וכדפרישית שם עד אדנים בקרקע הן ועד דעביד ספיין חייב משום בונה:

וההן דנקר כיפין. וזה שהוא מנקר כיפי האבנים או לעמודין או לרחיים מקטע פספס מקטע או שהוא קוצץ ועושה פספסין ואח"כ חוזר ומקטע להצדדין ומחליקן כולן אלו תולדות דמסתת הן:

המרכיב מטה של גילה. נקרא מיטה גללניתא והיא עשוייה פרקים פרקים ומפרקין אותה לעת הצורך וכשרוצה לשכב עליה מרכיב הפרקים זע"ז ונעשית שלימה ואם עשה כן בשבת חייב משום בונה:

אמר ר' זעירא. אמאי חייב שהרי אינו אלא כנוטל מלבן ונותנו ע"ג לבינים אחרים בשבת ולא נקרא בנין אלא כשתוקע בחוזק ומחבר הפרקים זה לזה:

להתיר שולחן של פרקים בשבת. לפרק אותן ולחזור להרכיבן כדי להשתמש בו:

אמרי רב הונא בר חייה הוה עמיה והסכים עמיה להיתר ושמע רב יהודה וכעס ואמר מאן דהורה ליה להיתר לא יליף ולא שימש חכמים דסבירא ליה לרב יהודה כתנא קמא דברייתא דלקמי' דמיהת איסורא איכא להחזיר אותן:

כרשב"ג הורי ליה. דסבירא ליה אם היו רפוים נוטל ומחזיר והלכה כמותו:

דתני וכו' ואם החזיר פטור אבל אסור לכתחלה ואם תקע בחוזק ע"י יתידות ה"ז חייב:

תני. בתוספתא פ"א דב"ב דכלים גבי יתידות המחרישה ושאר הכלים שלה בזמן שהן תקועים חיבור לטומאה שאם נטמא אחד נטמא חבירו:

ולהזייה. שאם הזה על האחד מהן עלתה הזאה על כולן ואם קבועים ולא תקועים חיבור הן לטומאה אבל לא להזייה והתם גריס גם בקבועים חיבור לטומאה ולהזייה אבל הניטלין זה מזה וחוזרין ונותנין עליהן אינו חיבור לא לטומאה ולא להזייה קתני מיהת גבי קבועין דחיבור הן לטומאה והכא את אמר הכין בתמיה דדוקא אם תקע ה"ז חייב הא אפילו בקבע חיבור מיקרי תמן דרכן לקבע לא לקבע אינו חיבור. כלומר שאני התם שדרכן בכך אם תקע אותן ואע"פ שלא תקען נוחין הן להשתמש בהן ואם לא קבע אז הוא דאינן חיבור והלכך בקבע תליא מילתא אבל הכא תקיעתן הוא גמר מלאכתן לפי שמדרך לתקוע אותן בחוזק שלא יתפרדו ולפיכך דוקא אם תקע ה"ז חייב:

קרן עגולה. הוא מין כלי זמר ועשוי נקבים נקבים ומכניסין בהן חלילין ומוציאין קולות הרבה ואם היא עגולה דרכן לתקוע בהנקבים בחוזק וחייב ואם הוא פשוטה מכניס אותן בריוח ודרכן לפרקן תמיד ולפיכך פטור:

קני מנורה. המחזירן חייב:

וקנה של ציידין. של הסיידין המלבנין את הבית בסיד ועשוי פרקים פרקים להאריך אותו ולקצר לפי הצורך והמחזירן פטור:

משום בונה. דקסבר ר"א בר' שמעון יש בנין בכלים. מפני שהוא מלמעלן למטן. כלומר אין זה נקרא בנין אלא שלפעמים הוא מאריך ולפעמים מקצרו ואינו מקפיד על הפרקים שבאמצע הקנה אם מה שהוא מלמעלה נתון הוא למטה או בהפך:

הרי החופר בחולות. הרי זה אינו מקפיד למה שלמעלן אם יהיה למטן ואפ"ה את אמר חייב משום חופר:

כאן בקנה של סיידין אינו אלא לשעה בעת שצריך ללבן בו וכאן בחופר הוא לשהות שמתקיים הוא כך:

שמואל אמר המלחם את התריסין וכו'. גרסינן להא לקמן בפ"ק דביצה בהלכה ה' על המתניתין ב"ש אומרים אין מסלקין את התריסין בי"ט וב"ה מתירין אף להחזיר. המלחם וכמו המחלם מלשון הדר חלים לפי שעשוין הן כעין שני פרקים ומחוברין על ידי ציר וכשמסלק מן פתח החנות פותח אותן ומפרקן ומניחן על העצים שלפני החנות ונותן עליהן הדברים למכור וכשהוא מחזיר מחלים ומחבר אותן הפרקים בציר הקבוע באחד מהן ותוחבו בהחור שבשני ומחזירן לסגור את החנות:

וקשיא. לשמואל אם דבר שאלו עשאו בשבת חייב עליו חטאת בזה יהיו ב"ה מתירין אף להחזיר בי"ט:

התירו סופו מפני תחלתו וכו'. ואם לא יפתח אף הוא ממעט בשמחת י"ט שלא יהיו מצוי לקנות דברים הצריכין להיום ומשום שמחת יום טוב התירו חכמים:

אמר ר' אחא. דאיכא לשנויי אליבא דשמואל נמי בהכי דכשהתירו ב"ה להחזיר לא התירו אלא מחזיר בעלמא ובלבד שלא יחזיר כל צרכו ולתקוע הציר בחוזק שלא ינוד ממקומו וכי קאמר שמואל דחייב עליו בשבת כשמחזיר כל צרכו:

בשאין שם פתח. אחר להחנות אבל אם יש שם פתח בזה לא התירו לסלק ולהחזיר אלא משתמש דרך אותו הפתח:

מתניתא כר"ש. לאו אמתני' דידן קאי אלא בפ"ו דפסחים דגרסינן להא שם בהלכה א' ואברייתא דמייתי התם קאי דתני ר' ישמעאל בנו של ריב"ב בשבת היה מפשיט את הפסח עד החזה וקאמר עלה ר' יוסי בר' בון התם דזה הוא דלא כר"ש דתני בתוספתא פי"ב הגורד שמגרר העץ להחליקו והקודח וכו' ולר"ש דוקא עד שיגמור כל צרכו והלכך מפשיטו עד החזה דזה לא מיקרי נגמר כל צרכו. ואם נפרש דאמתני' דידן קאי צ"ל מתניתא דלא כר"ש ומיהו הא דר' יעקב בר אחא ע"כ דהתם הוא דקאי כדגריס שם:

ואמר ר' יעקב בר אחא. וכן אמר ר יעקב דלא אתיא הך דר' ישמעאל אלא כר"ש דלא עביד מקצת מלאכה ככולה דאלו לרבנן דעבדי מקצת מלאכה ככולה דאף הקודח כל שהוא חייב אפילו עד החזה אינו מפשיט בשבת:

וקשיא על דרשב"ג. דמתני' דקאמר אף המכה בקורנס וכו' וכי מה איכפת שהוא מתקנו למלאכה אילו נטל דבר לקצור ותיקנו להכינו כדי לקצור ולא קצרו שמא כלום הוא והכא נמי הרי לא עשה להמלאכה:

אתיא דרשב"ג כר' יהודה דתני. בברייתא דר' יהודה מוסיף באבות מלאכות דאף השובט והמקשקש שמכה בכלי על האריגה כדי ליישבה ולסדרה בשיווי ה"ז חייב משום שהוא כמיישב בידו לתקנו למלאכה ה"נ לרשב"ג כן:

הלכה ב

מתני' **החורש כל שהוא**. חייב דחזיא לזריעה לגרעין כל שהוא:

המנכש. תולש עשבים רעים מתוך הזרעים:

והמקרסם. שקוצץ ענפי יבשים של האילן:

והמזרד. קוצץ ענפים לחים המרובים וכל זה לתקן את האילן ובכל שהוא חייב שזה הוא כנוטע:

המלקט עצים. אם לתקן את השדה או את האילן וקצץ ממנו בכל שהוא חייב:

ביצה קלה. כגרוגרת מביצה קלה כדלעיל בפ"ח בהלכה ה':

כמלא פי גדי. לפי שהן ראוין לגדי:

גמ' **מה חרישה היתה במשכן וכו'**. כתוב לעיל פ' כלל גדול בהלכה ב' עד שאינן נאכלין ושם מפורש:

למה לי וכו'. משנה יתירא הוא בעשבים דלתקן כל שהוא שמעינן מהמלקט עצים ואם לאכילת בהמה כמלא פי הגדי כבר תנינן להא לעיל בסוף פ' כלל גדול ולא משני מידי:

הלכה ג

מתני' **הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו**. ודוקא בשולט בשתי ידיו בשוה אבל בשאר כל אדם בימינו חייב בשמאלו פטור ועיטר יד שכתב בימינו שהוא שמאל כל אדם פטור ואם כתב בשמאלו חייב שזהו דרך כתיבתו:

בין. השתי אותיות הן משם אחד בין הן משני שמות ובין הן משני סימניות שאות זה לסימן זה ואות זה לסימן אחר ובין בכל לשון חייב:

לא נתחייבו ב' אותיות אלא משום רושם וכו'. כלו' דר' יוסי ס"ל דעיקר החיוב של הכותב משום רושם הוא שרושם הוא שמצינו במשכן שכך היו רושמין על קרשי המשכן

לידע איזו היא בן זוגו של כל אחד ואחד שלא יוחלפו אחר שנתפרקו והיו צריכין ליזהר שיקימו אותן כמשפט הראשון שהוקמו זה אצל זה כדקאמר בגמרא אבל כותב לא מצינו במשכן ואינו אלא תולדת רושם ופליג ר' יוסי על שסידרו לכותב במנין אבות ואין הלכה כמותו לענין קריאת התולדה לכותב אבל לענין חיוב מתחייב ברושם כמו בכותב ותולדת כותב הוא:

א"ר יהודה. ובנוסחת הבבלי גריס אמר רבי מצינו שם קטן משם גדול וכו' וכלומר שאפילו לא נגמר מלאכתו שנתכוין לכתוב שם הגדול שמעון ולא כתב אלא שם משמעון או כיוצא בזה חייב שהרי מיהת כתב שתי אותיות וראויות לשם וכך הלכה באותיות שלא כתבן פעמיים בכפל וכגון אלו אבל אם כתבן כפולות כגון אא או בב אינו מתחייב אא"כ הן שמות במקום אחר כגון שש גג רר תת סס חח:

גמ' **מאן תנא סימניות**. דמשמע אפילו אינן אלא לסימן בעלמא ר' יוסי הוא דקאמר עיקר חיוב של כותב משום רושם שהיה במשכן הוא ולא היה אלא לסימן:

מהו בכל לשון אפילו אל"ף אלפ"א. כלו' במקום אל"ף כתב אלפ"א והוא לשון יונית כדתנן בפ"ג דשקלים יוונית כתוב עליהן אלפא ביתא גמלא ואם כתב שתי אותיות מלשון יוונית או משאר לשון לעז חייב:

וחש לומר וכו'. על הא דקאמר ר' יוסי שכך היו רושמין על קרשי המשכן והאיך עשו דהא אכתי איכא חששא שמא יהפוך אותן והנתון למעלה יתן למטה ומה שלמטה יתן למעלה וכהאי מאן דאמר דס"ל כשם שעובי הקרשים מלמטן כך היו למעלן:

כמין קולמוסין היו עשוין. כלומר לא כהאי מ"ד דאמרן אלא היו משופעין והולכין כקולמוסין הללו עד שהיו כלין למעלה כאצבע וא"א להחליף מה שלמעלה למטה:

וחש לו' וכו'. והא אכתי איכא חששא שמא יחלוף ליתן הצד שבפנים למבחוץ ואת שמבחוץ לצד פנים שהרי היו מצופין בזהב מבפנים ומבחוץ. וקאמר דלהא ליכא למיחש שהטבעות שהיו מבחוץ הן היו מוכיחות להצד שבחוץ:

וחש לו' שמא יחליף. והא אכתי איכא חששא אפי' היו רושמין לידע איזה בן זוגו שמא יחליף את שניהן מרוח זה לרוח זה:

לוכסן היו כתוב עליהן. הסימן שרשמו עליהן היה רשום באלכסון של הזוג כזה המקצת על זה והמקצת על זה והשתא א"א להחליף אפילו מרוח לרוח אחר דמכיון שעל כולן היה נרשם באלכסון כך אם יחליפו א"א שלא יהא ניכר שהוחלפו ומתוך כך היו יודעין להקימן תמיד כסדרן הראשון שהוקמו בתחלת הקמת המשכן:

ויחליף. אותן מרוח זה לרוח אחר ומה בכך שהיו נזהרין כל כך בסימנין שאפילו מרוח זה לרוח אחר לא יחליפו:

כמשפטו. כתיב וכי יש משפט לעצים וה"ל למיכתב כאשר הראית בהר אלא ללמדך שתשמור משפט סידורן הראשון וזה הקרש שזכה להנתן בצפון ינתן בצפון לעולם ושבדרום ינתן בדרום לעולם:

וגרסינן. להא בסוף הוריות ולהאי עובדא דלקמיה:

איליו דר' הושעיא ודבר פזי. שתי משפחות היו ורגילין להקביל פני הנשיא ולשאול בשלומו בכל יום ואותה משפחה דבר הושעיה היו מנהגם להכנס בראשונה שהיו יותר חשובים מבני המשפחה דבר פזי והלכו אלו דבר פזי ונתחתנו במשפחת הנשיא ורצו עכשיו להקדים לפניהם שנעשו יותר חשובים מהם ושאלו לר' אימי ואמר להן מן המקרא הזה וכו' דלמדין אנו מכאן שאין לשנות הסדר ומכיון שזכתה משפחה הראשונה להקדים בכניסה אין דוחין אותה ממנהג סידורה:

תרין זרעין. שתי משפחות היו בצפורי ונקראין בולווטיא ופגנייא והיו אלו בני בולווטיא נכנסין בראשונה להקביל פני הנשיא ויוצאין בראשונה והלכו משפחת הפגניא וזכו להתגדל בתורה והיו רוצין להקדים לפני הבולווטיא ושאלו לר"ל היאך ינהגו ור"ל שאל לר' יוחנן ונמנו וגמרו ונכנס ר' יוחנן לבה"מ ודרש דזה לא דמיא להא דר' אימי דודאי חשיבות התורה היא קודמת וכדתנן אפי' ממזר ת"ח וכו':

סברין מימר. מעיקרא סברוה לומר דדוקא לענין לפדות ולכסות ולהחיות כדאיירי במתני' דהוריות בהא הוא דאמרו אפי' ממזר א"ח קודם הוא אבל לישיבה לענין חשיבות בישיבה כגון לישב בראש ולהקדימו בכניסה ויציאה לא אמרו דאלו לענין התמנות בישיבה ובסנהדרין כבר שנינו בפ' אחד דיני ממונות דהכל כשירין לדיני ממונות אפי' ממזר אבל לא לדיני נפשות:

אמר ר' אבין אף לישיבה. כדדריש ר' יוחנן וכדאמרן:

יקרה היא מפנינים. משמע דבכל מיני חשיבות השייכים ליקר ותפארת חשובה הוא וקודמת אפילו לחשיבות כ"ג זה שנכנס לפני ולפניה:

תני וגד מגדיאל מתיבין לר' יהודה וכו'. כלו' על הא דמשוה אלו דקחשיב זה לזה דהא לא דמי דבשלמא גד מגדיאל שניהן שוין הן אלא דשם משמעון ושמואל ודן מדניאל אלו מאותיות הפשוטים ואלו מאותיות מנצפ"ך הכפולים ולא משני הכא מידי:

שתי אותיות בכל מקום. כלו' שתי אותיות מכל מקום בעינן שיהא אות זה משונה מאות זה לאפוקי הני דשוין הן וכאות אחד הוו:

אשכחת אמר. נמצאו למידין קולא וחומרא לר' יהודה וקולא וחומרא לרבנן דבכותב שתי אותיות שוין לר' יהודה חייב ולרבנן פטור והרי חומרא לר' יהודה וקלת על דרבנן:
שתי אותיות בכל מקום אע"פ שאינן שם. כלו' ואם כתב שתי אותיות מכל מקום ואפילו אינן שם במקום אחר כגון אה אף וכיוצא באלו לרבנן חייב ולר' יהודה פטור דבעי דוקא שיהו שם במקום אחר:
מחלפה שיטתיה דר' יהודה. בהא דקאמר האי בענינא להא דקאמר לעיל בסוף הלכה. דתני בת"כ פ' ויקרא:
ת"ל מאחת. משמע אפילו מקצת הכתיבה והאריגה:
אי מאחת וכו' הא כיצד עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת במקום אחר. והיינו שם משמעון וכיוצא או בשניהן שוין כגון שש וכיוצא אלמא דמיהת לר' יהודה דסתם סיפרא אליבא דר' יהודה היא בעינן שתהא נקראת מלאכה בפני עצמה במקום אחר. והכא הוא אמר בהלכה דלעיל השובט וכו' ומה בכך שמיישב בידו לאריגה הא מיהת במקום אחר לאו מלאכה בפני עצמה מיקריא ולא משני מידי:

הלכה ד

מתני' **הכותב שתי אותיו' בהעלם אחד חייב**. הא קמ"ל שאם כתבן בהעלם אחד חייב הוא לעולם ואפילו חזר ועשאן אות אחת וכך הוא בתוספת' פי"ב בהדיא הכותב אות אחת ועשאן שתי אותיות שתי אותיות ועשאן אות אחת הרי זה חייב נתכוין לכתוב אות אחת ונעשו בידו שתי אותיות שתי אותיות ונעשו בידו אות אחת ה"ז פטור. וסיפא היינו דתנינן לקמן נתכוין לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין פטור:
בסם. אורפמינט"ו בלע"ז:
בסיקרא. הוא מין צבע שחור ויש של אדום:
וקימוס. הוא גומא:
וקנקנתום. היא חרותא דאושכפי ווידריאל"ו בלע"ז:
ובכל דבר שהוא רושם. ועומד ומתקיים כגון מי עפצים ובלבד שיכתוב ג"כ על דבר המתקיים כדקאמר בגמ':
על שני כותלי הבית. כגון הזויות הסמוכין:
ועל שני דפי פנקס. בקצה שפות של הלוחות והן סמוכין ויכולין הן להיות נהגין ונקרין זה עם זה חייב:
הכותב על בשרו חייב. מפני שהכתב עומד על העור ואף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לשאר כתב שנמחק לאחר זמן:

והמסרט על בשרו. צורת כתב בשריטת הברזל:
ור' יהושע פוטר. לפי שאין דרך כתיבה בכך והלכה כר' יהושע:
גמ' **כתב בדיו על עלי ירקות וכו'**. תוספתא היא בפ' י"ב:
כתב אות אחת בטבריא והלך משם לציפורי וחזר וכתב אות אחת והכל בהעלם אחד חייב:
והא. אנן תנן אם אינן נהגין זה עם זה פטור וקס"ד דכתב אא השניה בצפורי על לוח אחר ואינן יכולין להתקרב זה לזה:
אמר ר' אבא בר ממל בסדרה. לפי מה שכתוב לפנינו ה"פ שמיירי שכתב אות השני בצפורי כסדר של האות הראשון שכתב בטבריה כגון שכתב להראשון בשפת הלוח וכסדר הזה כתבו גם להשני בצפורי בשפת לוח אחר דאף על גב דעכשיו אינן נהגין זה עם זה מ"מ יכול הוא לקרבן זה אצל זה ויהיו נהגין זע"ז ומכיון שכתבן בהעלם אחת מצטרפין וחייב והא קמ"ל דקריבה דלאחר זמן שפיר קריבה מיקריא ובהא דנקט בצפורי עוד רבותא קמ"ל שאפי' לא השלימו לאות השני במקום שהתחיל לכתוב וה"א שהמקומות מחלקין להשיעור אפ"ה מכיון שהן בהעלם אחת חייב:
עדים שאינן יודעין לחתום וכו'. גרסי' להא בפ"ב דגטין בהלכה ג' לכל הא דלקמן עד סוף הלכה:
רושם לפניהן בדיו והן חותמין. על הרושם נבסיקרא או איפכא דקסבר הואיל ובכה"ג מיקרי כתב לענין שבת הוי מי כתב לענין הגט:
מפני שאנו עסוקין בהלכות שבת. וכי מפני שאנן מתמירין לקרותו כתב לענין שבת אנו מתירין אשת איש בתמיה שאתה מדמה לסמוך על זה לענין מעשה להקל באשת איש:
ומקרע לפניהן. בהנייר צורת אותיות והן חותמין בהן:
ולא כתב ידו של ראשון הוא. שהרי כשהן חותמין על צורת האותיות. שנעשו בראשונה כתב על גבי כתב נקרא ולאו כלום הוא:
מרחיב לפניהן את הקרע. כלו' שעושה הקרעים של האותיות חלולין ומשים אותן על הנייר שהן חותמין והן ממלאין דיו בתוך חלל האותיות ולא הוי כתב על הכתב:
ולמה לית אנן אמרין רושם לפניהן במים. שהרי רשימת מים לאו כתב מיקרי ויכולין הן לחתום בדיו על הרושם:
אם בא ועירער עררו בטל. כלו' שאם אתה אומר רושם במים אתי הבעל ומערער לומר שלא נחתם כהוגן משום דמ"מ הרושם ניכר לפי שעה ויאמר שכתב ע"ג כתב היא לפיכך

האי תקנתא עדיפא שמקרע לפניהן והן חותמין דרך הקרע ואם אף על זה יבא ויערער ערעור בטל דשפיר קרינן ביה וכתב לה:

הקורע על העור. בשבת כתבנית כתב חייב לפי שהוא מתקיים אבל הרושם ברשימה בעלמא על גבי העור ולא קרע בתוך העור פטור:

אמר להן ר' אלעזר וכו'. תוספתא היא בפי"ב ועל המסרט על בשרו קאי שא"ל ר"א לחכמים דפטרי והלא בן סטדא והוא אותו האיש ונקרא כאן על שם אמו כלו' סטת דא מבעלה והוא לא הביא כשפים ממצרים אלא בסריטה תוך בשרו שכתב בו שם הטומאה וסומא בכך עיני התועים אחריו שעשה לפניהם מעשה הבל תעתועים:

א"ל וכי מפני שוטה אחד שעשה כך אנו נחייב את כל הפקחין. כך הוא בתוספתא שאין למדין מן השוטים:

כתב. גבי גט כתיב וכתב ודריש ולא החוקק על הטבלא בסכין ולא המטיף נקודות כצורת האות ולא השופך כדמפרש לקמן:

אמר רב חסדא. דלא פליגי מ"ד לא חוקק בבולט מקום הכתב שהוא בולט מחמת שדוחק התוכות וסביבות צורות האותיות וע"י כך האותיות בולטין מאליהן:

כגון הדין דינרא. כעין שעושין צורת המטבע על הדינר שדוחק בדפוס תוכות וסביבות הצורה והצורה בולטת מאליה דהוי חק תוכות ולאו כתב היא ומ"ד אפי' חוקק כשר כגון ההן פינקסה כעין חקיקת הפנקס של סופרים שחוקקין עליהן בעט ברזל על פנקס של שעוה ונחקקין ירכי האותיות בעצמן:

אמר מר וכתב לא המטיף. ופליגי בה דחד אמר כשלא ערב הנקודות שלא משך אח"כ מנקודה לנקודה לערבן ולעשות מהן אית גמור ואם עירבן כשר ואידך אמר אפילו עירבן אח"כ פסול כיון שמתחלה לא כתב צורת האות ממש. א"נ בשלא עירב שלא עשאן רצופות זו אצל זו ואם עשאן רצופות יכיל לעשות מהן אות ואידך אמר אפי' עשאן רצופות ותכופות לאו כתב הוא ולא מהני אח"כ לעשות מהן אות גמור:

וכתב לא השופך. ומפרש לה כגון אלו בני מזרח שהן בעלי ערמה ביותר וכשאחד מהן רוצה לשלוח בכתיבה דבר סוד וסתר כותבו במי מילין והן מים ששרה בהן עפצים והקלפים שלהן היו מעופצים ולא היה הכתב ניכר שאין מי מילין ע"ג מי מילין ניכרין וזה שמקבל הכתב שופך עליו שאר דיו שאין בו עפצים וקולר האותיות וניכר הוא לקרותן וכגון זה פסול בגט:

עשה כן בשבת מהו. ששפך דיו ע"ג כתב של מי מילין אם הוא חייב ופשיט לה מדאמרי ר"י ור"ל על דתנינן במתני' כתב ע"ג כתב פטור ודוקא בכותב בדיו ע"ג דיו או בסיקרא

ע"ג סיקרא לפי שאינו ניכר ולא הוי כתב אבל אם כתב דיו ע"ג סיקרא או איפכא חייב וה"נ בדיו ע"ג סיקרא הוא וחייב:
חייב שתים בדיו ע"ג סיקרא אחת משום כותב וא' משום מוחק דזה כמוחק על מנת לכתוב הוא:

הלכה ה

מתני' **כתב במי משקין**. שיש בהן איזה רושם או במי פירות או שנטל אבק דרכים או אבק סופרים הוא עפרורית של עיבוד הקלפים או של קסת הסופר ועשה בהן צורות אותיות או בכל דבר שאינו מתקיים פטור:
לאחר ידו. שאחז הקולמוס בין אצבעותיו והפך גב ידו וכתב או ברגלו או אחזו בפיו או אחזו במרפקו קוודי"ו בלע"ז ואחז הקולמוס בין הפרקים שבזרוע או שכתב אות א' סמוך לאות א' שכבר נכתב או שכתב השתי אותיות ע"ג הכתב או שנתכוין לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין וה"ה בשאר אותיות ונקט שני זיינין שמדרך לעשות שני זיינין ואח"כ מושך לחוטרתו שלמעלה מזה לזה או א' בארץ ואחד בקורה או על ב' כותלי הבית ולא בזויות או על ב' דפי פנקס זה רחוק מזה ואינן נהגין זע"ז בכל אלו פטור:
כתב אות אחת נוטריקון. כעין שכותבין לסימן ק' קרבן מ' מעשר וכיוצא:
ר' יהושע בן בתירה מחייב. לפי שמבינים מזה לכמה אותיות:
וחכמים פוטרין. דעכ"פ לא כתב שתי אותיות והלכה כחכמים:
גמ' היה צריך לכתוב את השם בספר תורה או בתפלין ומזוזה ונתכוין לכתוב יהודה ושכח ולא כתב הדלית והרי השם כתוב הוא אלא שאינו מקודש שהרי נתכוין לכתוב יהודה מוחקו לפי שאינו נתקדש ואח"כ כותב ומקיימו הוא בקדושה:
ומקיימו. לשם קדושה:
אמרו לו אף הוא אינו מן המובחר. לפי שלא נתקדש בתחלה:
מחלפה שיטתיה דר' יהודה תמן אומר אינו כתב. כלומר הכא במתני' דתנינן כתב ע"ג כתב אינו כתב וקס"ד מדלא פליג ר' יהודה מודה הוא דלא הוי כתב והכא הוא אמר מעביר עליו הקולמוס ומקדשו אלמא דהוי כתב דמדאמרו לו אף הוא אינו מן המובחר ותיפוק ליה דלא הוי כתב כלל אלא ש"מ דסבירא ליה לר' יהודה דכתב הוא:
בשיטתו השיבוהו. כלומר דהא על כרחך לרבנן נמי קשיא מאי האי דקאמרי ליה אינו מן המובחר תיפוק ליה דאין כאן כתב כלל אלא ודאי דשמעי רבנן לר' יהודה דפליג אמתני' וסבירא להו כתב על גבי כתב הוי כתב והם בשיטתו השיבוהו ואפילו בשיטתך שאת אומר לענין חיוב שבת כתב הוא מ"מ לענין קדושת השם אף הוא אינו מן המובחר:

לא אמר כן. שלא שנה ופרט להך ברייתא כדשנינן. אלא כך היא דמעיקרא פרכינן הכי מחלפא שיטתיה דר' יהודה דתמן הוא אומר אינו מן המובחר כלומר מדאמרו לו אינו מן המובחר ש"מ דהא לענין כתב שפיר כתב הוא והכא הוא אמר כתב ע"ג כתב אינו כתב דהא לא פליג ר' יהודה אמתני' וזהו כעין האי פירכא דלעיל אלא שמהפך הפירכא והיינו הך אלא דלא משני כדשנינן אלא כדלקמי':

מהו כתב ע"ג כתב חד לעיל מן חד. כלומר דאיכא למימר דמהו כתב ע"ג כתב דמתני' כגון שכתב אות א' למעלה מהאות שלמטה ופטור היא מטעמא דאינן נהגין ונקרין זה עם זה ולעולם בעלמא אימא לך דבין לרבנן ובין לר' יהודה כתב על גבי כתב אחר הוי כתב ולפיכך לא השיבוהו אלא כך אף הוא אינו מן המובחר:

מאי טעמא דר' יהושע בן בתירה דמחייב במתני' באות א' נוטריקון לפי שמאות אחת אתה למד כמה אותיות:

הלכה ו

מתני' הכותב שתי אותיות בשתי העלמות שלאחר שכתב אות אחת בהעלם נודע לו וחזר ושכח וכתב אות אחרת בהעלם האחר:

אחת שחרית ואחת בין הערבים לרבותא אליבא דר"ג קתני לה שאפי' זו בשחרית וזו בין הערבים אעפ"כ מצטרפות לשיעור וחייב דקסבר ר"ג אין ידיעה לחצי שיעור שאפילו נודע לו בנתיים אין זו ידיעה והלכך מצטרפות:

וחכמים פוטרין. דקסברי יש ידיעה לחצי שיעור ואין ב' העלמות מצטרפות לכשיעור והלכה כחכמים:

גמ' **וקשיא על דר"ג אילו קצר כגרוגרות שחרית וכו'**. כלומר שהרי אלו עשה המלאכה כשיעור פעם א' בשחרית וחזר ועשאה כשיעור בין הערבים והכל בהעלם אחת שמא אינו חייב הוא דהא מיהת אחת הוא דמיחייב וא"כ דוק מינה שאם עשאה לזו בהעלם אחת ולזו בהעלם אחרת ודאי דמודה ר"ג דחייב שתים דיש כאן כשיעור לכל העלם והעלם והעלמות מחלקות הן ומעתה קשיא:

כשם שאין העלמות חולקות כך לא יצרפו. כלומר כשם ששתי העלמות אין חולקות הן זו מזו דחייב על העלם זה בפ"ע ועל העלם זה בפ"ע וזהו דקאמר אין העלמות חולקות הן וא"כ בדין הוא שג"כ לא יצטרפו זע"ז לכשיעור שהרי כל אחד וא' העלם אחד הוא ואמאי חייב כאן בשתי העלמות:

טעמא דר"ג תמן. כלומר במתני' לפי שאין ידיעה לחצי מלאכה דהואיל ואין כאן אלא חצי שיעור בכל העלם הוי כמו שלא נודע לו והכל בהעלם אחת הוא דהויא והלכך ס"ל דמצטרפות:

ודכוותה. בעיא היא אליבא דר"ג דמי נימא ודכוותה שאין נקרא זדין לחצי זית דהואיל ואינו אלא חצי שיעור אפי' הוא במזיד לאו זדון מיקרי כמו דס"ל שהידיעה לחצי שיעור לאו ידיעה היא ומעתה מיבעיא לן אם אכל חצי זית בזדון וחצי זית בשגגה מהו שיצטרפו אליבא דר"ג לחיוב קרבן וכדאמרן או דילמא דאין ידיעה לחצי שיעור בדוקא הוא דקאמר לענין דלא מיחשב כשתי העלמות ומצטרפות אבל חצי שיעור במזיד וחצי שיעור בשגגה אפילו לדידיה אין כאן צירוף לחיוב קרבן. ולא איפשיטא אליבא דר"ג:

הדרן עלך הבונה

פרק יג

הלכה א

מתני' **רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה**. אם בתחלת האריגה היא צריך שיארוג שלשה חוטין ואז הוא חייב וטעמיה דר"א מפרש בגמרא משום דס"ל מלאכה המתקיימת בעינן ובתחלת האריגה אינה מתקיימת בפחות מג' חוטין:

ואחד על האריג. שאם היה איזה דבר ארוג והוסיף עוד עליו אפי' חוט אחד חייב:

וחכמים אומרים. דשני חוטין שאמרו במתני' דאבות מלאכות לעולם השיעור הוא בכך בין בתחלת האריגה בין בסוף. כלומר אפי' הוסיף על הארוג. אבל אם היה הבגד אריג ולא היה חסר אלא חוט אחד בזה אף לחכמים מתחייב בחוט אחד שזהו משלים להבגד והלכה כחכמים:

גמ' **טעמא דר' אליעזר וכו'**. כדפרישית במתני':

מה ר"א כר' יהודה. ושואל הש"ס מה הוא אי נימא דר"א כר' יהודה דסוף מס' כלאים ס"ל דתנינן תמן התוכף תכיפה אחת אינו חיבור ואם עשה שני ראשיה לצד אחד שתחב המחט עם החוט וחזר והוציא החוט לאותו צד ונמצא ששני ראשי החוט בצד אחד הן חיבור ר' יהודה אומר עד שישלש שיכניס החוט ויחזור ויכניס ג' פעמים. וקס"ד דהיינו נמי דר"א דבעי ג' חוטין בתחלה:

השק וכו'. סיפא דמתני' דהתם ואגב מייתי זה:

א"ר סימון. ובסוף כלאים דאיתא נמי להא גריס הכא ר' עולא. דלא היא דלא דמי הך דכלאים לדינא דשבת בענין הזה דטעמיה דר"א תמן כלומר בשבת. משום דעל ידי החוט

השלישי מלאכתו מתקיימת. ובפחות מכאן אינה מתקיימת אם היא בתחלת האריגה. וסבירא ליה לר"א בשבת מלאכה המתקיימת בעינן אבל הכא בכלאים דמשום חיבור הוא טעמיה דר' יהודה מפני שבפחות מכאן אם איני משלש החוט מסתתר הוא שבקל יכול להוציאו ולסתור החיבור. והלכך ס"ל עד שישלש ואיכא למימר דר"א מודה הוא לרבנן בכלאים וכן ר' יהודה מודה לרבנן בשבת דלעולם שיעורו בשני חוטין דאריגה היא ומיהת מלאכה מקריא:

אשכחת אמר על דר"א. כלומר לכשתמצא אליבא דר"א לא דלעולם סבירא ליה דבעינן דווקא ג' חוטין בתחלה אלא פעמים שצריך ג' בתחלה כגון שהיא התחלת האריגה ממש ולא היה ארוג כלל:

פעמים שנים ע"ג אחד ארוג מאתמול. אם היה א' ארוג מאתמול אעפ"י שעדיין כתחלת האריגה אפ"ה בשנים סגי שהוסיף עליו והוי ג' חוטין:

פעמים אחד על גבי שנים ארוגים מאתמול. כצ"ל. ופעמים באחד שהוסיף ע"ג השנים ארוגים מאתמול נמי מתחייב דהיינו אחד על האריג:

רבנן דקיסרין בעיין. כלומר מה דפשיטא ליה לסתמא דהש"ס אליבא דר"א באחד ע"ג שנים ארוגים מאתמול דהיינו אחד על האריג לרבנן דקיסרין מיבעיא בעו להו מהו אחד על האריג אם היא אחד ע"ג שנים דמיקרי נמי אחד על האריג או דוקא אחד אחד ע"ג שלשה דלר"א לא מיקרי ארוג אא"כ יש בו שלשה ואז הוא דמתחייב אם הוסיף אחד עליהן בשבת:

רבנן דהכא אמרו א' ע"ג שנים. דפשיטא להו כדלעיל דזהו מיקרי נמי אחד על האריג לר"א:

היתה טלית אחת גדולה. אליבא דרבנן קאמר לה האורג טלית אפי' היא גדולה אם בתחלה עד שיארוג בה שנים חוטין בשבת הוא דמתחייב ואם בסוף שכבר היא ארוגה כולה ואינה חסרה אלא להשלים אפי' בכל שהוא מתחייב כדפרי' במתני' דלהשלים הבגד לכ"ע מתחייב אפי' בחוט אחד:

האורג שני חוטין על גבי הגס. תוספתא היא בריש פ' י"ג וגרים שם על גבי הגס ועל גבי אימרא ה"ז חייב והאורג שני חוטין על רוחב ג' בתים ה"ז חייב למה הדבר דומה לצלצול קטן וכו'. כלומר דמפרש הא דקתני על הגס שהיא אריג הרבה ועל האימרא שהוא תחלת הבגד שאורגין בו ברוחב לאימרא בזה אפי' בכל שהוא מתחייב וא"צ על רוחב שלשה בתים ואם היא בתחלה לגמרי שעורו שני חוטין על רוחב שלשה בתים והן כהבתים שעושין בנירין:

צלצול קטן. חגורה קצרה שאין בה יותר מג' בתים רוחב:
ובנפש המסכת. זהו הערב ומפני שהיא בתוך השתי כנפש בתוך הגוף נקרא כן:
כמאן דהוא בתחלה. שיעורו לעולם כבתחלת האריגה:
וההן בדא. מלשון בדי מחטין וצינורות ויש שעושין ממיני אריגה להשים בה המחטין אפי' הוא בסוף כאריג הוא ודינו כשני חוטין ולא כהאי דלעיל דבסוף אפי' כל שהוא ומשום דאין זה נקרא להשלים הבגד לפי שאינו כבגד שמדתו ידוע לפי מה שהוא:
וההן לסוטה. הוא הרדיד של הנשים כדמפרש לעיל בפ' במה אשה בהלכה ד' הרדידים לסוטה כך שמו אפי' בסוף כאריג היא. ומטעמא דאמרן לפי שיש שעושין הרדיד קצר. ויש שעושין אותו קצת יותר ארוך:
הכל מודים. הני דפליגי בשיעורא דהאורג ובכותב ומודים בכותב את השם בשבת שאינו חייב עד שישלים אותו לפי שא"א שלא להשלים את השם:
כתב אות אחת. בשבת והשלים את השם וכו'. תוספתא היא בפ' י"ב:
ר"א מחייב חטאת. דקסבר הואיל והשלים את השיעור הכתיבה בשבת חייב:
ור' יהושע פוטר. ובעי הש"ס למה הוא פוטר או דנימא משום קיום מלאכה כלומר דבעינן קיום המלאכה כולה בשבת או דטעמא משום שאינו ראוי להצטרף עמו שזה נכתב ביום העבר וזה נכתב היום ונ"מ לאריגה כדלקמיה:
איתא חמי. בתמיה כלומר דמתמה בא וראה מאי קא מיבעי ליה פשיטא דאין הטעם משום שאינו ראוי להצטרף עמו שהרי אלו ארג חוט אחד בחול ואחד בשבת שמא אינו פטור בתמיה ואמאי שמא אינו ראו להצטרף עמו הא ודאי ראוי וראוי הוא דבשלמא גבי כתיבה שייך שפיר זה שנכתב מקודם היא ככתיבה ישנה וזה מחדש ואינו ראוי להצטרף החדש עם הישן. אבל בארוגה שאינו ניכר ראוי הוא להצטרף עמו ואפ"ה פטור. אלא ע"כ דטעמא משום דבעינן קיום מלאכה בשבת בלבד:
כהאי דאמר רבי יעקב וכו'. כלומר תדע דהאי דאמר רבי יעקב בר אחא בפ' דלעיל בהלכה ד' כתב אות אחת בטבריא ואחת בצפורי חייב והרי מרוחקין הן ולא חזי השתא לצרוף. אלא דש"מ דטעמא משום קיום מלאכה והכא נתקיימה כל המלאכה בשבת והלכך חייב:
דלא כן כר' אליעזר. כלומר דאי לא אמרת כן א"כ אתיא האי דר' יעקב בר אחא כר"א ולא כר' יהושע בתמיה אלא דטעמא כדאמרן ואפי' לר' יהושע חייב:

איתא חמי. בתמיה בוא וראה מאי קמ"ל אליבא דר"א דהשתא אילו כתב אות אחת בחול ואחת בשבת ס"ל דחייב אם כתב שתיהן בין בשבת זו וכו' כלומר ביניהן של שתי השבתות כתב את שתיהן לכ"ש דמחייב:

מפני חכמים שהן פוטרין. אליבא דרבי אליעזר ודאי לא איצטריך למיתני להא אלא מפני חכמים והיינו ר' יהושע דפליג עליה ופוטר הוא דאיצטריך דקמ"ל אפי' כתב שתיהן בשבת אלא שזזה בשבת זו וזה בשבת הבאה נמי פטור:

הלכה ב

מתני' **העושה שני בתי נירין**. כדפרישית לעיל בפ' כלל גדול שהן ממיני הסירוג שעשויין כעין בתים בתים ויש שעושין מן הנירין הן חוטין ויש כחבלים ויש שעושין זה בקירוס והוא מין סיב לח ורך וכיוצא בו ובין בנפה ובין בכברה ובין בסל שכך דרך לסרגן לאלו ולעשות בהן כעין בתים והן החלל שבין הסירוג ובאיזה מהן הן קטנים ובאיזה מהן יותר גדולים מעט חייב:

התופר שתי תפירות וכו'. הא כבר תני לה לעיל באבות מלאכות אלא משום דקבעי למיתני במתני' דלקמן הקורע בחמתו וכו' לפטורא הדר תני להא לחיובא כלו' דדוקא בקורע על מנת לתפור יותר יפה וכה"ג מתקן הוא. אבל בהא דלקמן מקלקל הוא:

גמ' **בנירין ניריא**. כמשמעו והן חוטין מלשון נירא ברקא:

בקורוס קורומאי. מלשון ומי שלימא קורמי באגמי בפ"ב דעירובין והוא הסיבה לח והרך וכיוצא בו וכדפרישית במתני':

המותח צדדיו. של החוט שנכווץ בהתפירה ומתחו בשבת חייב משום תופר וכו' וגרסינן להא לעיל בפ' כלל גדול בהלכה ב' והאי נימר וכו' התם הוא דשייך דקאמר מיליהון דרבנן פליגין על הא דקאמר התם לעיל דתופר אינו חייב אא"כ קשר ראשי החוט ופריך עלה דאי הכי נימא רב הכא נמי דחייב ומשום תופר ומשום קושר וכאן מייתי להא בקצרה כדרך הש"ס הזה דסמיך על הא דאיתמר במקום אחר:

הלכה ג

מתני' **הקורע בחמתו**. מחמת כעס וחימה והאי תנא ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אבל למ"ד דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב ה"נ מיחייב וזה אינו פטור מטעמא דמקלקל דהאי מתקן אצל יצרו הוא שמשכך חמתו בכך:

ועל מתו. במת שאינו חייב לקרוע עליו אבל בחייב לקרוע עליו חייב שמתיישב דעתו בכך:

וכל המקלקלין פטורין. ולאתויי נמי שאם קורע הבגדים דרך השחתה וכיוצא בזה או חובל בחבירו או בבהמה דרך השחתה פטור דזה נקרא מקלקל וכן בחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה אף על פי שזה נקראת מלאכה פטור הואיל ומתכוין לקלקל הוא:

והמקלקל ע"מ לתקן. כגון סותר ע"מ לבנות במקומו או מוחק ע"מ לכתוב במקומו או חופר גומא כדי לעשות היסוד לבנין וכל כיוצא בזה חייב הוא ושיעורו כשיעור המתקן בכל אחד מהן:

גמ' **בעון קומי ר' בא**. קתני במתני' על מתו משמע שחייב לקרוע עליו ופטור משום דמכל מקום מקלקל הוא והשתא קא מיבעיא להו לבני הישיבה מדלא קתני אם יצא ידי קריעה בכך או לא ש"מ דס"ל לתנא דמתני' דמסתמא יצא וקס"ד השתא דחלול שבת יש כאן דמלאכה היא וטעמא דפטו' כדאמרן והיינו דהקשו לו:

היך מה דאת אמר תמן. כלומר בעלמא דפשיטא הוא שאתה אומר כן שהשוחט חטאתו בשוגג בשבת כיפר הוא על החטא שהביא אלא שצריך להביא אחרת על שחטא עכשיו ושחטה בשבת וא"כ אימר אוף הכא דמיהת לא יצא ידי קירעו וצריך לקרוע אחר שבת פעם אחרת דנהי דפטור משום דמקלקל הוא מ"מ חילל שבת בדבר שהוא מלאכה ודמיא לשוחט חטאתו בשבת:

אלא כר' שמעון. סיומא דמילתא של בני הבעיא הוא כלומר מי נימא דלא מיתוקמא מתני' אלא כר"ש דס"ל במלאכה שאינה צריכה לגופה פטור דעד שיהא לו צורך בגופו של דבר הוא דבעינן דזה נקרא מלאכת מחשבת והלכך הואיל ולא עבר כאן על מלאכה דאורייתא לפיכך לא תני כלום מדין אם יצא ידו קריעה דמסתמא יצא ולא דמיא לשוחט חטאתו דהתם מלאכה הוא דעביד:

אמר לון רבי בא דלא צריכין לאוקמי המתני' כר"ש דבלאו הכי ל"ק דלא דמיא לשוחט חטאתו דתמן הוא גרם לעצמו ששחטה בשבת על החטא שהיה מחויב בה ומי אמר לו לשחוט אותה היום אבל הכא גבי קריעה על מתו את גרמת לו כלומר לא הוא הגורם אלא הואיל דאיתרמי ליה המת בשבת הוא קרע עליו והלכך מסתברא דאפילו לר' יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ואם כן עשה זה חילול שבת במלאכה גמורה ופטור משום מקלקל ויצא גם כן ידי קריעה:

אמר רבי יוסי. חזר והקשה לרבי בא ואכתי דמיא לשוחט חטאתו שהרי אפילו תמן הוא כמו שאתה גרמת לו זה ולא הוא עצמו שהרי אינו נקרא גורם לעצמו אלא בהחטא שחטא אבל בחטאת שמביאה להתכפר בו ואלולא שאמרת לו שיביא החטאת היאך היה מתכפר לו וכלומר שמצוה הוא להביא כדי שיתכפר לו. וא"כ לא הוא הגורם להבאה זו

ודמיא ממש לקריעה שהוא לא גרם הקריעה בעצמה והדרא קושיא לדוכתה דלמה לא תני אם יצא ידי קריעה או לא אלא על כרחך הוי צורך מימר דכר"ש הוא המתני' ולפיכך לא איצטריך למיתני וכדלעיל:

לא כן אמר ר' יוחנן. מצה גזולה אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. הואיל ובעבירה הוא וה"נ אמאי קאמרת דיוצא ידי קריעה הרי מכל מקום בחילול שבת היתה:

אמר לון. לא דמיא דתמן המצה גופה עבירה היא ובעבירה באה לו אבל הכא הוא שעבר עבירה שחילל שבת ואין הקריעה גופה עבירה שהרי אלולא שבת חייב הוא לקרוע וכי כך אני אומר הוציא מצה בשבת מרה"י לרשות הרבים ואינה יוצא בה ידי חובתו בפסח בתמי' הרי המצה גופה לאו עבירה היא אלא הוא שעבר להוציאה וכך הוא הקריעה בשבת ושאני מצה גזולה דהיא גופה לעולם בעבירה היא:

תני מצה גזולה וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ק דחלה בהלכה ח':

על שם ובוצע ברך וגו' וזה גוזל ומברך עליה נאץ ה':

הדא דאת אמר בתחלה. קודם שקנאה ביאוש ושינוי אבל בסוף שכבר קנאו בשינוי אחר היאוש וכגון שגזל חטים וטחנן ועשאן קמח וכיוצא בזה מברך עליה דכי לא דמים הוא חייב לו כלומר שאין לו עליו אלא לשלם דמים והמצה עצמה כבר קנאה והיא שלו:

אין עברה מצוה. כל שבאה ע"י עברה אינה מצוה ואין לו לברך עליה ורבי יוסי אומר אין מצוה עבירה דכל שהוא מקיים המצוה אין העברה מעכבת מלברך עליה:

אמר ר' אילא אלה המצות כתיב. לומר אם עשיתן כמצותן הן מצות ואם לאו אלא שבאו לידך ע"י עברה אינן מצות וכר' יונה הוא דס"ל שאין מברכין על מצוה הבאה בעבירה:

הלכה ד

מתני' **שיעור המלבן וכו'**. ששנינו באבות מלאכות כמלא רוחב הסיט כפול רוחב הסיט הוא כפי ההפסק שיכול האדם להפסיק בין אצבע לאמה ולהרחיב בין זה לזה והוא לערך שמונה אצבעות בגודל והסיט כפול שני פעמים כמו כן והוא כפי הריוח שיכול אדם להרחיב בין הגודל ואצבע ואם כן הטוה חוט ארכו ארבעה טפחים או המלבן והמנפץ בצמר שיהא בו כדי לטוות חוט שארכו ד' טפחים חייב. וכן הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב:

האורג שני חוטין ברוחב כמלא הסיט ואין זה כמלא רוחב הסיט שאמרנו אלא כמלא הסיט שהיא שתי אצבעות בגודל:

גמ' **תמן תנינן**. לעיל בפ' ט' המוציא עצים וכו' וקתני בסיפא קליפי אגוזים ורמונים וכו' כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה והכא את אמר הכין שיעור אחר גבי צובע ומשני תמן

במוציא לצבוע מיירי. לפי שאין אדם טורח להוציא שיעור קטן כזה כדי לצבוע אבל הכא בשיעור צובע עצמו מיירי ושיעורו בפחות וגרסינן להא לעיל שם בהלכה ה':

הלכה ה

מתני' **ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל**. ארמריאו בלע"ז אם הכניסו למגדל ונעל בפניו זו היא צידתו וצבי משיכניסנו לבית ונעל בפניו חייב אבל לא לחצר ולגינה:

וחכמים אומרים. בצפור מודינא לך שצריך שיכניסנו למגדל אבל בצבי לגינה ולחצר ולביבירין נצוד הוא כמו לבית ביבירין הן קרפיפות המוקפות גדר ומכניסין בהן החיות ונשמרין שם:

לא כל הביבירין שוין. רשב"ג לפרושי מילתייהו דחכמים אתא דלא בכל הביבירין אמרו אלא זה הכלל כל המחוסר צידה שאם רוצה לתפשו אינו יכול להגיעו בשחייה אחת וזהו הנקרא מחוסר צידה ואם הכניסו לביבר כזה פטור ושאינו מחוסר צידה שיכול הוא להגיעו בשחייה אחת ולתפסו חייב אם הכניסו לתוכו וכן אם הוא ביבר קטן וכגון שהכתלים שלו קרובים כל כך כדי שיפול הצל של שניהם לאמצע כאחד אם הכניסו לתוכו חייב. וכן הלכה:

גמ' **אמר ר' חיננא**. מתניתא דלא כר' יהודה. לקמן בריש פרק אין צדין הוא דקאי וגרסי' שם לכולה סוגיא דקתני התם אין צדין דגים מן הביבירין ביו"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף מן הביבירין כו' והאי מתני' דלא כר' יהודה דהכא דהא קאמר צבי לבית הוא דחייב אבל לא לביבירין ולגינה ודאכתי מחוסר צידה הוא וא"כ הא דקתני התם צדין חיה מן הביבירין בי"ט דלא כר' יהודה:

מחלפה שיטתיה דר' יהודה דתנינן תמן אין צדין וכו'. ואסיפא קא סמיך דתנינן צדין חיה ועוף מן הביבירין ביו"ט כדלעיל ואוקימנא דלא כר' יהודה וכלומר דהשתא קשה דר' יהודה אדר' יהודה מהא דתנינן בתוספתא ריש פ"ג דביצה דקתני התם ביבירין של חיה ושל עופות ושל דגים אין צדין מהן ביו"ט ותני על כרחך דר' יהודה הוא דפליג אמתני' דהתם בחיה ועוף מן הביבירין ודייקינן מהתוספתא מדקתני אליבא דר' יהודה ביבירין דוקא ש"מ הא מגינה ומחצר צדין מהן בי"ט וקשיא דידיה אדידיה והא דייקינן הכא מדקאמר צבי לבית דוקא הא לגינה ולביבירין פטור וא"כ אף מגינה אין צדין חיה בי"ט דמחוסר צידה הוא ואמאי קתני בתוספת' לר' יהודה ביבירין דוקא:

מחלפה שיטתין דרבנן וכן נמי קשיא. דרבנן דהכא אדרבנן דמתני' דהתם דהכא תנינן וחכמים אומרים וכו' אלמא חיה לגינה ולחצר נמי לאו מחוסר צידה הוא ותנינן תמן אבל צדין חיה ועוף מן הביבירין דמשמע דוקא מן הביבירין הוא דמותר אבל אם הן כבר ניצודין

לגינה ולחצר לא דאכתי מחוסר צידה מיקרו והא במתני' קאמרי דאף לגינה ולחצר חייב בשבת אלמא דצידה מיקריא וקשיא חיה דהכא אחיה דהתם וכן קשיא עוף אעוף דהכא קאמרי צפור למגדל דוקא הוא דהוי צידה וא"כ מן הביברין ודאי אסור בי"ט והתם קתני דאפי' עוף צדין מן הביברין בי"ט:

כאן בחצר מקורה. מתני' דהכא מיירי בחצר מקורה והלכך הוי צידה למיחייב בשבת והתם מיירי בחצר שאינה מקורה וא"כ חיה אחיה ל"ק ולא אסיק לתרץ עוף אעוף משום דפריך עלה דאפי' חיה אחיה לא מצית לשנויי בהכי:

והא תנינן גינה. במתני' וכי אית לך מימר דגינה מקורה היא בתמיה וכי דרך לעשות קירוי לגינה שגדלין בה הזרעים:

אלא כאן בגדולה כאן בקטנה. הא דדייקינן מהתם דדוקא מן הביברין הוא דצדין בי"ט אבל מגינה וחצר לא. היינו בגינה וחצר גדולה דמחוסר צידה הוו והא דקתני הכא לגינה ולחצר הוי צידה בשבת וא"כ מותר לצוד מהן בי"ט דוקא בחצר וגינה קטנה והשתא חיה אחיה ל"ק לרבנן ועוף אעוף לא משני וכן הא דמקשה דר' יהודה אדר' יהודה לא אשני מידי:

בעון קומי ר' אחא מה. כלומר מאי האי דקתני התם לרשב"ג לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר ואמאי תני בלישנא דאסור ומותר וניתני כל המחוסר צידה חייב שהרי חייב על הצידה בי"ט ואם צד דבר המחוסר צידה חייב מיבעי ליה ושאינו מחוסר צידה פטור:

אמר לון ולא בנעול לתוכה אנן קיימין. כך הוא בביצה שם כלומר וכי לא בנעול החיות לתוכה מיירי שהרי סתם ביברין שמכניסין החיות לתוכן נעולין הן וא"כ אין כאן צידה גמורה בי"ט דליתני חייב ופטור אלא כל המחוסר צידה אסור וכו' שפיר הוא דשייך למתנא דנהי דלאו צידה גמורה למיחייב עלה איסורא מיהא איכא מכיון דאכתי מחוסר צידה ממש הוא ושאינו מחוסר צידה מותר:

כל שהוא מחוסר נשבין שצריך להביא נשבה כעין שעושין לצוד בה דגים ה"ז מחוסר צידה ואסור וכל שאין מחוסר נשבה אלא יכול ליטול אותן ביד מותר:

שוחטין מן הנגרין וכו'. תוספתא היא בפ"ג דביצה לוקחין מן המכונסין בנגרין קטנים בי"ט ושוחטין אותן אבל לא מן המכמרות ולא מן המצודות וכדמפרש רבי יוסי ברבי בון במצדתא דשיתאי הן המצודות הגדולות שאף על פי שהן ניצודין בהן מכיון שיכולין להשמט לכאן ולכאן מיחזי כצד בי"ט:

שיתא. מצודה גדולה בפרק הגוזל בתרא ההוא שיתא דהוו מינצי עלה בי תרי:

שמואל אמר צד הוא בפיתם. והתם גריס בפיטם והיינו הך ואדגים קאי שמותר לצוד מן הנתונים בפיטם והוא חבית גדולה שממלאין אותה מים ומכניסין את הדגים לתוכה דאין זה צידה בי"ט שכבר נצודין הן בהחבית:

סכרא דנהרא שרי. הוא מקום שסוכרין וסותמין בנהר שלא יברחו הדגים משם וכניצודין ועומדין הן והלכך שרי ליטול משם בי"ט:

בההיא דטסיס. כלומר דוקא אם המקום הזה שבנהר אטום וסתים מכאן ומכאן דבכהאי גוונא נצודין ועומדין הן:

הלכה ו

מתני' **צבי שנכנס**. מאליו ונעל אחד בפניו חייב דזהו צידתו ואעפ"י שנכנס מעצמו:

פטורין. דהוו להו שנים שעשאוה ואם לא יכול אחד לנעול וכו' אורחי' בשנים ושניהם חייבים ור"ש פוטר ואין הלכה כר"ש:

גמ' **בעשותה וכו'**. כדגריס לה לעיל בפ' המצניע:

היה אחד. מן השנים בריא ואחד חלוש ונעל הוא כל צורכו וכו' החולה חייב והבריא פטור וקמ"ל דלא אזלינן בתר כחו אלא בתר השתא:

הלכה ז

מתני' **ישב אחד על הפתח**. שלא יהא הצבי יוצא משם ולא מלאהו להפתח וישב השני ומלאהו השני חייב שהוא הצד אותן:

הראשון חייב והשני פטור. והאי פטור ומותר הוא שהרי לא עשה כלום ואין זה אלא כשומר מה שכבר ניצוד מאתמול ולמה זה דומה וכו' ונמצא צבי שכבר ניצוד מאתמול שמור בתוכו שזה מותר הוא:

גמ' **מהו ליתן לפניהם מזונות**. להאי גוונא דאיירין במתני' צבי שנכנס וכו' ואם מותר ליתן לפניהם מזונות בשבת הואיל ועכשיו ברשות הן וקאמר דיבא זה הדין כהאי דתנינן לקמן בפ' בתרא אין נותנין מים וכו' לפי שאין עושין תקנה בשבת לדבר שאינו מן המוכן לו שיכולין הן לפרוח משם מאתמול והכא נמי כן שהרי לא היה מוכן לו מאתמול:

מותר. שהרי לא נתכוין אלא לנעול בעדו והצבי מאליו הוא ניצוד. ובתינוק אפי' נתכוין להעלות הדגים עמו מותר לפי שבעסקי נפשות הוא מפקח ואין זה אלא באגב וכן במפקח את הגל להציל למי שנפל עליו הגל:

מהו לכפות עליו הכלי. לזה שכבר ניצוד ועומד הוא אם מותר לכפות עליו הכלי שלא ינוד אנה ואנה או דילמא מכיון שאסור ליגע בו אסור ג"כ לכפות עליו הכלי וקאמר דדין

זה יבא כהאי דלעיל בפ' במה טומנין בהלכה ב' דאמר ר"ש וכו' ופלוגתא דאמוראי היא שם וה"נ תליא בהאי פלוגתא:

מהו לקושרו בחבל. הואיל וכבר ניצוד ועומד היא או דילמא משתמש בצדדים הוא וקאמר דהאי דינא יבוא כהאי דאמר וכו' לעיל בפ' במה בהמה בהל' ב' וה"נ בגוונא דמותר להשתמש בצדדיו מותר לקושרו ואם אסור להשתמש בצדדיו אסור דכשקושרו משתמש בצדדים הוא:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר

פרק יד

הלכה א

מתני' **שמונה שרצים ה א מ ו ר י ן בתורה**. החלד והעכבר וכו' כמו שמנויין הן בפ' שמיני הצדן חייב לפי שיש צידה במינן וכן החובל בהן חייב לפי שיש להן עור ושייך בהו מפרק שהחבל משום מפרק הוא והוא תולדה דדש ואפי' נצרר הדם ולא יצא חבורה היא וחייב לפי שנפרק הדם ממקומו:

ושאר שקצים ורמשים. אין להם עור לכולן לפיכך החובל בהן פטור והצדן אם לצורך חייב ושלא לצורך פטור והאי אליבא דמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אבל למאי דקיי"ל כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב בין לצורך ובין שלא לצורך אם יש צידה במינן חייב:

חיה ועוף שברשותו הצדן פטור שאין זה נקרא צידה כלל והחובל בהן חייב שיש להן עור והחובל בבהמה חיה ועוף אינו חייב עד שיהא צריך לדם שיצא מן החבורה אבל אם לא נתכוין אלא להזיק מקלקל הוא וקיי"ל מקלקל בחבורה פטור ואם חבל בחבירו לעולם הוא חייב ואפילו אינו צריך לדם שזה עושה נחת ליצרו ושככה חמתו בזה והרי הוא כמתקן:

גמ' **ר' יוחנן אימי**. כך שמו:

חד אמר דברי הכל. היא המתני' דקתני שמונה שרצים החובל בהן חייב אלמא יש להן עור כרבנן דר' יוחנן בן נורי דלקמן נמי אתיא דמודים דלענין שבת יש להן עור. ואידך אמר במחלוקת היא שנויה ולא אתיא אלא כר' יוחנן בן נורי:

ולא ידעין. אנחנו מי משניהם אמר כך ומי אמר כך:

נפרש מיליהון דרבנן. ר"י ור"ל מן מיליהון דאמרי בעלמא כדלקמן:

דתנינן. בפ' העור והרוטב אלו שעורותיהן מטמאין כבשריהן עור האדם כו' וקחשיב התם עור האנקה והכח והלטאה והחומט. והן משמונה שרצים ועורותיהן כבשריהן וקאמר ר' יוחנן עלה לא שנו שאלו ג"כ עורותיהן כבשרן אלא לאיסור ולטומאה נחשבין כבשרן אבל לענין מלקות לא דעור הוא ואין לוקין עליו משום נבילה כשאר עור נבילה שאין העור מטמא טומאת נבילה מן התורה אלא מדרבנן הוא דאמרו על אלו שמטמאין כבשרן וממילא שמעינן דר' יוחנן הוא דמוקי למתני' כדברי הכל דהא דפליג ר' יוחנן בן נורי וקאמר התם שמונה שרצים יש להן עורות רבנן נמי מודה דלענין שבת וכן לענין מלקות יש להן עורות ולא פליגי אלא לענין איסור וטומאה ומדבריהן מפני שעורן של אלו שמנו התם רך הוא וגזרו עליהן איסור וטומאה כבשרן:

רבי שמעון בן לקיש אמר משנה תמימה שנה רבי. שם שעורותיהן כבשרן ובין לאיסור וכו' ולדידיה גם לענין שבת עור הוא שהרי לוקין עליו. וש"מ דמדאורייתא עור הוא דמיחשב וא"כ מתני' דקתני כל השמונה שרצים החובל בהן חייב לא אתיא אלא כר' יוחנן בן נורי דהתם:

מתניתא מסייעא לדין וכו'. תנינן חדא ברייתא דמסייעא לר' יוחנן ותניא אידך דמסייעא לר"ש בן לקיש:

שמונה שרצים יש להן עורות לענין שבת מיתניא והחובל בהן חייב:

אמר ר' יוחנן בן נורי לפיכך אני אומר שמונה שרצים יש להן עורות. כלו' לפיכך פליג אני ואמינא התם גבי טומאה דנמי אין עורותיהן כבשרן דיש להן עורות אלמא דלרבנן לא אמרו על אלו שמנו שם שעורותיהן כבשרן אלא לענין איסור וטומאה ולא לענין שבת. והך ברייתא מסייעא לר' יוחנן דמתני' דידן כדברי הכל מיתוקמא דלענין שבת לא פליגי:

החובל בשרצים. בשבת:

את שיש להן עורות. כגון אלו שלא מנו חכמים התם מהשמונה האמורין בתורה חייב ואת שאין להן עורות הן אלו שמנו שם האנקה והכח והלטאה וחומט פטור ר' יוחנן בן נורי אומר לפיכך פליגנא עלייכו ואומר אני כל השרצים מהשמונה האמורין בתורה יש להן עורות אלמא דפליגי בין לענין טומאה בין לענין שבת והך ברייתא מסייעא לר"ש בן לקיש דלא מיתוקמא מתני' דקתני כל שמנה שרצים האמורים בתורה החובל בהן חייב אלא כר' יוחנן בן נורי:

ר' יוסי ברבי בון בשם רב. קאמר נמי כהאי דר' יוחנן דלא אמרו חכמים התם שעורותיהן כבשרן אלא לענין אסור וטומאה אבל לענין מלקות עור הוא ואין לוקין עליו משום נבילה. וכן לענין שבת ואתיא כההיא דאמר ר' יוחנן לעיל וכדאמרן:

הצד זיזין וכו'. תוספתא הוא בפרק י"ג:
זיזין. מיני יתושים כמו הזיזים שבעדשים:
הגזין. מיני חגבין:
אלא על דבר שדרכו ליצוד. שבמינו ניצוד הוא ודרך לצודן לאפוקי אלו שאין מדרך לצודן:
בטל. בשעת הטל שעיניהן מתעורות פטור לפי שניצודין ועומדין הן:
אף בשרב בשעה שמקלחין שבאין הרבה ביחד כקילוח הזה פטור לפי שמזומנין הן לקחת אותן:
הצד צבי חיגר וכו'. תוספתא שם ולא גריס התם סומא דג"כ מרגיש הוא ובורח ואינו ניצוד ועומד:
ישן חייב דהוא קמיץ חדא. שעוצם עינו אחת ומניח פתוח אחד לראות לברוח:
מותר להרוג את הצירעה בשבת. מפני שהיא עלולה לנשוך:
ותני בחדא ברייתא כן. מעשה שנפל נחש בשבת לבית המדרש ועמד נפתי אחד על שם מקומו נקרא והרגו:
אמר רבי פגע בו כיוצא בו. לגנאי דלאו שפיר עביד. ולא מן הדברים הנהרגים בשבת אינון. דקתני הנחש שבא"י ואמאי אמר רבי כן:
פתר לה רבי. להך ברייתא בבאין להזיק מיירי שרואה שרצין הן אחריו וזה נפל מאליו ולא היה ניכר שבא להזיק:
בתוך ארבע אמות. שלו סימן הוא לו שהיה ראוי שימות על ידיהם אלא שרחמי של מקום מרובין עליו:
בין כך ובין כך לא נראו אלא בזכות. כלומר אפילו לא הרגן לא נראו לו אלא בזכות שיש לו ונזדמנו לו כדי להרגן לפי שמגלגלין זכות ע"י זכאי:
כתיב שמעו זאת וכו'. איידי דאיירי בשמנה שרצים ואחד מהן החולד מייתי לה להך דרשא:
חד אמר למה הוא מוטל וכו'. להאי מ"ד לאו דרך תוכחה מתפרש הכתוב הזה אלא שמכנה העולם על שם החלד שאינו אלא במקום הישוב ולאידך דקאמר למה הוא מוטל וכו' גם הכתוב הזה קאמר על הענין האמור למטה הבוטחים על חילם וגו' וכפל הכתוב הוא דדריש שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד לפי שהאזנה נאמר על היותר התבוננות על הדבר ושישימו על לבם כי יושבי חלד המה וכענין הכתוב יצבור ולא ידע מי אוספם וכתיב לעיל מיניה הנה טפחות נתת ימי וחלדי כאין נגדך וגו' כשמתבונן אני בחלדי ועל מה יקרא כך הכל הוא כאין נגדך וכו':

לא אמרה אלא שברשות אדם. כלומר שרשותו עליהן והדא אמרה שור שמרד וברח הצדו בשבת חייב:

עור עוף מותר לכתוב עליו מזוזה. מדקתני החובל בהן ש"מ דעור שלהן מיקרי עור לכל מילי ועור עוף לכתוב עליו הוא דקמ"ל דאע"ג דאית ביה נקבי נקבי מכיון שהדיו עוברת עליו לאו נקב הוי:

הלכה ב

מתני' **אין עושין הילמי בשבת**. הילמי הוא כשעושה מי מלח מרובין וטעמא מפרש בגמרא לפי שהילמי צריכה אומן כלומר שהוא כמלאכה ממלאכת התבשיל וצריכה אומן ולידע כמה יהא נותן בהן:

אבל הוא עושה מי מלח. כלומר מי מלח מועטין וטובל בהן פתו או נותנן לתוך התבשיל שזה א"צ אומן לכך:

אמר ר' יוסי והלא הוא הילמי וכו'. ר' יוסי ס"ל שאם המרובין אסורין אף מועטין אסורין שלא יאמרו מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת ואם שנראה כעושה מלאכה ממלאכת התבשיל א"כ זה וזה אסור:

ואלו הן מי מלח המותרין. כלומר ואלא מה הן שמותרין אם עושה ע"י שנוי שנותן השמן שמערב בהן בתחלה לתוך המים קודם שיתן המלח בהן או שנותנו לתוך המלח קודם שיתן המים וכשעושה ע"י שנוי לא מיחזי כמלאכה. ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' מה בין הילמי וכו' כדפרישית במתני':

רב הונא אמר וכו'. לפרש שמן ולא פליג אטעמא וכל שנותנין מלח לתוך המים והוא נשרית מיד זהו מי מלח מועטין ושאינה נשרית אלא לאחר זמן מפני שמרובה הוא זהו הילמי:

ושאינה שוקעת. מפני המלח המרובה שבהן חזק הוא והביצה צפה זו היא הילמי:

עושין יינומלין בשבת. כדמפרש ר' יוחנן יינומלין יין ודבש ופלפלין מעורבין יחד:

ר' יסא וכו'. ועוד אמר רבי יוחנן מותר לערב בהן הפלפלין כשהן שחוקין אבל אסור לשחוק אותן. ועוד אמר רבי יסא בשם רבי יוחנן את שהוא משום תערובות בלבד מותר וכו'. ופריך הא תו למה לי וכי הכא לא משום תערובת אנן קיימין דהא קאמר מותר לערב וכו' וקאמר שאני הכא שהיא גמר מלאכה וה"א דאסור קמ"ל א"נ דהאי פירכא על דר' יוחנן ממתני' היא והכא במתני' לאו משום תערובת המלח במים אנן קיימין שהרי אין כאן אלא תערובות ואפ"ה אסרו במרובין ומשני שאני הכא שהיא גמר מלאכה למלאכת התבשיל ועיקר:

מותר לשבר. הפלפלין או המלח אם הוא גס ואסור לקבץ כלומר לשחקן שע"י שחיקה הגרגרים הן נקבצין ונדבקין זע"ז:

אם היה מחוסר שחיקה. מע"ש אסור:

ואם לערב את שומנן. שכבר היה משוחק ואינו משחק אלא כדי לערב את שומנן היוצא מהן ושוחק בכף לערב יפה יפה מותר:

תמן תנינן. בפ"ב דעדיות:

יגמור משתחשך. מכיון שכבר ריסקן מבעוד יום ואין מחוסרין אלא שחיקה ביד מותר לגמור שחיקה זו בשבת:

לא נחלקו אלא בחולין. אבל בתרומה הכל מודים שיגמור שלא להפסיד את התרומה וכן נהגו הכהנים בתרומה להקל כסברת ר' ישמעאל בחולין:

הלכה ג

מתני' **אין אוכלין איזוב יון בשבת**. מין איזוב אחד שנקרא כך וגדל הוא בין הקוצים לפי שאינו מאכל בריאים ויש אוכלין אותו לרפואה להמית התולעים שבמעיים וכל מידי דמיחזי לרפואה אסרו חכמים בשבת משום שחיקת סממנים גזירה שמא ישחוק אותן בתחלה בשבת:

אבל אוכל הוא את יועזר. הוא מאכל חשוב ובני אדם הבריאין אוכלין אותו ג"כ ואע"פ שהוא מרפא:

ושותה אבוב רוחה. והתם מפרש חוטרא יחידאה עץ הגדל יחידי בלא ענף ועושין ממימיו משקה למי שניזוק משתיית מים מגולין ויש בריאים שג"כ שותין אותו וכה"ג מותר וכדקתני לקמיה:

כל האוכלין אוכל אדם לרפואה. כלו' אע"פ שאוכלן כדי להתרפאות אם דרך הבריאים לאכלן ג"כ אוכל הוא וכן כל המשקין הוא שותה:

חוץ ממי דקרים ונ"א ממי דקלים שיש מיני דקלים שהיו גדילים בא"י ויוצא מביניהם מעין א' שהשותה ממנו כוס ראשון מרפה הזבל שבמעיו והשני משלשל והשלישי מנקה הרבה עד שיצאו ממנו מים צלולין כמו ששתה מהן ואלו אינו אלא לרפואה ואין דרך הבריאים לשתות אותן:

וכוס העיקרין. יש שרף אחד מאילן שנקרא בלשון ערבי זאג אלסנדריא ועשב של שמחה נקרא עי"ז בא אלסדור ומערבין אותן עם כרכום וכותשין אותן ושותה ביין ונקרא כוס עיקרין שהשותה ממנו נשאר עקר ולא יוליד ורפואתו לחולי הירקון וכן אשה זבה הרבה אם תשתה מהן ג' כוסות תתרפא אבל תשאר עקרה:

אבל שותה הוא וכו' לצמאו. ושאינו צריך לו לרפואה:
וסך שמן עיקרין. שמן שנתבשם בעיקרי סממנים אם הוא סך שלא לרפואה אלא כדרך שלפעמים גם הבריאים סכין בו מותר:
גמ' **חד בר נש שאל לר"ש בר ברסנא מהו מישתי קרירטין בשובתא**. אם מותר לשתות בשבת מים או שאר משקה המעורבין בהן קרטין קרטין של עשבים וסממנין והשיב לו אם אינו מתכוין אלא לתענוג שיפה הוא ויש לו הנאה מותר ואם לאו ניכר שאינו אלא לרפואה אסור:
ולא מן השפה ולפנים הוא. אמתני' פריך הלא איזוב יון. רפואה הוא לדבר שהוא מן השפה ולפנים וזהו מותר בשבת כדלקמן:
פתר לה. הא דהתירו בדבר שהוא מן השפה ולפנים. ובלבד אם הוא דבר של סכנה אבל איזוב יון רפואתו לדבר שאין בו סכנה כדפרישית במתני':
יועזר. פוליטריבון. נקרא על שם חשיבותו כמו מאכל פולטריקין המוזכר בפ"ב ממס' תרומות:
כשמועו. כמשמעו שכך הוא שמו:
מה ניתני. היאך ניתני במתני' מי דקרים או מי דקלים וא"ל דקרים כנוסחא דהכא במתני' על שם שהן דוקרין את המרה כששותה מהן:
אמר ר' יונה לא מסתברא אלא למיתני דקלין וכו' כדפרישית במתני':
זה שהוא לוחש. גרסינן להא כולה לעיל בפ"ב ממעשר שני בהלכה א' וקצת נזכר גם כן לעיל בפרק במה אשה. הלוחש להעלות גידי האזנים שנפלו נותן שמן על גבי ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי ולקמיה מפרש לה:
מה ביניהון. כלומר במאי פליגי ולמאן דאמר לא ביד ולא בכלי ואלא היאך הוא נותן:
מאיסה. איכא בינייהו ולאו לשון מאוס הוא אלא מלשון נמס וכלומר דבהא פליגי דמ"ד נותן בין ביד בין בכלי מאוס הוא והיינו שמתיר ג"כ שלאחר שנתן השמן ע"ג הראש ממאיס ומעבירו לכאן ולכאן וזהו דקאמר בין ביד בין בכלי שממיס את השמן ע"ג הראש כולו ואינו חושש כלום:
מ"ד נותן שמן ע"ג ראשו אינו מאוס. כלומר שאינו מתיר אלא ליתן את השמן ע"ג הראש במקום אחד ואינו ממיסו על כל הראש והיינו דקאמר לא ביד ולא בכלי שאסור להמיסו ממקומו לכאן ולכאן לא ביד ולא בכלי. ומשום דזה ניכר דלרפואה הוא דעביד וזה אסור בשבת:

אמר ר' יונה מעשר שני ביניהן. כלומר דלמאי דאמרן במאי הוא דפליגי איכא בינייהו נ"מ גם במעשר שני:

דמאן דאמר נותן בשבת בין ביד בין בכלי וממיסו על פני כל הראש וזה במעשר שני אסור לעשות כן דשמן של מעשר שני שניתן לסיכה היינו לסיכת גופו אבל זה שהוא מעבירו אח"כ בכלי מכיון שנדבק בהכלי נמצא מפסיד הוא למעשר שני ואי נמי שמעבירו ביד לכאן ולכאן גם כן הפסד הוא במה שנדבק ביד מכיון שזה לא נתכוין כשאר סיכה שסכין את הגוף ביד. והשתא נמצינו למדין דדבר שהוא מותר בשבת אסור במעשר שני אבל למאן דאמר דגם בשבת נותן הוא השמן ע"ג הראש בלבד. אבל אינו מעבירו לכאן ולכאן לא ביד ולא בכלי. א"כ גם במעשר שני מותר בכך:

א"ר יוסה וכי כל שמותר בשבת וכו'. בתמיה כלומר הא ע"כ בלאו הכי אינן למדין זה מזה שהרי מצינו בדבר שמותר בשבת ואע"פ כן במעשר שני הוא אסור דהתני מדיחה היא אשה עצמה ובנה ביין בשבת מפני הזיעה. דאע"ג ששנינו לא יסוך יין וחומץ מ"מ להדיח ולהעביר את הזיעה מותר. ובתרומה אסור לעשות כן מפני שמאבד את התרומה. ומעתה היא תרומה היא מעשר שני דדין אחד להן בזה שלא ניתנו אלא לאכילה ולשתייה ולסיכה בדבר שדרכו לכך. וא"כ הרי מצינו דבשבת מותר וכנגדו במעשר שני אסור ואין לדמות זה לזה והכא נמי כן. והלכך לא מיתוקמא הנ"מ דמעשר שני דקאמרת:

מה היא כדון. ומ"ט דמאן דאמר דאסור בין ביד בין בכלי וקאמר דהאי עיקרא דטעמא דמילתא שצריך ובלבד שלא יעשה בשבת וכו' ואידך ס"ל דלא חששו לכך:

ולחשין לעין. למי שחושש בעינו ולמעים וכו' ומעבירין כלים לקרר ע"ג העין בשבת למי שאחזתו מיחוש החמימות בעיניו ומעשה בר"ע כו':

תשעים ותשעה וכו' איידי דאיירי במיחושים מייתי להא:

בעין. עין הרע:

דהוה שרי תמן. שהיה דר שם במקום שעין הרע שכיח:

בשרב. בחמימות הגוף:

בפשיעה. שפושע בעצמו מלשמור מהיזק גופו:

זה שריפה. חמימות הרבה כשריפה:

זה רעיון. מלשון ורעיונך על משכבך סליקו וזו היא המחשבה המועלת והדאגה אשר אדם משום אל לבו הרבה:

ונתן עול ברזל וכו' זה הרעיון. שהוא דומה לעול ברזל הנתון על הצואר וא"א לו לפנות אנה ואנה כך הוא זה שמשתקע ברעיונו אינו יודע היכן לפנות:

כל חולי. זה יצה"ר וכו'. וזהו כל שסופו מר הוא:
זה המרה של האדם וגו':
רוחצין בים הגדול וכו'. תוספתא היא בפ' י"ג ולא גריס שם ים הגדול אלא הא דלקמן:
בלבד שלא ישהה שם. שניכר שנתכוין לרפואה:
אלינתן. יין ושמן מטורף זע"ז:
מתיר היה ר"מ וכו'. שם:

הלכה ד

מתני' **החושש בשניו לא יגמע בהן חומץ**. אם מגמע הוא ופולט דמוכחא מילתא דלרפואה קעביד אבל מגמע הוא ובולע:
מטבל הוא. אכילתו בחומן כדרכו:
לא יסוך יין וחומץ. שאין מדרך לסוך בהן אלא לרפואה:
ולא שמן ורד. שדמיו יקרים ומוכחא מלתא דלרפואה קעביד:
שכן דרכן לסוך בחול. משום תענוג:
ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הן. וראויין לכך ואין הלכה כר"ש אם אינו שכיח ואין דרך הבריאי' לסוך בו. אבל אם דרך הבריאים לסוך בו מותר:
גמ' **כתיב כחומץ לשיניים וגו'**. אלמא חומץ קשה לשינים ואת אמר הכין דמרפא בתמיה ומשני בחומצן של פירות היא מתניתין והכתוב בחומץ יין מיירי:
ואפי' תימר במתני' נמי בחומץ יין מיירי מפני שהוא טב לבישתא אם השניים רעות ורפויין הן מחזיק החומץ אותן וביש הוא לטבתא. אם הן טובים וחזקים:
תני. בתוספתא פרק י"ג:
מתניתא אמרה. והלא ממתני' משמע דאפילו לבלוע אסור דתנינן החושש וכו' וסתמא קתני ומשמע דלעולם אסור:
מאי כדון. היכי מתרצינן להברייתא עם המתני' וקאמר הש"ס או דמוקמינן הברייתא כרבי דאמר לקמן החומץ משיב את הנפש אלמא מעלי הוא. וכשהוא בולע לא מיחזי דלרפואת השנים הוא מתכוין אלא להשיב את נפשו וזה מותר או דמוקמינן הברייתא כדברי הכל במגמע וכו' וכלומר כדאמרינן לעיל בפ"י דתרומות בהלכה א' ומייתי לה לקמיה גבי זר המגמע חומץ של תרומה לוקה ומיירי במגמע אחר טיבולו שבתחלה היה מטבל בו ואם מגמעו אח"כ אינו מזיק לו. וה"נ בכה"ג הוא דמיירי:
הכוסס חיטי תרומה. במזיד לוקה דדרך אכילה היא ואגב דלקמן מייתי לה:
המגמע וכו'. במזיד:

משלם וכו'. אם הוא בשוגג וכן בכוסס חטין דלא מחייב חומש אלא בדבר שדרכו הוא לכל:

מודים חכמים לרבי וכו' אחר טיבולו שהיה מטבל בו בתחלה שכן דרך ובכה"ג מודים שהוא משיב את הנפש:

כל שהוא מן השפה ולפנים וכו' כדלעיל וגרסינן לכולא הך סוגיא בפרק שני דע"ז בהלכה ב':

ולא מן השפה ולפנים הוא. ואמאי לא התירו:

ר' זעירא לא אמר כן. הכי גריס לה בע"ז. לא אמר בהך דחברייא אלא כל שהוא מן החלל הגוף ולפנים וכו' ול"ק ממתני':

מעלין עצם של ראש בשבת. כשהוא נחלש וגורם לכאב ראש קושרין אותו לחזקו ובזה מעלין אותו למקומו:

בנות אזנים. גידי אזנים שלפעמים הן נופלים מחמת פיהוק שפותח אדם פיו בכח ומעלין אותן בשבת מפני שהוא סכנה:

עין שמרדה. רוצה לצאת כאדם המורד ויוצא:

גבות ידים. מכה שעל גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומרפאין אותו בשבת:

ההן סימוקא. כלומר ר' אבהו אמר דהכי אמר ר' יוחנן אם נתאדם המכה שעל גב היד והרגל אז היא סכנה:

לוקטים לו עוקץ עקרב בשבת. אם נשכו עקרב לוקטין לו עשבים ונקרא עוקץ עקרב אפילו בשבת:

ההן חמרא. היין הזה שמשימין לרפואת העין מותר לתת אותו מחוץ לעין בשבת והוא נכנס מאליו לתוכו אבל להשימו בתוך העין אסור:

ההן רוק תפל. שמרפא אסור למשוח בו ע"ג העין בשבת שאינו אלא משום רפואה:

מינה את שמע לחזיזתה. מכאן אתה למד לחזזית שבתוך העין מה שהוא מותר בשבת ומה שהוא אסור:

הדא אורדענה. צפרדע כתרגומו ולפעמים עולה מכה באדם כצורת צפרדע סכנה הוא ומרפאין אותו בשבת:

עכשובניתא. עכביש. וזהו ג"כ מכה כצורת עכביש וכן גומרתא כצורת הגחלת והיא בועה אדומה וכולן סכנה הן ומותר לרפא אותן בשבת:

נותנין עליה. רטיה ואפי' היא מחמץ בפסח ואסור בהנאה מותר בפני הסכנה:

ההן בלעה. מורסא על שם שהליחה מכונסת ובלועה בתוכה נקראת בלעה ושרי לכתחלה להוציא ממנה הליחה בשבת:

מתני' אמרה כן. ממתני' שמעינן דמותר דתנינן לקמן בפ' כל הכלים מחט של יד ניטלת בשבת ליטול בה את הקיץ שנכנס בבשרו וא"כ ה"ה שמותר להפיס את המורסא להוציא את הליחה דאם לא כן קשיא מה בין קוץ שמותר להוציאו ומה בין בלע הלא הקוץ ג"כ מובלע בבשרו אלא ודאי דבשתיהן מותר הוא לכתחלה:

וההן עיימא דעייניו. כך הוא בע"ז שם:

עין שהוכהה מראיתו. והנה כהה תרגומו והא עמיא:

ושרא. להון לעשות רפואה בשבת ואמר לון ר' בא אוף אנא שרי דכוותיה ס"ל:

ההן ציפדונה. חולי השינים סכנה הוא לפי שמתחיל בפה וגומר בבני מעים ומרפאין אותה בשבת:

מטתיה כן. בא לו החולי הזה והיה מתרפא מן בתו של הנכרי דמיטינוס שמו דטבריה. ובערב שבת בא לפניה לעת ערב ושאלה אם יצטרך לעשות הרפואה למחר ואמרה לא. ואם תצטרך קח גרעיני תמרה ואית דאמרין גרעיני של הפרי שנקרא נקליבס ושרוף אותן לחציין ותקח עוד קליפות דשעורין וצואה של קטן נגובה ותשחוק אותם ביחד ותטפול על מקום הכאב אבל לא תגלה רפואה זו לשום אדם:

למחר. נכנס ודרש לרפואה זו בצבורא. ואית דאמרין כששמעה חנקה נפשה ואית דאמרין לא עלתה לה כך אלא אדרבה חזרה למוטב ונתגיירה:

את ש"מ. מזה תלת דההן ציפדונה סכנה מדעשה הרפואה בשבת ודבר שהוא מן השפה ולפנים מותר ומותר לרפאות מן הנכרי אם הוא רופא אומן לפי שהיתה כאומן ברפואה זו וסמך עלה ר' יוחנן:

קוליס. חולי במעים קוליקוס בלע"ז:

תחלוסין. שחליים:

הוה ליה בלע מורסא בתוך גרונו. א"נ שבלע נימא והוא שרץ:

ולחש ליה. שם טומאה בשם אליל ונתרפא:

מי נפק. כשרצה זה לצאת שאלו מה הלחש הזה וא"ל ממלה פלוני ואמר מה עשית מוטב היה לו שימות ולא כן שישמע הדבר הזה והיה לו כן כשגגה וכו':

בכל מתרפאין. וכו' עד כדון כשאמר לו בפירוש הבא לי עלים של ע"ז להתרפאות ואם סתם לו והביא לו מע"ז מהו:

נישמעינה מן הדא וכו'. אלמא שאפי' אמר לו סתם והוא הביא לו מע"ז אסור דהא אמר ר' מנא אלו הוה ר' יונה אבא ידע וכו':

צמרמורין. חמימות דוגמתן בפ"ט דנדה כמין צמרמורות אוחזין אותה:

אייתון ליה מים מן המעין המקלח דרך ע"ז ששמה דוהי. א"נ דוהי כנוי לגנאי כעין דאמרינן התם דוהין של מימי רגלים:

זכרותיה. היא מקור המעין של המים כדאמרינן בפ"ט דבכורות זכרותיה דירדנא ממערת פמייס. ולפי הגירסא דהכא דדורי הוא ג"כ שם גנאי כמו דארורי:

מתניתא אמרה כן. מברייתא דלקמיה שמעינן נמי דאין מתרפאין מגלוי עריות דתני כן בת"כ פ' ויקרא דגריס התם כשהיא אומר מכל מצות ה' לרבות נערה המאורסה והמחלל את השבת אלא שיש בנערה המאורסה מה שאין בשבת ובשבת מה שאין בנערה המאורסה נערה המאורסה יש לה היתר לאחר מיתת בעלה. והשבת אין לה היתר. שבת הותרה מכללה לקרבנות ולפיקוח נפש. ונערה המאורסה לא הותרה מכללה בשעת איסורה:

הותר מכלל שבת. מאי הוא ולא להתרפאות דבזה יש לדמות שניהם כדמסיק ודכותה וכו' כלומר וא"כ לא הותר מכלל נערה המאורסה דקתני ע"כ אפי' להתרפאות בה אסור:

לא סוף דבר וכו'. להתרפאות בה מחולת אהבה אשר לו אלא אפי' אינו רוצה כ"א לדבר עמה ולשמוע את קולה אסור כהדא עובדא דחד היה נותן עיניו באשה אחת ואהב אותה ונסתכן מחמת חולי אהבה:

מהו תיעבור קומוי וייחי. אם מותר שתעבור לפניו בלבד ויתרפא ע"י כך ואמר ר"א ימות ולא כן שלא יעשה כך אפי' העברה בעלמא וחזרו ושאלו מהו ישמע קולה בלבד ולא ימות ואמר ימות ולא כן תעשה:

מה הוות. מה היתה המעשה ומה טיבה של האשה שהחמיר ר"א כל כך:

מ"ד אשת איש ניחא שהחמיר בה אלא למ"ד פנויה מאי כולי האי והיה לו להתיר לישא אותה והא בר כוחא נגרא כך היה שמו שג"כ אהב אשה אחת בימיו של ר"א והתיר לו לישאנה:

כאן בפנויה. כלומר וע"כ מה שהתיר היה בפנויה וכאן המעשה באשת איש היה וקשיא להאי מ"ד:

ואפי' תימר. לעולם דכאן וכאן בפנויה והכא היה המעשה שנתן עינו בה בעודה אשת איש והלכך החמיר ר"א ולא רצה להתיר אע"פ שמת בעלה אחר כך ונעשית פנויה:

איתי דבעי מימר. דהייני טעמא לפי שאשה גדולה ותשובה היתה ולא היתה נשמעת לו להנשא לו בהיתר וכל מה שיעשה עמה יהיה באיסור ולפיכך החמיר ולא רצה להתיר בשום פנים:

מתניתא אמרה כן. נמי אדלעיל קאי בכל מתרפאין וכו' כלומר ומהאי מתניתין שמעינן דאין מתרפאין משפיכות דמים דתנינן תמן בפ"ז דאהלות האשה המקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו איברים איברים מפני שחייה קודמים יצא רובו ומקרי נפש אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש ולא הותר להתרפאות ע"י שפיכות דמים:
לא סוף דבר. ולאו דוקא בשאומר לו הרוג את פלוני ואני אניחך אלא אפי' א"ל חמוס ממונו של פלוני ואניחך אסור להציל נפשו בממונו של פלוני:
תני עכו"ם בישראל אסור לעשות כן אבל ישראל בעכו"ם אם אמר לו הישראל חמוס או הרוג פלוני העכו"ם ואניחך מותר ובע"ז גריס עכו"ם בעכו"ם וכו' חייב וגי' זו יותר נכונה דקמ"ל דאפי' עכו"ם בעכו"ם מתחייב בכך משום שפיכות דמים ומשום גזל:
בנפשו של קטן. אם היה קטן רודף אחר הגדול להרגו מהו להציל את הגדול בנפשו של קטן כדינו של רודף או דילמא הואיל ולאו בר עונשין הוא לא:
התיב רבי ירמיה ומאי קא מיבעיא ליה וכי לאו מתניתין הוא יצא רובו וכו' אלמא שאף על פי שהקטן הזה רודף הוא אין מצילין את אמו בנפשו:
שנייא היא תמן. דלא קרינ' ליה רודף שהרי אין אתה יודע מי הוא ההורג ורודף את מי דאיכא למימר נמי שהיא רודפת אחריו דכמו שהיא מסוכנת למות כך הולד מסוכן הוא למות ולפיכך מניחין הדבר כמות שהוא וכי קא מיבעי לן כשהקטן רודף אחרי הגדול והוא אינו נרדף מהגדול ולא איפשיטא:
ולא נחש נשכו. בתמיה הרי על כל פנים מת מנשיכת נחש אלא וכו':
ומה הוה ליה מימר. הראיה מן התורה שמותר דכתיב אשר יעשה אותם וגו' והיה כסבור שאין זה בכלל ע"ז ממש אלא כשאר מצות שנאמר עליהם וחי בהם ולא שימות בהם:
הלכה כר"ש. דמתני' דלכל אדם מותר לסוך בשמן ורד דאם לא תאמר כן מי נתן שמן ורד לעני ולא סך וכלומר הא מיהת כשהעשיר נותן שמן ורד להעני לסוך בו וכי לא יסוך בו וא"כ מיקרי ראוי לכל בני ישראל לסוך בו:
חכים רבי וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ק בהלכה ב' דקאמר ר' זעירא התם לית אנן צריכין חוששין לשמועתיה דרב ששת דהוא גברא מפתחא ואינו רואה ומכיר לבעל השמועה ואפשר אדם אחר אמרו ולאו בר סמכא הוא ועל זה קאמר נמי רבי זעירא שם לרבי יסא וכי מכיר אתה הרבי לבר פדייה דאת אמר לפעמים שמעתתא בשמיה והשיב לו ר' יוחנן אמר משמו וכדאי ר' יוחנן לסמוך עליו וכן אמר לרבי בא בר זבדא וכו'. ואיידי דרבי בא בר זבדא אמר בשם רב הכא דהלכה כר' שמעון מייתי לה נמי הכא:
הדרן עלך פרק שמונה שרצים

פרק טו

הלכה א

מתני' **אלו קשרים שחייבין עליהן**. קושר דתנינן באבות מלאכות אלו הן מהקשרים שחייבין עליהן כדמפרש ואזיל שאלו הן קשר של קיימא ומעשה אומן וכדאמרו בגמרא מאורגי יריעות למדו ואם הוא קשר של קיימא ואינו מעשה אומן או מעשה אומן ואינו של קיימא פטור אבל אסור ואם אינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקשרו לכתחלה:

קשר הגמלים. רצועה שקושרין אותו להגמלים או להספינה שנותנין בה חבל בהנקב וקושרין שיהא הקשר מתקיים לעולם וכן כל כיוצא בזה שיהא מתקיים ומעשה אומן הוא:

כך הוא חייב על התירן ואם הקשר הוא קשר שאין חייבין עליו כך הוא על התירן ואם הוא מותר לקישרו לכתחלה כך הוא מותר להתירו לכתחלה:

בידו אחת אין חייבין עליו. ואפילו עשאו להתקיים ואין הלכה כרבי מאיר:

גמ' **מה קשירה היתה במשכן וכו'**. כל הא גרסינן לעיל בפרק כלל גדול בהלכה ב' עד סוף הסוגיא וכדפרישית שם:

הלכה ב

מתני' ויש לך קשרים שאין חייבין עליהן מפרש התם בגמרא דלאו אהני דקחשיב ואזיל קאי דהא קושרת לכתחלה קתני אלא ה"ק דקשר הגמלים וקשר הספנין חייביין עליהן לפי שהן של קיימא ומעשה אומן וזהו הרצועה שעושין אותה כמין טבעת ומניחין אותה על הגמל או על הספינה שעושין מהחבל כמין טבעת ומניחין אותה בהנקב והקשרין הן מעשה אומן ועומדין שם להתקיים ויש לך בהן עצמן שהן קשרים של קיימא ואע"פ כן אין חייבין עליהן וכגון הרצועה ארוכה שמשימין אותה בהטבעת של הגמל וקושרין אותה בהטבעת וכן החבל הארוך שקושרין אותו בהטבעת של הספינה שאף על פי שעומדין שם להתקיים מ"מ הואיל ומעשה הדיוט הוא וכל אדם קושרין קשר כזה לקיימא אין חייבין עליו ויש קשרים שמותרין לקשרם אפי' לכתחלה והן אלו דקחשיב ואזיל:

קושרת אשה מפתח חלוקה. קמ"ל אף על פי שיש להחלוק שני פתחים וכעין לשונות שמשימין לחלוק מכאן ומכאן לא אמרינן דחדא מינייהו בטולי מבטל לה:

וחוטי סבכה. אע"פ שהיא רפוי בראשה לא אמרינן דמשלפה לה כך ומניחה את הקשר כמות שהוא:

ושל פסיקייא. הוא אזור רחב ויש בו חוטין תלויין לקשרו בהן:

ורצועות מנעל וסנדל וכו'. אע"פ שיש להן כעין שתי אזנים לקשור לא אמרינן דחדא מבטיל לה:

וקדירה של בשר. אעפ"י שיכולה להוציא הבשר בלא התרת הקשר שעושה סביב לפי הקדירה:

קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא ואע"פ שעושה כשני קשרים ברוחב הפתח או ברגלה זה למעלה מזה לא אמרינן דחדא מינייהו בטולי מבטל ובגמרא אמרו דאין חולקין חביריו על ר"א בן יעקב וכן הלכה:

קושרין דלי בפסוקייא. באבנט או במשיחה על פי הבור דהאי לא מבטל ליה אבל לא בחבל דחבל מבטל ליה והוי קשר של קיימא ואסור לכתחלה:

ור' יהודה מתיר וכו'. ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **כמפתח אימרא וכו'**. משום דקשיא ליה מאי קמ"ל קושרת מפתח חלוקה פשיטא הרי בכל יום ויום קושרת ומתרת היא. לפיכך מפרש במפתח של האימרא שהוא מדביקתו לחלוק קאמר ומהו דתימא דיכולה להניח האימרא בלא שתתיר אותה ומבטל ליה קמ"ל:

אמר ר' יוסי. דלא צריכת לדחוקי ולאוקמי במפתח של האימרא אלא במפתח החלוק ממש וכגון שהוא עשוי כמין שני דפין נשמט כלומר כעין שתי לשונות מכאן ומכאן. ויכולה היא להיות מניח לאחד שיהא נשמט לגמרי וקושרת בהשני. ומהו דתימא חדא בטולי מבטל לה קמ"ל. א"נ דהאי נשמט אדלקמיה קאי ומילתא אחריתא היא שאם נשמט אחד מהשני דפין וכן רצועות מנעל וסנדל שנשמט אחד מהאזנים נוטל ומחזיר בשבת ובלבד שלא יקשור דמכיון שנשמט לא התירו לקשור לכתחלה:

חוטמו. של מנעל וסנדל שנשמט:

הוון. בני הישיבה בעיין מימר דבהכי מתרצינן דבריהם ולא פליגי דמ"ד מותר בשיש בו נקב אחד במקום שמחזירו לשם דלא מיחזי כעין מלאכה לפי שנוח להחזירו כך. ומ"ד אסור כגון שיש בו שני נקבים אחד מכאן ואחד מכאן ומחזיר ראשי חוטמו שמכאן ומכאן לתוך נקביו דהאי מיחזי טפי כמלאכה:

אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא דלאו בהכי תליא מלתא אלא בין זה ובין זה כמאן דאמר בשיש בו שני נקבים כלומר דמצית לאוקמי לתרוייהו כמאן דאית ליה דבשני נקבים מיירי ואפ"ה ל"ק:

מהו כדון. ואלא מ"ט דמאן דשרי וכמאן מוקמית להני ברייתות:

מ"ד מותר ברפין. שהן רפויין ובקל יכול להחזיר לתוך הנקבים. ומ"ד אסור באפוצים שהן דחוקין ואינו יכול להחזירו לתוך הנקבים אלא בקושי והלכך אסור דמיחזי כעושה מלאכה בשבת:

מה. ושואל הש"ס אם חולקין חביריו על ר"א בן יעקב דמתני' או לא ופשיט לה מן מה דתני בתוספתא דביצה פ"ג. ולא הועתק כאן לנכון והכי גריס התם. מודים חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומתירין ומפקיעין אבל לא חותכין ובשבת מפקפקין ומתירין אבל לא מפקיעין ולא חותכין ושבכלים בשבת מתירין ואין צריך לומר בי"ט. והך מתירין בסיפא דתוספתא טעות הוא וצ"ל מותר שהרי אף לחתוך מותר. וכדגריס הכא בזה:

ואפלוגתא דרבי מאיר וחכמים במתני' בפ"ד דביצה קאי דתנינן שם בית שהוא מלא פירות וסתום ונפחת נוטל ממקום הפחת. ר"מ אומר אף פוחת לכתחלה ונוטל דס"ל דבכה"ג לאו סתירה היא כדאוקי התם דבאוירא דלישנא מיירי ועלה קתני ומודים חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע כלומר דברים העשוים לסגור על מה שהוא בקרקע כגון דלתות פתחי בורות ומערות והן סגורים בקשרי חבלים מפקפקין מרככין ומוציאין אותן בי"ט ומתירין את הקשר דלאו קשר של קיימא הוא אבל לא חותכין משום דהוי סתירה ויש סתירה בבנין של קרקע. כך היא הגירסא בתוספתא שם. אבל הגי' דהכא וחותכין עיקרית היא. וכך היא לקמן סוף פרק תולין וכן בפ"ד דביצה בהל' ג' וכך היא הגי' שלהי פ' משילין דבחותמות שבקרקע מותר לחתוך בי"ט משום שמחת י"ט. ובשבת לא התירו אלא לפקפק ולהתיר ולא להפקיע ולחתוך. אבל שבכלים כגון תיבה סגירה ע"י קשר מותר הכל להתיר ולהפקיע ולחתוך דאין סתירה ובנין בכלים. קתני מיהת דלהתיר הקשר כ"ע מודים דמותר אפי' בשבת ואף בחותמות שבקרקע א"כ הדא אמרה דאין חולקין על ר"א בן יעקב דמתני' דקשר דכה"ג לכ"ע לאו קשר של קיימא הוא:

בחבל שחול היא מתניתא. הא דקתני אבל לא בחבל כשהחבל משוחל בפסיקייא. כלומר שנשמט הוא מהפסיקייא ואינו מחובר לגמרי אבל עדיין תלוי בו:

שחול הוא נשמט ודומה לזה ששנינו בפ"ו דבכורות השחול והכסול שחול כל שנשמטה ירכו:

אבל לא בחבל ר' יהודה מתיר הא רבנן לא. בתמיה כלומר ואי בכה"ג הוא דמיירי והא קתני ר' יהודה מתיר אבל לרבנן לא ואמאי הא מכיון דעדיין תלוי הוא בפסיקייא ולא נפסק ממנו לגמרי א"כ לא מבטל ליה כמו שאינו מבטל להפסיקייא ולמה לא יקשור בו:

אלא כגון דתנינן קדמייתא ברם ר' יהודה. היינו רישא כשם שהוא חייב על קישורן וכו' וההיא ר' יהודה דאיהו בר פלוגתיה דר"מ דפליג אהא לעיל להכי תנינן אוף הדא בשם ר' יהודה. א"נ האי פירכא הא רבנן לא אכלל אמר ר' יהודה דמתני' קאי וכי רבנן לא ס"ל הכי דעל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו ועלה הוא דמשני בגין דתנינן קדמייתא בשם ר' יהודה ההיא דלעיל מינה ר' יהודה מתיר להכי תנא אוף הדא דהכלל בשם ר' יהודה:

כיני מתניתא וכו'. משום דקשיא ליה אהיכא קאי האי כלל אי אדבריו דלעיל מינה א"כ מאי האי דקאמר אין חייבין עליו הא איהו מתיר אפי' לכתחלה הלכך קאמר דכן צריך לפרש דארישא דהחי מתני' קאי דקתני יש לך קשרים שאין חייבין עליהן עלה הוא דקאמר כלל אמר ר' יהודה כל קשר שאינו של קיימא והוא אינו לפי שעה אין חייבין עליו:

הלכה ג

מתני' **מקפלין את הכלי**. בגדים שפושטן מקפלין אותן אפי' ארבעה וחמשה פעמים ודוקא באדם אחד אבל לא בשני בני אדם שזהו נראה כמתקנין. וכן דוקא בבגדים חדשים שהן עדיין אינן מתרככין כל כך. אבל בישנים שהן מתרככין קפולן כתיקון הוא. וכן דוקא בלבנים אבל בצבועין קיפילן מתקנן הוא ביותר ודוקא בשאין לו להחליף אבל אם יש לו יחליף לכבוד שבת ולא יקפל:

ומציעין את המטות. מתקנין אותן בהצעת הסדינין וכיוצא מלילי שבת לשבת אעפ"י שאין לו צורך בהן אלא למחר בשבת אבל לא משבת למוצאי שבת:

מיום הכפורים לשבת. אם חל יה"כ להיות בע"ש. והך מתני' כאחרים הוא דס"ל דכל החדשים לעולם לפי הסדר הן אחד מלא ואחד חסר ולדידהו אפשר שיהא חל יוה"כ ושבת אהדדי:

חלבי שבת. כן אימורי תמיד של בין הערבים קריבין במוצאי שבת והוא יה"כ משום דכתיב עולת שבת בשבתו:

לימד על חלבי שבת זו שקרובין בשבת אחרת. וקסבר ר' ישמעאל נדרי' ונדבות קריבין ביו"ט. והלכך לא מצית למידרש דעל יו"ט קאי ולומר שיהא חלבי שבת קריבין ביו"ט דלא איצטריך שהרי אפי' נדרים ונדבות שהן עולת חול ויכול הוא להמתין ולהקריבן בחול אפ"ה נשחטין וקריבין הן בי"ט מכ"ש שחלבי שבת שניתותרו מהנשחטין בזמנן שקריבין הן בי"ט וכי איצטריך קרא לחלבי שבת שיהו קריבין ביה"כ הוא דאיצטריך ומדכתיב בשבתו דריש למעט לחלבי יה"כ שלא יהו קריבין בשבת. ור"ע ס"ל דנדרים

ונדבות אין קריבין בי"ט. והלכך קרא ליו"ט הוא דאיצטריך שיהא חלבי שבת קריבין ביו"ט אבל יה"כ ושבת דשניהן שוין הן אין חלבי של זה קריבין בשל זה והלכה כר"ע דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט:

גמ' **קיפול בשנים אסור**. דלא התירו אלא באדם אחד וכן קאמר ר' חגיי וכו':

וההן. וזה שמקפל על הספסל נמי כמו קיפול בשנים הוא לפי שמתקנו ביותר ולא התירו אלא לקפל כשהן בידיו:

ר' חגי וכו'. ואיידי דנקט להאי דר' חגי נקט הכא נמי להא:

ע"י שהפה זה מריח. מל' מריח יפריח הוא כלומר ע"י שנהנה מרוח פיו היוצא ממנו התירו לו לעסוק בדברי תורה בשבת וביו"ט שמתחלה לא ניתנו אלא להתענג בהן באכילה ובשתיה:

ר' ברכיה. פליג אלא שהעיקר שניתנו שבתות וי"ט כדי לעסוק בהן בד"ת לפי שיש לו מנוחה ממלאכה ומעסקיו:

מתני' איכא ברייתא מסייע לדין ואיכא ברייתא דמסייע לדין דתניא כיצד הוא עושה בהן או יושב ואוכל או אם ירצה יושב ועוסק בד"ת והך מסייעא לר' חגי דאם יושב ואוכל ושותה בהן נמי מקיים מצותן הוא:

כתוב אחד אומר וכו'. האי ברייתא אחריתא הוא דתניא אידך כתוב אחד וכו' וכתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם כצ"ל הא כיצד חלקהו וכו' וזהו מסייעא לרבי ברכיה דעכ"פ צריך לעסוק בהן בדברי תורה אלא שיתן חלק ג"כ לאכול ולשתות כדי לקיים לכם:

שבת לה'. כתיב והרי לישראל ניתן השבת אלא למידרש להתנהג בו כביכול כהקב"ה מה הקב"ה ממאמר הוא שבת בו שבדבר ה' השמים נעשו וכתיב ביה וישבות ביום השביעי וזהו מאמר ואף אתה תשבות בו ממאמר שאפי' אמירה בעלמא מה לעשות אחר השבת תשבות ממנו וכהאי עובדא דלקמיה:

סוכה אחת של נצפה. נוף אחד של אילן נצפה. והוא מן צלף ועלה מאליו לתוך שדהו ועשה הגדר וממנו היה ניזון ומתפרנס כל ימיו מהפירות שנתגדלו בהאילן:

מדוחק התירו וכו'. שאפי' דבור כזה ראוי היה למעט בשבת:

משתעיא סגין. מרבה בדבורה היה אומר לה אמי שבת היום ולהזכירה בדרך כבוד:

אסור לתבוע צרכיו בתפלה בשבת:

טופס ברכות כך הן. מה שהוא נוסח הברכה היא כך לא ישנה ולא אמרו אלא שלא להוסיף בתחנונים על צרכיו כדרך שהוא עושה בחול:

כוסות וקערות. דומיא דקערות קאמר שהן גדולות ואינן אלא לקביעת סעודה:

מן המנחה ולמעלה אסור שאין לו סעודה לשבת:
ובכוסית. שהן לשתיה מותר לפי שאין קבע לשתיי' ויכול הוא לשתות בהן עד הלילה:
אשה פקחת וכו'. גרסי' לה לעיל סוף פרק במה מדליקין ואיידי דאיירי בהדחת כלים מייתי לה נמי הכא:
אין תוקעין. כדרך שנוהגין לתקוע בע"ש לסימן ואם חל יה"כ בשבת אין עושין זה להיכר שבלאו הכי קדש חמור הוא:
לאחר השבת. ואם חל לאחר השבת אין מבדילין במ"ש לפי שיה"כ הוא וחמור הוא כשבת:
מה כר"ע. אם דווקא אליבא דר"ע הוא להא דאמר אין מבדילין דברם כר' ישמעאל יש לו להבדיל להכיר ולהודיע שקדושתו אינו כ"כ כמו שבת שכן חלבי שבת קריבין ביוה"כ אבל לא של יה"כ בשבת:
אפי' כר' ישמעאל לא יבדיל. שהרי כלום נתקן הבדלה אלא כדי להכיר להתיר דבר שהוא אסור לו ביום. ועכשיו הוא שהותר לו והרי אלו הקטיר חלבי שבת בשבת עצמו שמא אינו מותר בתמיה ומכיון שאין כאן להתיר דבר שנאסר לו ביום לא יבדיל ואפי' לר' ישמעאל:
ויבדיל שכך הוא מתיר וכו'. כלומר אע"פ כן יבדיל במוצאי שבת כדי להודיע דבהכי קיל הוא יה"כ משבת שכן הוא מותר להדיח ביה"כ כבשים ושלקות לצורך הלילה משא"כ בשבת ומשני ר' יוסי דכלום הוא מותר להדיח כבשים ושלקות ביה"כ לא מן המנחה ולמעלה וא"כ היאך יהי' זה שיבדיל במוצאי שבת סימן לכך:
ויבדיל בשבת מן המנחה ולמעלה ויהא ניכר לפי שמתרת ביוה"כ יהיה מותר להדיח כבשים ושלקות בזמן הזה וקאמר דהאיך קאמרת שיבדיל מן המנחה ולמעלה שהרי מה נפשך על מה יבדיל דכוס אין כאן נר אין כאן ובמה יבדיל וקאמר ר' אבון דהא ל"ק דה"ק ויבדיל בתפלה מן המנחה ולמעלה כלומר מזמן המנחה ולמעלה ותקנו שאז יתפלל מנחה ויבדיל הוא בתפלה ולא משני עלה מידי:
הדרן עלך אלו קשרים

פרק טז

הלכה א

מתני' **כל כתבי הקדש**. בין תורה ובין נביאים וכתובים מצילין אותן מפני הדליקה שנפלה בחצר ומצילין אותן לחצר אחרת שבאותו המבוי ואע"פ שלא עירבו ביניהם

ובלבד שיהא אותו המבוי אינו מפולש ושיש לו ג' מחיצות ולחי אחד כדקתני במתני' דלקמן:

בין שקורין בהן בשבת כל היום ובין שאין קורין בהן כל היום וכגון כתובים שתיקנו שלא יקראו בהן בשעת המדרש משום ביטול בית המדרש לפי שהיו דורשין להן בשבת הלכות איסור והיתר שהעם יש להן פנאי בשבת לבא ולשמוע והקריאה בכתובים מושכין את הלב וחששו שלא יהא כל אחד יושב בביתו ויקרא בהן וימנע מבית המדרש והא דמצילין כתבי הקדש דוקא אם הן כתובין כתקנן באשורית ובלשון הקדש אבל היו כתובין בכל לשון או אפי' בלשון הקדש וכתב אחר אין מצילין אותן ואפי' לחצר המעורבת:

אע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה. האי בבא בחול קאי שאע"פ שהן כתובין בכל לשון ולא ניתנו לקרות בהן אף בחיל מ"מ טעונין גניזה שאל ישליכן ביד אלא מניחן במקום התורף והן מתאבדין מאליהן:

מפני מה אין קורין בהן וכו'. כדלעיל:

גמ' מהו בין שקורין בהן וכו' מאי קאמר דקס"ד דהא דמפרש התנא בעצמו במתני' מפני מה אין קורין בהן וכו' אכתובים בכל לשון קאי ומשום הכי שואל מאי האי דקאמר ברישא בין וכו' ומפרש לה לפי הס"ד דה"ק בין שיש בהן טעיות ואין קורין ובין שאין בהן טעיות וקורין בהן ופריך היכי מצית לפרש הכי והא תני ספר תורה שיש בו וכו' ארבע אינו קורא בו והא ודאי מילתא דלא שכיחא היא שיהא בו ארבע טעיות בכל דף ודף שאי אפשר שלא יהיה בכל הספר דף א' שאין בו ד' טעיות מכיון שכן כולן ניתנו לקרות בהן שהרי אפשר לתקנו וקורא בו:

מן מה דתנינן וכו'. כלומר אלא מן האי דתנינן בהדיא מפני מה אין קורין בהן וכו' א"כ הדא אמרה בין תורה לנביאים לכתבי הקודש וכלומר דיש חילוק בענין קורין או אין קורין בין תורה ונביאים ושאר כתבי הקודש והן כתובין ובין שקורין בהם אתורה ונביאים מתפרש ובין שאין קורין בהן אכתובים קאי דבהן יש חשש מפני ביטול בית המדרש כדפרישית במתני':

אין מצילין אותן מפני הדליקה. בעיא היא ואכתובים בכל לשון קאי אם אותן אין מצילין מפני הדליקה וקאמר דתליא בפלוגתא דמ"ד מטמאין את הידים ואפי' כתובים בכל לשון מצילין אותן ולמ"ד אין מטמאין דלא אמרו כל כתבי הקדש מטמאין את הידים אלא בכתובים בלשון הקודש אין מצילין אותן:

התיבון הרי עברי שכתבו תרגום הרי אינו מטמא את הידים. כדתנן בפ"ד דמסכת ידים ואע"פ כן מצילין אותן מפני הדליקה כדתנינן בתוספתא פי"ד היו כתובים תרגום ובכל לשון מצילין אותן:

מן מה דתנינן וכו'. וכלומר אלא דהאי פשיט לן מהא דתנינן דטעונין גניזה א"כ בקדושתייהו קיימי ומצילין אותן ג"כ מפני הדליקה:

מתניתא דר"ש. מי נימא דהא דתנינן מצילין אותן אליבא דר"ש היא דאמר בפ' בתרא דעירובין גבי היה קורא בספר בראש הגג ונתגלגל מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו משהגיע לעשרה טפחים הופכו על הכתב וכו' ר"ש אומר אפי' בארץ עצמו גוללו אצלו שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש. וה"נ מחצר לחצר שלא עירבו אינו אלא משום שבות והלכך מצילין:

מה פליגין תמן וכו'. כלומר דלא הוא דהכא ככ"ע אתיא דבמה פליגין תמן אלא מפני בזיונן דמר חייש טפי מפני בזיון כתבי הקדש שאפילו הופכו על הכתב מיהת בזיון איכא ומר לא חייש כ"כ אבל הכא דיש חשש שישרפו כ"ע מודים שמצילין אותן. למי נצרכה לר"ש בן גמליאל אכתובים בכל לשון קאי דפשטינן לעיל דמדטעונין גניזה מצילין אותן לרשב"ג הוא דאיצטריך למיתני הא דאע"ג דרשב"ג אמר בפ"ק דמגילה אף בספרים לא התירו לכתוב בכל לשון אלא בלשון יונית מודה הוא הכא דמ"מ מצילין אותן מפני הדליקה דאלו לת"ק דהתם הא קאמר שהספרים נכתבין בכל לשון לכתחלה והרי הן ככל כתבי הקודש:

מעשה וכו'. תוספתא פי"ד ומסיק שם שאין מאבדין אותם ביד אלא מניחן במקום התורפה והן מתאבדין מאליהן:

אבל שונין ודורשין בהן. במקום שיש לדרוש בהן. ואם היה צריך דבר לראות איזה פסוק נוטל אותן ובודק בתוכן למצוא אותו:

דלמא. מעשה ברבי ור"ח הגדול וכו' עם כשרבי נפטר לביתו וכו':

בחובינו מטתך. הגיע לך כן דכתיב וכו':

על אחת כמה וכמה שהיינו עוסקים בענין זה. ואע"ג דהאי קרא באל"ף בי"ת האחרון כתוב והם שיירו אותו מ"מ כבר הגיעו לאותו שכתוב בו זה:

אינו מרפא אלא משמר שלא תהא המכה עולה ולפיכך נתן עלי' בשבת. וכן למדנו להגמי שהוא מן המוכן הואיל וראוי לכסות בו רוק או איזה דבר מדטלטלו רבי בשבת וש"מ נמי מהאי עובדא שאין קורין בכתובים אלא מן המנחה ולמעלה שהרי לא היו דורשין אלא יושבין ופושטין בו והלכך לא עשו כך אלא מן המנחה ולמעלה:

מעתה. הואיל דאמרת דאין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש א"כ במקום שיש בה"מ אל יקראו וכו' ואמאי קאמר סתמא אין קורין בהן וא"נ דאמרת דסמיך אסיפא דקתני מפני ביטול בית המדרש וממילא משמע דדוקא במקום שיש בה"מ הוא דאין קורין מ"מ האי עובדא דרבי קשיא שהרי לא היה שם מדרש לפני המון העם ואעפ"י כן לא היו קורין בה אלא מן המנחה ולמעלה:

לית לך. כלומר וע"כ דאין לך טעם אחר אלא כהדא דתני ר' נחמיה בתוספתא שם:

הדא אמרה שהמשנה קודמת למקרא. בסוף הוריות גרסינן להא דקחשיב התם מי קודם למי והדא אמרה וכו'. וכן מייתי מקצת מהאי דתני רשב"י לעיל בפ"ק דברכות. ואיידי דאיירי הכא במקרא מייתי להא נמי בהאי לישנא:

מידה שאינה מידה. כלומר מידה היא אלא שאין מדה זו עיקר שהמשנה יותר טובה עד שלא שיקע בו רבי שלו רוב המשניו' אבל משקיע בו רובו ולמדו רוב המשניו' ובקי בהן לעולם הוי רץ אחר התלמוד להגות בו ולהבין דבר מתוך דבר יותר מחזרת המשנה שאין להבין ולהורות מתוך המשנה לבדה:

ברכות וכו'. תוספתא שם אע"פ שכתוב בהן וכו' מפני שלא ניתנו ליכתב:

כשורפי תורה. לפי שאין מצילין אותן מפני הדליקה:

גדול עונש האחרון. שאיבד אותן בידים:

אין לו חלק. לעה"ב לפי שלא נתנה ליכתב:

הדורשה מתחרך מעט בגיהנם. כאדם בזכות מי שנקרא אדם סתם כדכתיב האדם הגדול בענקים ועל אברהם אבינו נאמר זה:

תהלות ישראל. תהלות כנגד שנותיו של ישראל:

בקדשו. כנגד שהוא קדושו לאהרן שנקרא קדוש ד':

אפילו כן אנא מתבעית בליליא. ואע"פ שלא הסתכלתי בה אלא פעם א' מרגיש אני שבשביל כך בא לי פחד ובעיתות בלילה לפי שאין לקרות בה:

אי מה כתיב טבאות. אפי' כתוב בה דבר טוב אפי' כן תקטע ידה של הכותבה וא"ל אחד שאביו הוא שכתבה וא"ל כן אני אומר עוד הפעם תקטע וכו' והיה לו כן כשגגה וכו':

הגיליונין. של הספר שלמעלה ושלמטה אם הן מהספר שנמחק אין מצילין אותן. ה"ג לה בתוספתא שם:

וסיפרי המינין. שכתבו להן באשורית ובלשון הקודש קורע השמות מהן ושורפן להשאר:

אית תניי תני וכו'. וכהאי דקאמר רבי טרפון:

זה מדרש דרשו. להתיר לשרוף אותן ואת אזכרותיהן:

הלכה ב

מתני' **מצילין תיק הספר**. אפילו הוא מונח בו ואינו נדבק עמו והכי קאמר בגמרא:
ואעפ"י שיש בתוכן מעות. לפי שהן בטלין אגבן:
למבוי שאינו מפולש. שיש לו שלש מחיצות ולחי אחד ברוח הרביעית:
בן בתורה וכו'. ואין הלכה כבן בתירא:
גמ' **מתניתא בשאינו טפול לו**. התיק להספר אלא שמונח היא בו אבל בטפול ונדבק בו כגופו הוא ולא אצטריך למימר:
ניחא תיק הספר עם הספר. שמצילין ולפי שהספר נפסד בלא התיק אלא תיק התפילין עם התפילין בתמיה הרי יכול להוציאן מן התיק ואינן מתקלקלין בכך ואמאי התירו להציל התיק:
שמע לה מן הדא. לרמז דמה שהוא סביב להקדושה הוי כקדושה עצמה כדכתיב חונה מלאך ד' סביב ליראיו ויחלצם מדכתיב סביב ולא אצל אלא לרמז אפי' מה שהוא סביב ליראיו ניצולין הן:
וכן הוא אומר וכו' וכתיב די לא שלט נירא בגשמיהון וגו' וסרבליהון לא שנו וניצולו מה שהוא סביב להן וה"נ בתפלין כן:
אעפ"י שיש בתוכו מעות. וקאמר הש"ס דאתיא הדא כהאי דאמר ר' יעקב וכו' ומותר לטלטל השק מלא מעות ע"י הככר וה"נ כן:
הא למפולש לא. ומשמע אפי' הולך דרך מבוי המפולש בלבד לא התירו ולפיכך פריך הא בכל אתר את אומר אין המהלך כעומד ומניח כדאמרינן לעיל בפ"ק גבי המוציא מחנות לפלטיא דרך כרמלית דחייב וקס"ד דה"נ אפילו הוליכו דרך מבוי המפולש שהוא ככרמלית למקום שהוא מותר להניחו אסור משום דכשהוא מהלך דרך הכרמלית הוי כמונח ואמאי דא"כ הכא המהלך כמניח בתמיה:
אלא בזורק. מה שהוא מציל זורקו לתוך המפולש הרי הוא מונח שם. ופריך תמן לעיל שם את אמר הזורק מרה"י לכרמלית פטור. והכא את אמר הזורק חייב. ואם אינו חייב אמאי לא יציל לתוכו מפני הדליקה דהא אמרינן לעיל לכ"ע בדליקה התירו בדבר שאינו אלא משום שבות:
בשלא עירבו אנן קיימין. הכא במאי עסקינן כגון במבוי שלא עירבו ולא נשתתפו בו וכיון דהוא מפולש והוא מוציא מן החצר הוי כמוציא מרה"י לר"ה:
בן בתירה. דמתני' דמתיר אף למפולש משום דכר' יהודה ס"ל כדתנינן לקמן סוף פ"ט דעירובין גשרים המפולשין ויש להן מחיצות מלמטן בשני הצדדים מטלטלין וכו' דס"ל

לר' יהודה שתי מחיצות הוי רה"י מדאורייתא. והלכך נמי מתיר בן בתירה להציל למבוי המפולש שהרי יש לו שתי מחיצות:

הלכה ג

מתני' **מצילין מזון ג' סעודות**. שהוא ראוי לו לאותה שבת ולא התירו להציל יותר. ואע"ג דהכא מיירי בשעירבו כדקתני לקמן בסיפא להיכן מצילין אלו לחצר המעורבת גזרו חכמים מתוך שאדם בהול על ממונו שמא יכבה הדליקה כדי שיציל. לפיכך לא התירו אלא מזון הצריך לו לאותו יום. וכן כלים שצריך להשתמש בהן בשבת כדלקמן:

כיצד נפלה דליקה בלילי שבת. קודם שאכל:

לעולם מצילין מזון ג' סעודות. לפי שהוא יום שנתחייב בו בג' סעודות ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' **רבי בון וכו' דר' נחמיה היא**. המתני' דאמר בפרק דלקמן דאין כלים נטלין אלא לצורך:

אמר ר' יוסי לא היא אלא כך"ע אתיא דטעמא דרבנן תמן דאמרי כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך מפני שכל מה שיש בבית מן המוכן הוא ולא אקצי דעתיה מהן. אבל הכא טעמא אחרינא איכא שאם אתה אומר כן שיציל יותר אף הוא מציל מן היום למחר והא ודאי לא התירו מטעמא דפרישית במתני':

מתני' דר' הונדקוס. דקס"ד בלילי שבת דקאמר אפי' לאחר הסעודה מיירי וכהאי תנא דאומר לעולם מצילין מזון ג' סעודות בלילי שבת:

תיפתר שנפלה דליקה וכו' עד שלא אכלה להסעודה:

ביום הכפורים מאי איכא למימר על דעתיהון דרבנן. דסבירא להו דווקא מה שצריך לו ואם כן אם נפלה דליקה ביום הכפורים לא יציל כלום וקאמר דמכל מקום כ"ע מודים דמיהת מצילין סעודה אחת על מוצאי יום הכפורים מפני הסכנה שלא יהיה לו מה לאכול אחר התענית:

אני מצילין לחולה ולקטן. אף על פי שאין אוכלין הרבה מצילין להן כשיעור לאדם בינוני ולרעבתן שאוכל הרבה כדי מזונו:

מערבין. גבי עירוב הוא לקולא שמשערין לחולה ולקטן כדי מזונו ולרעבתן בבינונית:

תני וכו'. בתוספתא פי"ב פלוגתא היא דגריס שם לא יציל ואח"כ יזמין. כלומר אם מזמין אורחים שיכול להציל יותר וכראוי להן לא יציל וכו' אלא יזמין ואח"כ יציל הציל פת נקיה אין רשאי להציל פת הדראה הציל פת הדראה רשאי להציל פת נקיה ואין מערימין בכך. שירצה להציל בתחלה פת הדראה ויאמר אח"כ שרוצה בפת נקיה ר' יוסי

בר' יהודה אומר מערימין בכך. ומייתי הכא לדעת ר' יוסי בר' יהודה. ונראה דה"ג אין מערימין ר' יוסי בר' יהודה אומר מערימין. ור' יוסי בר' בון הכתוב בספרים טעות הוא. אית תניי תני מצילין ואח"כ מזמין אורחים ואית וכו' וקאמר דהני תנאי כהני תנאי דמ"ד מציל וכו' כמ"ד מערימין ולקולא ומ"ד וכו':

תני אף מכבין להציל. תוספתא היא שם מכבין להציל כתבי הקדש אבל לא לתרומה יפה כח הקדש מכח תרומה שהקדש מציל כולו תרומה אין מציל אלא כדרך שמציל מחולין:

מתניתא. הך ברייתא דתוספתא דר"ש היא דאמר בפ' בתרא דעירובין והובא לעיל אין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקדש. ולר"ש כיבוי אינו אלא משום שבות דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא הלכך לדידיה מכבין הדליקה להציל כתבי הקדש:

תני בברייתא אחריתא אף מטמאין להציל אם אינו יכול להציל את התרומה אלא ע"י שיטמא אותה כגון אדם טמא או כיוצא בזה מטמאין אותה ומצילין:

והתני. בת"כ פ' תזריע בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה והיאך נתיר דבר שהוא אסור מן התורה כדי להציל מן הדליקה היא תרומה היא מעשר שני. חדא דינא אית להו וגרסי' להא לעיל בפי"ד בהלכה ג' וכן האי מאי כדון וכו' דאבתרה והתם הוא דשייך ולא הכא ואגב שיטפא דלעיל הועתק זה כאן ולא משני מידי להקושיא על האי ברייתא:

כך מצילין מיד הגייס. בשבת ומיד הנהר וכו' כלומר כשיעור וכדרך שאמרו גבי דליקה כך הוא אם בא להציל מדברים הללו:

הלכה ד

מתני' **מצילין סל מלא ככרות**. בבת אחת דהכל בהוצאה אחת ואפי' יש בו מאה סעודות וכן עיגול של דבילה וחבית של יין:

ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו או כלי אחד גדול שמחזיק אפי' הרבה והרי הן שלהן לפי שמן ההפקר הן זוכין:

ואם היו פקחין. כלומר אם המצילין רוצין להחזיר את מה שהצילו לבעל הבית מותר אלא שאם הם פקחין ויודעים שאם ישאלו ממנו שכר עמלם וטרחתם שמותר הוא ליטול דלאו שכר שבת הוא זה שהרי אין כאן מלאכה ולא איסור באין ועושין עמו חשבון לאחר שבת ונוטלין שכרן:

ולהיכן מצילין אותן. אלו מזונות או כלי' שאמרו חכמי':

לחצר המעורבת. עם אותה חצר שנפלה הדליקה בה בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת דסבירא ליה דאף באלו התירו דבר שאינו אלא משום שבות ואין הלכה כבן בתירה דלא אמר כך אלא בכתבי הקודש:

גמ' **מתניתא דר' יוסי**. מי נימא דהא דקתני סל מלא ככרות כרבי יוסי הוא דאתיא דאמר לעיל לעולם מצילין מזון שלש סעודות וקאמר הש"ס דלא היא דכד"ה היא דמכיון שכולה גוף אחד שהן בסל אחד כמי שכולה סעודה אחת שהרי בבת אחת הוא מוציא:

ואומר לאחרים וכו'. שכן דרכן להזמין אורחים בשבת ולא יהא אלא כמזמין אותן ומצילין להם:

תמן תנינן. לקמן בפ' שואל שאם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת וקס"ד דהאי חשבון דקתני הכא אהצלה נמי עצמה קאי שעושין עמו חשבון מה שהצילו הלכך פריך בשלמא התם את אמר חשבון ניחא דמשכוניה גבי ועושה עמו חשבון מה שהוא חייב לו על המשכון הכא מאי אית לך למימר חשבון הא את הכל זכו מהפקירא:

לכך שנינו נקרא פיקח. כלומר דמהאי טעמא גופיה נקרא פקח שאם הבעלים מבקשין חשבון אחר השבת שיחזירו לו מה שהצילו אם היו פקחין ויודעים שמן ההפקר הוא שזכו ורוצין לעכב לעצמן הרי הוא שלהן:

הלכה ה

ולשם. לאותה חצר שמציל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה:

הוא מוציא גם כן כל כלי תשמישו שצריך לו להשתמש בשבת. וכן לובש הוא מלבושיו כל מה שהוא יכול ללבוש וכו':

ר' יוסי אומר שמונה עשר כלים ממלבושיו כדרך שהוא רגיל ללבוש בחול ולא יותר. וכדקחשיב להו בגמרא וחוזר ולובש ומוציא דברי ר' יוסי הן ואין הלכה כר' יוסי:

ואומר לאחרים בואו והצילו עמי. כלומר כדרך שאני מציל כך תצילו עמי וכל אחד ואחד לובש ומתעטף כפי מה שהוא יכול והרי הן שלו שזוכה מן ההפקר וכדאמרינן גבי מזונות והתם לא תני עמי אלא לכם לפי שלפעמים אינן רשאין להציל את המזונו' כדרך שהוא מציל כגון שהוא לא סעד והן סעדו או להיפך:

ואלו הן. השמונה עשר כלים מקטורן. בגד העליון מנט"ו בלע"ז. ניקלי הוא אונקלי לבוש הרחב שתחת המקטורן ופונדא אזור רחב שחוגר בו ופיליון הוא הסודר שעל הראש כמו ששנינו בפכ"ט דכלים ומעפורת מה שמתעטף בו סביב הראש וקולבין של פשתן הוא לבוש צר וקצר גונייי"ו בלע"ז וחלוק של צמר לפי מנהגם שעושין אותו של צמר נמי ושתי אמפליאות בתי שוקים קלצונ"ש בלע"ז שני סכריקון פצולייו"ש בלע"ז ושני אבריקין הן בתי רגלים קלצו"ט בלע"ז ושני מנעלים וכובע שבראשו שמשימו תחת הסודר וחגור שבמתניו שחוגר בו על חלוקו מבפנים וסודרין שעל זרועותיו שמכסה בהן הזרועות:

ואומר לאחרים וכו'. לפי שכן דרכן להשאיל כלים בשבת והלכך מצילין הן:

הלכה ו

מתני' **ר"ש בן ננס אומר פורסין עור של גדי וכו'**. שאחז בהן את האור. כלומר אפילו כבר אחז בהן את העור מצד אחד פורסין עור הגדי על קצה השני מפני שהעור גדי הוא מחרך ואין האור מלהט אותו וכדי שלא תעבור שם האש:

ועושין מחיצה. לפני האש בכל הכלים אפי' הן מלאים מים בשביל שלא תעבור הדליקה לשם:

והן מתבקעין. מחמת האור לפי שהן חדשים ומכבין הם את הדליקה וקסבר דאפילו במקום הפסד גרם כיבוי אסור ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' **כיני מתניתא משיאחוז האור בהן**. כלומר דמפרש לה דהא דקתני שאחז בהן ה"ק אם רואה שיאחיז בהן האור גם על הקצה האחר לפי שכבר אחז בקצה האחד אפילו הכי מותר לפרוס על אותו קצה שלא יאחוז האור בו:

ספר שאחז וכו'. כעין התירא דמתני':

ר' שמואל וכו' דר' יוסי היא לאו אהכא קאי אלא לעיל סוף פ' כירה והתם גריס להא על הא דקתני ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה וכדפרישי' שם ואגב מייתי לה נמי הכא כדרך הש"ס הזה דרמז בקצרה:

הלכה ז

מתני' נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה או אל תכבה מפני שאין שביתתו עליך שהרי אינו עבדו אלא יניחנו לעשות ואין צריך למחות בידו:

אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו. ודוקא שעושה על דעת אביו שכן שביתתו עליך וימחה בידו אבל אם עושה מדעת עצמו אין ב"ד מצוין להפרישו:

גמ' **בימי ר' אמי וכו'**. גרסינן להא בפ"ד דנדרים בהלכה ט' וגריס התם מהו דיימר מאן דעביד לא מפסיד והתם קאי על מודר הנאה מחבירו והיה לו בית לבנות וכו' וקאמר נישמעינה מן הדא עובדא בימי ר' אמי וכו':

נפלה דליקה בכפר. בשבת ואפיק כרוזא וכו' ואמר מאן דעבד ומכבה לא מפסיד אלמא דשרי למימר הכי. וה"ה במודר הנאה מחבירו אומר כל הזן אותו אינו מפסיד:

אמר ר"א וכו'. שאני בדליקה דמפני הסכנה התירו לומר כן. והשיב לו ר' יוסי אם מפני הסכנה אפילו ר' אמי בעצמו יכבה דהא ולא כן תני וכו' אפילו בגדולים ואפי' הן ישראל אלא דאפילו לא היה שם סכנה של נפשות מותר לומר כל המכבה אינו מפסיד:

בני קיצרה של ציפורי. אנשי השר מפני שהיה אפוטרופס שלו:

הניחו לגבאי. כלפי השם אמר כן מפני שבחובות עונותיו בא לו זה:
לא היה צריך לעשות כן. למחות בידם שהרי שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ולא אל תכבה:
חד נפתי. משם מקום ונכרי היה. ובנדרים גריס חד כותיי שהיה דר בשכונה של ר' יונה ונפילת וכו' ובא הנכרי לכבותה ולא הניחו ר' יונה ואמר הנכרי לר' יונה בגדך מדלי במזלך יהיה כל אשר לי כלומר באחריותך שאתה מונע אותי מלכבות עד שלא תבא הדליקה לביתי ואמר ליה רבי יונה אין כך יהיה ונעשה לו נס וניצולה כל השכונה כולה:
פרס גולתיה. פירש טלית העליון שלו על הגדיש שנפלה דליקה בו וברחה האש ממנו:
ולא כן תני ראו אותו להקטן יוצא ומלקט עשישים בשבת אין אתה זקוק לו להפרישו ואמאי קתני אין שומעין לו:
תמן אין לו צורך בעשבים וכו'. בלשון תמיה מיתפרשא בשלמא התם וכי אין לו צורך בעשבים הא מסתמא כשלקט אותן לאיזה צורך שלו הוא מלקטן ולפיכך אין אתה זקוק לו שעושה מדעת עצמו הוא ברם הכא יש לו צורך כבוי בתמיה וקטן בכבוי מאי איכפית ליה אלא ודאי בעושה על דעת אביו מיירי ולפיכך אין שומעין לו:

הלכה ח

מתני' **כופין קערה ע"ג הנר**. הדולק בשביל שלא תאחז האור בקורה ועל צואה של קטן לאו צואה שלו דהא גרף של רעי הוא ומותר להוציאו לאשפה אלא על צואה של תרנגולין דמוטלת לאשפה שבחצר ולאו דין גרף רעי אית לה שהרי לא רמיא קמיה אלא בשביל שלא ילכלך ויטנף בה הקטן כופין עליה כלי:
ועל עקרב שלא תישוך כופה עליה הכלי:
בערב. שם מקום בארץ הגליל ואמר חוששני לו מחיוב חטאת הואיל ולא רץ אחריו לנשכו והלכה שמותר אפילו להורגו כדהובא לעיל בפרק שמונה שרצים בהלכה א':
גמ' **כופין וכו'**. וקאמר דיבא הדא כהאי דאמר וכו' כדגרסינן לה לעיל סוף פרק האורג וע"ש ובמקום המצוין שם:
ועל צואה של קטן. ופריך ולא למאכל תרנגולין אינון וא"כ מותר להוציאו להדיא או להאכיל לתרנגולין ואמאי יכפה הכלי עליו:
תפתר באילן רכיכה. שהיא רכה ביותר ושלא יבואו לידי מירוח בשיתן לפני התרנגולים ימרחו וילכלכו את הבית:
הוה יתיב בהדא ערב. היה ר' יוחנן בן זכאי יושב באותה העיר ולא בא שום שאלת הוראה לפניו אלא אינון תרין עובדייא חדא הא ואידך הא דלקמן בפרק חבית ואמר ר'

יוחנן בן זכאי גליל גליל איך שנאת התורה וסופך לעשות כמסיקין שיהיו כולם מוסקי זיתים ולא יהיו בעלי תורה מהם ועל שם שהזיתים הרבה הן בגליל אמר כן:

הלכה ט

מתני' **נכרי שהדליק את הנר**. לצורכו:

מילא מים. קמ"ל דאע"ג דבמים איכא למיגזר שמא ירבה בשביל הישראל אפ"ה כשמילא לצורך בהמתו שרי ואי תני מים בלחוד ה"א דגבי נר אפי' הדולק בשביל הישראל שרי דהא מיהת יכול ג"כ להשתמש בו דנר לאחד נר למאה קמ"ל דלא. וכבש. תנא לה משום המעשה דר"ג דמעשה רב:

גמ' **לצורכו ולצורך ישראל**. מהו דשרי להשתמש בו מכיון דעשה הנכרי גם לצורך עצמו:

שמואל איקבל. נתארח אצל פרסי אחד נתכבה הנר והלך הפרסי והדליקו והפך שמואל פניו וכיון שראהו להפרסי שמתעסק בשטרותיו לפני הנר ידע שלא בשבילו הדליקו אלא בשביל עצמו בלבד והפך שמאל פניו כלפי הנר וא"כ הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור שהרי בתחלה היה סבור שמואל שגם לצורכו הדליקו ולא רצה ליהנות ממנו עד שראה שבשביל עצמו בלבד הדליקו:

שנייא היא. וכו' כלומר דלעולם לצורך שניהם נמי שרי ומעיקרא עשה זה מפני ד"א כשראה שהדליק בעצמו והוא הבעל הבית ושלא יהא נראה שבשביל האורח הדליקו ואין זה דרך ארץ להטריח על האדם לצאת מביתו בשביל האורח וא"ל רבי אליעזר לר' יונה אם משום שאין מטריחין וכו' וא"כ למה הוצרך שמואל להפוך אפו בשביל כך היה לו לעשות עצמו כאלו אין צורך לו להנר בלבד ולא להפוך פניו ולהראות שאין רוצה כלל ליהנות ממנו:

אמרו לו וכו'. תוספתא הוא בפי"ד דגריס שם שהזקנים שאלו לר"ג מה אנו לירד ואמר להן וכו' והאי וירדו וכו' דקתני אחרי שהתיר להן ר"ג הוא:

סליק פרקא

פרק יז

הלכה א

מתני' **כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן**. הכלים שיש להן דלתות כגון שידה תיבה ומגדל וכיוצא בהן ניטלין הדלתות עמהן ואף על פי שנתפרקו מהן בחול ניטלין בשבת לפי שהן מוכנין לעולם אגב הכלים:

ואינן דומין לדלתות הבית. שאין מטלטלין אותן כשנתפרקו קודם השבת לפי שאינן מן המוכן הכי מפרש להמתני' בש"ס הבבלי ובגמרא הכא מפרשי לה בענין אחר:

דלתות הבית דרובה ודלתות הכלים דרובן. כלומר דמפרש להמתני' דבכל חדא וחדא דרובה קתני והיינו רבותא לאשמועינן בתרוייהו כדמפרש ואזיל:

דלתות הבית דרובה וכו'. בדלתות הבית אשמעינן רבותא שאף על פי שנתפרקו בשבת מהבית ואיכא למימר דמוכנין היו בין השמשות אפילו הכי אסור לטלטלן בשבת כדמפרש לקמיה דלפי שאינן מן המוכן דקאמר היינו משום שאין תשמישן אלא על גבי הקרקע כשהן קבועין בהבית והלכך אפילו נתפרקו בשבת שייך לומר בהו שאינן מן המוכן לענין טלטולן:

דלתות הכלים דרובה. ובדלתות הכלים אשמועינן רבותא שאע"פ שנתפרקו בשבת ניטלין הן בשבת. וכלומר דלא מטעמא דמוכן הוא אגב הכלי דא"כ קשה אדרבה דטפי מן המוכן הוא בשנתפרקו בשבת אלא ה"ק אע"פ שנתפרקו מהן בשבת ואלו אין תשמישן אלא אגב הכלי ומהו דתימא הואיל ולא חזיין השתא להכלי אסור לטלטלן קמ"ל דמותר דהא מיהת חזיין נמי להשתמש עליהן בלא הכלי כגון לאנוחי עלייהו מידי א"נ לכסות את הכלי ואפי' נתפרקו ממנו:

לפי שאינן מן המוכן וכו'. כלומר האי אינן מן המוכן מיתפרש שאינן לתשמיש אחר אלא ע"ג הקרקע כשהן קבועין וכדפרי':

בראשונה קידם שנשנית המשנה של איסור טלטול מאיזה כלים כדלקמן. ומה שהתירו להן היה הכל מותר וכל הכלים היו נטלין בשבת:

כיון שנחשדו וכו'. כהדא היא דכתיב בדברי נחמי' בן חכליה בימים ההמה ראיתי ביהודה וגו' וראו שהן מזלזלין בחלול השבת החמירו עליהן ואסרו להן את הכל:

כיון שנגדרו. שראו שגדרו על עצמן ונזהרין הן מחילול שבת היו מתירין להן ואמרו כל שאר הכלים הן שאסורין מלבד ג' כלים שהתירו להן כדתנינן בתוספתא ריש פ' ט"ו בראשונה היו אומרים ג' כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבלה וזומא ליסטרא של קדירה וסכין קטנה שעל גבי השלחן. וזה היה כשראו שהן נגדרין במקצת בחלול שבת:

והולכין. ומתירין להן כדקתני שם וחזרו להיות מוסיפין עליהן בהיתר עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול וכו' כדתנן לקמן במתני':

ר' יוסי אומר אף הצפורן. גדולה והכי תני לה בתוספתא והיא כעין יתד רשבג"א אף העוגין וזהו העוגין של הספינה וטעמא דאלו אין עומדין אלא למלאכתן וקפיד עלייהו ומייחד להו מקום:

מדוכה אם יש בה שום וכו' תוספתא היא סוף פי"ד:
קודם להתרת כלים שנו. להא דמדוכה דאלו לאחר שהתירו אין חילוק בין יש בה שום לשאין בה שאפילו מלאכתה לאיסור מותר לטלטלה לצורך מקומה:
תמן תנינן. בפ' י"א דכלים קלוסטרא היא הנגר שנועלין בו הדלת ועושין בראשו כמין תפוח ונקרא קלוסטרא שומטה מפתח זה ותולה בחבירו בשבת דוקא על ידי השמטה וגרירה דטילטול מן הצד הוא אבל טילטול גמור ס"ל לר' יהושע דלא התירו:
ר"ט אומר. אפי' טילטול גמור שהרי היא לו ככל הכלים ומיטלטלת בחצר:
דבי ר' ינאי אמרו. דאף בחצר שלא עירבה בה בני הבתים היא מתני' ואקשו עלייהו דאם בחצר שלא עירבה איירי הדא היא דתנינן וכו' בתמיה וכי כל הכלים מיטלטלין הן בחצר שלא עירבה אלא בשעירבה מיירי ור"ט היתרא דטילטול גמור קמ"ל:
קודם להתרת כלים שנו. האי דינא דקלוסטרא גם כן קודם שנמנו להתיר טילטול כל הכלים נשנית. ופריך עלה אי קודם להתרת כלים שנו הדא היא דתנן וכו' בתמיה הא טילטול כל הכלים עדיין היו אסירין להם ומשני מאי ככל הכלים דקתני היינו בשלשה כלים המיטלטלין בחצר וכו' שאותן התירו מקודם כדתני בתוס' שהבאתי לעיל:
חצוצרות. ששנינו גבי התקיעות בע"ש כשהוא תוקע השלישית סילק המסלק והטמין המטמין וכו' ומקו' היה שם בראש הגג ששם מניחה במקומה ופריך ולאו כלי הוא ולמה לא יהא ניטל בשבת:
קודם להתרת כלים שנו. זה ג"כ נשנה קודם שהתירו טלטול הכלים:
קנים. הא דתנן בפ' שתי הלחם לא סידור קנים ולא נטילתן דוחה שבת ומקלות הא דתנן בסוף פ' תמיד נשחט כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט מקלות דקין חלקים היו שם ומניחן על כתיפו וכתף חבירו ותולה ומפשיט ור"א אומר י"ד שחל להיות בשבת יניח ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט לפי שלא היו יכולין לטלטל המקלות וזה ג"כ קודם להתרת כלים נשנו:
לווחין של ספינה. דפין שניטלו הימנה אין מטלטלין דלאו דעתיה עלייהו ומוקצין הן:
אם היו מכוסין. כלומר אם ראוין הן להיות מכוסין על גבי כלים או אוכלין וכו':
אמרי בימי ר' לא. כך היו אומרים בימי רבי אילא דאע"ג דאת אמר ככיסוי הכלים הן והוא שיש עליהן תואר כלי:
כל שניטל בשנים. שכבד הוא וצריך שני בני אדם לטלטלו ניטל הוא בשנים ובד' או בה' אסור והקשה ר"ז עלה דאם התירו בשנים א"כ אפי' בד' או בה' מותר שהכל לפי כובדו:

מה דאמר ר' מנא וכו'. כלומר והכי שמעינן נמי מהאי דאמר רב מנא אמר ר' יוסה דכך היה מעשה שהיו התינוקת טעונין להספסל ודר' יודה בן פזי והזקנים היו מסייעין להון:
ולאו כלי הוא. ומאי קמ"ל פשיטא שמותר וקאמר דהא קמ"ל שלא תאמר הואיל ותשמישן במקומן ואדם קובע להן מקום וכו' הלכך איצטריך לאשמועינן שהתירו להן:
וסוגין. הסלים הגדולים:
מכבש מיטות. שמכבשין את הנסרים שלה להשוותן:
כובד העליון והתחתון. הן שני עצים עגולין של האורג אחד הוא לפניו שכורך בו יריעה הנארגת וזהו העליון והתחתון שכרוך עליו השתי והוא להלן ממנו וכבדין הן ואפי' כן מטלטלין אותן:
חוץ מן העומדין. הן העמודים שהכובדין תקועין בהן:
בעומדין ששם. כלומר שקבועין שם ומשום אשווי גומות הוא שאסרו אבל בעומדין שכאן שאינן קבועין וניטלין מכאן לכאן מותר אע"פ שהן גדולים וכבדין:
של קורייס. של הסורג:
מה דר' יוסי אמר ר' יוחנן. לא כן הוא שהתירו להדיא אלא ששאל וכו' וא"ל מטלטלין ור' יודה בן פזי לא אמר כן אלא שאין מטלטלין אמר לו:
מפני שאין מטלטלין. כלומר שאינן ניטלין מפני כובדן וקובע להן מקום:

הלכה ב

מתני' **נוטל אדם קורנס**. פטיש מורטל בלע"ז:
לחתוך בו את הדבלה. שאחר שעשאה עיגול עבה היא ונעשית קשה וצריך קורדם לחתכה:
מגירה. שיש בה פגימות הרבה וממהרת לגור לחתוך את הגבינה ע"י פגימות שבה:
מגריפה. ווידל בלע"ז לגרוף בה את הגרוגרות מן החבית:
את הרחת. פאל"י בלע"ז:
ואת המזלג. שהוא כמין עתר ועשוי כעין פורט"ו ולו שלשה שינים. ומהפכין בו הקש בגורן:
לתת עליו לקטן. מזונות לקטן:
את הכוש. הוא הפלך נקרא פוטיל"ו ואת הכרכר נקרא ראיי"ל והוא כעין מחט של סקאין:
לתחוב בו. התותים וכל פרי הרך:
מחט של יד. הוא מחט שתופר בו הבגדים:
ליטול בו את הקוץ שנתחב בבשרו ומותר להסירו בשבת:

ושל סקאין. מחט גדולה שתופרין בה השקין לפתוח בו את הדלת אם אבד לו המפתח:
גמ' **נוטל אדם קורנס לפצוע**. משמע דווקא אם הוא צריך לפצוע בו הא שלא לפצוע בו לא. א"כ מתני' דר' נחמיה היא דאמר לקמן אין ניטלין אלא לצורך גופו:
מודין חכמים לר' נחמיה בזיירא וכו'. כדמפרש ואזיל:
בזיירא דהוא עצור ביה. שעשוי לעצור ולדחוק את המשקה שיצא ובמזורה דהוא חבוט ביה את המוץ והפסולת ובסכונה דהוא כתיש ביה ואלו מקפיד עליהן ואין ניטלין אלא לצורך מה שהוא מותר לעשות בשבת א"נ לצורך מקומן:
כלי המיוחד לאיסור מטלטלין אותו לצורך מקומו ואם הוא מיוחד להיתר בין לצורך ובין שלא לצורך:
שאין תשמישן לשם שבת. שאינן עשויין להשתמש בהן בשבת והתירו אותן לטלטל לשם שבת:
דאמר ר"א דלופקי למה היא טמאה. כדתנן בפ' כ"ב דכלים השלחן והדלופקי וכו'. ובסיס דידיה שהדלופקי נתון עליו מפני שהשמש עומד עליו כשמסדר את הכלים וא"כ ראה עד היכן החמירו בטומאה שטימאו את הבסיס משום טבלא. ואעפ"י שאינו עשוי לשם כך. ומעתה ראה עד היכן הקילו בהיתר טלטול כלים בשבת שהדלופקי עם הבסיס שלו ניטלין הן בשבת:
אח הרחת וכו'. מיסב קילורית בשבת. אם מצער אותו מותר ליטלו הימנו:
מתני' אמרה כן מחט של יד וכו' דאם לא כן מה בין קוץ שמותר ליטלו לבין זה אלא ודאי דמיא להיתרא דקוץ:
מהו מיגבלתה ביו"ט. אגבינה דהוזכרה במתני' קאי אם מותר לגבל את הגבינה ביו"ט וא"ל וכי אינה אוכל נפש דקסבר כשם שלישה מותרת ביום טוב. כך מותר לגבן את הגבינה בי"ט:

הלכה ג

מתני' **קנה של זיתים**. שהוא עשוי לבדוק בו הזיתים שכנסן במעטן כדי שיתאסף שמנן בתוכן ויהא נוח לצאת ובודק אותן בקנה. אם כבר הגיעו לעצרן בבית הבד:
אם יש קשר בראשו. כעין פקק שבקנה קולמוס מקבל טומאה לפי שמשתייר בהקשר שמן הזב מהזיתים ועשוי הוא לכך שיהא רואה בו אם נתרככו הזיתים להוציא שמנן והוי הקשר כבית קבול:
ואם לאו. שאין בו קשר אינו מקבל טומא:
דהוי ליה פשוטי כלי עץ ואעפ"י שהוא חלול אין חללו עשוי לקבל כלום:

בין כך ובין כך ניטל בשבת. שהרי כלי הוא שמהפך בו הזיתים:
גמ' **דבי ר' ינאי אמרי קנה וכו'**. לפרש מהו קנה של זיתים וכדפרי' במתני':
המעטן. הוא הכלי שצוברין בו הזיתים להתאסף שמנן ע"י שמתחממים יחד:
א"ל ר' מנא לא תני שמואל. לפרש להיות בודק הזיתים אלא להיות שולה בו הזיתים מן המעטן וקמ"ל דאפי' אינו עשוי לבדוק בו אלא שע"י הקשר שבראשו מוציא הוא הזיתים הוי ליה בית קבול:
קנה וכו' נימר. דכך הוא הדין שאם היה קשור ותלוי שאינו נגרר בארץ פוקקין בו בשבת וכו' וכך הוא בתוספתא פ' ט"ו:
משכני. משך אותי חילפיי והוא אילפא והראה לי הנגר של בית רבי שנועלין בו והיה קשור ואינו תלוי וזהו דלא כמאן:
א"ר יודן וכו'. כלומר לעולם כרשב"ג ס"ל דמכיון שנטלו ונתנו לתוך ידו להכינו לכך נעשה כמפתח ופותח ונועל בו והוא שהראהו קשור נזדמן הוא כך ולא שהיה צורך להיות קשור אלא בהתקינו לכך נמי סגי:

הלכה ד

מתני' **כל הכלים ניטלין בשבת חוץ וכו'**. ובנוסחת המשנה של הש"ס בבלי גריס הכא ר' יוסי אומר כל הכלים וכו'. המסר הגדול מגירה גדולה שמנסרין בה הקירות ויתד של המחרישה הוא הכלי שחורץ בארץ ולפי שכלים כאלו קפיד עלייהו שלא יפסידו והוי מוקצה מחמת חסרון כיס:
כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך. מסקנת פירושא דמתני' כך הוא כל הכלים שמלאכתן להיתר כגון קערות וכוסות וכיוצא בהן ניטלין הן בין לצורך גופו או מקומו ובין שלא לצורך גופו או מקומו אלא שמטלטלו בשביל עצמו של הכלי שלא יגנב או שלא יהא נפסד ויתייבש בחמה ומטלטלו מחמה לצל. וכלים שמלאכתן לאיסור כגון מכתשת וריחיים וכיוצא בהן שהן לדברים שאסור לעשות בשבת ניטלין הן בין לצורך גופו להשתמש בהן דבר המותר ובין לצורך מקומו של הכלי. אבל לצורך עצמו של הכלי כגון מחמה לצל או שלא יגנב אסור:
ר' נחמיה אומר אפילו כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו או לצורך מקומו מותר אבל מחמה לצל או כיוצא בו שהוא בשביל עצמו של הכלי נקרא שלא לצורך ואסור ואין הלכה כר' נחמיה:
גמ' **רב יהודה בשם רב וכו'**. ולקמן פריך עלה:

ר' יוחנן ורבנן דתמן. של בבל פליגי בפירושא דמתני' חד אמר וכו' ושלא לצורך גופו אלא לצורך מקומו קרי נמי שלא לצורך ור' נחמיה אומר וכו' ואידך ס"ל דצורך מקומו לצורך הוא ושלא לצורך היינו שלא לצורך גופו ושלא לצורך מקומו אלא מחמה לצל ור' נחמיה אומר וכו' אבל מחמה לצל לא:

לא נחלקו ב"ש וב"ה. פלוגתייהו בתוספתא פ' ט"ו היא דגריס שם ב"ש אומרים אין ניטלים אלא לצורך וב"ה אומרים לצורך ושלא לצורך ולא נחלקו על כלים המלאין וכן על הריקנים ויש בדעתו למלאותן היום שמטלטלין אותן אפי' שלא לצורך גופן או מקומן דהא מיהת ראויין הן למלאותן ויש לו צורך למה שבתוכן. ועל מה נחלקו על הריקנים שאין בדעתו למלאותן היום:

אתיא דב"ש כר' נחמיה. ופריך אי הכי את אמרת לעיל בשם רב הלכה כר' נחמיה ולא הלכה כב"ש היא בתמיה והלא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה:

הלכה ה

מתני' **כל הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהם**. בין שנשברו מקודם השבת ובין שנשברו בשבת ובלבד שיהיו שבריהן עושין מעין מלאכה כגון של עריבה לכסות בהן וכו'. ואעפ"י שאין זה מעין מלאכתן הראשונה ר' יהודה אומר וכו' מעין מלאכתן. הראשונה של עריבה לצוק לתוכה מקפה שדומה לעיסה שהשתמשו בערובה ושל זכוכית שיהו השברים ראויין לצוק בתוכן שמן ולא פליג ר' יהודה אלא בכלי שנשבר בשבת דקסבר נולד הוא. אבל בנשבר מקודם השבת מודה הוא שהרי הוכן לאיזו מלאכה מבעוד יום ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **תמן תנינן**. לעיל בפ' המוציא זכוכית וכו' והכא הוא אמר הכין שיעורא אחרינא לשברי זכוכית. ומשני ר' אחא כאן בפ' המוציא בעבה וראויה לגרור. כאן. והכא בדקה שהיא חדה. א"נ איפכא חדה ראויה לגרור בה:

ואית דאמרי. דמעיקרא ל"ק דכאן לענין טלטול הוא ובעינן שיעורא דנפיש וכאן בפ' המוציא לענין הוצאה ואם יש בה כדי לגרור איכא שיעורא להוצאה וגרסינן להא שם בהלכה ו':

הלכה ו

מתני' **האבן שבקירוי**'. היא דלעת יבשה חלולה. ולפי שמתוך שהיא קלה כשממלאין בה מים אינה שואבת אלא צפה היא וניתנין בה אבן להכבידה:

אם ממלאין בה ואינה נופלת. האבן שבתוכה שהדקה יפה ממלאין בה ואם לאו הרי האבן כשארי אבנים שאסור לטלטלן ונעשה הקרויה בסיס לדבר האסור אין ממלאין בה:

זמורה. של גפן שהיא קשורה בטפיח להפך ששואבין בו מים מן הבור ממלאין בה בשבת דשויא כלי להך זמורה:

גמ' **אנן תנינן האבן בתוכה**. אמתני' דלקמן ריש פ' נוטל קאי דתנינן נוטל אדם את בנו והאבן בידו כלכלה והאבן בתוכה:

תני דבית רבי. והאוכלין והאבן בתוכה. דדוקא כשיש ג"כ אוכלין בתוכה ניטלת נמי עם האבן דנעשית בסיס לדבר המותר ולדבר האסור ובטל האבן לגבן:

איתפלגון בהא היאך תנינן בההיא מתני' ר' חייא וכו':

מתני' דהכא. פליגא על ר' יוחנן דהא תנינן האבן שבקירויה וכו' ממלאין בה. ומשני שאני הכא דמכיון שהיא אפוצה לה נדחקת בה כגופה של קירויה הוא:

וסיפא פליגא על ר' חייא בר יוסף. דהא קתני ואם לאו שאינה אפוצה אלא נופלת היא כשממלאין בה אין ממלאין בה ואיהו תני התם דאפי' האבן בלבד בתוך הכלכלה ניטלת היא:

אמר ר' יודן. היינו טעמא דר' חייא בר יוסף דהכא מכיון שהאבן עשויה להכבידה האבן הוא העיקר והקירויה טפלה להאבן ונעשה כמטלטל הקירויה על גב האבן והלכך אין ממלאין בה:

מה עבד לה ר' יוחנן. והשתא מ"ט דהרישא אליבא דר' יוחנן לימא נמי דהאבן הוא העיקר ואמאי ממלאין בה:

נעשה כמטלטל קירויה עצמה. ברישא היינו טעמא דכשהיא אפוצה ואינה נופלת אעפ"י שהאבן עשוי להכבידה אפי' כן נעשה כמטלטל קירויה עצמה:

מתני' פליגא על ר' יוחנן נוטל אדם בנו וכו'. כלו' דמ"מ ההיא מתני' גופה קשיא לר' יוחנן דאיהו תני בסיפא התם כדבית רבי והאוכלין והאבן בתוכה ואמאי ברישא נוטל אדם את בנו והאבן בידו:

תינוק עשו אותו כאוכלין. היינו טעמא דרישא דהתם דהאבן בטל לגבי התינוק כמו שהאבן בטל לגבי האוכלין בהסיפא:

תמן. בבבל אמרין דעשו האבן ביד התינוק כקמיע מומחה ביד התינוק. כלומר שהאבן בעצמו הוא ראוי לו לשחוק בו וכמו שאם היתה קמיע מומחה ביד התינוק היה יכול להוציאה עמו וכך הוא האבן שביד התינוק:

הלכה ז

מתני' **פקק החלון**. דבר שהוא סותם בו את החלון לר"א בזמן שהוא קשור ותלוי שאין החבל שהוא קשור בו נגרר על הארץ פוקקין בו. ואם לאו שהוא נגרר בארץ הוי ליה

כמוסיף על הבנין וקסבר ר"א אין מוסיפין על האהל בשבת ואפילו הוא עראי וחכמים אומרי' וכו' דמוסיפין על אהל עראי בשבת והלכה כחכמים:

כל כסוי הכלים שיש להם בית אחיזה לאחוז בהן ניטלין בשבת:

א"ר יוסי בד"א וכו'. המסקנא היא דבכיסוי קרקעות כגון כיסוי של בורות וחריצין לכ"ע עד שיש להן בית אחיזה. ובכיסוי כלים לכ"ע ניטלין. ואע"פ שאין להן בית אחיזה ודוקא שיש תורת כלי על הכיסוי וכי פליגי בכיסוי כלים המחוברין לקרקע וכגון שהן טמונים בארץ כגון חבית הטמונה בארץ וכיוצא בה דת"ק סבר גזרינן הני אטו כיסוי קרקעות ועד שיהא להן בית אחיזה ורבי יוסי סבר לא גזרינן והלכה בחכמים אבל בכיסוי התנור שאינו טמון בארץ לכ"ע אף על פי שאין לו בית אחיזה מותר לטלטלו:

גמ' **איזהו נגר הנגרר**. גרסינן להא לקמן בפ' בתרא דעירובין בהלכה י' על המתניתין נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר המונח במקדש והנגרר במדינה ומפרש איזהו נגר הנגרר שנחלקו כל שהוא קשור אף על פי שאינו תלוי ונגרר עם החבל בארץ אמר ר' יוחנן משכני חילפיי וכו'. כדלעיל בהלכה ג':

אתיא יחידאה דהכא. והוא רבי יהודה כסתמא דתמן והן החכמים במתני' שאע"פ שנגרר בארץ פוקקין בו:

ויחידאה דתמן. והוא ר"א דמתני' כסתמא דהכא כהתנא קמא דעירובין:

היאך עבדין עובדא. משום דחכמים דמתני' היינו ר' יהודה דעירובין וחכמים דעירובין היינו ר"א דמתני' וא"כ הלכה כמאן:

אמר לו מן מה דאמר ר' יוחנן וכו' א"כ עביד רבי עובדא אע"פ שאינו תלוי ש"מ הלכה כר' יהודה למעשה:

אתא ר' הונא וכו' וקאמר נמי הלכה כר' יהודה ועד שיהא קשור בדלת:

ר' ינאי חמוי דר' אמי. כך היא בעירובין:

בדבר שהוא יכול להעמידו. שלא יהא נופל לארץ ונגרייא דר"א הוה קשור בגמי בעלמא:

נשמט. הנגר ונפסק החבל שהוא קשור בו וכשפותח בו הרי הוא מונח בקרן זויות אסור. נקמז שנחסר מעט ממנו ואינו ממלא את החור האסקופה שמכניסין אותו שם:

מדדהו בראשי אצבעותיו. עד שהוא מכניסו ומהדקו שם:

כל כסוי הכלים וכו' הלכה כר' יוסי. הובא להא לעיל פ' במה אשה בהל' ה':

הדרן עלך כל הכלים

פרק יח

הלכה א

מתני' **מפנין**. אוצר של תבואה וצריך לפנות אותו וכגון לדבר מצוה כדנקיט ואזיל מפני הכנסת אורחין או מפני ביטול בית המדרש כגון שהוא צריך להמקום לקבוע בו בית המדרש מפנין אותו בשבת וכל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קופות של תבן ושל תבואה עד שיפנה המקום:

אבל לא את האוצר. כלומר אבל לא יגמור את כל האוצר דילמא אתי לאשוויי גומות. וכן כשמפנה ועדיין האוצר הוא מלא שלא התחיל בו מקודם השבת צריך שלא יכבד הקרקע אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו:

מפנין תרומה טהורה. אפילו ישראל דחזיא לכהן אבל תרומה טמאה לא דאינה ראויה בשבת דאסור להאכיל אף לבהמה בשבת לכ"ע דהוי כמבער תרומה לקדשים בשבת. ואין מבערין לא בשבת ולא בי"ט:

ודמאי. דחזי לעניים ומעשר ראשון וכו'. כמפורש בפ' כיצד מפנין:

והתורמוס היבש. מפני שהוא מאכל לעניים. נ"א לעזים אבל לא את הלח:

לא את הלוף. הוא ממיני הבצלים ואינן ראויין כשהן חיין אפילו למאכל בהמה:

ולא את החרדל. בברייתא והובאה בגמרא גריס מטלטלין החרדל מפני שהוא מאכל יונים ואת החצב מפני שהוא מאכל צבאים:

מפני שהוא מאכל לעורבים. ואין הלכה כר' שמעון בן גמליאל מפני שאינן מצויין אצל רוב בני האדם ואין מגדלין אותן אלא עשירים לגדולה:

גמ' **ר' זעירא שאל לר' יאשיה וכו'**. גרסינן להא לעיל ריש פ' המוציא עד ישנן רביעית יין האיטלקי וע"ש:

מהו לפנות מן האוצר כסדר הזה. כלומר אוצר שלא התחיל לפנות ממנו קודם השבת מהו שיתחיל לפנות ממנו בשבת כסדר הזה ששנינו ארבע או חמש קופות:

נשמעינה מן הדא. דתנינן בברייתא אפלוגתא דתנאי גבי תבואה צבורה בזמן שהתחיל בה מע"ש מותר להסתפק ממנה בשבת ואם לאו אסור להסתפק ממנה בשבת דברי ר' אחא ורבי שמעון מתיר וקתני בסיפא ושוין שלא יגע באוצר אבל עושה הוא שביל ברגליו ונכנס ויוצא וש"מ דכ"ע אין מתחילין באוצר תחלה:

אית תניי תני מטלטלין את הדימוע. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונדמע הכל מטלטלין אותו בשבת ואיכא דתני אין מטלטלין:

בתרומה טהורה. שנפלה לפחות ממאה חולין דחזיא לכהן כדין דמוע שנמכרת הכל לכהן חוץ מדמי אותה סאה. ומאן דאמר אין מטלטלין בתרומה טמאה שדמעה את החולין ואינה עומדת אלא להסקה ולא חזיא בשבת ולא פליגי הני ברייתות:

ובאותו שיש בו כדי להעלות. כלומר וכן נמי מצינו דאף תרומה טמאה מטלטלין והיינו דוקא שיש בו כדי להעלות כגון שנפלה למאה חולין טהורין דאותה מטלטלין אגב החולין כדלקמן. אבל אם אין בה כדי להעלות שנפלה לפחות ממאה לא משום דהוי מדומע ע"י תרומה טמאה:

מאן תנא מטלטלין רבי אליעזר. לאו אדימוע קאי. דהא מילתיה דר"א לאו בדימוע היא אלא על מתני' דריש פ' נוטל קאי ואיידי דאיירי הכא בטילטול דימוע מייתי לה הכא כדאמרן. וכן אגב האי דלקמן. ובתרומה טמאה איירי דתנינן בפ' נוטל מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין וקאמר דמאן תנא מטלטלין הטמאה עם החולין ר"א היא דתנינן בפ"ה דתרומות בהלכה ב' סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין. והאי סאה עולה באחד ומאה. ר"א אומר תרום ותשרף כשתעלה הסאה צריך לשורפה שאני אומר אותה סאה שנפלה היא סאה שעלתה והרי היא תרומה טמאה כמו שהיתה ואינה ראויה אלא לשריפה והשתא הא דתנינן מטלטלין הטמאה עם החולין לר"א היא דתנינן לה דלדידיה אכתי שם תרומה טמאה עלה ומטלטל הכל אגב החולין דאלו לרבנן דפליגי עליה התם דלא אמרינן אותה שנפלה הוא שעלתה ותעלה ותאכל נקודים או קליות. א"כ לא מיתוקמא הך דקתני מטלטלין הטמאה עם החולין דאי לפחות ממאה חולין נפלה הוה לה כולה מדומע ע"י תרומה טמאה ואין מטלטלין כדלעיל ואי למאה נפלה א"כ אין שם תרומה טמאה עלה:

א"ר אלעזר עומד אדם מע"ש וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ז דדמאי בהלכה ה' על המתני' היו לו תאנים של טבל והוא בבית המדרש או בשדה וכו' וגי' דהכא עיקרית כדפרישית שם:

אדם עומד מע"ש ואומר הרי זו תרומה למחר. כלומר דאשמועינן שיכול להתנות ולקרוא לה שם ושלא תהא חלה עליה תרומה אלא למחר בשבת ולא מקודם:

ואין אדם עומד בשבת ואומר הרי זה תרומה למחר. שאע"פ שאינה מפרישה בשבת מ"מ אפי' קריאת שם אסור מכיון שאינה ראויה להפריש בשבת:

ר' יוסי בר בון פליג שאפי' מע"ש אין לו לקרות לה שם תרומה למחר מכיון שאין יכול להפרישה בשבת והאי מתני' דדמאי דקתני התם דקורא שם מע"ש מה שאני עתיד להפריש למחר שאני התם שא"א לו בענין אחר שהרי הוא בביהמ"ד או בשדה ואין לו

פנאי לתקן אבל בעלמא סבירא ליה דאסור לכתחלה לקרות שם מע"ש שתהא תרומה בשבת:

מתני' פליגא על רבי יוסי בר' בון. דתנינן בפ"ג דטבול יום לגין שהוא טבול יום שנטמא וטבלו אותו היום ומלאוהו מן החבית שיש בו מעשר טבל שטבול הוא לתרומת מעשר שלא ניטלה ממנו ואמר הרי זה תרומת מעשר משתחשך ה"ז תרומה למחר וכלומר שהתנה שלא תהא תרומת מעשר עד שתחשך ומשום שאם תחול עליה קודם שתחשך נפסלת היא בכלי זה שהוא טבול יום והלכך דבריו קיימים:

ואם אמר הרי זה עירוב לא אמר כלום. דבעינן בעירוב סעודה הראוי מבעוד יום וליכא שאפי' לכהן אינה ראויה עד לאחר הערב שמש שמעינן מיהת שיכול הוא להתנות מע"ש שלא תהא תרומה עד השבת וקשיא לרבי יוסי בר' בון:

פתר לה לשעבר. כלומר דהתם בדיעבד הוא דמיירי אם אמר ה"ז תרומת מעשר משתחשך אבל לכתחלה לא:

והתני ר' חייה. בברייתא אומר הוא ה"ז תרומת מעשר משתחשך. אית לך מימר לשעבר בתמיה שהרי אומר לכתחלה קאמר:

חזר בו רבי יוסי בר' בון מהדא. כשהקשו לו מהדא דר' חייה חזר בו ממה שאמר בתחלה:

מאי כדון. השתא מפרש לה כלומר והיאך הוא מתנה כשאינו רוצה לקרות לה שם תרומה עד למחר:

מכבר לכשאפרישנה. כלו' מעכשיו ולכשאפרישנ' תהא עליה שם תרומה למפרע:

הגע עצמך שהיתה תרומה טהורה. וראויה היא לאכילה בשבת לכהן ועל כרחך צריך הוא שיפריש מקודם השבת והאיך יתנהג בשאינו רוצה לקרות לה שם תרומה עכשיו:

מכבר לכשאוכלנה. אם טהורה היא יאמר כך מעכשיו ולכשאוכלנה אם כהן הוא או שיאמר ולכשיאכל הכהן תחול עליה שם תרומה:

הגע עצמך שהיתה תרומה טמאה. כגון שנטמא הטבל והתרומה תהיה טמאה ואינה ראויה לאכילה ולשריפה היא עומדת והאיך יאמר בה:

מכבר. מעכשיו ולכשאניחנה בקרן זוית כדי ליתנה לכהן לשורפה אחר השבת תחול עליה שם תרומה ובשביל לתקן הטבל קורא לה שם דחולין טמאין חזו ליה:

תני מטלטלין אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה. ובשהתנה מע"ש מיירי וכדלעיל דאי בתרומה טמאה בעלמא הא אנן תנן הטמאה עם הטהורה או עם החולין בדווקא:

א"ר זעירא הדא אמרה וכו'. ואמתני' דדמאי קאי וכלומר דממתני' שמעינן כן שהרי כשאומר שאני עתיד להפריש למחר אכתי טבל היא אלא משום שיש עליו תנאי מטלטלו בשבת להפריש למחר דהא מטלטלו כשמפריש ממנו:

כיצד הוא עושה. לאותו טבל של תנאי נותן עיניו במקצתו במה שאמר להפריש למתר וסומך על זה לתרומה ולמעשר ואוכל את השאר:

תני בתוספא פט"ו מטלטלין החרדל וכו':

נעמיות. בנות היענה:

מה אנן קיימין. לפלוגתייהו. אלא כי אנן קיימין וכו'. דרבנן סברי הואיל ואין אותו המין מצוי בשוק לשאר כל האדם אע"פ שיש לזה כמי שאין לו דהרי לא שכיחי ורשב"ג ס"ל בתר דידיה אזלינן וה"ז כמי שהן ג"כ בשוק:

גמ' **אמר ר' זעירא לא אתיא**. מתני' דקתני ואם לאו אין מטלטלין אותן ואע"פ שהן ראויין לישב עליהן ומפני שלא התקינן לכך א"כ לא אתיא אלא כר' חנינא וכו' כדאמר לעיל בפ' במה טומנין בהלכה ב' דצריך שייחדנו לכך מע"ש. וה"נ מהאי טעמא אין מטלטלין אותן כדאמרן:

אמר ר' יוסי שנייא היא הכא. במתני' שהוא בכוסא וזהו חבילה ודוגמתו לעיל סוף פ' כלל גדול בהוצאת כיס קטן וכדפרישית שם ואין ראוי לישיבה ולכ"ע עד שיתקינן לכך:

הלכה ב

מתני' **חבילי קש**. אגודות של קש ושל עצים ושל זרדים והן ענפי אילן לחים וראוין למאכל בהמה:

כופין את הסל לפני האפרוחים וכו'. ואין זה מבטל כלי מהיכנו לפי שאין האפרוחים עומדים עליו ולא היה שם בין השמשות:

תרנגולת שברחה. מן הבית דוחין אותה בידים עד שתכנס אבל לא מדדין מפני שהיא נשמטת מן היד ונמצא זה מגביה ומטלטלה וכן ע"י שנשמטת נתלשין הן כנפיה וה"ה לשאר בהמה חיה ועוף אין עוקרין אותן ממקומן ואפי' בחצר ואצ"ל ברה"ר אלא דוחין אותן עד שיכנסו. אבל מדדין אותן בחצר ולא ברה"ר שמא יגביהם:

מדדין עגלים וסייחים ברה"ר. ובנוסחת משנה שבבבלי לא כתוב ברה"ר:

והאשה מדדה את בנה. אוחזו בזרועו מאחוריו והוא מניע רגליו:

א"ר יהודה אימתי בזמן שהוא נוטל אחת. כשמניע רגליו יכול הוא להיות ניטל להגביה אחת מרגליו ומניח אחת אבל אם היה גורר את רגליו אסור לפי שהוא כנושא אותו

ובקטן כל כך שהוא גורר רגליו לא אמרינן החי נושא את עצמו והלכה כר' יהודה דכל מקום שאומר אימתי או בד"א אינו אלא לפרש דברי חכמים:

התיב ר' אלעזר. על הא דר' יוסי והתנינן חבילי קש וכי קש לאו כמפוזר הוא שאפי' הוא בחבילה הוא והוא רק נוח לישב עליו ואפ"ה אין מטלטלין אותן עד שיתקינן לכך:

מתניתא פליגא וכו'. כל הא עד סוף הלכה גרסינן לה לעיל פ' כירה בהלכה ז' ושם תמצא מפורש:

הלכה ג

מתני' **אין מילדין את הבהמה בי"ט**. מילדין הוא משיכת הולד מן הרחם ולא התירו טירחא זו לבהמה אפי' בי"ט:

אבל מסעדין. עוזרין אותה ואוחזין את הולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותנין לו דד לתוך פיו כדי שיניק:

ומילדין את האשה בשבת. ואפי' בדאיכא איסורא דאורייתא כגון שלא כלו חדשיו ולא פסקו גדוליו דהוי כעוקר דבר מגדולו:

וקורין לה חכמה. מילדת הבקיאה בכך ממקום למקום ואין חוששין לאיסור תחומין:

ומחללין עליה את השבת. בגמ' קאמר לאתויי שאם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה וקמ"ל שאפי' היא סומא משום דמכל מקום מתישבת דעתה בכך דסברה אי איכא מידי חזיא חברתא ועבדא לי:

ומשעה שהתחיל הדם להיות שותת עד שתלד וכן אחר שילדה עד שלשה ימים מחללין עליה את השבת ועושין כל צרכיה בין אמרה צריכה אני בין שאמרה איני צריכה ומשלשלה ועד שבעה אם אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת ואם שתקה ואצ"ל אם אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת ומשבעה ועד שלשים יום הרי היא כחולה שאין בו סכנה ואפי' אמרה צריכה אני אין עושין לה מלאכה אלא ע"י נכרי כדין חולה שאין בו סכנה:

וקושרין את הטבור. של הולד שהוא ארוך ואם לא יקשרהו ויכרכו אותו יצאו מעיו אבל אין חותכין אותו בשבת ורבי יוסי אומר אף חותכין והלכה כר' יוסי:

וכל צרכי מילה עושין בשבת. כמפורש בפרק דלקמן בהלכה ב':

גמ' איזהו סיוע וכו' תוספתא פי"ו:

אף מרחמין על הבהמה ביום טוב. ובתוספתא גריס בהמה טהור' וכדמפרש ואזיל שאם ריחקה את הולד נותנין גוש של מלח על רחמה שמתוך כך נזכרת צערה ומרחמת ורוצה

היא להניק את בנה. ודוקא בהמה טהורה אבל טמאה לא מרחקא ואי מרחקא תו לא מקרבא:

וקוראין לה וכו'. כהאי דתנינן לקמן בפ"ב דר"ה ולא אלו בלבד אלא אף חכמה הבאה לילד וכו' הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח. וקמ"ל דהא דלא תני הכי בהדיא כן משום דסמיך על הא דתני לה התם:

ומחללין וכו' ומפרש שמואל שעושין לה מדורה ואפי' בתקופת תמוז:

וקושרין וכו'. כהדא עובדא וכו' כלומר וכן לענין חותכין וכהאי דאתת ושאלת לרבי ואמר בתחלה שישאלו להמילדת היאך המנהג וא"ל אין כאן מילדת שיודעת אלא היא. וא"ל זיל בתר מנהגא ואמרה אין כאן מנהג ידוע ואמר לה זילי חתיך וכר' יוסי:

כיני מתניתא וכו'. משום דקשיא ליה מאי שיטתא דמילה הכא ועוד הא תנינן לה במקומה בפרק דלקמן הלכך קאמר דכן צריך לפרש המתני' וכל צורכי חיה וכלומר דכשם קתני כשם שכל צרכי מילה עושין בשבת כך כל צרכי חיה נעשין בשבת:

תני השליא הזאת. שהולד היה מונח בתוכה בשבת שא"א לטמנה בארץ וכדי שלא יוצן הולד העשירים טומנין אותה בשמן וכו' אלו ואלו טומנין אותה אחר השבת בארץ כדי ליתן ערבון לארץ כלומר למשכון ולסימן שישוב אל העפר כשהיה:

הדרן עלך פרק מפנין

פרק יט

הלכה א

מתני' **רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש**. האיזמל למול את התינוק מביאו בשבת דקסבר כל מכשירי מילה דוחין את השבת ואפי' לעשות איזמל בשבת למול כדקתני בסיפא לר"א והבאה דקתני משום דקבעי למימר ובסכנה מכסהו ע"פ עדים:

מגולה. להודיעו שחביבה מצוה זו שמחללין עליה את השבת ובשעת הסכנה שגזרו שמד על המילה מכסהו וצריך שיהיה על פי עדים שיעידו שאיזמל של מילה הוא מביא כדי שלא יחשדוהו שהוא נושא חפציו בשבת. ועוד אמר ר"א שאף כורתין עצים לעשות פחמין כדי לעשות כלי ברזל למילה. וקמ"ל שאפי' רבוי המלאכות של מכשירי מילה דוחין את השבת:

כלל אמר ר' עקיבא. ר"ע פליג עליה דר"א וקאמר שזה הוא הכלל שכל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת כמו המכשירין של המילה אינה דוחה את השבת אלא מילה עצמה שא"א לעשותה מע"ש היא שדוחה את השבת והלכה כר"ע:

גמ' **אמר ר' יוחנן הוינן סברין מימר**. מעיקרא שבכל הדברים של מצוה חילק ר"א וס"ל דהמכשירין של המצוה דוחין את השבת כמו המצוה עצמה אלא מדחזינן ממה שצריך ר"א להביא ראיה שמכשירי שתי הלחם של עצרת דוחין את השבת ודריש ג"ש בכורים בכורים נאמר בעומר מנחת בכורים ונאמר בשתי הלחם בכורים תהיינה מה בכורים שנאמר בעומר דוחין את השבת המכשירין שלו כמו ההקרבה עצמה כגון הקצירה והטחינה ושארי מלאכות דדרשינן מבחריש ובקציר תשבות מה החריש רשות אפי' לגבי העומר אף הקציר של רשות הוא שתשבות בו יצא קציר העומר שהיא מצוה דכתיב ביה וקצרתם והבאתם שצריך לקצור לשם העומר דוחה הוא את השבת אף בכורים שנאמר בשתי הלחם דוחין המכשירין את השבת וא"כ הדא אמרה שלא בכל מכשירי מצוה חלוק ר"א דאל"כ הך ג"ש למה לי:

אמר ר' שמואל בר רב יצחק. לעולם אימא לך שאף בכל מכשירי מצוה חלוק הוא ר"א ולמה הוא צריך לדרוש הך ג"ש אלא מפני שעל ידי שעיקר דחייתן שבת ומכשיריהן מלאכה כלומר שהעיקר דחיית שבת של מכשיריהן הכל מלאכה גמורה הן כגון טחונן והרקדתן ולישתן ואפייתן דלר"א דוחין הכל את השבת ואי לאו ג"ש מעומר ה"א דלא ניתנה שבת לדחות אצל כל אלו המלאכות אלא אפייתן בלבד היא שדוחה את השבת והלכך יליף מעומר דמה העומר הקצירה וכל המלאכות שאחריה דוחין את השבת אף בשתי הלחם כן ולאשמועינן שאפי' יש במכשירי מצוה הרבה מלאכות גמורות אפילו הכי דוחין כולן את השבת התיבון והתני לולב ומכשירין דוחין את השבת לר"א כדמסיים בברייתא דלקמן ולדידך דאמרת דר"א קמ"ל בהך ג"ש דעומר דאף שיש מלאכות הרבה של מכשירי מצוה דוחין כולן את השבת והשתא מאי מכשירין מהרבה מלאכות איכא גבי לולב דאיצטריך ליה לאשמועינן גם בלולב כן:

אמר ר' יונה להביאו מראש הדקל. ולחתכו ואיכא כמה מלאכות ג"כ אחר החתיכה כגון לגררו ולתקנו וליפותו כדמייתי מהברייתא לקמן אלא דאפסקיה בהפירכא משופר דלקמיה:

והתני שופר ומכשיריו דוחין את השבת לר"א ומאי איכא מכמה מלאכות של מכשירין דשופר ומשני לאתויי נמי להביאו מחוץ לתחום וכמ"ד תחומין דאורייתא:

ותני כן אין מגררין ולא מגרדין במגרדת ולא מפרכין. כמו מפרכסין וכלומר דאשכחן גבי לולב וכן גבי שופר נמי מלאכות הרבה במכשיריהן כגון לגררן ולגרדן כדי להחליקו ולפרכסו ליפותו וכל אלו מלאכות הן:

תני בשם ר"א לולב וכו' ואמר ר' יונה עלה דהשתא סלקת מתניתא שמסויימת היא הברייתא דקתני בהדיא בשם ר"א ולא כההיא דלעיל דקתני סתמא ועל כרחין הוה בעינן לאוקמא כר"א וטפי ניחא הך ברייתא דקתני בהדיא כן:

תני מעשה היה. ששכחו להביא איזמל מע"ש והורה רבי כר"א להביאו בשבת:

חבורה היתה מקשה. היה קשה לבני החבורה מה ראה רבי וכו':

שאלנו את ר' יהודה הגוזר שהיה מל את התינוקות היאך היתה המעשה ואמר לנו במבוי שאינו מפולש היה ופריך והא בהדיא תנינן לקמן בפ"ו דעירובין שהמבוי שלא נשתתפו בו אסור לטלטל מתוכו לבתים ומהבתים לתוכו והך מבוי שלא נשתתפו בו הוה שאם נשתתפו לא היה צריך הוראה להתיר:

אמר ר' אבהו קיימתיה. להא דכך היה בתינוק ובאיזמל ששבתו בתוך המבוי וטלטלו האיזמל בהמבוי עצמו ולא ממנו להבית ופריך ואכתי ואינו אסור לטלטלו בכל המבוי וכן בעון קומי ר' יוסי דמי נימא דכמה דאת אמר בכלים ששבתו בכל החצר שמטלטלין אותן בכל החצר שאע"פ שלא עירבו החצרות ואסור לטלטל מחצר לחצר מכל מקום באותו החצר ששבתו הכלים מותר לטלטל בכולה ולא גזרינן שמא יוציא אותן לחצר אחרת ואם נאמר ודכותה גבי מבוי שלא נשתתפו בו שמותר לטלטל הכלים ששבתו במבוי ואף בכל המבוי כולו:

שאלון ליה. והדר שאלו זה ממנו פעם אחרת. ולא השיבם כלום שכך היה מנהגו של ר' יוסי שלא אמר דבר אלא במקומו וכשהגיעו ללמוד מסכת עירובין אז פשט להן ואמר בשם רבי יוחנן כלים ששבתו במבוי וכו' ודכותה וכו' כלומר כדין כלים שבחצר כך דין כלים שבמבוי:

רב אמר. שבמבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין אותן הכלים ששבתו בתוכו אלא בד' אמות שהחמירו בו לעשותו ככרמלית:

רב כדעתיה ור' יוחנן כדעתיה. כל חד וחד לשיטתיה אזיל דפליגי לקמן בעירובין ור' יוחנן דהוא אמר הקורה של המבוי מתרת היא אפי' בלא שיתוף לאותן הכלים ששבתו במבוי ולרב אין הקורה מתרת כלל בלא שיתוף:

על דעתיה דר' יוחנן. א"כ לאיזה דבר משתתפין בכל המבוי:

כדי לעשות כל הרשויות א'. שיהא מותר לטלטל אף הכלים ששבתו בתוך הבתים להמבוי ומהמבוי להבתים:

סכין של מילה. שלא הביאו מע"ש עושה לה חולה. מלשון מחול הוא כלומר מחיצה של הרבה בני אדם מכאן ומכאן כדרך שעומדין במחול ומביאה דרך מחיצה זו:

ושאל לר' סימון. אם להביא ע"י מחיצה של בני אדם ושרא ליה כמו שקיבל מריב"ל וחזר ושאל לרבי אמי ואסר ליה:

ואיקפד ר' סימון. על בר מרינה ואמר ולא כן תני נשאל לחכם והתיר לו אלא ישאל לחכם אחר שמא יאסור לו ויבא לידי מחלוקת. אמר ר' יודן לא כך היה אלא הכין הוה עובדא שבתחלה שאל לר' אמי ואסרו ואח"כ שאל לר' סימון והתיר ור' אמי הוא שהקפיד כהדא דתני וכו':

אנשין. שכחו את המפתח של בית המדרש הגדול ובאו ושאלו את ר' ירמיה ואמר להן כשתראו שטף של בני אדם הרבה. עובר תביאו המפתח דרך המחיצה של המחיל:

חייליה דר' ירמיה. שהתיר אפי' אומר להם שיעמדו כדי להביא שהרי שטף זה עובר היה וכשירצה להביא היה צריך לומר להם שיעמדו ויעשו כמחיצה וסייעתיה מהדא ברייתא כל חולה במחיצה בין נעשית לדעת בין שלא לדעת ה"ז מחיצה:

להביא דרך מנעלין. כלומר דרך חצרות הנעולין ומזה לזה ור"ש דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן:

ר' חיננא בר פפא. לא רצה לסמוך לא על המחיצה של בני אדם בלבד ולא על דרך חצרות בלבד והורה לעשות מחיצה ולהביא דרך החצרות הנעולות:

למיגזר. למול לרב שעשעה בריה ושכחו להביא האיזמל:

ידחה למחר. המילה וחזר ושאל לר' יצחק בר' אלעזר והשיב בדרך כעס מישחוק הקונדיטין הבשמים של היין כדי לשתות לא שכחתם ולהביא האיזמל של מילה שכחתם וידחה המילה למחר ולא רצו להתיר דרך מחיצה של בני אדם:

מתני' אמרה כן. שאסור לעשות מחיצה של בני אדם כדי להביאו דהא דתנינן רבי אלעזר אומר וכו' וכלומר מהא דפליג רבי עקיבא ואוסר מביא ראיה שאם אומר את כן שמותר לכתחילה לעשות מחיל של בני אדם ולהביאו א"כ אף הוא אינו מוצא לעשות חולה ומביאו בתמיה וכי אינו מוצא לעשות כן ואמאי לא קאמר רבי עקיבא לא שיביאו כך כדר"א אלא יעשה מחיצה של בני אדם ויביאו אלא ודאי שאסור לעשות כן דכל מחיצה שנעשית לדעת לאו מחיצה היא:

שאלו להלל הזקן מה לעשות לעם וכו'. סוגיא זו כתובה בריש פ"ו דפסחים גבי הא דקאמר התם זו הלכה נעלמה מזקני בתירה פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת ולא היו יודעין אם פסח דוחה את השבת אם לאו אמרו יש כאן בבלי אחד והלל שמו ששימש את שמעי' ואבטליון יודע וכו' עד אע"פ שהיה יושב ודורש להן כל היום כולו לא קיבלו ממנו עד שאמר להן יבא עלי כך שמעתי משמעיה ואבטליון כיון ששמע ממנו

כן עמדו ומינו אותן נשיא עליהן כיון שמינו אותן נשיא עליהן התחיל מקנטרן בדברים ואומר מי גרם לכם לצורך לבבלי הזה לא על שלא שימשתם לשני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שהיו יושבין אצליכם כיון שקינתרן בדברים נעלמה הלכה ממנו אמרו לו מה לעשות לעם ולא הביאו סכיניהם וכו':

כל תורה שאין לה בית אב. שאינו מקובל איש מפי איש אינה תורה לסמוך עליה שהרי לא רצו לסמוך על כל הראיות והוכחות שדרש להם עד שאמר כך שמעתי משמעיה ואבטליון:

תמן תנינן. בפ"ב דפרה רכב עליה וכו' פסולה שכל דבר שהוא לצורכו נפסלה מחמת עבודה שעבד בה וקתני בסיפא אבל קשרה במוסירה וכו' כשירה זה הכלל כל שהוא לצורכה כשירה לצורך אחר פסולה:

הדא ילפא מההיא. ההיא דפרה ילפא מן ההיא דלעיל וההיא דלעיל ילפא מן הדא דפרה כדמפרש ואזיל:

הדא ילפא מההיא שאם תלה בה. בפרה הסכין לשחטה כשירה כדאמרינן גבי פסח מי שפסחו טלה היה תוחבה בגיזתה ואין כאן עבודה בקדשים וילפינן נמי לגבי פרה דכה"ג לאו עבודה הוא והרי זה בכלל לצורכה. וההיא דלעיל ילפינן בה מפרה שכל עבודה שהיא לשם צורך הקדשים אינה עבודה וכעין דתנינן שם עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק או שפורס טליתו עליה מפני הזבובים כשרה וה"ה לכל הקדשים אע"פ שאין זה אלא לצורכן כשהן עדיין חיים ולא לשם שחיטתן אינה עבודה הוא:

והלא א"א לשני שבועות. שמיטות שעברו ולא יהא חל י"ד ניסן להיות בשבת והיאך נעלמה מהן הלכה זו אלא מן השמים היה כך כדי ליתן גדולה להלל:

תני ר"א אומר כשם וכו'. כדתנינן לפליגתא דר"א ור"ע בפ"ו דפסחים והאי הוא ג"כ בתוספתא ריש פ"ה דפסחים:

כך מכשירי שחיטה. כגון להביא סכין וכיוצא בו אימורי צבור יוכיחו אימורין של קרבנות הצבור שהקטרתן דוחה את השבת מה לי וכו' וכלו' שהן מכשירי קרבן לגמור מצותו ומה לי הדבר שהוא מכשיריו לפני שחיטה:

אמר לו ר"ע וכו' ועוד שמא ימצא הזבח פסול בשחיטה או כיוצא בה ונמצא דוחה הוא בהמכשירין שלפניה בחנם שאין כאן שחיטה כלל הכי תנינן בתוספתא התם והשתא קאמר הש"ס גבי תינוק מה אית לך למיחש ואמאי פליג ר"ע הכא במכשירי מילה:

שמא יחלה. התינוק ואינו יכול למולו ונמצא דוחה שבת במכשירין בלא מילה:

התיבון. לר"ע הרי מזבח שנפל בשבת וקיי"ל מזבח שנפגם כל הזבחים שנזבחו פסולין להקריבן וא"כ היאך קרבן צבור דוחה שבת שמא יפול המזבח א"נ על הא דקאמר ר"ע שאי אפשר לעשות מע"ש דוחה את השבת ושאיפשר אינה דוחה קאי א"כ אמור מעתה שאם נפל המזבח בשבת ידחה את השבת והרי אינו ראוי לבנותו בשבת ומע"ש עדיין קיים הוה ומשני דמ"מ מין מזבח ראוי לבנות מאתמול והלכך אם נפל בשבת אינו דוחה את השבת לעולם:

הגע עצמך שנולדה לו יבלת. בשבת הרי אינו ראוי לחתכו בשבת ומע"ש עדיין לא היה בו והא רבי עקיבא קאמר התם דחתיכת יבלתו אינו דוחה את השבת ומשמע אפילו נולדה לו היום ומשני דמ"מ מין יבלת בעלמא ראוי ליחתך מאתמול והלכך לעולם אינו דוחה את השבת:

הגע עצמך שחל יום שביעי שלו להיות בארבעה עשר בשבת. כצ"ל וכך הוא בפסחים שם לקמן ואמאי קאמר ר"ע התם שאין הזאה דוחה שבת לעולם הרי לא היה אפשר להזות עליו מאתמול ומשני דמ"מ מין הזיה בעלמא ראויה היא להזות מאתמול והלכך לעולם לא דוחה את השבת:

הלכה ב

מתני' **עושין כ"צ מילה בשבת**. כ"צ מילה לאתויי הא דכל זמן שהוא עוסק במילה בשבת חוזר לתקן את הציצין אע"פ שאינן מעכבין ואם פורש חוזר על הציצין המעכבין את המילה שאינה כשירה אלא א"כ חותכין אותן כגון בשר החופה את רוב המילה כדתנן בסוף פירקין ועל ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר:

מוהלין. חותכין את הערלה ופורעין את העור המכסה את ראש הגיד כדי לגלות העטרה ומוצצין את הדם ואע"פ שהוא כמפרק את הדם מחיבורו ע"י המציצה:

ונותן עליה אספלנית. התחבושת ומפזר עליה את הכמון והוא כמין האבק שעושין גם משארי דברים:

לועס בשיניו. כדי לעשות בשנוי דכל מה דאפשר לשנות משנינן:

אם לא טרף יין ושמן מע"ש. לרפא את המילה ינתן זה בעצמו וזה בעצמו שזהו ג"כ על ידי שינוי חלוק היא כעין כיס מחתיכת הבגד נקובה ומכניסין את המילה בהנקב כדי שלא יחזור העור ויכסה את העטרה ובשבת כורך עליה סמרטוט אחד:

אם לא התקין. זה מע"ש כורך על אצבעו שזהו דרך מלבוש ולשנות ההוצאה ומביא אפי' מחצר אחרת שלא עירבה עם אותו החצר:

גמ' **המול ימול**. מכאן לגזרת הכתוב לשתי מילות וכו' וגרסינן להא בפ' הערל בהלכה א' עד כדון. זו דברי ר"ע דדריש כל לשונות הכפולים במקרא לרבות הן:
כר' ישמעאל. אבל לר' ישמעאל דהוא אמר לשונות כפולין הן והתורה דברה כדרכה:
כך הוא שם. כלומר וכדרך לשון בני אדם וכדחשיב ואזיל הלוך הלכת וכו' מנין לו לפריעה ולציצין שנשתיירו:
למולות. לשון ריבוי הוא מכאן לשני מילות וכו':
כשהוא מהול. ודריש המול שהוא כבר מהול ימול פעם שנית שצריך להטיף וכו'. ופליג אדרשה דלעיל וס"ל לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו:
מכאן לישראל ערל שלא ימול. דריש ביה המל הוא ימול ואצ"ל עכו"ם ערל. וכלומר אע"ג דנימול הוא כערל דמי שאין הערלה קרויה אלא על שם העכו"ם כדאמרינן פ"ג דנדרים:
כל שכיוצא בך. שהוא בן ברית:
מפני שמתכוין לשם הר גריזים. שהיה להם דמות יונה שמצאן שם והיו עובדין אותה:
שלא יבא לידי סכנה. שיעשה כרות שפכה:
בימי בן כוזיבא. בכרך ביתר שמשכום עכו"ם באונס וגברה יד בן כוזיבא ונצחום ומלך על ישראל שתי שנים ומחצה וחזרו ומלו בימי וחסר כאן וכצ"ל ואומר את בריתי הפר לרבות המשיך וסיומא דדברי רבי יוסי הוא וכך הוא בתוספתא פרק י"ז:
שנולד מהול וכו'. תוספתא שם וכן הא דלקמן:
שהיא ערלה כבושה. טמונה שהעור דבק עם הבשר:
הלכה כדברי התלמיד. כרבי שמעון בן אלעזר דאלו לרבי יהודה פליגי בית שמאי ובית הלל בנולד כשהוא מהול כדקתני בהברייתא:
אתי עובדא קמי דרב בשבת. ואמר מן הא דתנינן מפני שהיא ערלה כבושה ולא קתני מפני שספק ערלה כבושה. א"כ שמע מינה דערל ברור הוא ומחללין עליו את השבת:
ר' אבהו אמר. דלחומרא אמרינן ערלה כבישה היא ובחול צריך להטיף ממנו דם ברית. אבל אין דוחין עליו את השבת:
אתיליד ליה חד בר כן. נולד כשהוא מהול והוי ממסמיס ביה להטיף ממנו דם ברית ונסתכן ומית:
ר' אבין אמר שלא מת ע"י כך אלא שנעשה כרות שפכה שחתך בגיד מהעטרה ולמעלה ונתענה עליו שימות לפי שאינו ראוי לבא בקהל:
נתערבו מלמטן. אמתני' קאי אם לא טרף יין ושמן וכו' ובעי אם נתערבו מלמטה מע"ש אלא שלמעלה אינן מעורבין היטב מהו לחזור ולערות עליהן מלמעלן כלומר שיחזור

ויערה מה שהוא למעלה למטה ולמטה למעלה כדי שיתערבו יפה יפה הואיל והיו מעורבין קצת מע"ש ולא איפשוטא:

הלכה ג

מתני' **מרחיצין את הקטן וכו' ומזלפין**. כלומר דמפרש להא דאמרו מרחיצין לאו כדרכו הוא אלא מזלפין עליו וביד אבל לא בכלי אפי' לזלף. ור"א בן עזריה פליג ואמר מרחיצין אותו כדרכו במקום שדרכן להרחיץ את הקטן ואפי' ביום השלישי שחל להיות בשבת וכו' והלכה כר"א בן עזריה וכדפרישית לעיל בפ' ר"ע דמרחיצין את הקטן בין לפני מילה. והיינו בחמין שהוחמו מע"ש ולאחר המילה. וכן אם השלישי הוא בשבת מרחיצין אותו בין רחיצת כל גופו. ובין רחיצת המילה הכל לפי הצורך. ובין בחמין שהוחמו מע"ש ובין שהוחמו בשבת:

ספק שהוא ספק אם הוא בן ט' חדשים או בן ח'. וכן אם נולד בין השמשות וספק אם שמיני שלו בשבת או לא וכן אנדרוגינוס שהוא חדש זכר וחדש נקיבה אין מחללין עליו את השבת:

ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס. דקסבר מדכתיב כל זכר מרבינן אנדרוגינוס ואין הלכה כר' יהודה דכתיב ערל זכר משמע שהוא כלו ערל זכר ופרט לזה שחציו נקיבה:

גמ' **אנן תנינן מרחיצין את הקטן וכו'**. גרסינן לכל הא עד לית כאן אלא מותר לעיל בפ' ר"ע בסוף הלכה ג' ושם פירשתי:

ספק ואנדרוגינו' וכו' תמן תנינן. בריש חגיגה:

מה אמר בה רבי יהודה. אם פליג נמי התם גבי ראיה ומחייבו לאנדרוגינוס כמו דמחשיב ליה זכר לענין מילה:

נישמעינה. לזה מן הדא ברייתא דתני בשם ר' יהודה אף הסומא פטור מן הראיה ולית בר נש אמר אף אלא דמודה הוא על קדמיתא דתנינן במתני' להני דפטורין מן הראייה וקאמר אף הסומא ופריך אי הכי מיחלפא שיטתיה דר' יהודה דתמן הוא אמר פרט דמודה היא לתנא דמתני' דהתם דדריש מזכורך פרט לאנדרוגינוס והכא גבי מילה אמר זכר לרבית אנדרוגינוס:

ר' יהודה ורבנן מקרא אחד דרשו. כלומר דגבי מילה היינו טעמיה דתרוייהו מקרא אחד דרשי אלא דרבנן נקטי לרישיה דקרא בדוקא וסיפיה לדרשא. ור' יהודה נקט איפכא כדמפרש ואזיל:

ר' יהודה דריש זכר. דכתיב וערל זכר אשר לא ימול וגו'. ולרבנן אי הוה כתי' ערל סגי ומה ת"ל זכר עד שיהא כולו זכר ולר' יהודה אי הוה כתב זכר סגי ומה ת"ל ערל ואפי' מקצת ערל:

ברם הכא גבי ראיה דכתיב כל זכורך ולא כתיב כל זכר אלא פרט לאנדרוגינוס לכ"ע:

הלכה ד

מתני' **מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול ערב שבת וכו'**. נוסחא דהכא היא עיקרית וה"פ שאם היו לו שני תינוקות אחד למולו בע"ש ואחד למולו בשבת ושכח ומל את של שבת בע"ש ואת של ע"ש בשבת בזה לד"ה חייב שהרי לא נתנה שבת לדחות אצלו שזה התינוק של שבת כבר מלו מאתמול. והלכך אף ר' יהושע מודה שחייב אבל אם היו לו למול לאחד לאחר שבת ולאחד בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת בזה הוא שנחלקו דר"א מחייב שהרי זה לא עשה מצוה שמל זה התינוק בשבת ועדיין לא הגיע זמנו למול. ור' יהושע פוטר דאע"ג דבהאי של אחר השבת לא עביד מצוה מ"מ מכיון שיש לו אחד למולו בשבת טרוד הוא בו ובמצותו. והרי נתלה שבת לדחות אצלו והואיל וזמנו בהול אינו מדקדק ופטור ודוקא בכה"ג דהיה לו מיהת אחד למולו בשבת. אבל אם לא היה לו אחד מהן למולו בשבת ושכח ומל בשבת את מי שאינו ראוי למולו בשבת חייב אף לר' יהושע. והיינו טעמיה דר' יהושע דמוד' הוא ברישא ובגוונא דפרישית לפי שלא ניתנה שבת לדחות אצלו:

גמ' **א"ר יוחנן דר"מ היא**. מתני' דקתני בסיפא דפליגי בשהיה לו אחד למולו אחר השבת אליבא דר"מ בברייתא היא דאיהו מוקי פלוגתייהו דרבי אליעזר ורבי יהושע בהכי:

דאמר דבר שעשייתו מצוה פטור. הכי סבירא ליה לרבי מאיר בפ"ו דפסחים גבי השוחט זבחים לשם פסח בשבת דפליגי נמי ר"א ור' יהושע התם וקאמר רבי מאיר דאף השוחט לשם אימורי ציבור כגון תמידין ומוספין פטור דמיהת יש בעשייתן מצוה ולדידי' לכ"ע בכה"ג פטור הוא והא דקתני במתני' ברישא דחייב הוא לכ"ע אף על גב דקעביד מצוה שהרי את של ע"ש מלו בשבת טעמא הויא כדפרישית במתני' דמיירי שקדם ומל את של שבת בע"ש. והלכך זה הוא דחייב לכ"ע מפני שלא ניתנה שבת לדחות אצלו:

ושאין בעשייתו מצוה במחלוקת. והלכך סיפא דמתני' דיש לו אחד למולו אחר השבת ומלו ג"כ בשבת ר"א מחייב מכיון דלא עביד מצוה ביה דאכתי לא הגיע זמנו למולו. ואע"ג דאית ליה חד למולו היום וטרוד במצוה הוא אפ"ה ס"ל לר"א דהואיל ולא עשה מצוה בזה שהוא של אחר שבת חייב הוא. ור' יהושע ס"ל דהואיל ומכל מקום טרוד הוא

במצוה ונתנה שבת לדחות אצלו בשביל זה שזמנו היום פטור הוא אף על אותו של אחר שבת שמלו היום:

וגרסינן להא נמי בפסחים שם על המתני' שהוזכר וגריס שם בהאי דר"מ דבר שעשייתו מצוה פטור ושאין בעשייתו מצוה חייב במחלוקת. וכלומר הא דמסתברא הוא לומר דאם שכח ועשה דבר של מצוה שהוא פטור ואם אין בעשייתו מצוה שהוא חייב מ"מ היא במחלוקת דר' יהושע פוטר אף בכה"ג. וטעמיה דמשום שניתנה שבת לדחות אצלו. וזהו גוונא דסיפא דמתני' וכדפרישית והיינו הך אלא דנראה דכך היא הגי' כדגריס כעין זה לקמיה בדברי ר"ש:

ר' שמעון. פליג אדר"מ באוקמתא דפלוגתייהו דר"א ור' יהושע ואיפכא ס"ל וקאמר דבר *שיש* בעשייתו מצוה חייב ושאין בעשייתו מצוה פטור במחלוקת כלומר אפי' בגוונא דאיכא למימר דבר שיש בעשייתו מצוה הוא יהא חייב ושאין בעשייתו מצוה יהא פטור בתמיה דזהו נגד הסברא וכגון אם היה לו אחד למול בע"ש ואחד בשבת ומל את של ע"ש ג"כ בשבת שהרי עשה מצוה דכבר הגיע זמנו אף לזה. ומסתברא שיהא פטור בכה"ג אפילו הכי היא במחלוקת דר"א ורבי יהושע דר"א מחייב אפי' בכה"ג ואפי' בדקעביד מצוה שהיה לו להשגיח ור' יהושע פוטר בכה"ג דקעביד מצוה ואם היה לו אחד למולו אחר השבת ומלו ג"כ בשבת בזה סבירא ליה לרבי שמעון דאף ר' יהושע מחייב הואיל דלא קעביד מצוה ולפיכך מוקי ר' יוחנן להמתני' דהכא כרבי מאיר וכפי נוסחא דהאי תלמודא וכדפרישית:

רבי יוסי בשם ר' יוחנן דברי ר"מ וכו'. אדר"מ דפסחים קאי וכדגריס לה נמי התם דר"מ ס"ל שם דהשוחט לשם אימורי צבור פטור וכמה שהבאתי לעיל. וקאמר ר' יוחנן לדברי ר' מאיר דס"ל השוחט הפסח בשבת לשם אימורי צבור שפטור והוא שיהא בו כדי שיטעה בו. א"נ אהך פלוגתא דהתם דר"א ורבי יהושע הוא דקאי דפליגי בשאר כל הזבחים ששחטן בשבת לשם פסח אם אינן ראוין חייב ואם ראוין הן לפסח ר"א מחייב ורבי יהושע פוטר. ואהא קאמר ר' יוחנן דלר"מ דאוקי פלוגתייהו דמתני' דהכא בגונא דסיפא כמו הנוסחא שלפנינו דפוטר ר' יהושע הואיל ונתנה שבת לדחות אצלו ובהול הוא דכסבור על אותו שזמנו לאחר השבת שהוא שזמנו היום והשתא התם נמי דפוטר ר' יהושע בזבחים ששחטן לשנה פסח ג"כ בכה"ג הוא דוקא דגם זה שהוא משאר זבחים הוא שה תמים ובן שנה וראוי הוא לטעות בו שהוא הפסח:

ושלמים וראוי להשתנות לשם פסח. וכלומר וכן נמי אם שלמים הן דבאין מזכרים ומנקבות צריך שיהו השלמים דהאי מתני' שיהו זכרים ובן שנה וראוין הן להשתנית

לשם פסח. ואע"ג דבמתני' קתני בהדיא אם ראוין הן מהו דתימא אפי' ראוין הן בחד צד כגון שהן זכרים כמו הפסח ואע"ג דאינן בני שנתן שהרי אפי' אם הן יותר מבני שנה שלמים הן וה"א דבהכי טעו אינשי ולא משגחי אם הוא יותר מבן שנה או לא ופוטר רבי יהושע אפי' בכה"ג הלכך קמ"ל דבכל צד הוא דבעינן שיהו ראוין להשתנות לשם פסח ובהא הוא דפוטר רבי יהושע ודומיא דגונא דסיפא דהמתני' בתינוקו' שמחמת טרדתו היום ובהול הוא וכסבור על זה שהוא זה של היום וכדאמרן:

את ש"מ תלת. האי מילתא נמי אמתני' דהתם בפסחים קאי דקאמר ר"א לר' יהושע אימורי צבור יוכיחו שהן מותרין לשמן והשוחט לשמן חייב. וא"ל ר' יהושע לא אם אמרת באימורי צבור שיש להן קצבה. תאמר בפסח שאין לו קצבה. וקאמר הש"ס דאת ש"מ מהא תלת מילי:

ש"מ דבר שאין לו קצבה. הוא דפוטר ר' יהושע וש"מ דבר שאין דרכו להתחלף לא שהרי דווקא דבר שדרכו להתחלף בעינן לר' יהושע כדלעיל. וש"מ נמי דדבר שיש בעשייתו מצוה היום הוא דפוטר רבי יהושע. וכגון בזבחים ששחטן לשם פסח דאיירי בפלוגתייהו. אבל איפכא ששחט הפסח בשבת לשם שאר זבחים שאין בעשייתן מצוה היום וכגונא דרישא דהתם בזה לכ"ע חייב הוא:

מה אית לך דבר שאין לו קצבה. השתא מפרש לה ומאי האי דבר שאין לו קצבה דקאמר ר' יהושע על הפסח. ופליגי ר' ירמי' ור' יוסי בפירושא דהאי מילתא דר' ירמיה ס"ל לפרש שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים וכו' כלומר וכי יש קצבה לעשות דוקא פסח אחד הלא יכול הוא לעשות כמה פסחים לפני כמה חבורות בשבת. וא"כ יש לו מקום לטעות וכסבור היה שזה ג"כ פסח הוא מבני חבורה אחת:

ר' יוסי סבר מימר. דכך יש לפרש דבר שאין לו קצבה בפסח שהרי אין אתה יכול לעמוד על מניינן של הפסחים שהן בעזרה וכסבור היה שזה גם כן מן הפסחים הוא ושחטו לשם פסח:

ר' יוסי כד הוה מטי לאילין תינוקות ספיקות הוה אמר יפה לימדנו רבי ירמיה אית לך מימר שאין אתה יכול לעמוד על מניינן אלא שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה. כך הוא בפסחים שם וחסר הוא כאן. כלומר כשהגיע ונזכר לדינא דמתני' דהכא בתינוקות. וכאן אי אפשר לומר לפי שאין אתה יכול לעמוד על מניינן שאין כאן אלא שנים אלא דהטעם הוא שמתוך שהוא בהול נתחלף לו זה בזה וה"נ התם שאינו יודע כמה פסחים של חבורות הן וכסבור שזה הוא פסח של חבורה אחרת ונפקא מינה בין הני פירושי דרבי ירמיה ורבי יוסי דלרבי ירמיה אפילו לא היו הרבה פסחים

בעזרה בשעה שזה טעה וכסבור שזה הוא ג"כ פסח אפילו הכי פוטר רבי יהושע. ואלו לר' יוסי דוקא בגוונא שאין אתה יכול לעמוד על מניינן:

דברי ר"ש תיפתר וכו'. כלומר כל הא דאמרו דוקא לדברי רבי מאיר דלעיל אליבא דר' יהושע. אבל לדברי רבי שמעון דאיהו מוקי פלוגתייהו דמתני' דהכא דפליגי בגוונא דרישא שהיה לו למול לא' בע"ש. וכדמייתי לקמן. וא"כ כה"ג בעית לאוקמי נמי הא דפסחים אליבא דר' יהושע ותיפתר דמיירי שהיתה שם חבורה אחת שלא שחטה עדיין לפסחה שהרי ע"כ בעינן דקעביד מצוה וכדלעיל לר"ש אליבא דר' יהושע. וה"ה נמי האי דפסח בכה"ג מיירי דמצוה הוא דקעביד:

מילתיה דר' ינאי אמר. שמעינן ממילתי' דר' ינאי דקאמר ר' זעירא גופיה בשמיה לקמיה ולדבריו ע"כ דמוקמינן לרישא דמתני' דמיירי והוא ששכח ומל של שבת בע"ש. ומכיון דעכשיו לא ניתנה שבת לדחות אצלו לפיכך קסבר ר' יהושע דבכה"ג חייב על זה שמל בשבת את של ע"ש וכדלעיל:

מלו בשחרית. כלומר והיכי שמעינן להא מדר' ינאי מהא דאיתמר אם מלו בשחרית בשבת לזה התינוק שהוא של שבת ואח"כ מל ג"כ את של ע"ש בשבת דר' זעירא אמר דסבר ר' ינאי בזה דפטור על אותו של ע"ש מכיון דמיהת נתנה שבת לדחות אצלו היום. וקמ"ל דאע"ג דמלו בשבת בשחרית ובשעה שמל אח"כ לאותו של ערב שבת כבר היה נימול זה של שבת אפ"ה הואיל והיה לו היום אחד למולו בשבת טרוד הוא ופטור על אותו של ע"ש ואפי' מלו אח"כ. והשתא ממילא ש"מ דלא מיתוקמא רישא דמתני' דקתני דחייב לכ"ע. אלא דוקא בששכח וקדם ומל את של שבת בע"ש דאי לא תימא הכי א"כ לישמועינן ר' ינאי רבותא טפי דאפילו מל את של שבת בע"ש פוטר ר' יהושע. ומכ"ש אם מלו בשחרית בשבת אלא ודאי כדאמרן:

ר' בא אמר חייב. במל את של שבת בשחרית בשבת ומל אח"כ את של ע"ש דסבירא ליה דמכיון שבשעה שמל את של ע"ש כבר היה נימול אותו של שבת משחרית לאו טרוד מיקרי והוה ליה לאדכורי שכבר מל אותו של שבת. והילכך חייב הוא על אותו של ע"ש:

ולייד מילה אמרה רבי ינאי. אליבא דרבי בא הוא דמסיים וכלומר וא"ת דאי הכי דסבירא ליה לר' ינאי אליבא דרבי יהושע שאפי' מלו בשחרית לאותו של שבת חייב הוא על אותו של ע"ש שמלו אח"כ היום. א"כ לאיזה דבר אמרה ר' ינאי להא דקאמר ר"ז משמי' דבשקדם ומל את של שבת בע"ש מיירי הרישא. והלכך מודה בה ר' יהושע דחייב לפי שלא נתנה שבת לדחות אצלו תיפוק ליה דאפי' מל לשל שבת בשחרית

בשבת מחייב על של ע"ש שמלו אח"כ מפני שכבר לא ניתנה שבת לדחות אצלו באותה שעה. ומכ"ש אם קדם ומל את של שבת בע"ש:

בא להודיעך איכן דרך התינוקות לחלף. כלומר ודאי דאין ה"נ דלא איצטריך להא אלא שבא להודיעך עד היכן דרך של התינוקות להתחלף זה בזה דמל את של שבת בע"ש ואת של ערב שבת בשבת. וכלומר שכן מדרך שיתחלפו את של יום זה ביום זה. ולא לדווקא קאמר לה ולמימר דלא משכחת לה חיובא אליבא דר' יהושע על אותו של ערב שבת אלא אם קדם ומל את של שבת בע"ש דלא היא שאפי' מל את של שבת בשחרית בשבת ומל אח"כ את של ע"ש נמי מיחייב עליו מפני שכבר לא ניתנה שבת לדחות אצלו:

על דעתיה דרבי זעירא כר' ינאי ועל דעתיה דר' בא כרבי מאיר. כלומר דאף על גב דמילתיה דר' ינאי נמי אליבא דר' מאיר היא דאיהו הוא דמוקי פלוגתייהו דר"א ורבי יהושע כנוסחא דהכא דפליגי בשהיה לו למול אחד לאחר השבת וכו' דבהא הוא דפוטר רבי יהושע וכדאמרי' לעיל לרבי מאיר:

מכל מקום לענין זה קאמר דדעתיה דר' זעירא כדר' ינאי ממש כפירושו וכטעמו דמוקי לרישא דמתני' כגון שקדם ומל את של שבת בערב שבת ובהא הוא דמודה ר' יהושע דחייב על אותו של ע"ש שמלו בשבת אבל אם מל אותו של שבת בשחרית בשבת פטור על אותו של ערב שבת שמלו אח"כ היום. דקסבר רבי זעירא דמילתיה דרבי ינאי בדוקא הוא דנקיט אבל על דעתיה דרבי בא דסבירא ליה דמילתיה דרבי ינאי לאו דוקא הוא אלא אפילו מל את של שבת בשחרית בשבת נמי חייב על של ערב שבת שמלו אח"כ וכדלעיל א"כ דעתיה כרבי מאיר וכלומר דודאי מילתיה אזלא כרבי מאיר דמוקי פלוגתייהו דרבי אליעזר ורבי יהושע בסיפא דמתני' ולפי נוסחא דהכא דבהא דוקא הוא דפליגי אבל לא בשהיה לו למול אחד בע"ש. וקמ"ל בהא אליבא דר' בא דדעתיה כרבי מאיר בלחוד הוא ולא כדמפרש לה ר' ינאי וכדס"ל לר' זעירא והכל כדפרישית:

אמר ר' מנא מה דאמר רב חסדא כר' שמעון וכו' ומשיבין דבר בין ר"מ לר' שמעון וכו'. בתמיה כלומר דר' מנא הקשה לפני ר' יוסי על האי דר' זעירא בשם ר' ינאי דנראה דקאמר למילתיה על האי דקאמר רב חסדא לעיל דלדברי רבי שמעון תיפתר להאי דפסחים שהיה שם חבורה אחת שלא שחטה וכדפרישית לעיל ועלה מהדר ר' זעירא וקאמר למילתיה דר' ינאי וכי משיבין דבר מבין זה לזה דהא מילתיה דרב חסדא לא אזלא אלא אליבא דרבי שמעון דוקא דאיהו מוקי פלוגתייהו דרבי אליעזר ור' יהושע כגונא דרישא דמתני' בשהיה לו למול אחד בע"ש וכו'. ומילתיה דר' ינאי לא אזלא אלא אליבא דרבי מאיר דמוקי פלוגתייהו דרבי אליעזר ור' יהושע בגוונא דסיפא דמתני' לפי נוסחא דהכא.

וא"כ הא אשכחן פלוגתא בין רבי מאיר לבין רבי שמעון בעיקרא דמילתא דפלוגתייהו דר' אליעזר ור' יהושע. ולא שייך הא דר' ינאי להא דרב חסדא כלל:

בשיור אלו התינוקות ספיקות מה את עביד לה. כלומר דעד השתא לא איירינן אלא בענין שנתחלפו לו התינוקות וכגוונא דמתני' ובעי הש"ס דבשאר אלו התינוקות של ספיקות כגון אם הוא ספק אם הוא בן ט' או בן ח' או שנולד בין השמשות דאין מלין אותן בשבת. ואם עבר ומל לתינוק הספק בשבת מה את עביד לה לענין חיוב חטאת אליבא דר' יהושע. וכדמסיק ואזיל להבעיא. בדבר שיש לו קצבה או בדבר שאין לו קצבה. כלומר אם מדמינן לה לדבר שיש לו קצבה דשמעינן ליה לר' יהושע בהאי מתני' דפסחים שהובאה לעיל דמודה הוא לר"א שאם טעה בדבר שיש לו קצבה כגון ששחט זבחים לשם אימורי צבור בשבת דחייב שלא היה לו לטעות בהן דלאימורי צבור יש להן קצבה שידוע הוא כמה שמקריבין מהן בשבת ואם תינוקות ספיקות לדבר שיש לו קצבה דמיא וא"כ חייב הוא אף לרבי יהושע או דילמא דמדמינן להו לדבר שאין לו קצבה ופוטר בה ר' יהושע כמו דפוטר התם בשוחט זבחים לשם פסח בשבת משום שדבר שאין לו קצבה הוא:

אין תעבדינון בדבר שיש לו קצבה והוא שיש שם תינוק אחר למול. ובפסחים שם נשתנה הגי' וגי' דהכא עיקרית. וסיומא דהבעיא היא כלומר אם אתה מדמה לתינוקות ספיקות שהן כדבר שיש לו קצבה א"כ לא משכחת לה לפטורא אליבא דר' יהישע אלא בגוונא שיש לו היום תינוק אחר למול שהוא ודאי וראוי למולו בשבת והוה ליה כההיא דהתם גבי זבחים לשם פסח דהואיל וטרוד הוא וכסבור שזהו הפסח פטור הוא וה"נ הואיל וטרוד הוא וכסבור שזהו התינוק הודאי שראוי למולו היום וטעה ומל לתינוק הספק פטור הוא. אבל אם אין לו תינוק אחר ודאי היה חייב:

מיליהון דרבנן עבדין להון כדבר שיש לו קצבה וכו'. כצ"ל. וכלומר כולה מילתא דתינוקות ולהא דמתני' נמי כן כדמוכח מההיא דפסחים אליבא דר' יהושע דהתם ג"כ בנתחלף מיירי:

איתא קמי. השתא מתמה הש"ס על מתני' לפי הנוסחא דהכא בא וראה אם הקדים זמנו פטור וכגוונא דהסיפא שהיה לו אחד למול אחר השבת וכו' והחליף ומלו בשבת דפוטר ר' יהושע ואף שזה הקדים זמנו והרי לא קעביד מצוה ובגוונא דרישא הרי איחר זמנו הוא ומצוה הוא דקעביד דהא מיהת הגיע זמנו למול וחייב בה ר' יהושע בתמיה:

רב הונא אמר חילופין היא מתני' וכו'. דבאמת ר"ש לא קתני הכי אלא מחלף לה. ובגוונא דקעביד מצוה הוא דפוטר ר' יהושע:

אמר ר' יוסי בר' בון. ומאי קושיא הרי מן האי קושיא גופה הוה מקשה ליה לר' ינאי נמי והלכך הוא דמוקי לה להרישא והוא ששכח ומל של שבת בע"ש ואיכא טעמא דלא נתנה שבת לדחות אצלו. והיינו טעמיה דר' יהושע דמודה בזה שחייב אבל בסיפא נתנה שבת לדחות אצלו וכדאמרן לעיל:

זו דברי ר"מ ור"ש. בהאי פלוגתא דר"א ור' יהושע אבל לרבי יוסי לעולם הוא פטור בטירדא של מצוה ואע"פ שעכשיו לא עשה מצוה שכבר היא נעשית וה"ה אם לא עלתה בידו לעשות המצוה כהוגן:

פירש. המל בשבת ופירש אינו חוזר וכו' כדפרישית במתני' ולר' יוסי אפילו סילק את ידו חוזר אף על הציצין שאינן מעכבין:

היידין. הי ר' יוסי והיכן שמעינן דס"ל הכי דתנינן תמן בסוף פ"ג דסוכה י"ט וכו' מפני שהוציאו ברשות מצוה שטרוד במצוה הוא וכדמוקי לה טעמיה דר' יוסי בהאי תלמודא כדתניא כך היה מנהג בירושלים אדם הולך לביה"כ לולבו בידו נכנס לבקר את החולה לולבו בידו וכו' אלמא אע"פ שכבר עשה המצוה ואינו אלא משום מצוה בעלמא טעה בדבר מצוה קרינן ביה ופטור אם הוציאו לר"ה בשבת ומדחזינן דמיקל ר' יוסי בגמר מצוה ה"נ חוזר הוא על הציצין אע"פ שעשה המצוה וסילק ידו דכולה גמר מילתא דמצוה היא:

אף בסכין של מילה ואף במצה כן. כך הוא בפסחים שם וביבמות פ' הערל בהלכה א' וכן הוא לקמן בסוף פרקין וכאן ט"ס הוא. ולשון שאלה הוא אם אמרינן אף בסכין של מילה כן שאם שכח והוציאו לר"ה מחמת טירדא פטור הוא לר' יוסי. וכן במצה ששכחה והוציאה לר"ה בשבת מה אמר בה ר' יוסי. ופשיט לה ממה דאמר ר' יוחנן וכו' אלמא אף דבר שאינו מן המצוה גופה ושאינו מעכב בה הויא כמצוה עצמה לר' יוסי הואיל ונתנה שבת לדחות היום אצל עיקר המצוה. וא"כ ה"ה במכשירי מצוה כן ואפילו במצה כן לר' יוסי דכל היכא דשכח מחמת טירדא פטור כעל המצוה עצמה:

הלכה ה

מתני' **קטן נימול לשמונה וכו' נולד בין השמשות נימול לתשעה**. מפני שבין השמשות ספק הוא מן היום וספק הוא מן הלילה. ושמא היה יום כשנולד. ואם כן כשנימול לתשיעי הוא נימול:

בין השמשות. של ערב שבת. א"כ אי אפשר למולו בשבת דשמא תשיעי והויא מילה שלא בזמנה ואינה דוחה את השבת. ואינו נימול אלא באחד בשבת והרי נימול לעשרה ואם הוא יום טוב לאחר השבת ואין מילה שלא בזמנה דוחה יום טוב כשם שאינה דוחה את השבת משום שיש בהן עשה ול"ת ואין מצות מילה שהיא עשה דוחה עשה ול"ת

נימול הוא לאחד עשר. ואם הן שני י"ט של ר"ה שהן קדושה אחת וא"א למולו גם ביום השני נימול הוא לשנים עשר:

קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא. אם הוא שחלצתו חמה שנשלף ממנו החמימות שהיה לו ממתינין לו שבעה ימים מעת לעת מיום שהתחיל להבריא ומלין אותו ואם הוא שכאבו לו עיניו בעת שיתפתחו עיניו וירפאו מלין אותו מיד וכן כל כיוצא בזה:

גמ' **יש קטן נמול ליומו**. כלומר אף על פי שעכשיו הוא ברשות ישראל וחייב למולו מכיון שהוא יליד ביתו ואפ"ה נימול ליומו הוא כגון שילדה ואח"כ נתגיירה לשם עבדות והא כיצד שלקח שפחה על מנת שלא גיירה לשם עבדות ואח"כ נתגיירה אף על פי שזה נולד ברשותו הוא נימול ביום שנולד ואם נתגיירה לשם עבדות ואח"כ ילדה הרי זה יליד בית שנימול לשמונה:

שאל לר' חגיי. אהא דתנן נולד לבין השמשות נימול לתשעה ואמאי. לא נימא מעתה מכיון שזה נולד בין השמשות יהא נמול בין השמשות של שמיני דממ"נ נימול לשמונה היא. וקס"ד דלא מספקא לן בבין השמשות אלא בספק יום ספק לילה ולא שנאמר שמא רגע זו של בין השמשות זה לילה וא"א למול בלילה אלא ספק מיקרי וא"כ מוטב למולו בספק יום מלאחר זמנו עד יום המחרת:

א"ל אלו הוינן אנא ואת. נכנסין בשער אחד דילמא הוינן יכילן מכוונה להכנס ברגע אחד בתמיה וכך היא הדבר הזה וכי אפשר לכוון שיהא בין השמשות הזה כאותו בין השמשות שנולד שמא אתה מקדים או מאחר רגע אחד ומכיון שא"א לכוין ושמא בין השמשות השני לילה וא"א למול בלילה אתה מולו למחרתו שהוא תשיעי וספק:

מהו לסוכו שמן של תרומה. אקטן החולה דמתני' קאי שממתינין לו עד שיבריא ואם מותר לסוכו בשמן תרומה וכן בפרק הערל בהלכה א' גריס נמי להא דמייתי שם להמתני' קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא שמואל אמר אפי' אחזתו החמה שעה אחת ממתינין לו לאחרי שנתרפא ל' יום ואותן ל' יום מהו להאכילו מחלבה של תרומה מחלב הנעשה מחטי תרומה מהו לסוכו בשמן של תרומה. וכלומר מי נימא דהויא כערלה שלא בזמנה מאחר שאי אפשר למולו וקיי"ל ערלה שלא בזמנה לא מעכבה בתרומה כדקאמר לקמן אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן או דילמא הואיל וזה מי שכנגדו בריא בר מימהל הוא ערלה הויא ומעוכב הוא מן התרומה:

נישמעינה. לזה מן הדא מתני' דתנינן התם הערל וכל הטמאין וכו'. ומדקתני הערל סתמא משמע שאף ערל שמתו אחיו מחמת המילה וא"א למולו עד שיגדיל נמי בכלל

הוא וא"כ ש"מ דכל כה"ג אעפ"י שא"א למולו מ"מ מכיון שהגיעה זמן המילה ולא נימול ערל הוא להיות מעוכב מן התרומה:

אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן. ואע"ג דאמרינן באחזתו חמה דכל שלשים יום דלאו בר מימהל הוא מעוכב הוא מן התרומה מ"מ קודם יום השמיני לאו ערלה הויא לפי שעדיין לא הגיע זמן למולו:

ותני כן. דמשמיני והלאה הוא דהויא ערלה לעכב בתרומה כל ל' יום וכו' כדלעיל:

לילי שמיני מה את עביד לה. אם כהגיע זמן המילה מחשבינן לה או דילמא מכיון דלילה לאו זמן מילה היא ערלה שלא בזמנה הוייא. ופשיט לה ממה דתני בברייתא דלילי שמיני נכנס לדיר להתעשר אלמא דלילה לאו מחוסר זמן מיקרי וה"נ לילי שמיני כשמיני וערלה הויא ומעכבא בתרומה:

ותני כן. כל שבעת הימים וכו'. אבל לא בלילי שמיני:

הלכה ו

מתני' **אילו הן ציצין**. הנשארים מן הערלה כמין נימין של בשר ומעכבין הן את המילה וצריך לחותכן:

בשר החופה את העטרה. מפרש בגמרא בחופה רוב גובהה של עטרה אפי' במקום אחד ולא תימא רוב היקיפה הוא דבעינן:

אינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא עד שיתקנו:

אם היה בעל בשר. ומתוך שמנו נראה הבשר של מעלה מן הערלה כאלו חוזר וחופה את רוב העטרה מתקנו לאותו בשר באיזמל מפני מראית העין שלא יהא נראה כערל:

מל ולא פרע את המילה. לא גילה העטרה מאותו עור שתחת הערלה ומכסה את הראש הגיד כאלו לא מל כלל:

גמ' **ר' אבינא וכו' בחופה רוב גובהה וכו'**. כדפרישית במתני':

בחופה רוב גובהה. ובפ' הערל גריס בדברי ר' יוסי רוב גגה והוא בראשה במקום היותר גבוה. וא"א לפרש לזה על רוב גובהו אלא רוב רוחב גגו קאמר ומיקל יותר מדר' אבינא:

בודקין אותו בשעה שמתקשה האבר. שמתוך הקישוי מתפשט בשרו ואם אז מגולה רוב גובהה של עטרה א"צ למולו:

תני וענוש כרת. אמל ולא פרע את המילה קאמר שאם הוא בשבת ענוש כרת הוא על חילול השבת דה"ז כאלו לא מל ועביד חבורה ולא קיים המצוה וה"ה נמי בציצין המעכבין כן:

הדא דתימר בשאין בו כדי למרק. דווקא בשאין שהות ביום כדי לגמור המצוה א"כ זה שחותך ולא גמר חילול שבת בלא מצוה אבל אם יש שהות ביום כדי לגמור המצוה ממרק וגו' אפי' איש אחר ואינו חושש הראשון לכלום משום דיכול למימר אנא עבידנא פלגא דמצוה אתון עבדיתון פלגא דמצוה אחריתא:

תני כל שעה שעוסק במילה בשבת חוזר וכו' כדגריס לעיל בסוף ה"ד עד סוף הפרק:

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

פרק כ

הלכה א

מתני' **רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט**. משמרת שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בהיקיפה ונעשה כאהל על החלל הכלי ואע"ג דזה כעושה אוהל בי"ט ואפ"ה שרי ר"א משום דס"ל מכשירי אוכל נפש מותרין לעשותן ביו"ט ואפי' אותן שאפשר לעשותן בעי"ט מותר:

ונותנין. שמרים לסננן בשבת אם הוא כבר תלויה מאתמול אבל לכתחלה לא יתלה אותה בשבת:

וחכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביו"ט. משום דמיחזי כעובדא דחול ואין נותנין לתלויה בשבת שמא יבא לשמר בידים והוי ליה כבורר אבל נותנין לתלויה בי"ט והלכה כחכמים:

גמ' **תני**. בברייתא לא נחלקו ר"א וחכמים גבי פקק החלון בסוף פ' כל הכלים:

שנוטעין אהלין בתחלה ביו"ט. כלומר דכ"ע ל"פ אם מותר הוא אלא דודאי אסור לעשות אפילו אהל עראי בתחלה ביו"ט ואצ"ל בשבת:

ועל מה נחלקו על מוסיפין שר"א אומר מוסיפין. על אהל עראי בי"ט אבל בשבת אין מוסיפין והלכך אמר ר"א גבי פקק החלון דדוקא בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו בשבת ואם לאו אין פוקקין בו דהוי כמוסיף על אהל עראי:

וחכמים אומרים מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביו"ט כצ"ל. ולפיכך קאמרי התם לעיל בין כך ובין כך פוקקין בו:

וכא לא בתוספת אנן קיימין. בתמיה וכי הכא בתלויה כבר מאתמול שמה שנותנין לתוכה אינו אלא כהוספה. ואמאי אסרו חכמים ליתן לתלויה בשבת:

תיפתר להמתני' דבמשמרת חדשה מיירי שעדיין לא נתן לתוכה מעולם. ואם נותן לתוכה בשבת הוי כמו שמכשירה לכלי שמתוך כך מתקנה לסנן בה מה שלא היתר מתוקנת כל כך כשהיא חדשה:

כל שכן מחלפה שיטתיה דר"א. אי הכי קשיא טפי דר"א דמתני' אדר"א דפקק החלון דמה אם תמן כלומר במתני' שמכשרה לכלי את אומר מותר ליתן לתלויה בשבת כאן בפקק החלון שאינו מכשירה לכלי שכבר מתוקן הוא לפקק בו לכ"ש שיהא מותר. ואמאי קאמר ר"א שאם אינו קשור ותלוי אין פוקקין בו ולא משני מידי:

א"ר חיננא אתיא דר"א כר' יהודה. אריש דמתניתין קאי הא דמתיר ר"א בי"ט לתלות לכתחלה אע"ג דאמרינן דלעשות לכתחלה אהל עראי בי"ט דכ"ע אסור משום דטעמא אחרינא הוא גבי משמרת דס"ל כר' יהודה בפ"ק דמגילה שאף במכשירי אוכל נפש התירו לעשות בי"ט:

כדברי המכשיר ובלבד מלמעלן. כלומר אפילו לדברי המכשיר להוסיף על אהל עראי דווקא שהיו תלויין היריעות מלמעלן ומוסיף לפורסן למטה כהדא עובדא דלקמיה:

הוה ריבעה בבי מדרשא. היה מקום שרובצין ורובעין על מטותיהם בביה"מ והיו הקלעים של המטה פרושין מאתמול בד' אמות מלמעלה ולמחר השכימו בני הישיבה וראו שהיו פרוסין כולו עד למטה והיו סבורין לומר שמדעת ר' יהודה בן פזי עשו כך שהוא התיר להן לפורסן עד למטה אף על פי שלא היו פרוסין מאתמול מלמעלה כ"א בד' אמות ובדקו וחקרו אחר זה ונתוודע להם שלא מדעת ר' יהודה בן פזי נעשה אלא דס"ל עד שיפרוס רובן מאתמול ואז מותר לשלשלן עד למטה:

חייב משום בונה. דס"ל דכבנין ממש הוא מה שפורס את היריעות לאהל ור' זעירא פליג דלאו כבונה ממש הוא ואינו אלא כפורסן ומקפל בשבת ולכתחלה הוא דאסור אם עשה אינו חייב משום בונה:

ההן כילה דעל ארונה מהו. אם מותר לפתוח אותה כילה הפרוסה על הארון הקודש בשבת וא"ל אם היא פרוסה מאתמול נעשה כפותח הדלת ונועל בשבת ואין כאן חשש איסור:

המשמר חייב משום בורר וכו' גרסינן להא לעיל בפ' כלל גדול בהל' ב' עד בעייא דא מילתא מהו לשנות קמח לאחורי הנפה כרבנן ושם פירשתי:

הלכה ב

מתני' **נותנין מים על גבי שמרים**. בשבת בשביל שיצלו דכשנותן המים על השמרים שנשארו בחבית עושין אותן צלולין ויכול לקלוט מלמעלה ולשתותן מפני שנקלט בהן טעם יין ואין בזה משום בורר:

ומסננין את היין. שאין בו שמרים והן צוללין ורוצה לסננן כדי שיהו צלולים ביותר או מפני הקסמים שיש בו מיתר לסננן בסודרין ובכפיפה מצרית ובלבד שלא יעשה גומא בתוך הסודר בפי הכלי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר במשמרת:

נותנין ביצה במסננת של חרדל. שדרך ליתן ביצה טרופה לתוך דבר עכור כדי שיצליל:

ועושין יינומלין בשבת. שמערבין יין בדבש ופלפלין בשבת בכוס. ולא יותר וביו"ט בלגין שהוא גדול מכוס ובמועד בחבית:

הכל לפי האורחין שיש לו. והלכה כת"ק שעושין אנומלין בשבת כפי מה שהם רוצים:

גמ' **ר' בא וכו' ובלבד שלא יעשה אותה כמין תיק**. כמו תיק כדרך שעושין בסודרין כמין גומא אם רוצה לסננן בהן וכדפרישית במתני':

בעיא דא מילתא לבני הישיבה מהו לכפותן להסודרין ונעשית התיק מאליה כלומר אם כופף אותן בתחלה קודם שנותן אותן על גב הכלי כדי לסנן בהן דזה כנעשה התיק מאליו:

אמר ר' מתניה מטה אותה על צדה. להסודר ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול ולהטות על צדה הוא דאין חוששין אבל כשכופף את הסודר הוי עובדא דחול:

כיני מתני' מפרדין וכו'. הא דקתני נותנין ביצה כן צריך לפרש שמותר לפרד ולערב איתה במסננת של חרדל כדי שיצלול דאי בנתינת ביצה לחודה מאי קמ"ל:

גוש של חרדל. שנעשה כמין גוש אחד ורוצה למעכו לפרדו:

ממעך ביד אבל לא בכלי. שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול:

ר' יוחנן בשם ר' ינאי ממעך בין ביד בין בכלי דקסבר דלא הוי עובדא דחול ושאל ר' יוחנן לרביה ר' ינאי והלא הכלבים אין עושין אותה כן. כלומר אפי' אלו שנוהגין כמנהג הכלבים ואינך מקפידין על דבר מאום אפי' כן אין עושין למעך ביד אלא בכלי וא"כ כשממעך בשבת בכלי עובדא דחול הויא:

ר' חזקיה וכו'. כלומר אע"פ פסק ר' יוחנן כרביה ר' ינאי שממעך בין ביד בין בכלי:

יינומלין. ומפרש ר' יוחנן יין ודבש יפלפלין:

הלכה ג

מתני' **אין שורין את החלתית בפושרין**. קורט חלתית לאזויירה בלע"ז והוא חמה מאוד ובארצות הקרים ביותר שורין אותה ואוכלין ואין שורין אותה בשבת דהוה עובדא דחול

ומתני' דנקט פורשין יחידאה היא וכר' יוסי דברייתא והלכה שאין שורין אותה לא בפושרין ולא בצונן:

אבל נותנה לתוך החומץ. שאין דרך לעשות כן בחול:

אין שורין את הכרשינין. במים כדי להציף הפסולת ולא שפין אותן ביד להסיר הפסולת דהוי תולדה דבורר ובגמרא הכא קאמר דשף ביד הוי משום דש:

אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך הכלכלה והפסולת נופל מאליו ובנוסחא הבבלי לתוך הכברה ולתוך הכלכלה:

אין כוברין את התבן בכברה וכן לא יתננו במקום הגבוה בשביל שירד המוץ מן השבולת דהוי מרקד אבל נוטל הוא אותו בכברה ונותן לתוך האבוס לפני הבהמה ואף על פי שמתוך כך המוץ נופל הוא שאין מתכוין הוא ומותר:

גמ' **אמר רבי מנא כיני מתני'**. הא דקתני אבל נותנה לתוך החומץ כן צריך לפרש שנותנה לפניו לתוך החומץ כלומר כדי לאכול מיד ולא שישרה אותה בתוך החומץ:

לא שנו אלא בפושרין הוא דאסור הא בצונן מותר ור' יוחנן בשם ר' ינאי קאמר שאפי' בצונן אסור והקשה לו ר' יוחנן לר' ינאי רביה והא אנן לא שנו במתני' אלא בפושרין ואלא על חנם יגענו לשנות כן בתמיה:

מי חלתית מותר לשתותה בשבת. המים שנשרית בהן מאתמול ולא מיחזי כרפואה. שמואל אמר חלתית עצמה מאכל בריאים הוא ואוכלין אף עצמה בשבת דכל שהוא מאכל בריאים אין חוששין משום רפואה:

מאן דאכל משקל זוז מינה מסתכן ועורו נחלץ ממנו מחמת חמימותה ולפיכך קאמר רב הונא מי חלתית:

ופרש לנהרא. פירש מיד לירד להנהר להתקרר:

אין שורין וכו'. כדפרישית במתני':

הלכה ד

מתני' **גורפין**. את המאכל שבאבוס מלפני שור הפטם שמפטמין אותו כדי שלא יתערב בו דבר מאוס ומסלקין לצדדין מפני הרעי שלא יתערב במאכלו דברי ר' דוסא ולא התיר רבי דוסא לגרוף אלא באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע מודה שאסור משום אשווי גומות וחכמים אוסרין אף באבוס של כלי גזירה שמא יבא לידי אשווי גומות וכן אין מסלקין לצדדין והלכה כחכמים. נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת. ודוקא מלפני החמור וליתן לפני השיר. אבל איפכא לא מפני שהשור מטנף ברירים מפיו את המאכל ואין ראוי למאכל לבהמה אחרת:

גמ' **מפני שהפטם מוחר הרעי אוכל**. כלומר אינו משגיח ואוכל אף מותר הרעי ושלא יקוץ מתוך כך במאכלו:

בעיא דא מילתא. לבני הישיבה מהו וכו' ולאו מתניתא הוא וכו' ומאי קא מיבעיא להו. ומשני משום דאיכא למימר מתני' במין במינו איירי נוטלין מלפני השור ונותנין לפני הפרה וכן כיוצא בזה ומה דצריכא ומספקא להו מין בשאינו מינו מהו אם נוטלין מלפני השור ונותנין לפני החמור:

תני. בברייתא נוטל אדם מלפני החמור דלית ליה רירי ונותן לפני פרה אבל איפכא לא וכן מלפני בהמה שפיה רע. והיינו הך שהחמור פיו רע לענין שאינו מדקדק במאכלו ואוכל אף קוצים וברקנים ונותן לפני בהמה שפיה יפה וזו היא הפרה שמדקדקת במאכלה:

הלכה ה

מתני' **הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו**. מפני שאסור לטלטלו אבל מנענעו בגופו בכתפיו דטלטול מן הצד היא ולאו שמיה טלטול:

אם היה מאכל בהמה. מותר לטלטלו וכן אם היה עליו כר או סדין מותר לנענע בידו מפני שנעשה כמי ששכב עליו מבעוד יום דאז לעולם מותר לטלטלו:

מכבש של בעלי בתים. שמשימין בו הבגדים לכבשן כדי להחליקן מתירין אותן ליטול מהן הבגדים בשבת אבל לא כובשין בתוכו שהוא לצורך חול:

ושל כובסין לא יגע בו. כלל משום שהכובסין מקפידין עליו שלא יתקלקל והוי מוקצה מחמת חסרון כיס:

ר' יהודה אומר אם היה מותר. המכבש מע"ש מתיר את כליו ושומטן ממנו בשבת ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **מתני'**. דאסור לטלטלו בשלא ישן עליו מאתמול וכו' כגופו הוא כלומר מותר לטלטלו ולנענע בידו כמו בגופו:

ראשונים היו שואלין. אם בגופו דנקט במתני' דוקא הוא או לא ומהו לנענעו דרך אצילי ידיו שהוא ג"כ טלטול כלאחר יד או בגופו דווקא:

אמר ר' ינאי קרוח קרוחה וכו'. משלי הדיוט הן שאומרים קרוח למי שהוא כבר מוקרח במקצת וקפוח למי שכבר מוקפח וכן שפוך מים צוננים על מי שכבר עברו עליו צוננין. ונפול ביתא על מי שכבר רביע ליה בנפילה וכן הוא הדבר הזה שדקדקו הראשונים. לפי שראו שהתירו לנענעו בגופו הוסיפו עוד לומר שאפשר שאף באצילי ידיו מותר:

תני ר' חייה הדין דין לעני. כמו לעייני כלומר דין הזה ששאלו הראשונים צריך לעיין בו ומל' לעין באורייתא הוא וסיומא דמילתיה דר' ינאי הוא דכן תני ר' חייה שיש לעיין בו משום דמשמע דדוקא בגופו הוא שהתירו שאם באת להתיר באצילי ידיו אתי לטלטולי בידיו:

והתני. בתוספתא דביצה פ"ג ומודים חכמים לרבי מאיר וכו' והובא זה לעיל בפ' אלו קשרים בהלכה ב' וכדפרישית שם דשמעינן מיהת דחותמות שבקרקע מתירין אותן אף בשבת. ואמאי אסרו הכא במכבש של כובסין להתירו:

הדא אמרה מכבש עשו אותו כקרקע. כלומר דשאני מכבש דמיחזי כעושה בנין וסתירה בקרקע ממש וחמירא מחותמות של דלת שבקרקע:

אמר רבי יוסי. פשיטא דהכי הוא דהא מתניתין אמרה כן ושל כובסין לא יגע בו כלל ואלו חותמות שבקרקע הכל מודים שמתירין אותו אף בשבת:

הדרן עלך פרק תולין

פרק כא

הלכה א

מתני' **נוטל אדם את בנו והאבן בידו**. מסקינן בגמ' בתינוק שיש לו געגועין על אביו ואם ישליך האבן מיד התינוק יצעק ויבכה והתירו טלטול שלא בידים במקום שיש קצת סכנה:

כלכלה והאבן בתוכה. בכלכלה פחותה עסקינן וסתם הנקב שלה באבן לפיכך מותר לטלטלה שהרי האבן נעשית כדופן. ואם היתה הכלכלה מלאה פירות והאבן בתוך הפירות אם היו פירות רטובין כגון תותים וענבים נוטל אותה כמות שהיא שאם ינער הפירות יטנפו בעפר ובמקום הפסד לא גזרו אבל בשאר פירות שאינן נמאסין כגון אגוזים ושקדים וכיוצא בהן:

מנער אותן לארץ והאבן נופל ויטול הפירות אל תוך הכלכלה:

מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם החולין. אם היו שניהם בכלי אחד ודוקא כשהיתה הטהורה למטה וכן החולין והיו פירות שהן מתטנפין בקרקע ואם ינער אותם יפסדו. אבל אם היו אגוזים ושקדים וכיוצא בהם נוער הכלי ונוטל הטהורה או החולין ומניח את הטמאה ואם היה צריך למקום הכלי בין שהיו הטהורה או החולין למעלה או למטה מטלטל אותן הכל כאחד:

ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה. סאה תרומה שנפלה למאה חולין דהדין היא שמעלין את התרומה וסבירא ליה לר' יהודה שאף בשבת מעלין משום דסבירא ליה כר' אליעזר דפ"ה דתרומות דאותה סאה שנפלה היא שעלתה והוה כמחתא בעינה ולא הוי כמתקן אי נמי כהאי דרשב"א דקאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ועדיפא דר' יהודה מדידיה דסבירא ליה הואיל וכך אם כן אף מעלין אותה בשבת. ואין הלכה כר' יהודה:

הלכה ב

מתני' **האבן שעל פי החבית.** והוא רוצה ליטול יין מן החבית מטה החבית על צדה והאבן נופלת. ודוקא בששכח את האבן עליה בין השמשות ולא הניחה מדעת אבל אם הניחה מדעת נעשית החבית בסיס לדבר האסור ואפי' אם ניטל האבן אחר כך אסור לטלטל להחבית:

היתה החבית בין החביות אחרות. ואם יטה על צדה תפול האבן על האחרות ותשברם. מגביה החבית למקום אחר ומסלקה ושם הוא מטה על צדה והאבן נופלת שעל הכר. הכי נמי בששכח את המעות בין השמשות על הכר והוא צריך להכר. נועֲרו והן נופלות אבל אם הניחן שם נעשית הכר בסיס לדבר האסור ואפילו אם ניטלו המעות אחר כך אסור לטלטל את הכר:

היתה עליה. על הכר או על הכסת והן של בגד לשלשת והוא איזה דבר של טינוף כגון רוק או רעי מקנחה בסמרטוט ולא יתן עליהן מים מפני שנתינת המים על הבגד זהו כיבוסו:

היתה. הדבר המטונף על של עור נותנין עליה מים עד שתכלה לפי שנתינת מים על העור לא הוי כבוסו:

הלכה ג

מתני' **בית הלל אומרים מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין.** נוסחא דהכא עיקרית וכך הוא מוסכם בבבלי דבית הלל הוא דסברי כר"ש דלית ליה מוקצה ומעבירין בידים אותן עצמות וקליפין שהן ראויין למאכל כלבים או לשאר בהמה אבל אם אינן ראויין למאכל בהמה אף ר"ש מודה שאין מטלטלין אותן בידים:

ובית שמאי אומרים וכו'. דאית להו מוקצה כר' יהודה:

מעבירין מעל השולחן פירורין ואפילו הן פחות מכזית וכן שער וכו' והן השרביטין שלהם מפני שהן ראויין למאכל בהמה:

ספוג. שמקנחין בו הטבלא אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו בשבת לפי שכשאוחזו בבית אחיזה אפשר לו שלא יסחוט אלא שמקנח בו לאט לאט. ואם לאו אין מקנחין בו לפי שכשאוחזו אי אפשר שלא יסחוט אם אינו נגוב:

בין כך ובין כך. אם הוא נגוב ניטל הוא בשבת ואינו מקבל טומאה דלאו כלי הוא כלל: הדרן עלך פרק נוטל

פרק כב

הלכה א

מתני' **חבית שנשברה**. בשבת מצילין ממנה מזון ג' סעודות שזהו מה שצריך לו בשבת ומציל לו ולאורחיו ואומר לאחרים בואו והצילו לכם לפי מה שאתם צריכין. וכיצד הוא מציל מביא כלי ומניח תחתיה ולא יביא כלי אחר ויקלוט וכלי אחר ויצרף לראשון גזירה שמא יביא כלי דרך ר"ה ואם נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף לראשון ולא יקלוט ואח"כ יזמין אורחים אלא יזמין ואח"כ יקלוט ואם הערים בדבר זה מותר:

ובלבד שלא יספג. שלא יניח ספוג במקום היין לחזור ולהטיפו לתוך הכלי וכן לא יטפח בכפו את השמן גזירה שמא יסחוט:

אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין. פירות שהן בני סחיטה כגון זיתים וענבים הסוחט אותן חייב משום מפרק שהוא תולדה דדש ותותים ורמונים הואיל ומקצת בני אדם סוחטין אותן אסור הוא לסוחטן שמא יבא לסחוט זיתים וענבים אבל שאר פירות כגון תפוחים פרושין ועוזרדין מותר לסוחטן בשבת לפי שאינן בני סחיטה:

אם יצאו. המשקין מעצמן מהן בשבת אסורין. ובזיתים ובענבים כ"ע ל"פ דאסורין גזירה שמא יתכוין ויסחוט אותן בשבת כי פליגי בתותים ורימונים ובהו קאמר ר' יהודה אם הכניסן לאכול אותן מותרין המשקין היוצא מהן משום דלא ניחא ליה בהמשקין וליכא למיגזר שמא יסחוט ומשום שאפי' יסחוט אותן ליכא חיובא הלכך לא גרסינן ואם הכניסן לדרוך מהן משקין ניחא ליה בהיוצא מעצמן ואסורין שמא יסחוט אותן לכתחלה. ורבנן סברי דאף בהכניסן לאוכלין ואפי' בתותים ורמונים גזרינן והלכה כר' יהודה:

חלות דבש שריסקן. מע"ש ומתוך כך זב מהן הדבש מעצמו:

ור' אלעזר מתיר והלכה כר' אלעזר וכן זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מהן משקין מעצמן מותרין לפי שאין כאן מקום לגזור שכבר ריסקן מבע"ש:

הלכה ב

מתני' **כל שבא בחמין מלפני השבת**. שנתבשל או שנשרה בחמין קודם השבת מותר לשרותו בשבת ואעפ"י שהוא עכשיו צונן וכל שהוא צונן מעיקרו ולא בא בחמין מעולם מדיחין אותו בחמין בשבת אבל אין שורין אותו בחמין:

חוץ מן המליח הישן וכו'. שאלו הדחתן גמר מלאכתן אין מדיחין אותן בחמין בשבת:

הלכה ג

מתני' **שובר אדם את החבית**. בשבת לאכול ממנה גרוגרות מפני שהוא לצורך השבת התירו במקלקל ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי ע"י כך:

אין נוקבין מגופה של חבית. להוציא ממנה יין:

ור' יוסי מתיר. והלכה כר' יוסי ובלבד שינקבנה מלמעלה אבל מצדה אסור מפני שהוא כמתקן כלי:

לא יתן עליה שעוה. לסותמה מפני שהוא ממרח:

בערב. שם מקום בגליל:

חוששני לו. מחיוב חטאת אם ממרח השעוה סביב הנקב דזהו כממחק:

הלכה ד

מתני' **נותנין תבשיל לתוך הבור**. שאין בו מים כדי לשמור שלא יתקלקל וקמ"ל דלא גזרינן דילמא אתי לאשוויי גומות שבקרקעית הבור כדי להשוות להושיב שם הקדירה:

ואת המים היפים הראוים לשתיה ומשימין אותן בכלי לתוך מים הרעים לצננן. ומילתא דפשיטא היא ומשום סיפא קתני לה ואת הצונן בחמין בשביל שיחמו דמהו דתימא ליגזור דילמא אתי לאטמוני ברמץ קמ"ל:

מי שנשרו כליו וכו' ואינו חושש. כלומר אין חוששין שמא יסחוט:

אבל לא כנגד העם. מפני מראית העין והלכה שאפי' בתוך ביתו אסור לסוחטן שכל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור:

הלכה ה

מתני' **הרוחץ במי מערה וכו' אלונטיות**. סדינין שמסתפגין בהן:

לא יביאם בידו שמא יסחוט. אבל עשרה בני אדם וכו' אפי' באלונטית אחת דנפישין מיא מביאין אותן בידם דכיון דרבים הן מדכרי אהדדי. ומתני' יחידאה היא. והלכה שאפי' אדם אחד מסתפג באלונטיתו ומביאן בידו ואין חוששין שמא יסחוט:

הלכה ו

מתני' **סכין**. בשמן וממשמשין בבני מעים בשבת והוא שיסוך וימשמש בבת אחת כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול:

אבל לא מתעמלין. בשבת ואיזהו מתעמל זה שדורסין על גופו בכח עד שייגע ויזיע או שיהלך כל כך עד שייגע ויזיע שאסור לייגע עד שיזיע בשבת מפני שהוא דרך רפואה:

ולא מתגרדין במגרדת דהוי עובדא דחול. ואם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה מגרר כדרכו ואינו חושש:

אין יורדין לפילומא. נקרא דיומסית והוא מקום בארץ ישראל והעומד שם מתעמל ומתרפא:

ואין עושין אפיקטפזין בשבת. לשתות משקה כדי להקיא ממנו המזון שאכל ביותר:

ואין מעצבין את הקטן. ליישב איבריו ולתקנו ומלשון ידיך עצבוני ויעשוני. ודוקא לאחר יום הלידה אבל ביום הלידה שרי:

ולא מחזירין את השבר. עצם שנשבר ומתני' אינה הלכה בזה אלא דקיי"ל מחזירין את השבר בשבת:

מי שנפרקה ידו או רגלו. שיצא העצם מהפרק שלו:

לא יטרפם בצונן. על המקום שיצא אבל רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא:

הדרן עלך פרק חבית

פרק כג

הלכה א

מתני' **שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן**. ודוקא שיאמר לו השאילני. ובלבד שלא יאמר לו הלויני מפני שלשון הלואה לזמן מרובה הוא כדקיי"ל סתם הלואה שלשים יום והלכך חיישינן דילמא אתי המלוה למכתב על פנקסיה כך וכך חייב לי פלוני כדי שלא ישכח ואית דמפרשי משום דשאלה הדרא בעינא ולא אתי למיכתב והלואה לא הדרא בעינא ואתי למיכתב ואע"ג דכי שאיל מיניה כדי יין וכדי שמן לא הדרי בעין מ"מ מתוך שמזכיר לו לשון שאלה זכור הוא ולא אתי למיכתב:

וכן אשה לחברתה ככרות בלשון שאלה וקא משמע לן בהא דאף האשה שאין דרכה לכתוב אפילו הכי אסרו בלשון הלואה דלא פלוג רבנן:

ואם אינו מאמינו וכו'. וקמשמע לן דאין בנתינת משכון משום מקח וממכר:

וכן ע"פ בירושלים וכו' ואוכל את פסחו לפי נוסחא דהכא משמע שלא נמנה עליו מע"ש וקמ"ל דמניח טליתו אצלו למשכון ונמנה עמו בשבת ואוכל וכו' ואין בזה כלום ובנוסחת

המשנה בבבלי ונוטל את פסחו וקמ"ל דנוטלו ומקדישו לשם פסח דחובות הקבוע להם זמן מקדישין בשבת:

הלכה ב

מתני' **מונה אדם את אורחיו**. שהזמינם ואת פרפרותיו מיני מאכלים שהכין ודוקא מפיו אבל לא מן הכתב שכתב לזה מע"ש וטעמא דגזרו חכמים שמא יקרא בשטרי הדיוטות כלומר בשטרי חובות שלו לפיכך אם היו השמות חקוקין על הטבלא או על הכותל מותר לקרות משום דהאי כתבא לא מיחלף בשטרא:

מפיס אדם. מטיל גורל עם בניו ובני ביתו הסמוכין על השלחן שלו ואפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה למי יגיע זה ולמי זה משום שאינן מקפידין זה ע"ז:

ובלבד וכו'. ומפרש בגמרא דחסירי מחסרא והכי קאמר עם בניו ובני ביתו אפי' מנה גדולה כנגד קטנה הא עם אחרים לא ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה דבהא הוא דבשבת ויו"ט דוקא אסרו משום קוביא שאסור לשחק בקוביא בשבת וביו"ט מפני שהוא כמקח וממכר והלכך אפילו מנה כנגד מנה חששו משום קוביא אבל אם נתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה דבר זה אף בחול אסור עם אחרים דהוי כגזל דאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא:

מטילין חלשים. גורלות מלשון חולש על גוים:

על הקדשים ביום טוב. שנשחטו ביום טוב מטילין הגורל בין הכהנים אבל לא על המנות משל קדשים שנשחטו מאתמול דמהו דתימא מכיון דכתיב ועמך כמריבי כהן שרי כי היכי דלא ליתו לאנצויי קמ"ל דאפ"ה אסור הואיל והוה אפשר למיעבד ליה מאתמול:

הלכה ג

מתני' **לא ישכור פועלים בשבת**. גזירה שמא יכתוב:

ולא יאמר אדם לחבירו וכו'. בגמרא פריך פשיטא מה לי הוא מה לי חבירו אלא לדיוקא קמ"ל שלא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ואפילו יודע שע"מ לשכרו לפועל מלאכתו אמר לו כן ובלבד שלא יאמר לו היה נכון לי לערב שנמצא עושה חפצו בשבת ואסור משום דכתיב אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וגו':

ואין מחשיכין. על התחום לשכור פועלים או שיהא שם כדי להביא פירות המחוברין לפי שדבר זה אסור לעשותו בשבת וכל שאסור לעשותו אסור להחשיך על התחום עליו:

אבל מחשיך הוא לשמור. פירות התלושין ולהביאן בידו שהרי מותר לשמור בשבת ודבר שמותר לעשותו בשבת מותר להחשיך עליו כדי להביאו לערב:

כלל אמר אבא שאול וכו'. אבא שאול אתי לאתויי כל שאני זכאי באמירתו. וזה שמותר להחשיך להביא את הבהמה שהיא עומדת חוץ לתחום שהרי אני זכאי באמירתו שמותר לקרות לה והיא באה ובהא לחוד הוא דפליג את"ק והלכה כאבא שאול דמתני' דלקמן מחשיכין על התחום וכו' כ"ע מודים בה:

הלכה ד

מתני' מחשיכין על התחום לפקח לעיין בצורכי עסקי הכלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ומותר לומר לו לך למקום פלוני לא מצאת שם הבא ממקום פלוני לא מצאת בכך הבא בכך אבל לא יזכיר לו בפירוש לסכום המקא שאל תקח אלא בכך ולפי שכל אלו וכיוצא בהן מצוה הן וכתיב עשות חפציך וגו' חפציך אסורים חפצי שמים מותרין:

עכו"ם שהביא חלילין בשבת. לספוד בהן על המת לא יספיד בהן ישראל לאלתר במוצאי שבת. אא"כ באו ממקום קרוב. כלומר אא"כ שימתין למוצאי שבת בכדי שיבאו ממקום קרוב ואח"כ לספוד בהן ואפי' הביאן מצד החומה חיישינן שמא בלילה הביאן מחוץ לתחום עד החומה ובבקר נכנס עמהן ואם ידוע בודאי שממקום פלוני הביא אותן בשבת ימתין בכדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת:

עשו לו ארון הנכרים בשבת וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל בכדי שיעשו למוצ"ש ודוקא אם הוא בצינעא שלא יהא מפורסם שעשו בשביל ישראל:

אם בשביל ישראל. כלומר אבל אם היה הדבר מפורסם שהוא בשביל ישראל כגון שהיה הקבר בסרטיא גדולה והארון על גביו שהכל יודעים שעשו הנכרים בשבת בשביל פלוני ה"ז לא יקבר בו אותו ישראל עולמית מפני שהוא כפרהסיא ומותר לקבור בו ישראל אחר והוא שימתין בכדי שיעשו וכן הדין בחלילין אם נודע בפרהסיא שבשביל פלוני הביאם בשבת אסור לספוד לאותו פלוני עולמית:

הלכה ה

מתני' **עושין כל צורכי המת**. אע"פ שאסור לטלטלו אבל שאר צרכיו עושין אותן בשבת סכין אותו בשמן ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיזו בו אבר שהרי אסור לטלטלו:

שומטין את הכר מתחתיו כדי שיהא מוטל על החול בשביל שימתין ולא יסריח. ומביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כריסו כדי שלא יתפח ופוקקין את נקביו שלא יכנס בהן הרוח:

קושרין את הלחי. אם היה פיו הולך ונפתח ולא שתעלה להסגר מה שנפתח לפי שזה הוא מזיז אבר אלא שלא תוסיף להפתח. וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או

בארוכות המטה. שאלו תורת כלי עליהם ודוקא שיהו רפויים ורווחים דאי בעי שקיל להו הא לאו הכי לא מפני שזה כמבטל כלי מהיכנו ולא שתעלה מה שנשברה דזה נראה כבונה אלא שלא תוסיף להשבר:

אין מאמצין את המת. לעיניו בשבת שזהו מזיז מזיז אבר וכן לא בחול עם יציאת הנפש לפי שבקל הוא מקרב את מיתתו והרי זה כשופך דמים:

הדרן עלך פרק שואל

פרק כד

הלכה א

מתני' **מי שהחשיך לו בדרך**. שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיו עמו מעות נותן כיסו לנכרי להוליכו וקמ"ל שאע"פ שלא נתן שכר על זה ואע"פ שנתנו לו משחשיכה מותר וטעמא שהקילו בזה מפני שאדם בהול על ממונו ואי אפשר שישליכנו ואי לא שרית ליה דבר זה שאינו אלא מדברי סופרים אתי לאתויי בידיה ויעבור על איסור של תורה ודוקא בכיסו אמרו שיתננו לנכרי אבל במציאה כך הוא הדין אם היא מציאה שכבר באה לידו מוליכה פחות פחות מארבע אמות ואם עדיין לא באה מציאה זו לידו אם יכול להחשיך עליה מחשיך ואם לאו מוליכה פחות פחות מארבע אמות:

ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור. שאם יש עמו נכרי אסור להניחו על הבהמה שהנכרי אין אתה מצווה על שביתתו והבהמה אתה מצווה על שביתתה. וכשמניח על הבהמה צריך להזהר שיניח עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה כדי שלא תעמוד והכיס עליה ומפני שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה וכל זמן שהכיס עליה אסור להנהיגה ואפי' בקול כדי שלא יהא מחמר בשבת ואם אין עמו לא נכרי ולא בהמה והיה עמו חרש ושוטה נותנו לשוטה דלית ליה דעת כלל וחרש אית ליה דעתא קלישתא שוטה וקטן נותנו לשוטה לפי שהקטן יבוא לכלל דעת חרש וקטן נותנו לאיזה מהן שירצה ואם אין שם לא נכרי ולא בהמה ולא אחד מכל אלו מוליכו פחות פחות מד' אמות הגיע לחצר החיצונה האי סיפא על כל משאוי שעל הבהמה קאי שאם היה בא בדרך בלילי שבת ובהמתו טעונה משאוי כשיגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין מתיר את החבלים מן השקים והן נופלין ואם היו בהן דברים המשתברין מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן כדי שיפלו השקין על הכרים ואין זה מבטל כלי מהיכנו לפי שאם ירצה יכול לשלוף את הכרים שהשקים קטנים וקלים הם ואם היו שקים גדולים וא"א לשלוף הכרים מתחתיהן לא יניח אלא אם הן מלאים

דבר שאין בו הפסד כל כך אם ישתבר מתיר החבלים והשקים נופלין דלהפסד מועט אין חוששין ואם לאו פורק אותו בנחת ועכ"פ לא יניחם על גבי הבהמה משום צער בעלי חיים:

הלכה ב

מתני' **מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה**. פקיעי עמיר הן קשין של שבלים שאגדן מתירין אותן דכל זמן שהן אגודין לא חזיין לאכילת בהמה ומתירין לשווינהו אוכלא דשוויי אוכלא משוינן בשבת אבל למטרח בדבר שהוא אוכל לא טרחינן ולפיכך אין מפספסין את הפקיעין שיפזרם לפני הבהמה אחר שהתירן דזה אינו אלא לתענוג בעלמא ולא מטרחינן בדבר שהוא כבר ראוי לאכילה:

ומפספסין את הכיפין. הן ענפים לחים של ארז ואינן ראויין למאכל בהמה אא"כ מפזרין אותן והלכך שרי:

אבל לא את הזירין. הן הן זירין והן הן כיפין שהכל מין קש הן אלא שהכיפין יש להן שני קשרים א' בראש האגודה וא' בסופה והזירין יש להן עוד קשר א' באמצע וקמ"ל דאעפ"כ אין מפספסין אותן ואפי' הן דחוקים יחד אלא מתיר אגדיהן והוי ליה אוכלא כהפקיעין:

אין מרסקין את השחת. והיא תבואה שלא הביאה שליש ונקרא אספסתא וחזי למאכל בהמה ואין מרסקין אותה דהוי טירחא שלא לצורך וכן לא את החרובין:

לדקה. לבהמה דקה ששיניה דקות וקשות לה בלא ריסוק ואין הלכה כרבי יהודה:

הלכה ג

מתני' **אין אובסין את הגמל**. כלומר אין מאכילין אותו הרבה בשבת שיהא די לו לג' או לד' ימים וכאבוס בתוך מעיו ולא דורסין המאכל בגרונו בכח אבל מלעיטין וזהו שתוחב המאכל לתוך פיו במקום שיכול להחזיר:

אין ממרים את העגלים. המראה היא במקום שאינן יכולין להחזור אבל מלעיטין:

מהלקטין לתרנגולין. שנותנין המאכל לפיהן במקום שיכול להחזיר ונותנין מים על גבי המורסן אבל לא גובלין שלא ימרס המורסן עם המים דזה נראה כלש. אבל מנער מכלי אל כלי ויתערבו מאיליהן:

ואין נותנין מים וכו'. שאלו אין מזונותן עליך ויש להן מים מצויין בשדה:

יונים הרדיסיאות. יונים המתגדלים בבתים ועל שם הורדוס המלך שהיה רגיל לגדל אותן בארמונו נקראו כך:

הלכה ד

מתני' **מחתכין את הדלועין לפני הבהמה**. דלועין שנתלשו מע"ש ולפי שהן קשין מחתכין אותן וקמ"ל דאף דסתמן לאכילת אדם קיימי מחתכין אותן לפני הבהמה:

ואת הנבילה. ואפי' נתנבלה היום וקתני נבלה דומיא דדלועין דמיירי אף שהיא ג"כ קשה מחתכין אותה:

ר' יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן. לבהמה וסבירא ליה כל מידי דהוי חזי לאדם מאתמול לא מקצי ליה לבהמה ואין הלכה כר' יהודה:

הלכה ה

מתני' **מפירין נדרים בשבת**. בעל לאשתו שמיפר לה ביום שמעו ומפיר לה בשבת בין שהן לצורך השבת ובין שלא לצורך השבת ומשום דקיי"ל כסתמא דמתני' דסוף פ"י דנדרים דהפרת נדרים כל היום. ואם חשכה ולא היפר שוב אינו יכול להפר הלכך מיפר אפי' לאלו שאינו לצורך השבת:

ונשאלין. לחכם להתיר נדרים שלו שהן לצורך השבת ואע"פ שהיה לו פנאי להתירן קודם השבת לפי שדברים אלו מצוה הן אבל נדרים שאינן לצורך השבת אין נשאלין עליהן להתירן בשבת שהרי יכול הוא להתירן לאחר השבת:

פוקקין את המאור. כחכמים דפרק כל הכלים דבין קשור ובין שאינו קשור והוא שמתוקן מע"ש:

ומודדין את המטלית. אם יש בה שלש על שלש וכגון שהיתה טמאה ונגעה בטהרות:

ואת המקוה. אם יש בה כשיעור שהוא ג"כ לצורך השבת כגון לטבול בה אדם:

בטפיח. פך של חרס:

מקידה. של חרס ורחבה טפח אם יש בגיגית פותח טפח. מפרש בגמ' הלקטני קטנה היתה בין שני בתים. כלומר שביל קטן. וגיגית סדוקה מונחת על גבן והמת היה מוטל בשביל תחת הגיגית וקודם שימות המת פקקו בשבת את המאור והוא חור שהיה בכותל הבית בטפיח לפי שחששו שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח ונמצא המת מוטל באהל. והיתה הטומאה נכנסת בתוך הבית ולפיכך סתמוהו בכלי חרס וגבו כנגד השביל ואין כלי חרס מקבל טומאה מגבו וחוצץ בפני הטומאה ואח"כ הוצרכו ליטול אותו הפקק וקשרו את המקידה בראש הקנה בגמי להגיעו בסדק הגיגית אם יוכל לצאת מן הסדק או לאו ולידע מתוך כך אם יש שם פותח טפח ואין כאן אהל להביא את הטומאה דמיירי שהיה הסדק על כל פני הגיגית ואם יש ברחבה טפח אין הטומאה עוברת. ולא דמי

להא דתנן בריש פ"י דאהלות ארובה שהיא בתוך הבית ויש בה פותח טפח וכו' מקצת טומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד הטומאה טמא אלמא דלא מהני פותח טפח משום די"ל דהמת היה מוטל תחת הגיגית שלא כנגד הסדק וכיון שיש פותח טפח בהסדק על פני כולו לא חשיב כאהל אחד:

מדבריהם למדנו וכו' ומודדין וקושרין בשבת. והיינו אם הקשירה והמדידה של מצוה הן דאז הותרה גם הקשירה אפי' בגוונא שאסור לכתחלה לקשור בשבת:

הדרן עלך מי שהחשיך. וסליקא לה מסכת שבת

בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען